# מגילה

**מגילה נקראת בי"א וכו'.** פעמים בזה ופעמים בזה ולקמן מפרש ומזיל: **לא פחות ולא יותר.** לא פחות מי"א ולא יותר מט"ו: **מימות יהושע.** בגמ' מפרש לה: **אלא שהכפרים מקדימין ליום הכניסה.** כלומר מאחר שהמוקפין קורין בט"ו ושאין מוקפין קורין בי"ד הרי הכל בכלל תו היכי משכחת י"א י"ב י"ג אלא שהכפרים נתנו להן חכמים רשות להקדים קריאתה ליום הכניסה יום שני בשבת שלפני י"ד או חמישי בשבת שהוא יום כניסה שהכפרים מתכנסין לעיירות למשפט לפי שהתי דינין יושבין בעיירות בשני ובחמישי כתקנת עזרא (ב"ק דף פב.) והכפרים אינן בקיאין לקרות ולריכין שיקראתה להם אחד מבני העיר ולא הטריחוה חכמים להתאחר ולבא ביום י"ד ופעמים שיום הכניסה בי"ג ופעמים שהוא בי"א: **אל תרבעה עשר ליום בערב שבת עיירות ומוקפין שומה קורין בו ביום.** שאין קריאת המגילה בשבת גזירה שמא יטלנה בידו. ומ"מ יאחרו המוקפין עד אחר שבת הוה ליה ע"ז ואמר קרא: **אל יעבור: אל להיות אחר שבת כפרים מקדימין ליום הכניסה.** דהוה ליה י"ל. וטפי לא משכחת לה יום הכניסה שלפני פורים מוקדם לו דמיום הכניסה ליום הכניסה לא מקדמינן: **גמ' ר"ג מנלן מנלן כדבעינן למימר לקמן וכו'.** והכי פירושא מנלן די"ל וי"ב וי"ג חזו לקרייה די"ד וט"ו הוא דכתיב בקרא ובא מהדר גמרא מנלן בתמיה הא לאו חוזה היא אלא חכמים הקילו עליהן כדבעינן למימר לקמן: **כדי שיספקו.** שיהו פנויין ביום פורים להספיק לוכלי סעודת פורים לבני העיירות: **אנן הכי קאמרינן.** אנן דמיבעיא לן מנלן הכי קאמרינן: **מכדי.** מדהקילו חכמים על הכפרים להקדים על כרחך אנשי כנסת הגדולה שתיקנו בימי מרדכי ואסתר את שמחת הפורים וקריאת המגילה הולהו הני זימני תקון ונתנו רשות לקרות: **דאי סלקא דעתך.** י"ד וט"ו תקון הכתובין במגילה ותו לא: **היכי אסו רבנן.** דבתרייהו ועקרו תקנתא והתירו להקדים בתמיה: **אלא פשיטא אינהו תקון.** וכיון דאינהו תקון ודאי לרמזינהו במגילת אסתר היינו דמיבעיא לן היכא רמיזא ומנלן: **לגופיה.** לי"ד וט"ו המפורשין בספר: **לימא קרא.** אם ימי הפורים האלה בזמן דמשמע בזמן המפורש להם: **ואכתי מיבעי ליה.** הא דנקט זמניה לשון רבים: **זמנו.** של מוקפין לאו דזמנו של פרזים דאי כתוב בזמן הוה משמע זמן אחד לשניהן אי בעו ליקרו בארבעה ואי בעו ליקרו בחמשה: **זמניהם דומיא דומנם.** רבויא דדרשינן לקרא לייתורא דיו"ד וה"א דומיא דעיקר הזמן דנפקא לן מזמנם הוא דקא מרבה דומיא דידהו: **זמן קהלה לכל היא.** הכל נקהלו להנקם מאויביהם בין בשושן בין בשאר מקומות כמו שכתוב בספר הלכך לא צריך קרא לרבויי שיהא ראוי לקרייה דעיקר הנס בו היה: **ימים כימים.** לעיל מייתי כתיב י"ד וט"ו ישמחו וכתיב כימים אשר נחו בהם היהודים וגו' והוה ליה למיכתב ימים אשר נחו דמשמע הם הם ימים אשר נחו מאי כימים לרבות שנים אחרות[1] כדומתן: **לדורות הוא דכתיב.** להכי שייך ליתנה דקרא כימים כלומר יעשו לדורות י"ד וט"ו כאשר היה בימי הנס ימים אשר נחו בהם הלכך לא איכא לרבויי מהכא שנים אחרים: **זו דברי ר' עקיבא.** הכי גמיר רבי יוחנן מרביה דמתני' ר"ע אמרה: **סתומתא.** הרבה סתם משנה סתם ר' אהן דברי ר' עקיבא. וי"מ סתומתא כל הסתומין תלמידיו היו כלאמר בסנהדרין (דף פו.) סתם משנה ר"מ סתם מוסיפתא ר' נחמיה סתם ספרא רבי יהודה וכולהו סתומתא אלא דר' עקיבא אף קשה בעיני לפרש כן שמנינו בכמה מקומות בשם ר"א בר' יוסי סתומתא רבי מנחם בר רבי יוסי סתומתא לקמן בפרק בני העיר (דף כו. מ"): **אימתי.** הקילו חכמים על הכפרים: **בזמן שהשנים כתיקנן.** שהשנים מתעברות על פי בית דין והחדשים המקדשין בבית דין שלמין שלומיהן לחודש אימתי הוקדש ניסן ועושין מועדים ע"פ שלומין: **כשהרויין על אדמתם.** והשלומין מגיעין עד הפסח לקנה ארץ ישראל: **אבל בזמן הזה.** שפסקו כל אלה וישראל נפרדו ולא יגיעו שלומי ב"ד אצלם הכל לופין למקרא מגילה ואומרים יום י"ד באדר קרינן המגילה נשאלו לאדר ע"ו יום וט"ו של ניסן עושין פסח ואם תקדים קריאתה יעשו פסח לסוף שלשים יום של קריאה ונמצאו אוכלין חמץ בימים אחרונים (ביום) של פסח: **בזמן הזה נמי איכא להא תקנתא.** דהא רבי עקיבא בזמן הזה [הוה] ואמר במתני' דמקדימין: **אלא לאו אליבא דרבנן.** דהוו מקמי ר"ע אמרה: **מיהא קיימן.** אלמא רבנן נמי דרשי זמן זמנם זמניהם: **איכא דאמרי אמר רבה זו דברי ר' עקיבא סתימתאה.** ולא גרסינן להאי ליתנא דדרש זמן זמנם זמניהם דהא רבנן דפליגי עליה נמי דרשי ליה אלא שהחמירו לאחר חורבן משום דמסתכלין בה: **קשיא דר'.** דהא בריתא דלעיל אדר' יהודה דמתני' דמפרש ומזיל: ומוקי

נקראת [6]בי"א בי"ב בי"ג בי"ד בט"ו לא פחות ולא יותר [8]כרכין המוקפין חומה מימות יהושע בן נון קורין בט"ו [2]כפרים ועיירות גדולות קורין בי"ד [9]אלא שהכפרים מקדימין ליום הכניסה כיצד חל להיות י"ר בשני כפרים ועיירות גדולות קורין בו ביום ומוקפות חומה למחר חל להיות בשלישי או ברביעי כפרים מקדימין ליום הכניסה ועיירות גדולות קורין בו ביום ומוקפות חומה למחר חל להיות בחמישי כפרים ועיירות גדולות קורין בו ביום ומוקפות חומה למחר חל להיות ע"ש כפרים מקדימין ליום הכניסה ועיירות גדולות ומוקפות חומה קורין בו ביום חל להיות בשבת כפרים ועיירות גדולות מקדימין וקורין ליום הכניסה ומוקפות חומה למחר חל להיות אחר השבת כפרים מקדימין ליום הכניסה ועיירות גדולות קורין בו ביום ומוקפות חומה למחר: **גמ' מגילה נקראת בי"א מנלן** [3]מנלן כדבעינן למימר לקמן [3]חכמים הקילו על הכפרים להיות מקדימין ליום הכניסה כדי שיספקו מים ומזון לאחיהם שבכרכים אנן הכי קאמרינן מכדי כולהו אנשי כנה"ג תקנינהו דאי ס"ד אנשי כנה"ג י"ד וט"ו תקון אתו רבנן ועקרי תקנתא דתקינו אנשי כנה"ג והתנן [7]אין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חבירו אא"כ גדול ממנו בחכמה ובמנין אלא פשיטא כולהו אנשי כנה"ג תקינו היכא רמיזא [5]אמר רב שמן בר אבא א"ר יוחנן אמר קרא [1]לקיים את ימי הפורים האלה בזמניהם זמנים הרבה תקנו להם האי מיבעיא ליה לגופיה א"כ לימא קרא זמן מאי זמניהם זמנים טובא ואכתי מיבעי ליה [1]זמנו של זה לא כזמנו של זה א"כ לימא קרא זמנם מאי זמניהם שמעת מינה כולהו אימא זמנים טובא זמניהם דומיא דזמנם מה זמנם תרי אף זמניהם תרי ואימא תריסר ותליסר [5]כדאמר רב שמואל בר יצחק [10]י"ג זמן קהילה לכל היא ולא צריך לרבויי הכא נמי י"ג זמן קהילה לכל היא ולא צריך לרבויי ואימא שיתסר ושיבסר [4]ולא יעבור כתיב ור' שמואל בר נחמני אמר אמר קרא [3]כימים אשר נחו בהם היהודים ימים כימים לרבות י"א וי"ב ואימא תריסר ותליסר אר"ש בר יצחק י"ג זמן קהילה לכל היא ולא צריך לרבויי ואימא שיתסר ושיבסר כתיב ר"ש בר נחמני מ"ט לא אמר מבזמניהם זמן זמנם זמניהם לא משמע ליה ורב שמן בר אבא מ"ט לא אמר מכימים אמר לך ההוא לדורות הוא דכתיב אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן זו דברי ר"ע סתימתאה דדריש זמן זמנם זמניהם אבל חכ"א אין קורין אותה אלא בזמנה מיתיבי א"ר יהודה [11]אימתי בזמן שהשנים כתיקנן וישראל שרויין על אדמתן אבל בזמן הזה הואיל ומסתכלין בה אין קורין אותה אלא בזמנה רבי יהודה אליבא דמאן אילימא אליבא דר"ע אפילו בזמן הזה איתא להאי תקנתא אלא לאו אליבא דרבנן ובזמן שהשנים כתיקנן וישראל שרויין על אדמתן מיהא קרינן תיובתא דרבי יוחנן תיובתא א"ד אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן זו דברי ר"ע סתימתאה אבל חכמים אמרו בזמן הזה הואיל ומסתכלין בה אין קורין אותה אלא בזמנה תניא נמי הכי אמר רבי יהודה אימתי בזמן שהשנים כתיקנן וישראל שרויין על אדמתן אבל בזמן הזה הואיל ומסתכלין בה אין קורין אותה אלא בזמנה רב אשי קשיא ליה דר' יהודה אדר' יהודה ומוקים

בזמן הזה שמסתכנין ישראל בדתיהם] אין קורין אותה אלא בזמנה. אבל אנו כך שנינו. **תניא** נמי הכי [וכו'].

6) יכמות יג:, ב) [כ"ר תוס' זמניס פס. ד"ה מנלן וכו' מה שהקשו כסוגיה דסכה והכימי בקושיא], ג) [נקמן ד. יט.], ד) מו"ק ג: ביצין ל: עדיות פ"א מ"ס ע"ז לי., ה) [יכמות יג:], ו) [נקמן ד:], ז) [גי' רי"ף ומיהא תריסר ותליסר י"ג זמן כו' וגי' רא"ש פ"ר שמעאל בר יעקב י"ג זמן כו'], ח) מגילת יד: ע"ש, ט) [ע"ז], י) [נקמן ד:], כ) [תפסר כו], ל) [נ"ל אחרים], מ) [וער' רש"י בכורות ל ד"ה מיתיו].

## תורה אור השלם

1. לקים את ימי הפרים האלה בזמניהם כאשר קים עליהם מרדכי היהודי ואסתר המלכה וכאשר קימו על נפשם ועל זרעם דברי הצמות וזעקתם: אסתר ט לא
2. קימו וקבלו היהודים עליהם ועל זרעם ועל כל הנלוים עליהם ולא יעבור להיות עשים את שני הימים האלה בכתבם וכזמנם בכל שנה ושנה: אסתר ט כז
3. כימים אשר נחו בהם היהודים מאויביהם והחדש אשר נהפך להם מיגון לשמחה ומאבל ליום טוב לעשות אותם ימי משתה ושמחה ושלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים: אסתר ט כב

## גליון הש"ס

**סתנ' אלא שהכפרים** בו'. עיין מדרש מנחומא פרשת כלאים פי' מדש נסלא דיני הכניסה: **שם ולא יעבור כתיב.** לקמן דף ה ע"ש:

## רבינו חננאל

**פרק ראשון: מגילה נקראת**

מגילה נקראת בי"א בי"ב בי"ג בי"ד ובט"ו לא פחות ולא יותר. והא לא כת"ב קרא אלא בי"ד ובט"ו, והני כולהו מנא לן. דאמרינן כדבענן למימר לקמן, חכמים הקילו על הכפרים שיהיו מקדימין ליום הכניסה וקורין בי"א ובי"ב ובי"ג. פירוש יום הכניסה, יום שני ויום חמישי נקרא יום הכניסה מפני שנכנסין בני הכפרים בכרכין כדי שיתפללו בציבור ויקראו בספר תורה. וביום שנכנסין מספקין מים ומזון לאחיהם שבכרכים. ואם חל להיות י"ד ביום ג' התירו לכפרים לקרוא את המגילה ביום ב' שהוא י"ג לחדש. ואם חל להיות י"ד ברביעי קורין הכפרים ביום ב' שהוא י"ב לחדש. ואם חל י"ד להיות באחד בשבת מקדימין וקורין ביום חמישי שהוא י"א לחדש. הקילו עליהן מפני שנספקין מים ומזון לאחיהם שבכרכים. ואם יכנסו ביום ג' או ביום ד' מפני קריאת המגילה, אינן יכולין לבוא ביום ה' שהוא יום הכניסה. וכן דרך זו השמועה. ואקשינן ואיך היקלו חכמים ועקרו [יום] י"ד ויום ט"ו שהן תקנת אנשי כנסת הגדולה ותיקנו הם י"א וי"ב וי"ג לבני הכפרים, והא אין בית דין יכול לבטל דברי בית דין חבירו וכו'. ופרקינן הני נמי מסורת היה בידם על פה כי אנשי כנסת [הגדולה] תיקנום. מדכתיב לקיים את ימי הפורים האלה

## עין משפט נר מצוה

**א** א מיי' פ"א מהלכות מגילה הלכה ד סמג עשין ל עור ט"ע פ"ח מ' מרפא סעיף ו:
**ב** ב מיי' שם הלכה ט טיש"ע שם סעיף ג:
**ג** ג מיי' שם הלכה ו ז סמג שם:
**ד** ד מיי' פ"ב מהלכות ממרים הלכה ב:
**ה** ה מיי' פ"ב מהלכות תענית הלכה ה ועי' מ"מ טור וש"ע או"ח סימן תרפו סעי' ב:
**ו** ו מיי' פ"א מהל' מגילה הלכה ט:

## מוסף רש"י

**כרכין.** כל כרך שיש שלא מקום שוקין, שנכנסים שם מכל לד, וגדול יותר מעיר גדולה (לקמן ג: ובעי"ר עז ובין כא: כתובות קי. ב"מ קא:).

## רבינו חננאל (המשך)

בזמניהם, ולא כתיב זמן, או זמנם דמשמע זמנו של פרזון לא הוא זמן של בן כרך, אלא כתב זמניהם. דייקינן מינה כי זמנים הרבה תיקנו להם חכמים והן י"א וי"ב, שני ימים כנגד י"ד וט"ו, אבל י"ג לא צריך קרא לרבוייה דהוא זמן קהילה לכל. ולא יתכן לומר י"ג וי"ד, כדכתיב ולא יעבור, כלומר אין לו לעבור ולעשות ימי הפורים אחר יום ט"ו. ר' שמואל בר' נחמני דייק מכימים, לרבות אחד עשר ושנים עשר כו'. ואיידך כימים לדורות הוא דכתיב, כלומר כמו הימים אשר נחו בהם, עשו אותם נמי פורים. אמר ר' יוחנן משנה זו מגילה נקראת בי"א בי"ב וכו' שנעשית סתומה, דברי ר' עקיבא הן, אבל חכמים אומרים אין קורין אותה אלא בזומנה, והן י"ד וט"ו בלבד. ואותבינן עלה מיהא דתניא אמר ר' יהודה אימתי קורין בי"א ב"ב בי"ג בזמן שהשנים כתיקנן, כלומר בזמן שאין שם שמד להתכלבל חשבון השנים, וישראל שרויין על אדמתן, אבל עתה אע"פ כי בזמן הזה השנים כתיקנן, הואיל ומסתכלין בה אין קורין אותה אלא בזומנה. ר' יהודה אליבא דמאן, אי נימא אליבא דר' עקיבא אפילו בומן הזה קורין אותה בי"א ובי"ב ובי"ג, והא תקנת אנשי כנסת הגדולה הן, אלא ודאי ר' יהודה אליבא דרבנן ובזמן שהשנים כתיקנם וישראל שרויין על אדמתן מיהא קורין בי"א בי"ב. תיובתא לר' יוחנן. איכא דאמרי אמר ר' יוחנן זו המשנה דברי ר' עקיבא הן, אבל חכמים אומרים בזמן הזה הואיל ומסתכלין [6] בה, האביונים מסתכלים בקריאת המגילה, כי בעת קריאת המגילה מחלקין מעות פורים לעניים ומשלחין להם מתנות. אין קורין אותה אלא בזומנה בי"ד. והאי [3] שאמר גאון ז"ל כך אנו שונין, ומסתכנין, ופירושו אם השנים כתיקנם שיכולין ישראל להעמיד דתותיהן ואין עליהן סכנה, [אבל בזמן הזה שמסתכנין ישראל בדתיהם] אין קורין אותה אלא בזומנה. אבל אנו כך שנינו. **תניא** נמי הכי [וכו'].

6) עיין בערוך ערך סבל מ'. 3) הרמב"ן במלחמות כתב מיה הלשון הזו היא גירסתו של רביני האי גאון ז"ל.

**ועוד האמר רב חסדא מ"ם וסמ"ך בו'.** דתנן מלקין דעתך למנגפך מיירי בסתומות ומימה דנמסכת שבת פרק הנזה (דף קד. וסס) משמע מיפכא מדקאמר התם בשלמא פתוח ועשאו סתום עילוי עליה דאמר רב חסדא כו' אלא סתום ועשאו פתוח גרועי גרעיה דא"כ ירמיה מנגפ"ך [לופיס אמרוס] אלמא מנגפ"ך מיירי בסתומות ואור"י דגמ' [דשבת] מסיק ליה וקתני דילע מתחילה מילתיה דרב חסדא וגם מיירי ליה מעיקרא בסתומות הולרך להעמיד מנגפ"ך בסתומות ולא תקשה דרב חסדא והכא ה"ק ותסברא והכתיב אלה המלות והך קושיא איתותב בין בסתומות בין בסתומות ועוד אמ"ל דבסתומות מיירי ג) אלכתי תקשה והאמר רב חסדא מ"ם וסמ"ך וכו' וכן פיר"ת וז"ל שהגיה בספר היסר מנגפ"ך לופיס אמרוס כמו קול לופיך (ישעיה נב) נגיפים. לופיס מהר אפרים (שמואל ב ה) מ) ממתמים נגיפים ג) (מלופיס) שעמדו להם לישראל והיו לופיס הללו לאחר שערף אמון את המוכה ומשוס לשון נופל על הלשון נקרא מנגפ"ך בלשון לופיך ותסברא והכתיב אלה המלות ועוד והאמר רב חסדא מ"ם וסמ"ך שבלוחות וכו' ומשני אין מהוי הוי ולא קשיא מידי דרבי ירמיה מוקי לה בסתומות וכי מטי במגילה פריך מהא דרב חסדא דהכי אורמיה זיל הכא קא מדחי ליה מאלה המלות נמי פריך ומשני שפיר ומתוך הסוגיא דמגילה ובשת מוכח מרוייהו ורבי ירמיה קאמר מנגפ"ך לופיס אמרוס אפתוחות ואסתומות וכדמסיק הש"ס ס):

מבטלין

ומוקים לה לברייתא כר' יוסי בר יהודה ומי אמר ר"י בזמן הזה הואיל ומסתכלין בה אין קורין אותה אלא בזמנה ורמינהי [6] א"ר יהודה אימתי מקום שנכנסין בשני ובחמישי אבל מקום שאין נכנסין בשני ובחמישי אין קורין אותה אלא בזמנה מקום שנכנסין בשני ובחמישי מיהא קרינן ואפילו בזמן הזה ומוקים לה לברייתא כרבי יוסי בר יהודה ומשום דקשיא ליה דרבי יהודה אדר' יהודה מוקים לה לברייתא כרבי יוסי בר יהודה רב אשי שמיע ליה דאיכא דתני לה כרבי יהודה ואיכא דתני לה כרבי יוסי בר יהודה ומדקשיא ליה דרבי יהודה אדרבי יהודה אמר מאן דתני לה כרבי יהודה לאו דווקא מאן דתני לה כרבי יוסי בר יהודה דווקא: כרכים המוקפים חומה מימות יהושע בן נון קורין בחמשה עשר וכו': מנהני מילי אמר [7] רבא דאמר קרא [1] על כן היהודים הפרזים היושבים בערי הפרזות וגו' מדפרזים בארבעה עשר מוקפין בחמשה עשר ואימא פרזים בארבעה עשר מוקפין כלל כלל לא ולאו ישראל נינהו ועוד מהודו ועד כוש כתיב ואימא פרזים בארביסר מוקפין בארביסר ובחמיסר דכתיב [2] להיות עושים את יום ארבעה עשר לחדש אדר ואת יום חמשה עשר [בו] בכל שנה אי הוה כתב את יום ארבעה עשר וחמשה עשר כדקאמרת השתא דכתיב את יום ארבעה עשר ואת יום חמשה עשר אתא [3] את ופסיק הני בארבעה עשר והני בחמשה עשר ואימא פרזים בארביסר מוקפין אי בעו בארביסר אמר קרא [3] בזמניהם זמנו של זה לא זמנו של זה ואימא בתליסר כשושן אשכחן עשייה זכירה מנלן אמר קרא [4] והימים האלה נזכרים ונעשים איתקש זכירה לעשייה מתני' דלא כי האי תנא דתניא [5] רבי יהושע בן קרחה אומר כרכין המוקפין חומה מימות אחשורוש קורין בחמשה עשר מ"ט דרבי יהושע בן קרחה כי שושן [6] מה שושן מוקפת חומה מימות אחשורוש וקורין בחמשה עשר אף כל שמוקפת חומה מימות אחשורוש קורין בחמשה עשר ותנא דידן מ"ט יליף פרזי פרזי כתיב הכא [1] על כן היהודים הפרזים וכתיב התם [5] לבד מערי הפרזי הרבה מאד מה להלן [א] מוקפת חומה מימות יהושע בן נון אף כאן [ב] מוקפת חומה מימות יהושע בן נון בשלמא רבי יהושע בן קרחה לא אמר כתנא דידן דלית ליה פרזי פרזי אלא תנא דידן מ"ט לא אמר כר' יהושע בן קרחה מ"ט דהא אית ליה פרזי פרזי הכי קאמר אלא שושן [ג] דעבד' כמאן לא כפרזים ולא כמוקפין אמר רבא ואמרי לה כדי [7] שאני שושן הואיל ונעשה בה נס בשלמא לתנא דידן היינו דכתיב [4] מדינה ומדינה ועיר ועיר מדינה ומדינה לחלק בין מוקפין חומה מימות יהושע בן נון למוקפת חומה מימות אחשורוש עיר ועיר נמי לחלק בין שושן לשאר עיירות אלא לרבי יהושע בן קרחה בשלמא מדינה ומדינה לחלק בין שושן לשאר עיירות אלא עיר ועיר למאי אתא אמר לך רבי יהושע בן קרחה ולתנא דידן מי ניחא כיון דאית ליה פרזי פרזי מדינה ומדינה למה לי אלא קרא לדרשה הוא דאתא וכדרבי יהושע בן לוי הוא דאתא דאמר רבי יהושע בן לוי [8] כרך וכל הסמוך לו וכל הנראה עמו נידון ככרך עד כמה אמר רבי ירמיה ואיתימא רבי חייא בר אבא [9] כמחמתן לטבריא מיל [10] ולימא מיל הא קא משמע לן דשיעורא דמיל כמה הוי כמחמתן לטבריא [11] ואמר רבי ירמיה ואיתימא רבי חייא בר אבא מנצפ"ך צופים אמרום ותסברא והכתיב [6] אלה המצות [7] שאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה ועוד האמר רב חסדא מ"ם וסמ"ך שבלוחות

בנס

**מומה מימות אחשורוש לשאין מוקפין מימות אחשורוש: עיר ועיר למאי.** הרי כל הפרזים שוין וכל המוקפין שוין ואין מילוק בין עיר ועיר: **וכדר' יהושע בן לוי.** ונחלוק לא מיירי כלל אלא ה"ק כל עיר ועיר הסמוך למדינה שתהא נדון כלרך. וקורין בט"ו. הסמוך אע"ג שאינו גדולה גדולה אע"פ שאינו סמוך הכי מפרש לקמן ד): **עד כמה.** תשיב לה סמוך: **מנגפ"ך.** כפל אותיות: **לופיס אמרוס.** נגיפי הדורות:

בנס

**ומוקי לה להך ברייתא.** דלעיל כרבי יוסי בר יהודה: **אימתי.** מקדימים: **מקום שנכנסים בו.** במקום שבת דין קבוע והכפרים נכנסים שם ליום הדין כשם להם הריב: **אבל מקום שאין נכנסין.** דהך הקדמה לאו קולא היא לכפרים אין קורין אותה אלא בזמנה: **משום דקשיא ליה בו'.** בתמיה: **הפרזים.** עיר שאין לה חומה ומתוך כך ישיבתה נפון ופרוז ומרוחקין משמונה לשכונה: **מוקפין בט"ו.** שהרי שני ימים כתובין שם ומדקבע י"ד לפרזים שדייה ט"ו למוקפין: **כלל כלל לא.** וחמשה עשר דכתיב במגילה שדייה לשושן כדרך שנחו בו בשעת הנס: **מהודו ועד כוש כתיב.** שקיבלו עליהם פורים דכתיב וישלח ספרים בכל מדינות המלך אחשורוש וגו' לקיים עליהם מ). ואע"ג דלא כתב הודו וכוש בהאי קרא כיון דכתיב בכל מדינות המלך אחשורוש הרי מהודו ועד כוש: **דלהיות עושים.** משקבל דקושיא היא ולא מיולא הוא: **ואימא פרזים כי"ד.** דהא קבעינהו קרא אבל מוקפין דלא קבעינהו קרא אי בעו בארביסר ליקרו אי בעו בחמיסר ליקרו: **ואימא מוקפין כי"ג.** וקרא דכתיב בחמשה עשר לשושן הוא דקבע כדרך שנעשו בט"ו בשנה ראשונה: ומשני **כשושן.** כיון דלא רמז לך הכתוב זמן המוקפין אימת הוא ואשכחן שושן שנעשו בט"ו מסתברא שאותו היום שייר למוקפין: **אשכחן עשייה.** דמשתה ויום טוב שתהא לפרזים כי"ד ומוקפין בט"ו: **וזכירה.** קיימא המגילה: **מנלן.** שנקבע להם זמן לפרזים בארבעה עשר הא בהאי קרא דעל כן היהודים הפרזים היושבים בערי הפרזות עושים את יום ארבעה עשר וגו' ז) עשייה הוא דכתיב: **איתקש זכירה לעשייה.** הלכך זמן אחד להם: **וכתיב התם.** בגיאת המרן בימי משה ויהושע לבד מערי הפרזי הרבה מאד: **מה להלן מימות יהושע.** ולא גרסינן מה להלן מוקפין חומה מימות יהושע דהא פרזים לאו מוקפין חומה נינהו: **אף כאן מימות יהושע.** אף פרזים המאמר כאן במעשה המן בפרזי דיהושע קאמר ואע"ג דלאחר כן נעשה מוקף הוי פרזים לענין מגילה: **פרזי פרזי.** לא גמיר גזירה שוה מרבים ואין אדם דן גזירה שוה מעצמו אלא אם כן קיבלה מרבו: **הכי קאמר אלא שושן דעבדה כמאן.** אי יליפין הך גזירה שוה היאך עשו אותן שבשושן בט"ו הא פרזי הוא ולא ידענין בה שהוקפה מימות יהושע: **הואיל ונעשה בה נס.** שניתן להם גם מחר לעשות כדת היום להרוג בשונאיהם שני ימים על כרחן לא נחו עד ט"ו וכן קבעוה לדורות: **מדינה ומדינה עיר ועיר.** גבי זכירה ועשייה כתיב והימים האלה נזכרים ונעשים וגו' משמע מדינה ומדינה כמנהגה ועיר ועיר כמנהגה למדנו שיש מנהג חלוק במדינות ומנהג חלוק בעיירות לחלק בין שושן לשאר עיירות ואע"פ שלא היא בכלל פרזים הוקבעה בט"ו: הכי גרסינן **אלא לר' יהושע בן קרחה בשלמא מדינה ומדינה לחלק בין מוקפין**

ז) [נקמן ד: ה.], ח) [נ"י ר"י"ף רכן], ג) [נ"ק סה: ע"ז נב.], ד) [תוספתא פ"ז ומס מ' רבי יהודה ב"ק], ה) [נקמן ג:], ו) [ספרים מו.], ז) [שבת קד.], ח) [יומא פ. תמורה טו.], ט) [אמתר טו.], י) [מס.], כ) [דף ג:], ל) פ"ז נמ', מ) [נקמן יד.], נ) [נ"ל לופיס], ס) [ועי' תוספת שבת קד. ד"ה גרוגרי].

## תורה אור השלם

1. על כן היהודים הפרזים הישבים בערי הפרזות עשים את יום ארבעה עשר לחדש אדר ואת יום המשה עשר בו בכל שנה ושנה:

אסתר ט כא

3. לקים את ימי הפרים האלה בזמניהם באשר קים עליהם מרדכי היהודי ואסתר המלכה וכאשר קימו על נפשם ועל זרעם דברי הצמות וזעקתם: אסתר ט לא

4. והימים האלה נזכרים ונעשים בכל דור ודור משפחה ומשפחה מדינה ומדינה ועיר ועיר וימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים וזכרם לא יסוף מזרעם:

אסתר ט כח

5. כל אלה ערים בצרות חומה גבהה דלתים ובריח לבד מערי הפרזי הרבה מאד:

דברים ג ה

6. אלה המצות אשר צוה יי את משה אל בני ישראל בהר סיני:

ויקרא כז לד

## הגהות הגר"א

[א] [ב] גם' (מוקפת חומה) תל"מ (וכן מתקו רש"י): [ג] שם דעבדא דשוש קו עליי למתקי:

## רבינו חננאל (המשך)

עיר ועיר למה לי. ואמרינן ולתנא דידן כיון דגמר פרזים פרזים כדאמרנן, מדינה ומדינה הוכ למה ליה. אלא לכולה עלמא קרא יתירה הוא, שמע מינה ב) מדינה וכל הסמוך למדינה כמדינה היא, וכן עיר ועיר, וכו' יהושע בן לוי דאמר ר' יהושע בן לוי כרך וכל הסמוך לו וכל הנראה עמו נידון ככרך. וכמה יהא מחוץ לכרך הסמוך לו שיחשב כמו כרך, ואוקימנא מיל, כמחמתן לטבריא. זה שיעור המיל. אמר ר' ירמיה ואיתימא ר' חייא בר אבא מנצפ"ך צופים אמרום, כלומר האותיות הללו תכמים תיקנום. ואקשינן (ו)אלה המצות, שאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה.

ב) נראה דמקר וכ"ל ומדקשיא ליה דר"י אדר"י אמר מאן דתני לה כר"י בר"י ד"ה דוקא וכו'.

ג) נראה דל"ל אלא אמר מדינה ומדינה ואמתיגן דכל הסמוך וכו'.

## מסורת הש"ס

ב) [נקמן ד: ה.], ג) [נ"י ר"י"ף רכן], ד) [תוספתא פ"ז ומס מ' רבי יהודה ב"ק], ה) [נקמן ג:], ו) [ספרים מו.], ז) [שבת קד.], ח) [יומא פ. תמורה טו.], ט) [אמתר טו.], י) [מס.], כ) [דף ג:], ל) פ"ז נמ', מ) [נקמן יד.], נ) [נ"ל לופיס], ס) [ועי' תוספת שבת קד. ד"ה גרוגרי].

## רבינו חננאל

ב אשי קשיא ליה מי אמר ר' יהודה זכי אבל בזמן הזה הואיל ומסתכלין בה אין קורין אותה אלא בזמנה. וה]אמר ר' יהודה אימתי מקום שנכנסין בשני בחמישי. אבל מקום שאין נכנסין אין קורין אותה אלא בזמנה, מקום שנכנסין בשני ובחמישי מיהא קרינן בי"א [בי"ב] ד"ג ואפילו בזמן הזה. שמיע ליה לרב אשי איכא מאן דתני לה ברייתא כר' יוסי בר' יהודה, ל) דווקא הוא. דלא יקשי לך דר' יהודה אדר' יהודה. [**אמר**] רבין המוקפין חומה מימות יהושע בן נון קורין בט"ו. ואוקימנא בגמר' [דגמרינן] פרזים פרזים], כתיב הכא על כן היהודים הפרזים היושבים בערי הפרזות עושים את יום ארבעה עשר, כתיב התם לבד מערי הפרזי, מה להלן דכתיב הפרזי קרי להני פרזי ומוקפות מימות דבהדיהן מימות יהושע בן נון, כי (נהר) יכין קורין בט"ו. ואימא מוקפין חומה קורין בי"ד ט"ו. ופרקינן אי הוה כתיב את יום ארבעה עשר וחמשה עשר, כדקא אמרת, השתא דכתיב את יום ארבעה עשר ואת יום חמשה עשר, שמעינן דבי"ד והני בט"ו, מאן דעביד שני ימים אלא כל מקום מקום יומו יום אחד. ב ליכא למימר דמוקפין בי"ד. בעו בי"ד אי בעו בי"ז, דהא פרשינן לעיל כתיב זמניהם דיקינן דל חד בזמנו וזמנו של זה לא זמנו של זה, אמר אין הפרזין קורין בי"ד ולא המוקפין קורין בי"ד. **ואימא** בשלשה עשר, כלומר מוקפין אי בעו בט"ו אי בעו בי"ג. ונקינן כשושן, מה שושן אי"ג דלא מוקפת חומה מאות יהושע בן נון דהיא מיהא כיון דהיא מוקפת חומה קרו בט"ו, אף כל שהיא מוקפת חומה קרו בט"ו. ואיתקש זכירה לעשייה, דכתיב והימים האלה נזכרים ונעשים. מתניתין דלא יהושע בן קרחה דר' מוקפין חומה מימות אחשורוש קורין בחמשה עשר, כשושן. ותנא דידן אמר שאני שושן דאע"ג דלא מוקפת חומה מימות יהושע בן נון היא, הואיל ונעשה בה נס לפיכך קראו בט"ו. **ואקשינן** בשלמא לתנא דידן כתיב מדינה ומדינה ומדינה ומדינה. מדינה לחלק בין מוקפין חומה מימות אחשורוש לשאר עיירות, דשושן בט"ו ושאר עיירות בי"ד. אלא לר' יהושע בן קרחה

**בנם היו עומדין.** שהיתה חקיקתן משני עבריהן הלכך שאר אותיות יש להן מקום דבק אלא מ"ם וסמ"ך היתה בחויר [1] (ודוקא בסתומים). ואפשר היה לו לתרץ הך (ברייתא) דרב חסדא בסתומין וכי אתמר הך דרבי ירמיה בפתוחין והכי מוכח בפרק הנזרה במסכת שבת [2] אלא הא [3] פריך לה מילתא דשויא לתרוייהו: [4] **מהוה הוו כו'.** ואורחא דסוגיא דגמ' [5] להקשות דבר שאינו עד דטרח ומעמידה על בוריה מפי רבי ע"כ: **שלא ירבו מפלוגה.** לפרש מקראות הסתומים: **קץ משיח.** בספר דניאל: **ויקראו בספר תורת האלהים וגו'.** [6] בספר עזרא כתיב: **זה מקרא.** לשון עברי של תומש: **הפסוקים.** היאך נפסקין: **פיסקי הטעמים.** הנגינות קרויין טעמים: **אלמלא תרגומא דהאי קרא כו'.** שלא מצינו בכל המקרא הספד להדדרימון בבקעת מגידו ויונתן תרגמו לשני הספידות הדדרימון ברמות גלעד (מלכים ג כב) ואשיהו בבקעת מגידו כדמפרש בספר מלכים (ב כג): **דאיהו נביאי.** שנתנבא לישראל בשליחותו של מקום והוא לא נשתלח לישראל בשום נבואה: **מאי טעמא איבעייהו.** דכתיב בקרא אבל חרדה גדולה נפלה עליהם ויברחו בהחבא: **מוזייהו.** שר של כל אדם למעלה: **ליעקוב.** ילדו: **וישראל במעמדן.** עומדין על תמידי לצור בשעת הקרבן כדתנן במסכת תענית (דף כו.) תשמרו להקריב לי במועדו היאך שומר אם אינו עומד על גביו תיקנו נביאים הראשונים כ"ד משמרות על כל משמר ומשמר היה מעמד כו': **והיכי עביד הכי.** שהשתחוה לו דכתיב ויפול על פניו וישתחו: **אמר ביטלתם כו'.** בתשובה [7] שהשיבו עתה באתי אנו למדין בשני דברים אחד המלאך האשימן בשני דברים אחד כלומר כשהעבירם היום היה לכם להקריב תמיד הערב ובטלתם אותו ונשחתיהם במארב העיר חנם שאין זמן מלחמה בלילה [משתחשך]: **ועכשיו.** שהוא לילה היה לכם לעסוק בתורה שהרי אינכם נלחמים בלילה: **עפה באפי.** על של עכשיו: **מיד וילן יהושע בלילה ההוא בתוך העמק.** לא באותו הלילה כתיב אלא בלילה שאר על העי. והכי קאמר מיד חזר יהושע מדבריו וכשבא לילה אחר במצור עסק בתורה: הא

**מבטלין** בהנים מעבודתן לשמוע מקרא מגילה. וקשה אמאי מבטלין [8] והלא אחר הקריאה יש הרבה שהוא לעבודה ויש לומר דכיון דמשאחיר היום הוי זמן עבודה והם מניחין אותה בשביל הקריאה משום הכי קרי ליה ביטול וא"מ ועשו עבודתן מיד ואחר כך יקראו המגילה לבדם וי"ל דטוב לקרות עם הצבור משום דהוי טפי פרסומי ניסא:

**חיישינן שמא שד הוא.** פירש ריב"א דלדקא חוץ לעיר [היכא דשמיני מזיקין] כגון בשדה ובלילה וכן היה יהושע לר על יריחו בשדה רחוק ממנה ישראל אבל במקום שבני אדם מצויין אין לחוש דאל"כ אדם שאמר לנו [בגילה בעיר] כתבו בנו לאשתי היכי כתבינן ניחוש שמא שד הוא [ולא נכתוב] עד דנחזי ליה בבואה דבבואה ולא אשכחן דפריך ליה גמרא אלא גבי מי שהשלך בבור פרק התקבל (גיטין דף סו. ושם): **אמש בטלתם תמיד של בין הערבים.** קשה אמאי בטלוהו בשלמא תלמוד תורה בטלו לפי שהיו צריכים על העיר כל ישראל אבל הכהניים אמאי לא היו מקריבים התמיד וי"ל לפי שהאירן לא היה במקומו כדאמר פרק הדר (עירובין דף סג.): והכהנים נושאין את הארון וא"ת והיכי משמע ליעקב דקרא דבטלו התמיד ותלמוד תורה ויש לומר דה"פ מדקאמר הלנו אתה הכי קאמר כשביל תלמוד תורה באת דכתיב תורה ליה לנו אם לגרינו לו כשביל הקרבנות שמגיעים עליהו מצרינו: **עתה באתי.** פי' ריב"ן על תלמוד תורה באתי דכתיב ביה ועתה כתבו לכם [את] השירה הזאת (דברים לא): [9] **וילן יהושע בלילה ההוא בתוך העמק.** לא כתיב בהאי קרא כן אלא כשבר על יריחו כתיב וילן בלילה ההוא בתוך העם וכשבר על העי כתיב וילן [10] בלילה ההוא בתוך העמק ודרך הש"ס הוא לקבר הפסוקים ולערבם יחד כמו ונתן הכסף וקם לו (ערכין דף לג.) [11]:

מלמד

**בנם היו עומדין אין מהוה הוו ולא הוו ידעי הי באמצע תיבה והי בסוף תיבה ואתו צופים ותקינו פתוחין באמצע תיבה וסתומין בסוף תיבה סוף סוף יאלה המצות שאין נביא עתיד לחדש דבר מעתה אלא [12] שכחום וחזרו ויסדום וא"ר ירמיה ואיתימא רבי חייא בר אבא תרגום של תורה [13] אונקלוס הגר אמרו מפי ר' אליעזר ור' יהושע תרגום של נביאים יונתן בן עוזיאל אמרו מפי חגי זכריה ומלאכי ונזדעזעה ארץ ישראל ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה יצתה בת קול ואמרה מי הוא זה שגילה סתריי לבני אדם עמד יונתן בן עוזיאל על רגליו ואמר אני הוא שגליתי סתריך לבני אדם גלוי וידוע לפניך שלא לכבודי עשיתי ולא לכבוד בית אבא אלא לכבודך עשיתי שלא ירבו מחלוקת בישראל ועוד ביקש לגלות תרגום של כתובים יצתה בת קול ואמרה לו דייך מ"ט משום דאית ביה קץ משיח ותרגום של תורה אונקלוס הגר אמרו והא [14] אמר רב איקא בר אבין אמר רב חננאל אמר רב מאי דכתיב [2] ויקראו בספר תורת האלהים מפורש ושום שכל ויבינו במקרא ויקראו בספר תורת האלהים זה מקרא מפורש זה תרגום ושום שכל אלו הפסוקין ויבינו במקרא אלו פיסקי טעמים ואמרי לה אלו המסורת שכחום וחזרו ויסדום מאי שנא דאורייתא דלא אזדעזעה ואדנביאי אזדעזעה דאורייתא מיפרשא מלתא דנביאי איכא מילי דמיפרשן ואיכא מילי דמסתמן דכתיב [3] ביום ההוא יגדל המספד בירושלם כמספד הדדרימון בבקעת מגידון [15] ואמר רב יוסף [16] אלמלא תרגומא דהאי קרא לא ידענא מאי קאמר ביומא ההוא יסגי מספדא בירושלים [17] כמספדא דאחאב בר עמרי דקטל יתיה הדדרימון בן טברימון ברמות גלעד וכמספדא דיאשיה בר אמון דקטל יתיה פרעה חגירא בבקעת מגידו [18] [4] וראיתי אני דניאל לבדי את המראה והאנשים אשר היו עמי לא ראו את המראה אבל חרדה גדולה נפלה עליהם ויברחו בהחבא [19] מאן נינהו אנשים אמר ר' ירמיה ואיתימא רבי חייא בר אבא זה חגי זכריה ומלאכי [20] אינהו עדיפי מיניה ואיהו עדיף מינייהו אינהו עדיפי מיניה דאינהו נביאי ואיהו לאו נביא איהו עדיף מינייהו דאיהו חזא ואינהו לא חזו וכי מאחר דלא חזו מ"ט איבעיתו אע"ג דאינהו לא חזו מזלייהו חזו אמר רבינא שמע מינה האי מאן דמיבעיתא אע"ג דאיהו לא חזי מזליה חזי מאי תקנתיה [21] ליקרי ק"ש ואי קאים במקום הטנופת לינשוף מדוכתיה ארבע גרמידי ואי לא לימא הכי עיזא דבי טבחי שמינא מינאי: והשתא דאמרת מדינה ומדינה ועיר ועיר לדרשה [5] משפחה ומשפחה למאי אתא אמר רבי יוסי בר חנינא להביא משפחות כהונה ולויה שמבטלין עבודתן ובאין לשמוע מקרא מגילה דאמר רב יהודה אמר רב [22] כהנים בעבודתן ולוים בדוכנן וישראל במעמדן כולן מבטלין עבודתן ובאין לשמוע מקרא מגילה תניא נמי הכי כהנים בעבודתן ולוים בדוכנן וישראל במעמדן כולן מבטלין עבודתן ובאין לשמוע מקרא מגילה מכאן סמכו של בית רבי שמבטלין תלמוד תורה ובאין לשמוע מקרא מגילה קל וחומר מעבודה ומה עבודה שהיא חמורה מבטלינן תלמוד תורה לא כל שכן ועבודה חמורה מתלמוד תורה והכתיב [6] ויהי בהיות יהושע ביריחו וישא עיניו וירא והנה איש עומד לנגדו [וגו'] וישתחו (לאפיו) [23] והיכי עביד הכי והאמר רבי יהושע בן לוי אסור לאדם שיתן שלום לחבירו בלילה חיישינן שמא שד הוא שאני התם דאמר ליה כי אני שר צבא ה' ודלמא משקרי גמירי דלא מפקי שם שמים לבטלה [24] אמר לו אמש בטלתם תמיד של בין הערבים ועכשיו בטלתם תלמוד תורה אמר לו על איזה מהן באת אמר לו [7] עתה באתי מיד [25] וילן יהושע בלילה ההוא בתוך העמק אמר רבי יוחנן**

מלמד

פסוקים, ויבינו במקרא זה פיסוק טעמים, ואמרי לה אלו המסורת. ודרקינן אין תרגום מיהוה הוה בדייריהו מקמי עזרא, ושכחוהו רובן דאינשי ואתא אונקלוס הגר ב[פנין] ר' אליעזר ור' יהושע וסדריה למיקרי ביה בציבור. מיהו מילי דאורייתא מיגליין, כלומר רובן מפורשין הן. אבל של נביאים מסותמין הן, דהא לולי התרגום של זה הפסוק ביום ההוא יגדל המספד בירושלים כמספד הד[ד]רימון וג', לא הוינן ידעינן פירושא דהאי פסוקא. ולפיכך נזדעזע העולם, שגילה הטעמים שהיו נעלמים. וראיתי אני דניאל לבדי את המראה והאנשים אשר היו עמי לא ראו את המראה, מאן נינהו אנשים שהיו עמו, זה חגי וכריה ומלאכי. ולמה נפלה חרדה גדולה עליהן. דאף על גב דאינהו לא חזו מזליהו חזו. וכיון דמרינה ומדינה ועיר ועיר לדרשא הוא דאתיין כדאמרן, משפחה ומשפחה מאי דרשת ביה. ואסיקנה משפחות כהנים ולוים, וכדתניא כהנים המתעסקין בעבודתן ולוויים בדוכנן וישראל במעמדן, כולן מבטלין עבודתן ובאין לשמוע מקרא מגילה. מיכן סמכו של בית רבי שמבטלין תלמוד תורה ובאין לשמוע מקרא מגילה, אם הכהנים מבטלין עבודתן, תלמוד תורה לא כל שכן. ואקשינן וכי עבודה חמורה מדבר תורה, והכתיב ויהי בהיות יהושע ביריחו וישא עיניו וירא [וגו'] ואמר לא כי אני שר צבא ה' עתה באתי, אמר לו אמש ביטלתם תמיד של בין הערבים ועכשיו ביטלתם תלמוד תורה. ועל איזה מהן באתה, אמר לו עתה כאתי, כלומר על תלמוד תורה שבטלתם אותה עתה. הנה תלמוד תורה חמור מעבודה.

מלמד

## מוסף רש"י

אלו הפסוקין. עד היכן מעיים כל פסוק ופסוק, ולכבי קרי להו שום שכל, שיכול להסכל בין כל פיסוק ופיסוק (נדרים לז.). לינשוף. יקפוץ (בכורות נ.). גרמידי. אמות (ב"מ מד.). לימא הכי בר'. לאם לומר לך אבל העזים והכיתי (סנהדרין צד.). והיכי עביד הכי. דמשמעה לאדם בגילה, דכיון דאמר לו הלנו אתה אם לגרינו, מבלי לילה הוא, דאי ביומא וכי לא היה מכיר בין שרי ישראל לשרי אומות העולם (סנהדרין מד.). שמא שד הוא. ואין מוליאין שם שמים על המזיק, ואלוס שם שמים הוא שנאמר (שופטים ו) ויקרא לו ה' שלום, וכ"ש שאין משמעה דדומה כמשמעה לשעירים (סנהדרין עט.). אמר לו אמש בטלתם רגר'. עתה באתי דשיגע, מדקאמר ליה עתה באתי מבלבל דמשמע אחריתי אמר ליה, דמהדר ליה עתה באתי (סנהדרין מד וכע"ז ערובין סג.). אמש בטלתם תמיד של בין הערבים. כיון כשהגריב בין הערבים קרי ליה גמי אמש, שאין זה אלא לשון ערבית (סנהדרין עט.) בערב ניטלתם התמיד (ערובין שם). ועכשיו בטלתם תלמוד תורה. ועכשיו שהשיבה אתם מבטלים תלמוד תורה, לפי שהיו עסוקים בתלמודה כיום לא היה להן עת לעסוק בתורה אלא בלילה (שם) וכיון דכיום לא אתם יכולין לעסוק בתורה בתמת עסקי מלחמות, גריכים אתם לעסוק בתורה בלילה, והיה לך לשכב בגלגל שם התחנה ולא בתלור (סנהדרין שם). עתה באתי. על של עכשיו באתי ליפרע, מיד שהר יהושע ולא הוסיף עוד לבא במעוד בגילה לכך אמר בני וילן יהושע וגו' (שם) והדבר מוכיח שעל עסקי תלמוד תורה הוכיחו מדכתיב לקח אחריתא בתלמודה של עי שהיתה אחריה (ערובין שם). אין מועד בפני תלמיד חכם. שיכולין להפסידו (מו"ק כז.). ולהבנסת כלה. לנוחה מבית אביה לבית חופתה (כתובות כט.). ולאחרותו מה ת"ל. כיון דכתיב לאחיו ולאמו כל שכן לאחותו (בבחים ק.). הרי שהיה הולך לשחוט את סנחר וגו'. הכי שהיה הכן גדול וגזר והילך לשמוע את פסחו, לאיכא מצות טונא, אפילו הכי לאחותו הוא דאיכא מיעטא אבל מיעטא לאמו אינו מלוה (סנהדרין לה. וכע"ז זבחים ל.). ושמע שמת לו מת. מקרוביו (ברכות יט.). אמרת לא יטמא. דהא גזר הוא וכמיב על כל נפשות מת לא יבא (סנהדרין עט.) לי משום גזר לי משום פסח, ולא שכן הכא דאיתנהו לכולהו (בבחים שם) לו: הואיל ועונת שחיטת הפסח היא ומלה עליו מוכח הפסח שהיא בכמה, אם יעמוד בעול מלעשות אותן אף בנו נמי מצות כרת היא, ואתי דאמרי בעבר פסחים נמי קאמר דמיהא וכריו ומעכב הפסח (ברכות יט.). ת"ל ולאחותו. דלא אלעזרך אלא לאחי ולאמך אע"פ שיש עליו קדושת הרבה ועסקי מלוה, לאחותו הוא דהוכיר הכתוב אלא ליעמוד אבל מיעטא לאמו (סנהדרין שם). שדרוחה את לא תעשה שבתורה. לאו אלא תעבור (שבת צד. ערובין מא. ועי' ברכות יט.). כרך וכל הסמוך לו כו' נדון ככרך. וקונין בע"ז (לעיל ב.). בית מושב עיר חומה. בית שהיכל וגנה בעול תומה. דמשמע שהוקף ונכפוף יפה (ערכין לג.). עשרה בטלנין. בני אדם כשרים בטלין ממלאכתן לעסוק בגרכי בצור ולגא קוימין לגיה בתמנת כדי שיהיו מוזרן עשרה לעת התפלה ומתפרנסים מבל בצור (ב"ק פו. ע"ז לקמן ה.). אשר לוא חומה. לוא כתיב. דמשמע לא ומשמע לו, כלומר אין לו עכשיו והיה לו חומה קודם לכן, הוה נמי בית מלוה בהו (ערכין לב. ועי' תוס' שם).

## עין משפט נר מצוה

ח א מי' פ"א מהלכות מגילה הלכה ז סמג עשין ד טור ש"ע א"ח סי' תרפז סעיף כ:

## תורה אור השלם

1. אֵלֶּה הַמִּצְוֹת אֲשֶׁר צִוָּה יְיָ אֶת מֹשֶׁה אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהַר סִינָי: ויקרא כז לד
2. וַיִּקְרְאוּ בַּסֵּפֶר בְּתוֹרַת הָאֱלֹהִים מְפֹרָשׁ וְשׂוֹם שֶׂכֶל וַיָּבִינוּ בַּמִּקְרָא: נחמיה ח ח
3. בַּיּוֹם הַהוּא יִגְדַּל הַמִּסְפֵּד בִּירוּשָׁלִַם כְּמִסְפַּד הֲדַד רִמּוֹן בְּבִקְעַת מְגִדּוֹן:
זכריה יב יא
4. וְרָאִיתִי אֲנִי דָנִיאֵל לְבַדִּי אֶת הַמַּרְאֶה וְהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר הָיוּ עִמִּי לֹא רָאוּ אֶת הַמַּרְאֶה אֲבָל חֲרָדָה גְדוֹלָה נָפְלָה עֲלֵיהֶם וַיִּבְרְחוּ בְּהֶחָבֵרוּ:
דניאל י ז
5. וְהַיָּמִים הָאֵלֶּה נִזְכָּרִים וְנַעֲשִׂים בְּכָל דּוֹר וָדוֹר מִשְׁפָּחָה וּמִשְׁפָּחָה מְדִינָה וּמְדִינָה וְעִיר וָעִיר וִימֵי הַפּוּרִים הָאֵלֶּה לֹא יַעַבְרוּ מִתּוֹךְ הַיְּהוּדִים וְזִכְרָם לֹא יָסוּף מִזַּרְעָם: אסתר ט כח
6. וַיְהִי בִּהְיוֹת יְהוֹשֻׁעַ בִּירִיחוֹ וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיַּרְא וְהִנֵּה אִישׁ עֹמֵד לְנֶגְדּוֹ וְחַרְבוֹ שְׁלוּפָה בְיָדוֹ וַיֵּלֶךְ יְהוֹשֻׁעַ אֵלָיו וַיֹּאמֶר לוֹ הֲלָנוּ אַתָּה אִם לְצָרֵינוּ: וַיֹּאמֶר לֹא כִּי אֲנִי שַׂר צְבָא יְיָ עַתָּה בָּאתִי וַיִּפֹּל יְהוֹשֻׁעַ אֶל פָּנָיו אַרְצָה וַיִּשְׁתָּחוּ וַיֹּאמֶר לוֹ מָה אֲדֹנִי מְדַבֵּר אֶל עַבְדּוֹ:
יהושע ה יג, יד
7. וְיָשִׂימוּ הָעָם אֶת כָּל הַמַּחֲנֶה אֲשֶׁר מִצָּפוֹן לָעִיר וְאַרְבּוֹ מִיָּם לָעִיר וַיֵּלֶךְ יְהוֹשֻׁעַ בַּלַּיְלָה הַהוּא בְּתוֹךְ הָעֵמֶק:
יהושע ח יג
וַיִּשְׁלַחֵם יְהוֹשֻׁעַ וַיֵּלְכוּ אֶל הַמַּאֲרָב וַיֵּשְׁבוּ בֵּין בֵּית אֵל וּבֵין הָעַי מִיָּם לְעֵי וַיָּלֶן יְהוֹשֻׁעַ בַּלַּיְלָה הַהוּא בְּתוֹךְ הָעָם:
יהושע ח ט

## גליון הש"ס

גמ' שכחום וחזרו וסידום. לקמן יח ע"א סוכה מד ע"ב: שם אונקלוס הגר אמרו. עי' ירושלמי דמסכתין פ"א הלכה ט: שם כמספדא דאחאב. עי' ב"ק יז ע"א תוד"ה והלא: רש"י ד"ה ויקראו כו' בספר עזרא כתיב. עי' סוכה יב ע"א בגמ"י ד"ה לאו הכל ומ"ש שם: תוס' ד"ה מבטלין כו' והא אחר כו'. עי' פסקי תוס' ערכין אות יט:

## רבינו חננאל

ופרקינן לעולם מתוקנים היו. וכך היה מסורת בידם מן הנביאים להיות הפתוחים באמצע תיבה והסתומים בסוף תיבה, ושכחום וחזרו הצופים ויסדום. והוא עוד אמר תרגום של תורה אונקלוס הגר אמרו (מפני) [מפני] ר' אליעזר ור' יהושע, כאשר למד אותו כך ליסדוהו לאחרים. ושל נביאים יונתן בן עוזיאל אמרו, כמו שהיה מסורת בידם של חכמים מפי חגי זכריה ומלאכי. ותרגום של כתובים נמנע מן השמים לגלותו, משום דאית ביה קץ משיח. ואקשינן והא תרגום של תורה בימי עזרא הוה, דכתיב ויקראו בספר [ב]תורת האלהים מפורש, ואמרינן מפורש זה תרגום, ושום שכל אלו פסוקים והכתיב ויהי בהיות יהושע ביריחו וישא עיניו וירא [וגו'] ואמר לא כי אני שר צבא ה' עתה באתי, אמר לו אמש ביטלתם תמיד של בין הערבים ועכשיו ביטלתם תלמוד תורה. ועל איזה מהן באתה, אמר לו עתה כאתי, כלומר על תלמוד תורה שבטלתם אותה עתה. הנה תלמוד תורה חמור מעבודה.

**מלמד** שהלך ולן בעומקה של הלכה. כל זמן שעסיקה ומרון שרויין שלא במקומן אסורים בתשמיש המטה לא גרס ליה הכא דמה שייך כאן ובפרק הדר (עירובין סג:) גרס ליה דקאמר שנענש יהושע על שבטל ישראל מפריה ורביה[ט] י"ל דמה שנענש שלא היה לו בן זכר היה על שבטל ישראל מתשמיש מדה כנגד מדה אבל שאר עונש בא לו על בטול תורה:

**מענות.** כולן עונות כאחת מקוננות אחת אומרת והשאר עונות מטפחות יד על יד או על ירך או על פיה: **אין** מועד **בפני תלמיד חכם.** ויום שמועה כספניו דמי: **כל** שכן חנוכה **ופורים.** שמותר להספידם אע"ג דמבטל ממקרא מגילה אלמא מ"מ חמור ממקרא מגילה: **מת** מצוה **עדיף.** לאו דווקא מת מצוה והוא הדין לכל מתים שבעולם מבטלים תלמוד תורה להוציאם אלא איידי דנקט בסמוך גבי ולאחותו מת מצוה ס"ע נקט תלמוד תורה ומת מצוה[פ]: **מת** מצוה עדיף. הקשה הר"ר אלחנן למה לי קרא תיפוק ליה מק"ו ומה מ"מ דחמירא מבטלין משום כבוד המת עבודה דקילא לא כל שכן דהא אפילו תלמוד תורה דרבים מבטלין משום כבוד המת כדאמר פ"ב דכתובות (דף י. ופס) וי"ל דה"מ למאן דקרי ומתי ומתני דלריך טולי האי אבל למאן דלא קרי ומתי לא לריך טולי האי והכא מיירי במת מצוה דלא קרי ומתי ומשום הכי לריך קרא דולאחותו: **ברך** שאין בו **בטלנים נדון בכפר.** וא"ל דמיירי בסתם כרכים האמורים בתלמוד[ט] אבל המוקף חומה מימות יהושע בן נון אפילו אין בו י' בטלנים קורין בע"ו וה"ג משמע דפריך בסמוך מאי קמ"ל תינוק אחז היא עיר גדולה כו' ומשני כרך איצטריך ליה אע"ג דמקלעי ליה מעלמא ואי איתא דאפילו במוקף חומה מימות יהושע בן נון לריך י' בטלנין הוה ליה למימר מוקף מימות יהושע אצטריכא ליה אע"ג דחשיב חומה דידהו אהגינו מן האויבים וגם מקלעי ליה מעלמא דהוי רבותא טפי אלא ש"מ דבמוקף מימות יהושע לא לריך י':

**ברך שישב ולבסוף הוקף נדון בכפר.** פירש הקונטרס דלעניין בתי ערי חומה מיירי וה"ג משמע מדאמיתי קרא דכי ימכור וקשה דאם כן בערכין (דף לג.) הו"ל להש"ס למתני גבי הא דתני אבר דיני דבתי ערי חומה ועוד קשה דאם כן הל"ל נדון בערי החליה דשייך גבייהו לכ"ע דלעניין מגילה מיירי מכל מקום מייתי קרא דכי ימכור לאשמועינן דחומה דמתניתן גבי מגילה בכה"ג דמהני גבי ערי חומה דהיינו הוקף ולבסוף ישב כדכתיב בית מושב עיר חומה דמשמע שנתישב בתוך החומה ואם תאמר לקמן (דף ה:) אמרינן דטבריא שימה חומתה אע"ג דאין לה דין ערי חומה מ"מ קורין את המגילה בע"ו (ג) דהם מוקפין חומה כיון דמגיע מאויבים וה"ג היה לנו לומר כשישב ולבסוף הוקף כיון דמכשיל ומגיע וי"ל דשאני טבריא דכיון דחזינן דהיקף יש מהני להיקף חומה לגבי מגילה גם כן דין הוא שיקראו המגילה בע"ו שהרי היקף אלא קודם ליושבה והוי כשאר היקף דמהני בבתי ערי חומה אבל ישב ולבסוף הוקף לא מציגו בשום מקום דחשיב חומה אלא וא"ת לקמן בפרקין (שם) דקאמר אשר לו חומה פרנו לשור אגר פי' שאגרות חומות אלא כגון שהבתים מדובקים יחד בעגול וזהו כמו חומה סביב לעיר ולמה לי קרא תיפוק ליה דה"ל ישב ולבסוף הוקף שהרי לא נגמרה חומת העיר עד שנגמרו כל הבתים ויש לומר דקרא אתא לאשמועינן דאפילו היכא דקיים לן אלא דר אחד שם עד שנגמרו כל הבתים אפילו הכי לא חשיב היקף ולריך לומר דהא דקאמר נדון כבפר מיירי דליכא י' בטלנים דאי יש שם עשרה בטלנין אמאי נרע מעיירות גדולות דהוו בי"ר: **והתניא** רבי אליעזר ברבי יוסי אומר וכו'. וא"ת אדמותבת ליה מרבי אליעזר לסייעיה מרבנן דפליגי עליה וסברי דקדושה לאשמה קדשה לשעתה ולא לעתיד לבא ויש לומר דע"כ לא סבר רבי יהושע כרבנן דאי סבר כוותייהו מאי מהני ק)(ישב ולבסוף הוקף) אם לא קדשה קדושה שנייה: **אלא** שחרב מעשרה בטלנים. ובאלא הוקף מימות יהושע איירי דניה לא לריך עשרה ואם תאמר מאי מהני מה שהיה כרך מתחילה הוה ליה כפר שנעשה כרך שנתישבו שם עשרה ויש לומר דלרבותא נקט הכי ולא מבעיא כפר שנעשה כרך דבסתמא ליכא למיחש שמא יחסרו דיורים אלא אפילו זה שפסקו דיורים כבר פעם אחת וסלקא דעתך אמינא דליכא למיחש שמא יפסקו עוד פעם אחרת אפילו הכי קא משמע לן דלא חיישינן

לוד

מלמד שלן בעומקה של הלכה[ו] ואמר רב שמואל בר אוניא גדול תלמוד תורה יותר מהקרבת תמידין שנאמר [ז]עתה באתי לא קשיא הא דרבים והא דיחיד ודיחיד קל והתנן [ח]נשים במועד מענות אבל לא מטפחות ר' ישמעאל אומר אם היו סמוכות למטה מטפחות בראשי חדשים בחנוכה ובפורים מענות ומטפחות בזה ובזה[ט] אבל לא מקוננות ואמר רבה בר הונא [י]אין מועד בפני תלמיד חכם כל שכן חנוכה ופורים כבוד תורה קאמרת כבוד תורה דיחיד חמור תלמוד תורה דיחיד קל אמר רבא פשיטא לי עבודה ומקרא מגילה מקרא מגילה עדיף מדר' יוסי בר חנינא תלמוד תורה ומקרא מגילה מקרא מגילה עדיף מדסמכו של בית רבי תלמוד תורה ומת מצוה מת מצוה עדיף מדתניא [יא]מבטלין תלמוד תורה להוצאת מת [יב]ולהכנסת כלה עבודה ומת מצוה מת מצוה עדיף [יג]מולאחותו דתניא [יד]ולאחותו מה ת"ל הרי שהיה הולך לשחוט את פסחו ולמול את בנו ושמע שמת לו מת יכול יטמא אמרת לא יטמא יכול כשם שאינו מיטמא לאחותו כך אינו מיטמא למת מצוה ת"ל ולאחותו לאחותו הוא דאינו מיטמא [טו]אבל מיטמא למת מצוה בעי רבא מקרא מגילה ומת מצוה הי מיניהו עדיף מקרא מגילה עדיף משום פרסומי ניסא או דלמא מת מצוה עדיף משום כבוד הבריות בתר דבעיא הדר פשטה [טז]מת מצוה עדיף [יז]דאמר מר גדול כבוד הבריות שדוחה את לא תעשה שבתורה גופא [יח]א"ר יהושע בן לוי [יט]ברך וכל הסמוך לו וכל הנראה עמו נדון כברך תנא [כ]סמוך אע"פ שאינו נראה נראה אע"פ שאינו סמוך בשלמא נראה אע"פ שאינו סמוך משכחת לה כגון דיתבה בראש ההר אלא סמוך אע"פ שאינו נראה היכי משכחת לה א"ר ירמיה שיושבת בנחל וא"ר

לוד

יהושע בן לוי [כא]ברך שישב ולבסוף הוקף נדון ככפר מ"ט דכתיב [כב]ואיש כי ימכור בית מושב עיר חומה [כג]שהוקף ולבסוף ישב ולא שישב ולבסוף הוקף ואמר ריב"ל [כד]ברך שאין בו עשרה בטלנין נדון ככפר מאי קמ"ל תנינא [כה]איזו היא עיר גדולה כל שיש בה עשרה בטלנין פחות מכאן הרי זה כפר ברך איצטריך ליה אע"ג דמיקלעי ליה מעלמא ואמר ריב"ל ברך שחרב ולבסוף ישב נדון ככרך מאי חרב אילימא חרבו חומותיו ישב אין לא ישב לא והא תניא [כו]רבי אליעזר בר יוסי אומר [כז]אשר לוא חומה [כח]אף על פי שאין לו עבשיו והיה לו קודם לכן אלא מאי חרב שחרב מעשרה בטלנין ואמר ריב"ל

לוד

ראשון הפסח [והן בכורות] דכתיב והאיש אשר הוא טהור ובדרך לא היה וחדל לעשות הפסח [נזיר], וכתיב וערל זכר אשר לא ימול ונו'. ושמע שמת לו מת יכיל יטמא, אמרת לא יטמא, דייקינן מדכתיב והאיש אשר הוא טהור וחדל לעשות הפסח ונכרתה]. וכן [ו]ערל זכר אשר לא ימול ונכרתה, כלומר אינו רשאי להיטמא [נ"א: להיטפל] לפתו ולבטל המצוה. יכול גם למת מצוה לא

ט) נרמה דמסר כאן ול"ל מקרא מגילה ומת מצוה מאי אתמיקנא וכו'.

---

## עין משפט נר מצוה

**ט** א ב מיי' פ"ו מהלכות י"ע הלכה כד ופ"ח מהל' אבל הלכה ד [ה] סמג עשין ג טוש"ע ס"א סימן תקמז סעיף ב וטוש"ע י"ד סימן תא סעיף ה:

**י** ג מיי' שם פי"ד הלכה ט טוש"ע י"ד סימן שפא סעיף ה:

**יא** ד מיי' שם פ"ג הלכה ח טוש"ע י"ד סי' שעד סעיף ה:

**יב** ה מיי' פ"א מהלכות מגילה הלכה ה עור ש"ע א"ח סי' תרפז סעיף ב:

**יג** ו ז מיי' שם הלכה י טור ש"ע א"ח סי' תרפח סעיף ב:

**יד** ח טוש"ע שם סעיף ה:

**טו** ט מיי' פי"ב מהל' שמטה ויובל הלכה יד סמג עשין קכד:

**טז** י מיי' פ"א מהלכות מגילה הלכה ח:

**יז** כ מיי' פי"ב מהלכות שמטה ויובל הלכה טו ופ"א מהלכות מגילה ה"ל טוש"ע א"ח סי' תרפח סעיף א:

---

## רבינו חננאל

ופרקינן התם גבי יהושע תלמוד תורה דכל ישראל ולפיכך חמור מעבודה, אבל דיחידים כגון תלמוד תורה דרבי, עבודה חמורה ממנו וכן פרים. אמר ר' יהושע בן לוי אסור לאדם לתת לחבירו שלום בלילה. חיישינן שמא שד הוא. ואי מזכיר לו שם שכים, שרי. ותלמוד תורה דיחיד קיל, והתנן נשים במועד מענות אבל לא מטפחות, ואמר רבה בר רב הונא אין מועד בפני תלמיד חכם. כל שכן חנוכה ופורים. ופריקינן בכבוד תורה כגון הספד תלמיד חכמים וכיוצא בו, אפילו דיחיד חמור מפורים, אבל תלמוד תורה דיחיד קל מעבודה ופרים. אמר רבא פשיטא לי עבודה ומקרא מגילה מקרא מגילה עדיף. כדר' יוסי בר' חנינה. וכן מקרא מגילה עדיף מתלמוד תורה. מדמבטלין דבי רבי תלמוד תורה ובאין לשמוע מקרא מגילה. וכן קבורת מת מצוה עדיף מתלמוד תורה, דתנן מבטלין תלמוד תורה לדוצאת המת ולהכנסת הכלה. [ו]ואסיקנא דקבורת מת מצוה עדיף ממקרא מגילה. גדול כבוד הבריות שדוחה את לא תעשה שבתורה. פירוש כגון זקן שראה בחטת חבירו והיא נידחה. ואין כבודו [להיות] מנהיג בחמה, אינו חייב להשיבה. שנא' יתהעלמת, ואמרינן פעמים שאתה מתעלם. כאילה [צד] כגון זקן שאין כבודו להנהיג לפניו בחמות שהוא פטור מלהשיבם, נמצא בביד הזקן דוחה את הכתוב לא תוכל להתעלם. וכן אם יש לפניו שתי מצוות עבודה ומת מצוה, מת מצוה עדיף ויבטל עבודה. מדתניא ולאחותו דכתיבה בנזיר מה תלמוד לומר. כלומר לאחיו אינו מטמא לאחותו לא כל שכן, אם כן מה תלמוד לומר ולאחותו. הרי שהיה הולך לשחוט את פסחו ולמול את בנו, שבשהיתן אף על פי שהן מצוות עשה שהוא חייב כרת, כדתנן בכריתות פרק

---

## תורה אור השלם

1. ויאמר לא כי אני שר צבא יי עתה באתי ויפל יהושע אל פניו ארצה וישתחו ויאמר לו מה אדני מדבר אל עבדו:
יהושע ה יד

2. לאביו ולאמו ולאחיו ולאחותו לא יטמא להם במתם כי נזר אלהיו על ראשו: במדבר ו ז

3. ואיש כי ימכר בית מושב עיר חומה והיתה גאלתו עד תם שנת ממכרו ימים תהיה גאלתו: ויקרא כה כט

4. ואם לא יגאל עד מלאת לו שנה תמימה וקם הבית אשר בעיר אשר לו חומה לצמיתת לקנה אתו לדרתיו לא יצא ביובל: ויקרא כה ל

---

## גליון הש"ם

גמ' ולהכנסת כלה. בהגהות ש"ע אס"ע סי' סה סעיף ח:

---

## הגהות הב"ח

(א) גמ' ומטפחות כזה וכזה אינן מקוננות: (ב) תוס' ד"ה כרך שישב וכו' בט"ו דהויא מוקפת חומה:

---

## רבינו חננאל (המשך)

יטמא, שאם יטמא נמצא בטל מן המצוה. תלמוד לומר ולאחותו, הנה הנזיר מצווה שלא להיטמות וכתיב ולאחותו מופנה ללמד ממנה לאחותו אינו מטמא אבל מיטמא למת מצוה אע"פ שמבטל העבודה. אמר ר' יהושע בן לוי כרך וכל הסמוך לו, מיל כדאמר. כו'. תנא סמיך (בהה) [בהן] השיעור אע"פ שלא נראה עמו כגון שישבת בנחל. או נראה עמו כגון שיושבת בראש ההר אע"פ שאינו סמוך כשיעור מיל אלא יותר מזה. נידון ככרך. והשיכן חוץ לכרך כשיעור הזה קורא המגילה בט"ו, שנידון כבן כרך. וכן כרך שישב. כגון שבנו בתים ואחר כך הקיפוהו חומה, נידון ככפר. ואע"פ שעתה מוקף חומה הוא. שנא'

ואיש כי ימכור בית מושב עיר חומה. שקדם בעיר חומה ולא קדם בניין הבית לחומה. וכן כרך שאין בו עשרה בטלנין. שבטלין ממלאכתן וישבין בבית הכנסת. ואע"ג דאתו להו מעלמא אכסנאיים, הרי זה כפר. וכן כרך שהיו בו עשרה בטלנין וחרב, ועדר חזרו [בו] ועכשיו יש בו עשרה בטלנין, נידון ככרך. ונהגין בו כל מצות הנהגות ככרך. אבל כרך שהוקף ולבסוף ישב. אף על גב דחרבה חומתו הרי הוא ככרך.

---

## מסורת הש"ס

ט) [עירובין סג:] ע"ש פגהדלין מד: ע"ש]. י) [מו"ק כח:]. ג) [מו"ק מ: ע"ש]. ד) [לקמן כט:] [ע"ש בתוס' כתובות י:]. [ע"ש מח:]. ה) [ברכות יט: מיר מגהדלין לה. זבחים ק:]. ו) [שבת פח: לד: [ברכות יט: עירובין מא: מנחות לז:]. ז) [לעיל ב:]. ח) [ערכין לג.] ע"ש דהיא כריתא]. ט) [לקמן ה.]. י) [לקמן י: שבועות מז.] [ערכין לב. [עי' רש"י ותוס' ערכין שם ועי' פי' תוס' על זה בחולין פה. ד"ה אע"פ]. כ) [מו"ק כח:]. ל) [נ"ל]. מ) [פרשת נשא]. נ) [דברים כב]. ס) [נ"מ נ.]. ע) ולא סתרי אהדדי דהתם קאמר שנענש על שבטל ישראל מפ"ו והכא אמר שנענש על שבטל מעבודה די"ל דמה שנענש מ"ו. פ) [ועי' תוס' כתובות יז. ד"ה (הולאחן)]. צ) דהיינו עיירות גדולות אבל כרך המוקף חומה. ק) נ"א אם לפסוף ישב.

---

לוד ואונו וגיא החרשים מוקפות חומה מימות יהושע בן נון הוו והני יהושע בבנהי והא אלפעל בבנהי דכתיב [1][ו]בני אלפעל עבר ומשעם ושמר הוא בנה את אונו ואת לוד ובנותיה ולטעמיך [6] אסא בבנהי דכתיב [2]ויבן [6](אסא את ערי הבצורות אשר ליהודה) אמר ר' אלעזר הני מוקפות חומה מימות יהושע בן נון הוו חרוב בימי פילגש בגבעה ואתא אלפעל בבנהי הדור אינפול אתא אסא שפצינהו דיקא נמי דכתיב [3]ויאמר ליהודה נבנה את הערים האלה מכלל דערים הוו מעיקרא ש"מ [5]ואריב"ל [4]נשים חייבות במקרא מגילה [5]שאף הן היו באותו הנס ואמר רבי יהושע בן לוי [2]פורים שחל להיות בשבת שואלין ודורשין בענינו של יום מאי אריא פורים אפילו י"ט נמי דתניא [7][5]משה תיקן להם לישראל שיהו שואלין ודורשין בענינו של יום הלכות פסח בפסח הלכות עצרת בעצרת והלכות חג בחג פורים איצטריכא ליה מהו דתימא נגזור משום דרבה קמ"ל [5]ואריב"ל [7]חייב אדם לקרות את המגילה בלילה ולשנותה ביום שנאמר [4]אלהי אקרא יומם ולא תענה ולילה ולא דומיה לי מינה לקרייה בלילא ולמיתנא מתניתין דידה ביממא אמר להו רבי ירמיה לדידי מיפרשא לי מיניה דרבי חייא בר אבא כגון דאמרי אינשי אעבור פרשתא דא ואתנייה איתמר נמי אמר רבי חלבו אמר עולא ביראה [1]חייב אדם לקרות את המגילה בלילה ולשנותה ביום שנאמר [5]למען יזמרך כבוד ולא ידום ה' אלהי לעולם אודך: אלא שהכפרים מקדימין ליום הכניסה: א"ר חנינא חכמים הקילו על הכפרים להיות מקדימין ליום הכניסה [1]כדי שיספקו מים ומזון לאחיהם שבכרכין

למימרא

לוד' ואונו וגיא החרשים. הקשה ה"ר אלחנן אמאי אצטריך ליה לרבי יהושע לאשמועינן דאונו מוקפת מימות יהושע והא משנה שלימה היא בפרק בתרא דערכין (דף לב.) ויש לומר דאגב דאצטריך לאשמועינן לוד וגיא החרשים תנא נמי אונו בהדייהו: **הא אלפעל בבנהי.** קשה אמאי לא פריך בפרק בתרא דערכין כי האי גוונא וי"ל דהתם לא תנן אלא אונו והיה יודע דאמר דמי דבשלתן לא הוו אלא הכא דהוו ג' בשלתן לא שייך למימר שהן כפולות:

**נשים** חייבות במקרא מגילה. מכאן משמע שהנשים מוציאות את האנשים ידי חובתן מדלא קאמר לשמוע מקרא מגילה והכי נמי משמע בערכין (דף ג: ושם) דקאמר הכל כשרים לקרא את המגילה ומשיק הכל כשרים לאתויי מאי ומשני לאתויי נשים משמע להוציא אפילו אנשים וקשה דהא בתוספתא [6]תני בהדיא דטומטום אין מוציא לא את מינו ולא שאין מינו ואנדרוגינוס מוציא את מינו ואין מוציא את שאין מינו ופשיטא דלא עדיפא אשה מאנדרוגינוס וכן *פסקו הה"ג דאשה מוציאה מינה אבל לא אנשים וי"ל דסלקא דעתך דלא יועיל קריאתן אפילו להוציא הנשים קמ"ל דחייבין [8]דהכל מייתין בשמיעה עבדים נשים וקטנים:

**שאף** הן היו באותו הנס. פירש רשב"ם שעיקר הנס היה על ידן בפורים על ידי אסתר בחנוכה על ידי יהודית בפסח שבזכות לדקניות שבאותו הדור נגאלו [9] וקשה דלשון שאף הן משמע שהן עוסקות ולפירושו היה לו לומר שהן לכך נראה לי שאף הן היו בספק שהיו משועבדות לפרעה במצרים וכן בחנוכה הגזירה היתה מאד עליהן. גבי מצה יש מקשה למה לי היקשא [8]דכל שישנו בכל תאכל חמץ ישנו בקום אכול מצה תיפוק ליה מטעם שהן היו באותו הנס וי"ל דמשום האי טעמא לא מחייבא אלא מדרבנן אי לאו היקשא ורבינו יוסף אים ירושלים תירץ דסלקא דעתך למיפטרה מגזירה שוה דט"ו ט"ו לחג הסוכות כדפי' פרק אלו עוברין (פסחים מג: ד"ה אבלקא [5]): **פסק** ואומר על הנסים בתפלה ובהודאה ויש שאין אומרים כשם לפי שאמרו חכמים (ברכות לד.) לעולם לא יאמר אדם ברכו לא בג' רגלים ולא בג' ברכות אחרונות ושבות הוא שהרי האי טעמא לא הוי אלא למתפלל בלשון יחיד אבל בשביל הציבור שרי אבל נראה שאין לאומרו מטעם אחר משום דאמרו חכמים (פסחים קח:) דכל דבר דהוי בלהבא תקנו בלהבא ובדבר דהודאה הוי לשעבר ומשום הכי תקנו בה על הנסים דהוי לשעבר ובליל י"ד לאחר תפלת מעריב אומר קדיש שלם ואחר כך קורא את המגילה ומברך לפניה ג' ברכות ואחריה ברכה אחת עד האל המושיע השלים עומד לפני התיבה ואומר ואתה קדוש ואין מתחילין ובא לציון לפי שאין גאולה בגילה ואם מוצאי שבת הוא יאמר ויהי נועם קודם וכשריצה לקרות פושט את כולה קודם כתגרת אבל לא גולל וקורא כמו ס"ת ובשחר מתפלל שמונה עשרה ברכות ואומר על הנסים בהודאה ואין אומר כשם לפי שכל הברכה אינה אלא לשעבר וא"כ אין לומר בה דבר שלהבא ואחר כך אומר קדיש עד דאמירן ואומז ס"ת וקורא שלשה גברי פרשת ויבא עמלק אע"פ שאין בה אלא ט' פסוקים ואין מחזיר הספר תורה למקומו אלא יושב ואומז בידיו עד שקראו את המגילה ומברך עליה כאשר עשה בגילה כדפירש בפנים ואחר כך אומר תהלה ובא לציון ואין אומרים למנצח משום דכתיב ביה ברה וברה בפורים לא מזכירין וכן אין מוספים על פייטים בי"ד ובט"ו משום דכתיב ימי משתה ושמחה ואומר [(תהלים כב) למנצח על אילת השחר ק]* משום דכתיב ביה מפלה לעובדי כוכבים וכן בליל ארבעה עשר ואומר פטום הקטורת וכל הסדר כמו בחול: **פורים** שחל להיות בשבת. דווקא בשבת לפי שאין קורין המגילה משום גזירה דבבה אבל בחול א"ל שהרי קורין המגילה ועפי"ז אינה פרסומי ניסא: **מאי** אריא פורים אפילו י"ט נמי. נראה לי דה"פ מאי אריא פורים דאין דורשין בו מקודם לכן שנשים יום דמשום הכי לידרוש בו ביום אפילו בי"ט דדרשין שנשים יום לפניו ואפילו הכי דורשין בו ביום כדתניא (נקמן נב.) וידבר משה את מועדי ה' וכו': **חייב** אדם לקרות את המגילה בלילה ולשנותה ביום. אומר ר"י דאף על גב דמברך זמן בגילה חוזר ומברך אותו ביום דעיקר פרסומי ניסא הוי בקריאה דיממא וקרא נמי משמע כן דכתיב ולילה ולא דומיה לי כלומר אף על גב שקורא ביום חייב לקרות בגילה והעיקר הוי ביממא כיון שהזכירו הכתוב תחילה וגם עיקר הסעודה ביממא הוא כדאמר לקמן (דף ז:) דאסר בגילה לא יצא י"ח והכי נמי משמע מדכתיב נזכרים ונעשים ואיתקש זכירה לעשייה מה עיקר עשייה ביממא אף זכירה כן:

ויעבירנה

מסורת הש"ס

לוד ואונו וגיא החרשים. מערי בנימין היו כדכתיב ובני אלפעל עבר ומשעם ושמר הוא בנה את לוד ואת אונו וגו' ובספר דברי הימים מיכאן על שכנו בנימין. וגמרא גמיר לה רבי יהושע בן לוי מרבים דמוקפות חומה מימות יהושע בן נון הן ובמתני' דערכין מתני תרמי מייתי דקא מני לוד ואונו אלא ערי חומה שאינן נוהגות אלא מימות יהושע בן נון ולפי שחומותיהן נראות חדשות כדאמרינן לקמן שנפלו והחזיקן הוזקק ר' יהושע בן לוי להעיד שבכלל מוקפות חומה הן לקרות מגילה בט"ו: **ויחזק אסא.** אינו בכל המקרא אלא מקרא אחר כתיב ויבן ערים ביהודה. ואע"ג דהני לאו מיהודה נינהו ומבנימין היו מלכי יהודה מושלים על בנימין ומצינו באסא שאף ערי בנימין מיזק דכתיב (ד"ה ב טז) וישאו את אבני הרמה ואת עציה אשר בנה בעשא ויבן בהם את גבע ואת המצפה והן ערי בנימין כדכתיב בספר יהושע [1]: **בימי פילגש בגבעה.** שהחריבו ישראל את בנימין ואת עריו כדכתיב גם כל הערים הנמצאות שלמו באש (שופטים כ): **שפצינהו.** המזיק את בדקינהו. ודומה לו ביבמות (דף פג.) טוש ולא תשפץ שפיר ולא תבנה: **דיקא נמי** גרס: **שאף הן היו באותו הנס.** שאף על הנשים גזר המן להשמיד להרוג ולאבד מנער ועד זקן טף ונשים וגו' [2]: **שואלין ודורשין.** מעמידין תורגמן לפני החכם לדרוש אגרת פורים ברבים: **משום דרבה.** דגזר לקמן [3] בקריאת מגילה שמא יעבירנה ארבע אמות ברשות הרבים אף כאן גזרו דרשה אטו קרייה: **ולשנותה ביום.** זכר לנס שהיו זועקין בימי לרתן יום ולילה: **אקרא.** במזמור למנצח על אילת השחר הוא שנאמר על אסתר כדאמרינן במסכת יומא (דף כט.) למה נמשלה אסתר לאילת כו': **סבור מינה.** בני הישיבה שמעו שמועה זו בלה"ק ולשנותה ביום היו סבורין דהאי ולשנותה לשון שונה משנה הוא: **למיתני מתניתין דידה.** משניות של מסכת מגילה: **אעבור פרשתא דא ואתנייה.** אסיים פרשה זו ואשנה אותה פעם שניה: **בירא.** דמן בירי: **יזמרך כבוד.** ביום ולא ידום בלילה. והאי קרא במזמור אלהים ה' כי דליתני דרשינן בספיקתא [4] במדרשי ואסתר והמן ואחשורוש וקריאת מגילה שבת הוא שמפרסמין את הנס והכל מקלסין להקדוש ברוך הוא:

למימרא

עין משפט נר מצוה

יח א מיי' פ"ח מהלכות מגילה הלכה ח סמג עשין ד טוש"ע ת"ח סי' תרפט סעיף ח:

**יט** ב מיי' שם הלכה יג (טור ת"ח סימן תרפט):

**כ** ג מיי' פי"ג מהלכות תפלה הלכה ח:

**כא** ד מיי' פ"ח מהלכות מגילה הלכה ג' סמג שם טוש"ע ת"ח סי' תרפט סעיף ח:

## רבינו חננאל

לוד ואונו גיא החרשים, מוקפת חומה וכולי. כלומר דייקינן מדכתיב ויבן אסא את כל הערים הבצורות אשר ביהודה, וכי כל הערים אסא בנאם והלא בנויות היו. אלא שפצינהו, כך יש לומר אלפעל שפצינהו. כדבין המוקפין חומה מימות יהושע כן נון מקודשות ומשלהין מצורעין מתוכן. ואמר ר' יהושע [בן לוי] נשים חייבות לשמוע מקרא מגילה, שאף הן היו באותו הנס. כלומר שגם הן היו בכלל להשמיד להרוג ולאבד. פורים שחל להיות בשבת. פירוש אם חל חמשה עשר להיות בשבת שהוא פורים לבני כרכין, שואלין ודורשין בענינו של יום. מהו דתימא ניגזור משום דרבה דאמר הכל חייבין במקרא מגילה ואין הכל בקאין בה, גזרה שמא ישלנה [בידון] מי שאינו בקי וילך אצל מי שבקי ויעבירנה ארבע אמות ברשות הרבים, קא משמע לן. וחייב אדם לקרות את המגילה בלילה ולשוב לקראותה ביום כול'. [**פסקא**] הכפרים מקדימין ליום הכניסה.

## גליון הש"ס

תוס' ד"ה נשים וכו'. וכן פסקו הה"ג. עי' סוכה דף לח ע"א תוס' ד"ה בתמת: **שם** ד"ה **פסק** בו' משום דכתי' ב' **מפלה** לעובדי כוכבי'. עי' לקמן דף טו ע"ב ויומא דף כט ע"א וע"ש:

## הגהות הב"ח

(**א**) גמ' ולטעמיך הא אמת וכו' אשר ליהודה אלא אמר ר' אלעזר:

## מוסף רש"י

שאף הן היו באותו הנס. משוש דעל ידי אסתר נגאלו (פסחים קח:). כדי שיספקו מים ומזון. שיהו פנוים ביום פורים להספיק צורכי סעודת פורים לבני העיירות (לעיל ב.).

**ויעבירנה ארבע אמות ברשות הרבים.** קשה אמאי לא קאמר ויוציאנה מרשות היחיד לרשות הרבים דאורחא דמילתא הוי טפי ויש לומר דמרבה״ע לרה״ר לא טעו אינשי אצל זימנין שהמגילה קיימת כבר ברשות הרבים ויעבירנה ארבע אמות בגווה ועי״ל ע) דלהכי לא נקט מרשות היחיד לרשות הרבים לפי [שלפעמים] שאין שם מיוב חטאת י) (כיון) שלא היתה עקירה לאשורה לשם כך כגון המפנה תפיס מזוזת לזוזת ומלך עליהן להוליאן דפטור מהאי טעמא (שבת דף ה:): **ויעבירנה ארבע אמות ברשות הרבים.** אבל מילה בשבת אין לדחות דהא אמרינא כ) שכן נכרתו עליה י״ג בריתות וגם אין אדם מל אלא אם כן הוי בקי דסכנה יש בדבר אך נשאל לר״י הלוי איך מוקעין במועאי יום הכפורים והלא אסור לעשות מלאכה [2] עד שיבדיל ומו שמא יבא אל בקי כדמייסינן בר״ה שאל בשבת ואם כן היה לנו למיחש להאי גזירה ומיהו דמשום דתקיעת שופר חכמה ואין מלאכה וגם לא מייסינן שמא יבא אל בקי דמשום תקיעה אחת [3] שאינה אלא משום זכר ליובל לא אצטריך כולי האי כראם השנה דאורייתא היא וצריך שלשים קולות ורבינו שמואל אומר דדוקא בשבת ובר״ה דאם מעבירו ארבע אמות ברשות הרבים איכא איסורא דאורייתא בהא ודאי יש לחוש אבל במועאי יוה״כ דאפילו אם מעבירו ד׳ אמות ברשות הרבים לא הוי אלא איסור דרבנן בהא ודאי לא גזר דהוי גזירה לגזירה:

**ורב** יוסף אמר מפני שעיניהם של עניים נשואות למקרא מגילה. ע״כ ל״ל דרב יוסף לא פליג אטעמיה דרבה דהא גבי שופר ולולב ליכא טעמא אחרינא מכל מקום קאמר הכא טעמא אחרינא משום דליכא נפקותא מיהא במקדש דליכא שבות ואפ״ה אסור משום הא סברא דקאמר רב יוסף:

הוה

למימרא דתקנתא דברכין היא. כדי שיספקו מזמע כדי שיהו פנויין ליום השמחה: **אלא אימא מפני שמספקין.** שכר הוא להם בשביל שהן מספקין הלכך היכא דאין נכנסין לא קולא הוא לגבייהו ואין כאן שכר: **סידרא דירחא.** דקתני בי״א בי״ב בי״ג בי״ד בטו״ו כאדר מנין החודש וכשבא לפרשה נקט סדר ימי השבת ושמעינן ימי החודש לאחריה חל להיות ערב שבת כפרים מקדימין ליום הכניסה הרי י״ג: ומשני **אידי דמיתהפכי ליה נקט סידורא דיומי.** כלומר ע״י שאם היה אומר ימי השבת לפי סדר ימי החדש יהו נהפכין לו וטועה בגירסתו השונה את המשנה לפי שהיה צריך להזכירן לאחוריו אחר השבת דהיינו י״א בשבת י״ב ערב שבת י״ג מתוך כך הוא בא לדלג ולטעות להכי נקט סידורא דיומי וסדר החודש הבא לו לאחוריה אינו מזכירו בפיו דהכי מאליו הוא נשמע ואין כאן עוד טעות: **מני מתני׳.** דקתני חל להיות ע״ש עיירות ומוקפות חומה קורין בו ביום אי רבי אי רבי יוסי: **כל שנה ושנה.** להיות עושים את שני הימים האלה ככתבם וכזמנם בכל שנה ושנה כל הסיים יהו עושים: **דלא אפשר.** דאם כן לא יקדמו עיירות למוקפין שאינן יכולין לקרות בשבת: **מה כל שנה ושנה עיירות בי״ד.** לכך אין נדחות ממקומן ודלא כתנא קמא דרבי: **ומנו של זה לא הוא זמנו של זה.** הלכך לא עבד כתנא דמתני׳ כו׳: **דלא אפשר.** דאי לא מקדמת להו למוקפין צריך אתה לעקור עיירות מפני מוקפין או יקראו ביום אחד: **הכא ערב שבת זמנם.** ואין לך צורך לדחותן: **הכל חייבין.** ומתוך שהוא מחוייב בדבר הוא נהול בלאתם ידי חובה: **ויעבירנה ארבע אמות.** ואפילו לן בשדה ומגילה בידו יש לגזור על הדבר: **נשואות למקרא מגילה.** לקבל מתנות האביונים ואי אפשר בשבת: **גובין בו ביום.** שמקדימין בו לקרות גובין הגבאים מתנות האביונים ומחלקין לעניים: **אדרבה.** משום דאמרו להקדים את המתנות כדמפרש תנא טעמא ואזיל מפני שעייניהן של עניים כו׳:

שמחה

למימרא דתקנתא דברכין הוי והתנן חל להיות בשני כפרים ועיירות גדולות קורין בו ביום ואם איתא ליקדמו ליום הכניסה הוו להו עשרה ועשרה לא תקינו רבנן ת״ש חל להיות בחמישי כפרים ועיירות גדולות קורין בו ביום ואם איתא ליקדמו ליום הכניסה דאחד עשר הוא מיום הכניסה ליום הכניסה לא דחינן תא שמע א״ר יהודה [6] אימתי במקום שנכנסים בשני ובחמישי אבל מקום שאין נכנסים בשני ובחמישי אין קורין אותה אלא בזמנה ואי סלקא דעתך תקנתא דברכין היא משום דאין נכנסים בשני ובחמישי מפסדי להו לברכין לא תימא בדי שיספקו מים ומזון אלא אימא מפני [7] שמספקים מים ומזון לאחיהם שבברכין: כיצד חל להיות בשני בשבת כפרים ועיירות גדולות קורין בו ביום וכו׳: מאי שנא רישא דנקט סידורא דירחא ומאי שנא סיפא דנקט סידורא דיומי איידי דמיתהפכי ליה נקט סידורא דיומי: חל להיות בע״ש וכו׳: מתני׳ מני אי רבי אי רבי יוסי מאי רבי דתניא חל להיות בע״ש כפרים ועיירות גדולות מקדימין ליום הכניסה ומוקפין חומה קורין בו ביום ר׳ אומר אומר אני לא ידחו עיירות ממקומן אשאני הכא דלא אפשר ורבי מ״ט בכל שנה ושנה מה כל שנה ושנה אין עיירות נדחין ממקומן אף כאן לא ידחו עיירות ממקומן ואימא בכל שנה ושנה מה כל שנה ושנה עיירות קודמות למוקפין אף כאן נמי עיירות קודמות למוקפין שאני הכא דלא אפשר מאי ר׳ יוסי דתניא [8] חל להיות בערב שבת מוקפין ובכפרים מקדימין ליום הכניסה ועיירות גדולות קורין בו ביום רבי יוסי אומר אין מוקפין קודמין לעיירות אלא אלו ואלו קורין בו ביום מ״ט דתנא קמא דכתיב בכל שנה ושנה מה כל שנה ושנה עיירות בארבעה עשר וזמנו של זה לא זמנו של זה אף כאן עיירות בארבעה עשר וזמנו של זה לא זמנו של זה ואימא בכל שנה ושנה מה כל שנה ושנה אין מוקפין קודמין לעיירות אף כאן אין מוקפין קודמין לעיירות שאני הכא דלא אפשר מ״ט דר׳ יוסי בכל שנה ושנה מה כל שנה ושנה אין מוקפין קודמין לעיירות אף כאן אין מוקפין קודמין לעיירות ואימא בכל שנה ושנה מה כל שנה ושנה [9] זמנו של זה אף כאן זמנו של זה לא זמנו של זה שאני הכא דלא אפשר וסבר רבי עיירות לא דחינן ליום הכניסה והתניא [10] חל להיות בשבת כפרים מקדימין ליום הכניסה [2] ועיירות גדולות קורין בע״ש ומוקפות חומה למחר [11] ר׳ אומר אומר אני הואיל ונדחו עיירות ממקומן ידחו ליום הכניסה הבי השתא התם זמנם שבת היא והואיל דנדחו ידחו והכא זמנם ערב שבת כמאן אזלא הא דאמר רבי חלבו א״ר הונא פורים שחל להיות בשבת הכל נדחין ליום הכניסה הכל נדחין סלקא דעתך והא איכא מוקפין דעבדי למחר אלא כל הנדחה ידחה ליום הכניסה כמאן כרבי דכולי עלמא מידא [12] מגילה בשבת לא קרינן מאי טעמא [13] אמר רבה הכל חייבין בקריאת מגילה [14] (ובתקיעת שופר) ואין הכל בקיאין במקרא מגילה גזירה שמא יטלנה בידו וילך אצל בקי ללמוד ויעבירנה ארבע אמות ברשות הרבים והיינו טעמא דשופר והיינו טעמא דלולב רב יוסף אמר מפני שעיניהן של עניים נשואות במקרא מגילה תניא נמי הכי אע״פ שאמרו כפרים מקדימין ליום הכניסה [15] גובין בו ביום ומחלקין בו ביום אע״פ שאמרו אדרבה משום דאמרו הוא אלא הואיל ואמרו שכפרים מקדימין ליום הכניסה גובין בו ביום ומחלקין בו ביום מפני שעיניהם של עניים נשואות במקרא מגילה [16] אבל

שמחה

---

## עין משפט נר מצוה

**כב** א ב מיי׳ פ״ח מהלכות מגילה הלכה יד:

**כג** ג מיי׳ שם הלכה יג טוש״ע א״ח סימן תרפח סעיף ו:

**כד** ד ה מיי׳ ש״ב שם הלכה יד טוש״ע שם:

## מוסף רש״י

אימתי. מקדימים, **במקום שנכנסים בשני ובחמישי.** במקום שנית דין קנוע והכפרים נכנסים שם ליום הדין כשיש להם הדיב, **אבל במקום שאין נכנסים.** דהך הקדמה לאו קולא היא לכפרים, אין קורין אותה אלא בזמנה (לעיל ב:). **זמנו של זה לא זמנו של זה.** זמנו של מוקפין לאו זמנו של פרזים (לעיל ב:). **ויעבירנה ארבע אמות ברשות הרבים.** הוא הדין דמצי למיתר ויוציא מרשות היחיד לרשות הרבים, אלא שבדוכ מקומות ועניים אמרינן אם לאום להעבירה ארבע אמות ואין לאום להוציאה, כגון אם היה מונח בכרמלית או בקרפף או בגינה, דאין כאן איסור הוצאה דאורייתא ויש כאן איסור העברה בר״ה, אי הגביהו על מנת ליטלו ולא לטוליאו ומלך להוליאו פטור משום הוצאה אם לא עמד לפוש ניתנים כדאמרינן במסכת שבת (שבת מג:).

## רבינו חננאל

אבל מיום הכניסה ליום הכניסה לא דחינן. חכמים הקלו על הכפרים שיהו מקדימין ליום הכניסה מפני שמספקין מים ומזון לאחיהם שבברכים. וכן תנא דבי שמואל. ואקשינן הלא עזרא אחר שבאו ובנו הבית תיקן קריאת התורה בשני ובחמישי ובמנחה בשבת, ובימי מרדכי ואסתר שהיו בימי כנסת הגדולה [נ״א: ובימי כנסת הגדולה שהיו בימי מרדכי ואסתר] לא היתה תקנה זו ואין שם עדיין יום הכניסה, ואיך אמרה משנתינו אלא שהכפרים מקדימין ליום הכניסה. ומצאנו בתלמוד ארץ ישראל כך, וכי מרדכי ואסתר מתקינין סמניהן, כדאמרין להיותם מקדימין ליום הכניסה, על מה שעזרא עתיד לתקן יום כניסה להיות קורין בספר תורה בשני ובחמישי. ואמר ר׳ מנא מי שסידר את המשנה סמכה למקרא משפחה ומשפחה מדינה ומדינה עיר ועיר. [**מתני׳**] **כיצד חל להיות בשני כפרים ועיירות גדולות** קורין בו **ביום** ומוקפין חומה למחר. **ירושלמי** כל הני דחנינן חל להיות. בארבסר אנן קיימין. אמר ר׳ יוסי מתניתה אומ׳ כן ומוקפת חומה למחר. אמר ר׳ יוסי ליה כאן חל להיות בשיני בשבת דאם כן מיקלע צומא רבה בחד בשבא, וכן אם חל י״ד (באחד) בשבת מיקלע צומא רבה ערב שבת. **ואף על גב** דאם חל (ר״ד) [י״ד] באדר להיות בשיני בשבת יבא פסח בד׳, לא הבאה המשנה להזכיר שחלו ממש אלא סידור יומי נקט, והכי קאמר אילו חל להיות בשיני אין מקדימין ונקורין בחמישי ואף על גב שלא חל לעולם. חל להיות **בשלישי** כפרים קורין בי״ג חל להיות ברביעי כפרים קורין בי״ב חל להיות בחמישי קורין בחמישי. מיום הכניסה ליום הכניסה לא דחינן. חל להיות בערב שבת כפרים קורין בי״ג. חל להיות בשבת כפרים ועיירות גדולות קורין בי״ב. חל להיות באחד בשבת כפרים קורין בי״א. ואקשינן ומאי שנא מעיקרא נקיט סידורא דירחא כו׳. כדתנן מגילה נקראת באחד עשר בי״ב וי״ג בי״ד ובט״ו. פירוש נקיט תנא בי״א לחודש בי״ב לחודש בי״ג לחדש כסדר החדש ואחר כך שנה חל להיות בשיני בשלישי ברביעי בחמישי (ו)בששי בשבת באחד בשבת. ופרקינן איידי דמיתהפכין ליה נקיט

## מסורת הש״ס

ב) [נעיל ב: לקמן ה:], ג) [לקמן יט.], ד) [מוספתא פ״ח], ה) [מוספתא פ״ח], ו) [לקמן ה.], ז) ספרים סנ. סוכה מב: ר״ה בט: [ביצה יח:], ח) [ביצה בתוספות יבמות ט״ז ורא״ש גם מהרש״א מוחק זה], ט) [עי׳ תוס׳ ר״ה בט: ד״ה שמא ותוס׳ סוכה מג. ד״ה רשבינו ותוס׳ ביצה יח.], י) צ״ל בגוון, כ) [נכמות ה:].

## תורה אור השלם

1. לקים עליהם להיות עשים את יום ארבעה עשר לחדש אדר ואת יום חמשה עשר בו בכל שנה ושנה:
אסתר ט כא

## גליון הש״ם

תוס׳ ר״ה ויעבירנה כו׳ עד שיבריל. עי׳ שבת דף קנ ע״ב: **בא״ד שאינה אלא בו׳.** עי׳ שבת דף קיד ע״ב תוס׳ ד״ה ומאי לימקע:

## הגהות הב״ח

**(א)** רש״י ד״ה סידורא וכו׳ חל להיות בשבת כפרים מקדימין ליום הכניסה הרי י״ב:

## רבינו חננאל (המשך)

סידורא דיומי. פירוש אילו ששנא התנא סדר ימי החדש ושנה חל להיות י״ד באדר באחד בשבת כפרים מקדימין בחמישי ליום הכניסה שהוא אחד עשר לחדש, חל להיות יום רביעי (י״ד) [כפרים] קורין בשני בי״ב, ואם חל להיות בשלישי קורין הכפרים ביום הכניסה שהוא י״ג לחדש, הנה נמצאו הימים מתהפכים מאחד בשבת ליום רביעי וימים רביעי יחזור ליום שלישי, וכן בשבת ובערב שבת בסדר הזה. לפיכך אחז סדר הימים של שבוע. מני מתניתין דקתני שאם חל ארבעה עשר להיות בערב שבת כפרים מקדימין ליום הכניסה ועיירות גדולות ומוקפות חומה קורין בערב שבת. או רבי או ר׳ יוסי. רבי דתניא רבי אומר אומר אני לא שידחו עיירות ממקומן, אלא אלו ואלו, עיירות גדולות ומוקפות חומה, קורין בערב שבת. ר׳ יוסי מאי היא, דתניא חל להיות בערב שבת כולל, ר׳ יוסי אומר אומר אני לא שיקדמו מוקפות לעיירות אלא מוקפות ועיירות קורין בו ביום. והכריחו פשוטי הן. ואקשינן וסבר רבי לא ידחו עיירות ממקומן, והתניא חל להיות בשבת כפרים מקדימין ליום הכניסה ועיירות גדולות קורין בערב שבת ומוקפות חומה למחר ביום ראשון, רבי אומר אומר אני הואיל ונדחו עיירות מיום י״ד

ידחו ליום הכניסה. ופרקינן הכי השתא, התם שבת זמנם ולהדחות עומדין יחדו ליום הכניסה, הכא ערב שבת זמנם, לאו להדחה עומדין, הילכך יקראו בזמנם. [6] ורבי הוא דאמר, כל הנידחיין יחדו ליום הכניסה. **כולי עלמא מידא.** בין רבי בין ר׳ יוסי בין רבנן דפליגי עלייהו, מגילה כשבת לא קרינן לה. מאי טעמא אמר רבה הכל חייבין במקרא מגילה ואין הכל בקיין בה וכו׳ כדאמרן, והיינו טעמא דשופר והיינו טעמא דלולב, כולהו חדא גזירה היא שמא יעבירם ארבע אמות ברשות הרבים. **ואסיקנא** במסכת סוכה מפני מה אין לולב דוחה [את ה]שבת ביום טוב [ה]ראשון, והלא מצוותו מן התורה אפילו בבבלין, ואוקימנא משום דלא ידעינן בקביעא דירחא ומספק לא דחינן שבת. **והיינו** טעמא דמגילה והיינו טעמא דשופר. רב יוסף אמר מפני שעיניהם של עניים נשואות למקרא מגילה. תניא נמי הכי הואיל ואמרו חכמים כפרין מקדימין ליום הכניסה, גובין ומחלקין בו כיום, שעיני העניים נשואות למקרא מגילה וכיון שקורין ליום הכניסה כך גובין ומחלקין מעות של פורים ביום הכניסה. אבל

[7] נלאה דאמר וכ״ל ל״ר תלנו מ״ר הוא פורים אחל בשבת מ״ל הנלאה יתמה ליום הכניסה וכ׳ היא וכו׳.

שמחה אינה נוהגת אלא בזמנה אמר רב [א]מגילה בזמנה קורין אותה אפי' ביחיד שלא בזמנה בעשרה רב אסי אמר בין בזמנה בין שלא בזמנה בעשרה [ב]הוה עובדא וחש ליה רב להא דרב אסי ומי אמר רב הכי והאמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב פורים שחל להיות בשבת ערב שבת זמנם ערב שבת זמנם והא שבת זמנם הוא אלא לאו הכי קאמר שלא בזמנם כזמנם מה זמנם אפי' ביחיד אף שלא בזמנם אפילו ביחיד לא לענין מקרא מגילה בעשרה אלא מאי ערב שבת זמנם לאפוקי מדרבי דאמר [ג]הואיל ונדחו עיירות ממקומן ידחו ליום הכניסה [ד] הא קמ"ל דערב שבת זמנם הוא: **מתני'** [ה]אי זו היא עיר גדולה כל שיש בה עשרה בטלנין פחות מכאן הרי זה כפר באלו אמרו מקדימין ולא מאחרין אבל זמן עצי כהנים [ו] ותשעה באב חגיגה והקהל מאחרין ולא מקדימין [ז]אע"פ [ח] שאמרו מקדימין [א] ולא מאחרין מותרין בהספד ובתענית ומתנות לאביונים [ט]א"ר יהודה [י]אימתי מקום שנכנסין בשני ובחמישי אבל מקום שאין נכנסין לא בשני ולא בחמישי אין קורין אותה אלא בזמנה: **גמ'** תנא עשרה בטלנין שבבית הכנסת: באלו אמרו מקדימין ולא מאחרין: מ"ט אמר רבי אבא אמר שמואל אמר קרא [יא]ולא יעבור ואמר רבי אבא אמר שמואל [יב]מנין שאין מונין ימים לשנים שנא' [1]לחדשי השנה חדשים אתה מונה לשנים ואי אתה מונה ימים לשנים ורבנן [יג] דקיסרי משום ר' אבא אמרו [יד]מנין שאין מחשבין שעות לחדשים שנא' [2]עד חדש ימים ימים אתה מחשב לחדשים ואי אתה מחשב שעות לחדשים: אבל זמן עצי כהנים ותשעה באב וחגיגה והקהל מאחרין ולא מקדימין: [טו]תשעה באב אקדומי פורענות לא מקדמי [יז]חגיגה [יח]והקהל משום דאכתי לא מטא זמן חיוביהו תנא חגיגה וכל זמן חגיגה מאחרין בשלמא חגיגה דאי מיקלע בשבתא מאחרינן לה לבתר שבתא אלא זמן חגיגה מאי היא אמר רב אושעיא הכי קאמר חגיגה בשבת ועולת ראייה אפילו ביו"ט דזמן חגיגה מאחרין מני ב"ש היא דתנן [יט][ב"ש אומרים] מביאין שלמים ביו"ט ואין סומכין עליהן אבל לא עולות וב"ה אומרים [כ]מביאין שלמים ועולות וסומכין עליהן רבא אמר חגיגה כל זמן חגיגה מאחרין טפי לא דתנן [כא]מי [כב]שלא חג ביו"ט הראשון של חג [כג]עבר הרגל ולא חג אינו חייב באחריותו רב אשי אמר חגיגה וכל זמן חגיגה מאחרין [כד]ואפי' עצרת דחד יומא מאחרין דתנן מודים שאם חל [כה]עצרת להיות בשבת שיום טבוח אחר השבת אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא רבי נטע נטיעה בפורים ורחץ

**הוה** עובדא וחש ליה רב להא דרב אסי. מכל מקום הלכתא כוותיה דרב דהא ר' יוחנן (ג) אימתא כוותיה פרק שני (דף יט:) דקאמר הקורא במגילה הכתובה בין הכתובים [ד](יגלא) ומסיק הא ביחיד הא בצבור אלמא שקורין אותה ביחיד וכן הלכה דרב ור' יוחנן הלכה כרבי יוחנן וכ"ש הכא דקיימא כחד שיטתא ועוד דרב אסי תלמידיה דרב הוה [ה]ורבינו יוסף מיס ירושלים פסק דלף ביחיד ליה לברך וכן נמצא בתשובת רש"י שהשיב גרלה בעיני דלא שנא יחיד ולא שנא צבור אחד מברך ואחרים שומעין וכן גרלה לומר מאחר שהוכחנו קריאתה ביחיד [ו]אי איתא שאין בה ברכה [ביחיד] הוה ליה לפרושי (לקמן כא:) מאי [ז]מברך דאמר בצבור:

**עולת ראייה אפי' בי"ט מאחרין.**

הקשה הר"ר אלחנן מהא דאמרינן פרק קמא דביצה (דף יב. ותס) השומע עולת נדבה בי"ט לוקה ומסיק דאמר לך מני בית שמאי היא וכו' וקשה אמאי לא תני עולת ראייה דהוי נדבה דף לף על גב דהוי לוקה ליכא דב"ש ואין לומר דלהכי נקט עולת נדבה לאמעוטינן דאפילו הכי אינו בית הלל זה אינו דהא בפרק שני דתהם (דף יט. ותס) מוכח בהדיא דלא נחלקו ב"ש על [ח]עולה [ט][שאינה] של י"ט דודאי אינה קריבה בי"ט ותס כן קשה אמאי נקט עולת נדבה וי"ל דלהכי נקט עולת נדבה למידק הא שלמי נדבה אינו לוקה כיון דאיכא בהו לוקה חולב ופש אבל איסורא מיהא איכא מעוס דכתיב לכם:

ורחץ

---

שמחה. של מאכל ומשתה: **בזמנה.** בי"ד מפון שהיא חובה בו ביום על כל יחיד ויחיד קורין אותה אפילו ביחיד דהכל קורין בו ואיכא פרסום נס: **שלא בזמנה.** כגון כפרים המקדימין ליום הכניסה אין קורין אותה אלא בעשרה דבעינן פרסום ניסא: **ורב אסי אמר בין בזמנה בין שלא בזמנה.**

מצוה לחזור אחר עשרה משום פרסומי ניסא. אבל אי לא אשכח עשרה לא אמר רב אסי דאי דלא ליקרי שמין איסור קריאתה ביחיד אלא מצוה לקרותה בעשרה: **והא ליה רב להא דרב אסי.** וחזר על עשרה וקיבלן: **ערב שבת זמנם הוא.** משמע שהוא זמן הקבוע להו מימי אנשי כנסת הגדולה מדלא קאמר מקדימין לערב שבת דאי לאו דקאמר ליה והא שבת זמנם הוא שהרי י"ד הוקבע לפרזים אלא להכי נקט הא לישנא דמשמע מינה הואיל ותיקנו להן חכמי ישראל שאחר כנסת הגדולה להקדים משום דרבה הרי הוא לנו ביום וזמן הקבוע מתחלה לכל דבריו ואף על פי שהוא שלא בזמנן הוי בזמנן: **מתני' בשלו אמרו.** בזמנים של מגילה אמרו מקדימין אף מה' י"ד בשבת: **אבל זמן עצי כהנים ותשעה.** האמור במס' תענית (דף כח.) שהיו משפחות של ישראל שקבוע להם ימים בכל שנה להביא עצים למקדש לצורך המערכה ומביאין קרבן עצים עמהן אם חל להיות בשבת מאחרין ליום מחר וכן תשעה באב שחל להיות בשבת. והוא הדין לי"ז בתמוז ולעשרה בטבת. והאי דנקט תשעה באב משום דהוכפלו בו צרות והכל מתענין בו אבל שאר צומות אמרינן במסכת ראש השנה (דף יח:) דלו מתענין דלו אין מתענין: **וחגיגה.** אם חל יום טוב בשבת דומין שלמי חגיגה למחר שהרי יש לה תשלומין כל שבעה. וכן הקהל את העם שהיה בשנה לאשורה של שמטה במוצאי יום טוב [ב]האחרון של חג כדכתיב מקץ שבע שנים במועד שנת השמטה (דברים לא) כדאמרינן במסכת סוטה (דף מח.) שהיה המלך קורא בתורה ספר משנה תורה וכל העם מחיינן לבוא ולהביא את טפס כדכתיב הקהל את העם האנשים והנשים והטף [ג] ובשבת אי אפשר ומעבירין אותו למחר. וגמרא דירושלמי [ד] מפרש דהא דלא עבדינן ליה בשבת מפני הכימה כתלמן [ה] כימה של עץ היו עושין למלך בעזרה ויושב עליה ופרכין המס ולעבדה מתמול ומשני דמיקא ליה בעזרה: **ולא מקדימין.** טעמא מפרש בגמרא: **גמ' עשרה בטלנין.** שבבית הכנסת שהן בטלים ממלאכתן ומיזומים משל צבור כדי להיות מצוין בתפלה בבית הכנסת דאמר מר במסכת ברכות (דף ו:) כיון שבא הקב"ה בבית הכנסת ואינו מוצא שם עשרה וכו': **מנין שאין מונין ימים לשנים.** כגון דאמר קונם יין שאני טועם לשנה מונה י"ב חדש מיום ליום ואם נדר בחצי בניסן אסור עד אחר בניסן הבא אע"פ שעדיין יש י"ח יום שיעמות החמה יתירין על ימות הלבנה או פעמים שאנו עושין חדשים חסרין: **שעות לחדשים.** כגון האומר זה גיטך אם לא בתחי מכאן עד חדש זה והיה חדש חסר ובא משחשיכה ליום כ"ט אין אומרים עדיין הוא בתוך החדש שהרי חדשה לא נגנה כ"ט יום ומחלה: **אבל לא מעת לעת זמן חיוביהו.** ואם יקדימוה לא יצאו ידי חובתן וכן עצי כהנים שקבוע להן זמן קבוע בנדרים: **בשלמא חגיגה.** דקתני מאחרים אי איקלע בשבת: **אפילו ביום טוב דזמן חגיגה הוא.** שמותר להקריב שלמי חגיגה ואפילו הכי מאחרין עולת ראייה עד מחר של מועד. והכי משמע לישנא דברייתא חגיגה מאחרין ועוד יש דבר אחר שהגיע זמנו מאחרין לאותו יום אף שהוא זמן חגיגה ואיזו זו עולת ראייה שהיא מותרת רגל כדכתיב לא יראו פני ריקם (שמות כג) ואמרינן במסכת חגיגה (דף ג.) לא יראו פני ריקם בעולות חבמים ואפ"ה בי"ט לא קריבה וב"ש היא דאמרי אין מקריבין בי"ט עולה הימולה לבא למחר ואפילו היא מותרת הרגל: **מביאין שלמים בי"ט.** שהן מאכל אדם בי"ט ומכתיב אך אשר יאכל לכל נפש (שמות יב:) **ואין סומכין עליהן.** שהסמיכה שבות היא דתנן (ביצה דף ט:) אלו הן משום שבות לא רוכבין על גבי בהמה ועל אלו שיקריבו בי"ט יסמכו מתחתיו לדעת לו בבית שמאי תכף לסמיכה שחיטה [ה]: **אבל לא עולות.** אין מביאין דסמיכה לכם ולא לגבוה: **ובית הלל אומרים מביאין שלמים ועולות.** ומה אני מקיים לכם לכם ולא לגבוה: **כל זמן חגיגה.** כל הרגל עד י"ט האחרון דשאר לשמותה: **רב אשי אמר חגיגה כל זמן שנאמרה בו חגיגה מאחרין.** אם כאה בשבת ואפילו עצרת שאינה אלא יום אחד תשלומין יש לה כל שבעה ועדיין יש לה זמן לקרב: **ומודין בעצרת שחל להיות בשבת.** במסכת חגיגה (דף יח.) מחלקו בעצרת שחל להיות בערב שבת בית שמאי אומרים יום טבוח של עצרת אחר השבת ובית שמאי לטעמייהו דאמרי עולות אין מקריבין ביום טוב הלכך לא יקריבו עד לאחר שבת ובית הלל אומרים אין לה יום טבוח אין צרך להמתין ליום טבוח שהשלמים [ועולות] קריבין בי"ט ומודין בעצרת שחל להיות בשבת שאין עולת ראייה ושלמי חגיגה קריבין בשבת וממתין ליום טבוח של קרבנות היום לאחר השבת אלמא יש תשלומין לעצרת:

נקרוכה

---

[א] קדישין מה: מנחדרין כט:, [ב] [לעיל ד:], [ג] [לעיל ג:], [ד] תענית יח., [ה] [לעיל ב: ד:], [ו] [מזיר ז. ע"ש], [ז] [שם], [ח] ביצה יט. תגיגה ז: ח: (ר"ש ד:), [ט] תגיגה ט. ביצה כ: ר"ה ד: [יומא ג.], [י] תגיגה ח., [כ] ס"ת הראשון ועיין בר"ן, [ל] [דברים לא], [מ] [מגילה ס"ת ה"ד], [נ] [סוטה מח.], [ס] [ביצה כ.], [ע] [ל"ל לא עלה], [פ] [ועי' מוס' קדושין מה: ד"ה הוה], [צ] ל"ל ואי, [ק] מהרש"ל.

## תורה אור השלם

1. קִיְּמוּ וְקִבְּלוּ הַיְּהוּדִים עֲלֵיהֶם וְעַל זַרְעָם וְעַל כָּל הַנִּלְוִים עֲלֵיהֶם וְלֹא יַעֲבוֹר לִהְיוֹת עֹשִׂים אֶת שְׁנֵי הַיָּמִים הָאֵלֶּה כִּכְתָבָם וּכְזִמַּנָּם בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה: אסתר ט כז
2. הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רֹאשׁ חֳדָשִׁים רִאשׁוֹן הוּא לָכֶם לְחָדְשֵׁי הַשָּׁנָה: שמות יב ב
3. עַד חֹדֶשׁ יָמִים עַד אֲשֶׁר יֵצֵא מֵאַפֵּכֶם וְהָיָה לָכֶם לְזֹרֶא יַיִן כִּי מְאַסְתֶּם אֶת יְיָ אֲשֶׁר בְּקִרְבְּכֶם וַתִּבְכּוּ לְפָנָיו לֵאמֹר לָמָּה זֶּה יָצָאנוּ מִמִּצְרָיִם: במדבר יא כ

## גליון הש"ס

גמ' דוה עובדא וחש ליה רב. עי' ר"ה לף כו ע"ב תוס' ד"ה ומסיק:

## הגהות הב"ח

(א) גמ' יהאו ליום הכניסה קמ"ל כל"ל ומיהת הא נמסק: (ב) שם במסכת זמן עצי כהנים והעם ותשעה באב: (ג) תוס' ד"ה הוה וכו' רבי יוחנן אית ליה דיוחיה בפרק שני: (ד) כא"ד היה ליה לפרושי שאין מבדר אלא בצבור: (ה) ר"ה עולות וכו' דלא נחלקו ב"ש על עולת נדבה של י"ט:

## הגהות הגר"א

[א] בבשנה (ולא מאחרין) תפ"מ:

## מוסף רש"י

עשרה בטלנין. שבטלין ממלאכתן שיהו מצוין תמיד בבית הכנסת שחרית וערבית כדאמרינן במסכת ברכות (ו:) כיון שבא הקב"ה בבית הכנסת ולא מצא שם עשרה וכו' (לעיל ג.) ובע"ז ב"ק פב. הובא לעיל שם). אע"פ שאמרו מקדימין. שקראו קודם זמנה. מותרין בהספד ובתענית. כני ט"ו לכרכין ובני י"ד לכפרים ועיירות שקראו מגילה קודם זמנם כדמפרש מגילה נקראת ב"א ב"ב ב"ג כי"ד בט"ו בא פחות ולא יותר. שהכפרים מקדימין ליום הכניסה. מותרין אותן ימים שקראוה קודם זמנה בהספד ותענית (תענית יח.). מביאין שלמים ביו"ט. לפי שיש בהן אכילת אדם (ביצה יט.) שיש בהן עורך מאכל הדיוט (חגיגה ז יז.). ואין סומכין עליהן. שהסמיכה אסורה משום שבות. שבכל כחו היה סומך והוי ליה משתמש בכעלי מיס ותנן (ביצה לו:) אין רוכבין על גבי בהמה (ביצה יט.) אלא סומך עליהן מעבר יו"ט ומותרן ביו"ט (חגיגה יז.). אבל לא עולות. אבל לא מביאין עולות מחמת שיהא לבא לאחר יו"ט (שם) אין מתמידין ומוספין שהן קרבן צבור זמנן קבוע. אבל עולת יחיד לא יביא לפי שאין בה אכילת הדיוט ואכיר יעשה לכם ולא לגבוה (ביצה ז). וסומכין עליהן. כיון דמותר להביאן לא גזרו שבות לבטל ממיכתן (חגיגה ז:). מי שלא חג ביו"ט הראשון של חג. שלא הביא חגיגתו ביום הראשון של חג (חגיגה ט.). ויו"ט האחרון של חג. מוצ שמיני עצרת ולא"ג דרגל בפני עצמו הוא הוי תשלומין לראשון (שם). שיום טבוח. של קרבנות ראייה וחגיגה של יו"ט, אחר השבת. שאין קרבין לא ביו"ט ולא בשבת (שם יז.).

---

[ב] ניקולמי לפניו איתא כגון אנו שאין נרחין לתלמידיו וע"ש נמסרא ואולי דנר רבינו שאמי נרחין ניתה יותר ידו"ק.

## עין משפט נר מצוה

כה א מיי' פ"ג מהל' מגילה הלכה ז סמג עשין ד טוש"ע ס"ת סי' תכל סעיף יח:
כו ב מיי' שם פ"ג הלכה ח סמג שם:
כז ג מיי' שם פ"ג הלכה יג:
כח ד מיי' שם פ"ג הלכה ח:
כט ה מיי' פ"ג מהל' קדוש החודש הל' ב (וס"ל מהלכות גדלים טוש"ע יו"ד סי' רכ סעיף ד ה ו ז):
ו מיי' פ"ג מהלכות קדוש החודש הלכה לא:
ז ז מיי' פ"ה מהלכות תענית הלכה ה סמג עשין ג טוש"ע א"ח סי' תקנ סעיף ג וסי' תקנב סעיף י:
לא ח מיי' פ"ג מהלכות מגילה הלכה ח:
לב ט מיי' שם פ"ג הל' ז:
לג י מיי' שם פ"ג הלכה ח ט:
לד כ מיי' שם הלכה ד (ז):
לה ל מיי' שם הל' י:
לו מ מיי' שם הל' ז:

## רבינו חננאל

שמחה, שהיא סעודת פורים. לא תהא אלא בזמנה שהוא יום י"ד וטו ט"ו באדר. אמר רב מגילה בזמנה, כלומר ביי"ד, קורין אותה אפילו ביחיד. שלא בזמנה, כגון י"א י"ב י"ג שמקדימין ליום הכניסה, אין קורין אותה אלא בעשרה. וקיימא לן כרב, דהא ר' יוחנן אמר בפירוש בפירקין דקמא הקורא במגילה הכתובה בין הכתובים לא יצא, לא אמרו אלא בציבור, לאו מכלל דסבירא ליה שקורין אותה ביחיד. רב אסי אמר אפילו בזמנה בעשרה. הוה עובדא וחש לה רב ולא קראה בזמנה אלא בעשרה, כרב אסי. ואקשינן ומי אמר רב שלא בזמנה קורין אותה בעשרה, כלומר הקורין אותה ביום הכניסה כגון הכפרים וכיוצא כהן. אין קורין אותה אלא בעשרה. והאמרינן משמיה דרב פורים שחל להיות בשבת ערב שבת זמנם, ערב שבת זמנם והא שבת זמנם, ופרקינן הכי קאמר ערב שבת שהוא שלא בזמנו של קריאת המגילה קורין אותה כזמנו, מה זמנו אפילו ביחיד כך שלא בזמנו אפילו ביחיד. ודחינן לא לעניין מקרא מגילה, בעשרה, ושלא בזמנה היא, ואלא מאי ערב שבת זמנם, כלומר שקורין בערב שבת המגילה כאילו זמנם הוא, ולאפוקי מדרבי דאמר כל הנידחין ידחו ליום הכניסה, קא"מ דערב שבת זמנם. ואף על גב דחש לה רב להא דרב אסי, קיימא לן כרב דאמר אפילו ביחיד. תלמוד ארץ ישראל ר' בא בשם ר' יהודה כל שאמרו חכמים ידחה מקומו ויקרא ובלבד בעשרה. ואנן חמין רבנן קורין אפילו ביחיד. הילכך קורין השתא אפילו ביחידי [דהא קורין המגילה בי"ד וכו"ו שהוא זמנה (אפילו ביחידי)]. ועוד האמר ר' בא אנן חמין רבנן קורין אפילו ביחיד. וקיימא לן מעשה רב. מר רב צמח צדק"ל כתב כשליח ציבור הקורא את המגילה שקורא וכורך כספר תורה. ורבנו האי צצק"ל א"מר מנהגא דחזינא קורא ופרשט כאגרת, אבל קורא וכורך כספר תורה לא חזי לנא. (לתלמודינו). **מתני'** איזהי עיר גדולה כו'. תנא עשרה בטלנין בכנסת פחות מיכן הרי זה כפר. ירושלמי עשרה בטלנין בכנסת המלאכתן. [ו] אמר ר' יהודה כגון אנו שאנו צריכין [לתלמודינו]. תאני כפר שאין בו עשרה תקנתו קלקלתו ונעשה בעיר. באילו אמרו מקדימין ומולי. [פיר'] קריאת מגילה ותרומת שקלים, דכתיב ולא יעבור. אבל סעודת פורים לא תהא אלא בזמנה שהוא יום י"ד ויום ט"ו באדר. אמר רב מגילה בזמנה, כלומר ביי"ד, קורין אותה אפילו ביחיד. שלא בזמנה, כגון י"א י"ב י"ג שמקדימין ליום הכניסה, אין קורין אותה אלא בעשרה. וקיימא לן כרב, דהא ר' יוחנן אמר בפירוש בפירקין דקמא הקורא במגילה הכתובה בין הכתובים לא יצא, לא אמרו אלא בציבור, לאו מכלל דסבירא ליה שקורין אותה ביחיד. רב אסי אמר אפילו בזמנה בעשרה. הוה עובדא וחש לה רב ולא קראה בזמנה אלא בעשרה, כרב אסי. ואקשינן ומי אמר רב שלא בזמנה קורין אותה בעשרה, כלומר הקורין אותה ביום הכניסה כגון הכפרים וכיוצא כהן. אין קורין אותה אלא בעשרה. והאמרינן משמיה דרב פורים שחל להיות בשבת ערב שבת זמנם, ערב שבת זמנם והא שבת זמנם, ופרקינן הכי קאמר ערב שבת שהוא שלא בזמנו של קריאת המגילה קורין אותה כזמנו, מה זמנו אפילו ביחיד כך שלא בזמנו אפילו ביחיד. ודחינן לא לעניין מקרא מגילה, בעשרה, ושלא בזמנה היא, ואלא מאי ערב שבת זמנם, כלומר שקורין בערב שבת המגילה כאילו זמנם הוא, ולאפוקי מדרבי דאמר כל הנידחין ידחו ליום הכניסה, קא"מ דערב שבת זמנם. ואף על גב דחש לה רב להא דרב אסי, קיימא לן כרב דאמר אפילו ביחיד. תלמוד ארץ ישראל ר' בא בשם ר' יהודה כל שאמרו חכמים ידחה מקומו ויקרא ובלבד בעשרה. ואנן חמין רבנן קורין אפילו ביחיד. הילכך קורין השתא אפילו ביחידי [דהא קורין המגילה בי"ד וכו"ו שהוא זמנה (אפילו ביחידי)]. ועוד האמר ר' בא אנן חמין רבנן קורין אפילו ביחיד. וקיימא לן מעשה רב. מר רב צמח צדק"ל כתב כשליח ציבור הקורא את המגילה שקורא וכורך כספר תורה. ורבנו האי צצק"ל א"מר מנהגא דחזינא קורא ופרשט כאגרת, אבל קורא וכורך כספר תורה לא חזי לנא. (לתלמודינו). **מתני'** איזהי עיר גדולה כו'. תנא עשרה בטלנין בכנסת פחות מיכן הרי זה כפר. ירושלמי עשרה בטלנין בכנסת המלאכתן. [ו] אמר ר' יהודה כגון אנו שאנו צריכין [לתלמודינו]. תאני כפר שאין בו עשרה תקנתו קלקלתו ונעשה בעיר. באילו אמרו מקדימין ומולי. [פיר'] קריאת מגילה ותרומת שקלים, דכתיב ולא יעבור. אבל סעודת פורים

---

וסעודת ראש חודש וספק מילה וזמן עצי כהנים חגיגה ותשעה באב והקהל, מאחרין ולא מקדימין. מנין שאין מונין ימים לשנים שנאמר לחדשי השנה. חדשים אתה מונה לשנה ולא ימים. וכן אין מונין שעות לחדש אלא ימים, שנאמר עד חדש ימים. אבל זמן עצי הכהנים תשעה באב חגיגה והקהל מאחרין ולא מקדימין. פירוש [כל הנו' אי איקלעו כשבת מאחרין אותם אחר שבת. מאי טעמא. תשעה באב לא מקדמינן פורענותא הוא. חגיגה והקהל אכתי לא מטא זמן חיוביהו. תנא חגיגה כל זמן חגיגה מאחרין. ואוקמה רב הושעיה הכי. אי איקלע יום טוב בשבת רוחין את החגיגה שהיא שלמים באחת בשבת. אבל אי איקלע בחול, אע"ג דמבואין חגיגה שהוא זמן חגיגה, כלומר לשחוט ולאכול, חגיגה בלבד וכל כיוצא בה שנאכלים הוא מותר, אבל עולה ראיה דוחין אותה למחר. דתנן בית שמאי אומרים מביאין שלמים [וארן] (ו)סומכין עליהן אבל לא עולות כולל. רבא אמר כך פירושה, חגיגה כל זמן חגיגה מאחרין, כלומר כל ימי החג מאחרין מיום לחבירו. אבל אם שלמו ימי החג לא. דתנן מי שלא חגג ביום טוב הראשון של חג חוגג ומולך כולו עד יום טוב האחרון של חג, עבר הרגל כו'. רב אשי אמר הכי קאמר, אפילו עצרת דחגיגתה חד יומא הוא, אי איקלעו בשבת מאחרין חגיגה למחר. דתנן ומודין שאם חל להיות בשבת שיום טבוח לאחר השבת. וזו המשנה אחרים היא שאומרים אין בין עצרת לעצרת אלא ד' ימים, ואין הלכה כמותו. רבי נטע נטיעה בפורים.

**ורחץ** בקרונה של צפורי. לאו דוקא בקרונה אלא כלומר בפרסיא ואם תאמר מאי איריא לרחוץ אפי' לאכול נמי מותר כדתניא ברי"ה (דף יח:) אין לרה ואין שלוש לו מתענין לא רלו אין מתענין וי"ל דכיון דקבלוהו כבר אבותיו על עצמם מסתמא גם הם קבלוהו:

**ובקש** לעקור תשעה באב ולא הודו לו. קשה היכי סלקא דעתך דהאי תנא [דרבי] היה רולה לעקור ט' באב לגמרי והא אמרינן (תענית דף ל:) כל האוכל ושותה בתשעה באב אינו רואה בנחמה של ירושלים ועוד דהא אין בית דין יכול לבטל דברי בית דין חבירו אא"כ גדול הימנו בחכמה ובמנין ויש לומר דלא רלה לעקורו [a]אלא מחומרא שיש בו יותר משאר תעניות אי נמי יש לומר דרלה לעקרו מתשיעי ולקבעו בעשירי כדאמר ר' יוחנן (שם סט:) [b]אילו הואי התם קבעתיה בעשירי:

**שאסורים** בהספד. השיב רש"י וכי מי נתן כח לימי מגילת אסתר לדחות אבילות [a]אי איתא דבהספד נאסר משום דכתיב ימי משתה ושמחה והא חזינן דכולי עלמא נהגו בו היתר אלא ודאי לא הוי אלא לענין שאין נופלין על פניהם דלא הוי יום ארה אלא יום שמחה: **והא** רבי בטבריא הוה. נראה שהיה [1]בימי אנטוניוס כשהיו יחד כדאמר במס' ע"ז (דף י.) שרלה לשחרר בני טבריא ממס לפי שהיו תלמידי חכמים דקאמר ליעביד טבריא קלניא:

**דברים** המותרים ואחרים נהגו בהן איסור. קשה דהא רבי היתר בית שמאי ע"י ר' מאיר שאכל שם עלה של ירק בחולין (דף ו:) וי"ל דהתם לא נהגו איסור אלא בטעות והכא מיירי בדבר שנהגו בו איסור[a] בכמתכין:

**ממעטין** במשא ומתן. פי' של שמחה דומיא דבנין ונטיעה דבסמוך [1] אבל שאר בנינים שרו ואין לך משא ומתן גדול מזה[a]: **ממעטין**. רולה לומר שלא יהו בשיש כלל [2] ומתירי מתשעה באב שמתרסין בו אבל אין לפרש ממעטין אבל ששיש קלת דאם כן היה לו לפרש השיעור מה הוא קולא ממעט שטוחה

ורחץ [a]בקרונה של צפורי. כיון השוק בפרסיא בשעת הילוך קרונות: ולא הודו לו. מתשעה באב: **אמר לפניו**. [לפני ר' אלעזר]: **לא כך היה**. לא ניקש לעקור לגמרי אלא אותה שנה בלבד: **עוכים השנים**. אילו לא שמעתי [b] הייתי נוטה בדבר עכשיו טוב לי שלימדתני האמת: **כר ארכיסר הוה**. לא היתה [a] מן המוקפין: **ונכריא מוקפת חומה מימות יהושע**. לקמן ילפינן מקרא: **וכי פשיטא ליה**. שהיה מבני חמיסר מי שרי בארכיסר במלאכה: **לא נגרסא**. במגילת תענית שהרי כבר כתובין במגלת אסתר שאסור בהספד ותענית אלא לאסור כו': **שדי ליחנא**. זורע פשתן: **כר יומיה הוה**. שקרלו בו בני עירו: **אפילו פימא כר יומיה הוה** גרסי'. רבי שנטע נטיעה ביום שקרלו בו נטע ודקא קשיא לך יום טוב שאסור בעשיית מלאכה ההוא קרא דכתיב שמחה ומשתה ויום טוב [a] כתיב מעיקרא קודם קבלה אבל בשעת קבלה לא קיבלו עליהן אלא שמחה ומשתה לאוסרן בהספד ותענית אבל י"ט לא קיבלו עליהן: **וכאפריה דרבי לא נהוג** גרסינן. במקומו של רבי לא נהגו איסור בדבר: **נטיעה של שמחה**. דכיון דפורים יום שמחה הוא מותר לנטוע נטיעה של שמחה: **כדתנן עכרו אלו**. י"ג תעניות שב"ד מתענין על הגשמים: **ולא נטנו**. מן השמים: **ממעטין**. בנטיעה ובבנין: **ואלא** (ד) **נטיעה נטיעה של שמחה**. בנין האמור כאן שאסורין בבנין של שמחה שנוהגין עצמן כנשופין וכאבלים: **ונטיעה**. האמורה כאן נטיעה של שמחה כגון אבורנקי אילן שאילו נאה כגון אילן שכופפין אותו על גבי כלונסות ויתידות והמלכים אוכלין תחתיו פירות התחה ומתענדין בה במיני שמחות ובנין בית חתנות לבנו כשמשיא אשה לבנו הראשון היה בונה לו בית ועושה לו חופה בתוכו. אלמא איכא נטיעה של שמחה: **ועדי מבצר הנדיס וגו'**. בספר יהושע (יט) בגבולת נפתלי וקיימא לן לקמן דרקת זו טבריא וקרי ליה עדי מבצר אלמא מוקפת חומה הואי: **דחד גיסא שורא דימא הוא**. אין לה חומה מצד אחד אלא היס חומתה ומספקא ליה אי חשיב היקף אי לא: **חומה ולא שור איגר**. בבתי ערי חומה כתיב עיר חומה ולא עיר שאין לה חומה בפני עצמה אלא מוקפת בתים סמוכות זו לזו וחומות חיצונות של בתים נעשות חומה לעיר והיינו שור איגר שגגותיה חומותיה. גג[1] מתרגמינן איגר: **סביב**. לגבי בתי החצרים כתיב אשר אין להם חומה סביב[2] מכלל דבתי ערי חומה מסובבת[3] סביב קאמר: **פרט לטבריא שימה חומתה**. שהיס שלה היא חומתה מצד האחד: **כי מספקא ליה לענין מקרא מגילה**. דלא מפורש בה חומה אלא לשון פרזים ושאין פרזים כתיב בה[4] ומספקא ליה אי לשון פרזים אי לשון גלוי הוא או לשון עיר המוחה ליכבש: **כד הוינא טליא**. כשהייתי נער: ואישתכח

[1] בקרונה של צפורי. לאו דוקא בקרונה אלא כלומר בפרסיא ואם תאמר מאי איריא לרחוץ אפי' לאכול נמי מותר כדתניא ברי"ה (דף יח:) אין לרה ואין שלוש לו מתענין לא רלו אין מתענין וי"ל דכיון דקבלוהו כבר אבותיו על עצמם מסתמא גם הם קבלוהו:

[a] בקרונה של צפורי. כיון השוק בפרסיא בשעת הילוך קרונות:

[b] אילו הואי התם קבעתיה בעשירי. אילו לא שמעתי הייתי נוטה בדבר עכשיו טוב לי שלימדתני האמת:

[1] בימי אנטוניוס. [a] אי איתא דבהספד נאסר משום ימי משתה ושמחה והא חזינן דכולי עלמא נהגו בו היתר אלא ודאי לא הוי אלא לענין שאין נופלין על פניהם דלא הוי יום ארה אלא יום שמחה:

[a] בכמתכין. [1] אבל שאר בנינים שרו ואין לך משא ומתן גדול מזה:

[2] שיש כלל. [a] ומתירי מתשעה באב שמתרסין בו אבל אין לפרש ממעטין אבל ששיש קלת דאם כן היה לו לפרש השיעור מה הוא קולא ממעט:

[a] בנין של שמחה זה הבונה בית חתנות שנינו עברי אלו ולא נענו בית דין גזרין ג' תעניות אוכלין ושותין מבעוד יום ואסורין במלאכה כו'. [b] דהא מן התעניות הראשונות שנינו עברי אלו ולא נענו בית דין גזרין ג' תעניות אוכלין ושותין מבעוד יום ואסורין במלאכה כו'. [c] דכי ליכנו נאור לנמורה דהאלן אפסר בתענית צבור שאסור במלאכה יהיה מותר בנין של שמחה ול"ע יער' בתחוקי הרמב"ן.

[a] אבורנקי של מלכים גופא חזקיה קרי בטבריא בארביסר ובחמיסר מספקא ליה אי מוקפת חומה מימות יהושע בן נון היא אי לא ומי מספקא ליה מלתא דטבריא והכתיב [1] ועדי מבצר הצדים צר וחמת רקת וכנרת וקיימא לן [2] רקת זו טבריא היינו טעמא דמספקא ליה משום דחד גיסא שורא דימא הות אי הכי אמאי מספקא ליה ודאי לאו חומה היא דתניא [3] אשר לו חומה [4] ולא שור איגד [5] סביב פרט לטבריא שימה חומתה לענין בתי ערי חומה לא מספקא ליה כי קא מספקא ליה לענין מקרא מגילה מאי פרזים ומאי מוקפין דכתיבי גבי מקרא מגילה משום דהני מיגלו והני לא מיגלו והא נמי מיגליא אי דלמא משום דהני מיגנו והני לא מיגנו והא נמי מיגניא משום הכי מספקא ליה רב אסי קרי מגילה בהוצל בארביסר ובחמיסר מספקא ליה אי מוקפת חומה מימות יהושע בן נון היא אי לא איכא דאמר אמר רב אסי האי הוצל דבית בנימין מוקפת חומה מימות יהושע היא אמר רבי יוחנן כי הוינא טליא אמינא מלתא דשאילנא לסבייא ואישתכח

[1] בנין של שמחה. [a] אי מוקפת חומה מימות יהושע בן נון היא אי לא לחזקיה מספקא ליה לרבי פשיטא ליה וכי פשיטא ליה מי שרי והכתיב במגילת תענית [2] את יום ארבעה עשר ואת יום חמשה עשר יומי פוריא אינון דלא למספד בהון ואמר רבא לא נצרכא [3] אלא לאסור את של זה בזה ואת של זה בזה הני מילי בהספד ובתענית אבל [4] במלאכה יום אחד ותו לא איני והא רב חזייה לההוא גברא דהוה קא שדי כיתנא בנהוריא ולטייה ולא צמח כיתניה התם בר יומא הוה רבה בריה דרבא אמר אפי' תימא [5] ביומיה הספד ותענית קבילו עלייהו [6] המלאכה לא קבילו עלייהו דמעיקרא כתיב [7] שמחה ומשתה ויום טוב ולבסוף כתיב [8] לעשות אותם ימי משתה ושמחה ואילו יום טוב לא כתיב ואלא רב מ"ט לטייה לההוא גברא [9] דברים המותרין [10] ואחרים נהגו בהן איסור הוה ובאתריה דרבי לא נהוג ואיבעית אימא לעולם נהוג [11] ורבי נטיעה של שמחה נטע כדתנן [12] [a] עברו אלו ולא נענו ממעטין במשא ומתן בבנין ובנטיעה באירוסין ובנישואין ותנא עלה [13] בנין [b] בנין של שמחה נטיעה נטיעה של שמחה איזהו בנין של שמחה זה הבונה בית חתנות לבנו איזו היא נטיעה של שמחה זה הנוטע [14] אבורנקי של מלכים גופא חזקיה קרי בטבריא בארביסר ובחמיסר מספקא ליה אי מוקפת חומה מימות יהושע בן נון היא אי לא ומי מספקא ליה מלתא דטבריא והכתיב [15] ועדי מבצר הצדים צר וחמת רקת וכנרת וקיימא לן [16] רקת זו טבריא היינו טעמא דמספקא ליה משום דחד גיסא שורא דימא הות אי הכי אמאי מספקא ליה ודאי לאו חומה היא דתניא [17] אשר לו חומה [18] ולא שור איגד [19] סביב פרט לטבריא שימה חומתה לענין בתי ערי חומה לא מספקא ליה כי קא מספקא ליה לענין מקרא מגילה מאי פרזים ומאי מוקפין דכתיבי גבי מקרא מגילה משום דהני מיגלו והני לא מיגלו והא נמי מיגליא אי דלמא משום דהני מיגנו והני לא מיגנו והא נמי מיגניא משום הכי מספקא ליה רב אסי קרי מגילה בהוצל בארביסר ובחמיסר מספקא ליה אי מוקפת חומה מימות יהושע בן נון היא אי לא איכא דאמר אמר רב אסי האי הוצל דבית בנימין מוקפת חומה מימות יהושע היא אמר רבי יוחנן כי הוינא טליא אמינא מלתא דשאילנא לסבייא

[1] בנין של שמחה. [a] אי מוקפת חומה מימות יהושע בן נון היא אי לא לחזקיה מספקא ליה לרבי פשיטא ליה וכי פשיטא ליה מי שרי והכתיב במגילת תענית [2] את יום ארבעה עשר ואת יום חמשה עשר יומי פוריא אינון דלא למספד בהון ואמר רבא לא נצרכא [3] אלא לאסור את של זה בזה ואת של זה בזה הני מילי בהספד ובתענית אבל [4] במלאכה יום אחד ותו לא איני והא רב חזייה לההוא גברא דהוה קא שדי כיתנא בנהוריא ולטייה ולא צמח כיתניה התם בר יומא הוה רבה בריה דרבא אמר אפי' תימא [5] ביומיה הספד ותענית קבילו עלייהו [6] המלאכה לא קבילו עלייהו דמעיקרא כתיב [7] שמחה ומשתה ויום טוב ולבסוף כתיב [8] לעשות אותם ימי משתה ושמחה ואילו יום טוב לא כתיב ואלא רב מ"ט לטייה לההוא גברא [9] דברים המותרין [10] ואחרים נהגו בהן איסור הוה ובאתריה דרבי לא נהוג ואיבעית אימא לעולם נהוג [11] ורבי נטיעה של שמחה נטע כדתנן [12] [a] עברו אלו ולא נענו ממעטין במשא ומתן בבנין ובנטיעה באירוסין ובנישואין ותנא עלה [13] בנין [b] בנין של שמחה נטיעה נטיעה של שמחה איזהו בנין של שמחה זה הבונה בית חתנות לבנו איזו היא נטיעה של שמחה זה הנוטע [14] אבורנקי של מלכים גופא חזקיה קרי בטבריא בארביסר ובחמיסר מספקא ליה אי מוקפת חומה מימות יהושע בן נון היא אי לא ומי מספקא ליה מלתא דטבריא והכתיב [15] ועדי מבצר הצדים צר וחמת רקת וכנרת וקיימא לן [16] רקת זו טבריא היינו טעמא דמספקא ליה משום דחד גיסא שורא דימא הות אי הכי אמאי מספקא ליה ודאי לאו חומה היא דתניא [17] אשר לו חומה [18] ולא שור איגד [19] סביב פרט לטבריא שימה חומתה לענין בתי ערי חומה לא מספקא ליה כי קא מספקא ליה לענין מקרא מגילה מאי פרזים ומאי מוקפין דכתיבי גבי מקרא מגילה משום דהני מיגלו והני לא מיגלו והא נמי מיגליא אי דלמא משום דהני מיגנו והני לא מיגנו והא נמי מיגניא משום הכי מספקא ליה רב אסי קרי מגילה בהוצל בארביסר ובחמיסר מספקא ליה אי מוקפת חומה מימות יהושע בן נון היא אי לא איכא דאמר אמר רב אסי האי הוצל דבית בנימין מוקפת חומה מימות יהושע היא אמר רבי יוחנן כי הוינא טליא אמינא מלתא דשאילנא לסבייא

## עין משפט נר מצוה

לו א מיי' פ"ג מהל' מגילה הלכה יג סמג עשין ד טוש"ע ח"מ סי' תרלו סעיף ג:
ב ומיי' שם שו"ע ח"מ סי' תרלה ס"ג והגה"ה):
ג מיי' פ"ב מהל' מגילה הלכה יג סמג עשין ד טוש"ע ח"מ סי' תרלו סעיף ג:
לח ד טוש"ע ח"מ סי' תרלו סעיף ב:
לט ה ו ז ומיי' שם הל"ד) טוש"ע שם סעיף ח:
מ ח ט מיי' פ"ג מהל' תענית הל' ח טוש"ע ח"מ סי' תקפה סעיף ז:
מא י מיי' פ"ל מהל' מגילה הלכה יח סמג עשין ד טוש"ע ח"מ סי' תרפח סעיף ד:
מב כ מיי' פי"ג מהל' שמטה ויובל הל' יג:

## מוסף רש"י

בנין בנין של שמחה. בנין דקתני מתניתין לא בנין הצריך לו אלא בנין הצריך לשמחה, דבדבר שמחה ממעטינן (תענית יב:). בית חתנות. לעשות חופתו (שם). אבורנקי של מלכים. שכך היו נוהגין כשנולד בן למלך היו נוטעין אילן לשמו ויוסס שמנליכין אותו עושין לו כסא ממנו, ליצא אחריצא אילן גדול המיסך על הארץ לעייל המלך תחתיו, ודומה לו בעירוכין (כה:) הוא אבורנקא דהוה ליה לרים גלותא בבוסתניה. של מלכים. דרך מלכים נוטעין אותו לגל, הוא נוטעו כמו כן לגל היא והיא נטיעה של שמחה (תענית שם). שור איגר. שגגותיה חומתה (ערכין לב:).

## רבינו חננאל

אוקמנא דר' (יהודה) פשיטה ליה דטבריא מוקפת חומה מימות יהושע בן נון היא, ור' בר חמיסר הוא, וכי נטע בארביסר נטע כו'. ואסיקנא אפילו תימא ביומי, הספד ותעניות קבילו עלייהו, וכי אסורי הספד ותעניות, כולי עלמא, כדכתיב במגילת תענית ארבסר וחמיסר פוריא אינון דילא למספד ואמר רבא לא נצרכא אלא לאסור את של זה בזה [ואת של זה בזה], פירוש לאסור לבן כרך ב"ד בהספד ותענית ולבן כפר בט"ו, אילו ואילו אסורין בהספד ותענית בשני ימים הללו. אבל מלאכה אינו אסיר אלא מי שנהגו בני אותו מקום איסור על עצמם, כדתניא דברים המותרין ואחרים נהגו בהן איסור למלאכה. ורב דלטייה לההוא גברא ולא צמח כיתניה, מקום שלא נהגו לעשות מלאכה בפורים הוה. איבעית אימא רבי נטיעה של שמחה נטע. דתנן עברו אלו ולא נענו ממעטין במשא ובמתן [בבנין ובנטיעה] כר, ותנא בנין של שמחה נטיעה של שמחה. מיכלל שאע"פ שאסור בעשיית מלאכה נטיעה מלאכה הוא אלא דבנין אינו אסור אלא בבנין הצריך לו אלא בנין הצריך לשמחה, דבדבר שמחה ממעטינן (תענית יב:). בית חתנות. לעשות חופתו (שם). אבורנקי של מלכים. שכך היו נוהגין כשנולד בן למלך היו נוטעין אילן לשמו ויוסס שמנליכין אותו עושין לו כסא ממנו, ליצא אחריצא אילן גדול המיסך על הארץ לעייל המלך תחתיו, ודומה לו בעירוכין (כה:) הוא אבורנקא דהוה ליה לרים גלותא בבוסתניה. של מלכים. דרך מלכים נוטעין אותו לגל, הוא נוטעו כמו כן לגל היא והיא נטיעה של שמחה (תענית שם). שור איגר. שגגותיה חומתה (ערכין לב:).

## תורה אור השלם

1. טובים השנים מן האחד אשר יש להם שכר טוב בעמלם:
קהלת ד ט
2. על כן היהודים הפרזים הישבים בערי הפרזות עשים את יום ארבעה עשר לחדש אדר שמחה ומשתה ויום טוב ומשלוח מנות איש לרעהו: אסתר ט יט
3. כימים אשר נחו בהם היהודים מאויביהם והחדש אשר נהפך להם מיגון לשמחה ומאבל ליום טוב לעשות אותם ימי משתה ושמחה ומשלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים: אסתר ט כב
4. ועדי מבצר הצדים צר וחמת רקת וכנרת:
יהושע יט לה
5. ואם לא יגאל עד מלאת לו שנה תמימה וקם הבית אשר בעיר אשר לו חומה לצמיתת לקנה אחו לדרתיו לא יצא ביובל: ויקרא כה ל
6. ובתי החצרים אשר אין להם חומה סביב על שדה הארץ יחשב גאלה תהיה לו וביובל יצא:
ויקרא כה לא

## גליון הש"ס

תוס' ד"ה ממעטין ר"ל יבו' יחמירי מט"ב. עיין פסחים דף נד ע"ב וע"ש:

## הגהות הב"ח

(א) גמ' אפילו תימא ביומיה הוה הספד: (ב) רש"י ד"ה עוכים וכו' שמעתי ממך ר"ל: (ג) ד"ה בר ארכיסר הוה לא היתה עיר מן: (ד) ד"ה ואלא עלה בנין של שמחה נטיעה נטיעה וכו' והד"ל עם ד"ה ונטיעה כו' של שמחה הס"ד: (ה) ד"ה סביב וכו' מסובבת חומה סביב: (ו) תוס' ד"ה והא רבי וכו' שהיה בטבריא בימי: (ז) ד"ה ממעטין וכו' ונטיעה דבסמוך דבשל שמחה דוקא אסור אבל שאר בנינים:

## מסורת הש"ס

א) [פירוש מיס נוטעין וקרים. ערוך ערך קרונה], ב) תענית יח:, ג) [פסחים נ: נדרים עו. פא:], ד) תענית יב., ה) שם יד:, ו) [ני' הערוך אבורנקין], ז) [לקמן נ:], ח) ערכין לב., ט) [מסחר עו], י) [שמואל ב יא:], כ) [ויקרא כה:], ל) [אסתר עו], מ) אלא מסומכת שיש בו יותר משאר תעניות ודורות לאסורים לא גזרו אלא רק שיהא יום תענית ולא יותר, נ) אלו הואי התם קבעתיה בעשירי ודאי ר"י לא היה יכול להכריע כל המכמים שבדורו אלא שהרבה חכמים שבדורו לקבעו בעשירי רק הרוב שבדורו לקובעו בתשיעי וכה"ג אינו בכלל אין ב"ד רשאי וכו' דיש רשות ביד ב"ד אחר לקבוע הלכה כדברי יחיד כדאיתא בעדיות פ"א משנה ה, ס) ר"מ ועוד לא, ע) [ועי' תוס' פסחים נא. ד"ה אין], פ) [ועי' תוס' יומא מג. ד"ה מלינא].

**ואישתכח כוותי** חמת זו טבריא ולמה נקרא שמה חמת על שום חמי טבריא רקת זו ציפורי ולמה נקרא שמה רקת משום דמידלייא כרקתא דנהרא כינרת זו גינוסר ולמה נקרא שמה כינרת דמתיקי פירא כקלא דבינרי אמר רבא מי איכא למאן דאמר רקת לאו טבריא היא והא בי שכיב אינש הבא התם ספדי ליה הכי גדול הוא בששך ושם לו ברקת וכי מסקי ארונא להתם ספדי ליה הכי אוהבי [6]שרידים יושבי רקת צאו וקבלו הרוגי עומק [3]כי נח נפשיה דרבי זירא פתח עליה ההוא ספדנא ארץ שנער הרה וילדה ארץ צבי גידלה שעשועיה אוי נא לה אמרה רקת כי אבדה כלי חמדתה אלא אמר

[6](רבה) חמת זו חמי גדר רקת זו טבריא כינרת זו גינוסר ולמה נקרא שמה רקת [7]שאפילו ריקנין שבה מלאין מצות כרמון רבי ירמיה אמר רקת שמה ולמה נקרא שמה טבריא שיושבת בטבורה של ארץ ישראל [8](רבא) אמר רקת שמה ולמה נקרא שמה טבריא שטובה ראייתה אמר זעירא קטרון זו ציפורי ולמה נקרא שמה ציפורי שיושבת בראש ההר כצפור וקטרון ציפורי היא והא קטרון בחלקו של זבולון הואי דכתיב [1]זבולון לא הוריש את יושבי קטרון ואת יושבי נהלול וזבולון מתרעם על מדותיו הוה שנאמר [2]זבולון עם חרף נפשו למות מה טעם משום דנפתלי על מרומי שדה אמר זבולון לפני הקב"ה רבונו של עולם לאחיי נתת להם שדות וכרמים ולי נתת הרים וגבעות לאחיי נתת להם ארצות ולי נתת ימים ונהרות אמר לו כולן צריכין לך ע"י חלזון שנאמר [3]עמים הר יקראו] ושפוני טמוני חול תני רב יוסף שפוני זה חלזון טמוני זו טרית חול זו זכוכית לבנה אמר לפניו רבונו של עולם מי מודיעני [4] אמר לו [3]שם יזבחו זבחי צדק סימן זה יהא לך כל הנוטל ממך בלא דמים אינו מועיל בפרקמטיא שלו כלום ואי סלקא דעתך קטרון זו ציפורי אמאי מתרעם על מדותיו והא הויא ציפורי מילתא דעדיפא טובא וכי תימא דלית בה זבת חלב ודבש והאמר ריש לקיש לדידי [5]חזי לי זבת חלב ודבש דציפורי והויא ששה עשר מיל על ששה עשר מיל וכ"ת דלא נפישא דידיה כראחוה [6]והאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן לדידי חזי לי זבת חלב ודבש דכל ארעא דישראל והויא כמבי כובי עד אקרא דתולבקני עשרין ותרתין פרסי אורכא ופותיא שיתא פרסי אפ"ה שדות וכרמים עדיפא ליה דיקא נמי דכתיב [2]ונפתלי על מרומי שדה ש"מ אמר רבי אבהו [4]ועקרון תעקר זו קסרי בת אדום שהיא יושבת בין החולות והיא היתה יתד תקועה לישראל בימי יוונים וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום היו קורין אותה אחידת מגדל [6]שיר אמר רבי יוסי בר חנינא מאי דכתיב [5]והסירותי דמיו מפיו ושקוציו מבין שיניו ונשאר גם הוא לאלהינו והסירותי דמיו מפיו זה בית [3] במיא שלהן ושקוציו מבין שיניו זה בית גליא שלהן ונשאר גם הוא לאלהינו אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות שבאדום [5]והיה כאלוף ביהודה ועקרון כיבוסי אלו [6]תראטריות וקרקסיות שבאדום שעתידין שרי יהודה ללמד בהן תורה ברבים [7]אמר רבי יצחק [6]לשם זו פמיים עקרון תעקר זו קסרי בת אדום שהיא היתה מטרופולין של מלכים איכא דאמרי דמרבי בה מלכי ואיכא דאמרי דמוקמי מינה מלכי קסרי וירושלים אם יאמר לך אדם חרבו שתיהן אל תאמן ישבו שתיהן אל תאמן חרבה קסרי וישבה ירושלים חרבה ירושלים וישבה קסרי תאמן שנאמר [7]אמלאה החרבה [8]אם מליאה זו חרבה זו אם מליאה זו חרבה זו רב נחמן בר יצחק אמר מהכא [8]ולאום מלאום יאמץ ואמר רבי יצחק מאי דכתיב [9]יוחן רשע בל למד צדק אמר יצחק לפני הקב"ה רבש"ע יוחן עשו אמר לו רשע הוא אמר לו בל למד צדק אמר לו [9]בארץ נכוחות יעול אמר לו אם כן בל יראה גאות ה' ואמר רבי יצחק מאי דכתיב [10]אל תתן ה' מאויי רשע זממו אל תפק ירומו סלה אמר יעקב לפני הקב"ה רבונו של עולם אל תתן לעשו הרשע תאות לבו זממו אל תפק זו

**שטובה** ראייתה. שהיו שם גנות ופרדסים:

**דכל** הנוטל (פרוטה) ממך בלא דמים אין מועיל. דכתיב שם יזבחו זבחי צדק וגזל לא מהני בזבח:

**טראטריות** (ה) וקרקסיאות. י"מ בתי עבודת כוכבים. כוכבים ומכנה אותן טרטאכ' לשון חלפה וקרקסיאות רומה לומר בית הכסא בלשון ערב וקשה לומר שאותן מקומות מטונפות יכול ללמוד שהם תורה אלא ודאי לשממה יהא במהרה בימינו ורומה לומר בתים שממאסקים שם לוועד של עובדי עבודת כוכבים: הא

**ופפק.** אל תוציאנו מנחיריו. זמם כמין עבעת ברזל * שנותנין בחוטמה של אנקה וממשכת בו ומתון מוחקה אינה משתמרת כי אם בו: גרממיא

---

1. זבולון לא הורש את יושבי קטרון ואת יושבי נהלול וישב הכנעני בקרבו ויהיו למס:
שופטים א ל
2. זבלון עם חרף נפשו למות ונפתלי על מרומי שדה: שופטים ה יח
3. עמים הר יקראו שם יזבחו זבחי צדק כי שפע ימים ינקו ושפוני טמוני חול: דברים לג יט
4. כי עזה עזובה תהיה ואשקלון לשממה אשדוד בצהרים יגרשוהו ועקרון תעקר: צפניה ב ד
5. והסרתי דמיו מפיו ושקציו מבין שניו ונשאר גם הוא לאלהינו והיה כאלף ביהודה ועקרון כיבוסי: זכריה ט ז
6. ויצא גבול בני דן מהם ויעלו בני דן וילחמו עם לשם וילכדו אותה ויכו אותה לפי חרב וירשו אותה וישבו בה ויקראו ללשם דן כשם דן אביהם:
יהושע יט מז
7. בן אדם יען אשר אמרה צר על ירושלם האח נשברה דלתות העמים נסבה אלי אמלאה החרבה:
יחזקאל כו ב
8. ויאמר יי לה שני גוים בבטנך ושני לאמים ממעיך יפרדו ולאם מלאם יאמץ ורב יעבד צעיר: בראשית כה כג
9. יחן רשע בל למד צדק בארץ נכחות יעול ובל יראה גאות יי:
ישעיהו כו י
10. אל תתן יי מאויי רשע זממו אל תפק ירומו סלה:
תהלים קמ ט

## רבינו חננאל

דמודליא כרקתא דנהרא, פירוש גבוה כשפת הנהר.

---

## מסורת הש"ס

א) [עיין פרש"י וכערוך ערך שרב פי' לוהכי תלמידי חכמים יושבי בבית המדרש של טבריא ופי' הערוך מנוחר על פי מה דאמר הש"ס בחולין קלג. אין שריד אלא מ"מ שנאמר ושריד אשר ה' קורא]. ב) מו"ק כה:. ג) [ל"ל רבא]. ד) [בכרכות נ. עיירינין יט. מגיגה כ. סנהדרין לז.]. ה) [ל"ל רבה]. ו) כתובות קיא:. ז) [כתובות קיא: ע"ש]. ח) [ל"ל לוה כך הני בש"ש וכערוך ערך אחד גרים שד פי' מגדל שעורים בו לפנים שנים פ"ל מגדל שהוא מוחזק בשדו]. ט) [בערוך ערך תאטר הלריך בפירושו דהכהו אמי תיכוון]. י) [בכורים נה.]. כ) פסחים מב:. ל) [מגמות מד.]. מ) [ל"ה שם לפני ד"ה מין]. נ) [בירושלים רש"ש]. ס) בע"ש ליתא: רשע זה.

## גליון הש"ס

רש"י ד"ה ומכו כו'. שטחנים בחוטמה של אנקה. שבת דף נא ע"ב:

## הגהות הב"ח

(א) גב' מי מודיעני על זאת אמר לו וכי' שכל הנוטל: (ב) שם דמיו מפיו זה בית בריא שלהן: (ג) רש"י ד"ה גליא וכריא לאמי: (ד) ד"ה אמלאה יכו' מחורבתה הם"ל ואח"כ מ"ה יוחנן רשע: (ה) תוד"ה טרטאטריות ר"מ בתי עבו"ל ותו' וקרקסיאות גמתק וכו' מקומות מטונפות ישלום ללמוד וכו' טרטאטריות וקרקסיאות דהכא רולה לומר בתים ג"כ עיין בשבת דף קנ. ופ"ק דע"ז דף יח ע"ב:

## לעזי רש"י

טונינ"א. טונה. פורש"ו [פורש"ט]. נמל. מטר"א. אם.

## מוסף רש"י

כי נח נפשיה דרבי דירא. רבי זירא היה מבבל ובה עלה וגדל בארץ ישראל, והייני דקאמר ארץ שנער הרה וילדה ארץ צבי גידלה שעשועיה. ואהכי קרי ליה רבי זירא ירב זירא (פרק כה:). אוי נא לה אמרה רקת. יכולה לומר כן, רקת היא מעליה (שם). כמבי כובי עד אקרא דתולבקני. כשנלרף כל המקומות ישתער לכך (כתובות קיב.). ופותיא. רוחב (ירמות סג.). אמלאה החרבה. רישא דקרא יען אמרה צור לירושלים האח יגו', אחמלא מחורבנה של ירושלים, ואור מאדום היא (פסחים מב:). ולאום מלאום יאמץ. כשעבו גבור ענקב מגא, אין מלכות שניהם מתקיים יחד (שם) לא ישוו בגדולה, כשזה קם זה נופל (בראשית כה כג).

---

## תורה אור השלם

1. זבולון לא הורש את יושבי קטרון ואת יושבי נהלול וישב הכנעני בקרבו ויהיו למס:
שופטים א ל
2. זבלון עם חרף נפשו למות ונפתלי על מרומי שדה: שופטים ה יח
3. עמים הר יקראו שם יזבחו זבחי צדק כי שפע ימים ינקו ושפוני טמוני חול: דברים לג יט
4. כי עזה עזובה תהיה ואשקלון לשממה אשדוד בצהרים יגרשוהו ועקרון תעקר: צפניה ב ד
5. והסרתי דמיו מפיו ושקציו מבין שניו ונשאר גם הוא לאלהינו והיה כאלף ביהודה ועקרון כיבוסי: זכריה ט ז
6. ויצא גבול בני דן מהם ויעלו בני דן וילחמו עם לשם וילכדו אותה ויכו אותה לפי חרב וירשו אותה וישבו בה ויקראו ללשם דן כשם דן אביהם:
יהושע יט מז
7. בן אדם יען אשר אמרה צר על ירושלם האח נשברה דלתות העמים נסבה אלי אמלאה החרבה:
יחזקאל כו ב
8. ויאמר יי לה שני גוים בבטנך ושני לאמים ממעיך יפרדו ולאם מלאם יאמץ ורב יעבד צעיר: בראשית כה כג
9. יחן רשע בל למד צדק בארץ נכחות יעול ובל יראה גאות יי:
ישעיהו כו י
10. אל תתן יי מאויי רשע זממו אל תפק ירומו סלה:
תהלים קמ ט

**הא** לענין סדר פרשיות זה וזה שוין. שאם קראו האחרונ פרשיות בתורה: **לאוקמי גירסא.** שלא תשתכח ממנו: **סייעתא דשמיא.** ויש יגע ומינו מוצא: **יחילו.** יצליחו. ודומה לו על כן לא יחיל עוכו (ישע׳ כ׳): **מרום משפטיך מנגדו.** מסולקין הם ממנו: **יפיח בהם.** בנפיחה בעלמא הן נופלים: **מי שלבו נוקפו.** הירא מן העבירות שבידו אומר כן: **אל תפחד.** אינו לשון גירוי אלא שלא תאחזו במעשיו כמו ואין תתחרה את הסוסים (ירמיה יב) כלומר שאינו רך כמותו: **ואומר אל יקנא לבך בחטאים כי אם ביראת ה׳ כל היום.** על כרחך אין קנאה זו לשון גירוי מלחמה אלא אחיזת מעשיו מדכתיב בסיפא כי אם ביראת ה׳ כל היום: **איטליא של יון.** כרך גדול שגדל בשביל עון מנשה (ב) שנשעה שהכניס לשם בהיכל ירד גבריאל ונעץ קנה ביס (ג) וגדל עליו חלקה גדולה ונבנה לשם איטליא של יון. מאי אלישה (יחזקאל כז) מתרגמינן מנגוות איטליא: **שווקים.** חוצות: **פרס.** מזון: **חלוצות שמעלים מהן עשן חוץ לחומה.** שהן גבוהים מן החומה ואין מעשנין את החומה וזהו חשיבות: **חולפים.** מקוס לאנגיס דקות: **מתני׳ אלא מקרא מגילה.** כלומר שאם עשאו בראשון לא יצא: **גמ׳ סדר פרשיות.** פרשת שקלים וזכור ופרה והחודש דתנן במתניתין דבני העיר (ד) דנוהגין באדר: **זה וזה שוין.** שאם קראם בראשון אין צריך לחזור ולקרות בשני: **שאסורין בזה ובזה.** ביום ארבעה עשר וחמשה עשר שבשניהן: **ואמר רב פפא** גרסינן: **ורבן שמעון בן גמליאל בו׳.** דהא כל מצות דאמר: **מסייעין הכי קפני.** ולא מיירי בסדר פרשיות כלל: **אין מעבירין בו׳.** משנה לידי אקרים לעשות דהכי תניא במכילתא (ה) ושמרתם את המצות אם נאת מצוה לידך אל תחמיצנה: **גאולה לגאולה.** פוריס לפסח: **השניה.** בחודש השני: לנסוף

**ומאמר** בראשון

**מסתבר** שעמיה דאין מעבירין על המצות. מכאן קשה להא דאמרינן בפרק איזהו מקומן (זבחים דף נא. ושם) בגמרא דקאמר שירי הדם היה שופך על יסוד מערבי של המזבח ודייק טעמא דאמר קרא אל יסוד מזבח העולה וקשה הא למה לי קרא תיפוק ליה דאין מעבירין על המצות וכשהוא יולא מפתח היכל שהוא מערב ביסוד מערבי הוא דפגע בריש ויש מפרשים דלא שייך למימר אין מעבירין על המצות אלא היכא שיש לפניו שתי מצות שיש לו לעשות קודם אותה דפגע בראשה וזה אינו הכא ליכא אלא מצוה אחת ואפילו הכי מפרש הטעם משום דאין מעבירין ורבינו יהודה תירץ דאי לאו קרא הוה אמינא דאין מעבירין לכתחילה הא דיעבד שרי משום הכי איצטריך לאסור בדיעבד אי נמי נראה הטם דמעשה דאין מעבירין לא מזינן אלא דכל מערבי של מזבח כשר אבל יסוד לא חזינן דצריך משום הכי איצטריך קרא לאשמועינן יסוד (ו):

גאמרה

גרממיא של אדום שאלמלי הן יוצאין מחריבין כל העולם כולו ואמר רבי חמא בר חנינא תלת מאה קטירי תגא איכא בגרממיא של אדום ותלת מאה ושיתין וחמשה מרזבני איכא ברומי ובכל יומא נפקי הני לאפי הני ומקטיל חד מינייהו ומיטרדי לאוקמי מלכא ואמר ר׳ יצחק אם יאמר לך אדם יגעתי ולא מצאתי אל תאמן לא יגעתי ומצאתי אל תאמן יגעתי ומצאתי תאמן הני מילי בדברי תורה אבל במשא ומתן סייעתא הוא מן שמיא ולדברי תורה לא אמרן אלא לחדודי אבל לאוקמי גירסא סייעתא מן שמיא היא ואמר רבי יצחק (ו) אם ראית רשע שהשעה משחקת לו אל תתגר׳ה בו שנא׳ [1] אל תתחר במרעים ולא עוד אלא שדרכיו מצליחין שנא׳ [2] יחילו דרכיו בכל עת ולא עוד אלא שזוכה בדין שנאמר [2] מרום משפטיך מנגדו ולא עוד אלא שרואה בשונאיו שנאמר [2] כל צורריו יפיח בהם איני והאמר ר׳ יוחנן משום ר״ש בן יוחי מותר להתגרות ברשעים בעולם הזה שנא׳ [3] עוזבי תורה יהללו רשע ושומרי תורה יתגרו בם ותניא [3] ר׳ דוסתאי בר מתון אמר מותר להתגרות ברשעים בעולם הזה (ו) ואם לחשך אדם לומר אל תתחר במרעים ואל תקנא בעושי עולה מי שלבו נוקפו אומר כן אלא אל תתחר במרעים להיות כמרעים ואל תקנא בעושי עולה להיות כעושי עולה ואומר [4] אל יקנא לבך בחטאים וגו׳ לא קשיא הא במילי דידיה הא במילי דשמיא ואיבעית אימא הא והא במילי דידיה ולא קשיא הא בצדיק גמור הא בצדיק שאינו גמור דאמר רב הונא [5] מאי דכתיב [5] למה תביט בוגדים תחריש בבלע רשע צדיק ממנו צדיק ממנו בולע צדיק גמור אינו בולע ואי בעית אימא שעה משחקת לו שאני: אמר עולא איטליא של יון זה כרך גדול של רומי והויא תלת מאה פרסה על תלת מאה פרסה ויש בה שם״ה שווקים כמנין ימות החמה וקטן שבכולם של מוכרי עופות והויא ששה עשר מיל על ששה עשר מיל ומלך סועד בכל יום באחד מהן והדר בה אע״פ שאינו נולד בה נוטל פרס מבית המלך והנולד בה אע״פ שאינו דר בה נוטל פרס מבית המלך ושלשת אלפים בי בני יש בו [7] וחמש מאות חלונות מעלין עשן חוץ לחומה צדו אחד ים וצדו אחד הרים וגבעות צדו אחד מחיצה של ברזל וצדו אחד חולסית ומצולה: **מתני׳** [8] קראו את המגילה באדר הראשון ונתעברה השנה קורין אותה באדר שני [9] אין בין אדר הראשון לאדר השני אלא קריאת המגילה ומתנות לאביונים: **גמ׳** הא לענין סדר פרשיות זה וזה שוין מני מתני׳ לא תנא קמא ולא ר׳ אליעזר ברבי יוסי ולא רשב״ג דתניא [10] קראו את המגילה באדר הראשון ונתעברה השנה קורין אותה באדר השני [11] שכל מצות שנוהגות בשני נוהגות בראשון חוץ ממקרא מגילה ר״א ברבי יוסי אומר אין קורין אותה באדר השני שכל מצות שנוהגות בשני נוהגות בראשון רשב״ג אומר משום רבי יוסי אף קורין אותה באדר השני [2] שכל מצות שנוהגות בשני אין נוהגות בראשון ושוין בהספד ובתענית שאסורין בזה ובזה ר״ש בן גמליאל היינו תנא קמא אמר רב פפא סדר פרשיות איכא בינייהו דתנא קמא סבר לכתחילה בשני ואי עבוד בראשון עבוד בר ממקרא מגילה דאף על גב דקרו בראשון קרו בשני ורבי אליעזר ברבי יוסי סבר אפילו לכתחילה בראשון ורבן שמעון בן גמליאל סבר אפילו סדר פרשיות אי קרו בראשון קרו בשני מני אי תנא קמא קשיא מתנות אי רבי אליעזר ברבי יוסי קשיא נמי מקרא מגילה אי רשב״ג קשיא סדר פרשיות לעולם ת״ק ותנא מקרא מגילה והוא הדין מתנות לאביונים [12] דהא בהא תליא ואב״א לעולם רשב״ג היא ומתני׳ חסורי מיחסרא והכי קתני [2] אין בין ארבעה עשר שבאדר הראשון לי״ד שבאדר השני אלא מקרא מגילה ומתנות הא לענין הספד ותענית זה וזה שוין ואילו סדר פרשיות לא מיירי אמר רבי חייא בר אבין אמר רבי יוחנן הלכתא כרבן שמעון בן גמליאל שאמר משום רבי יוסי אמר רבי יוחנן ושניהם מקרא אחד דרשו [6] בכל שנה ושנה רבי אליעזר ברבי יוסי סבר בכל שנה ושנה מה כל שנה ושנה אדר הסמוך לשבט אף כאן אדר הסמוך לשבט ורשב״ג סבר בכל שנה ושנה מה כל שנה ושנה אדר הסמוך לניסן אף כאן אדר הסמוך לניסן בשלמא רבי אליעזר ברבי יוסי מסתבר טעמא [13] דאין מעבירין על המצות אלא רשב״ג מ״ט אמר רבי טבי טעמא דרבי שמעון בן גמליאל מסמך גאולה לגאולה עדיף רבי אלעזר אמר טעמא דר׳ שמעון ב״ג מהכא דכתיב [7] לקיים את אגרת הפורים הזאת השנית ואיצטריך למיכתב השנית

## ו: מגילה נקראת פרק ראשון מגילה

### עין משפט נר מצוה

מג א מי׳ פ״א מהל׳ מגילה הל׳ יב סמג עשין מד״ס ד טור ח״מ סימן תרפה:

מד ב ג מי׳ פ״ב מהל׳ מגילה הל׳ יג סמג עש טור שו״ע ח״מ סי׳ תרלז:

### רבינו חננאל

מתני׳ קראו את המגילה באדר הראשון ונתעברה השנה כו׳. הא לענין פרשיות זה וזה שוין. פירוש פרשיות, כדתני בראש חדש אדר קורין בפרשת שקלים, בשנייה זכור, בשלישית פרה אדומה, ברביעית החדש הזה, בחמישית החודש לכסדרן. ואוקימנא דבסדר פרשיות זה וזה שוין, אם קראו אותם באדר הראשון יצאו ואין צריכין לחזור ולקרות אותם באדר שני. מני מתניתין לא תנא קמא ולא ר׳ אלעזר בר׳ יוסי ולא רבן שמעון בן גמליאל. דתניא קראו את המגילה באדר הראשון ונתעברה כו׳, ואמר רב פפא סדר פרשיות איכא בינייהו, תנא קמא סבר פרשיות לכתחילה בשני ואעבוד בראשון תוב לא עבדי בשני, לבד ממקרא מגילה דאע״ג [דקרו] בראשון קרו נמי בשני. ר׳ אלעזר בר׳ יוסי סבר אפילו מקרא מגילה לכתחילה בראשון. ורבן שמעון בן גמליאל סבר סדר פרשיות לכתחילה נמי בשני ואע״ג דקרו בראשון קרו נמי בשני. מני מתניתין אי תנא קמא הא קתני חוץ ממקרא מגילה בלבד, ומשנתינו שנינו אלא מקרא מגילה ומתנות לאביונים, הילכך קשיא ומתנות לאביונים. אי ר׳ אלעזר בר׳ יוסי קשיא נמי מקרא מגילה, דהא בהדיא תני (א)לא מקרא מגילה ולא מתנות לאביונים אין נוהגין בשני, ומתניתין קתני דזה וזה נוהגין בשני. אי רבן שמעון בן גמליאל קשיא סדר פרשיות, דדייקינן ממתניתין הא לענין פרשיות אדר הראשון והשני שוין, (דרבן) [ורבן] שמעון בן גמליאל סבר אין נוהגין אלא בשני. ופרקינן לעולם מתניתין תנא קמא היא, ותנא בברייתא מקרא מגילה והוא הדין למתנות לאביונים, דמתנות אביונים בקריאת המגילה הם תלויים, עת שקורין המגילה נותנין לעניים המתנות מפני שעיני העניים נשואות למקרא מגילה. איבעית אימא לעולם מתני׳ רבן שמעון בן גמליאל, והכי קתני אין בין י״ד דאדר הראשון ליום י״ד דאדר השני אלא מקרא (ו)מגילה ומתנות לאביונים, הא לענין הספד ותענית יום י״ד של אדר הראשון ויום י״ד דאדר השני זה וזה שוין. ואילו בסדר פרשיות תנא דידן לא קתני מידי. ואסיקנא משום דרב הלכה כרבן שמעון בן גמליאל דאמר כל מצוות הנוהגות בשני אין נוהגות בראשון, וכן סדר פרשיות וכן מקרא מגילה אין נוהגין אלא באדר השני בלבד. ואמר ר׳ יוחנן דייק רבן שמעון בן גמליאל מדכתיב (נ)כל שנה ושנה, מה כל שנה ושנה אדר הסמוך לניסן, כן אפילו במעוברת אדר הסמוך לניסן. ואקשינן והא אין מעבירין על המצות. ופרקינן מסמך גאולת אסתר לגאולת מצרים עדיף. ר׳ אלעזר (בר׳ יוסי) אומר טעמא דרבן שמעון בן גמליאל לקיים את איגרת הפורים הזאת השנית, מדכתיב השנית, ש״מ דבאדר השני.

### מסורת הש״ס

א) ברכות ז: ע״ש, ב) [ברכות ז: ע״ש מסכת ד״ל רבה פ״ב ע״ש], ג) ברכות ז: ע״ש ב״מ עא., ד) [נ״א כל אחד ואחד ממס מאות מלונות וכו׳], ה) שקלים פ״ח ה״ח, ו) [תוספ׳ פ״ח], ז) [נ״ה יט:], ח) [שבת קלה: וש״נ], ט) [יומא נ:. וש״נ], י) [עי׳ שבת יט:], כ) [פ״ח ועולה עליו שרטון גדול], ל) [דף מט.], מ) [בא פרשה ען], נ) [ועי׳ תוס׳ מנחות סד: ד״ה אב״א ותוס׳ יומא נ:. ד״ה אין ותוס׳ זבחים נא. ד״ה אמר],

### תורה אור השלם

1. לְדָוִד אַל תִּתְחַר בַּמְּרֵעִים אַל תְּקַנֵּא בְּעֹשֵׂי עַוְלָה: תהלים לז א
2. יָחִילוּ דְרָכָיו בְּכָל עֵת מָרוֹם מִשְׁפָּטֶיךָ מִנֶּגְדּוֹ כָּל צוֹרְרָיו יָפִיחַ בָּהֶם: תהלים י ה
3. עֹזְבֵי תוֹרָה יְהַלְלוּ רָשָׁע וְשֹׁמְרֵי תוֹרָה יִתְגָּרוּ בָם: משלי כח ד
4. אַל יְקַנֵּא לְבָבְךָ בַחַטָּאִים כִּי אִם יִרְאַת יְיָ כָּל הַיּוֹם: משלי כג יז
5. טְהוֹר עֵינַיִם מֵרְאוֹת רָע וְהַבִּיט אֵל עָמָל לֹא תוּכַל לָמָּה תַבִּיט בּוֹגְדִים תַּחֲרִישׁ בְּבַלַּע רָשָׁע צַדִּיק מִמֶּנּוּ: חבקוק א יג
6. לָקוּם עֲלֵיהֶם לְהִוָּתָם עֹשִׂים אֶת יוֹם אַרְבָּעָה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ אֲדָר וְאֶת יוֹם חֲמִשָּׁה עָשָׂר בּוֹ בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה: אסתר ט כא
7. וְתִכְתֹּב אֶסְתֵּר הַמַّלְכָּה בַּת אֲבִיחַיִל וּמָרְדֳּכַי הַיְּהוּדִי אֶת כָּל תֹּקֶף לְקַיֵּם אֵת אִגֶּרֶת הַפֻּרִים הַזֹּאת הַשֵּׁנִית: אסתר ט כט

### הגהות הב״ח

(א) גמ׳ מוסיף להתגרות ברשעים בעולם הזה שנאמר עוזבי תורה יהללו רשע וגו׳ ואם לתכך אדם לומר והכתיב אל תתחר וגו׳ כעושי עולה אמור לו מי שלבו: (ב) תוס׳ ד״ה ור׳ אליעזר וכו׳ אלא מקרא מגילה ומתנות עניים כל״ל ותיבת בלבד נמחק:

### מוסף רש״י

מרום משפטיך מנגדו. מסולקין דיגין בכחזק ממנו (ברכות ז:). יפיח בהם. בנפיחתו הוא דיחם לוחם בקש (שם). מי שלבו נוקפו. הירא מעבירות שבידו, אומר כן. מפרש אל תתחר במרעים אל תתקוטט, יהיה אינו כן אלא אל תתחר במרעים להתגרות (ס״א להתאוות) כמעשיהם לומר לעשה כן גם אני (שם). ואומר אל יקנא לבך בחטאים כי אם ביראת ה׳ כל היום. אפשר לומר אל תתקוטט עם רשעים כי אם ביראת ה׳, יראי ה׳, אלא על כרחך אל יקנא לבך לעשות כמותן (שם). צדיק גמור אינו בולע. ואם״פ שמתמוטט עולה ואינו נבלע לעולם (ב״מ עא.). דאין מעבירין על המצות. ספינא גמלוה לא יעבור ממנה ופקא לן במכילתא מושמרתם את המצות קרי אתה המצוות לא תמתין לה שתחמיץ ומיישן (יומא לג. ושי׳ ר״ה יז. וב״מ נב.).

לבסוף קבעוה כו'. וזהו הטעם: שלחה לסס. בשנה שנייה לקונעה עליהם מוהה: קבעוני. ליום עוד ולקרייה להיות לי לסס: קנאה אם מעוררים עלינו. שיאמרו האומות שאנו שמחים להזכיר מפלתן: כבר אני כסובה. וסס יהו רואין מה שאירע להם על ידי ישראל: רב ורב חנינא ורבי יוחנן ורב חביבא מסנו. הא דאמרינן לקמן: בבוליה סדר מועד. שהוזכרה סס זוג זה של אחרנא חכמים הללו חלופי רבי יוחנן ומכנינסין רבי יוחנן: שלישים. בשלשה מקומות יש לנו להזכיר מלחמת עמלק בספר ואלה שמות (יז) ובמשנה תורה (כה) ובספר שמואל (א טו) וזהו שאמר שלמה בדבר שאילשמו לי אתה רשאי לרבנו: ואם מה שכתוב כאן ובמשנה תורה. כשאר ספרים דאמר ביציאות השבת (דף יד.) שגזרו עליהן לטמא את הידים לתרומה ב) ומחלוקת בית שמאי וב"ה היא: הוא דאמר כרבי יהושע. דאמר לעיל זאת מה שכתוב במורה זכרון מה שכתוב במשנה תורה בספר מה שכתוב בנביאים אבל במגילה לא נימנה ליכתב אלא לגורסה על פה ולקרותה: והלא כבר נאמר וידבר כו'. וקהלת כבר נאמרה וכיון דלא כתב את כולן למדת שמה שכתב רוח הקודש היה: אל סופך על דבריו. מקרא הוא בספר משלי: דאי בעי כתב ואי בעי לא כתב. ולעולם מה שכתב משלות בעצמה נינהו ולא מפי הקב"ה: פא שמע אל תוסף על דבריו. מדקאסר להוסיף עליהן שמע מינה רוח הקודש נאמרו: ויאמר המן בלבו. מנא ידעו כותבי המגילה שכך אמר בלבו אלא רוח הקודש נגלה עליהם: ויודע הדבר למרדכי. מי גלה לו רוח הקדש שרה עליו: וכבוה לא שלחו אם ידם. היאך ידעו מה עשו הרחוקים: מפיס ואמר טובא. יציאו לגוש מלכות אדעתא דנפשיה קאמר שמע מינה זאת היתה בלבו: נדמתה לו כאומתו. והיו אומרים בפיהם זו משלנו היא: דרבי מאיר בר אחא לקמן בפירקין ב): פריסקי שדור. שלוחים שלחו להם למרדכי ואסתר שלא נגענו בציה שלא ירע למלך: לא יעברו. מנא ידע את העתיד: מנוס. מיני מעדנים: שתי מנות לאדם אחד. דכתיב ומשלוח מנות איש לרעהו ג) שתי מנות לאדם אחד ומתנות לאביונים ד) שתי מתנות לשני בני אדם די לכל אחד ואחד מתנה אחת דהא אביונים נמי תרתי משמע: עגלא תלתא. שלשי לבנון:

ה"ג

א) סוכה ד: שבת נד.; ב) [ויומא כט.], ג) ירוש פ"ג מ"ב עדיות פ"ה מ"ג [ע"ש שיטי נוסחאות ופיין בתוי"ט], ד) מכות כג.; ה) [מגיגה י. וש"נ], ו) לקמן יג., ז) [שם: ושם אית' רבי יוחנן], ח) יומא פה: [מגיגה י., ט) כ"א ומגורת. י) [דף יב:], כ) [אסתר ט], ל) [שם], מ) [וכו' מוס' שבת פח. ד"ה אמר רבא מתנו עוד מיוון שני וע"ע תוס' שביעות לט. ד"ה קיימו].

## הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר רבא הייט דאמרי אינשי: (ב) תוס' ד"ה נאמרה וכו' דפ"ב דתענ קרלה יכו': (ג) בא"ד דאם קרלה במגילה הכתובה בין הכתובים וכו': (ד) שם פרק א"ל הממונה: (ה) שם מאי אינא לאימר מוקים לה כרבי בנימין בר יפת ואין לומר: (ו) ד"ה לטולטו. כ"ב עיין פ"ק דמגיגה תוס' ד"ה ולמא כל' יהודה נדף י' ע"ש:

## מוסף רש"י

רב ורב חנינא כו' מתנו. לקן מלמת לקמן (סוכה ד:). בבולי סדר מועד. כל היכי דאמרינן הלי זוגא כי הנדי בגמרא, אינא אמוראי דגמרא דאמרי רבי יוחנן (סוכה ד: וכנ"ל) רבי יוחנן (שבת נד:). ברוח הקודש. הנבואה הנביה (שי' עיז ב:). הדא פלפלתא. גרגרין אחד (יומא פה:) גרגרין אחד של פלפל (תגיגה י.). אטמא. יין (חולין חב:). וגרבא דחמרא. חיפה של יין (פסחים לז:).

## רבינו חננאל

קנאה את מעוררן(ח) עלינו. כלומר כיון שהיכתב ותיקבע לדורות יהיו האומות שומעין הדבר הזה ומתקנאים ואומרים נשלם גמולכם. שלישים ולא רבעים. פירוש לא נתן להיכתב ט) זכרון עמלק. פעמים אמורות בתורה ריבא עמלק, וזכור אשר עשה לך עמלק. ופעם בנביאים, פקדתי את אשר עשה עמלק). וקיימא לן כר' אליעזר המודעי דאמר כתוב זאת, מה שכתוב כאן ובמשנה תורה. זכרון, מה שכתוב בנביאים. בספר, מה שכתוב במגילה. אטר מטמא את הידים דברי ר' שמעון בן יוחי. פירוש כל כתבי הקודש מטמאין את הנוגע בהן, כדתנן בסוף מסכת ידים תרגום שבעזרא ושבדניאל מטמאין את הידים, תרגום שכתבו עברית ועברית שכתבו תרגום [וכתב עברי] אין מטמאין את הידים. (כתב עברי) לעולם אינו מטמא עד שיכתבנו אשורית על העור בדיו. אומרים צדוקין קובלין אנו עליכם פרושים שאתם אומרים כתבי הקדש מטמאין את הידים וכתבי הכירם אינן מטמאין את הידים. אמר להם רבן יוחנן בן זכאי וכי אין לנו על הפרושים אלא זו בלבד. הרי הן אומרים עצמות חמור טהורין ועצמות יוחנן כהן גדול טמאין. אמרו לו לפי (שהובתן) [חיבתן] הן טומאתן, שלא יעשה אדם עצמות אביו ואמו תרודות. אמר להן אף כתבי הקדש לפי (חובתן) [חיבתן] הן טומאתן כו'. כלומר גזרו עליהן טומאה שלא יהיו מצוין לגניעתן בכל עת. ומפורש במסכת שבת פרק ראשון

ט) נראה לחסר כאן וכ"ל וכרון עמלק פעם רביעי מי פעמים אמור בתורה אינא במלק חסר את וגי' ופעם שלישי בנביאים וכתבי את אשר וגי' וקי"ל וכו'.



מה א ב מיי' פ"ט מהל' שאר אבות הטומאות הלכה ו:

מו ג מיי' פ"ג מהלכות מגילה הלכה טו סמג עשין ד טוש"ע א"ח סימן תרלה סעיף ד:

מז ד מיי' שם הלכה טו סמג שם טוש"ע א"ח סי' תרלד סעיף א:

## תורה אור השלם

1. הֲלֹא כְתֻבִתַי לָךְ שְׁלִישִׁים בְּמוֹעֲצֹת וָדָעַת: משלי כב כ
2. וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה כְּתֹב זֹאת זִכָּרוֹן בַּסֵּפֶר וְשִׂים בְּאָזְנֵי יְהוֹשֻׁעַ כִּי מָחֹה אֲמְחֶה אֶת זֵכֶר עֲמָלֵק מִתַּחַת הַשָּׁמָיִם: שמות יז יד
3. וַיְדַבֵּר שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים מָשָׁל וַיְהִי שִׁירוֹ חֲמִשָּׁה וָאֶלֶף: מלכים א ה יב
4. אַל תּוֹסֵף עַל דְּבָרָיו פֶּן יוֹכִיחֲךָ וְנִכְזָבְתָּ: משלי ל ו
5. וַיְבוֹא הָמָן וַיֹּאמֶר לוֹ הַמֶּלֶךְ מַה לַּעֲשׂוֹת בָּאִישׁ אֲשֶׁר הַמֶּלֶךְ חָפֵץ בִּיקָרוֹ וַיֹּאמֶר הָמָן בְּלִבּוֹ לְמִי יַחְפֹּץ הַמֶּלֶךְ לַעֲשׂוֹת יֹקֶר יוֹתֵר מִמֶּנִּי: אסתר ו ו
6. וּבְהַגִּיעַ תֹּר אֶסְתֵּר בַּת אֲבִיחַיִל דֹּד מָרְדֳּכַי אֲשֶׁר לָקַח לוֹ לְבַת לְבוֹא אֶל הַמֶּלֶךְ לֹא בִקְּשָׁה דָבָר כִּי אִם אֵת אֲשֶׁר יֹאמַר הֶגַי סְרִיס הַמֶּלֶךְ שֹׁמֵר הַנָּשִׁים וַתְּהִי אֶסְתֵּר נֹשֵׂאת חֵן בְּעֵינֵי כָל רֹאֶיהָ: אסתר ב טו
7. וַיִּוָּדַע הַדָּבָר לְמָרְדֳּכָי וַיַּגֵּד לְאֶסְתֵּר וַתֹּאמֶר אֶסְתֵּר לַמֶּלֶךְ בְּשֵׁם מָרְדֳּכָי: אסתר ב כב
8. עֲשֶׂרֶת בְּנֵי הָמָן בֶּן הַמְּדָתָא צֹרֵר הַיְּהוּדִים הָרְגוּ וּבַבִּזָּה לֹא שָׁלְחוּ אֶת יָדָם: אסתר ט י
9. קִיְּמוּ וְקִבְּלוּ הַיְּהוּדִים עֲלֵיהֶם וְעַל זַרְעָם וְעַל כָּל הַנִּלְוִים עֲלֵיהֶם וְלֹא יַעֲבוֹר לִהְיוֹת עֹשִׂים אֶת שְׁנֵי הַיָּמִים הָאֵלֶּה כִּכְתָבָם וְכִזְמַנָּם בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה: אסתר ט כז
10. וְהַיָּמִים הָאֵלֶּה נִזְכָּרִים וְנַעֲשִׂים בְּכָל דּוֹר וָדוֹר מִשְׁפָּחָה וּמִשְׁפָּחָה מְדִינָה וּמְדִינָה וְעִיר וָעִיר וִימֵי הַפּוּרִים הָאֵלֶּה לֹא יַעַבְרוּ מִתּוֹךְ הַיְּהוּדִים וְזִכְרָם לֹא יָסוּף מִזַּרְעָם: אסתר ט כח
11. כַּיָּמִים אֲשֶׁר נָחוּ בָהֶם הַיְּהוּדִים מֵאוֹיְבֵיהֶם וְהַחֹדֶשׁ אֲשֶׁר נֶהְפַּךְ לָהֶם מִיָּגוֹן לְשִׂמְחָה וּמֵאֵבֶל לְיוֹם טוֹב לַעֲשׂוֹת אוֹתָם יְמֵי מִשְׁתֶּה וְשִׂמְחָה וּמִשְׁלוֹחַ מָנוֹת אִישׁ לְרֵעֵהוּ וּמַתָּנוֹת לָאֶבְיוֹנִים: אסתר ט כב

## רבינו חננאל (המשך)

והספר מאי טעמא גזרו ביה. דאמר רב משיר"ישא בתחילה היו מצניעין אוכלין דתרומה אצל ספר תורה. אמרי האי קודש כיון דחזו והאי קודש. כיון דחזו דאתו לידי פסידא, שהיו העכברים אוכלין הספרים.

השנית ואיצטריך למיכתב בכל שנה ושנה דאי מבכל שנה ושנה הוה אמינא כי קושין קא משמע לן השנית ואי אשמועינן השנית הוה אמינא בתחילה בראשון ובשני קמ"ל בכל שנה ושנה ורבי אליעזר בר' יוסי האי השנית מאי עביד ליה מיבעי ליה לכדרב שמואל בר יהודה דאמר רב שמואל בר יהודה בתחילה קבעוה בשושן ולבסוף בכל העולם כולו אמר רב שמואל בר יהודה שלחה להם אסתר לחכמים קבעוני לדורות שלחו לה קנאה את מע:ורדת עלינו לבין האומות שלחה להם כבר כתובה אני על דברי הימים למלכי מדי ופרס [ו]רב ורב חנינא ורבי יוחנן ורב חביבא מתנו בבוליה סדר מועד כל כי האי זוגא חלופי רבי יוחנן ומעייל רבי יונתן שלחה להם אסתר לחכמים כתבוני לדורות שלחו לה [1]הלא כתבתי לך שלישים שלישים ולא רבעים עד שמצאו לו מקרא כתוב בתורה [2]כתב זאת זכרון בספר כתב זאת מה שכתוב כאן ובמשנה תורה זכרון מה שכתוב בנביאים בספר מה שכתוב במגילה כתנאי כתב זאת מה שכתוב כאן זכרון מה שכתוב במשנה תורה בספר מה שכתוב בנביאים דברי רבי יהושע ר' אלעזר המודעי אומר כתב זאת מה שכתוב כאן ובמשנה תורה זכרון מה שכתוב בנביאים בספר מה שכתוב במגילה אמר רב יהודה אמר שמואל אסתר אינה מטמאה את הידים למימרא דסבר שמואל אסתר לאו ברוח הקודש נאמרה והאמר שמואל אסתר ברוח הקודש נאמרה נאמרה לקרות [3]ולא נאמרה ליכתוב מיתיבי [3]רבי מאיר אומר קהלת אינו מטמא את הידים ומחלוקת בשיר השירים ר' יוסי אומר שיר השירים מטמא את הידים ומחלוקת בקהלת ר' שמעון אומר קהלת מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה אבל [4]רות ושיר השירים ואסתר מטמאין את הידים הוא דאמר כר' יהושע תניא ר' שמעון בן מנסיא אומר [5]קהלת אינו מטמא את הידים מפני שחכמתו של שלמה היא אמרו לו וכי זו בלבד אמר והלא כבר נאמר [6]וידבר שלשת אלפים משל ואומר [7]אל תוסף על דבריו מאי ואומר וכי תימא מימר טובא אמר דאי בעי איכתיב ודאי בעי לא איכתיב תא שמע אל תוסף על דבריו תניא ר' אליעזר אומר אסתר ברוח הקודש נאמרה שנאמר [8]ויאמר המן בלבו ר' עקיבא אומר אסתר ברוח הקודש נאמרה שנאמר [9]ותהי אסתר נשאת חן בעיני כל רואיה ר"מ אומר אסתר ברוח הקודש נאמרה שנאמר [10]ויודע הדבר למרדכי רבי יוסי בן דורמסקית אומר אסתר ברוח הקודש נאמרה שנאמר [11]ובבוה לא שלחו את ידם אמר שמואל אי הואי התם הוה אמינא מלתא דעדיפא מכולהו שנאמר [12]קימו וקבלו [13]קימו למעלה מה שקיבלו למטה אמר רבא [14]לכולהו אית להו פירכא לבר מדשמואל דלית ליה פירכא דרבי אליעזר סברא הוא דלא הוה אינש דחשיב למלכא כוותיה והאי כי קא מפיש טובא ואמר אדעתיה דנפשיה קאמר דר"ע דלמא [15]כר' אלעזר דאמר מלמד שכל אחד ואחד נדמתה לו כאומתו והא דרבי מאיר דלמא כרבי חייא בר אבא דאמר [16]בגתן ותרש שני טרשיים היו והא דרבי יוסי בן דורמסקית דלמא פריסתקי שדור דשמואל ודאי לית ליה פירכא אמר (ח) [17]רבינא דאמרי אינשי טבא חדא פלפלתא חריפתא ממלי צני קרי רב יוסף אמר מהכא [18]וימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים רב נחמן בר יצחק אומר מהכא [19]וזכרם לא יסוף מזרעם: ומתנות לאביונים: תני רב יוסף [20]ומשלוח מנות איש לרעהו [21]שתי מנות לאיש אחד ומתנות לאביונים [22]שתי מתנות לשני בני אדם רבי יהודה נשיאה שדר ליה לרבי אושעיא אטמא דעיגלא תלתא וגרבא דחמרא שלח ליה

קיימת

גזרו ביה רבנן. אסתר (מטמאה את הידים) ברוח הקודש נאמרה, שנאמר קיימו וקיבלו היהודים, (מכלל שיש בה קדושה) קיימו למעלה מה שקיבלו עליהן למטה. וכל אלו הפסוקים כגון ויאמר המן בלבו, וכיוצא בו, מי מודע מה היה בלבו אלא הק'ב"ה. תני רב יוסף ומשלוח מנות איש לרעהו. שתי מנות לאדם אחד. דכתיב מנות איש לרעהו. ומתנות לאביונים. שתי מתנות לשני בני אדם. ר' יהודה נשיאה שלח לר' הושעיא ירך של עגל שלישי לבטן וקנקן יין, שלח ליה

**דלא** ידע בין ארור המן לברוך מרדכי. [בירושלמי] אלורה זרש ברוכה אסתר אלורים כל הרשעים ברוכים כל היהודים: **אין** בין יו"ט לשבת. צריך לומר דה"פ אין שום מלאכה אסורה לשבת שלא תהא אסורה ביום טוב אלא אוכל נפש בלבד אבל שאר מלוקים יש ביניהן שזה בסקילה וזה בכרת:

**כאן** במכשירין שאי אפשר לעשות מערב יו"ט. משמע מדלא (ד) פליגי אלא במכשירין מכלל דנוף המאכל שרי לעשות ביום טוב אע"ג דאפשר לעשות מערב יו"ט ומדרבי יהודה נשמע לרבנן דהא לא פליגי עליה אלא במכשירין וא"כ קשיא דאמר בפרק המצניע (שבת דף נה. ופס) המולג והמגבן והמתכן והרודה מלות דבש בשבת מיב מטאת הזיד ביו"ט לוקה את האדעים אע"ג דהוי אוכל נפש ואפי' לרבנן דאמרי התם אחד זה ואחד זה אין בו אלא משום שבות מ"מ מודו היכא דאיכא אב מלאכה דלוקה ויש לומר דודאי אוכל נפש המתקלקל אם עושהו מאתמול מותר לעשות ביו"ט אבל אוכל נפש דעדיף עפי כשהוא עשוי מאתמול כגון הוא דהמצניע אסור לעשותו ביו"ט אבל מכשירין דלא מתקלקל כשנעשו מאתמול נהא ודאי יש לחלק [בין] היכא דאפשר לא אפשר:

**חייבי** בריתות בכלל היו. פ"ה בכלל ונכרתו הנפשות העושות וקשה דאם כן הוי ליה למימר אחותו בכלל היתה כלומר בכלל ונכרתו הנפשות ולא היה לו לכתוב כרת בה ויש לומר דה"פ חייבי כריתות בכלל היו פי' בכלל המלקיות דבכל אחת ואחת יש לאו ולמה יצאת כרת באחותו בלא לאו שהרי הכרת לא אלעזריך שהרי היתה בכלל ונכרתו אלא ודאי יצאה לדונה בכרת (ה) ומינה נגמר לכל האחרים כדין דבר שהיה בכלל:

אלא

קיימת בנו רבינו [1] ומשלוח מנות איש לרעהו (ו) [א] ומתנות לאביונים רבה שדר ליה למרי בר מר ביד אביי מלא [2] טסקא דקשבא ומלי כסא קמחא דאבשונא אמר ליה אביי השתא אמר מרי אי חקלאה מלכא ליהוי דיקולא מצואריה לא נחית הדר שדר ליה איהו מלא טסקא דזנגבילא ומלא כסא דפלפלתא אריבא אמר אביי השתא אמר מר אנא שדרי ליה חוליא ואיהו שדר לי חורפא אמר אביי כי נפקי מבי מר הוה שבענא כי מטאי להתם קריבו לי שיתין צעי דשיתין מיני קדירה ואכלי בהו שיתין פלוגי ובישולא בתרייתא הוו קרו ליה צלי קדר ובעאי למיכם צעא אבתרה אמר אביי היינו דאמרי אינשי כפין עניא ולא ידע אי נמי [3] רווחא לבסימא שכיח אביי בר אבין ור' חנינא בר אבין [4] מחלפי סעודתייהו להדדי אמר רבא [5] מיחייב אינש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי רבה ורבי זירא עבדו סעודת פורים בהדי הדדי איבסום קם רבה שחטיה לרבי זירא למחר בעי רחמי ואחייה לשנה אמר ליה ניתי מר ונעביד סעודת פורים בהדי הדדי אמר ליה [6] לא בכל שעתא ושעתא מתרחיש ניסא אמר רבא [7] סעודת פורים שאכלה בלילה לא יצא ידי חובתו מאי טעמא ימי משתה ושמחה כתיב רב אשי הוה יתיב קמיה [8] (דרב כהנא) נגה ולא אתו רבנן אמר ליה מאי טעמא לא אתו רבנן [9] דלמא טרידי בסעודת פורים אמר ליה ולא הוה אפשר למיכלה באורתא אמר ליה לא שמיע ליה למר הא דאמר רבא סעודת פורים שאכלה בלילה לא יצא ידי חובתו אמר ליה [10] (אמר רבא הכי) [אמר ליה אין] [11] תנא מניה ארבעין זימנין ודמי ליה כמאן דמנח בכיסיה: **מתני'** [12] אין בין יום טוב לשבת אלא אוכל נפש בלבד: **גמ'** הא לענין מכשירי אוכל נפש זה וזה שוין מתניתין דלא כרבי יהודה דתניא [13] אין בין יום טוב לשבת אלא אוכל נפש רבי יהודה מתיר אף מכשירי אוכל נפש [14] מ"ט דת"ק אמר קרא [15] הוא ולא מכשיריו ור' יהודה [16] (אמר) לכם [17] לכם [18] לכל צורכיכם ואידך נמי הכתיב לכם לכם [19] ולא לעובדי כוכבים לכם ולא לכלבים ואידך נמי הא כתיב הוא וכתיב לכם [20] כאן במכשירין שאפשר לעשותן מערב יום טוב כאן במכשירין שאי אפשר לעשותן מערב יום טוב: **מתני'** [21] אין בין שבת ליום הכפורים אלא שזה זדונו בידי אדם וזה זדונו בכרת: **גמ'** הא לענין תשלומין זה וזה שוין מני מתניתין רבי נחוניא בן הקנה היא דתניא ר' נחוניא בן הקנה היה עושה [22] את יום הכפורים כשבת לתשלומין מה שבת מתחייב בנפשו ופטור מן התשלומין אף יום הכפורים מתחייב בנפשו ופטור מן התשלומין [23] תנן התם כל חייבי כריתות שלקו נפטרו מידי כריתתן שנאמר [24] ונקלה אחיך לעיניך כיון שלקה הרי הוא כאחיך דברי רבי חנניה בן גמליאל [25] אמר ר' יוחנן חלוקין עליו חבירו על ר' חנניה בן גמליאל אמר רבא אמרי בי רב תנינא אין בין יוה"כ לשבת אלא שזה זדונו בידי אדם וזה זדונו בהיכרת ואם איתא אידי ואידי בידי אדם היא אמר רב [26] נחמן הא מני רבי יצחק היא דאמר מלקות בחייבי כריתות ליכא דתניא [27] רבי יצחק אומר חייבי כריתות בכלל היו ולמה יצאת כרת באחותו לדונה בכרת ולא במלקות רב אשי אמר אפי' תימא רבנן זה עיקר זדונו בידי אדם וזה עיקר זדונו בהיכרת: מתני'

תנניה והכי קאמר מתניתין שבת עיקר חומר זדונו בידי אדם וזה עיקר חומר זדונו בהכרת ומיהו אם התרו בו ולקה מיפטר: מתני'

**יצאת** כרת באחותו. לענינה, דכתיב נקדושים תהיו ואם תאר יקח את אחותו וגו', **לדונה בכרת ולא במלקות.** לכך שנה בכרת שלבן לומר שאין בהן עונש אלא כרת לבדו (שם יג:). **רב אשי אמר אפילו תימא, מתני' דמגילה, רבנן.** דאמרי חייבי כריתות יש בהם בכלל מלקות אלא אפילו הכי מודו לר' חנניה דנפטרו מידי כריתתן, דהקשתת מיתה וכרת בידי אדם הוא, לא דמי, זה עיקר זדונו בידי אדם. עיקר עונש של שבת בידי אדם דקמי בסקילה, ועיקר עונשו של יום הכפורים בידי שמים, דאע"ג דאיכא מיום מלקות בחייבי כריתות, הוא אינו עיקר המיום, דכרת חמור ממלקות, ואי מיד דלא אתלא הוא הוי כרת ומלקא מיהו המיום בידי שמים ואין בתר עיקר המיום אזלינן, וכן עיקר, מוכי. ואית דפרשי עיקר זדונו אחוותו בר כרת היא ואילו לא לקי נכרת, ולא נהירא דהא תניינא בהדדי אתינהו ביה לרבנן דאמרי מלקות בחייבי כריתות איכא (שם כג:).

---

ה"ג **קיימת בנו רבינו ומשלוח מנות.** דהא מרי מנות איכא: **הדר שלח ליה איהו** לא גרסינן ליה הכא: **טסקא דקשבא.** שם מלא תמרים: **דאבשונא.** שנתייבשו התמרים בתנור בעודן כרמל וקמחא שלהן מתוק לעולם: **א"ל אביי.** לרבה: **השתא אמר מרי.** עכשיו יאמר מרי עליך: **אי חקלאה מלכא ליהוי דיקולא מצואריה לא נחית.** הסל שהיה רגיל להוליך בעודנו בן כפר ומתכיל לבהמתו לא יוריד עתה מראשו. כך אתה נעשית מלך ואלא בפומבדיתא ואינך שולח לו אלא דברים המצוינין לכל: **חוליא.** ממיקה: **כי נפקי מבי מר.** כשיצאתי מבית אדוני רבה לילך לבית (ג) אצל מרי בר מר הייתי שבע: **צעי.** קערות של מיני מאכל: **דשיכסייא לצעא בתרתי.** הייתי מפך לכוס הקערה אחריו. כל אכילה שלא בדרכה נקרא כוסס: **רווחא לבסימא שכיח.** ריוח מצוי לדבר המתוק בתוך המעיים: **מחלפי סעודתייהו.** זה אוכל עם זה בפוריס של שנה זו וכשנה הבאה מועד חברו עמו: **לאכסומי.** להשתכר ביין: **ואיכסום.** נשתכרו: **נגה ולא אתו רבנן.** איחר היום ולא באו התלמידים לבית המדרש: **מתני' אין בין יום טוב לשבת.** להיות מותר לבתחלה ביום טוב מה שאסור בשבת. אבל לענין עונשין יש הרבה זה בסקילה וכרת וזה בלאו גרידא: **גמ' זה וזה שוין.** אסורין ביום טוב כשבת: **שאפשר.** כגון שנפגם מערב יום טוב: **שאי אפשר.** כגון שנפגמה ביום טוב: **מתני' בידי אדם.** יש בה מיתת ב"ד: **גמ' אף יום הכפורים מתחייב בנפשו.** דאיסור כרת כמיתת בית דין דמי: **ופטורים מלשלם.** אם הדליק גדישו של חבירו ביום הכפורים שאין תשלומין אבל מיום מיתה שנאמר ולא יהיה אסון עונש יענש (שמות כא) הא אם יהיה אסון לא יענש: **כל חייבי כריפות שלקו.** שהתרו בהן עדים על לאו שעמו כרת ולקו בבית דין: **נפטרו מידי כריתתן.** שוב אין בית דין של מעלה נפרעין: **תניא.** דתלוקין: **ואם איתא.** דנפטרו אידי ואידי בידי אדם הוא אף ביום הכפורים יש מלקות על לאו שבו ובית דין פוטרין אותו מכרת: **אמר רב נחמן.** לעולם אין מלוקין עליו חבירו והא דקתני דאין זדונו בידי אדם: **הא מני ר' יצחק היא.** דאמר במסכת מכות דאין מלקין בלאו הניתן לאזהרת כרת אפילו התרו בו למלקות ויליף טעמיה מהאי קרא: **כל חייבי כריתות.** של עבירות היו בכלל ונכרתו הנפשות העושות וגו' שכתוב בפרשת עבירות (ויקרא יח): **למה יצאת כרת באחותו.** דכתיב נקדושים תהיו [28] ואיש כי יקח את אחותו וגו': **לדונה בכרת ולא במלקות.** אם התרו בהן. ואף על גב דנהא נמי נשנית באותה פרשה לדבר שנתחדש בה נשנית להערלה [29]: **אפילו תימא רבנן היא.** דאמרי מלקות אבל כרת ואפילו [30] הכא ליכא למילף מינה שחלוקין על רבי

---

[1] ר' רבינו כאן היה כתוב דלא"ת בירושלמי בפרקין בסוף הלכה ד' ובגמרא כתוב כאן בגמ' בגר ג' כלל ד' מ"ג ס"ג.

---

## ז: מגילה נקראת פרק ראשון מגילה

### עין משפט נר מצוה

**מח** א מי' פ"ג מהל' מגילה הלכה טו
סמג עשין ד טוש"ע ת"ח סימן תלה סעיף ד:
**מט** ב מי' שם טוש"ע שם סעיף ב:
**נ** ג מי' שם הלכה יד טוש"ע שם סעיף ג:
**נא** ד ה ו מי' פ"ל מהלכות יו"ט הלכה ד
ל מ [ח] סמג לאוין עה טוש"ע ת"ח סימן תלה סעיף ג:
**נב** ז מי' פ"ל מהלכות שביתת עשור הלכה ב
סמג לאוין סה טוש"ע ת"ח סי' תריז סעיף ב:
**נג** ח מי' פי"ז מהלכות סנהדרין הלכה ז סמג לאוין קכט:

### תורה אור השלם

1. כִּימֵי אֲשֶׁר נָחוּ בָהֶם הַיְּהוּדִים מֵאוֹיְבֵיהֶם וְהַחֹדֶשׁ אֲשֶׁר נֶהְפַּךְ לָהֶם מִיָּגוֹן לְשִׂמְחָה וּמֵאֵבֶל לְיוֹם טוֹב לַעֲשׂוֹת אוֹתָם יְמֵי מִשְׁתֶּה וְשִׂמְחָה וּמִשְׁלֹחַ מָנוֹת אִישׁ לְרֵעֵהוּ וּמַתָּנוֹת לָאֶבְיוֹנִים: אסתר ט כב
2. וּבַיּוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרָא קֹדֶשׁ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִקְרָא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל מְלֶאכָה לֹא תַעֲשׂוּ בָהֶם אַךְ אֲשֶׁר יֵאָכֵל לְכָל נֶפֶשׁ הוּא לְבַדּוֹ יֵעָשֶׂה לָכֶם: שמות יב טז
3. אֲרֻבָּעִים יָבֹנוּ לֹא יוֹסִיף פֶּן יוֹסִיף לְהַכֹּתוֹ עַל אֵלֶּה מַכָּה רַבָּה וְנִקְלָה אָחִיךָ לְעֵינֶיךָ: דברים כה ג

### רבינו חננאל

קיימת בנו רבינו [1] ומתנות לאביונים. כלומר נתינת אביונים נתת לי מנה אחת והיא הירך. חזר שלח לו עגל וגו' קנקני יין כו'. בסימא. פירוש שיכור. אמר רבא סעודת פורים שאכלה בלילה לא יצא, מאי טעמא ימי משתה ושמחה כתיב. שיתין צאי [דשיתין מיני קדירה]. פירוש קערות במיני מטעמים. מתני' אין בין יום טוב לשבת אלא אוכל נפש בלבד כו'. פי' בשבת אסור ביום טוב מיתר. שני אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם, כגון אפייה ובישול וכיוצא בהן. אבל מכשירי אוכל נפש כגון להוציא אש מן האבנים לבשל, וכגון תיקון סכין לשחוט בה, וכיוצא בהן, יה וזה שוין, כשם שאסור בשבת כך אסור ביום טוב. מתניתין דלא כר' יהודה דתניא אין בין יום טוב לשבת אלא אוכל נפש בלבד שני אך אשר אכל לכל נפש וגו'. והאי כתיב לכם, לכם ולא לכלבים ולא לגוים. ר' יהודה מתיר אף במכשירי אוכל נפש שאי אפשר לעשותן מערב יום טוב, שני לכם, לכל צרכיכם. גרסינן בפרק משילין [דרות דאוקמה רב פפא דא דתנן אין בין יום טוב לשבת אלא אוכל נפש בלבד, בית שמאי היא. ירושלמי אין בין יום טוב לשבת אלא אוכל נפש, הא איכא חורגין, סקילה וכרת בשבת ואין סקילה ולא כרת ביום טוב, מכות ביום טוב ואין מכות בשבת. אין תימה באוכל נפש מתניתין היא, והא תנינן משילין פירות דרך ארובה ביום טוב אכל לא בשבת. [ועוד נחקרן עצי בשמים למילה ביו"ט אבל לא בשבת] אמר ר' יוסי והוא שמל. [ותו התני מודים חכמים לר' מאיר בחותמת שבקרקע וכו'. מהו] להדליק נר של בטלה ביום טוב, א'מרו משמייה דר' יוחנן לא תהיר ולא אסור. [מתני'] אין בין יום הכפורים לשבת אלא ששבת זדונו סקילה בידי אדם ויום הכפורים המחללו בזדון יש כרת בידי שמים. הא לענין תשלומין זה וזה שוין, שאין חייב בתשלומין דקם ליה בדרבה מינה. מני תניתין ר' נחוניא בן הקנה שפוטר מן התשלומין בזה ובזה. דתניא ר' נחוניא בן הקנה היה עושה את יום כפורים כשבת לתשלומין שלקו נפטרו מידי כריתן דברי ר' חנניה בן גמליאל, אמר ר' יוחנן חלוקין עליו חבירו על ר' חנניה בן גמליאל [שלקו לא נפטרו]. אמרי בי רב תנינא שחולקין עליו חבירו, דתנן אין בין שבת ליום הכפורים אלא ששבת זדונו בידי אדם ויום הכפורים זדונו בכרת, ואם המלקות פוטרתו נמצא גם זה וזדונו בידי אדם. ואקמה רב נחמן בר יצחק, לר' יצחק דתני ונכרתו הנפשות וכו' גם אחותו בכלל כל חייבי כריתות היא ולמה יצאת כרת באחותו לדונם בכרת ולא במלקות.

### הגהות הב"ח

(א) גמ' ומשלוח מנות איש לרעהו רבה שדר כל"ל ומתנות ומתנות לאביונים ומתנות לאביונים נמחק: (ב) שם מ"ש לא אתו רבנן א"ל דלמא: (ג) רש"י ד"ה כי נפקי יכו' לבית מרי כל"ל ומיכם אצא נמחק: (ד) תוס"פ ד"ה כלן יכו' מדלא מפליג אלא במכשירין: (ה) ר"ה מייבי וכו' לדונה בכרת ולא במלקות ימינה:

### הגהות הגר"א

[א] גמ' (ומתנות לאביונים) תא"מ (וכ"מ מרש"י דל"ג לה):

### מוסף רש"י

דקשבא. מין תמרים (ע"ז יד:). **רווחא לבסימא שכיח.** כלומר המעיים מתרווחין לפעמו מקום לדבר המתוק (ערובין פב:). **היה עושה את יום הכפורים כשבת לתשלומין.** המלוה נדים ביום הכפורים ומתחייב כרת פטור מן התשלומין כאילו הלוהו בשבת שהוא מתחייב בנפשו מיתת ב"ד, דפטור לן דפטור מלשלם דלמתיב (שמות כא) ולא יהיה אסון עונש יענש, הא אם אסון יהיה לא יענש, אלא יהב"ש שמיתתו בידי שמים שנכרתים מיוי וכניי. אסון הוא קרוי, שנאמר (בראשית מב) וקראו אסון, הלכך פטור מלשלם (פסחים כט. ועי"ש לב. וכתובות ל. ושבועות לג.). **הא מני.** מתני' דמגילה, ר' יצחק היא. ולהכי קאמר דזדון כרת בידי שמים ולא בידי אדם, אבל מאן דסבירא ליה המלקות אינה בחייבי כריתות מודי לר' מגיעא דנפטרו מידי כריתתן כיון שלקו, ואצטריך ליה לר' יוחנן לאשמעינן דחלוקין (חבות בב:). **חייבי כריתות בכלל היו.** כל חייבי כריתות של עבירות בכלל היו דכתיב (ויקרא יח) כי כל אשר יעשה מכל התועבות האלה ונכרתו הנפשות וגו', ולמה יצאת כרת באחותו. לענינה, דכתיב נקדושים תהיו ואיש אשר יקח את אחותו וגו', **לדונה בכרת ולא במלקות.** לכך שנה בכרת שלבן לומר שאין בהן עונש אלא כרת לבדו (שם יג:). **רב אשי אמר אפילו תימא, מתני' דמגילה, רבנן.** דאמרי חייבי כריתות יש בהם בכלל מלקות אפילו הכי מודו לר' מגיעא דנפטרו מידי כריתתן, דהקשתת מיתה וכרת בידי אדם הוא, לא דמי, זה עיקר זדונו בידי אדם. עיקר עונש של שבת בידי אדם דקמי בסקילה, ועיקר עונשו של יום הכפורים בידי שמים, דאע"ג דאיכא מיום מלקות בחייבי כריתות, הוא אינו עיקר המיום, דכרת חמור ממלקות, ואי מיד דלא אתלא הוא הוי כרת ומלקא מיהו המיום בידי שמים ואין בתר עיקר המיום אזלינן, וכן עיקר, מוכי. ואית דפרשי עיקר זדונו אחוותו בר כרת היא ואילו לא לקי נכרת, ולא נהירא דהא תנייא בהדדי אתינהו ביה לרבנן דאמרי מלקות בחייבי כריתות איכא (שם כג:).

---

[1] ר' רבינו כאן היה כתוב דלא"ת בירושלמי בפרקין בסוף הלכה ד' ובגמרא כתוב כאן בגמ' בגר ג' כלל ד' מ"ג ס"ג.

**מתני'** אין בין המודר הנאה מחבירו למודר ממנו מאכל אלא דריסת הרגל וכלים שאין עושין בהן אוכל נפש: **גמ'** הא לענין כלים שעושין בהן אוכל נפש זה וזה שוין: דריסת הרגל: הא לא קפדי אינשי אמר רבא הא מני רבי אליעזר דאמר [ג]ויתור אסור במודר הנאה: **מתני'** [ב]אין בין נדרים לנדבות אלא שהנדרים חייב באחריותן ונדבות אינו חייב באחריותן: **גמ'** הא לענין בל תאחר זה וזה שוין תנן התם [ג]אי זהו נדר האומר הרי עלי עולה איזו היא נדבה האומר הרי זו עולה ומה בין נדרים לנדבות נדרים מתו או נגנבו או אבדו חייב באחריותן נדבות מתו או נגנבו או אבדו אינו חייב באחריותן מנהני מילי דתנו רבנן [ד]ונרצה לו לכפר עליו ר' שמעון אומר את שעליו חייב באחריותו ואת שאינו עליו אינו חייב באחריותו מאי משמע א"ר יצחק בר אבדימי כיון דאמר עלי כמאן דטעין אכתפיה דמי: **מתני'** [ד]אין בין זב הרואה שתי ראיות לרואה שלש אלא קרבן: **גמ'** הא לענין מנהני מילי דתנו רבנן רבי סימאי אומר [ה]מנה הכתוב שתים וקראו טמא שלש וקראו טמא הא כיצד שתים לטומאה ושלש לקרבן ואימר שתים לטומאה ולא לקרבן שלש לקרבן ולא לטומאה אמרת עד שלא ראה שלש ראה שתים ואימר שתים לקרבן ולא לטומאה שלש אף לטומאה לא ס"ד דתניא [ו]וכפר עליו הכהן לפני ה' מזובו מקצת זבין מביאין קרבן ומקצת זבין אין מביאין קרבן הא כיצד ראה שלש מביא שתים אינו מביא או אינו אלא ראה ב' מביא ראה שלש אינו מביא אמרת עד שלא ראה שלש ראה שתים ואיצטריך דרבי סימאי ואיצטריך מזובו דאי מדרבי סימאי הוה אמינא כי קושיין קמשמע לן מזובו ואי מזובו לא ידענא כמה ראיות קמשמע לן דרבי סימאי והשתא דאמרת מזובו לדרשא [ז]וכי יטהר הזב מזובו מאי דרשת ביה ההוא מיבעי ליה לכדתניא וכי יטהר הזב לכשיפסוק מזובו [מזובו] ולא [ח]מזובו ונגעו מזובו וספר [ט]לימד על זב בעל שתי ראיות שטעון ספירת שבעה והלא דין הוא אם מטמא משכב ומושב לא יהא טעון ספירת שבעה

**מתני'** [א]אין בין המודר הנאה מחבירו למודר ממנו מאכל אלא דריסת הרגל וכלים שאין עושין בהן אוכל נפש. מודר הנאה אסור לאכול מתוכו: דריסת הרגל. שהמודר הנאה אסור לאכול מתוכו: וכלים שאין עושין בהן אוכל נפש. מותר להשאיל למודר מאכל. ודוקא במקום שאין משכירין כיולא בהן אבל במקום שמשכירין כיולא בהן תנן בהדיא[ב] דאסור דכל הנאה שאם לא ההנהו זה היה מחסר בה פרוטה הנאת מאכל היא שהרי לאוה אותה פרוטה לקנות בה מאכל: **גמ'** הא לענין כלים שעושין בהן אוכל נפש. אסור אף במודר מאכל ואפי' במקום שאין משכירים: הא לא קפדי אינשי. ואמאי אסור במודר הנאה: ויתור. דבר שהיה מותר לכל אדם ואינו מקפיד עליו: **מתני'** נדר ונדבה מפרש בגמרא נדר האומר הרי עלי עולה ולאחר זמן הפרישה חייב באחריותה נדבה האומר הרי זו ולא קבלה עליו: **גמ'** הא לענין בל תאחר. ואף על גב דנדבה בקרא דבל תאחר[ג] לא כתיבא הא מהכינן ליה במסכת ראש השנה[ד] מגזרה שוה: אם שעליו חייב באחריותו. הכי דרש ליה לקרא וגרלה לו גדרו לכשיתכפר בהן הוא גרלה אבל מקמי כפרה לא גרלה ונאיזה קרבן אמרתי לך באותו שעליו והיינו עליו דקרא: מאי משמע. דעליו קבלת אחריות עליו: **מתני'** שתי ראיות. ביום אחד או בשני ימים ראופים וכן שלש ביום אחד או בשלשה ימים ראופין או שתים ביום אחד ואחת למחר: **גמ'** משכב ומושב. שכב או ישב על גבי עשרה בגדים זה על זה כולן אבות הטומאה ואפילו לא נגע בהן. ואילו נגע בדבר שאינו משכב ומושב אינו [אלא] ראשון לטומאה ואינו מטמא אדם וכלים אלא אוכלין ומשקין: **ופטירת שבעה.** משיפסוק לריך לטמוא ז' נקיים קודם שיטבול ואם ראה זוב באחד מהן אתר כל המנויין: **מנה הני מילי.** דשוין לטומאה ואין שוין לקרבן: **מנה הכתוב שתים.** ואיש כי יהיה זב מבשרו זובו טמא הוא (ויקרא טו) הרי שתי זיבות מנויות כאן וקראו טמא: **שלש וקראו טמא.** דכתיב וזאת תהיה טומאתו בזובו רר בשרו את זובו או החתים בשרו מזובו (פס) הרי לך שלש וקראו טמא טומאתו היא[ה]: **הא כיצד.** אם משתים טמא למה פרט לך הכתוב שלש: **שתים לטומאה.** לכל אומר טומאת זב: **ולא לטומאה.** חמורה אלא כבעל קרי בעלמא: **ראה שתים.** והרי כבר ירד לכל אומר טומאה ומי הוליאו: **מזובו.** משמע מקצת זובו: **לא ידענא כמה ראיות.** הא מקצת דמשמע מהאי קרא לא ידעינן מאי לטמא אוכלין ומשקין אבל לא לטמא אדם וכלים [ו]כגון זב: ליטבול קודם ספירה אלא משיפסוק ימנה: הכי גרסינן בתורת כהנים[ז] **מזובו ולא מזובו ומנגעו.** שאם היה זב ומצורע ופסק מזובו ולא נתרפא עדיין מנגעו וספר אין אומרים לו אין ספירה זו נקיות עד שיטהר אף מנגעו אלא מונה והולך מיד ועולה לו לספירת זב ולכשיתרפא מצרעתו יטבול מיד בטבילה ראשונה של מצורע והיא עולה לו לטבילת נגעו וזובו ונטהר מלטמא משכב ומושב ולטמא כלי חרס בהיסט כדין זב. ואף על פי שצריך לספירת שבעה לצרעתו לענין אכילת קדשים וטבילה שניה דכתיב במצורע (ויקרא יד) וחקן בימים ובטהר ואחר יבא אל המחנה ויושב מחוץ לאהלו שבעת ימים והיה ביום השביעי יגלח את כל שערו וגו' וחקן [את] בשרו במים וגו' אהני טבילה קמייתא לטהרו מלטמא משכב ומושב וכלי חרס בהיסט: **מזובו וספר.** להכי סמך ספירה אצל זובו ללמדך שאף בשביל מקצת זב טעון ספירה. לימד על זב בעל שתי ראיות שיהא **לא יהא טעון ספירת שבעה.** בתמיה. אחר שאמרת שתים כו': וה"ג **הלא דין הוא אם מטמא משכב ומושב.** בשתי ראיות לכל אומר טומאת זב מהיכן יתמעטו מספירה: שומרת

**אלא** דריסת הרגל וכלים שאין עושין בהן אוכל נפש. דמודר הנאה אסור בהן ומודר מאכל מותר במקום שאין משכירין אבל במקום שמשכירין בפרוטה אסור אפי' במודר מאכל דאותה פרוטה ראויה לקנות ממנה מאכל אבל כלים שעושין בהן אוכל נפש אסור אפילו בפחות משוה פרוטה כיון דהוי אוכל נפש:

**דריסת** הרגל הא לא קפדי אינשי. קשה דהא בחזקת הבתים (ב"ב דף מז:) קאמר בגמרא אלו דברים שאין להם חזקה ואלו דברים שיש להם חזקה וכו' מעמיד בהמה בחצר אין להם חזקה ומוקי לה התם בשותפין דבהעמדה כדי לא קפדי ופריך והתנן השותפין שנדרו הנאה זה מזה אסורין ליכנס בחצר ומשני לא התם מיהו שמעינן לה מינה דאדריסת הרגל קפדי ולא קשה [ב]מהיא דהתם פרק בתרא דבילה (דף לט:) דמשני התם דלעולם לא קפדי ומני ר' אליעזר היא דאמר התם מיירי בשותפין אבל שאר אינשי ודאי קפדי אבל הכא קשיא דמיירי בשתפה בני אדם ואפי' הכי קאמר דלא קפדי ותירץ ר"ת דהכא מיירי בנקעה דלא קפדי בה שוס אדם וסברא הוא לומר כן (ג) דומיא [ג](דריסת) כלים שאין עושין בהן אוכל נפש דמיירי שאין משכירין כיולא בהן דמוקמינן לה בנדרים (דף לב:) כרבי אליעזר[ד]:

**אין** בין נדר לנדבה. קשיא אמאי לא תני שנדבה בלא מן המעשר דכתיב (דברים כז) וחבחת שלמים בני מעשר ונדר אינו בא אלא מן המחוין וכיון דאמר הרי עלי הוי (ה)נדר [ה]וי"ל דמן הדין לא תנא ליה משום דאיירי בקרבן שהופרש כבר ואשמעינן דאין חילוק בעבודתן אבל בקרבן אלא הופרש פשיטא ליה שיש הרבה חילוקים אי נמי דתנא ושייר ונהי דאין בין קאמר דמשמע דהוי דוקא כדאמר במנחות (ב"ק דף סב: וסס) מ"מ לא קשיא דבמסכת תענית (דף יג: וסס) אשכחן אין בין דשייר דקאמר אין בין אלא אמצעיות וכי תימא תנא ושייר והא אין בין קתני ופריך ותפבדא אין בין דווקא והא שייר תיבה ומשני אי משום תיבה לאו שיורא הוא אבל מקום משמע דאי הוה משייר ליה לא הוה קשיא ליה כלל אף על גב דקתני אין בין[ה]:

יש ספרים דגרסי

**ומה** מצורע שאין מטמא משכב ומושב. ובתורת כהנים תני שמטמא משכב ומושב ותירץ רש"י בפסחים (דף מז: ד"ה זב) דהיינו

**נד** א מיי' פ"ו מהלכות נדרים הלכה ג סמג לאוין רמב עשין ע"ש י"ד סימן רכא סעיף ו:

**נה** ב מיי' פי"ד מהל' מעשה הקרבנות הל' ה סמג עשין רפה:

**נו** ג מיי' שם הלכה ד וסי"ל מהל' נדרים הלכה כ):

**נז** ד מיי' פ"ב מהל' מחוסרי כפרה הלכה ו וס"ו מהלכות איסורי ביאה הלכה ז ח וס"ל מהלכות מטמאי משכב ומושב הלכה ב) סמג עשין רפא:

## מוסף רש"י

אין בין המודר הנאה מחבירו. שמביאו הדיוט שלא יהנה ממנו בשום ענין למודר ממנו מאכל. שלא הדיוט אלא הנאת מאכל, אלא דריסת הרגל. לעניר בחצירו ולקלר דרכו, וכלים שאין עושין בהן אוכל נפש. והתנאתם בכלים כל המדיר שאין עושים בהם מאכל, דמודר הנאה אסור בדריסת הרגל, דהייטו הנאה שמקלר דרכו והתנאתם בכלים, אבל מודר ממנו מאכל מותר בשתיהן לפי שלא הדיר ממנו אלא מאכל (נדרים לב:). ויתור אסור במודר הנאה. כגון בעה"ב שמודר הנאה מחבירו ושלח לו בעה"ב פרוטה לחנוני לקנות ממנו מאה לגמוים בפרוטה והוסיף לו חנוני אחת יתירה לו שתים, אסור בעה"ב באותו ויתור שהוסיף לו חנוני, דמתנה הוא, ואע"פ שנאסר לוקחים ממי הוסיף כמו כן, ומיהו רבנן שרו דמ"מ בשביל המתנה הוסיף לזה על המשכון הקלוי לפרוטה שאילו לא היה לוקח ממנו בדמים לא היה נותן לו חנוני לבעה"ב כלום (ב"ב נ:) ואלינא דר"א אסור הויתור של מדינת פירות, הכי נמי אף על גב דדריסת הרגל לא הוא הנאה גמורה אסור (נדרים לב:). איזהו נדר האומר הרי עלי עולה. ואחר כך הפרים בהמה ואמר הרי זו לנדרי, אם מתה חייב באחריותה, דומיא דמעשה אבל אם נגנבה, דהני משמע לומר שעליו יקריב אותו ועולה לו ועד שיקריבנו לא נגלה ולא נפטר, את שאינו עליו. כגון דאמר הרי זו עולה (נדרים ד:).

## רבינו חננאל (המשך)

שלש אף לקרבן. פירוש מנה הכתוב שתי פעמים זיבות, זוב וזובו, וקרא טמא, שני איש איש כי יהיה זב מבשרו זובו טמא הוא, ערד חזר הכתוב אחר ומנה שלש, בזובו אחת זובו שתים מזובו הרי שלש. שני וזאת תהיה טומאתו בזובו (רד בשרו עולה, איזו היא נדבה האומר הרי זו נדבה. ומה ביניהן, נדרים מתו או נגנבו חייבין באחריותן שני' ונרצה לו לכפר עליו, דייקינן מעליו את שעליו, כלומר אם אמר עלי חייב באחריותו. דכיון דאמר עלי כמאן דרמי אכתפיה דמי, שחייב למוסרו למי שחייב לו. אבל הנדבה אין חייב באחריותה. [מתני'] אין בין זב הרואה שתי ראיות לרואה שלש וג'. הא לענין משכב ומושב וספירת שבעה טהורין, זה וזה שוין. דתניא או החתים בשרו מזובו, דייקינן מדכתיב מזובו שמעינן מינה אף מקצת זובו משמא משכב ומושב, להביא את שראה שתי ראיות שיטמא משכב ומושב. כל הטעון משכב ומושב טעון ספירת שבעה, כדתניא מזובו וספר, מקצת זובו נמי טעון ספירת שבעה להביא את שראה שתי ראיות שטעון ספירת שבעה. מתיתין מני ר' סימאי היא, דתני ר' סימאי מנה הכתוב שתים וקרא טמא שלש וקרא טמא, הא כיצד שתים לטומאה

את זובו או החתים בשרו מזובו) וגו'. א"מ אם בשתים טמא בשלש לא כל שכן, למה כתב עוד שלש, ללמד כי בשתי ראיות טמא הוא ופטור מן הקרבן בשלש ראיות חייב אף בקרבן. ואקשינן ואימא שתים לקרבן ולא לטומאה, כלומר בשתי ראיות חייב קרבן אע"פ שאינו טמא, ראה שלישית חייב בטומאה ובקרבן. ופרקינן לא, דתניא וכפר עליו הכהן לפני ה' מזובו, מקצת זבים מביאין קרבן ומקצת אין מביאין קרבן, ואם תאמר כי בעל שתי ראיות מביא קרבן אין לך זב שאינו מביא קרבן, שאינו רואה אלא שלש. אלא שכבר הקדים וראה שתים וכבר נתחייב בשתים. מיכן ולהבא אפי' ראה כמה אין חייב אלא קרבן אחד. כו'. ואיצטריך דר' סימאי, לברר כי בשתי ראיות נקרא טמא, ואיצטריך מזובו. לדדות הקושיא שהקשה על ר' סימאי דאי לאו מזובו הוה אמינא שתים לקרבן שלש לקרבן ולטומאה כו' ופשוטה היא.

## עין משפט נר מצוה

מסורת הש"ס

א) נדרים לב:, ב) כ"ב מ: נדרים לב: מק:, ג) כ"ה ה. קידוש ס"ל מ"ל [מולין קלט. ערכין כח), ד) [נבחים ד:], ה) מה מנ:, ו) [נדה ט. ופס איתא ולא מוזכו ונגנבו אבל בת"כ איתא ולא מנגנבו אבל בת"כ בקרבן אהרן], ז) [נדרים לב.], ח) [דנדרים כנ.], ט) [דף ה:], י) [ויקרא טו], כ) [מלוע מכלתא דוכים פרשה ג], ל) [ר"ה לא אמרי ד"ה וה"ג הלא דין], מ) גי' רש"ל אהניא דהתם מפרק כי' ע"ש, נ) [ר"ל דסיפא], ס) [ועי' תוספות כ"ק נא: ד"ה זה ותוספות כ"ק מ: ד"ה דמיעל], ע) [ועי' תוספות מגיה מ. ד"ה אמאי ותוספות כ"ק סב: ד"ה מי קתני], פ) [וכנ"ק ובתענית מתני תוספות מיהו אמר ועי' תוס' שבת מ: ד"ה אין], צ) ס"ל כמו.

## תורה אור השלם

1. וְסָמַךְ יָדוֹ עַל רֹאשׁ הָעֹלָה וְנִרְצָה לוֹ לְכַפֵּר עָלָיו: ויקרא א ד
2. וְעָשָׂה אֹתָם הַכֹּהֵן אֶחָד חַטָּאת וְהָאֶחָד עֹלָה וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן לִפְנֵי יְיָ מִזּוֹבוֹ: ויקרא טו טו
3. וְכִי יִטְהַר הַזָּב מִזּוֹבוֹ וְסָפַר לוֹ שִׁבְעַת יָמִים לְטָהֳרָתוֹ וְכִבֵּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בְּשָׂרוֹ בְּמַיִם חַיִּים וְטָהֵר: ויקרא טו יג

## הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה דריסת וכו' וסכנה הוא לומר כן. נ"ב לריך לומר לפי זה הס"מ למיפרך מכלים שאין עושין בהם אוכל ולא לא קפדי וכ"כ התוס' בפרק חזקת הבתים: (ב) ד"ה אין בין וכי' דכיון דאמר הרי עלי הוי חובה וי"ל:

## רבינו חננאל

[מתני'] אין בין המודר הנאה מחבירו למודר הימנו מאכל, אלא דריסת הרגל וכלים שאין עושין בהן אוכל נפש. כגון בגדים וכיוצא בהן, דלמודר הנאה אסור. ראוקימנא לר' אליעזר דתנא אפי' ויתור אסור במודר הנאה, פי' אפי' דברים שדרך בני אדם לוותר עליהן כגון דריסת הרגלים בחצרם שאם יכנס אדם ויהלך בה אין מקפידין עליו וכיוצא בזה, אפי' כגון זה אסור. אבל למודר ממנו מאכל, דריסת הרגל וכלים שאין עושין בהן אוכל נפש כגון קערה וחמחרי וכן כיוצא בהן, מותר. הא כלים שעושין בהן אוכל נפש, כגון נפה וכברה ריחיים ותנור וכיוצא בהן, זה וזה שוין, שניהן אסורין. [מתני'] אין בין נדרים ונדבות כו'. הא לבל תאחר בדכתיב כי תדר נדר לה' (וגו') נאלהיך לא תאחר (שלמון). זה וזה שוין. כלומר אם יאחר כין הנדר ובין הנדבה, עובר משום בל האחר. תנן התם איזו הו(א) נדר האומר עלי דייקינן מעליו את שעליו, כלומר אם אמר עלי חייב באחריותו. דכיון דאמר עלי כמאן דרמי אכתפיה דמי, שחייב למוסרו למי שחייב לו. אבל הנדבה אין חייב באחריותה. [מתני'] אין בין זב הרואה שתי ראיות לרואה שלש וג'. דתניא כי אם בשר הבהמה ובשר אדם לא יאכל לנפש. ודרשינן אם בשר הבהמה בשרו מזובו, דייקינן מדכתיב מזובו שמעינן מינה אף מקצת זובו משמא משכב ומושב, דייקינן מדכתיב מזובו ספר לו שבעת ימים. ודרשינן לא, דתניא וכפר עליו הכהן לפני ה' מזובו, מקצת זבים מביאין קרבן ומקצת אין מביאין קרבן, ואם תאמר כי בעל שתי ראיות מביא קרבן אין לך זב שאינו מביא קרבן, שאינו רואה אלא שלש. אלא שכבר הקדים וראה שתים וכבר נתחייב בשתים. מיכן ולהבא אפי' ראה כמה אין חייב אלא קרבן אחד. כו'. ואיצטריך דר' סימאי, לברר כי בשתי ראיות נקרא טמא, ואיצטריך מזובו. לדדות הקושיא שהקשה על ר' סימאי דאי לאו מזובו הוה אמינא שתים לקרבן שלש לקרבן ולטומאה כו' ופשוטה היא.

**עד** שיכתוב אשורית ועל הספר ובדיו. לקמן מוקי לה במגילה וקשיא דהא אמרינן בפרק שני (דף יח.) גיפטיס לגיפטיס עילמית לעילמיס יצא ומיירי ודאי שכתוב בלשון שקורא דאם לא כן הוי קורא על פה ולא יצא ואם כן קשיא אמאי לא מטמא את הידים כיון שנתנה לקרות וליכתב בכל לשון שמכירין בה ויש לומר דכיון שאינה כשרה לקרות אלא למכירים בה דין הוא שלא תטמא את הידים אבל היכא דכתיבה אשורית (מ) כשירה אף לשאינן מכירין ומשום הכי דין הוא שמטמא את הידים:

בשלמא

שומרת יום כנגד יום תוכיח [א] שמטמאה משכב ומושב ואינה טעונה ספירת שבעה ואף אתה אל תתמה על זה שאע"פ שמטמא משכב ומושב לא יהא טעון ספירת שבעה תלמוד לומר [1] מזובו וספר מקצת זובו וספר לימד על זב בעל שתי ראיות שטעון ספירת שבעה אמר ליה רב פפא לאביי מאי שנא האי מזובו דממעט ביה זב בעל שתי ראיות ומאי שנא האי [2] מזובו דממעט ביה זב בעל שתי ראיות אמר ליה אי סלקא דעתך האי למעוטי הוא דאתא לישתוק קרא מיניה וכי תימא אתיא מדינא שומרת יום כנגד יום תוכיח וכי תימא האי מיבעי ליה מזובו ולא [ב] מנגעו א"כ ליכתוב קרא וכי יטהר הזב ולישתוק מזובו למה לי לימד על זב בעל שתי ראיות שטעון ספירת שבעה: **מתני'** [ג] [3] אין בין מצורע מוסגר למצורע מוחלט אלא פריעה ופרימה אין בין טהור מתוך הסגר לטהור מתוך החלט אלא תגלחת וצפרים: **גמ'** הא לענין שילוח [וטומאה] זה וזה שוין מנהני מילי דתני רב שמואל בר יצחק קמיה דרב הונא [3] וטהרו והכהן מספחת היא וכבס בגדיו וטהר וטהר מפריעה ופרימה דמעיקרא א"ל רבא אלא מעתה גבי זב דכתיב [1] וכבס בגדיו וטהר התם מאי וטהר מעיקרא איכא אלא [2] וטהור השתא מלטמא כלי חרס בהיסט אע"ג דהדר חזי לא מטמא למפרע ה"נ [ד] טהור [ד] [השתא מלטמא בביאה למפרע] אלא אמר רבא מהכא [4] והצרוע אשר בו הנגע מי שצרעתו תלויה בגופו יצא זה שאין צרעתו תלויה בגופו אלא בימים אמר ליה אביי אלא מעתה [5] כל ימי אשר הנגע בו יטמא מי שצרעתו תלויה בגופו הוא דטעון שילוח ושאין צרעתו תלויה בגופו אין טעון שילוח וכי תימא הכי נמי והא קתני אין בין מצורע מוסגר למצורע מוחלט אלא פריעה ופרימה הא לענין שילוח ולטמויי בביאה זה וזה שוין א"ל ימי כל ימי לרבות מצורע מוסגר לשילוח [ה] אי הכי תגלחת וצפרים מ"ט לא דקתני אין בין טהור מתוך הסגר לטהור מתוך החלט אלא תגלחת וצפרים אמר אביי אמר קרא [6] ויצא הכהן אל מחוץ למחנה [ו] והנה נרפא נגע הצרעת מי שצרעתו תלויה ברפואות יצא זה שאין צרעתו תלויה ברפואות אלא בימים: **מתני'** [א] [7] אין בין ספרים לתפלין ומזוזות [8] אלא שהספרים נכתבין בכל לשון [ה] ותפלין ומזוזות אינן נכתבות אלא אשורית רשב"ג אומר [ו] אף בספרים לא התירו שיכתבו אלא יוונית: **גמ'** הא לתופרן בגידין ולטמא את הידים זה וזה שוין: וספרים נכתבין בכל לשון וכו': ורמינהו [9] [ז] מקרא שכתבו תרגום ותרגום שכתבו מקרא וכתב עברי אינו מטמא את הידים עד שיכתבנו בכתב אשורית על הספר ובדיו אמר רבא לא קשיא כאן

[1] מזובו דכתיב בהאי קרא ונימא מי שצרעתו תלויה בגופו טעון שילוח מחוץ למחנה יצא מצורע מוסגר שאין טעון שילוח. ואם תאמר אין הכי נמי, והא דייקינן מהתניתין דקתני אין בין מצורע מוסגר כו' הא לעניני שילוח זה וזה שוין. ופרקינן אי הוה כתיב ימי אשר הנגע בו, כדקאמרת, השתא דכתיב כל, לרבויי מצורע [מוסגר] לשילוח. אי הכי דהאי כל לרבויי אחא, אפי' תגלחת וציפורין ניבעי. ופרקינן כתיב הנה נרפא נגע הצרעת מן הצרוע, וצוה הכהן ולקח למטהר שתי ציפורים חיות וגו' הצרוע שצרעתו [תלויה] בגופו ונתרפא טעון צפורים ותגלחת, יצא מצורע מוסגר שאין צרעתו תלויה ברפואות אלא בימים. [**מתני'**] אין [בין] **ספרים לתפילין ומזוזות אלא שהספרים** כו'. דייקינן מינה הא לתופרן בגידין, ולטמויי את הידים ככתבי הקודש, אלו ואלו שוין. ואקשינן וספרים הנכתבין בכל לשון משמאין את הידים, והתנן בסוף מסכת ידים תרגום שבעזרא ושבדניאל משמא את הידים. תרגום שכתבו עיברית ועיברית שכתבו תרגום וכתב עברי אינו משמא את הידים עד שיכתבנו אשורית על עור ובדיו. ופריק רבה

[ב] מנגעו דכתיב בהאי קרא ונימא מי שצרעתו תלויה בגופו טעון שילוח מחוץ למחנה יצא מצורע מוסגר שאין טעון שילוח. ואם תאמר אין הכי נמי, והא דייקינן מהתניתין דקתני אין בין מצורע מוסגר כו' הא לעניני שילוח זה וזה שוין. ופרקינן אי הוה כתיב ימי אשר הנגע בו, כדקאמרת, השתא דכתיב כל, לרבויי מצורע [מוסגר] לשילוח. אי הכי דהאי כל לרבויי אחא, אפי' תגלחת וציפורין ניבעי. ופרקינן כתיב הנה נרפא נגע הצרעת מן הצרוע, יצא מצורע מוסגר שאין צרעתו תלויה ברפואות אלא בימים. [**מתני'**] אין [בין] **ספרים לתפילין ומזוזות אלא שהספרים** כו'. דייקינן מינה הא לתופרן בגידין, ולטמויי את הידים ככתבי הקודש, אלו ואלו שוין. ואקשינן וספרים הנכתבין בכל לשון משמאין את הידים, והתנן בסוף מסכת ידים תרגום שבעזרא ושבדניאל משמא את הידים. תרגום שכתבו עיברית ועיברית שכתבו תרגום וכתב עברי אינו משמא את הידים עד שיכתבנו אשורית על עור ובדיו. ופריק רבה

[ג] אין בין נדה לזובה כלום. אין בין נדה לשומרת יום כנגד יום אלא ספירת שבעה. [**מתני'**] אין בין מצורע **וסגר למצורע מוחלט אלא פריעה ופרימה** [ג] ותגלחת וציפורין. פיר' שני מצורעין, הנטהר מתוך הסגר כגון שנראתה בו שארת באדם והסגירה הכהן פעם ראשונה ושנייה וראה והנה כהה הנגע ולא פשה הנגע ונטהר, ונקרא מצורע מוסגר, אין עליו אלא טבילה והערב שמש. אבל אם פשתה וטמאו הכהן, נעשה מצורע צמות, והוא הנקרא מצורע מוחלט כ"מתרגמינן לצמיתות לחלוטין, ועליו כתיב והצרוע אשר בו הנגע בגדיו יהיו פרומים וראשו יהיה פרוע, וזוהו פריעה ופרימה. פריעה לגדל פרע שער ראשו ולכשיטהר טעון גילוח כל שערו, פי' פרימה קריעת הבגדים, ושילוח הוא לענין שילוח מן המחנה. כדכתיב וישלחו מן המחנה כל צרוע, זה וזה שוין, וכן לטמויי בביאה. כדתנן בנגעים פרק ד' הטהור מתוך הסגר פטור מן הפריעה ומן הפרימה ומן התגלחת ומן הצפורים, מתוך הוא חייב בכולם, וזה וזה מטמאין בביאה. ותנן נמי בפרק י"ב מצורע שנכנס לבית, הכלים שיש שם טמאים עד

[ד] כ"ה גם בתוספתא דמכילתין אבל גרסא דל"ל פסיקתא ז' וקרינן וכן לקמן אין בין נדה לשומרת יום וכו' אלא פסיקתא ז' נמי צריך להגיה כה וא"ש.

[ה] אפר כאן וא"ל אין בין טהור מתוך הסגר לטהור מתוך החלט אלא תגלחת וכו'.

## עין משפט נר מצוה

**נח א** מיי' פ"א מהלכות מטמאי משכב ומושב הלכה ח כ:
**נט ב** מיי' פ"י מהלכות טומאת צרעת הל' י:
**ס ג** מיי' פ"ה מהלכות מטמאי משכב ומושב הלכה ט:
**סא ד** מיי' פ"א מהל' פרה הלכה יט:
**סב ה ו** מיי' פ"א מהל' מלכים הלכה יט:
**סג ז** מיי' פ"ט מהל' שאר אבות הטומאה ה"ז:

## תורה אור השלם

1. וְכִי יִטְהַר הַזָּב מִזּוֹבוֹ וְסָפַר לוֹ שִׁבְעַת יָמִים לְטָהֳרָתוֹ וְכִבֵּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם חַיִּים וְטָהֵר: ויקרא טו יג
2. וְעָשָׂה אֹתָם הַכֹּהֵן אֶחָד חַטָּאת וְהָאֶחָד עֹלָה וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן לִפְנֵי יְיָ מִזּוֹבוֹ: ויקרא טו טו
3. וְרִאָה הַכֹּהֵן אֹתוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שֵׁנִית וְהִנֵּה כָהָה הַנֶּגַע וְלֹא פָשָׂה הַנֶּגַע בָּעוֹר וְטִהֲרוֹ הַכֹּהֵן מִסִּפְחַת הִיא וְכִבֵּס בְּגָדָיו וְטָהֵר: ויקרא יג ו
4. וְהַצָּרוּעַ אֲשֶׁר בּוֹ הַנֶּגַע בְּגָדָיו יִהְיוּ פְרֻמִים וְרֹאשׁוֹ יִהְיֶה פָרוּעַ וְעַל שָׂפָם יַעְטֶה וְטָמֵא טָמֵא יִקְרָא: ויקרא יג מה
5. כָּל יְמֵי אֲשֶׁר הַנֶּגַע בּוֹ יִטְמָא טָמֵא הוּא בָּדָד יֵשֵׁב מִחוּץ לַמַּחֲנֶה מוֹשָׁבוֹ: ויקרא יג מו
6. וְיָצָא הַכֹּהֵן אֶל מִחוּץ לַמַّחֲנֶה וְרָאָה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה נִרְפָּא נֶגַע הַצָּרַעַת מִן הַצָּרוּעַ: ויקרא יד ג

## מוסף רש"י

**ולטמא את הידים.** לפמר כלילות הטבת (שבת יד.) שנגזרו עליהן לטמא את הידים לתרומה (לעיל ז.).

## רבינו חננאל

אמר ליה רב פפא לאביי מאי שנא האי מזובו דממעט ביה זב בעל שתי ראיות מקרבן דאמרן, והאי מזובו דרבי ליה לזב בעל שתי ראיות לספירת שבעה. אמר ליה אביי אי לאו דרבויי אתא לישתוק קרא מיניה ולא יכתוב מזובו לגופו אלא, וכי תימא הוה אתי מן הדין דאמרינן והלא מן הוא כו', פרכינן עלה שומרת יום כנגד יום נוכיח ונדחה הדין. ואם תאמר האי מזובו לגופו הוא, ללמד מזובו ולא מנגעו. אם כן היה לו לכתוב וכי יטהר הזב ספר לו, מזובו למה לי, לא לא בא מופנה אלא רבות זב בעל שתי ראיות שטעון ספירת שבעה. תנא בתוספתא אין מן זב לזבה אלא [שהזב] מעון [בראת] מים חיים כבה אינה טעונה כיאת מים חיים. אין בין זבה נדה אלא קרבן. ו) אין בין נדה ליולדת אלא הבאת קרבן. אין בין נדה לשומרת יום כנגד יום אלא ספירת שבעה. [**מתני'**] אין בין מצורע **וסגר למצורע מוחלט אלא פריעה ופרימה** ג) ותגלחת וציפורין. פיר' שני מצורעין, הנטהר מתוך הסגר כגון שנראתה בו שארת באדם והסגירה הכהן פעם ראשונה ושנייה וראה והנה כהה הנגע ולא פשה הנגע ונטהר, ונקרא מצורע מוסגר, אין עליו אלא טבילה והערב שמש. אבל אם פשתה וטמאו הכהן, נעשה מצורע צמות, והוא הנקרא מצורע מוחלט כ"מתרגמינן לצמיתות לחלוטין, ועליו כתיב והצרוע אשר בו הנגע בגדיו יהיו פרומים וראשו יהיה פרוע, וזוהו פריעה ופרימה. פריעה לגדל פרע שער ראשו ולכשיטהר טעון גילוח כל שערו, פי' פרימה קריעת הבגדים, ושילוח הוא לענין שילוח מן המחנה. כדכתיב וישלחו מן המחנה כל צרוע, זה וזה שוין, וכן לטמויי בביאה. כדתנן בנגעים פרק ד' הטהור מתוך הסגר פטור מן הפריעה ומן הפרימה ומן התגלחת ומן הצפורים, מתוך הוא חייב בכולם, וזה וזה מטמאין בביאה. ותנן נמי בפרק י"ב מצורע שנכנס לבית, הכלים שיש שם טמאים עד

## מסורת הש"ס

ו) סנהדרין קי: ערכין טו:, ב) כ"ל, ג) כ"ל ולפה הכהן והנה כו', ד) שבת קטו: וע"ש, ה) [עי' תוספות שבת שם: ד"ה תפלין וכו' מה שהניחו בקושי'], ו) לקמן יח. ידים ס"ד מ"ה ע"ש, ז) [ד"ה פריעה לתרי ד"ה מוחלטן], ח) [ויקרא יג], ט) [מצורע מלגלא דזוכים פרשה ג], י) [ויקרא יג], כ) [ויקרא יד], ל) [לקמן ט:].

## גליון הש"ם

**מתני'** אין בין מצורע. עי' מ"ק ז. תד"ה אמר רבי: **עין משפט** אות ד' מי' פ". לא נזכר כלל בתמה"ם מזה ופשטות דברי המג"ם מיירי לגבי טומאה בלי מפריע אף לא טומאה קלה. ועיין בספר רמשון ליון לנעל פרי מוהר: **רש"י** ד"ה לתופרן בגידין וכו' **בתפילין** ומזוזות. עיין תשובת מוה יחיל סימן קלב אות יג:

## הגהות הב"ח

(**א**) גמ' הא מינפי ליה מזוזו ולא מזובו ומנגעו ל"ל: (**ב**) שם כל ימי לרבות מצורע מוסגר לשילוח (אי הכי תגלחת וצפרים וכו' כרפואות אלא בימים) תל"מ וג"ב ס"ל לין בין טהור מתוך הסגר וכו' מאי טעמא אמר מבני אמר קרא ריא: (**ג**) רש"י ד"ה מאי שנא וכו' דלשת ליה למקצת וכו' לגבי קרבן דלא דלשת: (**ד**) ד"ה סכא נמי וכו' בביאה למפרע (ה) ד"ה אמר מתוכי: (**ה**) ד"ה אמר בו במשמע בגופו הס"ד: ומה"ל מי שצרעתו תלויה בגופו טומאתו: (**ו**) ד"ה יצא מצורע מוסגר וכו' ביום שביעי פימנו: (**ז**) ד"ה כתבו מקרא וכו' תרגום של דניאל כל"ל ותיכא כתב ממקר: (**ח**) תוספות ד"ה עד וכו' דכתיבה אשורית דכשרה אף לאין מכירין משום הכי:

## הגהות מהר"ב רנשבורג

(**א**) **מתני'** אין בין ספרים כו'. נ"ב עיין ממחות דף נ"ב ע"א תוס' ד"ה תפילין וכו' ודו"ק:

## רבינו חננאל (המשך)

הקורות. מנא לן ופשיט לה רבה מהכא והצרוע אשר בו הנגע, דייקינן קרא דכתיב בו, מי שצרעתו תלויה בגופו טעון פרימה ופריעה, יצא מצורע מוסגר שאין צרעתו תלויה בגופו אלא בימים. כלומר במלאות ז' ימים ולא פשה הנגע נטהר. אי הכי לענייני שילוח נמי דהא כתיב כל ימי אשר הנגע בו יטמא

**נופן.** כתיבה: **כאן בגופן שלנו.** מתניתין דקתני בכל לשון שלא שינה את הכתב אלא שמשנה את הלשון וברייתא בגופן שלהן: **פא.** דאמר עד שיכתבנו בכתב אשורית: **רבן שמעון בן גמליאל היא.** דפליג אדרבנן במתניתין: **אי רבן שמעון בן גמליאל.** אמאי קתני בברייתא עד שיכתבנו אשורית: **אלא לא קשיא.** כתיב גרסינן: **והיו הדברים האלה.** כתיב בתפילין ומזוזות שכתובין בהן פרשיות של שמע: **כשאר ספרים.** נביאים וכתובים: **מכלל דאינא קמא.** בתמיהה. והא תנא קמא שרי בכל לשון: **רבותינו אמרו.** רבן שמעון בן גמליאל: **אלמי.** מלך מצרים היה: **אלהים ברא בראשית.** את השמים. שלא יאמר בראשית שם הוא ושמי רשויות הן וראשון ברא את השני: **אעשה אדם.** שמכאן פקרו המינין לומר שתי רשויות הן[ד] דכתיב נעשה אדם (בראשית א): **ויכל ביום השני.** שלא יאמר אם כן עשה מלאכה בשבת דהא כתיב ויכל ביום השביעי והוא לא יקבל עליו מדברי חכמים שדרשו בו[ו] מה היה העולם חסר מנוחה נתתה שבת נתתה מנוחה וחזו גמרו: **זכר ונקבה ברא אותם ולא כתבו ברא אותם.** דמשמע שני זוגין ברא כל אחד זכר ונקבה שני פרצופין לכך כתבו ברא אותם ברא אדם בשני פרצופים[ז]: **בקרוביה.** שלא יאמר על אברהם לא הקפיד דכתיב ויצחק[ח] ועל שרה הקפיד לפיכך כתבו בקרוביה לומר אברהם בנבו והיא אמרה בקרוביה: **[ט]נושא כני אדם.** דמשמע גמל. שלא יאמר משה רבכם לא היה לו סוס או גמל: **הרגו שור.** שלא יאמר רלמנים היו אבותיכם שהרי אביהם מעיד עליהם שהם הרגו איש לכך כתבו שור שלא היו משוכין בעיניו אלא בהמות ולא הקפיד[י] על הבהמות: **ובשאר ארצות.** שלא יאמר שקר כתוב בתורה שהרי קהת מיירדי מצרים היה וכשאתה מונה שנותיו של קהת ושנותיו של עמרם ושנותיו של משה כולן אין מגיעות לד' מאות שנה כל שכן שהרבה משנות הבנים נבלעין בתוך שנות האבות אלא שמנה הכתוב מיום שנגזרה גזירת גלות מצרים בין הבתרים ומשם עד שנולד יצחק שלשים שנה ומשנולד יצחק עד שיצאו ישראל ממצרים ארבע מאות שנה לא מהם ששים של יצחק ומאה ו' שחיה יעקב כשבא למצרים נשארו מאתים ועשר וכן היתה הגזרה כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם (בראשית טו) ולא נאמר במצרים אלא בארץ לא להם וכשנולד יצחק היה אברהם גר בארץ פלשתים ומאז עד שיצאו ממצרים נמצא יצחק וזרעו שהן זרעו של אברהם גרים ושלשים של קודם לכן לא נמנו בגזרה דהא זרעך כתיב: **ואמוטי.** לשון מתיבות. אבל נערי לשון קטנות ויאמר גרועים שלכם שלמתם לקבל פני שכינה: **ואל ואמוטי בני ישראל.** נאותה פרשה עצמה. ולפי שכתבו זאמוטי תחילה חזרו וכתבום כשמם הראשון ולא כתבו ואל אליני בני ישראל: לא

**בשלמא** תורה איבא יגר שהדותא. וקשה אמאי מפסלא בהכי והלא אילו היה מסר כל אלו [י]השלם תיבות לא מפסיל בהכי כדאמרינן בגיטין (דף ס.) ספר תורה שחסר יריעה אחת אין קורין בו משמע דווקא יריעה אחת אבל פסוק אחד לא ודחק הקונטרס לומר דגרע טפי כשהוא כתוב תרגום מכשהוא לא נכתב כלל ויש לומר דהכא לא בא אלא להשמיענו דהוי טעות ולריך להגיהו:

**כאן** במגילה כאן בשאר ספרים. וקשה דהך ברייתא כמאן דתנקמא לא כרבן שמעון בן גמליאל ולא כרבנן דאי רבנן ל"כ הוה ליה למימני במתני' מגילה גבי תפילין ומזוזות שאין נכתבין אלא אשורית וכרבן שמעון בן גמליאל לא דתנקמא שהרי הוא מתיר אף יונית ואין לומר דהני מילי בשאר ספרים [מתיר רשב"ג יונית] אבל במגילה מודה שלריך אשורית זה אינו דהא בפרק שני (דף יח.) אמרי רב ושמואל דלעז יונית לכל כשר ומסיק דאינהו אמור כרשב"ג ומסיק נמי התם קא משמע לן דאף במגילה נמי אמרי מלתייהו ועל כרחך לריך לומר שזה המתרץ אין סובר דרבן שמעון בן גמליאל קאי דווקא דרב ושמואל דלקמן אלא סובר ליה דרבן שמעון בן גמליאל לא המיר במגילה אלא אשורית ומשום דכתיב בהו ככתבם וכלשונם ורב ושמואל דלקמן סבירא להו [כשינויא] דרב אשי דנסמוך: **ורב אשי אמר ההוא בשאר ספרים** ב] ור' יהודה היא. וקשה דהא בפרק כל כתבי (שבת דף קטו: ושם) אמר רב אשי (ג) אין בין ספרים למגילה אלא שהספרים נכתבין בכל לשון ומגילה לריך אשורית בספר ובדיו אלמא דבשאר ספרים לא לריך אשורית וספר ודיו ואם כן מנא ליה לרב אשי לומר דר' יהודה מחמיר ומצריך כולי האי והא לא אשכח התם שום תנא דפליג עליה וי"ל דהכיא דכל כתבי (ג"ז שם) מיירי לענין הצלה מפני הדליקה דווקא והכי קאמר בשאר ספרים יש להצילם אע"ג דנכתבין בכל לשון שהרי יש בהן כמה שמות קדושים אבל במגילה שאין בה שום אזכרה אין להצילה אלא אם כן כתובה בהלכתה והכא מיירי להכשיר לקרות בהן:

**אלהים** ברא בראשית. פ"ה שאם כתבו בראשית ברא היו אומרים בראשית שם הוא ושמי רשויות הן וקשה שהרי בראשית אין שם בכל אלא בתחלה ועוד שכתבו לו בלשון יונית בתחלה ו"ל שהיונים היו יודעים שלעולם יש להזכיר הבורא בתחילה ואם כן אלו כתבו בראשית קודם היה אומר דשמי רשויות הן והתיבה הראשונה הוי בורא אחד ואלהים הוי השני משום הכי הפכו לו: **על** נושא אדם. פן יאמר להם וכי לא היה לו למשה רבכם סוס או גמל: [כ]**(ואל)** ואמוטי בני ישראל. וקשה אמאי לא כתבו לו ויעלה את אליני בני ישראל כדכתיב בסמוך והוי לשון גדולה ויש לומר לפי שלא רצו לשקר ולכך כתבו לו זאמוטי כמקום נערי ובמקום אליני דמשמע לשון גדולה כמו זוטו של ים (ב"מ דף כח:) ומשמע נמי לשון השפלה כדאמרינן התם[ל] האומר לגולה חרבי (ישעיה מד) זו בגל שהוא זוטו של עולם פי' עומקו ותחתיתו ושפלה מכל ארלות כדאמרינן נמי התם (שבת דף קיג:) הלכך נקרא שמה בגל שכל מתי מבול נגנערו שם (זבחים דף קיג:)

כאן [ט]בגופן שלנו כאן בגופן שלהן אמר ליה אביי במאי אוקימתא לההיא בגופן שלהן מאי אירא מקרא שכתבו תרגום ותרגום שכתבו מקרא אפילו מקרא שכתבו מקרא ותרגום שכתבו תרגום נמי דהא קתני עד שיכתבנו אשורית על הספר בדיו אלא לא קשיא הא רבנן הא רשב"ג אי רשב"ג הא איכא יונית אלא לא קשיא כאן בספרים כאן בתפלין ומזוזות תפלין ומזוזות מ"ט משום דכתיב בהו [י]והיו בהוייתן יהו מאי תרגום שכתבו מקרא איכא בשלמא תורה איכא [2]יגר שהדותא אלא הכא מאי תרגום איכא אלא לא קשיא כאן במגילה כאן בספרים מגילה א] מ"ט דכתיב בה [3]ככתבם וכלשונם מאי תרגום שכתבו מקרא איכא אמר רב פפא [4]ונשמע פתגם המלך רב נחמן בר יצחק אמר וכל הנשים יתנו יקר לבעליהן רב אשי אמר כי תניא ההיא בשאר ספרים ורבי יהודה היא דתניא תפלין ומזוזות אין נכתבין אלא אשורית ורבותינו התירו יונית והכתיב והיו אלא אימא ספרים נכתבים בכל לשון ורבותינו התירו יונית התירו מכלל דתנא קמא אסר אלא אימא רבותינו לא התירו שיכתבו אלא יונית ותניא א"ר יהודה אף כשהתירו רבותינו יונית לא התירו אלא בספר תורה ומשום מעשה דתלמי המלך (ל) דתניא [כ]מעשה בתלמי המלך שכינס שבעים ושנים זקנים והכניסן בשבעים ושנים בתים ולא גילה להם על מה כינסן ונכנס אצל כל אחד ואחד ואמר להם כתבו לי תורת משה רבכם נתן הקב"ה בלב כל אחד ואחד עצה והסכימו כולן לדעת אחת [נ][6]וכתבו לו [5]אלהים ברא בראשית [6]אעשה אדם בצלם ובדמות [7]ויכל ביום הששי וישבות ביום השביעי [8]זכר ונקבה בראו ולא כתבו בראם [9]הבה ארדה ואבלה שם שפתם [10]ותצחק שרה בקרוביה [11]כי באפם הרגו שור וברצונם עקרו אבום [12]ויקח משה את אשתו ואת בניו וירכיבם על נושא בני אדם [13]ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים [7]ובשאר ארצות ארבע מאות שנה [14]וישלח את זאטוטי בני ישראל [15]ואל זאטוטי בני ישראל לא שלח ידו

1. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם עַל לְבָבֶךָ: דברים ו ו
2. וְיִקְרָא לוֹ לְבָן יְגַר שָׂהֲדוּתָא וְיַעֲקֹב קָרָא לוֹ גַּלְעֵד: בראשית לא מז
3. וְיִקְרְאוּ סִפְרֵי הַמֶּלֶךְ בָּעֵת הַהִיא בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי הוּא הַחֹדֶשׁ סִיוָן בִּשְׁלוֹשָׁה וְעֶשְׂרִים בּוֹ וַיִּכָּתֵב כְּכָל אֲשֶׁר צִוָּה מָרְדֳּכַי אֶל הַיְּהוּדִים וְאֶל הָאֲחַשְׁדַּרְפְּנִים הַפַּחוֹת וְשָׂרֵי הַמְּדִינוֹת אֲשֶׁר מֵהֹדּוּ וְעַד כּוּשׁ שְׁבַע וְעֶשְׂרִים וּמֵאָה מְדִינָה מְדִינָה וּמְדִינָה כִּכְתָבָהּ וְעַם וָעַם כִּלְשֹׁנוֹ וְאֶל הַיְּהוּדִים כִּכְתָבָם וּכִלְשֹׁנָם: אסתר ח ט
קִיְּמוּ וְקִבְּלוּ הַיְּהוּדִים עֲלֵיהֶם וְעַל זַרְעָם וְעַל כָּל הַנִּלְוִים עֲלֵיהֶם וְלֹא יַעֲבוֹר לִהְיוֹת עֹשִׂים אֶת שְׁנֵי הַיָּמִים הָאֵלֶּה כִּכְתָבָם וְכִזְמַנָּם בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה:
אסתר ט כז
4. וְנִשְׁמַע פִּתְגָם הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה בְּכָל מַלְכוּתוֹ כִּי רַבָּה הִיא וְכָל הַנָּשִׁים יִתְּנוּ יְקָר לְבַעְלֵיהֶן לְמִגְּדוֹל וְעַד קָטֹן:
אסתר א כ
5. בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים אֵת הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ: בראשית א א
6. וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ כִּדְמוּתֵנוּ וְיִרְדּוּ בִדְגַת הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּבַבְּהֵמָה וּבְכָל הָאָרֶץ וּבְכָל הָרֶמֶשׂ הָרֹמֵשׂ עַל הָאָרֶץ:
בראשית א כו
7. וַיְכַל אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּשְׁבֹּת בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִכָּל מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה:
בראשית ב ב
8. זָכָר וּנְקֵבָה בְּרָאָם וַיְבָרֶךְ אֹתָם וַיִּקְרָא אֶת שְׁמָם אָדָם בְּיוֹם הִבָּרְאָם: בראשית ה ב
9. הָבָה נֵרְדָה וְנָבְלָה שָׁם שְׂפָתָם אֲשֶׁר לֹא יִשְׁמְעוּ אִישׁ שְׂפַת רֵעֵהוּ:
בראשית יא ז
10. וַתִּצְחַק שָׂרָה בְּקִרְבָּהּ לֵאמֹר אַחֲרֵי בְלֹתִי הָיְתָה לִּי עֶדְנָה וַאדֹנִי זָקֵן:
בראשית יח יב
11. בִּסְרֹם אַל תָּבֹא נַפְשִׁי בְּקָהָלָם אַל תֵּחַד כְּבוֹדִי כִּי בְאַפָּם הָרְגוּ אִישׁ וּבְרִצֹנָם עִקְּרוּ שׁוֹר: בראשית מט ו
12. וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת אִשְׁתּוֹ וְאֶת בָּנָיו וַיַּרְכִּבֵם עַל הַחֲמֹר וַיָּשָׁב אַרְצָה מִצְרָיִם וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת מַטֵּה הָאֱלֹהִים בְּיָדוֹ:
שמות ד כ
13. וּמוֹשַׁב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָשְׁבוּ בְּמִצְרָיִם שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה:
שמות יב מ
14. וַיִּשְׁלַח אֶת נַעֲרֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲלוּ עֹלֹת וַיִּזְבְּחוּ זְבָחִים שְׁלָמִים לַיְיָ פָּרִים: שמות כד ה
15. וְאֶל אֲצִילֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא שָׁלַח יָדוֹ וַיֶּחֱזוּ אֶת הָאֱלֹהִים וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ:
שמות כד יא

## גליון הש"ם

גמ' וכתבו לו. עי' יש"ש נ"ק פ"ד סימן ע:

## הגהות הב"ח

(א) גמ' דתנלמי המלך מאי היא דתניא מעשה: (ב) רש"י ד"ה הרגו וכו' ולא הקפיד אלא על הבהמות: (ג) תוס' ד"ה ורב אשי אמר כי תניא ההיא וכו' אמר רב אשי בדתניא אין בין וכו' ומגילה עד שתהא בתובה אשורית על הספר ובדיו:

## הגהות מהר"ב רנשבורג

א) גמ' מ"ט דכתיב בה ככתבם וכלשונם. נ"ב נ"ל ככתבם וכמנם וכ"כ הפר"ח סימן תכ"ל ובספר עוזי לבן יעוש"ה: ב) תוס' ד"ה ורב אשי וכו' ור' יהודה היא. נ"ב עי' מנחות דף לא ע"ב תוס' ד"ה עשאה כו' ולו"ק:

## מוסף רש"י

זאטוטי. לשון גדול וזוטרם בלשון יווני (ב"מ כא:).

## רבינו חננאל

(מ)מתניתין דקתני נכתבין בכל לשון בגופן שלנו [ל]. כלומר בצורות האותיות שלנו ובלשון אחרת זולתי לשון הקודש, לפיכך מטמאין את הידים שהאותיות בכתב אשורי הן. ומתני' השנויה במסכת ידים בגופן של שאר לשונות שבאומות, לפיכך אין מטמאין [את הידים]. והאי פירוקה דרבה איפריכה וסוגיא דשמעתא בפירוקא דרב אשי סלקא. (את הידים). ואקשינן אי הכי מאי אירא עיבריית שכתבו תרגום, אפי' עיבריית שכתבו עיבריית בגופן של שאר לשונות לא, דקתני עד שיכתבנו אשורית על העור בדיו. ופרקינן לעולם שתי המשניות בגופן שלנו ומשנה השנויה במסכת ידים לר' שמעון בן גמליאל היא דמצריך בכל הספרים אשורית. ודחינן והא איכא יוני לרבן שמעון בן גמליאל שהוא מתיר, למה שנה עד שיכתבנו אשורית בלבד. אלא לא קשיא. מתניתין בספרים, ומשנה השנויה בידים בתפילין ובמזוזות. ומשנינן ודחינן. ואוקמה למתניתין דהתם רב אשי, בשאר ספרים וזולתי ספר תורה ור' יהודה היא. דתניא ספרים נכתבין בכל לשון ורבותינו [התירו] שיכתבו יוונית כו'. אבל תפילין ומזוזות דברי הכל אשורית דכתיב בהו והיו, בהוייתן יהו. ותניא אמר ר' יהודה אף כשהיתירו רבותינו יונית לא התירו אלא בספר תורה משום מעשה דתלמי המלך, שכינס ע"ב זקנים בע"ב בתים אמר להם כתבו לי תורתכם, נתן הק"ב"ה עצה טובה בליבם והסכימה דעתם לדעת אחת, וכתבו לו אלהים ברא בראשית, אעשה אדם בצלם ובדמות, כו',

(ל) עי' ערוך ערך גפן.

בד א מ״י פ״ד מהל׳ כלי המקדש הלכה יד:
בה ב מי״י פט״ו מהל׳ אבות הלכה ז:
בו ג מי״ פ״א מהלכות עבודת יום״כ הלכה ג:
ד [מי״ פ״א מהלכות קרבן פסח הלכה ג]
כז ה מי״ פ״ו מהלכות בית הבחירה הלכה טו ופ״ז מה הלכה יד ופ״י מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ה:
כח ו מי״ פ״ו מהלכות בית הבחירה הלכה טו ופ״י מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ג ופ״א מה הלכה ה:

## תורה אור השלם

1 וַיִּחַר לְמוֹשֶׁה מְאֹד וַיֹּאמֶר אֶל יְיָ אַל תֵּפֶן אֶל מִנְחָתָם לֹא חֲמוֹר אֶחָד מֵהֶם נָשָׂאתִי וְלֹא הִרַעְתִּי אֶת אַחַד מֵהֶם:
במדבר טז טו
2 וְפֵן תִּשָּׂא עֵינֶיךָ הַשָּׁמַיְמָה וְרָאִיתָ אֶת הַשֶּׁמֶשׁ וְאֶת הַיָּרֵחַ וְאֶת הַכּוֹכָבִים כֹּל צְבָא הַשָּׁמַיִם וְנִדַּחְתָּ וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לָהֶם וַעֲבַדְתָּם אֲשֶׁר חָלַק יְיָ אֱלֹהֶיךָ אֹתָם לְכֹל הָעַמִּים תַּחַת כָּל הַשָּׁמָיִם:
דברים ד יט
3 וַיֵּלֶךְ וַיַּעֲבֹד אֱלֹהִים אֲחֵרִים וַיִּשְׁתַּחוּ לָהֶם וַיִּשְׁמַשׁ אוֹ לְיָרֵחַ אוֹ לְכָל צְבָא הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר לֹא צִוִּיתִי:
דברים יז ג
4 וְאֶת הָאַרְנֶבֶת כִּי מַעֲלַת גֵּרָה הִוא וּפַרְסָה לֹא הִיא טְמֵאָה הִוא לָכֶם:
ויקרא יא ו
5. יִפַת אֱלֹהִים לְיֶפֶת וְיִשְׁכֹּן בְּאֹהֱלֵי שֵׁם וְיִהִי כְּנַעַן עֶבֶד לָמוֹ:
בראשית ט כז
6. אִם הַכֹּהֵן הַמָּשִׁיחַ יֶחֱטָא לְאַשְׁמַת הָעָם וְהִקְרִיב עַל חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא פַּר בֶּן בָּקָר תָּמִים לַיְיָ לְחַטָּאת:
ויקרא ד ג

## רבינו חננאל

עד שלא יאמר שחקו כי יה יום והטילו שם אשתי בר רחם. רבן שמעון בן גמליאל אומר אף בספרים לא הה״ו שיכתבו אלא זונות. מנ הני מילי אמר ר׳ יוחנן דכ יב יפת אלהים ליפת וישכן בא לי שם. מיפיותו של יפת. כל אר ממבחר בניו של יפת והי׳ ג כתיבת יוון, יהיו באהלי שכ שהם בני ישראל. אמר ר׳ אב ו אמר ר׳ יוחנן, הלכה כר׳ שמעון בן גמליאל. [מ״גי׳] אין בין כהן משוח בש ן המשחה למרובה בגדים כו׳ מנ״א [לן] וכתיב אם הכ׳ן המשיח יחטא לאשמת הע׳ וגו׳. פירוש מרובה בגד ם, בכיה השני שלא היה לה׳ שמן המשחה היה מתמנה כה׳ גדול בלבישת שמנה בגד ם. לפי שכל זמן שהיה הדי׳ ט היה משמש בד׳ בגדים, לבי׳ עוד ר׳ ונתרבה בד׳ אחו׳ ם נעשה כהן גדול, לפיכך נקר׳ מרובה בגדים. וזה מפו׳ ש בתלמוד [ארץ ישראל] בהו׳ יות פרק ג׳ משיח בשמן המש׳ חה בבית הראשון, מרו׳ ה בגדים בבית האחרון. וא״כ יד חמשה דברים (היו) [הי׳] כית הראשון גדול מן האר׳ ון ואלו הן אש וארון ואור ם ותומים ושמן המשחה ורוד הקודש, ושאר כל העי׳ ן. הא לעניין פר יום הכי׳ ורים, כדכתיב בזאת יבא אהר׳ אל הקדש כפר בן בקר וגו׳. ועשירית האיפה, כדכתיב זה קרבן אהרן ובניו אשר יקריבו לה׳ ביום המשח אותו וגו׳, ומפורש בתורת כהנים שכל כהן מביא עשירית האיפה, מדכתיב ובניו מרבינן אפי׳ הדיוטות, וכל שכן מרובה בגדים. מתני׳ דלא בר׳ מאי׳ דתני מרובה בגדים מביא פר הבא על כל המצות. ואקשינן אימא סיפא אין בין כהן משמש לכהן שעבר, כלומר שנפסל במום או בזלזול. אלא פר יום הכפורים ועשירית האיפה. שהכהן המשמש הוא המביא משלו וזה שעבר לא. הא לכל בבריהן זה וזה זוין, אתאן לר׳ מאיר דתני אירע בו פסול, בכהן גדול, ומינו אחר תחתיו כו׳. ופריק רב יוסף מתניתין ר׳בי היא רישא סבר לה כר׳בי׳ סיפא סבר לה כר׳ מאיר. [מתני׳] אין בין במה גדולה לבמה קטנה וכו׳. ואוקימנא [בגמרא] כעין פסחים והן חובות הקב״ ג להן זמן. ומפורש בסוף פרק פרת חטאת ובסוף שחיטת קדשים בתוספתא אלו דברים שבין במה גדולה לקטנה קרן וכבש ויסוד וריבוע וכיור וכנו בבמה גדולה ולא בקטנה, חזה ושוק ועור העולה לכהנים בבמה גדולה, חזה ושוק ועור העולה] לבעלים בבמה קטנה. אבל נותר זמן וטמא זה זה שוין. איזו היא במה גדולה, אהל מועד נטוי כדרכו אין הארון נתון שם. איזו היא במה קטנה, בשעת איסור במה. בשעת התר הבמה, עושה אדם במה על פתח חצירו ועל פתח גיגתו ומקריב עליה הוא ובנו ובתו וכול׳ [מתני׳] אין בין שילה לירושלים אלא שבשילה אוכלים קדשים קלים ומעשר שני בכל הרואה. ובירושלים לפנים מן החומה כול׳. פיר׳ הרואה, העומד בשילה כל מקום שרואה מלא עיניו מותר לו לוכל קדשים קלים ומעשר שני. ומפורש בפרק פרת חטא״ הכי. אמר ר׳ אבהו כתיב בן פורת עלי עין וגו׳, עין שלא רצתה [ליזון] ליהנות מדבר שאינו שלה תוכה ותאכל בקדשים כמלא עיניה. תא ראה שאמ׳רו כולו שלא יהא דבר מפסיק. וכן העומד בשדה ומביט משם משכן שילה, מותר לו לאכול באותו מקום קדשים קלים ומעשר שני. ותנן באו לשילה נאסרו הבמות ולא היה שם תיקרה אלא בית של אבנים מלמטה וריעות מלמעלה והיא היתה מנוחה כו׳. ותניא ימי אהל מועד שבשילה ש׳ רני׳ חסר אחת. ותניא בשמת עלי הכהן חרבה שילה ובאו לנוב. כשמת שמו׳ ל חרבה נוב ובאו לגבעון. [אסקא] קדושת שילה

## גליון הש״ס

גמ׳ מפני שאשתו. כירושלמי וכן במ״ר פ׳ תמיני איתא דאמו של תלמי ארנבת שמה: שם מעשה בר׳ יוסי בן אולם. ע״ תוס׳ יומא יומא דף כא ע״ב ד״ה ולא מיבע קרי: שם אמר רבי היא ונסיב לה אליבא דתנאי. ר״ה דף ז ע״ב שנועות דף ד ע״ב מולין דף פד ע״ב ודף קד ע״ב הוריות דף יב ע״ב: תוס׳ ד״ה אין בין כהן משוח וכו׳ פ׳ פר כהן משיח. עי׳ יומא דף נ ע״ב תד״ה אמי לאיתיה ובקדושין דף לו ע״ב בפרש״י ד״ה אי דפנים ובתוס׳ ד״ה אי לפנים:

## הגהות הב״ח

(א) גמ׳ ומתני׳ ל׳ במקום את הארנבת את לעירה: (ב) שם אלבה כדכתיב״ג ואמר ר׳ אבהו אמר ר׳ יוחנן מ״מ: (ג) תוס׳ ד״ה אין בין כהן משוח וכו׳ דאפילו לכהן הדיוט: (ד) ״״ה אין בין כהן המשמש וכו׳ קשה לפירושיו היכי שחיט לכהן זוכי:

## מוסף רש״י

אלא פר הבא על כל המצות. שמרובה בגדים אינו מביא פר אבל דבר לא משלו ולא מכל נכור. אבל מביא כשבה או שעירה כמיכ״ (הוריות יא:). אין בין כהן משמש. והיינו ראשון שחזר לעבודתו, ולאמר שחזר הוי פר של ייה״כ שלו ועשירית האיפה שלו (שם). שני כל מצות כהונה גדולה עליו. לא פורע ולא פורק ואינו מעמת לקריבים ומוזהר על אלמנה ומשמש בשמונה בגדים (יומא יד:). אינו ראוי לא לכהן גדול ולא לכהן הדיוט. כלומר אינו משמש במקדש לא בשמונה כהן גדול ולא בארבעה כהן הדיוט (שם). מעלין בקדש ולא מורידין. מקרא ילפינן לה בתמיות בפרק שני הלחם (שבת כא:). רבי היא ונסיב לה אליבא דתנאי. הוא אמרה למתני׳ ונסיב מילתיה חדא כחד תנא וחדא כחד תנא (ר״ה ז). מתניתין דבי שמתה לפי דעתו ומביא מילתיה כי מתי תנאי בחדא כמר שלמה דבריו על זה כו׳ ועל זה כו׳ (חולין פד:).

**אין** בין כהן משוח למרובה בגדים אלא פר הבא על כל המצות. [a]פירוש פר כהן משיח שחטא בשוגג דעשה אחת מכל מצות ה׳ אשר לא תעשינה ואשם בדבר שזדונו כרת אבל לא מייירי בפר העלם דבר של נזיר דכתיב ביה הכהן המשיח (יחטא) דהא מרבינן בת״כ (ג)ואפילו כהן הדיוט יכול להביאו ולכל שכן מרובה בגדים: **אין** בין כהן המשמש לכהן שעבר אלא פר יום הכפורים. קשה אמאי נקט לכהן שעבר דהא אפילו ביום שאירע בו פסול לכהן המשמש ושמש זה מתחיו הוי חילוק זה שהפר בא מן המשמש תע״פ שאין משמש כדאי׳ בירושלמי ואם כן הוה ליה למימר בין הכהן המשמש לכהן שעבור וי״ל דאי נקט לאותו שיעבור הוה משמע הא לאותו שעבר כבר דהוי בכל שנה יש הרבה חילוקים ביניהם משום הכי נקט לאותו שעבר לאשמועינן דאף בדליכא ליכא אלא חילוק זה וא״ת למאי דפריש שהפר לה מאותו שאירע בו הפסול תע״ג שאין משמש אי״כ קשיא מהא דאמר סוף פ״ק דשבועות (דף יד:) אשר לו ולא משל אחיו הכהנים ואדרבה היה לו לומר ולא מאותו המשמש מתחיו דהוי רבותא עפי׳ ושמא משום דהוי מלתא דלא שכיחא שנקיה ונקט מידי דשכיח כל שנה והיינו נמי דהקומץ רבה (מנחות דף יט.) דקאמר דגלי רחמנא שחיטה בבעלים לא קשה לפירושיו (ד) דשרי לכיון דזכי ליה רחמנא הוי כאילו מקדיש משלו: **ולא** לכהן הדיוט משום מעלין בקדש וכו׳. קשיא למה ליה האי טעמא תיפוק ליה דכיון דלאוי לכהן גדול אי לאו משום איבה א״כ אינו יכול לשמש בארבעה בגדים משום דהוה ליה מחוסר בגדים ויש לומר דמשום האי טעמא לא היינו מקפידין כיון דעל פי בית דין הוא אי לאו טעמא דמעלין:

**מתני׳** רבי שמעון היא דאמר אף צבור לא הקריבו. נראה לכיון דמוקמינן למתני׳ כרבי שמעון א״כ פיפא נמי אתיא כוותיה דקתני זה הכלל כל הנידר ונידב קרב בבמה וקשה דהא נזירות הוי דבר הנידר ונידב דלמדינן בפרק שני דתמורה (דף יד: ושם) ואפילו הכי אית ליה לר׳ שמעון פ׳ בתרא דזבחים (דף קיז. ושם) דמנחות ונזירות אין קרב אפילו בבמה גדולה וי״ל דהכי מיפרשא מתניתין זה הכלל כל הנידר ונידב שקרב בבמה גדולה כגון עולה ושלמים לימיד קרב בבמה קטנה וכל שאינו נידר ונידב ואע״פ שקרב בבמה גדולה אין קרב בבמה קטנה אבל מודה הוא דיש נידר ונידב שאין קרב לא בבמה גדולה ולא בבמה קטנה[b]:

שמעתי

[1]לא חמד אחד מהם נשאתי [2]אשר חלק ה׳ אלהיך אתם להאיר לכל העמים [3]וילך ויעבוד אלהים אחרים אשר לא צויתי לעובדם וכתבו לו [4] את צעירת הרגלים ולא כתבו לו [4]את הארנבת מפני [5]שאשתו של תלמי ארנבת שמה שלא יאמר שחקו בי היהודים והטילו שם אשתי בתורה: רשב״ג אומר אף בספרים לא התירו שיכתבו אלא יונית: א״ר אבהו א״ר יוחנן הלכה כרשב״ג וא״ר [6] יוחנן מ״ט דרשב״ג אמר קרא [6]יפת אלהים ליפת וישכן באהלי שם דבריו של יפת יהיו באהלי שם ואימא גומר ומגוג [7]א״ר חייא בר אבא היינו טעמא דכתיב יפת אלהים ליפת יפיותו של יפת יהא באהלי שם: **מתני׳** [8]אין בין כהן משוח בשמן המשחה למרובה בגדים אלא פר הבא על כל המצות [9]אין בין כהן משמש לכהן שעבר אלא פר יום הכפורים ועשירית האיפה: **גמ׳** הא לענין פר יום כפורים ועשירית האיפה זה וזה שוין מתניתין דלא כר״מ דאי ר״מ [הא תניא] [7]מרובה בגדים מביא פר הבא על כל המצות דברי ר״מ וחכ״א אינו מביא מ״ט דר״מ דתניא [8]משיח אין לי אלא משוח בשמן המשחה מרובה בגדים מנין ת״ל המשיח במאי אוקימנא דלא כר״מ אימא סיפא אין בין כהן משמש לכהן שעבר אלא פר יוה״כ ועשירית האיפה הא לכל דבריהן זה וזה שוין אתאן לר״מ דתניא [9]אירע בו פסול ומינו כהן אחר תחתיו ראשון חוזר לעבודתו שני כל מצות כהונה גדולה עליו דברי ר״מ רבי יוסי אומר [2]ראשון חוזר לעבודתו שני אינו ראוי לא לכהן גדול ולא לכהן הדיוט וא״ר יוסי [3]מעשה ברבי יוסף בן אולם מציפורי שאירע בו פסול בכהן גדול ומינוהו תחתיו ובא מעשה לפני חכמים ואמרו ראשון חוזר לעבודתו שני אינו ראוי לא לכהן גדול ולא לכהן הדיוט כהן גדול משום איבה כהן הדיוט משום [4]מעלין בקודש ולא מורידין רישא רבנן וסיפא ר״מ אמר רב חסדא אין רישא רבנן וסיפא ר״מ רב יוסף [5]אמר [6]רבי היא ונסיב לה אליבא דתנאי: **מתני׳** [7]אין בין במה גדולה לבמה קטנה אלא פסחים זה הכלל כל שהוא נידר ונידב קרב בבמה וכל שאינו לא נידר ולא נידב אינו קרב בבמה: **גמ׳** פסחים ותו לא אימא כעין פסחים מני ר״ש היא דתניא [8]ר״ש אומר אף צבור לא הקריבו אלא פסחים וחובות שקבוע להם זמן אבל חובות שאין קבוע להם זמן הכא דכתיב [9]אין בין שילה לירושלים אלא שבשילה אוכלין קדשים קלים ומעשר שני בכל הרואה [10]ובירושלים לפנים מן החומה [11]וכאן וכאן [12]קדשי קדשים נאכלין לפנים מן הקלעים קדושת שילה יש

מתניתין דהא אמרי[a] כל שהבצור מקריבין בתחל מועד שבמדבר מקריבין בתחל מועד שבגלגל דהיא במה גדולה ואפילו פר העלם דבר ומתניתין קתני פסח וכיוצא בהן: **מתני׳** **כל הרואה**. בכל מקום שיוכל לראות משם את שילה. ובפרק בתרא דזבחים[b] יליף טעמא:

יש

**מתני׳** **הכא והכא לא קרב**: [10]אין בין שילה לירושלים אלא שבשילה אוכלין קדשים קלים ומעשר שני בכל הרואה [11]ובירושלים לפנים מן החומה וכאן וכאן [12]קדשי קדשים נאכלין לפנים מן הקלעים קדושת שילה

מסורת הש״ס

a) ויומא ט׳ ע״ב], ב) [ל״ל אלא ל״ר וכן בי׳ ע״י], ג) הוריות יא:. ד) הוריות יב., ה) ג״ז הוריות יב: יומא יב: [תוספתא יומא פ״ב], ו) [לקמן כא: יומא יב: וש״ע], ז) [ר״ה ז: יב״ע], ח) זבחים קח. קיח. ע״ש, ט) [זבחים קיח.], י) [תמורה כא.], כ) [הוריות יב.], ל) [דף קיז.], מ) [זבחים קיח.], נ) [דף קיח.], ס) [עי׳ תוס׳ יומא פירוסק], ע) [וע״ע תוס׳ פסחים לח: ד״ה זאת אומרת].

a) לשון המוספתא אם אינו היא כמה גדולה בשעת היתר כמה אהל מועד נעוי כדרכו אין האמרין נתון שם וכו׳.

**יש לאחריה היתר.** כשהרבה שילה הותרו הבמות כדאמרינן בגמ' זבחים (דף קיט.) כי לא באתם עד עתה אל המנוחה[1] זו שילה שנחו מלכבוש ואל הנחלה[2] זו ירושלים למה חלקן הכתוב כדי ליתן היתר בין זו לזו: **גמ' בית חוניו.** מזבח חוניו. בנו של שמעון הצדיק בנה במה במלרים לשם שמים כדאמרינן בגמ' מנחות (דף קט.): **קסבר כו'.** דאיכא למאן דאמר התם שבנאה לשם ע"ז: **וקסבר קדושה.** שנתקדשה ירושלים אינה קדושה לעולם ומשחרבה הותרו הבמות: **לעתיד לבא.** כלומר משתחרב: **והיא היתה נחלה.** האמור בפסוק אל המנוחה ואל הנחלה: **קלעים להיכל.** קא סלקא דעתך במקום חומות היכל שיהא מזבח הבנוי בעזרה קרוי אשר פתח אהל מועד[3] שאולמלא כן לא היו מקריבין עד שיגמר הבנין והם התחילו להקריב קרבנות משבאו שם בימי כורש כמו שכתוב בספר עזרא (ג) ועד עשרים ושנים שנה אחרי כן לא נגמר הבית בשנת שלש לדריוש האחרון: **בונין מבחוץ.** שהיו הקלעים פרושים לפנים מעובי החומה שלא יכנסו הבונין לתוך ההיכל: **ואם מכלל דר' אליעזר.** דבעי קלעים סבר לא קידשה לאחר חורבן לפיכך פירסו קלעים במקום בנין וחזרו וקידשו בתודות ובשיר כדאמר בגמ' שבועות (דף טז.): **ומר מאי דשמיע ליה קאמר.** ולא משום צורך קדושה: **וכי תימא כו': אם אלו.** עיירות נמנו בפ' בתרא דערכין[4] לענין בתי ערי חומה לומר שהיו מוקפות חומה מימות יהושע בן נון ואין שם יותר ממשנה: **ולמה מנאום.** והלא הרבה היו שם והתם נמי תנן וכל כיולא בהן: **ורמינהו.** מסקנא דמילתיה הוא דאמר לעיל הני תנאי פליגי בקידשה ולא קידשה הא יש אחריה היתר וקדושת ירושלים אין אחריה היתר: **גמ'** א"ר יצחק שמעתי שמקריבין בבית חוניו בזמן הזה קסבר[5] בית חוניו לאו בית ע"ז היא וקא סבר קדושה ראשונה קידשה לשעתה ולא קידשה לעתיד לבוא דכתיב[1] כי לא באתם עד עתה אל המנוחה ואל הנחלה[2] מנוחה זו שילה נחלה זו ירושלים מקיש נחלה למנוחה מה מנוחה יש אחריה היתר אף נחלה יש אחריה היתר אמרו ליה אמרת אמר להו לא אמר רבא האלהים אמרה וגמירנא לה מיניה ומ"ט קא הדר ביה משום קשיא דרב מרי דמותיב רב מרי קדושת שילה יש אחריה היתר קדושת ירושלים אין אחריה היתר ועוד תנן[3] אמשבאו לירושלים נאסרו הבמות ולא היה להם עוד היתר והיא היתה לנחלה תנאי היא[7] (דתניא) א"ר אליעזר[8] שמעתי כשהיו בונין בהיכל[6] עושין קלעים להיכל וקלעים לעזרה אלא שבהיכל בונין מבחוץ ובעזרה בונין מבפנים וא"ר יהושע[2] שמעתי[1] שמקריבין אע"פ שאין בית אובלין קדשי קדשים אע"פ שאין קלעים קדשים קלים ומעשר שני אע"פ שאין חומה[3] מפני שקדושה ראשונה קידשה[1] לשעתה[9] וקידשה לעתיד לבוא[3] מכלל דר"א סבר לא קידשה לעתיד לבוא א"ל רבינא לרב אשי ממאי דלמא דכולי עלמא קדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבוא ומר מאי דשמיע ליה קאמר ומר מאי דשמיע ליה קאמר וכי תימא קלעים לר"א למה לי לצניעותא בעלמא אלא כי הני תנאי דתניא אמר רבי ישמעאל ברבי יוסי למה מנו[10] חכמים את אלו שכשעלו בני הגולה מצאו את אלו וקידשום אבל הראשונות בטלו משבטלה הארץ אלמא קסבר קדושה ראשונה קידשה לשעתה ולא קידשה לעתיד לבוא ורמינהו[11] אמר רבי ישמעאל ברבי יוסי וכי אלו בלבד היו והלא כבר נאמר[2] ששים עיר כל חבל ארגוב וכתיב[3] כל אלה ערים בצורות חומה גבוהה מצאו אלו וקידשום קידשום את אלו שכשעלו בני הגולה מצאו אלו וקידשום קידשום

השתא

ומנלן שהן חו"ל וההיא (ג) דחזקת הבתים (כ"ב דף לח.) דקאמר שלש תרלות למחזקה יהודה ועבר הירדן והגליל דמשמע דעמון ומואב שהיו בעבר הירדן היו מא"י מיירי בעמון ומואב שטהרו בסיחון ועוד הקשה ר"ת מהא דאמר בגמ' בילה (דף ה: ושם) ובר"ה (דף לח:) כרש רבעי היה לו לרבי אליעזר ובקש להפקירו לעניים וא"כ משמע דאית ליה קדשה לעתיד לבוא ומשום שלא עלה לעורות להוליכו לירושלים היה מפקירו לעניים שיוליכו אותו ואלכלוהו שמה דאי סבר לא קדשה והיה צריך לפדותו כאותו שבחוצה לארץ שצריך לפדותו אמאי היה צריך להוליך לירושלים וגם מה היו העניים מרוויחים אחרי שצריך לפדותו וי"ל משום דבראשונה כרש רבעי שבארץ ישראל היה צריך להוליכו (ד) לירושלים גם בקש ר' אליעזר להוליכו משום דכל דבר שנאסר במעיין צריך מעיין אחר להתירו ואהא מייתי לה בגיטין (ג"ז שם) ומכל מקום העניים היו מרוויחים במה שהיו יכולים לאכלו בשוה פרוטה כדשמואל ומי דשמואל לא אמר למלתיה אלא בדיעבד כדמשמע לישנא שאכלו היינו דווקא בזמן שבית המקדש קיים אבל בזמן הזה לא (ה) ואפילו לכתחילה והכי נמי איתא בשאלתות דרב אחאי בפרשת קדושים תהיו (פוף פימן ק') ומבכר על פדיון עובר לעשייתן וקלי ליה לדמי פדיוניה אי ישליכם לנהר: [ועי"ע תוס' ר"ה לא: ד"ה בקש]: **למה מנו חכמים את אלו.** קשה אמאי מייתי הך ברייתא דלא מוכחא אלא דקדושה ראשונה לא בטלה והאיכא תנא דאית ליה בפ' הערל (יבמות דף פב:) דקדושה ראשונה ושניה יש להן הא שלישית אין להן דקדושה אחרונה לא בטלה וקדושת חוניו היתה לאחר קדושה ע)שלישית (פ) ויש לומר דאפילו למאן דאמר קדושה אחרונה לא בטלה היינו דוקא לענין תרומה בזמן הזה אבל לכל מילי אחריני ודאי בטלה: שאר

**שמעתי** שמקריבין בבית חוניו. קשיא היאך מקריבין שם בטומאה דהא גזרו טומאה על ארץ העמים ויש לומר דשמא לגבי הא לא גזרו חכמים טומאה כיון שאין התורה יכול להקריב: **ומאי** טעמא הדר ביה משום קושיא דרב מרי. הקשה הר"ר חיים ומתמילה היכי אמר למילתיה וכי לא היה יודע המשנה והלא הן שגורות בפי כל ועוד קשיא כיון דתנאי היא אמאי הדר ביה ליימא אנא דאמרי כמאן דאמר לא קדשה לכך נראה להר"ר חיים דכ"ע מודו דמשבאו לירושלים נאסרו הבמות ושוב לא היה להן היתר והני תנאי בהא פליגי דמאן דאמר לא קדשה סבר דאף במקומו של מזבח אין יכולין להקריב עכשיו[6] ומאן דאמר קדשה סבר דבמקום מזבח מותר להקריב אבל לא בבמה:

**דכולי עלמא** קדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבוא. הקשה רבינו תם אמאי לא מייתי ראיה דרבי אליעזר אית ליה בפ' קמא דחגיגה (דף ג: ושם) דלא קדשה לעתיד לבוא דקאמר התם מעשה ברבי יוסי בן דורמסקית ומסיק אמר ר' אליעזר כך מקובלני מרבן יוחנן בן זכאי עמון ומואב מעשרין מעשר עני בשביעית מה טעם משום דהרבה כרכים בבשן עולי מצרים ולא בבשן עולי בבל וקדושה ראשונה קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד לבא ותירץ רבינו תם דמה טעם דהתם גמרא הוא דקאמר לה ולאו מילתא דרבי אליעזר היא ותדע דהא במשנה דמסכת ידיים (פ"ד משנה ג) דתניא מילתיה דרבי אליעזר לא תנא לה והכי פירושה מה טעם מעשרין משום דמי הלא גוזרא אשכחן בערי ישראל שהיימוס עולי בבל מלקדש למאן דאמר לא קדשה כדי שיסמכו עליהן עניי ישראל בשביעית וכל שכן עמון ומואב שהן מוצה לארץ שהיימוס עולי בבל מלקדש למאן דאמר לא קדש והיימוס לעניים דהא לא מיירי בעמון ומואב שטהרו בסיחון אלא מיירי באותן שהיימו ישראל בגאתם ממצרים ולא בבשן והכי נמי משמע במסכת ידיים (ג"ז שם) דהשיב להו עם בבל

**יוסי** אחריה היתר וקדושת ירושלים אין אחריה היתר: **גמ'** א"ר יצחק שמעתי שמקריבין בבית חוניו בזמן הזה קסבר[5] בית חוניו לאו בית ע"ז היא וקא סבר קדושה ראשונה קידשה לשעתה ולא קידשה לעתיד לבוא דכתיב[1] כי לא באתם עד עתה אל המנוחה ואל הנחלה[2] מנוחה זו שילה נחלה זו ירושלים מקיש נחלה למנוחה מה מנוחה יש אחריה היתר אף נחלה יש אחריה היתר אמרו ליה אמרת אמר להו לא אמר רבא האלהים אמרה וגמירנא לה מיניה ומ"ט קא הדר ביה משום קשיא דרב מרי דמותיב רב מרי קדושת שילה יש אחריה היתר קדושת ירושלים אין אחריה היתר ועוד תנן[3] אמשבאו לירושלים נאסרו הבמות ולא היה להם עוד היתר והיא היתה לנחלה תנאי היא[7] (דתניא) א"ר אליעזר[8] שמעתי כשהיו בונין בהיכל[6] עושין קלעים להיכל וקלעים לעזרה אלא שבהיכל בונין מבחוץ ובעזרה בונין מבפנים וא"ר יהושע[2] שמעתי[1] שמקריבין אע"פ שאין בית אובלין קדשי קדשים אע"פ שאין קלעים קדשים קלים ומעשר שני אע"פ שאין חומה[3] מפני שקדושה ראשונה קידשה[1] לשעתה[9] וקידשה לעתיד לבוא[3] מכלל דר"א סבר לא קידשה לעתיד לבוא א"ל רבינא לרב אשי ממאי דלמא דכולי עלמא קדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבוא ומר מאי דשמיע ליה קאמר ומר מאי דשמיע ליה קאמר וכי תימא קלעים לר"א למה לי לצניעותא בעלמא אלא כי הני תנאי דתניא אמר רבי ישמעאל ברבי יוסי למה מנו[10] חכמים את אלו שכשעלו בני הגולה מצאו אלו וקידשום קידשום את אלו שכשעלו בני הגולה מצאו אלו וקידשום קידשום

חוניי לאו בית עבודה ורה היא וקדושת ירושלים יש אחריה היתר כולי, ונידחו דבריו. ומעשה דחוניי מפורש בסוף מסכת מנחות ובן שמעון הצדיק הוא וחלק על שמעיה אחיו. כשעלה לכהונה גדולה נתקנא בו וכו' וברח, והלך ובנה מזבח באלכסנדריא של מצרים והקריב עליו קרבן וכולי. **ואמרינן** תנאי היא, כלומר יש תנא שאומר יש אחריה היתר. **דתניא** אמר ר' ליעזר כשהיו בונין בהיכל היו עושין קלעים להיכל וקלעים לעזרה כו'. אמר ר' יהושע שמעתי שמקריבין אע"פ שאין בית בר' עד מפני שקדושה ראשונה קדישה לעתיד ולבוא לעולם. ודייקינן לאו מכלל דר' אליעזר בר פלוגתיה דר' יהושע סבר דקדו"ר ראשונה קדישה לשעתה היא ולא לעתיד. **ודחי רבינא** ואמר כולי עלמא קדישה לשעתה וקידשה לעתיד, ור' אליעזר א"מר מה ששמע ור' יהושע מה ששמע ואין ביניהן תלוקה. **ואמרינן** אלא ר' ישמעאל בר' יוסי הוא דא"מר קדושה ראשונה אינה לעתיד לבוא והוא חולק על ר' אליעזר ועל ר' יהושע. דתניא בתורת כהנים ערי חומה המוקפו(ן)ת מימות יהושע בן נון כגון קצרה הישנה של ציפורין וחקרה של ג(ו)ש חלב ויורפת הישנה וגמלה הי"י בגליל וגדור הרי בעבר הירדן וחריד ואונו וירושלים הרי ביהודה. אמר ר' ישמעאל בר' יוסי לא מנו את אלו אלא שקידשום כשעלו מן הגולה אבל הראשונות בטלו משבטלה הארץ. **איני** והתניא בסוף ערכין אמר ר' ישמעאל בר' יוסי וכי אלו בלבד היו והלא כתיב ששים עיר כל חבל ארגוב, וכתי' כל אלה ערים בצורות וגו'. אלא מצאו את אלו

---

מסורת הש"ס

ג) [מנחות קט:], ב) [זבחים דקיט.], ג) שם קיב., ד) [נ"ל דתמן], ה) שבועות ע:, זבחים קז: עדיות פ"ח מ"ז, ו) [זבחים סב.], ז) חגיגה ג: [זבחים ס: קז: חולין ז. ממורה כח. ערכין לב: מכות יט. שבועות טז.], ח) ערכין לב:, ט) [תוספתא דערכין פ"ה שביעית טז.], י) [דברים יב], כ) [שם], ל) [ויקרא ז], מ) [דף לב.], נ) להקריב עכשיו יכ"ל בגמה כל"ל, ס) [כתוספתא בערכין כט.], ע) [ס"ת שיה].

תורה אור השלם

1. כִּי לֹא בָאתֶם עַד עָתָה אֶל הַמְּנוּחָה וְאֶל הַנַּחֲלָה אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ: דברים יב ט
2. וְנָלַכְדָּ אֵת כָּל עָרָיו בָּעֵת הַהִוא לֹא הָיְתָה קִרְיָה אֲשֶׁר לֹא לָקַחְנוּ מֵאִתָּם שִׁשִּׁים עִיר כָּל חֶבֶל אַרְגֹּב מַמְלֶכֶת עוֹג בַּבָּשָׁן: דברים ג ד
3. כָּל אֵלֶּה עָרִים בְּצֻרוֹת חוֹמָה גְּבֹהָה דְּלָתַיִם וּבְרִיחַ לְבַד מֵעָרֵי הַפְּרָזִי הַרְבֵּה מְאֹד: דברים ג ה

גליון הש"ם

גמ' וקידשה לעתיד לבוא. עי' ברכות דף סא ע"ב:

הגהות הב"ח

(א) גמ' כשהיו בונין בהיכל עשו קלעים: (ב) שם לעתיד לבוא לאו מכלל דר' אליעזר: (ג) תוס' ד"ה דכולי עלמא וכו' ומצרים שהן חוצה לארץ וההיא דפ"ט דשביעית ומייתי לה בפ' מקום שנהגו דקאמר שלש תרלות לבעור יהודה: (ד) בא"ד צריך להוליכו לירושלים נקט ר' אליעזר ג"כ להוליכו כל"ל: (ה) ד"ח לאה וכו' ויש לומר. נ"ב משמע מפכת תוס' דמפרשי דאשונה אנרסם וילחק ויעקב שיה ירושת יהושע ואלו שיהם יש להם ביעול אבל שלישית ירושת עזרא אין לה ביעול הה שלא לדכרי התוס' שאמנו כפ' הערל דפי' יש להם הייט לומר לצריך לחזור לירושה כדי לקדשם ואין להם הייט לומר דא"ל דירושה עומדת היא דלא בעלה קדושתה ומנו שפרש"י לשם אלא לדברינו מנגלן דאשונה היא ירושת אנרסם ויצחק ויעקב שיה ירושת יהושע ומשם ואילך קדשה לעולם ולר"י וכ"ש דאשונה היא ירושת יהושע שיה היא ירושת עזרא ומשם ואילך קדשה לעולם ע"ש:

---

**שם** א מיי' פ"ו מהלכות בית הבחירה הל' ג: **ע ב** ג מיי' שם פ"ו הלכה טו [ופי"ט מהלכות מעשה הקרבנות הלכה טו] סמג עשין קסב:

מוסף רש"י

**כי לא באתם עד עתה.** כימי גלגל אל המנוחה כו' (זבחים קיט.). **והיא היתה לנחלה.** הסיח דכתיב בקרא דמשבאו אל המנוחה ואל הנחלה יאסרו הבמות (זבחים קיב:). **שמעתי.** מרבותי, **בשהיו בונין בהיכל.** כימי עזרא, עושין קלעים. במקום החומה ובונים את כתלי החומה אצל הקלעים, וכן לעזרה, אלא שבהיכל בונין מבחוץ. נתנו הקלעים לפנים מן החומה ובונים את החומה מבחוץ שלא יזוז עיניהם מן ההיכל, וקס"ל דהתם קלעים לרבי אליעזר כדי להכשיר העזרות להקריב קרבן דאם אין בית אין קרבן דקדושה ראשונה כעולה לה (שבועות טז.), אע"פ שאין חומה. בירושלים קודם שנבנית החומה (שם). **קדושה ראשונה.** של בית (זבחים יט. ובחים ס: סב.). **ומר מאי דשמיע ליה קאמר.** ולא כא רבי יהושע לתלוק על רבי אליעזר דאמר לא קדשה (שבועות טז.). **למה מנו חכמים את אלו.** עיירות מנו חכמים בפרק בתרא דערכין שהיו מוקפות חומה מימות יהושע בן נון לענין מנות בתי ערי חומה והיה להם למנות עוד הרבה שלא מנאום (שם). **מצאו את אלו וקידשום.** לא פירש לי כמה מקודשים עדי ארץ ישראל (שם. ובערכין לב: כתב: מפורש במסכת שבועות (שם) דמקדשי לה בשתי תודות ובשיר ובא דין מהלכין ושתי תודות אחריהן). **אבל הראשונות בטלו.** שאין קדושה לארץ נוסגת בהן ואין בהן דין ערי חומה, **משבטלה הארץ.** במיכון לגלות (ערכין לב:). **קדושה ראשונה.** שקדשה יהושע (שם). **וכי אלו בלבד היו.** מוקפות חומה מימות יהושע בן נון (שבועות טז.). **מצאו אלו.** דרך ניתחם (שם).

רבינו חננאל

יש אחריה היתר. כלומר שרתה השכינה אחר חורבנה בנוב וגבעון ובירושלים. אבל משנבנה בית עולמים אין אחר היתר במקום אחר לעולם. אמר ר' יצחק שמעתי שמקריבין בבית חוניי בזמן הזה, קסבר בית

(א) גם׳ הסמא הא אמרי לקמן דלא צריכי לקדושי:

## מוסף רש"י

הא אמרי לא צריכא לקדושי. בפוסמא דהך ברייתא מסיים ומזיל לא אלו בלבד כל המצות הללו. תמות בתי ערי חומה ושלוח מצורעים ושאין עושים מגרשיהם שדה (שם). הא ר' אליעזר ב"ר יוסי אמרה. כי היכי דקאמר אע"פ שאין לו עכשיו ואע"ג דחרוב לא בעלה קדושתיה (ערכין לב:). אשר לוא חומה. לוא כתיב, משמע לא ומשמע לו כלומר אין לו עכשיו והיה לו חומה קודם לכן, הוה נמי בית מלוט בהו (ערכין לב:). דכסתה פניה בבית חמיה. ולא ראה אותה כל הימים בגדלה בביתו לפיכך לא הכיר בה (סוטה יב:) ל"א שכסתה פניה בבית חמיה, וה"ק אע"פ שהיה בלבו שהיא תמר טועה היה בכך לומר אחרת היא, שהרי תמר לטעה היא (ר' הב"ח שם). אמרין. אביו של ישעיהו, ואמציה. מלך יהודה, אחים היו. ואמציה מזרע דוד היה ואמון אחיו נביא היה, אלמא נביאים נפוק מיהו (סוטה יב:). מקום ארון אינו מן המדה. אינו תופס למעט ממדת האולם של בית כלים, דתניא ארון שעשה משה יש לו עשר אמות אורך לכל רוח, כשנתנו באמצע בית הכפורת, והרי כל האולם לא היה אלא כ׳ על כ׳ שנאמר ולפני הדביר עשרים אמה אורך ועשרים אמה רוחב, אלא שאין מקום הארון ממעטו כלום (יומא נא:). ארון שעשה משה. כשמונח בדביר, יש לו עשר אמות לכל רוח. עשר אמות ריוח ממנו לאותן לעל גד, והאדיר היה עשרים על עשרים (מנחות צח:) כשניתן בבית קדשי הקדשים שעשה שלמה, שהוא כ׳ על כ׳, יש לו עשר אמות ריוח לכל רוח ורוח ליתיו ולאמצעו, הרי עשרים אלא ארון, ולפיכך כי עד הדביר (רשב"ם ב"ב עט:). מרי דבי. וקרי ליה לאלם לנשמים, לנדיקים שאנשי כנסת הגדולה (חולין קלט:). כי טוב. משמע כי טוב בעיניו הלולא ושמחה סנהדרין לט:). בן ישיש. שיש אחריס, שוגאיכם שם) אבל בעוונתן של נדיקים הוא נעלמו שם, שנאמר כאשר שם ה׳ עליכם (דברים כח סג).

## רבינו חננאל

מנאום, ולא אלו בלבד אלא כל שתעלה מסורת שאבותיך שמוקפות חומה שמות יהושע בן נון, כל המצות הללו נוהגות בה. ומי שקדושה ראשונה קדישה לשעתה היא וקדושה לעתיד לבא. קשיא דר׳ ישמעאל אדר׳ ישמעאל. ופרקינן תרי תנאי ליבא דר׳ ישמעאל. איבעית אימא הא בחריתא ר׳ אלעזר בר׳ יוסי אמרה. דתניא ר׳ לעזר בר׳ יוסי אומר אשר לו חומה צמיתות כו׳, אע״פ שאין לו עכשיו והיה לו קודם לכן. כלומר אע״פ שחרבה חומתה, בקדושתה קיימא. מסורת בידינו באנשי כנסת הגדולה, כל ויהי לשון צער הוא. חמשה ויהי בימי הוו. ועוד מסורת בידינו מאנשי כנסת הגדולה, אמרן ואמציה הוים הוו. ואפיקנא כל כלה שצנועה בבית חמיה זוכה לצאת ממנה מלכים ונביאים. מנא לן מחמר. ועוד מסורת בידינו קום ארון [אינו] מן המידה. דתניא ארון שעשה משה יש לו עשר אמות ריוח לכל רוח. וכתיב ולפני הדביר עשרים וגו׳.

חל בת לבן אחי אמו ואת צאן לבן אחי אמו ויגש יעקב ויגל את האבן מעל פי הבאר וישק את צאן לבן אחי אמו: בראשית כט י 23. ויהי בימי אחז בן יותם בן עזיהו מלך יהודה עלה רצין מלך ארם ופקח בן רמליהו מלך ישראל ירושלם מלחמה עליה ולא יכל להלחם עליה: ישעיהו ז א 24. ויהי בימי הדורקים בן יאשיהו מלך יהודה עד חם עשתי עשרה שנה לצדקיהו בן יאשיהו מלך יהודה עד גלות ירושלם בחדש החמישי: ירמיהו א ג 25. ויראה יהודה ויחשבה זונה בי בסתה פניה: בראשית לח טו 26. חזון ישעיהו בן אמוץ אשר חזה על יהודה וירושלם בימי עזיהו יותם אחז יחזקיהו מלכי יהודה: ישעיהו א א 27. ולפני הדביר עשרים אמה ארך ועשרים אמה רחב ועשרים אמה קומתו ויצפהו

חב סגור ויצף מבחוץ ארז: מלכים א ו כ 28. חמש אמות בגף הכרוב האחת וחמש אמות בגף הכרוב השנית עשר אמות מקצות כנפיו ועד קצות כנפיו: מלכים א ו כד 29. וקמתי עליהם נאם יי צבאות והכרתי לבבל שם ושאר ונין ונכד אם יי: ישעיהו יד כב 30. תחת הנעצוץ יעלה ברוש ותחת הסרפד יעלה הדס והיה יי לשם לאות עולם לא יכרת: ישעיהו נה יג 31. ובאו ונתו בכם בנחלי הבתות ובנקיקי הסלעים ובכל הנעצרים ובכל נהללים: ישעיהו ז יט 32. ואתה קח לך בשמים ראש מר דרור חמש מאות וקנמן בשם חמשים ומאתים וקנה כשם חמשים ומאתים: שמות ל כג 33. עמודיו עשה כסף רפידתו זהב מרבצו ארגמן תוכו רצוף אהבה מבנות ירושלם: שיר השירים ג י 34. ויהי אמן את הדסה היא אסתר בת דודו כי אין לה אב ואם והנערה יפת תאר וטובת מראה ובמות אביה ואמה לקחה מרדכי לו לבת: אסתר ב ז 35. והיה כאשר שש יי עליכם להיטיב אתכם ולהרבות

חכם כן ישיש יי עליכם להאביד אתכם ולהשמיד אתכם ונסחתם מעל האדמה אשר אתה בא שמה לרשתה: דברים כח סג 36. ויזעע אל העם ויעמד משררים ליי ומהללים להדרת קדש בצאת לפני החלוץ ואומרים הודו ליי כי לעולם

סדו: דברי הימים ב כ כא 37. ויבא בין מחנה מצרים ובין מחנה ישראל ויהי הענן והחשך ויאר את הלילה ולא קרב זה אל זה כל הלילה: שמות יד ד 38. כי לאדם שטוב לפני נתן חכמה ודעת ושמחה ולחוטא נתן ענין לאסוף ולכנוס

תת לטוב לפני האלהים גם זה הבל ורעות רוח: קהלת ב כו 39. ויסר המלך את טבעתו אשר העביר מהמן ויתנה למרדכי ויושם אסתר את מרדכי על בית המן: אסתר ח ב 40. ושמתי כסאי בעילם והאבדתי משם מלך ושרים נאם

יי: ירמיהו מט לח

## תורה אור השלם

1. ואם לא יגאל עד מלאת לו שנה תמימה וקם הבית אשר בעיר אשר לו חמה לצמיתת לקנה אתו לדרתיו לא יצא ביובל: ויקרא כה ל
2. ויהי בימי אחשורוש הוא אחשורוש המלך מהדו ועד כוש שבע ועשרים ומאה מדינה: אסתר א א
3. ויהי בימי שפט השפטים ויהי רעב בארץ וילך איש מבית לחם יהודה לגור בשדי מואב הוא ואשתו ושני בניו: רות א א
4. ויהי כי החל האדם לרב על פני האדמה ובנות ילדו להם: בראשית ו א
5. וירא יי כי רבה רעת האדם בארץ וכל יצר מחשבת לבו רק רע כל היום: בראשית ו ה
6. ויהי בנסעם מקדם וימצאו בקעה בארץ שנער וישבו שם: בראשית יא ב
7. ויאמרו הבה נבנה לנו עיר ומגדל וראשו בשמים ונעשה לנו שם פן נפוץ על פני כל הארץ: בראשית יא ד
8. ויהי בימי אמרפל מלך שנער אריוך מלך אלסר כדרלעמר מלך עילם ותדעל מלך גוים: עשו מלחמה את ברע מלך סדם ואת ברשע מלך עמרה שנאב מלך אדמה ושמאבר מלך צבויים ומלך בלע היא צוער: בראשית יד א-ב
9. ויהי בהיות יהושע בירחו וישא עיניו וירא והנה איש עמד לנגדו וחרבו שלופה בידו וילך יהושע אליו ויאמר לו הלנו אתה אם לצרינו: יהושע ה יג
10. ויהי יי את יהושע ויהי שמעו בכל הארץ: יהושע ו כז
11. ויהי איש אחד מן הרמתים צופים מהר אפרים ושמו אלקנה בן ירחם בן אליהוא בן תוהו בן צוף אפרתי: שמואל א א א
12. ולחנה יתן מנה אחת אפים כי את חנה אהב ויי סגר רחמה: שמואל א א ה
13. ויהי כאשר זקן שמואל וישם את בניו שופטים לישראל: שמואל א ח א 14. ולא הלכו בניו בדרכיו ויטו אחרי הבצע ויקחו שחד ויטו משפט: שמואל א ח ג 15. ויהי דוד לכל דרכו משכיל ויי עמו: שמואל א יח יד 16. ויהי שאול עונן את דוד מהיום ההוא והלאה: שמואל א יח ט 17. ודי בי ישב המלך בביתו ויי הניח לו מסביב מכל איביו: שמואל ב ז א 18. רק אתה לא תבנה הבית כי כנף היוצא מחלציך הוא יבנה הבית לשמי: דברי הימים ב ו ט 19. ויהי ביום השמיני קרא משה לאהרן ולבניו ולזקני ישראל: ויקרא ט א 20. ויקרא אלהים לאור יום ולחשך קרא לילה ויהי ערב ויהי בקר יום אחד: בראשית א ה 21. ויהי בשמונים שנה וארבע מאות שנה לצאת בני ישראל מארץ מצרים בשנה הרביעית בחדש ו הוא החדש השני למלך שלמה על ישראל ויבן הבית ליי: מלכים א ו א 22. ויהי כאשר ראה יעקב את

מלאכי השרת לומר שירה אמר הקב"ה מעשה ידי טובעין בים ואתם אומרים שירה אמר רבי אלעזר הוא אינו שש אבל אחרים משיש ודיקא נמי דכתיב כן ישיש ולא כתיב ישוש ש"מ רבי אבא בר כהנא פתח לה פיתחא להאי פרשתא מהכא [38]לאדם שטוב לפניו נתן חכמה ודעת ושמחה זה מרדכי הצדיק ולחוטא נתן ענין לאסוף ולכנוס זה המן לתת לטוב לפני האלהים זה מרדכי ואסתר דכתיב [39]ותשם אסתר את מרדכי על בית המן רבה בר עופרן פתח לה פיתחא להאי פרשתא מהכא [40]ושמתי כסאי בעילם והאבדתי משם מלך ושרים מלך זו ושתי ושרים זה המן ועשרת בניו רב דימי בר יצחק פתח לה פיתחא להאי פרשתא מהכא

כי

(ה) השתא [הא] אמרי לא צריכא לקדושי אלא מצאו את אלו ומנאום ולא אלו בלבד אלא כל שתעלה לך מסורת בידך מאבותיך שמוקפת חומה מימות יהושע בן נון כל המצות הללו נוהגין בה מפני שקדושה ראשונה קדישה לשעתה וקדישה לעתיד לבא קשיא דר׳ ישמעאל אדר׳ ישמעאל תרי תנאי אליבא דר׳ ישמעאל בר׳ יוסי ואיבעית אימא הא ר׳ אלעזר בר יוסי אמרה דתניא [6]ר׳ אלעזר בר׳ יוסי אומר [1]אשר לוא חומה אע"פ שאין לו עכשיו והיה לו קודם לכן: [2]ויהי בימי אחשורוש אמר רבי לוי ואיתימא רבי יונתן דבר זה מסורת בידינו מאנשי כנסת הגדולה כל מקום שנאמר ויהי אינו אלא

לשון צער [2]ויהי בימי אחשורוש הוה המן [3]ויהי בימי שפוט השופטים הוה רעב [4]ויהי כי החל האדם לרוב [5]וירא ה׳ כי רבה רעת האדם [6]ויהי בנסעם מקדם [7]הבה נבנה לנו עיר [8]ויהי בימי אמרפל עשו מלחמה [9]ויהי בהיות יהושע בירחו וחרבו שלופה בידו [10]ויהי ה׳ את יהושע וימעלו בני ישראל [11]ויהי איש אחד מן הרמתים [12]כי את חנה אהב וה׳ סגר רחמה [13]ויהי [3](כי) זקן שמואל [14]ולא הלכו בניו בדרכיו [15]ויהי דוד לכל דרכיו משכיל [וה׳ עמו] [16]ויהי שאול עונן את דוד [17]ויהי כי ישב המלך בביתו [3][18]רק אתה לא תבנה הבית והכתיב [19]ויהי ביום השמיני ותניא אותו היום היתה שמחה לפני הקדוש ברוך הוא כיום שנבראו בו שמים וארץ כתיב הכא ויהי ביום השמיני וכתיב התם [20]ויהי [7](בקר) יום אחד הא שכיב נדב ואביהוא והכתיב [21]ויהי בשמונים שנה וארבע מאות שנה והכתיב [22]ויהי כאשר ראה יעקב את רחל והכתיב ויהי ערב ויהי בקר יום אחד והאיכא שני והאיכא שלישי והאיכא טובא [8]אמר רב אשי כל ויהי איכא הכי ואיכא הכי ויהי בימי אינו אלא לשון צער חמשה ויהי בימי הוו ויהי בימי אחשורוש ויהי בימי שפוט השופטים ויהי בימי אמרפל [23]ויהי בימי אחז [24]ויהי בימי יהויקים [9](א"ר) לוי דבר זה מסורת בידינו מאבותינו אמוץ ואמציה אחים הוו מאי קמ"ל כי הא [10]דא"ר שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן כל כלה שהיא צנועה בבית חמיה זוכה ויוצאין ממנה מלכים ונביאים מנלן מתמר דכתיב [25]ויראה יהודה ויחשבה לזונה כי כסתה פניה משום דכסתה פניה ויחשבה לזונה אלא משום דכסתה פניה בבית חמיה ולא הוה ידע לה זכתה ויצאו ממנה מלכים ונביאים מלכים מדוד ונביאים דא"ר לוי מסורת בידינו מאבותינו אמוץ ואמציה אחים היו וכתיב [26]חזון ישעיהו בן אמוץ וא"ר לוי דבר זה [9]מסורת בידינו מאבותינו מקום ארון אינו מן המדה תניא נמי הכי ארון שעשה משה יש לו עשר אמות לכל רוח וכתיב [27]ולפני הדביר עשרים אמה אורך [10]וכתיב [28]כנף הכרוב האחד עשר אמות וכנף הכרוב האחד עשר אמות ארון גופיה היכא הוה קאי אלא לאו שמע מינה בגם היה עומד ר׳ יונתן פתח לה פיתחא להאי פרשתא מהכא [29]וקמתי עליהם וגו׳ והכרתי לבבל שם ושאר ונין ונכד נאם ה׳ שם זה הכתב שאר זה לשון נין זה מלכות ונכד זו ושתי רבי שמואל בר נחמני פתח לה פיתחא להאי פרשתא מהכא [30]תחת הנעצוץ יעלה ברוש ותחת הסרפד יעלה הדס תחת הנעצוץ תחת המן הרשע [9]שעשה עצמו ע"ז דכתיב [31]ובכל הנעצוצים ובכל הנהלולים יעלה ברוש זה מרדכי שנקרא ראש לכל הבשמים שנאמר [32]ואתה קח לך בשמים ראש מר דרור ומתרגמינן [9]מרי דכי תחת הסרפד תחת ושתי הרשעה בת בנו של נבוכדנצר הרשע ששרף רפידת בית ה׳ דכתיב [33]רפידתו זהב יעלה הדם זו אסתר הצדקת שנקראת הדסה שנאמר [34]ויהי אומן את הדסה והיה לה׳ לשם זו מקרא מגילה לאות עולם לא יכרת אלו ימי פורים ר׳ יהושע בן לוי פתח לה פיתחא להאי פרשתא מהכא [35]והיה כאשר שש ה׳ עליכם להיטיב אתכם כן ישיש לה׳ להרע אתכם [9]ומי חדי הקב"ה במפלתן של רשעים והא כתיב [36]בצאת לפני החלוץ ואומרים הודו לה׳ כי לעולם חסדו וא"ר יוחנן מפני מה לא נאמר כי טוב בהודאה זו לפי שאין הקב"ה שמח במפלתן של רשעים ואמר רבי יוחנן מאי דכתיב [37]ולא קרב זה אל זה כל הלילה בקשו

**שאר** זה לשון. קשה שעדיין הס מספרין [נבבל] בלשון ארמית ונראה דרולה לומר [לשון מלכות] שהמלכים משתמשין בו שאין שאר [העם] מכירין בו [9]: **רבה** בר עופרן. גרסינן ולא גרסינן עפרון דשם רגשיים ירקב ולא מסקו בשמייהו [9]: שלשה

הסרפד תחת ושתי הרשעה בת בנו של נבוכדנצר הרשע ששרף רפידת בית ה׳ דכתיב [33]רפידתו זהב יעלה הדם זו אסתר הצדקת שנקראת הדסה שנאמר [34]ויהי אומן את הדסה והיה לה׳ לשם זו מקרא מגילה לאות עולם לא יכרת אלו ימי פורים ר׳ יהושע בן לוי פתח לה פיתחא להאי פרשתא מהכא [35]והיה כאשר שש ה׳ עליכם להיטיב אתכם כן ישיש לה׳ להרע אתכם [9]ומי חדי הקב"ה במפלתן של רשעים והא כתיב [36]בצאת לפני החלוץ ואומרים הודו לה׳ כי לעולם חסדו וא"ר יוחנן מפני מה לא נאמר כי טוב בהודאה זו לפי שאין הקב"ה שמח במפלתן של רשעים ואמר רבי יוחנן מאי דכתיב [37]ולא קרב זה אל זה כל הלילה בקשו מלאכי השרת לומר שירה אמר הקב"ה מעשה ידי טובעין בים ואתם אומרים שירה אמר רבי אלעזר הוא אינו שש אבל אחרים משיש ודיקא נמי דכתיב כן ישיש ולא כתיב ישוש ש"מ רבי אבא בר כהנא פתח לה פיתחא להאי פרשתא מהכא [38]לאדם שטוב לפניו נתן חכמה ודעת ושמחה זה מרדכי הצדיק ולחוטא נתן ענין לאסוף ולכנוס זה המן לתת לטוב לפני האלהים זה מרדכי ואסתר דכתיב [39]ותשם אסתר את מרדכי על בית המן רבה בר עופרן פתח לה פיתחא להאי פרשתא מהכא [40]ושמתי כסאי בעילם והאבדתי משם מלך ושרים מלך זו ושתי ושרים זה המן ועשרת בניו רב דימי בר יצחק פתח לה פיתחא להאי פרשתא מהכא

כי

**כי עבדים אנחנו.** פסוק הוא בספר עזרא וסיפא ויט עלינו חסד לפני (ב) שרי פרס לתת (ג) עלינו ממיה: **כאש בימי נבוכדנצר.** שהגילנו לתוך הכבשן: **אימתי ראו כל אפסי ארץ את ישועת אלהינו בימי מרדכי.** שהדבר נגלה לכל האומות שהלכו מגרות בכל העולם: ⁵ **מסורבלין.** מלובשין בבשר: **נעשה שונאו של הקדוש ברוך הוא מך.** כמי שלא היה יכול להושיע: **אדם ולא מלך.** זה המן: **רב מפנה [אמר] מהכא.** פתח פתחא: [**הדא דכתיב כו'**]. מה שכתב בתורה ואין קונה (ד) גזר המן שלא יהא אדם רשאי לקנות מהן לעבד: **ושמואל אמר** (ה) **מהכא.** פתחא לא מתקמיס וגו': **ואם לא פוריש וגו'.** אף אלו נענשו על שחמל שאול על

[1] כי עבדים אנחנו ובעבודתנו לא עזבנו אלהינו ויט עלינו חסד לפני מלכי פרס אימתי בזמן [2] המן רבי חנינא בר פפא פתח לה פתחא להא פרשתא מהכא [3] הרכבת אנוש לראשנו באנו באש ובמים באש בימי נבוכדנצר הרשע ובמים בימי פרעה ותוציאנו לרויה בימי המן רבי יוחנן פתח לה פתחא להא פרשתא מהכא [4] זכר חסדו ואמונתו לבית ישראל ראו כל אפסי ארץ את ישועת אלהינו אימתי ראו כל אפסי ארץ את ישועת אלהינו בימי מרדכי ואסתר ריש לקיש פתח לה פתחא להא פרשתא מהכא [4] ארי נוהם ודוב שוקק מושל רשע על עם דל ארי נוהם זה נבוכדנצר הרשע דכתיב ביה [5] עלה אריה מסובכו דוב שוקק זה אחשורוש דכתיב ביה [6] וארו חיוה אחרי תניינה דמיה לדוב [7] ותני רב יוסף אלו פרסיים שאוכלין ושותין כדוב ומסורבלין בשר כדוב ומגדלין שער כדוב ואין להם מנוחה כדוב מושל רשע זה המן על עם דל אלו ישראל שהם דלים מן המצות ר' אלעזר פתח לה פתחא להא פרשתא מהכא [7] בעצלתים ימך המקרה ובשפלות ידים ידלוף הבית [8] בשביל עצלות שהיה להם לישראל שלא עסקו בתורה נעשה שונאו של הקב"ה מך ואין מך אלא עני שנאמר [8] ואם מך הוא מערכך ואין מקרה אלא הקב"ה שנאמר [9] המקרה במים עליותיו רב נחמן בר יצחק פתח לה פתחא להא פרשתא מהכא [10] שיר המעלות לולי ה' שהיה לנו יאמר נא ישראל לולי ה' שהיה לנו בקום עלינו אדם [9] אדם ולא מלך רבא פתח לה פתחא להא פרשתא מהכא [11] ברבות צדיקים ישמח העם ובמשול רשע יאנח עם ברבות צדיקים ישמח העם זה מרדכי ואסתר דכתיב [12] והעיר שושן צהלה ושמחה ובמשול רשע יאנח עם זה המן דכתיב [13] והעיר שושן נבוכה רב מתנה אמר מהכא [14] כי מי גוי גדול אשר לו אלהים קרובים אליו רב אשי אמר מהכא [15] או הנסה אלהים וגו' [א] [16] ויהי בימי אחשורוש אמר רב ויי והי (ו) הדא דכתיב [17] והתמכרתם שם לאויביך לעבדים ולשפחות וגו' ושמואל אמר [18] לא מאסתים ולא געלתים לכלותם לא מאסתים בימי יוונים ולא געלתים בימי נבוכדנצר לכלותם בימי המן להפר בריתי אתם בימי פרסיים כי אני ה' אלהיהם בימי גוג ומגוג במתניתא תנא לא מאסתים בימי כשדים שהעמדתי להם דניאל חנניה מישאל ועזריה ולא געלתים בימי יוונים שהעמדתי להם שמעון הצדיק וחשמונאי ובניו ומתתיה כה"ג לכלותם בימי המן שהעמדתי להם מרדכי ואסתר להפר בריתי אתם בימי פרסיים שהעמדתי להם של בית רבי וחכמי דורות כי אני ה' אלהיהם לעתיד לבוא שאין כל אומה ולשון יכולה לשלוט בהם רבי לוי אמר מהכא [19] ואם לא תורישו את יושבי הארץ רבי חייא אמר מהכא [20] והיה כאשר דמיתי לעשות להם אעשה לכם [ב] אחשורוש אמר רב אחיו של ראש ובן גילו של ראש אחיו של ראש אחיו של נבוכדנצר הרשע שנקרא ראש שנאמר [21] אנת הוא רישא די דהבא בן גילו של ראש הוא הרג הוא ביקש להרוג הוא החריב הוא ביקש להחריב שנאמר [22] ובמלכות אחשורוש בתחלת מלכותו כתבו שטנה על יושבי יהודה וירושלם ושמואל אמר שהושחרו פניהם של ישראל בימיו כשולי קדרה ורבי יוחנן אמר כל שזוכרו אמר אח לראשו ורבי חנינא אמר שהכל נעשו רשין בימיו שנאמר [23] וישם המלך אחשורוש מס הוא אחשורוש הוא ברשעו מתחילתו ועד סופו [24] הוא עשו הוא ברשעו מתחילתו ועד סופו [25] הוא דתן ואבירם הן ברשען מתחילתן ועד סופן [26] הוא המלך אחז הוא ברשעו מתחילתו ועד סופו [27] אברם הוא אברהם הוא בצדקו מתחילתו ועד סופו [28] הוא אהרן ומשה הן בצדקן מתחילתן ועד סופן [29] ודוד הוא הקטן הוא בקטנותו מתחילתו עד סופו כשם שבקטנותו הקטין עצמו אצל מי שגדול ממנו בתורה כך במלכותו הקטין עצמו אצל מי שגדול ממנו בחכמה המולך אמר רב שמלך מעצמו אמרי לה לשבח ואמרי לה לגנאי אמרי לה הוה אינש דחשיב למלכא כוותיה ואמרי לה לגנאי דלא הוה חזי למלכותא וממונא יתירא הוא דיהב וקם מהודו ועד כוש רב ושמואל חד אמר הודו בסוף העולם וכוש בסוף העולם וחד אמר הודו וכוש גבי הדדי הוו קיימי כשם שמלך על הודו וכוש כך מלך מסוף העולם ועד סופו כיוצא בדבר אתה אומר [30] כי הוא רודה בכל עבר הנהר מתפסח ועד עזה [7] רב ושמואל חד אמר תפסח בסוף העולם ועזה בסוף העולם וחד אמר תפסח ועזה בהדי הדדי הוו קיימי כשם שמלך על תפסח ועל עזה כך מלך על כל העולם כולו שבע ועשרים ומאה מדינה אמר רב חסדא בתחילה מלך על שבע ולבסוף מלך על עשרים ולבסוף מלך על מאה אלא מעתה [31] ושני חיי עמרם שבע ושלשים ומאת שנה מאי דרשת ביה שאני הכא דקרא יתירא הוא מכדי כתיב מהודו ועד כוש שבע ועשרים ומאה מדינה למה לי ש"מ לדרשה: תנו רבנן שלשה מלכו בכיפה ואלו הן אחאב [8] ואחשורוש ונבוכדנצר אחאב דכתיב [32] חי ה' אלהיך אם יש גוי וממלכה אשר לא שלח אדוני שם לבקשך [9] וגו' ואי לא דהוה מליך עלייהו היכי מצי משבע להו נבוכדנצר דכתיב [33] והיה הגוי והממלכה אשר לא [9] יתן את צוארו בעול מלך בבל אחשורוש הא דאמרן

**שלשה מלכו בכל העולם כולו. והא דלא תסיב אלכסנדר' מוקדון משום דלא מייתי הכא אלא באותם הכתובים להדיא: אמה**

עמלק: **לעשה לכם.** אף אלו כמעט כלו: **אחיו של ראש.** כלומר דומה לו: **בן גילו.** בן מזלו. שניהן דעת אחת היה להן: **בקש להחריב.** יסוד שיסד זרובבל בבית המקדש בימי כורש לפני אחשורוש כמו שאמור בספר עזרא (פרק ד): **שטנה.** שמנעה לשטן להם שלא ינגוהו: ⁶ **אח.** אור: **אכרס הוא אכריסם.** פסוק הוא בדברי הימים: **שמלך מעצמו.** שלא היה מזרע המלוכה: **כי הוא רודה.** כמיד בשלמה: **בקש שמלך על תפסח** (ז) **ועל עזה וכו'.** והכי קאמר כי הוא רודה בכל עבר הנהר כמו מתפסח ועד עזה: **מלכו בכיפה.** תחת כל כיפת הרקיע: **הא דאמרן.** מהודו ועד כוש:

סימן

## מסורת הש"ם

א) ס"א מרדכי. ב) ע"ז ב: קדושין עב. ג) [מעמים ז:], ד) סנהדרין כ:, ה) [ל"ל נבוכדנצר ואחשורוש], ו) [ל"ל ואמרו אין והסביב אם המלכה ואם הגוי וגו'], ז) [ל"ל יענבו אתו אם נבוכדנצר מלך בבל ואם אשר לא יתן וגו'], ח) [ל"ל לגו], ט) [דברים כח].

## גליון הש"ם

גמ' **ארם ולא מלך.** עי' ע"ז דף ג ע"א תד"ה כהיס: רש"י ד"ה בסורבלין מלובשין. עי' רש"י שבת דף קלו ע"ב ד"ה קטן המסורבל: ד"ה **אח אור.** עי' סנהדרין דף קכ ע"ב וברש"י שם ד"ה אח לשמים. וברש"י הושע יג טו:

## הגהות הב"ח

(**א**) גמ' אמר רב ויי וכי נתקיים מה שכתוב בתורה והתמכרתם שם: (**ב**) רש"י ד"ה כי עבדים וכו' לפני מלכי פרס: (**ג**) ד"ה ושמואל אמר פתח פתחא מהכא לא מתקמיס: (**ד**) ד"ה כשם שמלך על תפסח. נ"ב הא דלא פרש"י כלום על כשם שמלך מהודו ועד כוש משום דלשם הוכר מהודו עד כוש תמילה ולא זו אף זו קאמר אבל הכא הוכיר תפסח ועזה בסופיה דקרא קשיא ולריך לפרש דה"ק כי הוא רודה כו':

## הגהות הגר"א

(**א**) גמ' אמר הנסה אלהים וגו' רב אמר מהכא והתמכרתם כו' כל"ל: (**ב**) שם אעשה לכם ויהי בימי אחשורוש אמר רב ויי וכי אחשורוש אמר רב כו' כל"ל:

## מוסף רש"י

וארי. והנה. אחרי. תמרת (ע"ז ב:), ומסורבלין. נעלי בסר לשון עוני ושומן הוא ובעלמא נמי אמרינן (שבת קלו:) קטן מסורבל בבשר, המלוכם בבשר בסרבל (קדושין עב.) ולשון מלכות הוא כמו (דניאל ג) כפיתו בסרבליהון (ע"ז ב:). ואין להם מנוחה כדוב. דוב אין לו מנוחה אלא הולך וכא כל שעה (שם): כשהוא קשור הולך וכא תמיד סביבותיו (קדושין שם). כך מלך על כל העולם כולו. ויכי קאמר קרא כי הוא רודה בכל עבר הנהר כמתפסח ועד עזה (סנהדרין כ:).

## רבינו חננאל

אחשורוש אחיו של ראש ובן גילו של ראש, פי' אחשורוש אח שוה לראש. אחיו של נבוכדנצר כו'. הוא אחשורוש, הוא כרשעתו מתחילתו ועד סופו. ת"ר שלשה מלכו בכיפה, אחאב ונבוכדנצר) ואחשורוש כו'.

## תורה אור השלם

1. כי עֲבָדִים אֲנַחְנוּ וּבַעֲבֻדָּתֵנוּ לֹא עֲזָבָנוּ אֱלֹהֵינוּ וַיֵּט עָלֵינוּ חֶסֶד לִפְנֵי מַלְכֵי פָרַס לָתֶת לָנוּ מְחַיָּה לְרוֹמֵם אֶת בֵּית אֱלֹהֵינוּ וּלְהַעֲמִיד אֶת חָרְבֹתָיו וְלָתֶת לָנוּ גָדֵר בִּיהוּדָה וּבִירוּשָׁלִָם:

עזרא ט ט

2. הַרְכֶּבֶת אֲנוֹשׁ לְרֹאשֵׁנוּ בָּאנוּ בָאֵשׁ וּבַמָּיִם וְתוֹצִיאֵנוּ לָרְוָיָה: תהלים סו יב

3. זָכַר חַסְדּוֹ וֶאֱמוּנָתוֹ לְבֵית יִשְׂרָאֵל רָאוּ כָל אַפְסֵי אָרֶץ אֵת יְשׁוּעַת אֱלֹהֵינוּ: תהלים צח ג

4. אֲרִי נֹהֵם וְדֹב שוֹקֵק מֹשֵׁל רָשָׁע עַל עַם דָּל:

משלי כח טו

5. עֹלָה אַרְיֵה מִסְּבֻכוֹ וּמַשְׁחִית גּוֹיִם נָסָע יָצָא מִמְּקֹמוֹ לָשׂוּם אַרְצְךָ לְשַׁמָּה עָרֶיךָ הִצֻּתֶנָה מֵאֵין יוֹשֵׁב: ירמיהו ד ז

6. וְאֵרוּ חַיָּה אַחֲרֵי תְנִינָה דְּמִיָה לְדֹב וְלִשְׁטֹר חַד הֲקִמַת וּתְלַת עַלְעִין בְּפֻמָּהּ בֵּין שִׁנָּהּ וְכֵן אָמְרִין לַהּ קוּמִי אֲכֹלִי בְּשַׂר שַׂגִּיא:

דניאל ז ה

7. בְּעַצְלָתַיִם יִמַּךְ הַמְּקֵרֶה וּבִשְׁפֹלוּת יָדַיִם יִדְלֹף הַבָּיִת:

קהלת י יח

8. וְאִם מָךְ הוּא מַעֲרֶכֶךָ וְהַעֲמִידוֹ לִפְנֵי הַכֹּהֵן וְהֶעֱרִיךְ אֹתוֹ הַכֹּהֵן עַל פִּי אֲשֶׁר תַּשִּׂיג יַד הַנֹּדֵר יַעֲרִיכֶנּוּ הַכֹּהֵן:

ויקרא כז ח

9. הַמְקָרֶה בַמַּיִם עֲלִיּוֹתָיו הַשָּׂם עָבִים רְכוּבוֹ הַמְהַלֵּךְ עַל כַּנְפֵי רוּחַ: תהלים קד ג

10. שִׁיר הַמַּעֲלוֹת לְדָוִד לוּלֵי יְיָ שֶׁהָיָה לָנוּ יֹאמַר נָא יִשְׂרָאֵל: לוּלֵי יְיָ שֶׁהָיָה לָנוּ בְּקוּם עָלֵינוּ אָדָם: תהלים קכד א-ב

11. בְּרִבּוֹת צַדִּיקִים יִשְׂמַח הָעָם וּבִמְשֹׁל רָשָׁע יֵאָנַח עָם: משלי כט ב

12. וְקַרְדֻּמֵּי יָצָא מִלִּפְנֵי הַמֶּלֶךְ בְּלָבוּשׁ מַלְכוּת תְּכֵלֶת וְחוּר וַעֲטֶרֶת זָהָב גְּדוֹלָה וְתַכְרִיךְ בּוּץ וְאַרְגָּמָן וְהָעִיר שׁוּשָׁן צָהֲלָה וְשָׂמֵחָה:

אסתר ח טו

13. הָרָצִים יָצְאוּ דְחוּפִים כִּדְבַר הַמֶּלֶךְ וְהַדָּת נִתְּנָה בְּשׁוּשַׁן הַבִּירָה וְהַמֶּלֶךְ וְהָמָן יָשְׁבוּ לִשְׁתּוֹת וְהָעִיר שׁוּשָׁן נְבוֹכָה:

אסתר ג טו

14. כִּי מִי גוֹי גָּדוֹל אֲשֶׁר לוֹ אֱלֹהִים קְרֹבִים אֵלָיו כַּיְיָ אֱלֹהֵינוּ בְּכָל קָרְאֵנוּ אֵלָיו: דברים ד ז

15. אוֹ הֲנִסָּה אֱלֹהִים לָבוֹא לָקַחַת לוֹ גוֹי מִקֶּרֶב גּוֹי בַּמַּסֹּת בְּאֹתֹת וּבְמוֹפְתִים וּבְמִלְחָמָה וּבְיָד חֲזָקָה וּבִזְרֹעַ נְטוּיָה וּבְמוֹרָאִים גְּדֹלִים כְּכֹל אֲשֶׁר עָשָׂה לָכֶם יְיָ אֱלֹהֵיכֶם בְּמִצְרַיִם לְעֵינֶיךָ: דברים ד לד

16. וַיְהִי בִּימֵי אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ הוּא אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ הַמֹּלֵךְ מֵהֹדּוּ וְעַד כּוּשׁ שְׁבַע וְעֶשְׂרִים וּמֵאָה מְדִינָה:

17. וְהַשִּׁיבֹתָ יְיָ מִצְרַיִם בָּאֳנִיּוֹת בַּדֶּרֶךְ אֲשֶׁר אָמַרְתִּי לְךָ לֹא תוֹסִיף עוֹד לִרְאֹתָהּ וְהִתְמַכַּרְתֶּם שָׁם לְאֹיְבֶיךָ לַעֲבָדִים וְלִשְׁפָחוֹת וְאֵין קֹנֶה: דברים כח סח 18. וְאַף גַּם זֹאת בִּהְיוֹתָם בְּאֶרֶץ אֹיְבֵיהֶם לֹא מְאַסְתִּים וְלֹא גְעַלְתִּים לְכַלְּתָם לְהָפֵר בְּרִיתִי אִתָּם כִּי אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיהֶם: ויקרא כו מד 19. וְאִם לֹא תוֹרִישׁוּ אֶת יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ מִפְּנֵיכֶם וְהָיָה אֲשֶׁר תּוֹתִירוּ מֵהֶם לְשֹׂכִים בְּעֵינֵיכֶם וְלִצְנִנִים בְּצִדֵּיכֶם וְצָרְרוּ אֹתְכֶם עַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם יֹשְׁבִים בָּהּ: במדבר לג נה 20. וְהָיָה כַּאֲשֶׁר דָּמִיתִי לַעֲשׂוֹת לָהֶם אֶעֱשֶׂה לָכֶם: במדבר לג נו 21. וּבְכָל דִּי דְיָרִין בְּנֵי אֲנָשָׁא חַיְוָת בָּרָא וְעוֹף שְׁמַיָּא יְהַב בִּידָךְ וְהַשְׁלְטָךְ בְּכֻלְּהֹן אַנְתְּ הוּא רֵאשָׁה דִּי דְהָבָא: דניאל ב לח 22. וּבְמַלְכוּת אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ בִּתְחִלַּת מָלְכוּתוֹ כָּתְבוּ שִׂטְנָה עַל יֹשְׁבֵי יְהוּדָה וִירוּשָׁלִָם: עזרא ד ו 23. וְיָשֶׂם הַמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ מַס עַל הָאָרֶץ וְאִיֵּי הַיָּם: אסתר י א 24. אֱלוּף מִגְדִּיאֵל אֱלוּף עִירָם אֵלֶּה אֲלוּפֵי אֱדוֹם לְמִשְׁבְּתָם בְּאֶרֶץ אֲחֻזָּתָם הוּא עֵשָׂו אֲבִי אֱדוֹם: בראשית לו מג 25. וּבְנֵי אֵלִיאָב נְמוּאֵל וְדָתָן וַאֲבִירָם הוּא דָתָן וַאֲבִירָם קְרִיאֵי הָעֵדָה אֲשֶׁר הִצּוּ עַל מֹשֶׁה וְעַל אַהֲרֹן בַּעֲדַת קֹרַח בְּהִצָּתָם עַל יְיָ: במדבר כו ט 26. וּבְעֵת הִיר לוֹ וַיּוֹסֵף לִמְעוֹל בַּיְיָ הוּא הַמֶּלֶךְ אָחָז: דברי הימים ב כח כב 27. אַבְרָם הוּא אַבְרָהָם: דברי הימים א א כז 28. הוּא אַהֲרֹן וּמֹשֶׁה אֲשֶׁר אָמַר יְיָ לָהֶם הוֹצִיאוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל צִבְאֹתָם: שמות ו כו 29. וְדָוִד הוּא הַקָּטָן וְשִׁלֹּשָׁה הַגְּדֹלִים הָלְכוּ אַחֲרֵי שָׁאוּל: שמואל א יז יד 30. כִּי הוּא רֹדֶה בְּכָל עֵבֶר הַנָּהָר מִתִּפְסַח וְעַד עַזָּה בְּכָל מַלְכֵי עֵבֶר הַנָּהָר וְשָׁלוֹם הָיָה לוֹ מִכָּל עֲבָרָיו מִסָּבִיב: מלכים א ה ד 31. וַיָּקָם עַמְרִם אֶת יוֹכֶבֶד דֹּדָתוֹ לוֹ לְאִשָּׁה וַתֵּלֶד לוֹ אֶת אַהֲרֹן וְאֶת מֹשֶׁה וּשְׁנֵי חֵיֵּי עַמְרָם שְׁבַע וְשָׁלֹשִׁים וּמְאַת שָׁנָה: שמות ו כ 32. חַי יְיָ אֱלֹהֶיךָ אִם יֵשׁ גּוֹי וּמַמְלָכָה אֲשֶׁר לֹא שָׁלַח אֲדֹנִי שָׁם לְבַקְּשֶׁךָ וְהִשְׁבִּיעַ אֶת הַמַּמְלָכָה וְאֶת הַגּוֹי כִּי לֹא יִמְצָאֻךָ: מלכים א יח י 33. וְהָיָה הַגּוֹי וְהַמַּמְלָכָה אֲשֶׁר לֹא יַעַבְדוּ אֹתוֹ אֶת נְבוּכַדְנֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל וְאֶת אֲשֶׁר לֹא יִתֵּן אֶת צַוָּארוֹ בְּעֹל מֶלֶךְ בָּבֶל בַּחֶרֶב וּבָרָעָב וּבַדֶּבֶר אֶפְקֹד עַל הַגּוֹי הַהוּא נְאֻם יְיָ עַד תֻּמִּי אֹתָם בְּיָדוֹ: ירמיהו כז ח

(א) נס' הא הוה ירושלים: (ב) שם הא הויא שבע דלא מלך: (ג) רש"י ד"ה כשנתישבה וכו' ועכשיו נתישבה דעתו הס"ד: (ד) ד"ה גלו בשבע וכו' בשנת שמנה למלכו בסוף ספר כל"ל ותיבת נבוכדנצר נמחק: (ה) בא"ד בשנה שניה למלכותו כראמרינן לקמן יגא הגלה כי' מוכיח ירושלים דהריא י"ח שנה וכו' כדכתיב ויהי: (ז) ד"ה בשנת מרודך מלך בבל וגו' בשנת מלכותו למדנו: (ז) ד"ה מדא וכו' בשנת שתים וכו' יסוד מלך שנה שלישית: (ח) ד"ה ויהי כמה וכו' הרי י"ג דהא למלכי מומות: (ט) ד"ה שנים מקוטעות וכו' מגל אחרון בשל ראשון וכו' וכורש הפרסי שמיגון לסם ה' שנים ולא וכו' לדריוש בן אחשורוש מזרע מדי ולא זהו אחשורוש המלך שזה קדמו שנים הרבה יתגיא בסדר עולם כל"ל ותיבות בספר דניאל בשנת שלש למלכות כורש וגו' נמחק: (י) בא"ד וגם בשנות נבוכדנצר וכו' שתים לדריוש האחרון הס"ד:

## רבינו חננאל

בשבת, כשנתיישבה דעתו. אמר בלשצר מנה וטעה, אנא מנינא ולא טעינא. כתיב כי לפי מלאת לבבל שבעים שנה אפקד אתכם, אמר בלשצר [ט] מאי [לבבל] למלכות בבל. חשב ארבעים וחמש דנבוכדנצר. מ"ה מנא לן, דאמר מר גלו בשבע לכיבוש יהויקים [שהיא] שנת שמונה לנבוכדנצר. שנאמר הדבר אשר היה על ירמיהו על כל עם יהודה בשנה הרביעית ליהויקים בן יאשיהו מלך יהודה היא השנה הראשונית לנבוכדנצר מלך בבל, וכבש יהויקים בשנה החמישית למלכו, נמצאו משכיבש ועד שמת שבע שנים. שכל מלכות יהויקים היתה אחת עשרה שנה שנאמר ואחת עשרה שנה מלך בירושלים, ואמרינן בנבוכדנצר שנה ראשונה כיבש נינוה שנייה כיבש יהויקים, וכיון שמת יהויקים מלך יכניה ג' חדשים ובא נבוכדנצר והגלהו שנאמר ויקח אותו מלך בבל בשנת שמונה למלכו, נמצא משכיבש יהויקים עד שמת יהויקים שבע שנים ויכניה ג' חדשים והגלהו. וזהו פירושו גלו בשבע לכיבוש יהויקים שהיא שנת שמונה לנבוכדנצר. וזה שכתוב בשנת שלש למלכות יהויקים מלך יהודה בא נבוכדנצר מלך בבל ירושלים ויצר עליה. כבר פירשוהו רבותינו בשנת שלש למרדו דהא בשנה הרביעית ליהויקים מלך נבוכדנצר. גלו בשמונה עשר לכיבוש יהויקים שהיא שנת תשע עשר לנבוכדנצר, שנאמר ובחדש החמישי בעשור לחדש היא שנת תשע עשרה למלך נבוכדנצר מלך בבל בא נבוזראדן רב טבחים וגו'. נמצא שהגלה יהויכין כשנת שמונה למלכו ונשאר יהויכין ל"ז שנה חכוש בבית האסורים בגלות עד שמת נבוכדנצר. שני ויהי כשלשים ושבע לגלות יהויכין מלך יהודה הגה [ט] מקורם גלות יהויכין ז' שנים, הרי ארבעים וחמש שנה לנבוכדנצר. הנה נמצאו שנות נבוכדנצר מן הפסוקין. אבל עשרים ושלש שנה לאויל מרודך גמרא, ותרתי דבלשצר, הרי שבעים. אמר מדלא איפרוק כולי. אמר אחשורוש בלשצר טעה דאיבעו למימנא ע' לגלות, כמה בצרו ח' שנה שמלך נבוכדנצר קודם גלות יכניה עייל תמני שני חילופייהו. חדא דבלשצר ה' שנה דכורש ודריוש וב' שנים דדיריה הא שבעים כו'. היינו דכתיב בשנת שלש למלכו בשבת, כשנתישב דעתו דאמר חוב לא מפרקי. בולה שמעתה ופשוטה היא.

---

ט) כ"ל אמר בלשצר חסב וטעה וכו' מאי היא דכתיב כי לפי מלאת לבבל חסב דמאי לבבל [למלכות בבל חסב וכו'. ג) נראה דל"ל הגה מלך מקודם גלות יהויכין וכו'.

(מימן שסד"ך) ותו ליבא והא איבא שלמה לא סליק מלכותיה הניחא למ"ד מלך והדיוט אלא למ"ד מלך והדיוט ומלך מאי איבא למימר שלמה מילתא אחריתי הוה ביה שמלך על העליונים ועל התחתונים שנאמר [1]וישב שלמה על כסא ה' והא הוה סנחריב דכתיב [2]מי בכל אלהי הארצות האלה אשר הצילו את ארצם מידי הא (ח) איבא ירושלים דלא כבשה והא איבא דריוש דכתיב [3]דריוש מלכא כתב לכל עממיא אומיא ולישניא די דיירין בכל ארעא שלמכון יסגא הא (ט) איבא שבע דלא מלך עלייהו דכתיב [4]שפר קדם דריוש והקים על מלכותא לאחשדרפניא מאה ועשרין והא איבא בורש דכתיב [5]כה אמר כורש מלך פרס כל ממלכות הארץ נתן לי ה' התם אשתבוחי הוא דקא משתבח בנפשיה: [6]בימים ההם כשבת המלך וכתיב בתריה [7]בשנת שלש למלכו אמר רבא מאי כשבת לאחר שנתישבה דעתו אמר בלשצר חשב וטעה אנא חשיבנא ולא טעינא מאי היא דכתיב [8]כי לפי מלאת לבבל שבעים שנה אפקוד אתכם וכתיב [9]למלאות לחרבות ירושלם שבעים שנה חשוב ארבעין וחמש דנבוכדנצר ועשרים ותלת דאויל מרודך ותרתי דידיה הא [3]שבעים אפיק מאני דבי מקדשא ואשתמש בהו ונבוכדנצר מנלן דארבעין וחמש שנין מלך דאמר מר [3]גלו בשבע גלו בשמונה גלו בשמונה עשרה גלו בתשע עשרה גלו בשבע לכיבוש יהויקים גלות יהויכין שהיא שמונה לנבוכדנצר גלו בשמונה עשרה לכיבוש יהויקים גלות צדקיהו שהיא תשע עשרה לנבוכדנצר דאמר מר [7]שנה ראשונה כיבש נינוה שניה כיבש יהויקים וכתיב [10]ויהי בשלשים ושבע שנה לגלות יהויכין מלך יהודה בשנים עשר חדש בעשרים וחמשה לחדש נשא אויל מרודך מלך בבל [בשנת מלכותו] את ראש יהויכין מלך יהודה ויוצא אותו מבית הכלא תמני ותלתין ושבע הרי ארבעין וחמש דנבוכדנצר ועשרין ותלת דאויל מרודך גמ' ותרתי דידיה הא שבעין אמר השתא ודאי תו לא מיפרקי אפיק מאני דבי מקדשא ואשתמש בהו היינו דקאמר ליה דניאל [11]ועל מרי שמיא התרוממת ולמאניא די בייתיה היתיו קדמך וכתיב [12]ביה בליליא קטיל בלשאצר מלכא [כשדאי] וכתיב [13]ודריוש מדאה קבל מלכותא כבר שנין שתין ותרתין אמר איהו מיטעא טעי אנא חשיבנא ולא טעינא מי כתיב למלכות בבל לבבל כתיב מאי לבבל לגלות בבל כמה בצירן תמני דחזי דמלו חדא דבלשצר וחמש דדריוש וכורש ותרתי דידיה הא שבעין כיון דחזי דמלו שבעין ולא איפרוק אמר השתא ודאי תו לא מיפרקי אפיק מאני דבי מקדשא ואשתמש בהו בא שטן וריקד ביניהן והרג את ושתי והא שמיר חשיב איהו נמי מיטעא טעי דאיבעי ליה למימני מחרבות ירושלים סוף סוף כמה בצירן (ט)(חדיסר) [חד סרי] איהו כמה מלך ארביסר בארביסר דידיה איבעי ליה למיבני בית המקדש אלמה כתיב [14]באדין בטילת עבידת בית אלהא די בירושלם אמר רבא שנים מקוטעות הוו תניא

נסופו למדנו שבשנה שניה למלכותו כיבש: **נשא אויל מרודך מלך בבל וגו'** (ט). למדנו שמלך אויל מרודך בשנת ל"ז לגלות יהויכין ובכר מלך נבוכדנצר שמונה שנים קודם גלות יהויכין שמונה ול"ז הרי מ"ה וכ"ג דאויל מרודך וז' דבלשצר: **אפיק מאני דבית המקדש.** בשנת שלשים למלכותו: **אמר.** אחשורוש איהו ודאי מיטעא טעי: **הא שבעין כו' לגלות בבל.** תחילת גולה שהגלה את יכניה: **למה בצירן.** משבעים משנת שתים לבלשצר תמני אותן שמונה שנים שמלך נבוכדנצר לפני הגלותו את יכניה שלא היה לו לבלשצר למנותן ומנאן: **חסב.** אחשורוש מב' לבלשצר עד שלש שלו: **ועייל.** הגי תמני תחותייהו: **חדא דבלשצר.** דהרי (ז) משנת שתים שלמו שבעים שנה לפי מניינו ושוב מנה שלישית: **וחמשה דדריוש המדי וכורש הפרסי.** דכתיב ודריוש מדאה קבל מלכותא (דניאל ו) ואחריו מלך כורש הראשון שנתן רשות לבני הגולה לעלות שנאמר כה אמר כורש וגו' (עזרא א). וקשקלא דעתך השתא שמלכו בין שניהן ה' שנים אע"ג דלא כתיב בקרא: **ותרתי דאחשורוש.** כבר עברו לו שתי שנים: **מחרבות ירושלים.** גלות לדקיהו שנשרפה העיר וכו בהדיא כתיב לחרבות ירושלים בעי למימנא דכתיב בספר דניאל (ט) למלאות לחרבות ירושלם שבעים שנה: (ז)**חדיסר.** שכך עמד הבית אחר גלות יכניה: **איהו כמה מלך ארביסר.** דכתיב בשנת שתים עשרה הפיל פור הוא הגורל (ב) ולשנה אחרת נעשה הגם הרי י"ג (ח) למלכי אומות העולם מתשרי מניון ונתחדשה השנה בתשרי וכתיב לשנה אחרת לקיים את אגרת הפורים הזאת השנית (ג) הרי י"ד: **באדין.** בימי כורש בטילת עבידת בית אלהא שנה כורש לבנות ואחזר בו על ידי לרי יהודה ובנימין כמו שכתוב בספר עזרא (ד) עד שנת תרתין למלכות דריוש השני שמלך אחר אחשורוש ונקרא אלשה אמות דריוש כורש אתתקסתא (ה): **שנים מקוטעות היו.** אותן שנים שמניון למעלה יש בהן שנבלעו משל אחרון (ו) בראשון כגון לדריוש המדי וכורש שמניון להם ה' שנים לא תמצא אלא ד' דכתיב בשנת שתים לדריוש בן אחשורוש בספר דניאל (ט) בשנת שלש למלכות כורש וגו' (ד) ותניא בסדר עולם לא מצינו למדי שנה בכתובים אלא זו בלבד ולכורש מצינו שלשה שנים בספר דניאל בשנת שלש למלכות כורש וגו' ותניא נמי בסדר עולם מלך ג' שנים שנה יתירה וגם (י) דבשנות נבוכדנצר ואויל מרודך נבלעה שנה וכנגדו נשתהה הענין שתים שנים לדריוש:

תניא

## מוסף רש"י

מלך והדיוט. היה שלמה, לא חזר שוב למלכותו (ירושלמי שם: [illegible] ד"ה [illegible] ראשונה שחיר של [illegible] גלה. ישראל עם יהויכין בשבע. בשנה שביעית לכיבוש יהויקים, גלו בשמונה. מלומר שמונה גלות היתה בשנה שמינית למלכות נבוכדנצר, בשנה שניה למלכותו כיבש יהויקים כדמפרש לקמן, גלו בשמונה עשרה. עם לדקיהו היה היתה מרבית ירושלים והיא היתה שנת י"ח לכיבוש יהויקים והיא שנת י"ט לנבוכדנצר (מכיון יב.). דאמר מר. בסדר עולם (שם). כיבש יהויקים. לא גלות היא, דלא הגלה שם אלא כבשו לעבד תחתיו ועבדו שלש שנים כדכתיב (מ"ב כד) ויהי לו יהויקים עבד שלש שנים ושב ויתמרד בו ג' שנים כדכתיב בדניאל בתחילתו בשנת שלש למלכות יהויקים בא נבוכדנצר ירושלים, ותניא בסדר עולם אפשר לומר כן הגלה לא מלך נבוכדנצר עד שנה הרביעית ליהויקים כדכתיב (ירמיה כה) הדבר אשר היה על ירמיהו על כל עם יהודה בשנה הרביעית ליהויקים היא השנה הראשונית לנבוכדנצר מלך בבל, אלא בשנה שלש למלכות יהויקים בא נבוכדנצר בירושלים ויתן ה' את יהויקים בידו אפשר לומר כן והגלה לא מלך אלא בשנה אחרונה שנאמר ליהויקים שנאמר בספר ירמיה (מה) הדבר אשר היה בשנת הרביעית ליהויקים היא שנה הראשונה לנבוכדנצר אלא מה תלמוד לומר בשנת שלש למלכות יהויקים בשנת שלשה למרדו לאחר שכיבשו עבדו שלשה שנים ומרד בו שנאמר ויהי לו [יהויקים] עבד שלש שנים וישב וימרד בו (מלכים ב כד) ולמדך כאן שעמד במרדו שלש שנים הרי ששה שנים לכיבושו ובפעם הזאת נמסר בידו והרגו ונתקיים בו קבורת חמור יקבר (ירמיה כב) והמליך את יהויכין בנו תחתיו ובא לו לבבל (מדרש רבה מצורע פי"ט) אמרו לו יועציו האב מרד בך והמלכת בנו תחלה אמרו מלבנה בישה נוריא טבא לא נפיק חזר עליו לחשיבה הזה והגלהו והמליך לדקיהו וכן כתיב בספר מלכים בסופו נמצאת גלות יהויכין בשנת שבע לכיבוש יהויקים והרי הכתוב קורא אותה בשנת שמונה למלכות נבוכדנצר בספר מלכים

## תורה אור השלם

1. וישב שלמה על כסא יי למלך תחת דויד אביו ויצלח וישמעו אליו כל ישראל:

דברי הימים א כט כג

2. מי בכל אלהי הארצות האלה אשר הצילו את ארצם מידי כי יציל יי את ירושלם מידי: ישעיהו לו כ

3. באדין דריוש מלכא כתב לכל עממיא אמיא ולשניא די דיירין בכל ארעא שלמכון ושגא:

דניאל ו כו

4. שפר קדם דריוש והקים על מלכותא לאחשדרפניא מאה ועשרין די להוון בכל מלכותא: דניאל ו ב

5. כה אמר כורש מלך פרס כל ממלכות הארץ נתן לי יי אלהי השמים והוא פקד עלי לבנות לו בית בירושלם אשר ביהודה: עזרא א ב

6. בימים ההם כשבת המלך אחשורוש על כסא מלכותו אשר בשושן הבירה: אסתר א ב

7. בשנת שלוש למלכו עשה משתה לכל שריו ועבדיו חיל פרס ומדי הפרתמים ושרי המדינות לפניו: אסתר א ג

8. כי כה אמר יי כי לפי מלאת לבבל שבעים שנה אפקד אתכם והקמתי עליכם את דברי הטוב להשיב אתכם אל המקום הזה: ירמיהו כט י

9. בשנת אחת למלכו אני דניאל בינתי בספרים מספר השנים אשר היה דבר יי אל ירמיה הנביא למלאות לחרבות ירושלם שבעים שנה: דניאל ט ב

10. ויהי בשלשים ושבע שנה לגלות יהויכין מלך יהודה בשנים עשר חדש בעשרים וחמשה לחדש נשא אויל מרדך מלך בבל בשנת מלכתו את ראש יהויכין מלך יהודה ויצא אותו מבית הכלא: ירמיהו נב לא

ויהי בשלשים ושבע שנה לגלות יהויכין מלך יהודה בשנים עשר חדש בעשרים ושבעה לחדש נשא אויל מרדך מלך בבל בשנת מלכו את ראש יהויכין מלך יהודה ויוצא אותו מבית הכלא

11. ועל מרא שמיא התרוממת ולמאניא די ביתה היתיו קדמך ושתין בהון ולאלהי כספא ודהבא נחשא ופרזלא אבנא ואבנא די לא חזין ולא שמעין ולא ידעין שבחת ולאלהא די נשמתך בידה וכל ארחתך לה לא הדרת: דניאל ה כג

12. בה בליליא קטיל בלאשצר מלכא כשדאה: דניאל ה ל

13. ודריוש מדאה קבל מלכותא כבר שנין שתין ותרתין: דניאל ו א

14. באדין בטלת עבידת בית אלהא די בירושלם והות בטלא עד שנת תרתין למלכות דריוש מלך פרס: עזרא ד כד

**סניא נמי הכי.** דבשנת נבוכדנצר וחויל מרודך נגלעה שנה: **עוד שנה אחת לבבל.** (י) הכי איתא בסדר עולם ביה גליליא קטיל בלשצר מלכא ודריוש מדאה קביל מלכותא הרי שבעים שנה מיום שמלך נבוכדנצר שבעים יהויקים ועוד שנה אחת לבבל למלאות שבעים שנה משעלטו על ישראל ועמד דריוש והשלימה ואחריו בשנה אחרת מלך כורש בבבל ונפקדו פקידה במקלת שאמר מי בכם מכל עמו יהי אלהיו עמו ויעל וגו'[1]. למדנו מבריתא זו כשמת בלשצר לא היו לכיסוי יהויקים אלא שבעים חסר אחת ואנחנו מנינו למעלה שבעים שנה מ"ה דנבוכדנצר וכ"ג דחויל מרודך ובלשצר דבלשצר הרי שנים מקוטעות היו: **כיצוחי כספרים.** לשון ספירה ומשנין: **כתיב לפי מלאות לבבל.** שבעים שנה אפקוד אתכם בספר ירמיה: **וכתיב.** בספר דניאל למלאות לחרבות ירושלם שבעים שנה מספר השנים אשר היה דבר ה' אל ירמיה הנביא: **לפקידה בעלמא.** (כ) ואמר לפי מלאות לבבל שבעים שנה אפקוד אתכם וכך היתה שנפקדו בשנה אחת לכורש מלך פרס שהיא שנת ע"א לכיסוח יהויקים שבשעה בבל על ישראל: **מאיה.** (ל) ומשם כמו שמן המשחה: **קובל אני לך כו'.** והכי קאמר כה אמר ה' למשיחו (מ) לכורש אשר החזקתי בימינו וגו' הוא יבנה את ביתי. מרי קראי כתיבי דסמיכי להדדי. ויקוד טעם מקרא זה מוכיח על דרש זה אמין לך טעם זרקא במקרא אמין סגול גא אחריו וכאן נקד למשיחו בזרקא ולכורש נקד במאריך להפריסו ולנתקו מעם למשיחו: **מי בכם מכל עמו וגו'.** והוא עצמו לא נשתבל בדבר: **כתיב פרס ומדי הפרתמים.** סמך הפרתמים אצל מדי וכתיב למלכי מדי ופרס סמך מלכי אצל מדי: **בגדי כהונה.** שהיו בידו שם בגדי כהן גדול (נ) שהכיאן מירושלים: **פיקח היה.** שהקדים משתה הרחוקים יותר ממשתה בני עירו: **שהשקאתו לגלס.** בימי נבוכדנצר: **וכי משוא פנים יש בדבר.** אין זכו לגם: **כס עשו לפנים.** מירמה: **חרי חרי.** מעשה מחט. מלאכת המלעות היתה עשויה נקבים נקבים: **מילת לבנה.** חור לשון חיור[ס]: **הראו לכסף כו'.** מעות זהב וכסף קדיש שר הראו לזהב לזהב וגרוע לכסף: **משחוטטות על בעליהן.** לשה עשה להם באבנים חטוטות כלומר שלא נאו לידי אדם אלא בטורח שמחטטים ומחזיקים בעליהן אחריהן עד שמוצאין אותן בדמים יקרים: **וכן הוא אומר.** שהמקרא משבח אבנים יקרות ואומר (פ) על נסיונות הרבה הן באין כי אבני נזר מתנוססות על אדמתו. והכתוב מדבר לישראל לעתיד לבוא שיהיו חשובין ויקרים בין האומות כאבני נזר המתנוססות: **דרי דרי.** שורות שורות סביב. (צ) וסוחרת לשון סחור קחור (ק): **כלהרים.** והלי וסוחרת (ר) לשון סהרא הוא: **שקרא דרור לכל בעלי מחורה.** עשה נחת רוח לבני מלכותו להעביר מהן מכס של סוחרין: **הרשעונים.** כלומר בלשצר

**אתה** מטיל קנאה. וא"ת למ"ד לעיל הראוי לגיהם לגיהם הראוי לאחר לאחר א"כ אתה מעיל קנאה בעבודה י"ל דסכירא ליה דכיון שלא היו רואין זה את זה ליכא קנאה: **כדת** של תורה אבילה מרובה משתיה. והא דאמרינן בגדה (דף כד: ופס) כל שאכילתו מרובה משתייתו עצמותיו סכיין היינו באוכל יותר מדאי: ספרתה

תניא נמי הכי ועוד שנה (פא) אחרת לבבל ועמד דריוש והשלימה אמר רבא אף דניאל טעה בהאי חושבנא דכתיב [1]בשנת אחת למלכו אני דניאל בינותי בספרים מדקאמר בינותי מכלל דטעה מ"מ קשו קראי אהדדי כתיב [2]מלאות לבבל וכתיב [1]לחרבות ירושלם אמר רבא לפקידה בעלמא והיינו דכתיב [3]כה אמר כורש מלך פרס כל ממלכות הארץ נתן לי ה' אלהי השמים ולו בית בירושלם (פב) דרש רב נחמן בר רב חסדא מאי דכתיב [4]כה אמר ה' למשיחו לכורש אשר החזקתי בימינו וכי כורש משיח היה אלא א"ל הקב"ה למשיח קובל אני לך על כורש אני אמרתי הוא יבנה (פג) ביתי ויקבץ גליותי והוא אמר [5]מי בכם מכל עמו ויעל; (פד)[6]חיל פרס ומדי הפרתמים וכתיב [7]למלכי מדי ופרס אמר רבא אתנויי אתנו בהדדי אי מינן מלכי מינייכו איפרכי ואי מינייכו מלכי מינן איפרכי [8]בהראותו את עושר כבוד מלכותו (ה) א"ר יוסי בר חנינא מלמד שלבש בגדי כהונה כתיב הכא יקר תפארת גדולתו וכתיב התם [9]לכבוד ולתפארת [10]ובמלאות הימים האלה וגו' רב ושמואל חד אמר מלך פיקח היה וחד אמר מלך טיפש היה מאן דאמר מלך פיקח היה שפיר עבד דקריב רחיקא ברישא דבני מאתיה (פה) כל אימת דבעי מפיים להו ומאן דאמר טיפש היה דאיבעי ליה לקרובי בני מאתיה ברישא דאי מרדו ביה הנך (ו) הני הוו קיימי בהדיה [11]שאלו תלמידיו את רשב"י מפני מה נתחייבו שונאיהן של ישראל שבאותו הדור כליה אמר להם אמרו אתם אמרו לו מפני שנהגו מסעודתו של אותו רשע (ז) אם כן שבשושן יהרגו שבכל העולם כולו אל יהרגו אמרו לו אמור אתה אמר להם מפני שהשתחוו לצלם אמרו לו וכי משוא פנים יש בדבר אמר להם [12][13]הם לא עשו אלא לפנים אף הקב"ה לא עשה עמהן אלא לפנים והיינו דכתיב [14]כי לא ענה מלבו: [15]בחצר גנת ביתן המלך רב ושמואל חד אמר הראוי לחצר הראוי לגינה הראוי לביתן לביתן וחד אמר הושיבן בחצר ולא החזיקתן בגינה ולא החזיקתן עד שהכניסן לביתן והחזיקתן במתניתא תנא הושיבן בחצר ופתח להם שני פתחים אחד לגינה ואחד לביתן [16]חור כרפס ותכלת מאי חור רב אמר חרי חרי ושמואל אמר מילת לבנה הציע להם כרפס אמר ר' יוסי בר חנינא כרים של פסים על גלילי כסף ועמודי שש מטות זהב וכסף תניא ר' יהודה אומר הראוי לכסף לכסף הראוי לזהב לזהב אמר לו ר' נחמיה א"כ אתה מטיל קנאה בסעודה אלא הם של כסף ורגליהן של זהב בהט ושש א"ר אסי אבנים (ח) שמתחוטטות על בעליהן וכן הוא אומר [13](פו) אבני נזר מתנוססות על אדמתו [12]ודר וסוחרת רב אמר דרי דרי ושמואל אמר אבן טובה יש בכרכי הים ודרה שמה הושיבה באמצע סעודה ומאירה להם כצהרים דבי רבי ישמעאל תנא שקרא דרור לכל בעלי סחורה [14]והשקות בכלי זהב וכלים מכלים שונים משונים מיבעי ליה אמר רבא יצתה בת קול ואמרה להם ראשונים כלו מפני כלים ואתם שונים (ט) בהם ויין מלכות רב אמר רב מלמד שכל אחד ואחד השקהו יין שגדול הימנו בשנים [15]והשתיה כדת [7](אין אונס) מאי כדת א"ר חנן משום ר"מ כדת של תורה מה דת של תורה אבילה מרובה משתיה אף סעודתו של אותו רשע אבילה מרובה משתיה אין אונס אמר רבי אלעזר מלמד שכל אחד ואחד השקהו מיין מדינתו לעשות כרצון איש ואיש אמר רבא לעשות כרצון מרדכי והמן מרדכי דכתיב [16]איש יהודי המן [17]איש צר ואויב [18]גם ושתי המלכה עשתה משתה נשים בית המלכות בית הנשים מיבעי ליה אמר רבא שניהן לדבר עבירה נתכוונו היינו דאמרי אינשי (ק)איהו (ר)בקרי ואתתיה בבוציני

גמ' שאלו תלמידיו. עי' מדלג סיר הסירים בפסוק זאת קומתך דמתה לתמר: **שם הם לא עשו אלא** לפנים. עי' מהרדין דף קא ע"ב. ועי' ע"ז דף ג ע"ב תוס' ד"ה שלא שהתחתו: **רש"י** ד"ה דרי דרי וכו' וסוחרת לשון סחור. כי סביב תרגומו סמוך סחיר (ויקרא ל ה): **שם** ד"ה בצהרים וכו' לשון סהדא הוא. עי' לקמן דף יג ע"ב רש"י ד"ה אמתהר:

## הגהות הב"ח

(א) גמ' יעוד שנה אחת יש לבבל יעמד וכו' ואף דניאל וכו' בינותי בספרים מספר השנים אשר היה דבר ה' אל ירמיה הנביא למלאות לחרבות ירושלים שבעים שנה מדקאמר אני בינותי בספרים מכלל דאיהו נמי טעה מ"מ קשו: (ב) שם לבנות לו בית בירושלים וכתיב מי בכם מכל עמו יהי אלהיו עמו ויעל לבית בירושלים: (ג) נמנון: (ד) שם הוא יבנה עירי ויקבץ גליותי: (ה) שם כבוד מלכותו ראת יקר וגו' אמר רבי יוסי וכו' בגדי כהונה ובתעניתא ועמד כתיב הכא: (ה) שם דבני מאתיה מיכף כייפי ליה כל אימת דבני בהו מקרב להו ומאן דאמר טיפש: (ו) שם מרדו ביה הנך קיימי הני והוו בהדיה: (ז) שם של אותו רשע אמר להם אם כן: (ח) שם וכן הוא אומר כי אבני: (ט) שם ואתם שונים ושונים כהן: (י) רש"י ד"ה ועוד שנה אחת לבבל. ריש דבריתא הכי איתא: (כ) ד"ה לפקידה בעלמא נאמר האי לפי מלאות לבבל שבעים שנה דהא אפקוד אתכם כתיב וכך היה שנפקדו וכו' שפעה יד בבל: (ל) ד"ה מאיה הוא כלום ממשה בשמן כל"ל ימיתא כמו ומתקן: (מ) ד"ה קובל וכו' למשיחי על כורש אני קובל אשר החזקתי וכו' יבנה את עירי מרי קבלתי: (נ) ד"ה בגדי כהונה וכו' כהן גדול שהביא נבוכדנצר מירושלים: (ס) ד"ה וכן הוא וכו' ואומר שעל ידי נסיונות:

## מוסף רש"י

איהו בקרי ואתתיה כבוציני. קלרי ובוציני מין אחד הוא אלא שאלו גדולים ואלו קטנים, כלומר כמה שהוא עוסק היא עסוקה (סוטה י:).

## רבינו חננאל

והא קשו קראי אהדדי. ופריש רבא לפי מלאת לבבל, לפקידה בעלמא.

---

**תורה אור השלם**

1. בשנת אחת למלכו אני דניאל בינתי בספרים מספר השנים אשר היה דבר יי אל ירמיה הנביא למלאות לחרבות ירושלם שבעים שנה: דניאל ט ב
2. כי כה אמר יי כי לפי מלאת לבבל שבעים שנה אפקד אתכם והקמתי עליכם את דברי הטוב להשיב אתכם אל המקום הזה: ירמיהו כט י
3. כה אמר כורש מלך פרס כל ממלכות הארץ נתן לי יי אלהי השמים והוא פקד עלי לבנות לו בית בירושלם אשר ביהודה: עזרא א ב
4. כה אמר יי למשיחו לכורש אשר החזקתי בימינו לרד לפניו גוים ומתני מלכים אפתח לפתח לפניו דלתים ושערים לא יסגרו: ישעיהו מה א
5. מי בכם מכל עמו יהי אלהיו עמו ויעל לירושלם אשר ביהודה ויבן את בית יי אלהי ישראל הוא האלהים אשר בירושלם: עזרא א ג
6. בשנת שלוש למלכו עשה משתה לכל שריו ועבדיו חיל פרס ומדי הפרתמים השרי המדינות לפניו: אסתר א ג
7. ובל מעשה תקפו וגבורתו ופרשת גדלת מרדכי אשר גדלו המלך הלוא הם כתובים על ספר דברי הימים למלכי מדי ופרס: אסתר י ב
8. בהראותו את עשר כבוד מלכותו ואת יקר תפארת גדולתו ימים רבים שמונים ומאת יום: אסתר א ד
9. ועשיתי בגדי קדש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת: שמות כח ב
10. ובמלאת הימים האלה עשה המלך לכל העם הנמצאים בשושן הבירה למגדול ועד קטן משתה שבעת ימים בחצר גנת ביתן המלך: אסתר א ה
11. כי לא ענה מלבו חגה בני איש: איכה ג לט
12. חור כרפס ותכלת אחזו בחבלי בוץ וארגמן על גלילי כסף ועמודי ששׁ מטות זהב וכסף על רצפת בהט ושש ודר וסחרת: אסתר א ו
13. והושיעם יי אלהיהם ביום ההוא כצאן עמו כי אבני נזר מתנוססות על אדמתו: זכריה ט טז
14. והשקות בכלי זהב וכלים מכלים שונים ויין מלכות רב ביד המלך: אסתר א ז
15. והשתיה כדת אין אנס כי כן יסד המלך על כל רב ביתו לעשות כרצון איש ואיש: אסתר א ח
16. איש יהודי היה בשושן הבירה ושמו מרדכי בן יאיר בן שמעי בן קיש איש ימיני: אסתר ב ה
17. והאמר אסתר איש צר ואויב המן הרע הזה והמן נבעת מלפני המלך והמלכה: אסתר ז ו
18. גם ושתי המלכה עשתה משתה נשים בית המלכות אשר למלך אחשורוש: אסתר א ט

---

(פא) [1]בשנת אחת למלכו אני דניאל בינתי בספרים מספר השנים אשר היה דבר יי אל ירמיה הנביא למלאות לחרבות ירושלם שבעים שנה: (פב) [2]מלאות לבבל וכתיב [1]לחרבות ירושלם אמר רבא לפקידה בעלמא והיינו דכתיב [3]כה אמר כורש מלך פרס כל ממלכות הארץ נתן לי ה' אלהי השמים ולו בית בירושלם: (פג) [4]כה אמר ה' למשיחו לכורש אשר החזקתי בימינו וכי כורש משיח היה אלא א"ל הקב"ה למשיח קובל אני לך על כורש אני אמרתי הוא יבנה (פד) ביתי ויקבץ גליותי והוא אמר [5]מי בכם מכל עמו ויעל; (פה)[6]חיל פרס ומדי הפרתמים וכתיב [7]למלכי מדי ופרס אמר רבא אתנויי אתנו בהדדי אי מינן מלכי מינייכו איפרכי ואי מינייכו מלכי מינן איפרכי [8]בהראותו את עושר כבוד מלכותו (ה) א"ר יוסי בר חנינא מלמד שלבש בגדי כהונה כתיב הכא יקר תפארת גדולתו וכתיב התם [9]לכבוד ולתפארת [10]ובמלאות הימים האלה וגו' רב ושמואל חד אמר מלך פיקח היה וחד אמר מלך טיפש היה מאן דאמר מלך פיקח היה שפיר עבד דקריב רחיקא ברישא דבני מאתיה (פו) כל אימת דבעי מפיים להו ומאן דאמר טיפש היה דאיבעי ליה לקרובי בני מאתיה ברישא דאי מרדו ביה הנך (ו) הני הוו קיימי בהדיה [11]שאלו תלמידיו את רשב"י מפני מה נתחייבו שונאיהן של ישראל שבאותו הדור כליה אמר להם אמרו אתם אמרו לו מפני שנהגו מסעודתו של אותו רשע (ז) אם כן שבשושן יהרגו שבכל העולם כולו אל יהרגו אמרו לו אמור אתה אמר להם מפני שהשתחוו לצלם אמרו לו וכי משוא פנים יש בדבר אמר להם [12][13]הם לא עשו אלא לפנים אף הקב"ה לא עשה עמהן אלא לפנים והיינו דכתיב [14]כי לא ענה מלבו: [15]בחצר גנת ביתן המלך רב ושמואל חד אמר הראוי לחצר הראוי לגינה הראוי לביתן לביתן וחד אמר הושיבן בחצר ולא החזיקתן בגינה ולא החזיקתן עד שהכניסן לביתן והחזיקתן במתניתא תנא הושיבן בחצר ופתח להם שני פתחים אחד לגינה ואחד לביתן [16]חור כרפס ותכלת מאי חור רב אמר חרי חרי ושמואל אמר מילת לבנה הציע להם כרפס אמר ר' יוסי בר חנינא כרים של פסים על גלילי כסף ועמודי שש מטות זהב וכסף תניא ר' יהודה אומר הראוי לכסף לכסף הראוי לזהב לזהב אמר לו ר' נחמיה א"כ אתה מטיל קנאה בסעודה אלא הם של כסף ורגליהן של זהב בהט ושש א"ר אסי אבנים (ח) שמתחוטטות על בעליהן וכן הוא אומר [13](פו) אבני נזר מתנוססות על אדמתו [12]ודר וסוחרת רב אמר דרי דרי ושמואל אמר אבן טובה יש בכרכי הים ודרה שמה הושיבה באמצע סעודה ומאירה להם כצהרים דבי רבי ישמעאל תנא שקרא דרור לכל בעלי סחורה [14]והשקות בכלי זהב וכלים מכלים שונים משונים מיבעי ליה אמר רבא יצתה בת קול ואמרה להם ראשונים כלו מפני כלים ואתם שונים (ט) בהם ויין מלכות רב אמר רב מלמד שכל אחד ואחד השקהו יין שגדול הימנו בשנים [15]והשתיה כדת [7](אין אונס) מאי כדת א"ר חנן משום ר"מ כדת של תורה מה דת של תורה אבילה מרובה משתיה אף סעודתו של אותו רשע אבילה מרובה משתיה אין אונס אמר רבי אלעזר מלמד שכל אחד ואחד השקהו מיין מדינתו לעשות כרצון איש ואיש אמר רבא לעשות כרצון מרדכי והמן מרדכי דכתיב [16]איש יהודי המן [17]איש צר ואויב [18]גם ושתי המלכה עשתה משתה נשים בית המלכות בית הנשים מיבעי ליה אמר רבא שניהן לדבר עבירה נתכוונו היינו דאמרי אינשי (ק)איהו (ר)בקרי ואתתיה בבוציני

(ס) [1]בשנת אחת למלכו אני דניאל בינתי בספרים מספר השנים אשר היה דבר יי אל ירמיה הנביא למלאות לחרבות ירושלם שבעים שנה: (פ) [2]מלאות לבבל וכתיב [1]לחרבות ירושלם אמר רבא לפקידה בעלמא והיינו דכתיב [3]כה אמר כורש מלך פרס כל ממלכות הארץ נתן לי ה' אלהי השמים ולו בית בירושלם: (פא) [4]כה אמר ה' למשיחו לכורש אשר החזקתי בימינו וכי כורש משיח היה אלא א"ל הקב"ה למשיח קובל אני לך על כורש אני אמרתי הוא יבנה (פב) ביתי ויקבץ גליותי והוא אמר [5]מי בכם מכל עמו ויעל; (פג)[6]חיל פרס ומדי הפרתמים וכתיב [7]למלכי מדי ופרס אמר רבא אתנויי אתנו בהדדי אי מינן מלכי מינייכו איפרכי ואי מינייכו מלכי מינן איפרכי [8]בהראותו את עושר כבוד מלכותו (ד) א"ר יוסי בר חנינא מלמד שלבש בגדי כהונה כתיב הכא יקר תפארת גדולתו וכתיב התם [9]לכבוד ולתפארת [10]ובמלאות הימים האלה וגו' רב ושמואל חד אמר מלך פיקח היה וחד אמר מלך טיפש היה מאן דאמר מלך פיקח היה שפיר עבד דקריב רחיקא ברישא דבני מאתיה (פד) כל אימת דבעי מפיים להו ומאן דאמר טיפש היה דאיבעי ליה לקרובי בני מאתיה ברישא דאי מרדו ביה הנך (ו) הני הוו קיימי בהדיה [11]שאלו תלמידיו את רשב"י מפני מה נתחייבו שונאיהן של ישראל שבאותו הדור כליה אמר להם אמרו אתם אמרו לו מפני שנהגו מסעודתו של אותו רשע (ז) אם כן שבשושן יהרגו שבכל העולם כולו אל יהרגו אמרו לו אמור אתה אמר להם מפני שהשתחוו לצלם אמרו לו וכי משוא פנים יש בדבר אמר להם [12][13]הם לא עשו אלא לפנים אף הקב"ה לא עשה עמהן אלא לפנים והיינו דכתיב [14]כי לא ענה מלבו: [15]בחצר גנת ביתן המלך רב ושמואל חד אמר הראוי לחצר הראוי לגינה הראוי לביתן לביתן וחד אמר הושיבן בחצר ולא החזיקתן בגינה ולא החזיקתן עד שהכניסן לביתן והחזיקתן במתניתא תנא הושיבן בחצר ופתח להם שני פתחים אחד לגינה ואחד לביתן [16]חור כרפס ותכלת מאי חור רב אמר חרי חרי ושמואל אמר מילת לבנה הציע להם כרפס אמר ר' יוסי בר חנינא כרים של פסים על גלילי כסף ועמודי שש מטות זהב וכסף תניא ר' יהודה אומר הראוי לכסף לכסף הראוי לזהב לזהב אמר לו ר' נחמיה א"כ אתה מטיל קנאה בסעודה אלא הם של כסף ורגליהן של זהב בהט ושש א"ר אסי אבנים (ח) שמתחוטטות על בעליהן וכן הוא אומר [13](פו) אבני נזר מתנוססות על אדמתו [12]ודר וסוחרת רב אמר דרי דרי ושמואל אמר אבן טובה יש בכרכי הים ודרה שמה הושיבה באמצע סעודה ומאירה להם כצהרים דבי רבי ישמעאל תנא שקרא דרור לכל בעלי סחורה [14]והשקות בכלי זהב וכלים מכלים שונים משונים מיבעי ליה אמר רבא יצתה בת קול ואמרה להם ראשונים כלו מפני כלים ואתם שונים (ט) בהם ויין מלכות רב אמר רב מלמד שכל אחד ואחד השקהו יין שגדול הימנו בשנים [15]והשתיה כדת [7](אין אונס) מאי כדת א"ר חנן משום ר"מ כדת של תורה מה דת של תורה אבילה מרובה משתיה אף סעודתו של אותו רשע אבילה מרובה משתיה אין אונס אמר רבי אלעזר מלמד שכל אחד ואחד השקהו מיין מדינתו לעשות כרצון איש ואיש אמר רבא לעשות כרצון מרדכי והמן מרדכי דכתיב [16]איש יהודי המן [17]איש צר ואויב [18]גם ושתי המלכה עשתה משתה נשים בית המלכות בית הנשים מיבעי ליה אמר רבא שניהן לדבר עבירה נתכוונו היינו דאמרי אינשי (ק)איהו (ר)בקרי ואתתיה בבוציני

(ק) [1]בשנת אחת למלכו אני דניאל בינתי בספרים מספר השנים אשר היה דבר יי אל ירמיה הנביא למלאות לחרבות ירושלם שבעים שנה: (ר) [2]מלאות לבבל וכתיב [1]לחרבות ירושלם אמר רבא לפקידה בעלמא והיינו דכתיב [3]כה אמר כורש מלך פרס כל ממלכות הארץ נתן לי ה' אלהי השמים ולו בית בירושלם: (ש) [4]כה אמר ה' למשיחו לכורש אשר החזקתי בימינו וכי כורש משיח היה אלא א"ל הקב"ה למשיח קובל אני לך על כורש אני אמרתי הוא יבנה (ת) ביתי ויקבץ גליותי והוא אמר [5]מי בכם מכל עמו ויעל; (א)[6]חיל פרס ומדי הפרתמים וכתיב [7]למלכי מדי ופרס אמר רבא אתנויי אתנו בהדדי אי מינן מלכי מינייכו איפרכי ואי מינייכו מלכי מינן איפרכי [8]בהראותו את עושר כבוד מלכותו (ב) א"ר יוסי בר חנינא מלמד שלבש בגדי כהונה כתיב הכא יקר תפארת גדולתו וכתיב התם [9]לכבוד ולתפארת [10]ובמלאות הימים האלה וגו' רב ושמואל חד אמר מלך פיקח היה וחד אמר מלך טיפש היה מאן דאמר מלך פיקח היה שפיר עבד דקריב רחיקא ברישא דבני מאתיה (ג) כל אימת דבעי מפיים להו ומאן דאמר טיפש היה דאיבעי ליה לקרובי בני מאתיה ברישא דאי מרדו ביה הנך (ד) הני הוו קיימי בהדיה [11]שאלו תלמידיו את רשב"י מפני מה נתחייבו שונאיהן של ישראל שבאותו הדור כליה אמר להם אמרו אתם אמרו לו מפני שנהגו מסעודתו של אותו רשע (ה) אם כן שבשושן יהרגו שבכל העולם כולו אל יהרגו אמרו לו אמור אתה אמר להם מפני שהשתחוו לצלם אמרו לו וכי משוא פנים יש בדבר אמר להם [12][13]הם לא עשו אלא לפנים אף הקב"ה לא עשה עמהן אלא לפנים והיינו דכתיב [14]כי לא ענה מלבו: [15]בחצר גנת ביתן המלך רב ושמואל חד אמר הראוי לחצר הראוי לגינה הראוי לביתן לביתן וחד אמר הושיבן בחצר ולא החזיקתן בגינה ולא החזיקתן עד שהכניסן לביתן והחזיקתן במתניתא תנא הושיבן בחצר ופתח להם שני פתחים אחד לגינה ואחד לביתן [16]חור כרפס ותכלת מאי חור רב אמר חרי חרי ושמואל אמר מילת לבנה הציע להם כרפס אמר ר' יוסי בר חנינא כרים של פסים על גלילי כסף ועמודי שש מטות זהב וכסף תניא ר' יהודה אומר הראוי לכסף לכסף הראוי לזהב לזהב אמר לו ר' נחמיה א"כ אתה מטיל קנאה בסעודה אלא הם של כסף ורגליהן של זהב בהט ושש א"ר אסי אבנים (ו) שמתחוטטות על בעליהן וכן הוא אומר [13](פז) אבני נזר מתנוססות על אדמתו [12]ודר וסוחרת רב אמר דרי דרי ושמואל אמר אבן טובה יש בכרכי הים ודרה שמה הושיבה באמצע סעודה ומאירה להם כצהרים דבי רבי ישמעאל תנא שקרא דרור לכל בעלי סחורה [14]והשקות בכלי זהב וכלים מכלים שונים משונים מיבעי ליה אמר רבא יצתה בת קול ואמרה להם ראשונים כלו מפני כלים ואתם שונים (ז) בהם ויין מלכות רב אמר רב מלמד שכל אחד ואחד השקהו יין שגדול הימנו בשנים [15]והשתיה כדת [7](אין אונס) מאי כדת א"ר חנן משום ר"מ כדת של תורה מה דת של תורה אבילה מרובה משתיה אף סעודתו של אותו רשע אבילה מרובה משתיה אין אונס אמר רבי אלעזר מלמד שכל אחד ואחד השקהו מיין מדינתו לעשות כרצון איש ואיש אמר רבא לעשות כרצון מרדכי והמן מרדכי דכתיב [16]איש יהודי המן [17]איש צר ואויב [18]גם ושתי המלכה עשתה משתה נשים בית המלכות בית הנשים מיבעי ליה אמר רבא שניהן לדבר עבירה נתכוונו היינו דאמרי אינשי (ח)איהו (ט)בקרי ואתתיה בבוציני

---

ולחרבות ירושלים, לגאולה. אבנים מתחוטטות על בעליהן, מחטיאות בעליהן. כלומר כל מי שנמצאת בידו [מתחייב] למלכות. (ז) שאינן ראויות להדיוט אלא למלכות בלבד. וכן בעליהן כיון שנמצאת בידיהן נסים וברוחין שמתיראין מן המלכות. נוהשתיה כדת. כדת של תורה] מה דת של תורה אכילה מרובה משתייה. פי' התמיד ככב שיש בו כמה רביעיות.

(ס) וכן העמיק הערוך בערך מט ז' נסם רבינו ע"ש.

1. בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי
כְּטוֹב לֵב הַמֶּלֶךְ בַּיָּיִן
אָמַר לִמְהוּמָן בִּזְתָא
חַרְבונָא בִּגְתָא וַאֲבַגְתָא
זֵתַר וְכַרְכַּס שִׁבְעַת
הַסָּרִיסִים הַמְשָׁרְתִים אֶת
פְּנֵי הַמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ:
אסתר א י

2. אַחַר הַדְּבָרִים
הָאֵלֶּה כְּשֹׁךְ חֲמַת הַמֶּלֶךְ
אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ זָכַר אֶת
וַשְׁתִּי וְאֶת אֲשֶׁר עָשְׂתָה
וְאֵת אֲשֶׁר נִגְזַר עָלֶיהָ:
אסתר ב א

3. וַתֹּאמֶן אַל הַמַּלְכָּה וַשְׁתִּי
לָבוֹא בִּדְבַר הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר
בְּיַד הַסָּרִיסִים וַיִּקְצף
הַמֶּלֶךְ מְאֹד וַחֲמָתוֹ
בָּעֲרָה בוֹ: אסתר א יב

4. וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ
לַחֲכָמִים יוֹדְעֵי הָעִתִּים כִּי
כֵּן דְּבַר הַמֶּלֶךְ לִפְנֵי כָּל
יוֹדְעֵי דָת וָדִין: אסתר א יג

5. שֶׁאֵצֶן מוֹאָב מְנַעוּרָיו
וְשׁוֹקֵט הוּא אֶל שְׁמָרָיו
וְלֹא הוּרַק מִכְּלִי אֶל כְּלִי
וּבַגּוֹלָה לֹא הָלַךְ עַל כֵּן
עָמַד טַעְמוֹ בּוֹ וְרִיחוֹ לֹא
נָמָר: ירמיהו מח יא

6. וְהִקְרַב אֵלָיו כַּרְשְׁנָא
שֵׁתָר אַדְמָתָא תַּרְשִׁישׁ
מֶרֶס מַרְסְנָא מְמוּכָן
שִׁבְעַת שָׂרֵי פָרַס וּמָדַי
רֹאֵי פְּנֵי הַמֶּלֶךְ הַיֹּשְׁבִים
רִאשֹׁנָה בַּמַּלְכוּת:
אסתר א יד

7. וְהַטּוּר הָרְבִיעִי
תַּרְשִׁישׁ רְשֶׁהם וְיִשְׁפֶּה
מִשְׁבְּצִים זָהָב יִהְיוּ
בְּמִלּוּאתָם:
שמות כח כ

8. וַיֹּאמֶר מְמוּכָן לִפְנֵי
הַמֶּלֶךְ וְהַשָּׂרִים לֹא עַל
הַמֶּלֶךְ לְבַדּוֹ עִוְּתָה וַשְׁתִּי
הַמַּלְכָּה כִּי עַל כָּל
הַשָּׂרִים וְעַל כָּל הָעַמִּים
אֲשֶׁר בְּכָל מְדִינוֹת הַמֶּלֶךְ
אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ: אסתר א טז

9. וְיִשְׁלַח סְפָרִים אֶל כָּל
מְדִינוֹת הַמֶּלֶךְ אֶל מְדִינָה
וּמְדִינָה כִּכְתָבָהּ וְאֶל עַם
עַם כִּלְשׁוֹנוֹ לִהְיוֹת כָּל
אִישׁ שָׂרֵר בְּבֵיתוֹ וּמְדַבֵּר
בִּלְשׁוֹן עַמּוֹ: אסתר א כב

10. וַיִּפְקֹד הַמֶּלֶךְ
פְּקִידִים בְּכָל מְדִינוֹת
מַלְכוּתוֹ וְיִקְבְּצוּ אֶת כָּל
עַלְמָה בְתוּלָה טוֹבַת
מַרְאֶה אֶל שׁוּשַׁן הַבִּירָה
אֶל בֵּית הַנָּשִׁים אֶל יַד
הֵגַא סְרִיס הַמֶּלֶךְ שֹׁמֵר
הַנָּשִׁים וְנִתֵּן
תַּמְרוּקֵיהֶן: אסתר ב ג

11. כָּל עֲרוּם יַעֲשֶׂה
בְדָעַת וּכְסִיל יִפְרֹשׂ
אִוֶּלֶת: משלי יג טז

12. וַיֹּאמְרוּ לוֹ עֲבָדָיו
יְבַקְּשׁוּ לַאדֹנִי הַמֶּלֶךְ
עֲלָמוֹת בְּתוּלוֹת וַעֲמָדוֹת
לְפְנֵי הַמֶּלֶךְ וּתְהִי לוֹ
הַכֹּנֶת וְשִׁכְבָה בְּחֵיקוֹ
וְחָם לַאדֹנִי הַמֶּלֶךְ:
מלכים א א ב

13. אִישׁ יְהוּדִי הָיָה
בְּשׁוּשַׁן הַבִּירָה וּשְׁמוֹ
מָרְדֳּכַי בֶּן יָאִיר בֶּן שִׁמְעִי
בֶן קִישׁ אִישׁ יְמִינִי:
אסתר ב ה

## רבינו חננאל

[סכו דביעית ההין יין לבד. איהו בקרי ואיתתיה בוציני. פי' שניהם לזנות תכונון]. מוכתר בנימוסו. מ' מצויין בדתי כל התורה יה כעדי שהיה בדורו ידוע וזהיר במצות. ורבה בר רב הונא עדיף מיניה. בעננותא, דהא אמר רבא תלת מילי בעאי משמייא הכמתיה דרב הונא ועיתריה דרב חסדא יהבו לי. ענותנותיה דרבה בר רב הונא לא יהבו לי.

**שפרחה** בה צרעת. בירושלמי מפרש דילפינן נגזר דכתיב גבי ושתי מנגזר דכתיב גבי עוזיה כשנצרע דכתיב ביה נגזר מבית ה' (דה"ב כו): **זיל** לגבי עמון ומואב דיתבי בדוכתייהו בחמרא. וקשה דהא פרק תפלת השחר (ברכות דף כח.) פריך וכי עמון במקומו יושב והלא כל סנחריב ובנבלו לכך פר"ת דגרסינן הכא מואב לחוד דקרא נמי לא הזכיר אלא מואב דכתיב שאנן מואב וכברכות נמי לא גרסינן אלא עמון ומזה הטעם התירו ליהודה גר העמוני לבא בקהל אבל משמע דגרי אינך לא רצו להתיר לבא בקהל לפי שלא בגבל סנחריב מגריס ולא בגבל מואב ומיהו קשה דבברכות משמע באותה שהבאתי שסנחריב בגבל עמון ובירמיה משיב להו באותן שהגלה נבוכדנצר וי"ל לפי שסנחריב היה לאשון שבגבל נקרא הכל על שמו ועליו כתיב ואסיר גבולות עמים ועתידותיהם שוסתי אבל ולמי עיקר המוכרן היה ע"י נבוכדנצר[1]:

**ממוכן.** [2]יש מדרש שהיה דניאל ולפי שהיה נשוי לשרית שהיתה גדולה ממנו שלא היה יכול לכופה לדבר כלשונו יען לעשות כן: כל

בבוציני. [3]ביום השביעי כטוב לב המלך ביין אטו עד השתא לא טב לביה בחמרא אמר רבא יום השביעי שבת היה שישראל אוכלין ושותין מתחילין בד"ת ובדברי תשבחות אבל עובדי כוכבים שאוכלין ושותין אין מתחילין אלא בדברי תיפלות וכן בסעודתו של אותו רשע הללו אומרים מדיות נאות והללו אומרים פרסיות נאות אמר להם אחשורוש כלי שאני משתמש בו אינו לא מדיי ולא פרסי אלא כשדיי רצונבם לראותה אמרו לו אין ובלבד שתהא ערומה [4]שבמדה שאדם מודד בה מודדין לו מלמד שהיתה ושתי הרשעה מביאה בנות ישראל ומפשיטן ערומות ועושה בהן מלאכה בשבת [5] היינו דכתיב [2]אחר הדברים האלה כשוך חמת המלך אחשורוש זכר את ושתי ואת אשר עשתה ואת אשר נגזר עליה כשם שעשתה כך נגזר עליה [3]ותמאן המלכה ושתי פריצתא הואי דאמר מר שניהן לדבר עבירה

נתכוונו מ"ט לא אתאי א"ר יוסי בר חנינא מלמד שפרחה בה צרעת במתניתא תנא [בא גבריאל ועשה לה זנב] ויקצף המלך מאד [6] אמאי דלקה ביה כולי האי אמר רבא שלחה ליה [7]בר אהורייריה דאבא אבא לקבל אלפא חמרא שתי ולא רוי וההוא גברא אשתטי בחמריה מיד וחמתו בערה בו [4]ויאמר המלך לחכמים מאן חכמים רבנן יודעי העתים שיודעין לעבר שנים ולקבוע חדשים אמר להו דיינוה לי אמרו היכי נעביד נימא ליה קטלה למחר פסיק ליה חמריה [8] ובעי לה מינן נימא ליה שבקה קא מזלזלה במלכותא אמרו לו מיום שחרב בית המקדש וגלינו מארצנו ניטלה עצה ממנו ואין אנו יודעין לדון דיני נפשות זיל לגבי עמון ומואב דיתבי בדוכתייהו כחמרא דיתיב על דורדייה וטעמא אמרו ליה דכתיב [5]שאנן מואב מנעוריו ושוקט הוא אל שמריו ולא הורק מכלי אל כלי ובגולה לא הלך על כן עמד טעמו בו וריחו לא נמר מיד [6]והקרוב אליו כרשנא שתר אדמתא תרשיש א"ר לוי כל פסוק זה על שום קרבנות נאמר כרשנא אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבש"ע כלום הקריבו לפניך כרים בני שנה כדרך שהקריבו ישראל לפניך שתר כלום הקריבו לפניך שתי תורין אדמתא כלום בנו לפניך מזבח אדמה תרשיש כלום שימשו לפניך בבגדי כהונה דכתיב בהו [7]תרשיש ושהם וישפה מרם כלום מירסו בדם לפניך מרסנא כלום מירסו במנחות לפניך ממוכן כלום הכינו שלחן לפניך [8]ויאמר ממוכן תנא ממוכן זה המן ילמה נקרא שמו ממוכן שמוכן לפורענות אמר רב כהנא [9]מכאן שההדיוט קופץ בראש [9]להיות כל איש שורר בביתו אמר רבא [9]אלמלא אגרות הראשונות לא נשתייר משונאיהן של ישראל שריד ופליט אמרי מאי האי דשדיר לן להיות כל איש שורר בביתו פשיטא אפילו קרחה בביתיה פרדשכא ליהוי [10]ויפקד המלך פקידים א"ר מאי דכתיב [11]כל ערום יעשה בדעת ונכסיל יפרוש אולת כל ערום יעשה בדעת זה דוד דכתיב [12]ויאמרו לו עבדיו יבקשו לאדני המלך נערה בתולה כל מאן דהוה ליה ברתא אייתה ניהליה וכסיל יפרוש אולת זה אחשורוש דכתיב ויפקד המלך פקידים כל מאן דהוה ליה ברתא איטמרה מיניה [13]איש יהודי היה בשושן הבירה וגו' איש ימיני מאי קאמר אי ליחוסא קאתי ליחסיה [7] ואזיל עד בנימין אלא מאי שנא הני תנא כולן על שמו נקראו בן יאיר בן שהאיר עיניהם של ישראל בתפלתו בן שמעי בן ששמע אל תפלתו בן קיש שהקיש על שערי רחמים ונפתחו לו קרי ליה יהודי אלמא מיהודה קאתי וקרי ליה ימיני אלמא מבנימין קאתי [3]אמר רב נחמן מרדכי מוכתר בנימוסו היה [7]אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יהושע בן לוי אביו מבנימין ואמו מיהודה ורבנן אמרי משפחות מתגרות זו בזו משפחת יהודה אומרת אנא גרים דמתיליד מרדכי דלא קטליה דוד לשמעי בן גרא ומשפחת בנימין אמרה מינאי קאתי רבא אמר כנסת ישראל אמרה לאידך גיסא ראו מה עשה לי יהודי ומה שילם לי ימיני מה עשה לי יהודי דלא

בוציני. דלוען קנוות. כלומר דבאותו מין ענמו זה נוסף וזו נוסף הוא אומר להראות את יופיה והיא לכך נתכונה שיסתכלו ביופיה: **פרילתא הוא.** פרולה היתה: **מלמד שפרחה בה צרעת.** ויליף בירושלמי מאשר נגזר עליה [2] וכתיב ושב בית התפשית מנורע כי נגזר מבית ה' (דה"ב כו) מה להלן צרעת אף כאן צרעת: **אהורייריה.** שומרי הסוסים: **נקבל אלפא חמרא שתי.** כן העיד הכתוב עליו (דניאל ה): **פסיק ליה.** יפיג יינו מעליו: **על דורדייה.** על שמריו: **וטעמא אמרו ליה.** ויפה אמרו לו דודאי כן הוא שמתוך שהאדם שקט דעתו מיושבת עליו שנאמר שאנן מואב מנעוריו ושוקט הוא אל שמריו וסיפיה דקרא על כן עמד טעמו בו וריחו לא נמר: **פסוק זה על קרבנות נאמר.** והקרוב אליו לשון הקרבת קרבן. מלאכי השרת הזכירו לפני הקב"ה את הקרבנות שהקריבו ישראל לפניו לעשות להם נקמה בושתי ותכלה אסתר ותמלוך תחתיה: **כרשנא.** כלוס הקריבו לפניך כרים בני שנה: **שתר.** שתי תורים: **מרס.** שמירסו את הדם שלא יקרש ושוב לא יהא ראוי לזריקה: **מרסנא.** מירסו במנחות לבוללן. ממרס לשון מגיס: **מוכן לפורענות.** עומד להיות תלוי: **מלאן שההדיוט קופץ בראש.** שהרי מנה אותו הכתוב לבסוף אלמא גרוע הוא מכולן והוא קפץ בראש: **אלמלא אגרות ראשונות.** שהוחזק בהן שוטה בעיני האומות: **לא נשתייר משונאי ישראל שריד ופליט.** שהיו ממהרין להורגן במלות המלך באגרות האמצעיות ולא היו ממתינים ליום המועד: **אמרי מאי האי דשדר לן.** אומרים האומות מה זה שלא לומר לנו להיות כל איש שורר בביתו (ה) שאף הגרדן שורר בביתו: **פרדשכא.** פקיד ונגיד: **נערה.** דוד לא ביקש אלא נערה אחת (ו) כל אדם הראה לשלומיו את בתו אולי תיטב בעיניו ואתשורוש כשל זוה לקבץ את כולן הכל יודעין שלא יקח אלא אחת ואת כולן יבעל מאן דהוה ליה ברתא מטמרה: **מוכתר בנימוסו היה.** בשמות נאין. ניחוס שם בלשון יון: א] [6] (ו)**נעדי** לא גרסינן אלא הכי גרסינן **אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יהושע בן לוי הו:** דלא

א) [פוטה ח:], ב) ס"א לא גרים בר, ג) [בע"י אתא תוספת יש פפרים דגרסי מיס יהודי היה כשושן הבירה וגו' אמר רב נחמן מוכתר בנימוסו היה פי' שמות נאים והגונים כדדים שכולם על שמי נקרא: וי"ם דגרסי קרי ליה יהודי וקרי ליה ימיני יהודי אלמא מיהודה קאתי ימיני אלמא מבנימין קאתי אמר רב נחמן מרדכי מוכתר בנימוסו היה ולא נהיגא דמה ענין זה לזה ומיהו יש לישבו מוכתר בנימוסו מוכתר בשמות נאים ומעולים נאים וטוכסיסי מלכות ולכך קוראו על שם יהודה שהיה משוב מכל השבטים ויפה ממנו מלכים], ד) [בע"י גרים רבה בר רב הונא ורבה בר בר חנה בשם רבי יהושע בן לוי אמרו מבנימין דרבי יהושע בן לוי אמרו אביו מבנימין וכו' וע"ש בפרש"י שם עי' בערוך ערך נחם ב כתב בזה"ל מרדכי מוכתר בנימוסו היה בעבי פיוסו מלוין בדתי התורה בעבי שהיה יודע בדורו מהיר במצות וכו' [ו] [בפתר כן], ו) [ל"ל בעבי פי' בעבי"י בפרש"י שם עי' בערוך ערך נחם ב וכתב בזה"ל מרדכי מוכתר בנימוסו היה בעבי פיוסו מלוין בדתי התורה בעבי שהיה יודע בדורו מהיר במצות וכו' ע"ש], ז) [ועי"ע תוס' יבמות עו: ד"ה מיניה ותוס' סוטה ט.], ח) [ועי' פרקי דר"א פמ"ט],

## גליון הש"ם

נמ' אמר ר"ב מבאן שההדיוט כו'. עי' ירושל' פרק ד דסנהדרין ה"ז: שם אמר רבא אלמלא. ע"ל כא ע"א תד"ה אלמלא: רש"י ד"ה נע־לא נרפי'. עי' דבר נחמד בספר מקום שמואל:

## הגהות הב"ח

(א) גמ' מלאכה בשבת לפיכך נגזר עליה בשבת הייו לכתיב: (ב) שם ויקצף המלך מאד וחמתו בערה בו אמאי דלקה: (ג) שם פסיק ליה אמריה דדיבר לה ובעי לה מינן: (ד) שם ליחסיה וליזיל עד בנימין מאי אלא הני תלתא תנא כולן כל"ל ותיבת אלא נמחק: (ה) רש"י ד"ה אמרי מאי יכו' לזיות כל אים שורר בביתו פשיטא שאף הגרדן: (ו) ד"ה נערה וכו' נערה אחת לפיכך כל אדם וכו' ואתשורוש היה כסיל וכו' מטמרה מיניה הס"ד:

## הגהות מהר"ב רנשבורג

א) רש"י ד"ה נעדי לא גרסינן. נ"ב עיין זה בספר מקום שמואל נשער המילוים:

דלא קטליה דוד לשמעי דאתיליד מיניה מרדכי דמיקני ביה המן ומה שילם לי ימיני דלא קטליה שאול לאגג דאתיליד מיניה המן דמצער לישראל רבי יוחנן אמר לעולם מבנימן קאתי ואמאי קרי ליה יהודי על שום שכפר בע"ז שכל הכופר בע"ז נקרא יהודי כדכתיב [1]איתי גוברין יהודאין וגו' רבי שמעון בן פזי כי הוה פתח בדברי הימים אמר הכי כל דבריך אחד הם ואנו יודעין לדורשן [2]ואשתו היהודיה ילדה את ירד אבי גדור ואת חבר אבי שוכו ואת יקותיאל אבי זנוח ואלה בני בתיה בת פרעה אשר לקח מרד אמאי קרי לה יהודיה על שום שכפרה בע"ז [3]ותרד בת פרעה לרחוץ על היאור [4]ואמר רבי יוחנן שירדה לרחוץ מגילולי בית אביה ילדה והא רבויי רביתיה לומר לך [5]שכל המגדל יתום ויתומה בתוך ביתו מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו ירד זה משה ולמה נקרא שמו ירד [א] שירד להם לישראל מן בימיו [6]גדור שגדר פרצותיהן של ישראל חבר שחיבר את ישראל לאביהן שבשמים סוכו שנעשה להם לישראל כסוכה יקותיאל שקוו ישראל לאל בימיו זנוח שהזניח עונותיהן של ישראל אבי אבי אבי אב בתורה אב בחכמה אב בנביאות ואלה בני בתיה אשר לקח מרד וכי מרד שמו והלא כלב שמו אמר הקב"ה יבא כלב שמרד בעצת מרגלים וישא את [6] בת פרעה שמרדה בגלולי בית אביה [4]אשר הגלה מירושלם אמר רבא שגלה מעצמו [5]ויהי אומן את הדסה קרי לה הדסה וקרי לה אסתר תניא ר"מ אומר אסתר שמה ולמה נקרא שמה הדסה [7]על שם הצדיקים [7]שנקראו הדסים וכן הוא אומר [6]והוא עומד בין ההדסים רבי יהודה אומר הדסה שמה ולמה נקראת שמה אסתר על שם שהיתה מסתרת דבריה שנאמר [7]אין אסתר מגדת את עמה וגו' ר' נחמיה אומר הדסה שמה ולמה נקראת אסתר שהיו אומות העולם קורין אותה על שום אסתהר בן עזאי אומר אסתר לא ארוכה ולא קצרה היתה אלא בינונית כהדסה ר' יהושע בן קרחה אמר [8]אסתר ירקרוקת היתה וחוט של חסד משוך עליה כי אין לה אב ואם ובמות אביה ואמה למה לי אמר רב אחא עיברתה מת אביה ילדתה מתה אמה ובמות אביה ואמה לקחה מרדכי לו לבת תנא משום ר"מ אל תקרי לבת אלא לבית וכן הוא אומר [8]ולרש אין כל כי אם כבשה אחת קטנה אשר קנה ויחיה ותגדל עמו ועם בניו יחדו מפתו תאכל ומכוסו תשתה ובחיקו תשכב ותהי לו כבת משום דבחיקו תשכב הוות ליה [9](לבת) אלא [6](לבית) הכי נמי לבית [9]ואת שבע הנערות וגו' אמר רבא שהיתה מונה בהן ימי שבת וישנה ואת נערותיה וגו' אמר רב שהאכילה מאכל יהודי ושמואל אמר שהאכילה [6]קדלי דחזירי ור' יוחנן אמר זרעונים וכן הוא אומר [10]ויהי המלצר נושא את פת בגם וגותן להם זרעונים [11]ששה חדשים בשמן המור [12]מאי שמן המור ר' חייא בר אבא אמר סטכת רב הונא אמר שמן זית שלא הביא שליש תניא רבי יהודה אומר אנפקינון שמן זית שלא הביא שליש ולמה סכין אותו שמשיר את השיער ומעדן את הבשר [12]בערב היא באה ובבקר היא שבה אמר רבי יוחנן מגנותו של אותו רשע למדנו שבחו שלא היה משמש מטתו ביום [13]ותהי אסתר נשאת חן אר"א [6]מלמד שלכל אחד ואחד נדמתה לו כאומתו [14]ותלקח אסתר אל המלך אחשורוש אל בית מלכותו בחדש העשירי הוא חדש טבת ירח שנהנה גוף מן הגוף [15]ויאהב המלך את אסתר מכל הנשים ותשא חן וחסד לפניו מכל הבתולות אמר רב ביקש לטעום טעם בתולה טעם טעם בעולה טעם [16]ויעש המלך משתה גדול עבד משתיא ולא גליא ליה דלי כרגא ולא גליא ליה שדד פרדישני ולא גליא ליה [17]ובהקבץ בתולות שניות וגו' אזיל שקל עצה ממרדכי אמר אין אשה מתקנאה אלא בירך חבירתה ואפ' הכי לא גליא ליה דכתיב [7]אין אסתר מגדת מולדתה וגו' אמר רבי אלעזר מאי דכתיב לא

כל הכופר בע"ז נקרא יהודי שנאמר איתי גוברין יהודאין. על שם יהודי שהרי אמר בחלק (סנהדרין דף נב:) דלא הוו משבט יהודה: **אשר** הגלה שגלה מעצמו. ודרש ליה מדלא כתיב הוגלה: **קדלי** דחזירי. וס"ו היא לא היתה אוכלת: וטוגלת

---

**א) דלא קטליה דוד לשמעי.** שהיה חייב מיתה: **לאידך גיסא.** לענקה ולא נשבעה שיש יהודי ואיש ימיני גרמו לי הנער הזה: **איתי גוברין יהודאין כו'.** וקיימה דקרא לאלהך לא פלגין: **כל דבריך אחד הן.** כנגד הספר היה אומר כל דבריך דברי הימים אחת הן הרבה שמות אתה מזכיר פלוני ופלוני וכולן אדם אחד הן: **ואנו יודעין לדורשן.** ואע"פ שסתמת אומן אנו נותנין את לבינו עד שאנו יודעין לדורשן. משום דאמרינן לעיל כל הכופר בע"ז נקרא יהודי נקט לה הכא: **ואשתו היהודיה וגו'.** והלא בתיה שמה דהא כתיב בפופיה ואלה בני בתיה: **לרחוץ.** לטבול ב) לשון גירות: **והלא הלך שמו.** שבלבל משמעי קלא: הכי גרסינן **ושא בתיה שמרדה בגילולי בית אביה.** ולכך נשתנה שמה בליקומין הללו: **שגלה מעצמו.** מדלא כתיב אשר היה מן הגולה אשר הגלתה וכתיב אשר הגלה עם הגולה משמע שלא היה כשאר ישראל שגלו על כרחן והוא גלה מעצמו כמו שעשה ירמיה שגלה מעצמו עד שאמר לו הקב"ה לחזור: **כין ההדסים אשר במנולה.** בין הצדיקים שגלו לבבל. ובשמיה משמעי קרא: **אספהר.** ג) ירא. יפה כלבנה: **ירקרוקת היפה.** כהדסה זו: **אלא חוט של חסד משוך עליה.** מאת הקב"ה לכך נראית יפה לאומות ולאחשורוש: **ובמות אביה ואמה פו ל"ל.** מאחר דכתיב ד) כי אין לה אב ואם אלא לגמדו שאפי' יום אחד לא היה לה אב ואם: **כשעה שנתעברה אמה מת אביה.** ומלא שלא היה לה אב משעה שנראה להקרות אב: **וכשילדה אמה מתה.** ולא נראית לקרות אם: **ולרש אין לו.** באוריה משמעי קרא: **כבשה אחת.** ה) בת שנה: **שהיתה מונה בהן ימי שבת.** שהיתה משרתת לה אחת באחד בשבת ואחת בשני בשבת ואחת בשלישי בשבת וכן כולן וכשהגיע יום שפחה של שבת יודעת שהיום שבת: ו) **כקדלי דחזירי.** בקוניי"ש שמיניס. ומתוך אומנה לא נענשה: **וכן הוא אומר.** שהזרעונים טובים לצדיקים להבדילן ממאכל טמא: **ויהי המלצר נושא את פת בגם ויין משקיהם וגו'.** וכתיב בהמה עניגא ולמקצת ימים עשרה נראה מראיהם טוב ובריאי בשר וגו': **אנפקינון שמן זית שלא הביא שליש.** נגי מנמחות תנן ז) אין מביאין אנפקינון ואם הביא פסול ועלה קאי ר' יהודה ואמר מהו אנפקינון: **מעדן.** ח) מלהיב: **מגנותו של אותו רשע.** גנותו הוא זה שהוא נועל נשים ומשלחן: **שהגוף נהנה מן הגוף.** מפני הליגה. והעיד לך הכתוב שהיו מתכוונין מן השמיש לתכנה על בעלה: **ביקש לטעום כו'.** לכך נאמר מכל הנשים ומכל הבתולות: **עבד משתיא כו'.** חיזר לכמה עניים לפייסה שתגלה לו מולדתה ולא הועיל וסמוך לה לאחי קלא ובהקבץ בתולות שניות וגו' אין אסתר מגדת מולדתה ואת עמה וגו' ט) עבד משתיא סעודה לכבודה מה שלא עשה בשאר נשים: **דלי כרגא.** אמר בשביל שאסתר אני מניח לכם מכסי גולגולתכם היינו והמה למדינות עשה ט): **שדר פרדישני.** דורונות לנשים בשמה והיינו דכתיב ט) ויתן משאת כיד המלך:

לא

## תורה אור השלם

1. איתי גברין יהודאין די מנית יתהון על עבידת מדינת בבל שדרך מישך ועבד נגו גברא אלך לא שמו עלך מלכא טעם לאלהך לא פלחין ולצלם דהבא די הקימת לא סגדין:
דניאל ג יב
2. ואשתו היהודיה ילדה את ירד אבי גדור את חבר אבי שוכו ואת יקותיאל אבי זנוח ואלה בני בתיה בת פרעה אשר לקח מרד:
דברי הימים א ד יח
3. ותרד בת פרעה לרחץ על היאר ונערתיה הלכת על יד היאר ותרא את התבה בתוך הסוף ותשלח את אמתה ותקחה:
שמות ב ה
4. אשר הגלה מירושלים עם הגלה אשר הגלתה עם יכניה מלך יהודה אשר הגלה נבוכדנאצר מלך בבל:
אסתר ב ו
5. ויהי אמן את הדסה היא אסתר בת דודו כי אין לה אב ואם והנערה יפת תאר וטובת מראה ובמות אביה ואמה לקחה מרדכי לו לבת:
אסתר ב ז
6. ראיתי הלילה והנה איש רכב על סוס אדם והוא עמד בין ההדסים אשר במצלה ואחריו סוסים אדמים שרקים ולבנים: זכריה א ח
7. אין אסתר מגדת מולדתה ואת עמה כאשר צוה עליה מרדכי ואת מאמר מרדכי אסתר עשה כאשר היתה באמנה אתו:
אסתר ב כ
8. ולרש אין כל כי אם כבשה אחת קטנה אשר קנה וחייה ותגדל עמו ועם בניו יחדו מפתו תאכל ומכסו תשתה ובחיקו תשכב ותהי לו כבת:
שמואל ב יב ג
9. ותיטב הנערה בעיניו ותשא חסד לפניו ויבהל את תמרוקיה ואת מנותה לתת לה ואת שבע הנערות הראיות לתת לה מבית המלך וישנה ואת נערותיה לטוב בית הנשים: אסתר ב ט
10. וידי המלצר נשא את פתבגם ויין משתיהם ותתן להם זרעים: דניאל א טז
11. ובהגיע תר נערה ונערה לבוא אל המלך אחשורוש מקץ היות לה כדת הנשים שנים עשר חדש כי כן ימלאו ימי מרוקיהן ששה חדשים בשמן המר וששה חדשים בבשמים ובתמרוקי הנשים: אסתר ב יב
12. בערב היא באה ובבקר היא שבה אל בית הנשים שני אל יד שעשגז סריס המלך שמר הפילגשים לא תבוא עוד אל המלך כי אם חפץ בה המלך ונקראה בשם: אסתר ב יד
13. ותהי אסתר נשאת חן בעיני כל רואיה: אסתר ב טו
14. ותלקח אסתר אל המלך אחשורוש בחדש העשירי הוא חדש טבת בשנת שבע למלכותו: אסתר ב טז
15. ויאהב המלך את אסתר מכל הנשים ותשא חן וחסד לפניו מכל הבתולות וישם כתר מלכות בראשה וימליכה תחת ושתי: אסתר ב יז
16. ויעש המלך משתה גדול לכל שריו ועבדיו את משתה אסתר ההנחה למדינות עשה ויתן משאת כיד המלך: אסתר ב יח
17. ובהקבץ בתולות שניה ומרדכי ישב בשער המלך: אסתר ב יט

---

**ב) לנשון גירות:** **ג) יפה כלבנה.** [1] [2] [3] [4] [5] [6] [7] [8] [9] [10] [11] [12] [13] [14] [15] [16] [17] [18] [19] [20] [21] [22] [23] [24] [25] [26] [27] [28] [29] [30] [31] [32] [33] [34] [35] [36] [37] [38] [39] [40]

לא יגרע מצדיק עיניו. נותן עיניו במעשה הצדיקים לגלגם להם (ג) לף לימים רבים מדה במדה: וכתה וילא ממנה שאול. שהיה נטוע: וכה וילאם ממנו אמר. בתרגום של מגילה (ד) מייחס מרדכי ועושהו עשירי לשאול ומשאול עד בנימין וכתיב היא אמר בת דודו (ה) ואין לו ראיה אחרת בכתובים שילאה משאול:

**מסרתן.** לגלה והוא לגיעות שלא יתפרסם הדבר שמסר לה סימנין: **שנאמר לא יגרע מנדיק עיניו.** וסיפיה דקרא ויושיבם לנצח ויגבהו והיינו גדולה לדורות: **ואם הגיס דעתו כו'.** הכי אמרי קראי ויושיבם לנצח ויגבהו ואם אסורים בזקים על ידי שמגביהין עצמן באין לידי עניות ויסורים: **ועובלה.** מחמת עקיות שלא תהא מאוסה לעדיק משכיבתו של אחשורוש: **אדון על עבדיו.** ויקצוף פרעה על שני סריסיו (ו): **לשון עורמי.** שם מקום: **לא ראינו שינה.** מתוך שהיתה מביאה עליו הרבה בתמים ולמה לשמות: **משמרתי ומשמרתך.** אתה ממונה על עבודה אתה ואני ממונה על עבודה אחרת: ה"ג **אחר הדברים האלה גדל המלך (ז) את המן וגו'.** בתר בגתן ותרש כתיב: וקא בעי הש"ס **אחר מאי.** מה העיד עליו הכתוב שלא גידלו עד שבא מעשה הזה: **אחר שברא הקדוש ב"ה רפואה למכה.**

[1]לא יגרע מצדיק עיניו בשכר צניעות שהית' בה ברחל זכתה ויצא ממנה שאול ובשכר צניעות שהיה בו בשאול זכה ויצאת ממנו אסתר [6]ומאי צניעות היתה בה ברחל דכתיב [2]ויגד יעקב לרחל כי אחי אביה הוא וכי אחי אביה הוא והלא בן אחות אביה הוא אלא אמר לה מינסבא לי אמרה ליה אין מיהו אבא רמאה הוא ולא יכלת ליה אמר לה [6] אחיו אנא ברמאות אמרה ליה ומי שרי לצדיקי לסגויי ברמיותא אמר לה אין [3]עם נבר תתבר ועם עקש תתפל אמר לה ומאי רמיותא אמרה ליה אית לי אחתא דקשישא מינאי ולא מנסיב לי מקמה [3]מסר לה סימנים כי מטא ליליא אמרה השתא מיכספא אחתאי מסרתינהו ניהלה והיינו דכתיב [4]ויהי בבקר והנה היא לאה מכלל דעד השתא לאו לאה היא אלא מתוך סימנין שמסרה רחל ללאה לא הוה ידע עד השתא לפיכך זכתה ויצא ממנה שאול ומה צניעות היתה בשאול דכתיב [5]ואת דבר המלוכה לא הגיד לו אשר אמר שמואל (ח) זכה ויצאת ממנו אסתר [3]ואמר רבי אלעזר כשהקב"ה פוסק גדולה לאדם פוסק לבניו ולבני בניו עד סוף כל הדורות שנאמר [1]ויושיבם לנצח ויגבהו (וגו') ואם הגיס דעתו הקב"ה משפילו שנאמר [6]ואם אסורים בזקים וגו' [7]ואת מאמר מרדכי אסתר עושה אמר רבי ירמיה שהיתה מראה דם נדה לחכמים [7]כאשר היתה באמנה אתו אמר רבה בר לימא [7](משמיה דרב) שהיתה עומדת מחיקו של אחשורוש וטובלת ויושבת בחיקו של מרדכי [8]בימים ההם ומרדכי יושב בשער המלך קצף בגתן ותרש אמר ר' חייא בר אבא אמר רבי יוחנן הקציף הקב"ה אדון על עבדיו לעשות רצון צדיק ומנו יוסף שנאמר [9]ושם אתנו נער עברי וגו' עבדים על אדוניהן לעשות נם לצדיק ומנו מרדכי [א] דכתיב [10]ויודע הדבר למרדכי וגו' [6]אמר רבי יוחנן בגתן ותרש [6]שני טרסיים הוו והיו מספרין בלשון טורסי ואומרים מיום שבאת זו לא ראינו שינה בעינינו בא ונטיל ארס בספל כדי שימות והן לא היו יודעין כי מרדכי מיושבי לשכת הגזית היה והיה יודע בשבעים לשון אמר לו והלא אין משמרתי ומשמרתך שוה אמר לו אני אשמור משמרתי והיינו דכתיב [11]ויבקש הדבר וימצא שלא נמצאו במשמרתן [12]אחר הדברים האלה [7](אחר מאי) אמר רבא אחר שברא הקב"ה רפואה למכה דאמר ר"ל אין הקב"ה מכה את ישראל אא"כ בורא להם רפואה תחילה שנאמר [13]כרפאי לישראל ונגלה עון אפרים אבל אומות העולם אינו כן מכה אותן ואח"כ בורא להם רפואה שנאמר [14]ונגף ה' את מצרים נגוף ורפוא [15]ויבז בעיניו לשלוח יד במרדכי לבדו אמר רבא בתחילה במרדכי לבדו ולבסוף בעם מרדכי ומנו רבנן ולבסוף בכל היהודים [16]הפיל פור הוא הגורל תנא כיון שנפל פור בחודש אדר שמח שמחה גדולה אמר נפל לי פור בירח שמת בו משה ולא היה יודע [7]שבשבעה באדר מת ובשבעה באדר נולד [17]ישנו עם אחד אמר רבא ליכא דידע לישנא בישא כהמן אמר ליה תא ניכלינהו אמר ליה מסתפינא מאלהיו דלא ליעביד בי כדעבד בקמאי אמר ליה ישנו מן המצות אמר ליה אית בהו רבנן אמר ליה עם אחד הן שמא תאמר קרחה אני עושה במלכותך מפוזרין הם בין העמים שמא תאמר אית הנאה מינייהו מפורד כפרידה זו שאינה עושה פירות ושמא תאמר איכא מדינתא מינייהו ת"ל בכל מדינות מלכותך ודתיהם שונות מכל עם דלא אכלי מינן ולא נסבי מינן ולא מנסבי לן ואת דתי המלך אינם עושים דמפקי לכולא שתא בשה"י פה"י ולמלך אין שוה להניחם דאכלו ושתו ומבזו ליה למלכות ואפילו נופל זבוב בכוסו של אחד מהן זורקו ושותהו ואם אדוני המלך נוגע בכוסו של אחד מהן חובטו בקרקע ואינו שותהו [18]אם על המלך טוב יכתב לאבדם ועשרת אלפים ככר כסף וגו' אמר ריש לקיש גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שעתיד המן לשקול שקלים על ישראל לפיכך הקדים שקליהן לשקליו והיינו דתנן [א]באחד באדר משמיעין על השקלים ועל הכלאים [19]ויאמר המלך להמן הכסף נתון לך והעם לעשות בו כטוב בעיניך אמר רבי אבא

**הכסף** נתון לך. גימטריא דהכסף עולה הע"ן רמז לו שיתלה עליו (ט):

**וטובלת** ויושבת בחיקו של מרדכי. ואם תאמר והא לא הי' שם הכנסת שלא' מדשיס שהרי בכל יום היה אותו רשע מצוי אצלה וי"ל שהיתה משמשת במוך:

העמידה לבא לאחר זמן: **כרפאי לישראל.** ואמר כך נגלה עון אפרים ע"י מכה שאני מביא עליהן: **הפיל פור.** ומהו פור הוא הגורל מיום ליום באיזו יום יפול הגורל וכן מחודש לחודש והגורל של כולן הטיל ביום אחד ונפל לו הגורל על (ד) אחד: **בשבעה באדר מת משה.** שנאמר והעם עלו מן הירדן בעשור לחודש הראשון (יהושע ד) לא מהם למפרע שלשים יום באלו של משה ושלשה ימים שהכינו להם לידה שנאמר הכינו לכם לידה כי בעוד שלשה ימים אתם עוברים וגו' (שם א) הרי בשבעה באדר מת משה: **ובשבעה באדר נולד.** דכתיב בן מאה ועשרים שנה אנכי היום (דברים לא) היום מלאו ימי ושנותי (מ). כדאי הלידה שתכפר על המיתה: **אים כהו רבנן.** מתשובתו של המן אנו למדין שכך היה אחשורוש משיבו: **קרמה אני עושה במלכותך.** שמלכות אחת מליאה מהם: **מדינתא.** מדינה קטנה: **ולא נסבי מינן.** נשים: **ואם דתי המלך אינם עושים.** אוגגריות ומסים וגולגליות וארנונות אינן נותנין: **דמפקי ליה לשתא בשה"י פה"י.** שבת היום פסח היום ואנו אסורים במלאכה: **אין שוה.** אין נאה ואין ראוי להניחן: **משמיעין.** בית דין מכריזין שיביאו שקלים למקדש: **ועל הכלאים.** שגדלו הזרעים קצת ונינן ניכר ועוקרין אותן משדותיהן בהכרחת בית דין:

מגילה

[ג] ר"ב קבנ. ע"ש, [ד] ס"ל וכי מעלת ההוא יומא מעיל לה לגבך מה עשה יעקב מסר, [ה] [ובמסים קב. ע"ש], [ד] [בילקוט ובע"י ליתא], [ה] [לעיל. ע"ש], [ו] [בילקוט איתא מאי אחר], [ז] [קדושין לח. סוטה יב:], [ח] [אלים פ"ל מ"ל לקמן כט. מ"ק ו.], [ט] [תרגום שני ב ה], [י] [אסתר ב], [כ] [בראשית מז], [ל] [אחשורוש], [מ] [סוטה יג:], [נ] עיין תוספות לקמן כז. ד"ה ולחי (יכו').

## גליון הש"ם

[גמ'] שני טרסים. עי' תוליון דף מ ע"ב תד"ה מטליא:

## הגהות הב"ח

(א) [גמ' אמר ר"ל אי רמאי הוא אחיו אנא ברמאות: (ב) שם אמר שמואל לפיכך זכה ולאחר ממנו אמר אסתר מאי היא דכתיב אין אסתר מגדת ואמר רבי אלעזר וכו' שנאמר לא יגרע מצדיק עיניו ויושיבם לנצח: (ג) רש"י ד"ה לא יגרע וכו' לגלם להן במולן אף לימים: (ד) ד"ה הפיל פור וכו' הגורל על אדר הס"ד:

## הגהות הגר"א

[א] נמ' (דכתיב) תו"מ:

## רבינו חננאל

אמר לו והלא אין משמרתי ומשמרתך שוה. אמר לו אני אשמור משמרתי ומשמרתך. פי' אמר לו אני אשמור משמרתי בתחילת הלילה עד החק שאנו קבועים ואשמו(ו)ר עוד ממך בחצי הלילה במשמרתך. ועשו כך, ונתבקש במשמרתו שבתחילת הלילה. שכל שומר בתחילת הלילה כשיעמוד אחר לשמור. ישן מי שכבר שמר, ונמצא זה (ז)שומר שלא במשמרתו, לפיכך נחברה עליו העיצה. אין הקב"ה מכה את ישראל עד שבורא להן רפואה. שני כרפאי לישראל וגו'.

## מוסף רש"י

מסר לה סימנים. מסר לה יעקב סימנין לרחל שתאמר לו בלילה בשכבה (רשב"ם ב"ב קנב.). **והלא אין משמרתי ומשמרתך שוה.** כל מינוי שהאדם ממונה עליו ומוטל עליו לעשותו קרוי משמרת (במדבר ג ז ושם ד"ה ע"ז לה: שפי' שוחרי הסף שומרי הכלים וח"א מהרש"א כאן). **בשבעה באדר מת משה.** נפ"ק דקדושין (לח.) ליפין לה מקרלי דכתיב ויבכו בני ישראל את משה בערבות מואב שלשים יום, וכתיב משה בעדי מת ועתה קום עבור, וכתיב כי בעוד שלשת ימים אתם עוברים את הירדן וגו' וכתיב והעם עלו מן הירדן בעשור לחדש הראשון, לא מהם ל"ג למפרע, תמצא שבשבעה באדר מת משה, ומנין שבשבעה באדר נולד, שנאמר ויאמר אליהם בן מאה ועשרים שנה אנכי היום וגו' מה ת"ל היום, היום מלאו ימי ושנותי (סוטה יב.), **משמיעין על השקלים.** בהכרחת בית דין (לקמן כט.) שיהו ישראלי מביאין תרומת שקלים ניסן לכתיב בחדשו לחדשי השנה, אלא הכא לי קרבן מתרומה אלא (חו"ק ו.), **ועל הכלאים.** משמיעין שלא יזרע כלאים (שם חגיגה יב.) לו: לעקיר כלאי הזרעים הניכרין בין התבואה (לקמן דב.).

הפיל פור הוא הגורל לפני המן מיום ליום ומחדש לחדש שנים עשר הוא חדש אדר: אסתר ג ז 17. ויאמר המן למלך אחשורוש ישנו עם אחד מפוזר ומפרד בין העמים בכל מדינות מלכותך ודתיהם שונות מכל עם ואת דתי המלך אינם עשים ולמלך אין שוה להניחם: אסתר ג ח 18. אם על המלך טוב יכתב לאבדם ועשרת אלפים כבר כסף אשקול על ידי עשי המלאכה להביא אל גנזי המלך: אסתר ג ט 19. ויאמר המלך להמן הכסף נתון לך והעם לעשות בו כטוב בעיניך: אסתר ג יא

**משל דאחשורוש והמן הוו.** כלומר יש ללמוד מאחשורוש אף בדעתו היה להשמידן: ט) **להחזירן למוטב.** שגזרו עליהן תעניות לתשובה כדכתיב ט) ליום ובכי ומספד שק ואפר יוצע לרבים: **תון ממקרא מגילה.** ואם תאמר גר תעוכה כבר פסקו הנביאים אבל בימי מרדכי היו מגי זכריה ומלאכי: **מעבדות לחירות.** ביאלת מצרים אמרו שירה על הים: **הללו נמי נימא.** שהוא שירה: הכי גרסי' **אמר רבא בשלמא הכא כו' ולא עבדי פרעה.** שהרי לחירות יצאו: **אלהי עבדי אחשורוש אנן.** הלא נגאלו אלא מן המיתה: **בין לרבא.** דאמר להכי לא אמרי הלל דאלהי עבדי אחשורוש הוו הא לאו הכי אמרינן: **בין לרב נחמן.** דאמר קרילת מגילה במקום הלל: (ד) **הוכשרו שאר ארצות לומר שירה.** על נס המאורע להם: **ומו ליפא.** נביאים: **נבואה שהוצרכה לדורות.** ללמוד תשובה או הוראה וכל הנך מ"מ הוצרכו. ובהלכות גדולות (ה) מנויין מסדר עולם [א] אברהם יצחק יעקב משה ואהרן יהושע פנחס ויעל מלאך ה' מן הגלגל אל הבוכים (שופטים ב) זה פנחס ויבא איש האלהים אל עלי (שמואל א ב) זה אלקנה עלי שמואל גד נתן דוד שלמה עידו קרא (ו) אל המזבח בבית אל (ז) מיכיהו בן ימלה בימי אחאב עובדיה אחיה השילוני ויהוא בן חנני בימי אסא עזריה בן עודד חזיאל [הלוי] מבני מתניה אליעזר בן דודו ממרישה כולן בימי יהושפט בדברי הימים (ב כ) ובימי ירבעם בן יואש הושע עמוס ובימי יותם מיכה המורשתי ובימי אחאז מיכה ובימי חזקיה ישעיה ובימי יאשיה צפניה ובימי יהויקים חבקוק ובימי יהויכין ירמיה ובימי צדקיה חלדה ובימי גדליה יונה בן אמיתי ובימי יאשיה מגיע מנשה יואל נחום מבקוק בימי יאשיה צפניה אוריה מקרית יערים ירמיה בגולה יחזקאל דניאל בשנת ג' לדריוש ברוך נריה שריה מחסיה חגי זכריה ומלאכי בשנן בסדר עולם ועל דניאל אמרינן לעיל (דף ג.) אינהו נביאי ואינהו נמי נביא אלא אפיק דניאל ועיל שמעיה שאמר לרחבעם (ח) אל תעלו ואל תלחמו עם אחיכם בני ישראל. (ט) שנים לא ידעתי[ב]: **נחבלר לחם.** לשון גבוה כמו ובגורות בשמים (דברים ט): **כשיא אחות אהרן.** ועדיין לא נולד משה: **פחילות למקדש.** (י) משכן שילה: **משוס יחוד.** שהוא גבוה ואין לו לא ואין אדם יכול להתייחד שם עמה כמו בבית: **לב אחד.** שרף יש לו כמו אילן אבל אין לו בענפיו אלא בגזעו על פני כל גופהו: **רמה קרני ולא רמה פרי.** זו היא נבואתה שנתנבאת על שאול ויהוא אלא תימשך מלכותן. בתשיבת דוד ושלמה כתיב (יא) קרן השמן ובמשיחת שאול ויהוא כתיב (יב) פך: **וכי רואין דם בלילה.** שנאמר (שמואל ב כה) אם תשאיר לנגל עד אור הבקר משתין בקיר שמע מינה דהוה בלילה. וכי מראין דם בלילה אם טמא או טהור הלא צריך להמתין מראיתו אם מה' דמיס הטמאים בשאה הוא: **וכי דנין דיני נפשות בלילה.** והא כתיב (ירמיה כא) דינו לבוקר משפט וכתיב והוקע אותם לה' (יג) נגד השמש (במדבר כה): כליתני

**מגילה נקראת פרק ראשון מגילה יד.**

**עין משפט נר מצוה**

א [מיי' פ"ג מהל' מעוכה הל' ו' טוש"ע ח"מ סי' תרלג סעי' ג]:

**הגהות הגר"א**

[א] רש"י ד"ה נבואה כו' אבהם כו'. נ"ב אבל בסדר עולם לא תשיב אברהם יצחק ויעקב משה ואהרן עלי שלמה נריה מחסיה וחשיב במקומם ג' בני קרח אסף והימן ואימן וידותן חכמיהם הכהן ודניאל כי לא תשיב כמ"ח נביאים רק אחר מות משה אף שנביאות תשיב כי לא היו רק ז' וכן נריה ומחסיה לא נכתבו נבואתן ולא נקראו נביאים וכן עלי ושלמה וע"ל ע"ו בדרוך בן נריה כו': [ב] שם בסה"ל שנים לא ידעתי. נ"ב והם מגני יעודל:

**רבינו חננאל**

ת"ר מ"ח נביאים ושבע נביאות לא פחתו ולא הותירו על מה שכתוב בתורה אפי' אות אחת חוץ ממקרא מגילה. ואלו הן מ"ח נביאים משה ואהרן ואסיר ואלקנה ואביאסף בני קרח נתנבאו במדבר. יהושע, פנחס, אלקנה, גד החוזה, נתן הנביא, אסף, הימן, ידותון, שפואל. דוד, (ו) אחיה, שמעיה. עדוא, עזריה(ו) בן עודד. חנני הרואה, יהוא בן חנני. אליהו, מכיהו, עובדיהו. אלישע, (יחזקאל) [יחזיאל], אליעזר בן דודוהו, יונה בן [אמיתי]. זכריה בן יהוידע, אמוץ. חבקוק, צפניה(ו) בן כושי. ירמיה, ישעיה, יחזקאל. דניאל, ברוך בן נריה. שריה בן מחסיה, מרדכי בלשן, הושע בן בארי. עמוס, מיכה המורשתי. יואל בן פתואל, נחום. חגי, זכריה, ימלאכי. שבע נביאות שרה, מרים. דבורה, החולדה, חנה. ואביגיל, ואסתר.

ו) אולי ל"ל כאן שלמה.

**תורה אור השלם**

1. וַיְסַר הַמֶּלֶךְ אֶת טַבַּעְתּוֹ מֵעַל יָדוֹ וַיִּתְּנָהּ לְהָמָן בֶּן הַמְּדָתָא הָאֲגָגִי צֹרֵר הַיְּהוּדִים:
אסתר ג י
2. הֵלֵלוּ יָהּ הַלְּלוּ עַבְדֵי יְיָ הַלְּלוּ אֶת שֵׁם יְיָ:
תהלים קיג א
3. וַיְהִי אִישׁ אֶחָד מִן הָרְמָתַיִם צוֹפִים מֵהַר אֶפְרָיִם וּשְׁמוֹ אֶלְקָנָה בֶן יְרֹחָם בֶּן אֱלִיהוּא בֶּן תֹּחוּ בֶן צוּף אֶפְרָתִי:
שמואל א א א
4. ובני קרח לא מתו:
במדבר כו יא
5. וַיִּקַּח אַבְרָם וְנָחוֹר לָהֶם נָשִׁים שֵׁם אֵשֶׁת אַבְרָם שָׂרַי וְשֵׁם אֵשֶׁת נָחוֹר מִלְכָּה בַּת הָרָן אֲבִי מִלְכָּה וַאֲבִי יִסְכָּה:
בראשית יא כט
6. וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל אַבְרָהָם אַל יֵרַע בְּעֵינֶיךָ עַל הַנַּעַר וְעַל אֲמָתֶךָ כֹּל אֲשֶׁר תֹּאמַר אֵלֶיךָ שָׂרָה שְׁמַע בְּקֹלָהּ כִּי בְיִצְחָק יִקָּרֵא לְךָ זָרַע: בראשית כא יב 7. וְתִקַּח מִרְיָם הַנְּבִיאָה אֲחוֹת אַהֲרֹן אֶת הַתֹּף בְּיָדָהּ וַתֵּצֶאנָ כָל הַנָּשִׁים אַחֲרֶיהָ בְּתֻפִּים וּבִמְחֹלוֹת: 8. וַתְּתַצֵּב אֲחוֹתוֹ מֵרָחֹק לְדֵעָה מָה יֵעָשֶׂה לוֹ: שמות טו כ 9. וּדְבוֹרָה אִשָּׁה נְבִיאָה אֵשֶׁת לַפִּידוֹת הִיא שֹׁפְטָה אֶת יִשְׂרָאֵל בָּעֵת הַהִיא: שופטים ד ד 10. וְהִיא יוֹשֶׁבֶת תַּחַת תֹּמֶר דְּבוֹרָה בֵּין הָרָמָה וּבֵין בֵּית אֵל בְּהַר אֶפְרָיִם וְיַעֲלוּ אֵלֶיהָ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַמִּשְׁפָּט: שופטים ד ה 11. וַתִּתְפַּלֵּל חַנָּה וַתֹּאמַר עָלַץ לִבִּי בַּיְיָ רָמָה קַרְנִי בַּיְיָ רָחַב פִּי עַל אוֹיְבָי כִּי שָׂמַחְתִּי בִּישׁוּעָתֶךָ: שמואל א ב א 12. אֵין קָדוֹשׁ כַּיְיָ כִּי אֵין בִּלְתֶּךָ וְאֵין צוּר כֵּאלֹהֵינוּ: שמואל א ב ב 13. וְהָיָה הִיא רֹבֶבֶת עַל הַחֲמוֹר וְיָרְדָה בְּסֵתֶר הָהָר וְהִנֵּה דָוִד וַאֲנָשָׁיו יֹרְדִים לְקָרָאתָהּ וַתִּפְגַּשׁ אֹתָם: שמואל א כה כ

**הגהות הב"ח**

(א) גמ' אמר ר' יהושע בן קרחה קל וחומר ומה מעבדות לחירות: (ב) שם הלל נמי נימא אמר ר' יצחק לפי שאין אומר וכו' שכתיבה לאחר והרי יאיתם מלרים ועם שמואה לאחר ואמרי' הלילא התם כתמנא עד כ"ל: (ג) שם קריאתא זו הלילא מתקיף לה רבא מי דמי בשלמא התם: (ד) רש"י ד"ה כין לר' נתמן וכו' הלל הס"ד ואח"כ מ"ה לא הוכשרו: (ה) ד"ה נבואה וכו' והכלכות גדולות הן מעיין הרובן יש ללמוד מסדר עולם וכו' קרא על המזבח וכו' בימי יאשיה צפניה ירמיה ואוריה מקרית יערים ליהודיקים בגולה יחזקאל דניאל: (ו) ד"ה פחילות למקדש. למשכן שילה בשעה שבני אדם באין ליטול עצה ממנה יושבת תחת תומר שלא תשב עמהם בסתר מעיס יחוד שהוא גנות ואין לו לא ואין אדם יכול להתייחד שם עתה כמו בבית ותחת שאר אילנות יש צל שיש להם ענפים סמוך לעיקרן הס"ד:

**מוסף רש"י**

קרייתא. קריאת המגילה (ערכין י.). מקום נתבצר לדם בגיהנם. מלשון עיר נצורה, התקון לשון הקב"ה מקום נגוב שלא העמיקו כל כך בגיהנם ולא מצו (סנהדרין קי.). שהיתה מתנבאה כשהיא אחות אהרן. עד שלא נולד משה והיינו הנבואה אחות אהרן אלא לב אחד. כענין מוח יש בו כגון בענן שאינו והנגען, ואין לו אלא בענן האמצעי הזקוף ושולה וגדל למעלה בחריטתו ומכנותיו (סוכה מה:).

**משום** יחוד. כשנאין אליה בני ישראל למשפט: **דכתיב** ותתפלל חנה **ותאמר** עלץ לבי בה'. וה"ג הוה מצי לאתויי כל הפרשה שכל הנבואה על סנחריב נבוכדנצר והמן כמו שתרגם יונתן אלא קרא דליס פרשתא נקט:

מורד

**משום** יחוד. כשנאין אליה בני ישראל למשפט: **דכתיב** ותתפלל חנה **ותאמר** עלץ לבי בה'. וה"ג הוה מצי לאתויי כל הפרשה שכל הנבואה על סנחריב נבוכדנצר והמן כמו שתרגם יונתן אלא קרא דליס פרשתא נקט:

מורד

**מתנבאה כשהיא אחות אהרן.** עד שלא נולד משה והיינו הנבואה אחות אהרן **אלא לב אחד.** כענין מוח יש בו כגון בענן שאינו והנגען, ואין לו אלא בענן האמצעי הזקוף ושולה וגדל למעלה בחריטתו ומכנותיו (סוכה מה:).

11. **ותתפלל חנה ותאמר עלץ לבי בה' רמה קרני בה' רחב פי על אויבי כי שמחתי בישועתך:** שמואל א ב א 12. **אין קדוש כי' כי אין בלתך ואין צור כאלהינו:** שמואל א ב ב 13. **והיה היא רכבת על החמור וירדת בסתר ההר והנה דוד ואנשיו ירדים לקראתה ותפגש אתם:** שמואל א כה כ

**עא** א מיי' פ"ג מהל' מלכים הלכה ח סמג עשין לו:

## תורה אור השלם

1. וּבָרוּךְ טַעְמֵךְ וּבְרוּכָה אֵת אֲשֶׁר בְּלִתְּנִי הַיּוֹם הוּדַע מְבוֹא בָדָמִים וְהַשַּׁע יָדִי לִי:
שמואל א כה לג
2. וְלֹא תִהְיֶה זֹאת לְךָ לִפּוּקָה וּלְמִכְשׁוֹל לֵב לַאֲדֹנִי וְלִשְׁפָךְ דָּם חִנָּם וְלְהוֹשִׁיעַ אֲדֹנִי לוֹ וְהֵיטִב יְיָ לַאֲדֹנִי וְזָכַרְתָּ אֶת אֲמָתֶךָ:
שמואל א כה לא
3. וַיָּקָם אָדָם לְרָדְפֶךָ וּלְבַקֵּשׁ אֶת נַפְשֶׁךָ וְהָיְתָה נֶפֶשׁ אֲדֹנִי צְרוּרָה בִּצְרוֹר הַחַיִּים אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ וְאֶת נֶפֶשׁ אֹיְבֶיךָ יְקַלְּעֶנָּה בְּתוֹךְ כַּף הַקָּלָע:
שמואל א כה כט
4. וַיֵּלֶךְ חִלְקִיָּהוּ הַכֹּהֵן וְאֲחִיקָם וְעַכְבּוֹר וְשָׁפָן וַעֲשָׂיָה אֶל חֻלְדָּה הַנְּבִיאָה אִשֵּׁת שַׁלֻּם בֶּן תִּקְוָה בֶּן חַרְחַס שֹׁמֵר הַבְּגָדִים וְהִיא יֹשֶׁבֶת בִּירוּשָׁלִַם בַּמִּשְׁנֶה וַיְדַבְּרוּ אֵלֶיהָ: מלכים ב כב יד
5. כִּי הַמּוֹכֵר אֶל הַמַּמְכֵּר לֹא יָשׁוּב וְעוֹד בַּחַיִּים חַיָּתָם כִּי חָזוֹן אֶל כָּל הֲמוֹנָהּ לֹא יָשׁוּב וְאִישׁ בַּעֲוֹנוֹ חַיָּתוֹ לֹא יִתְחַזֵּקוּ:
יחזקאל ז יג
6. וַיֹּאמֶר מָה הַצִּיּוֹן הַלָּז אֲשֶׁר אֲנִי רֹאֶה וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו אַנְשֵׁי הָעִיר הַקֶּבֶר אִישׁ הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר בָּא מִיְּהוּדָה וַיִּקְרָא אֵת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר עָשִׂיתָ עַל הַמִּזְבֵּחַ בֵּית אֵל: מלכים ב כג יז
7. גַּם יְהוּדָה שָׂת קָצִיר לָךְ בְּשׁוּבִי שְׁבוּת עַמִּי:
הושע ו יא
8. וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וַתִּלְבַּשׁ אֶסְתֵּר מַלְכוּת וַתַּעֲמֹד בַּחֲצַר בֵּית הַמֶּלֶךְ הַפְּנִימִית נֹכַח בֵּית הַמֶּלֶךְ וְהַמֶּלֶךְ יֹשֵׁב עַל כִּסֵּא מַלְכוּתוֹ בְּבֵית הַמַّלְכוּת נֹכַח פֶּתַח הַבָּיִת:
אסתר ה א
9. וְרוּחַ לְבַשָּׁהּ אֶת עֲמָשַׂי רֹאשׁ הַשְּׁלִישִׁים לְךָ דָוִיד וְעִמְּךָ בֶּן יִשַׁי שָׁלוֹם שָׁלוֹם לְךָ וְשָׁלוֹם לְעֹזְרֶךָ כִּי עֹזְרְךָ אֱלֹהֶיךָ וַיְקַבֵּל דָּוִיד וַיִּתְּנֵם בְּרָאשֵׁי הַגְּדוּד:
דברי הימים א יב יט
10. וְתִשְׁלַח וְתִקְרָא לְבָרָק בֶּן אֲבִינֹעַם מִקֶּדֶשׁ נַפְתָּלִי וַתֹּאמֶר אֵלָיו הֲלֹא צִוָּה יְיָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לֵךְ וּמָשַׁכְתָּ בְּהַר תָּבוֹר וְלָקַחְתָּ עִמְּךָ עֲשֶׂרֶת אֲלָפִים אִישׁ מִבְּנֵי נַפְתָּלִי וּמִבְּנֵי זְבֻלוּן: שופטים ד ו
11. וַתֹּאמֶר אֵלֵיהֶם כֹּה אָמַר יְיָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אִמְרוּ לָאִישׁ אֲשֶׁר שְׁלָחָה אֶתְכֶם אֵלָיו:
מלכים ב כב טו
12. וַיִּקְבְּרוּ אוֹתוֹ בַּגְּבוּל נַחֲלָתוֹ בְּתִמְנַת חֶרֶס בְּהַר אֶפְרָיִם מִצָּפוֹן לְהַר גָּעַשׁ: שופטים ב ט
13. הִנֵּה אֲנַחְנוּ בָאִים בְּאֶרֶץ אֶת תִּקְוָה חוּט הַשְּׁנִי הַזֶּה תִּקְשְׁרִי בַּחַלּוֹן אֲשֶׁר הוֹרַדְתָּנוּ בוֹ וְאֶת אָבִיךְ וְאֶת אִמֵּךְ וְאֶת אַחַיִךְ וְאֶת כָּל בֵּית אָבִיךְ תַּאַסְפִי אֵלַיִךְ הַבָּיְתָה: יהושע ב יח
14. נוֹן בְּנוֹ יְהוֹשֻׁעַ בְּנוֹ: דברי הימים א ז כז

**מורד** במלכות הוא ולא צריך למידייניה. קשה מ"כ היאך גרס פרק אחד דיני ממונות (סנהדרין דף לו. ושם) דדיני נפשות מתחילין מן הלד מדכתיב גבי נגל ויחגרו איש חרבו ויחגור גם דוד חרבו (ש"א כה) והא מורד במלכות הוה ולא בעי למידייניה ועוד קשה היאך יש דוד דדין והא אין מושיבין מלך בסנהדרין כדאמרינן במסכת סנהדרין פרק כ"ג (דף יח:) וע"ק מפ' במה בהמה יוצאה (שבת דף נו.) גבי אוריה דקאמר שהיה לו לדונו בסנהדרין ואמאי והא מורד במלכות היה וי"ל דהכא ה"פ מורד במלכות הוא ולא צריך למידייניה כשאר דיני נפשות שדנין בו ביום לזכות וביום שלאחריו לחובה אלא אפילו בו ביום גומרין לחובה והיינו הא דקאמרה ליה אביגיל וכי דנין דיני נפשות בלילה היה לך להמתין לגמור עד למחרת והוא השיב לה מורד במלכות הוה ואין צריך להמתין עד למחר אבל לדונו ודאי צריך וגם לא קשה מהא שיש דוד בסנהדרין דהא דאין מושיבין מלך בסנהדרין היינו משום דלא הוי כבודו להיות יושב ושותק אבל גבי מורד כבודו הוא להיות יושב ושותק לפי שהוא טוען בדבר:

**ה"ג מאי מבוא בדמים תרי דמים דם נדה ושפיכות דמים מלמד שגלתה שוקה.** ולא גרסינן איכא דאמרי מלמד שגלתה שוקה דהא השתא מפרש מאי תרי דמיס ועד השתא לא פריש להו:

**שגלתה** שוקה והלך דוד לאורה ג' פרסאות. קשה היאך לדיקת גלתה שוקה לפני דוד ועוד קשה דמחזי כגוזמא לומר שהלך לאור שוקה ג' פרסאות וי"ל דנמצא בספרים מדויקים שנקוד בהן לאורה כלומר לאור שלה פירוש נתאוה לה דוד והלך באור ממימות שלא פרסאות: **דאיגיירה** ונסבה יהושע. קשיא היאך נסבה הא אמרי' פ' הערל (יבמות דף עו. ושם) דאפילו בגירותן מ"מ לית להו חתנות ולריך לומר שלא היתה משבעה עממין אלא משאר עממין ובאת לגור שם מ"מ פרשים שרלו לומר שלא הוזהרו על לאו דלא תתחתן עד לאחר שנכנסו לארץ וזה אינו דאמרי' במדרש דנתיים בא להתגייר בימי משה כמו בימי יהושע ואף על פי כן לא הותרו לבא בקהל אלא היו חוטבי עצים ושואבי מים אלמא דקודם שעברו את הירדן וכנסו לארץ הוזהרו עליהם מ"מ:

מרבע

א מורד במלכות הוא ולא צריך למידייניה אמרה לו עדיין שאול קיים ולא יצא טבעך בעולם אמר לה [1]ברוך טעמך וברוכה את אשר כליתני [היום הזה] מבא בדמים דמים תרתי משמע [א] אלא מלמד שגילתה את שוקה והלך לאורה ג' פרסאות אמר לה השמיעי לי אמרה לו [2]לא תהיה זאת לך לפוקה זאת מכלל דאיכא אחריתי ומאי ניהו מעשה דבת שבע ומסקנא הכי הואי [3]והיתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים כי הוות מיפטרא מיניה אמרה ליה [2]והטיב ה' לאדוני וזכרת את אמתך אמר רב נחמן היינו דאמרי אינשי איתתא בהדי שותא פילכא איכא דאמרי [ב]שפיל ואזיל בר אווזא ועינוהי מיטייפי חולדה דכתיב [4]וילך חלקיהו הכהן ואחיקם ועכבור וגו' ובמקום דקאי ירמיה היכי מתנביא איהי אמרי בי רב משמיה דרב חולדה קרובת ירמיה היתה ולא הוה מקפיד עליה ויאשיה גופיה היכי שביק ירמיה ומשדר לגבה אמרי דבי רבי שילא מפני שהנשים רחמניות הן ר' יוחנן אמר ירמיה לא הוה התם [ג]שהלך להחזיר עשרת השבטים [ד]ומנלן דאהדור דכתיב [5]כי המוכר אל הממכר לא ישוב אפשר יובל בטל ונביא מתנבא עליו שיבטל אלא מלמד שירמיה החזירן ויאשיהו בן אמון מלך עליהן דכתיב [6]ויאמרו מה הציון הלז אשר אני רואה ויאמרו אליו אנשי העיר הקבר איש האלהים אשר בא מיהודה ויקרא את הדברים האלה אשר עשית על המזבח בבית אל וכי מה טיבו של יאשיהו על המזבח בבית אל אלא מלמד שיאשיהו מלך עליהן רב נחמן אמר מהכא [7]גם יהודה שת קציר לך בשובי שבות עמי אסתר דכתיב [8]ויהי ביום השלישי ותלבש אסתר מלכות [7]בגדי מלכות מיבעי ליה אלא שלבשתה רוח הקדש כתיב הכא ותלבש וכתיב התם [9]ורוח לבשה את עמשי וגו' אמר רב נחמן לא יאה יהירותא לנשי תרתי נשי [ה] יהירן הויין וסניין שמייהו חדא שמה זיבורתא וחדא שמה כרכושתא זיבורתא כתיב בה [10]ותשלח ותקרא לברק ואילו איהי לא אזלה לגביה כרכושתא כתיב בה [11]אמרו לאיש ולא אמרה אמרו למלך אמר רב נחמן חולדה [ו] מבני בניו של יהושע היתה כתיב הכא [4]בן חרחס וכתיב התם [12]בתמנת חרס איתיביה רב עינא סבא לרב נחמן שמונה נביאים והם כהנים יצאו מרחב הזונה ואלו הן נריה ברוך ושריה מחסיה ירמיה חלקיה חנמאל ושלום רבי יהודה אומר אף חולדה הנביאה מבני בניה של רחב הזונה היתה כתיב הכא [4]בן תקוה וכתיב התם [13]את תקות חוט השני אמר ליה [ז]עינא סבא ואמרי לה [ח]פתיא אוכמא מיני ומינך תסתיים שמעתא דאיגיירא ונסבה יהושע ומי הוו ליה זרעא ליהושע והכתיב [14]נון בנו יהושע בנו בני לא הוו ליה בנתן הוו ליה בשלמא

כליתני. מגעת אותי: **בדמים.** דם נדה ושפיכות דמים: **שגילתה שוקה.** ונתאוה לה ותבעה ולא שמעה לו כדמסיים ואזיל: **לפוקה.** (ג) כמו פיק ברכים (נחום ב): הכי גרסי' **זאת מכלל דאיכא אחריתי ומאי ניהו מעשה דבת שבע ומסקנא הכי הוה.** והכי פירושה מדקאמרה ליה ולא תהיה זאת לך לפוקה מכלל שהתנבאתה לו שסופו להכשל בביאה אחרת ומאי ניהו בת שבע ומסקנא הכי הוה סוף שעלתה לו כך. אלמא נגיעה הוות שנתקיימה נבואתה: **בהדי שותא פילכא.** עם ה שהאשה מדברת היא טווה. כלומר עם שהיא מדברת עמו על בעלה הזכירה לו את עצמה שאם ימות (ד) ישאלה: **מיטייפי.** לופין למרחוק. ודוגמתו במס' כתובות (דף ס.) טוף עייך: **ומקום ירמיה היכי מיפנכיא היא.** הרי ירמיה עמד משנת י"ג ליאשיה שנאמר אשר היה דבר ה' אל ירמיה וגו' (ירמיה א) והספר נמלא בשנת י"ח ליאשיה ועליו שלח אצל חולדה מ): **כי המוכר אל הממכר לא ישוב.** יחזקאל אמרו והוא נתנבא בתוך ט) י"ל שנה שבין גלות יכניה לחרבות ירושלים ומתנבא שיהא בטל היובל והמוכר שדהו לא ישוב לו: **אפשר יובל בטל.** משגלו עשרת השבטים בימי חזקיה שנאמר לכל יושביה (ויקרא כה) בזמן שכל יושביה עליה ולא בזמן שגלו מקצתן נמצא משגלו שבט ראובן וגד וחצי שבט מנשה [כנר] בטלו היובלות ויחזקאל היה מתנבא לאחר זמן שיבטל: **אלא מלמד שירמיה החזירן.** באותה שנה שנמצא הספר והיא שנת שמונה עשרה ליאשיהו וכששלח על דברי הספר אצל חולדה לא היה שם ירמיה (ה) וחזרו למנות את היובל ולא הספיקו למנות אלא שמיטות עד שחרב הבית: **ויאמר מה הציון הלז.** ביאשיהו כתיב בהיותו בבית אל ושרף עצמות הכומרים בבית אל על המזבח שעשה ירבעם: **מה טיבו בכיה אל.** והלא י) משל מלכי ישראל כ) היה שהרי שם העמיד ירבעם את העגל: **שם קציר.** עשה חיל וגדולה. כמו (ו) ו) ועשה קציר כמו נטע (איוב יד): **לא נאה יהירא לנשי.** לא נאה תשיבות לנשים: **וסניין שמייהו.** שמותיהן מאוסות: **זיבורתא.** דבורה: **כרכושתא.** חולדה: **כן פריחם.** ואע"ג דקרא על בעלה קא מסהיד מיהו במעשיה כתיב: **אמר ליה עינא סבא מיני ומינך תסתיים שמעתא.** כלומר על ידי ועל ידך מתפרש אמיתו של דבר הא והא הואי: **נון בנו יהושע בנו.** את שבט אפרים מייחס הכתוב עד יהושע ומיהושע למטה לא ייחס אים: בשלמא

מסורת הש"ס

ח) ב"ר נב:, ב) ערכין לג., ג) [ע"ר רש"י במסנה סנהדרין קי: ד"ה פעמים וכו'], ד) [לקמן טו. ע"ש], ה) [ע"ר ב"ב קכז:], ו) [פסחים פח.], ז) [ברכות ג. ע"ש פרש"י פסחים פח. ע"ז טו: ע"ש פרש"י], ח) [מ"ב כב], ט) [ל"ל י"א], י) [ל"ל אב], כ) [ל"ל היתה], ל) [ע"ר פרש"י בערכין לג.], מ) [פי' דלמורין בלאו דלא תתחתן אף לאחר שנתגיירו], נ) [וע"ר תוס' סוטה לה: ד"ה לרבות], ס) [וע"ר תוס' גיטין מו. ד"ה דיון],

## גליון הש"ס

**רש"י** ד"ה בהדי בר' שהאשה מדברת. עיין סוכה דף נ ע"ב רש"י ד"ה שותא:

## הגהות הב"ח

(**א**) גב' תרתי נמי נביאתא יהירין הויין: (**ב**) **שם** אמר רב נחמן חולדה הנביאה מכמי: (**ג**) רש"י ד"ה לפוקה לשון כשלון ברכים כמו ופיק ברכים: (**ד**) ד"ה בהדי שותא וכו' אלם ימות נבל ישאלה: (**ה**) ד"ה אלא מלמד וכו' לא היה שם ירמיה ויאשיהו המלך מלך עליהם וחזרו למנות וכו' אלא המש שמיטות: (**ו**) ד"ה שת קציר וכו' וגדולה כמו תשלח קצירה ועשה קציר:

## הגהות הגר"א

[**א**] גב' (אלא מלמד שגילתה א"ש וכ"ל ג"פ א"ל השמיעי לי אמרה לו) תא"מ:

## מוסף רש"י

טבעך. שתעך (ע"ר ע"ז ב:). שפיל ואזיל בר אווזא. כלומר מתמת עצומנותו של אדם לא יכול טוס מלאחוז דבר הערך לו, בין לתורה בין לפרנסתו ולתבונה חוטי (ב"ק צב:). דכתיב. בימי לדקיהו, כי המוכר אל הממכר לא ישוב. דקאמר להו סופכם לגלות ויכול בטל לבעליהן, יחזרו שדות לבעליהן, אפשר יובל בטל. משגלו שבט ראובן וגד (ערכין לג.). פתיא אוכמא. פתיא, כלי חרס (ברכות נ:) פתיא אוכמא, כלי שחור, כמו (ע"ז לב:) הני פתיאתא דבי מיכסי אוכמא, שנשחתר ע"י מלאכה, כלומר גם אתה רגיל ומדיר בתורה, כמו (ברכות כח.) מכוחלי ביתן ניכר שפחתי אתה, חכמה תפוארה כלי מכוער (ע"ר תענית ז: דרכן של תלמידי חכמים שמלטערין על לימוד תורה ואינם מתבכים בגדיהם

(ע"ר 10:).

**בשלמא.** (ו) ירמיה וחננאל דכתיב ויבא אלי חננאל בן דודי כדבר ה' (ירמיה לב) כרוך וקריה מלינו שהיו תלמידי ירמיה ברוך דכתיב מפיו יקרא אלי את הדברים האלה ואני כותב על הספר בדיו (ירמיה לו) וקריה בתוך ז) ספר ירמיה (נא) הדבר אשר צוה ירמיה את שריה בן מחסיה וגו' ומלינו בתלמידי נביאים שהיו נביאים נהה רוח אליהו על אלישע ויהושע תלמיד משה ולקמן תניא בברייתא ברוך בן נריה וסריה בן מחסיה ודניאל ומרדכי ומני זכריה ומלאכי כולן נתנבאו בשנת שתים לדריוש: **ישמעאל בן נתניה.** הוא שהרג את גדליהו בן אחיקם הנדיך: **בשנת שתים לדריוש.** האחרון נתנבא לבני הגולה שיחזרו לבית המקדש שנתבטלה המלאכה זה שמונה עשרה שנה על ידי שמרונים משהתחילו בה בימי כורש: **בגדה יהודה.** סיפיה דקרא ובעל בת אל נכר: **בשמה וגפה.** המזכיר את שמה נגרר אחר תאות זנות: **נקרי.** רואה קרי: ה"ג **מאי אמר.** כשנעקר נעקרה גדולה ומרה מה היה אומר בנעקרתו: **רב אמר.** כך היה נועץ: **נכה המן מאחשורוש.** שמלאו לבו לדבר מה שלא עלה על לב אחשורוש: **גבר מלכא עילאה.** כיוי הוא להיפוך בלשון נקיה: **ותתחלחל.** נתמסמס חלב גופה: **שחסכוהו מגדולתו.** בימי אחשורוש שהרי בלשצר השליטו תלתא במלכותא וכן דריוש המדי שנאמר ועלה מנהון קרביא תלתא די דניאל חד מנהון (דניאל ו) וכן כורש שנאמר ודניאל הצלח במלכות דריוש ובמלכות כורש פרסאה (שם) וכשמלך אחשורוש חתכו מגדולתו: **ואילו איהו.** דניאל לא חזיל להשיב שליחותו: **על הקלקלה.** שהיתה אסתר מונעת בא אל המלך לפיכך לא השיב התך את שליחותו ואסתר שלחה דבריה ע"י אחרים: **עד עכשיו.** נבעלתי באונס: **ועכשיו.** מכאן ואילך מדעתי: **אבדתי ממך.** ואסורה אני לך. דאשת שנתאנסה מותרת לבעלה וברצון אסורה לבעלה: **יו"ט ראשון של פסח.** שהרי בי"ג בניסן נכתבו האגרות וניתן הדת בשושן וי"ד וחמשה עשר וששה עשר התענו וכששה עשר ט) נתלה המן בערב: **דעבר עד עכשיו דמיא.** לאסוף היהודים שבעבר השני: **שופט אם הקדרה.** מושיבה על הכירה היא קדירה שפיתה: **וזה בא בפרוזבולי.** מרדכי בא אליו בטענת עושר המן בא בטענת עוני שמכר המן את עצמו למרדכי קודם לכן ימים רבים בבכרי לחם: **בולי.** לשון עושר כדאמרינן (גיטין דף נ:) ושברתי את גאון עוזכם ט) אלו בולאות שביהודה:

בולי

בשלמא אינהו מיפרשי אלא אבהתייהו מנלן כדעולא דאמר עולא כל מקום ט ששמו ושם אביו בנביאות בידוע שהוא נביא בן נביא שמו ולא שם אביו בידוע שהוא נביא ולא בן נביא שמו ושם עירו מפורש בידוע שהוא (ח) מאותה העיר שמו ולא שם עירו בידוע שהוא מירושלים במתניתא תנא כל שמעשיו (ט) ומעשה אבותיו סתומין ופרט לך הכתוב באחד מהן לשבח כגון [1]דבר ה' אשר היה אל צפניה בן כושי בן גדליה בידוע שהוא צדיק בן צדיק וכל שפרט לך הכתוב באחד מהן לגנאי כגון [2]ויהי בחדש השביעי בא ישמעאל בן נתניה בן אלישמע בידוע שהוא רשע בן רשע [6]אמר רב נחמן מלאכי זה מרדכי ולמה נקרא שמו מלאכי שהיה משנה למלך מיתיבי ברוך בן נריה ושריה בן [א] מעשיה ודניאל ומרדכי בלשן וחגי זכריה ומלאכי כולן נתנבאו בשנת שתים לדריוש תיובתא תניא אמר רבי יהושע בן קרחה מלאכי זה עזרא וחב"א מלאכי שמו אמר רב [3]נחמן מסתברא כמאן דאמר מלאכי זה עזרא דכתיב בנביאות מלאכי [3]בגדה יהודה ותועבה נעשתה בישראל ובירושלם כי חלל יהודה קדש ה' אשר אהב ובעל בת אל נכר ומאן אפריש נשים נכריות עזרא דכתיב [4]ויען שכניה בן יחיאל עילם ויאמר לעזרא אנחנו מעלנו באלהינו ונושב נשים נכריות תנו רבנן ארבע נשים יפיפיות היו בעולם שרה [5](ואביגיל רחב) ואסתר ולמאן דאמר [7]אסתר ירקרוקת היתה מפיק אסתר ומעייל ושתי תנו רבנן רחב בשמה זינתה יעל בקולה אביגיל בזכירתה מיכל בת שאול בראייתה [6]אמר רבי יצחק [9]כל האומר רחב רחב מיד ניקרי א"ל רב נחמן אנא אמינא רחב רחב ולא איכפת לי אמר ליה כי קאמינא ביודעה ובמכירה [5]ומרדכי ידע את כל אשר נעשה מאי אמר רב אמר גבה (ט) המן מאחשורוש ושמואל אמר גבר מלכא עילאה ממלכא תתאה [6]ותתחלחל המלכה מאי [7]ותתחלחל אמר רב שפירסה נדה ור' ירמיה אמר שהוצרכה לנקביה [7]ותקרא אסתר להתך [8]אמר רב התך זה דניאל ולמה נקרא שמו התך שחתכוהו מגדולתו ושמואל אמר שכל דברי מלכות נחתכין על פיו לדעת מה זה ועל מה זה אמר רבי יצחק שלחה לו שמא עברו ישראל על חמשה חומשי תורה דכתיב בהן [8]מזה ומזה הם כתובים [9]ויגידו למרדכי את דברי אסתר [6]ואילו איהו לא אזל לגביה מכאן [10]שאין משיבין על הקלקלה [10]לך כנוס את כל היהודים וגו' עד אשר לא כדת אמר רבי אבא שלא כדת (ד) היה שבכל יום ויום עד עכשיו באונס ועכשיו ברצון וכאשר אבדתי אבדתי כשם שאבדתי מבית אבא כך אובד ממך [11]ויעבור מרדכי אמר רב שהעביר יום ראשון של פסח בתענית ושמואל אמר דעבר [5]ערקומא דמיא [12]ויהי ביום השלישי ותלבש אסתר מלכות בגדי מלכות מיבעי ליה אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא [9]מלמד שלבשתה רוח הקדש כתיב הכא ותלבש וכתיב התם [13]ורוח לבשה את עמשי ואמר רבי אלעזר אמר ר' חנינא לעולם [5]אל תהי ברכת הדיוט קלה בעיניך שהרי שני גדולי הדור ברכום שני הדיוטות ונתקיימה בהן ואלו הן דוד ודניאל דוד דברכיה ארונה דכתיב [14]ויאמר ארונה אל המלך (ה) וגו' דניאל דברכיה דריוש דכתיב [15]אלהך די אנת פלח ליה בתדירא הוא ישיזבינך ואמר רבי אלעזר אמר ר' חנינא [5]אל תהי קללת הדיוט קלה בעיניך שהרי אבימלך קלל את שרה [16]הנה הוא לך כסות עינים ונתקיים בזרעה [17]ויהי כי זקן יצחק ותכהין עיניו ואמר רבי אלעזר אמר ר' חנינא בא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם מדת בשר ודם אדם שופת קדרה ואח"כ נותן לתוכה מים אבל הקב"ה נותן מים ואחר כך שופת הקדרה לקיים מה שנאמר [18]לקול תתו המון מים בשמים ואמר ר"א אמר רבי חנינא [5]כל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם שנאמר [19]ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי ואמר ר"א אמר רבי חנינא צדיק אבד לדורו אבד משל לאדם שאבדה לו מרגלית כל מקום שהיא מרגלית שמה לא אבדה אלא לבעלה [20]וכל זה איננו שוה לי אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא בשעה שראה המן את מרדכי יושב בשער המלך אמר כל זה אינו שוה לי (ו) כדרב חסדא דאמר רב חסדא זה בא בפרוזבולי וזה בא בפרוזבוטי

**ארבע** נשים יפיפיות היו בעולם. קשה אמאי לא חשיב מוה דהא אמרינן בפ' חזקת הבתים (ב"ב דף נח.) שרה לפני מוה נקוף בפני אדם ויש לומר דלא חשיב אלא לאותן הנולדות מאשה: **כשם** שאבדתי מבית **אבא** כך אבדתי ממך. וא"ת אמאי לא היה מגרשה ותהא מותרת להחזירנה י"ל לפי שכל מעשה הגט הוא ע"פ עדים והיה ירא פן יתפרסם הדבר למלכות ט): **ביום** השלישי. בזכות תורה נביאים וכתובים א"נ כהניס לויס וישראלים אי נמי משה ואהרן ומריס אי נמי שלשי דמתן תורה: זה

1. דבר יי אשר היה אל צפניה בן כושי בן גדליה בן אמריה בן חזקיה בימי יאשיהו בן אמון מלך יהודה: צפניה א א
2. ויהי בחדש השביעי בא ישמעאל בן נתניה בן אלישמע מזרע המלוכה ורבי המלך ועשרה אנשים אתו אל גדליהו בן אחיקם המצפתה ויאכלו שם לחם יחדו במצפה: ירמיהו מא א
3. בגדה יהודה ותועבה נעשתה בישראל ובירושלם כי חלל יהודה קדש יי אשר אהב ובעל בת אל נכר: מלאכי ב יא
4. ויען שכניה בן יחיאל מבני עילם ויאמר לעזרא אנחנו מעלנו באלהינו ונשב נשים נכריות מעמי הארץ ועתה יש מקוה לישראל על זאת: עזרא י ב
5. ומרדכי ידע את כל אשר נעשה ויקרע מרדכי את בגדיו וילבש שק ואפר ויצא בתוך העיר ויזעק זעקה גדלה ומרה: אסתר ד א
6. ותבואנה נערות אסתר וסריסיה ויגידו לה ותתחלחל המלכה מאד ותשלח בגדים להלביש את מרדכי ולהסיר שקו מעליו ולא קבל: אסתר ד ד
7. ותקרא אסתר להתך מסריסי המלך אשר העמיד לפניה ותצוהו על מרדכי לדעת מה זה ועל מה זה: אסתר ד ה
8. ויפן וירד משה מן ההר ושני לחת העדת בידו לחת כתבים משני עבריהם מזה ומזה הם כתבים: שמות לב טו
9. ויגידו למרדכי את דברי אסתר:

אסתר ד יב

10. לך כנוס את כל היהודים הנמצאים בשושן וצומו עלי ואל תאכלו ואל תשתו שלשת ימים לילה ויום גם אני ונערתי אצום כן ובכן אבוא אל המלך אשר לא כדת ובאשר אבדתי אבדתי:

אסתר ד טז

11. ויעבר מרדכי ויעש ככל אשר צותה עליו אסתר: אסתר ד יז
12. ויהי ביום השלישי ותלבש אסתר מלכות ותעמד בחצר בית המלך הפנימית נכח בית המלך והמלך ישב על כסא מלכותו בבית המלכות נכח פתח הבית:

אסתר ה א

13. ורוח לבשה את עמשי ראש השלשים לך דויד ועמך בן ישי שלום שלום לך ושלום לעזרך כי עזרך אלהיך ויקבלם דויד ויתנם בראשי הגדוד: דברי הימים א יב יט
14. הכל נתן ארונה המלך למלך ויאמר ארונה אל המלך יי אלהיך ירצך: שמואל ב כד כג
15. באדין מלכא אמר והיתיה לדניאל ורמו לגבא די אריותא ענה מלכא ואמר לדניאל אלהך די את פלח לה בתדירא הוא ישיזבנך: דניאל ו יז
16. הנה אמר הנה נתתי אלף כסף לאחיך הנה הוא לך כסות עינים לכל אשר אתך ואת כל ונכחת: בראשית כ טז
17. ויהי כי זקן יצחק ותכהין עיניו מראת ויקרא את עשו בנו הגדל ויאמר אליו בני ויאמר אליו הנני: בראשית כז א
18. לקול תתו המון מים בשמים ויעלה נשאים מקצה הארץ ברקים למטר עשה ויוצא רוח מאצרתיו: ירמיהו י יג
19. ויודע הדבר למרדכי ויגד לאסתר המלכה ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי: אסתר ב כב
20. וכל זה איננו שוה לי בכל עת אשר אני ראה את מרדכי היהודי יושב בשער המלך: אסתר ה יג

ט) [נע"י איתא אמר רב מלאכי וכו'], כ) [גר' ע"י אמר רב נחמן בר יצחק], ג) [נ"ל רחב ואביגיל], ד) [לעיל יג.], ה) תענית ה:, ו) כלה עת. סוטה כ:, ז) כ"ג ד., ח) ע"ז י:, ט) [עי' פרש"י לקמן כח: ד"ה עורקמא], י) [לעיל יד:], כ) ברכות ז., ל) לקמן כח. כ"ק לג. ע"ש, מ) תנחומא פ"ו מ"ו [נדה יט: תילין קד:], נ) [נכוף. כ"ש], ס) [דניאל ה:], ע) נתלה המן בערב ר"ל בערב אחר יום שנה עבר וע"ל טח. ברש"י ד"ה הלכות קטילה וד"ה לתעניתו, פ) [ויקרא כו:], צ) [ועי' תוס' סנהדרין עד: סד"ה והא],

## גליון הש"ס

גמ' ששמו ושם אביו. עי' כ"ב דף טו ע"ב תוס' ד"ה בלעם ובמהר"ם איילם בח"ל שם: שם כל האומר רחב. עיין סנהדרין מה ע"א תד"ה אלא: שם ואילו איהו לא אייל לגביה. עי' כ"ב דף ד ע"א תוס' ד"ה שכל:

## הגהות הב"ח

(א) גמ' נביא שהוא נביא מאותה העיר: (ב) שם כל שמעשיו סתומין ומעשה אבותיו וכו' כן צדיק וכל שמעשיו ומעשה אבותיו סתומין ופרט לך הכתוב: (ג) שם נגה לבו של המן מאחשורוש: (ד) שם אמר ר' אבא שלא כדת כל יום ויום ויום שנכנס יום ויום באונס ועכשיו ברצון כנ"ל: (ה) שם ואמר אמרוה אל המלך ה' אלהיך ירצך וגו': (ו) שם כל זה איננו שוה לי וכו' משום דרואה מרדכי יושב בשער המלך אמר כל זה איננו שוה לי אלא כדרב חסדא דאמר: (ז) רש"י ד"ה בשלמא אינהו ירמיה וחננאל ברוך ושריה מיפרשי בנבואה חננאל דכתיב ויבא אלי:

## הגהות הגר"א

[א] גמ' מעשיה. נ"ל ממסיה:

## מוסף רש"י

אסתר ירקרוקת היתה. כהדסה זו (לעיל יג.). עורקמא דמיא. שלולית של מים מכונסים (לקמן כח:).

## רבינו חננאל

כל ששמו ושם אביו בנבואה, בידוע שהוא נביא בן נביא. וכן כל ששמו ושם עירו מפורש בידוע שהוא [נביא מאותה העיר, שמו ולא שם עירו בידוע שהוא] מירושלים. וכן כל שמעשיו ומעשה אבותיו סתומין ופרט הכתוב באחד מהן, אם לשבח כולן צדיקים ואם לגנאי כולן רשעים. אמר רב מלאכי זה מרדכי. ר' יהושע בן קרחה אומר מלאכי זה עזרא. ויגידו למרדכי. ואילו איהו לא אזל, מיכן שאין משיבין על הקלקלה. [ויעבור מרדכי אמר רב וכו'] ושמואל אמר דעבר ערקמא דמיא. כל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם שנאמר ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי. צדיק אבד לדורו אבד, משל כו'. בולי

**כוטי.** לשון עניות כמו והעבט תעביטנו (דברים טו) במסכת גיטין (דף מ.): **כטולמי נהמא.** בכבכות לחם. עשרים לחם שעורים (מלכים ב ד) מתרגמינן עשרין טולמין דלחמא: **לרוח משפט.** לשופטים את רוחן יהיה לעטרה: **דן את ילרו.** כופהו לשוב בתשובה: **ומתנכר על ילרו.** אינו הולך אחריו לעבור עבירה: **שמשכימין לו.** והיינו שעבה שעושין [שנעשים שוערים] לפתוח דלתות בהשכמה ולאחר [שם עד] זמן נעילתו: **גם אלה.** אלו הרשעים הגידונין בגיהנם: **ביין שגו.** כלומר אף הם עשו כהם לפיכך דנם: **פקו פליליה.** לגיהנם נשפטו: **אלי אלי למה עזבתני.** במזמור אילת השחר הוא: **על אונם.** [אע"פ] שאני באה אליו מאלי אונס הוא: **הנילה מחרב נפשי.** באותו מזמור הוא: **אמשה של כם פרעה.** ומשלח את אמתה ותקחה (שמות ב): **בשיני רשעים.** עוג מלך הבשן בתמ' ברכות פרק הרואה (דף נד:) [שעקר הר בת ג' פרסי להשליכו על ישראל ונתנו על ראשו ושלח הקב"ה נמלים ונקבוהו וכנכם בלוארו בקש לשומטו ונשתרבבו שיניו לכאן ולכאן]: **אל תקרי שברי אלא שרבבם** בלסינו. ומשיני רשעים נפיק להאי דרשה דליכתוב קרא ושן רשע אלא י' דשיני וי"ס דרשעים הרי שעים: **ולא דבר שאולן במלות.** בגין הבית שהוא בתמצע של עולם כדאמרינן בסדר יומא (דף נד:) לכן שתיה שממנה נשתת העולם: **מביט אביה למדה.** שמעה התיעוקות לומרים כן: **וימרוד.** במלך שהיתה שעתו בחצר בית המלך הפנימית א"ר לוי כיון שהגיעה לבית הצלמים נסתלקה הימנה שכינה אמרה [7]אלי אלי למה עזבתני שמא אתה דן על שוגג כמזיד ועל אונס כרצון או שמא על שקראתיו כלב שנאמר [8]הצילה מחרב נפשי מיד כלב יחידתי חזרה וקראתו אריה שנאמר [9]הושיעני מפי אריה אסתר המלכה אמר רבי יוחנן ג' מלאכי השרת נזדמנו לה באותה שעה אחד שהגביה את צוארה ואחד שמשך חוט של חסד עליה ואחד שמתח את השרביט וכמה אמר רבי ירמיה שתי אמות היה והעמידו על שתים עשרה ואמרי לה על שש עשרה ואמרי לה על עשרים וארבע במתניתא תנא על ששים וכן אתה מוצא באמתה של בת פרעה וכן אתה מוצא בשיני רשעים דכתיב [11]שיני רשעים שברת ואמר ריש לקיש [12]אל תקרי שברת אלא שריבבת [5]רבה בר עופרן אמר משום ר"א ששמע מרבו ורבו מרבו מאתים [13]ויאמר לה המלך [7]לאסתר המלכה מה בקשתך עד חצי המלכות ותעש חצי המלכות ולא כל המלכות ולא דבר שחוצץ למלכות ומאי ניהו בנין בית המקדש [13]יבא המלך והמן אל המשתה ת"ר מה ראתה אסתר שזימנה את המן ר"א אומר פחים טמנה לו שנאמר [14]יהי שלחנם לפניהם לפח ר' יהושע אומר מבית אביה למדה שנאמר [15]אם רעב שונאך האכילהו לחם וגו' ר"מ אומר כדי שלא יטול עצה ויטרוד ר' יהודה אומר כדי שלא יכירו בה שהיא יהודית ר' נחמיה אומר כדי שלא יאמרו ישראל אחות יש לנו בבית המלך ויסיחו דעתן מן הרחמים ר' יוסי אומר כדי שיהא מצוי לה בכל עת ר"ש בן מנסיא אומר אולי ירגיש המקום ויעשה לנו נס רבי יהושע בן קרחה אומר אסביר לו פנים כדי שיהרג הוא והיא רבן גמליאל אומר מלך הפכפכן היה אמר רבי גמליאל עדיין צריכין אנו למודעי דתניא ר' אליעזר המודעי אומר קנאתו במלך קנאתו בשרים רבה אמר [16]לפני שבר גאון אביי ורבא דאמרי תרוייהו [17]בחומם אשית את משתיהם וגו' אשכחיה רבה בר אבוה לאליהו א"ל כמאן חזיא אסתר ועבדא הכי א"ל ככולהו תנאי וככולהו אמוראי [18]ויספר להם המן את כבוד עשרו ורוב בניו וכמה רוב בניו אמר רב ל' עשרה מתו ועשרה נתלו ועשרה מחזרין על הפתחים ורבנן אמרי אותן שמחזרין על הפתחים שבעים הויא דכתיב [19]שבעים בלחם נשכרו אל תקרי שבעים אלא שבעים ורמי בר אבא אמר כולן מאתים ושמונה הוו שנאמר ורוב בניו ורוב בגימטריא מאתן וארביסר הוו [6]אמר רב נחמן בר יצחק ורב כתיב [20]בלילה ההוא נדדה שנת המלך אמר רבי תנחום נדדה שנת מלכו של עולם ורבנן אמרי נדדו עליונים נדדו תחתונים רבא אמר שנת המלך אחשורוש ממש נפלה ליה מילתא בדעתיה אמר מאי דקמן דזמינתיה אסתר להמן דלמא עצה קא שקלי עילויה דההוא גברא למקטליה הדר אמר אי הכי לא הוה גברא דרחים לי דהוה מודע לי הדר אמר דלמא איכא איניש דעבד בי טיבותא ולא פרעתיה משום הכי מימנעי אינשי ולא מגלו לי מיד ויאמר להביא את ספר הזכרונות דברי הימים ויהיו נקראים מלמד שנקראים מאליהן [21]וימצא כתוב כתב מבעי ליה מלמד

ששמשי

בפרוזבוטי אמר רב פפא וקרו ליה עבדא דמזדבן [6] בטלמי וכל זה איננו שוה לי מלמד שכל גנזיו של אותו רשע חקוקין על לבו ובשעה שרואה את מרדכי יושב בשער המלך אמר כל זה איננו שוה לי ואמר [6]ר' אלעזר אמר רבי חנינא עתיד הקב"ה להיות עטרה בראש כל צדיק וצדיק שנאמר [1]ביום ההוא יהיה ה' צבאות לעטרת צבי [וגו'] מאי לעטרת צבי ולצפירת תפארה לעושין צביונו ולמצפין תפארתו יכול לכל ת"ל לשאר עמו [3]למי **זה** הדן דין אמת לאמתו. נלמה דמשום הכי נקט אמת לאשמועינן דבדין מרומה צריך לחקור העדים בעוד עד שיתבאר האמת ואז ידונו אותו לאמתו [5]: **[ה"ג אל תקרי שברת אלא שרבבת.** ל' אשתרבוני (סוכה ה.) ול"ג שריבבת]: **מלגלת:** **שיהא מגוי לה.** אולי תוכל להכשילו בשום דבר לפני המלך: **ירגיש הקב"ה.** שאף אני מקרבת שונאיהן של ישראל. אי נמי ירגיש שאני צריכה להחניף רשע זה ולזלזל בכבודי: **שיהרג הוא והיא.** שיתשדני המלך ממנו ויהרוג את שניהם. [נ"א וכי גזרי גזירה ומית מד מיניהו בטלי הגזירה][1]: **מלך הפכפך היה.** יחזור בדיבורו. אמרה שמא אוכל לפתותו ולהורגו ואם לא יהא מזומן מעבור השעה ויחזור בו: **כתומס אשים את משתיהם.** על בלשצר ושיעתו נאמר בשושם מן המלחמה שדריוש וכורש היו צרין על בבל ונאמן בלשצר אותו היום והיו עייפים וחמים וישבו לשתות ונשתכרו ונהרגו היום ההרג. ואף אסתר אמרה מתוך משתיהן של רשעים נאה להם פורענות: **שבעים בלחם נשכרו.** יונתן תרגם על בניו של המן: **שנה מלכו של עולם.** דונמא ויקן כיסן ה' (תהלים עח) לנקום נקמתו: **נדדו עליונים.** שהיו מלאכים מהפילים אותו כל הלילה ואמרו לו כפוי טובה אלם טובה למי שעשאה לשון מורי. ויש אומרים נדדו עליונים כדי שירבו בתחנונים לבקש על הדבר: **מאי דקמן דזמינתיה.** כלומר מה זאת הבאה לפני עכשיו דבר חדש כזה: **כתוב.** משמע שהיה כתוב מחדש כתב משמע מעיקרא וימצא כתוב ספר זכרון לפניו אשר הגיד מרדכי: שמשי

מלגלת: **שיהא מגוי לה.** אולי תוכל להכשילו בשום דבר לפני המלך: **ירגיש הקב"ה.** שאף אני מקרבת שונאיהן של ישראל. אי נמי ירגיש שאני צריכה להחניף רשע זה ולזלזל בכבודי: **שיהרג הוא והיא.** שיתשדני המלך ממנו ויהרוג את שניהם. [נ"א וכי גזרי גזירה ומית מד מיניהו בטלי הגזירה][1]: **מלך הפכפך היה.** יחזור בדיבורו. אמרה שמא אוכל לפתותו ולהורגו ואם לא יהא מזומן מעבור השעה ויחזור בו: **כתומס אשים את משתיהם.** על בלשצר ושיעתו נאמר בשושם מן המלחמה שדריוש וכורש היו צרין על בבל ונאמן בלשצר אותו היום והיו עייפים וחמים וישבו לשתות ונשתכרו ונהרגו היום ההרג. ואף אסתר אמרה מתוך משתיהן של רשעים נאה להם פורענות: **שבעים בלחם נשכרו.** יונתן תרגם על בניו של המן: **שנה מלכו של עולם.** דונמא ויקן כיסן ה' (תהלים עח) לנקום נקמתו: **נדדו עליונים.** שהיו מלאכים מהפילים אותו כל הלילה ואמרו לו כפוי טובה אלם טובה למי שעשאה לשון מורי. ויש אומרים נדדו עליונים כדי שירבו בתחנונים לבקש על הדבר: **מאי דקמן דזמינתיה.** כלומר מה זאת הבאה לפני עכשיו דבר חדש כזה: **כתוב.** משמע שהיה כתוב מחדש כתב משמע מעיקרא וימצא כתוב ספר זכרון לפניו אשר הגיד מרדכי:

---

**תורה אור השלם**

1. ביום ההוא יהיה יי צבאות לעטרת צבי ולצפירת תפארה לשאר עמו:
ישעיהו כח ה
2. ולרוח משפט ליושב על המשפט ולגבורה משיבי מלחמה שערה:
ישעיהו כח ו
3. וגם אלה ביין שגו ובשכר תעו כהן ונביא שגו בשכר נבלעו מן היין תעו מן השכר שגו בראה פקו פליליה:
ישעיהו כח ז
4. ולא תהיה זאת לך לפוקה ולמכשול לב לאדני ולשפך דם חנם ולהתשיע אדני לו והיטב יי לאדני וזכרת את אמתך:
שמואל א כה לא
5. וכי יִנָּצוּ אֲנָשִׁים וְנָגְפוּ אִשָּׁה הָרָה וְיָצְאוּ יְלָדֶיהָ וְלֹא יִהְיֶה אָסוֹן עָנוֹשׁ יֵעָנֵשׁ כַּאֲשֶׁר יָשִׁית עָלָיו בַּעַל הָאִשָּׁה וְנָתַן בְּפִלִּלִים:
שמות כא כב
6. ויהי ביום השלישי ותלבש אסתר מלכות ותעמד בחצר בית המלך הפנימית נכח בית המלך והמלך יושב על כסא מלכותו בבית המלכות נכח פתח הבית:
אסתר ה א
7. אלי אלי למה עזבתני רחוק מישועתי דברי שאגתי:
תהלים כב ב
8. הצילה מחרב נפשי מיד כלב יחידתי:
תהלים כב כא
9. הושיעני מפי אריה ומקרני רמים עניתני:
תהלים כב כב
10. ויהי כראות המלך את אסתר הַמַּלְכָּה עֹמֶדֶת בֶּחָצֵר נָשְׂאָה חֵן בְּעֵינָיו וַיֹּשֶׁט הַמֶּלֶךְ לְאֶסְתֵּר אֶת שַׁרְבִּיט הַזָּהָב אֲשֶׁר בְּיָדוֹ וַתִּקְרַב אֶסְתֵּר וַתִּגַּע בְּרֹאשׁ הַשַּׁרְבִּיט:
אסתר ה ב
11. קוּמָה יְי הוֹשִׁיעֵנִי אֱלֹהַי כִּי הִכִּיתָ אֶת כָּל אֹיְבַי לְחִי שִׁנֵּי רְשָׁעִים שִׁבָּרְתָּ:
תהלים ג ח
12. וַיֹּאמֶר לָהּ הַמֶּלֶךְ מַה לָּךְ אֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה מַה בַּקָּשָׁתֵךְ עַד חֲצִי הַמַّלְכוּת וְיִנָּתֶן לָךְ:
אסתר ה ג
13. וַתֹּאמֶר אֶסְתֵּר אִם עַל הַמֶּלֶךְ טוֹב יָבֹא הַמֶּלֶךְ וְהָמָן הַיּוֹם אֶל הַמִּשְׁתֶּה אֲשֶׁר עָשִׂיתִי לוֹ:
אסתר ה ד
14. יְהִי שֻׁלְחָנָם לְפָנֵיהֶם לְפָח וְלִשְׁלוּמִים לְמוֹקֵשׁ:
תהלים סט כג
15. אִם רָעֵב שֹׂנַאֲךָ הַאֲכִלֵהוּ לָחֶם וְאִם צָמֵא הַשְׁקֵהוּ מָיִם:
משלי כה כא
16. לִפְנֵי שֶׁבֶר גָּאוֹן וְלִפְנֵי כְשָׁלוֹן גֹּבַהּ רוּחַ:
משלי טז יח
17. בְּחֻמָּם אָשִׁית אֶת מִשְׁתֵּיהֶם וְהִשְׁכַּרְתִּים לְמַעַן יַעֲלֹזוּ וְיָשְׁנוּ שְׁנַת עוֹלָם וְלֹא יָקִיצוּ נְאֻם יְי:
ירמיהו נא לט
18. וַיְסַפֵּר לָהֶם הָמָן אֶת כְּבוֹד עָשְׁרוֹ וְרֹב בָּנָיו וְאֵת כָּל אֲשֶׁר גִּדְּלוֹ הַמֶּלֶךְ וְאֵת אֲשֶׁר נִשְּׂאוֹ עַל הַשָּׂרִים וַעֲבָדֵי הַמֶּלֶךְ:
אסתר ה יא
19. שְׂבָעִים בַּלֶּחֶם נִשְׂכָּרוּ וְרָעֵבִים חָדְלוּ עַד עֲקָרָה יָלְדָה שִׁבְעָה וְרַבַּת בָּנִים אֻמְלְלָה:
שמואל א ב ה
20. בַּלַּיְלָה הַהוּא נָדְדָה שְׁנַת הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר לְהָבִיא אֶת סֵפֶר הַזִּכְרֹנוֹת דִּבְרֵי הַיָּמִים וַיִּהְיוּ נִקְרָאִים לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ:
אסתר ו א
21. וַיִּמָּצֵא כָּתוּב אֲשֶׁר הִגִּיד מָרְדֳּכַי עַל בִּגְתָנָא וְתֶרֶשׁ שְׁנֵי סָרִיסֵי הַמֶּלֶךְ מִשֹּׁמְרֵי הַסַּף אֲשֶׁר בִּקְשׁוּ לִשְׁלֹחַ יָד בַּמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ:
אסתר ו ב

---

**מסורת הש"ס**

א) [סנהדרין קיא: ע"ש כמה שיטות ובפרש"י שם], ב) [ר"ה יח:], ג) נדרים נד: סוטה יב:, ד) [נ"ל מה לך אסתר המלכה ומה], ה) ס"פ, ו) [סוף מעניה כט ע"א], ז) [ועי' תוס' ב"ב ח: ד"ה דין].

**גליון הש"ס**

גמ' רבה בר עופרן. ע"ל י ע"ב תד"ה דבה: **שם אמר רנב"י** ור"ב ב"ר. כעין זה יומא לח ע"ב ולף עה ע"ב:

**הגהות הב"ח**

(**א**) גמ' עבדא דמזדבן **בטולמי דנהמא** ואמר ר' אלעזר אמר ר' חנינא וכל זה אינו לי מלמד וכו' אמר כל זה אינו שוה לי נמתק: (**ב**) שב משיני מלחמה אלו שושאין:

**מוסף רש"י**

יכול לכל. למי שעשין נגיונו אע"פ שמתנאה (סנהדרין קיא.). **שמשים עצמו כשירים.** שריים שאין נחשבין, כך היו חשוב בעיניו ואינו מתנאה (שם). **ולרוח משפט.** שיפא את רוחו ויעשה מלוה, ומתנבר עליך מרוחה (שם). **שערה.** אלו בני נבאיות (שם). **מה נשתנו אלו מאלו.** שים בהם מדות הללו מן האמר, אמר הקב"ה ביין שגו (שם, ל"ז שם אמר לה הקב"ה ישראל בו'). **אלא שריבבת.** לשון אשתרבוני אשתרבוני, ירדו וגדלו למעה (ברכות נ:).

**רבינו חננאל**

ובוטי, פי' עשירים ודלים. עתיד הקב"ה להיות עטרה בראש כל צדיק וצדיק, שנ' ביום ההוא יהיה ה' צבאות לעטרת צבי וגו', שמשכימין ומעריבין בבתי כנסיות ובבתי מדרשות. אמרה מידת הדין לפני הקב"ה כו'. אמר ליה רבה בר אבוה לאליהו כמאן חזאי אסתר דעבדה הכי, א"ל ככולהו תנאי וכוכולהו אמוראי.

1. וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ מַה נַּעֲשֶׂה יְקָר וּגְדוּלָּה לְמָרְדֳּכַי עַל זֶה וַיֹּאמְרוּ נַעֲרֵי הַמֶּלֶךְ מְשָׁרְתָיו לֹא נַעֲשָׂה עִמּוֹ דָּבָר:
אסתר ו ג
2. וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ מִי בֶחָצֵר וְהָמָן בָּא לַחֲצַר בֵּית הַמֶּלֶךְ הַחִיצֹנָה לֵאמֹר לַמֶּלֶךְ לִתְלוֹת אֶת מָרְדֳּכַי עַל הָעֵץ אֲשֶׁר הֵכִין לוֹ:
אסתר ו ד
3. וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְהָמָן מַהֵר קַח אֶת הַלְּבוּשׁ וְאֶת הַסּוּס כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ וְעֲשֵׂה כֵן לְמָרְדֳּכַי הַיְּהוּדִי הַיֹּשֵׁב בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ אַל תַּפֵּל דָּבָר מִכֹּל אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ:
אסתר ו י
4. וַיִּקַּח הָמָן אֶת הַלְּבוּשׁ וְאֶת הַסּוּס וַיַּלְבֵּשׁ אֶת מָרְדֳּכַי וַיַּרְכִּיבֵהוּ בְּרְחוֹב הָעִיר וַיִּקְרָא לְפָנָיו כֹּכָה יֵעָשֶׂה לָאִישׁ אֲשֶׁר הַמֶּלֶךְ חָפֵץ בִּיקָרוֹ:
אסתר ו יא
5. בְּנֹפֶל אוֹיֶבְךָ אַל תִּשְׂמָח וּבְכָשְׁלוֹ אַל יָגֵל לִבֶּךָ:
משלי כד יז
6. אַשְׁרֶיךָ יִשְׂרָאֵל מִי כָמוֹךָ עַם נוֹשַׁע בַּיְיָ מָגֵן עֶזְרֶךָ וַאֲשֶׁר חֶרֶב גַּאֲוָתֶךָ וִיכַחֲשׁוּ אֹיְבֶיךָ לָךְ וְאַתָּה עַל בָּמֹתֵימוֹ תִדְרֹךְ:
דברים לג כט
7. וְיָשֹׁב מָרְדֳּכַי אֶל שַׁעַר הַמֶּלֶךְ וְהָמָן נִדְחַף אֶל בֵּיתוֹ אָבֵל וַחֲפוּי רֹאשׁ:
אסתר ו יב
8. וַיְסַפֵּר הָמָן לְזֶרֶשׁ אִשְׁתּוֹ וּלְכָל אֹהֲבָיו אֶת כָּל אֲשֶׁר קָרָהוּ וַיֹּאמְרוּ לוֹ חֲכָמָיו וְזֶרֶשׁ אִשְׁתּוֹ אִם מִזֶּרַע הַיְּהוּדִים מָרְדֳּכַי אֲשֶׁר הֲחַלּוֹתָ לִנְפֹּל לְפָנָיו לֹא תוּכַל לוֹ כִּי נָפוֹל תִּפּוֹל לְפָנָיו:
אסתר ו יג
9. יְהוּדָה אַתָּה יוֹדוּךָ אַחֶיךָ יָדְךָ בְּעֹרֶף אֹיְבֶיךָ יִשְׁתַּחֲוּ לְךָ בְּנֵי אָבִיךָ:
בראשית מט ח
10. לִפְנֵי אֶפְרַיִם וּבִנְיָמִן וּמְנַשֶּׁה עוֹרְרָה אֶת גְּבוּרָתֶךָ וּלְכָה לִישֵׁעָתָה לָּנוּ:
תהלים פ ג
11. עוֹדָם מְדַבְּרִים עִמּוֹ וְסָרִיסֵי הַמֶּלֶךְ הִגִּיעוּ וַיַּבְהֲלוּ לְהָבִיא אֶת הָמָן אֶל הַמִּשְׁתֶּה אֲשֶׁר עָשְׂתָה אֶסְתֵּר:
אסתר ו יד
12. כִּי נִמְכַּרְנוּ אֲנִי וְעַמִּי לְהַשְׁמִיד לְהָרוֹג וְלֶאֱבֹד וְאִלּוּ לְעֲבָדִים וְלִשְׁפָחוֹת נִמְכַּרְנוּ הֶחֱרַשְׁתִּי כִּי אֵין הַצָּר שׁוֶה בְּנֶזֶק הַמֶּלֶךְ:
אסתר ז ד
13. וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ וַיֹּאמֶר לְאֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה מִי הוּא זֶה וְאֵי זֶה הוּא אֲשֶׁר מִלְּאָו לִבּוֹ לַעֲשׂוֹת כֵּן:
אסתר ז ה
14. וַתֹּאמֶר אֶסְתֵּר אִישׁ צַר וְאוֹיֵב הָמָן הָרָע הַזֶּה וְהָמָן נִבְעַת מִלִּפְנֵי הַמֶּלֶךְ וְהַמַּלְכָּה:
אסתר ז ו
15. וְהַמֶּלֶךְ קָם בַּחֲמָתוֹ מִמִּשְׁתֵּה הַיָּיִן אֶל גִּנַּת הַבִּיתָן וְהָמָן עָמַד לְבַקֵּשׁ עַל נַפְשׁוֹ מֵאֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה כִּי רָאָה כִּי כְלָתָה אֵלָיו הָרָעָה מֵאֵת הַמֶּלֶךְ: וְהַמֶּלֶךְ שָׁב

## מסורת הש"ם

ג) [סנהדרין נא. קה.], ב) [אסתר ה], ג) [עס ז],

## גליון הש"ם

גמ' עכד שקנת נכסים. ע"ל טו ע"ב רש"י ד"ה חה נא:

## הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר ליה ההוא מני ליה: (ב) שם כיון דאמרה ליה בת מלכים אנא מדמית שאול: (ג) רש"י ד"ה שמשי סופר וכו' על שצוה כורש וכו' כתבו שנה והובא בסדר עולם שבני המן כתבו שנה הס"ד: (ד) ד"ה מלמד שהיתה וכו' מריבוי דבר זה אמה לומד שהיה לה לומר המן הרע הזה אלא שהיתה רוצה לומר על אחשורוש אוש לר ואויב ועל המן הרע הזה: (ה) תוס' ד"ה ותחי וכו' כל פדיונם. נ"ב פי' הכסף הוא ס' מנה [ושל קדש ק"כ מנה] והמנה כ"ה סלעים [והמן נתן עשרת אלפים ככרות של זהב סכום ה' אלפים של קדש והמתנות הסקל נעד מ"ר אלף משנה אחת עולה מאה ככר של קדש] וימי שנותיו שבעים שנה ומנן כ' ומעלה נתנו כופר נפש והמן נתן נעד חמשים שנה נעד מ"ר אלף:

ששמשי מוחק וגבריאל כותב אמר רבי אסי דרש ר' שילא איש כפר תמרתא ומה כתב שלמטה שלזכותן של ישראל אינו נמחק כתב שלמעלה לא כל שכן [1]לא נעשה עמו דבר אמר רבא לא מפני שאוהבין את מרדכי אלא מפני ששונאים את המן [2]הכין לו תנא לו הכין [3]ועשה כן למרדכי אמר ליה מנו מרדכי אמר ליה [3]היהודי אמר ליה טובא מרדכי איכא ביהודאי אמר ליה [3]היושב בשער המלך אמר ליה (ה) סגי ליה בחד דיסקרתא אי נמי בחד נהרא אמר ליה הא נמי הב ליה אל תפל דבר מכל אשר דברת [4]ויקח המן את הלבוש ואת הסוס אזל אשכחיה דיתבי רבנן קמיה ומחוי להו הלכות קמיצה לרבנן כיון דחזייה מרדכי דאפיק לקבליה וסוסיה מיחד בידיה מירתת אמר להו לרבנן האי רשיעא למיקטל נפשי קא אתי זילו מקמיה די לא תכוו בגחלתו בההיא שעתא נתעטף מרדכי וקם ליה לצלותא אתא המן ויתיב ליה קמייהו ואוריך עד דסליק מרדכי לצלותיה אמר להו במאי עסקיתו אמרו ליה בזמן שבית המקדש קיים מאן דמנדב מנחה מייתי מלי קומציה דסולתא ומתכפר ליה אמר להו אתא מלי קומצי קמחא דידכו ודחי עשרה אלפי ככרי כספא דידי אמר ליה רשע (ו) עבד שקנה נכסים עבד למי ונכסים למי אמר ליה קום לבוש הני מאני ורכוב האי סוסיא דבעי לך מלכא אמר ליה לא יכילנא עד דעיילנא לבי בני ואשקול למזייא דלאו אורח ארעא לאשתמושי במאני דמלכא הכי שדרה אסתר ואסרתינהו לכולהו בי בני ולכולהו אומני עייליה איהו לבי בני ואסחיה ואזיל ואייתי זוזא מביתיה וקא שקיל ביה מזייה בהדי דקא שקיל ליה אינגד ואיתנח אמר ליה אמאי קא מיתנחת אמר ליה גברא דהוה חשיב ליה למלכא מכולהו רברבנוהי השתא לישוייה בלאני וספר אמר ליה רשע ולאו ספר של כפר קרצום היית תנא המן ספר של כפר קרצום היה עשרים ושתים שנה בתר דשקלינהו למזייה לבשינהו למאניה אמר ליה סק ורכב אמר ליה לא יכילנא דכחישא חילאי מימי תעניתא גחין וסליק כי סליק בעט ביה אמר ליה לא כתיב לכו [5]בנפל אויבך אל תשמח אמר ליה הני מילי בישראל אבל בדידכו כתיב [6]ואתה על במותימו תדרוך [4]ויקרא לפניו ככה יעשה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו כי הוה נקיט ואזיל בשבילא דבי המן חזיתיה ברתיה דקיימא אאיגרא סברה האי דרכיב אבוה והאי דמסגי קמיה מרדכי שקלה עציצא דבית הכסא ושדיתיה אריש דאבוה דלי עיניה וחזת דאבוה הוא נפלה מאיגרא לארעא ומתה והיינו דכתיב [7]וישב מרדכי אל שער המלך אמר רב ששת ששב לשקו ולתעניתו [7]והמן נדחף אל ביתו אבל וחפוי ראש אבל על בתו וחפוי ראש על שאירע לו [8]ויספר המן לזרש אשתו ולכל אוהביו וגו' קרי להו אוהביו וקרי להו חכמיו אמר רבי יוחנן כל האומר דבר חכמה אפילו באומות העולם נקרא חכם [8]אם מזרע היהודים מרדכי וגו' אמרו ליה אי משאר שבטים קאתי ליה ואי משבט יהודה ובנימין ואפרים ומנשה לא יכלת ליה יהודה דכתיב [9]ידך בערף אויביך אינך דכתיב בהו [10]לפני אפרים ובנימין ומנשה עוררה את גבורתך [8]כי נפל תפול לפניו דרש ר' יהודה בר אלעאי שתי נפילות הללו למה אמרו לו אומה זו משולה לעפר ומשולה לכוכבים כשהן יורדין עד עפר וכשהן עולין עולין עד לכוכבים [11]וסריסי המלך הגיעו ויבהילו מלמד שהביאוהו בבהלה [12]כי נמכרנו אני ועמי וגו' כי אין הצר שוה בנזק המלך אמרה לו צר זה אינו שוה בנזק של מלך איקני בה בושתי וקטלה השתא איקני בדידי ומבעי למקטלי [13]ויאמר המלך אחשורוש ויאמר לאסתר המלכה ויאמר ויאמר למה לי אמר רבי אבהו בתחלה על ידי תורגמן כיון דאמרה ליה (ז) מדבית שאול קאתינא מיד ויאמר לאסתר המלכה: [14]ותאמר אסתר איש צר ואויב המן הרע הזה אמר ר' אלעזר מלמד שהיתה מחווה כלפי אחשורוש ובא מלאך וסטר ידה כלפי המן: [15]והמלך קם בחמתו וגו' [15]והמלך שב מגנת הביתן מקיש שיבה לקימה מה קימה בחימה אף שיבה בחימה דאזל ואשכח למלאכי השרת דאידמו ליה כגברי וקא עקרי לאילני דבוסתני ואמר להו מאי עובדייכו אמרו ליה דפקדינן המן אתא לביתיה והמן נופל על המטה נופל נפל מיבעי ליה אמר רבי אלעזר מלמד שבא מלאך והפילו עליה אמר ויי מביתא ויי מברא [15]ויאמר המלך הגם לכבוש את המלכה עמי בבית [16]ויאמר חרבונה וגו' אמר רבי אלעזר אף חרבונה רשע באותה עצה היה כיון שראה שלא נתקיימה עצתו מיד ברח והיינו דכתיב [17]וישלך עליו ולא יחמול מידו ברוח יברח [18]וחמת המלך שככה שתי שביכות הללו למה אחת של מלכו של עולם ואחת של אחשורוש ואמרי לה אחת של אסתר ואחת של ושתי [19]לבלם נתן לאיש חליפות שמלות ולבנימן נתן חמש חליפות אפשר דבר שנצטער בו אותו צדיק יכשל

ודחי עשרה אלפי ככרי כספא. שמעתי שעשרה אלפי ככר כסף עולין חלי שקל לכל אחד מישראל שהיו שש מאות אלף כשיעלו ממצרים ואמר שיתן לאחשורוש כל פדיונם (ה) ולוקח ותשכח: לריך

מגנת הביתן אל בית משתה היין והמן נפל על המטה אשר אסתר עליה ויאמר המלך הגם לכבוש את המלכה עמי בבית הדבר יצא מפי המלך ופני המן חפו: אסתר ז ו, ח 16. ויאמר חרבונה אחד מן הסריסים לפני המלך גם הנה העץ אשר עשה המן למרדכי אשר דבר טוב על המלך עמד בבית המן גבה המשים אמה ויאמר המלך תלהו עליו: אסתר ז ט 17. וישלך עליו ולא יחמל מידו ברוחו יברח: איוב כז כב 18. ויתלו את המן על העץ אשר הכין למרדכי וחמת המלך שככה: אסתר ז י 19. לבלם נתן לאיש חלפות שמלת ולבנימן נתן שלש מאות כסף וחמש חלפת שמלת: בראשית מה כב

**יכשל בו** גרסי'. ולא גרסי' **כמה לוארין היו לו לבנימין** לא גרסינן. שכן דרך המקרא לכתוב לוארי לשון רבים על חלקת לוארין (בראשית מז) ככה על לוארין[1]: **שיגר לו יין.** לפי שדעת זקנים נוחה הימנו זה הדבר הטוב לו מן הכל: **פעלא.** שועל: **בעידניה.** אם תרלה שעתו מצלחת: **פעלא.** קרי ליה יוסף לפני אחיו מאי בצירותיה מתחווה: **אורח זו תורה.** שגזר עליהן המן שלא יעסקו בתורה: **וכו יום טוב.** קיימו עליהם ימים טובים: **זו מילה.** ועל כל אלה גזר: **אמרתיך.** זו מילה שניתנה במאמר ולא בדיבור ויאמר ה' אל אברהם ואתה את בריתי תשמור (בראשית יז). ומצינו[2] **שדוד** שמח עליה שנאמר למנצח על השמינית (תהלים ו) כשהיה בבית המרחץ ולא עצמו בלא תורה ובלא מצות כיון[3] שנתחלל במילה שמח: **עשרה בני המן ועשרה.** הוכרת שמותן ותיבה הסמוכה אחריהן. כלומר (ב) נשמתן נפלו כאחד: **וקיפא.** פורק"א בלע"ז. [4]בלד אחד זה למטה מזה: **אריה.** הוא הכתב: **לביה.** הוא חלק שהוא כפליים מן הכתב. והאריה אלי לביה: **שלא תהא להם תקומה.** שלא יהא להם מקום להרמיב לעדיו תמתיו: **מלמד שכא מלאך כו'.** שהרי התחיל לדבר בלשון רעם וקופו אמר מה שאלתך: הכי גרסינן **אמר רב נחמן יאמר כפה מה שנכתב בספריס.** ולא גרסינן אמרה לו. והכי פירושה סדר המקראות כך הוא וקיבל היהודים את אשר החלו לעשות כי המן בן המדתא המגבי וגו' ובבואה לפני המלך אמר עם הספר וגו' ומרדכי כתב אליהם שיעשו פורים כי המן ביקש להרגם ומה שנאת אסתר לפני המלך [להתחנן לו] כל זה יאמר שנה בשנה: **עם הספר.** שתהא מגילה כתובה לפניהם בשעת קריאה: **כאמיתה של תורה.** כספר תורה עצמו. שרטוט הלכה למשה מסיני: **דברי הגומות ונעקשים ומאמר אסתר.** כך סמוכים המקראות: **שפירשו ממנו.** לפי שבטל מדברי תורה ונכנס לשרה: **מעיקרא.** בימי כורש כשעלה (עם) זרובבל מן הגולה ומרדכי עמו [5]ונמנו בספר עזרא כ"ד שנה היה בין מנין למנין בימי כורש לדריוש האחרון ולפי שנעשה מרדכי שר בימים ירד מחשיבותו אצל חכמים: **שכל זמן שברוך בן נריה קיים לא היתה עזרא ועלה.** שיש לך לתמיה למה לא עלה עזרא עם זרובבל בימי כורש עד השנה השביעית לדריוש האחרון לאחר שנבנה הבית כמו שכתוב בעזרא ויבא ירושלם בחדש החמישי היא שנת השביעית למלך וגו' (עזרא ז). ובמדרש שהיה לומד תורה מפי ברוך בן נריה בבבל וברוך לא עלה מבבל ומת שם בתוך השנים הללו. ולאמרן לעילא[6] ברוך נתבטל בשנת שתים לדריוש בבבל היה מתבטל ושולח ספריס לירושלים: יעקב למד תורה י"ד שנה בבית עבר כספרים מתניו ולכתן לאחרן ולא נענש עליהן על כיבוד אביו ובשאר כל השנים שנשתהה בבית לבן ובדרך נענש כדמפרש ואזיל: למה

יכשל בו דאמר רבא בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב [7]בשביל משקל שני סלעים מילת שהוסיף יעקב ליוסף משאר אחיו נתגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרים אמר רבי בנימין בר יפת רמז רמז לו שעתיד בן לצאת ממנו שיצא מלפני המלך בחמשה לבושי מלכות שנאמר [1]ומרדכי יצא בלבוש מלכות תכלת וגו' [2]ויפול על צוארי בנימין אחיו כמה צוארין הוו ליה לבנימין אמר רבי אלעזר בכה על שני מקדשים שעתידין להיות בחלקו של בנימין ועתידין ליחרב [2]ובנימין בכה על צואריו בכה על משכן שילה שעתיד להיות בחלקו של יוסף ועתיד ליחרב [3]והנה עיניכם רואות ועיני אחי בנימין אמר רבי אלעזר אמר להם כשם שאין בלבי על בנימין אחי שלא היה במכירתי כך אין בלבי עליכם [3]כי פי המדבר אליכם כפי כן לבי [4]ולאביו שלח כזאת עשרה חמורים נושאים מטוב מצרים מאי מטוב מצרים אמר ר' בנימין בר יפת אמר רבי אלעזר שלח לו יין [ישן] שדעת זקנים נוחה הימנו [5]וילכו גם אחיו ויפלו לפניו אמר רבי בנימין בר יפת אמר רבי אלעזר היינו דאמרי אינשי תעלא בעידניה סגיד ליה תעלא מאי בצירותיה מאחווה אלא אי איתמר הכי איתמר [6]וישתחו ישראל על ראש המטה אמר רבי בנימין בר יפת אמר רבי אלעזר תעלא בעידניה סגיד ליה [7]ונחם אותם וידבר על לבם אמר רבי בנימין בר יפת אמר רבי אלעזר מלמד שאמר להם דברים שמתקבלין על הלב ומה עשרה נרות לא יכלו לכבות נר אחד נר אחד היאך יכול לכבות עשרה נרות [8]ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר אמר רב יהודה אורה זו תורה וכן הוא אומר [9]כי נר מצוה ותורה אור שמחה זה יום טוב וכן הוא אומר [10]ושמחת בחגך [6]ששון זו מילה וכן הוא אומר [11]שש אנכי על אמרתך ויקר אלו תפלין וכן הוא אומר [12]וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך [3]ותניא רבי אליעזר הגדול אומר [2]אלו תפלין שבראש [13]ואת פרשנדתא וגו' עשרת בני המן אמר רב אדא דמן יפו [3]עשרת בני המן ועשרת צריך לממרינהו בנשימה אחת מאי טעמא כולהו בהדי הדדי נפקו נשמתייהו אמר רבי יוחנן [7]ויו דויזתא צריך למימתחה בזקיפא [4]כמורדיא דלברות מאי טעמא כולהו בחד זקיפא אזדקיפו אמר רבי חנינא בר פפא דרש ר' שילא איש כפר תמרתא [7]כל השירות כולן נכתבות אריח על גבי לבינה ולבינה על גבי אריח [7]חוץ משירה זו ומלכי כנען שאריח על גבי אריח ולבינה על גבי לבינה מ"ט שלא תהא תקומה למפלתן [14]ויאמר המלך לאסתר המלכה בשושן הבירה הרגו היהודים אמר רבי אבהו מלמד שבא מלאך וסטרו על פיו [15]ובבאה לפני המלך אמר עם הספר אמר מאמרה מיבעי ליה אמר רבי יוחנן אמרה לו יאמר בפה מה שכתוב בספר [16]דברי שלום ואמת אמר רבי תנחום ואמרי לה אמר רבי אסי מלמד [7]שצריכה שרטוט כאמיתה של תורה [17]ומאמר אסתר קיים מאמר אסתר אין [18]דברי הצומות לא אמר רבי יוחנן (ו) דברי הצומות ומאמר אסתר קיים [8](את ימי) הפורים האלה [19]כי מרדכי היהודי משנה למלך אחשורוש וגדול ליהודים ורצוי לרוב אחיו לרוב אחיו ולא לכל אחיו מלמד שפירשו ממנו מקצת סנהדרין אמר רב יוסף גדול ת"ת יותר מהצלת נפשות דמעיקרא חשיב ליה למרדכי בתר ד' ולבסוף בתר חמשה מעיקרא כתיב [20]אשר באו עם זרובבל ישוע נחמיה שריה רעליה מרדכי בלשן ולבסוף כתיב [21]הבאים עם זרובבל ישוע נחמיה עזריה רעמיה נחמני מרדכי בלשן אמר רב ואיתימא רב שמואל בר מרתא גדול תלמוד תורה יותר מבנין בית המקדש שכל זמן שברוך בן נריה קיים לא הניחו עזרא ועלה אמר רבה אמר רב יצחק בר שמואל בר מרתא [7]גדול תלמוד תורה יותר מכבוד אב ואם שכל אותן שנים שהיה יעקב אבינו בבית עבר לא נענש דאמר מר למה

**צריך** לאומרן בנשימה אחת. נראה דהיינו לכתחילה אבל בדיעבד יצא:

**אמרה** מיבעי ליה. דמשמע דהכי קאמר ובבואה לפני המלך אמרה לו מלבד הספר (ג)שעמו לעשות ולנטות בכל המדינות אמרה לו עוד ישוב (ג)מחשבתו הרעה דכיון דקאמר בבואה אמר משמע שיש לנו לומר מה שאמרה:

**הדרן עלך מגילה נקראת**

---

תורה אור השלם

1. ומָרְדֳּכַי יָצָא מִלִּפְנֵי הַמֶּלֶךְ בִּלְבוּשׁ מַלְכוּת תְּכֵלֶת וְחָצִר וַעֲטֶרֶת זָהָב גְּדוֹלָה וְתַכְרִיךְ בּוּץ וְאַרְגָּמָן וְהָעִיר שׁוּשָׁן צָהֲלָה וְשָׂמֵחָה:
אסתר ח טו

2. וַיִּפֹּל עַל צַוְּארֵי בִנְיָמִן אָחִיו וַיֵּבְךְּ וּבִנְיָמִן בָּכָה עַל צַוָּארָיו:
בראשית מה יד

3. וְהִנֵּה עֵינֵיכֶם רֹאוֹת וְעֵינֵי אָחִי בִנְיָמִן כִּי פִי הַמְדַבֵּר אֵלֵיכֶם:
בראשית מה יב

4. וְלַאֲבִיו שָׁלַח כְּזֹאת עֲשָׂרָה חֲמֹרִים נֹשְׂאִים מִטּוּב מִצְרַיִם וְעֶשֶׂר אֲתֹנֹת נֹשְׂאֹת בֶּר וָלֶחֶם וּמָזוֹן לְאָבִיו לַדָּרֶךְ:
בראשית מה כג

5. וַיֵּלְכוּ גַּם אֶחָיו וַיִּפְּלוּ לְפָנָיו וַיֹּאמְרוּ הִנֶּנּוּ לְךָ לַעֲבָדִים: בראשית נ יח

6. וַיֹּאמֶר הַשְּׁבֻעָה לִּי וַיִּשְׁתַּחוּ יִשְׂרָאֵל עַל רֹאשׁ הַמִּטָּה: בראשית מז לא
". וְעַתָּה אֶל תִּיָּרְאוּ אֲנִכִי אֲכַלְכֵּל אֶתְכֶם וְאֶת טַפְּכֶם וַיְנַחֵם אוֹתָם וַיְדַבֵּר עַל לִבָּם:
בראשית נ כא

7. לַיְּהוּדִים הָיְתָה אוֹרָה וְשִׂמְחָה וְשָׂשׂוֹן וִיקָר:
אסתר ח טז

8. כִּי נֵר מִצְוָה וְתוֹרָה אוֹר וְדֶרֶךְ חַיִּים תּוֹכַחוֹת מוּסָר: משלי ו כג

9. וְשִׂמְחַתְּ בְּחַגֶּךָ אַתָּה וּבְנֶךָ וּבִתֶּךָ וְעַבְדְּךָ וַאֲמָתְךָ וְהַלֵּוִי וְהַגֵּר הַיָּתוֹם וְהָאַלְמָנָה אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ: דברים טז יד

10. שָׂשׂ אָנֹכִי עַל אִמְרָתֶךָ כְּמוֹצֵא שָׁלָל רָב: תהלים קיט קסב

11. וְרָאוּ כָל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שֵׁם יְיָ נִקְרָא עָלֶיךָ וְיָרְאוּ מִמֶּךָּ:
דברים כח י

12. וְאֵת פַּרְשַׁנְדָּתָא וְאֵת דַּלְפוֹן וְאֵת אַסְפָּתָא: וְאֵת פָּרְמַשְׁתָּא וְאֵת אֲרִיסַי וְאֵת אַרִידַי וְאֵת וַיְזָתָא: וְאֵת פּוֹרָתָא וְאֵת אֲדַלְיָא וְאֵת אֲרִידָתָא: עֲשֶׂרֶת בְּנֵי הָמָן בֶּן הַמְּדָתָא צֹרֵר הַיְּהוּדִים הָרָגוּ וּבַזָּה לֹא שָׁלְחוּ אֶת יָדָם:
אסתר ט ז-י

13. וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְאֶסְתֵּר הַמַّלְכָּה בְּשׁוּשַׁן הַבִּירָה הָרְגוּ הַיְּהוּדִים וְאֹבֵד חֲמֵשׁ מֵאוֹת אִישׁ וְאֵת עֲשֶׂרֶת בְּנֵי הָמָן בְּשׁאָר מְדִינוֹת הַמֶּלֶךְ מַה עָשׂוּ וּמַה שְׁאֵלָתֵךְ וְיִנָּתֵן לָךְ וּמַה בַּקָּשָׁתֵךְ עוֹד וְתֵעָשׂ: אסתר ט יב

14. וּבֹבֵאָה לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ אָמַר עִם הַסֵּפֶר יָשׁוּב מַחֲשֶׁבְתּוֹ הָרָעָה אֲשֶׁר חָשַׁב עַל הַיְּהוּדִים עַל רֹאשׁוֹ וְתָלוּ אֹתוֹ וְאֶת בָּנָיו עַל הָעֵץ: אסתר ט כה

15. וְיִשְׁלַח סְפָרִים אֶל כָּל הַיְּהוּדִים אֲשֶׁר בְּמֵאָה עֶשְׂרִים וְשֵׁבַע מְדִינָה מְלוּכַת אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ דִּבְרֵי שָׁלוֹם וֶאֱמֶת: אסתר ט ל

16. וּמַאֲמַר אֶסְתֵּר קִיַּם דִּבְרֵי הַפֻּרִים הָאֵלֶּה וְנִכְתַּב בַּסֵּפֶר: אסתר ט לב

17. לְקַיֵּם אֶת יְמֵי הַפֻּרִים הָאֵלֶּה בִּזְמַנֵּיהֶם כַּאֲשֶׁר קִיַּם עֲלֵיהֶם מָרְדֳּכַי הַיְּהוּדִי וְאֶסְתֵּר הַמַّלְכָּה וְכַאֲשֶׁר קִיְּמוּ עַל נַפְשָׁם וְעַל זַרְעָם דִּבְרֵי הַצֹּמוֹת וְזַעֲקָתָם: אסתר ט לא

18. כִּי מָרְדֳּכַי הַיְּהוּדִי מִשְׁנֶה לַמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ וְגָדוֹל לַיְּהוּדִים וְרָצוּי לְרֹב אֶחָיו דֹּרֵשׁ טוֹב לְעַמּוֹ וְדֹבֵר שָׁלוֹם לְכָל זַרְעוֹ: אסתר י ג

19. אֲשֶׁר בָּאוּ עִם זְרֻבָּבֶל יֵשׁוּעַ נְחֶמְיָה שְׂרָיָה רְעֶלְיָה מָרְדְּכַי בִּלְשָׁן מִסְפַּר בְּנוּי רְחוּם בְּעֵנָה מִסְפַּר אַנְשֵׁי עַם יִשְׂרָאֵל: עזרא ב ב

20. הַבָּאִים עִם זְרֻבָּבֶל יֵשׁוּעַ נְחֶמְיָה עֲזַרְיָה רַעַמְיָה נַחֲמָנִי מָרְדְּכַי בִּלְשָׁן מִסְפֶּרֶת בְּנוּי בִּגְוַאי נְחוּם בְּעֵנָה מִסְפַּר אַנְשֵׁי עַם יִשְׂרָאֵל: נחמיה ז ז

---

גליון הש"ם

גמ' ששון זו מילה. עיין שבת דף קל ע"א בכ"ש ד"ה שם: **רש"י** ד"ה באמיתה. כס"ק עצמו. עי' מגמות דף לב ע"ב תד"ה הא מוריין:

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר ר' יוחנן הכי קאמר דברי הצומות: (ב) רש"י ד"ה עשרת וכו' כלומר עשרתם נפלו כאחד: (ג) תוס' ד"ה אמרה יכו' מלבד הספר שאמר לעשות:

לעזי רש"י

פריק"א. קלשון.

מוסף רש"י

משקל שני סלעים מילת. לא דוקא נקט. בתלמידי רבינו יצחק הלוי מלאתי כתוב פסיס סביב פס ידי נתן מילה ולא כל הכתובת (שבת יט). אלו תפילין שבראש. אות הן לכל כי שם ה' נקרא עליך (חולין פט:) שכתוב בהם ויכו הפס ש"ין ולי"ת (מנחות לה:). **כמורדיא דלברות.** לברות שם הנהר, מורדיא עץ שרב המובל מנהיג בו הספינה לרחקה מן האבנים ומן המכשולים ובלע"ז נוביגייר"ל (ב"מ פז:). **שפירשו ממנו מקצת סנהדרין.** לפי שנעשה קרוב למלכות והיה בטל מתלמודו (אסתר י ג). הדרן עלך מגילה נקראת

רבינו חננאל

וילכו גם אחיו וגו' היינו דאמרי אינשי תעלה בדמנא סגיד ליה. אלו כולן פשוטות הן. ו) ליהודים היתה אורה ושמחה וגו'. אמר ר' יהודה אורה זו תורה שנאמר כי נר מצוה ותורה אור. שמחה זה יום [טוב] שנאמר ושמחת בחגך.

---

ו) דיבור זה מוסיפת בכת"י נעדא ר' ע"כ לפני ד"ה לאחשוורוש. ז) אולי צ"ל אמר רב שמואל בר מרתא משמיה דרב.

**למה נמנו שנותיו של ישמעאל.** מה לנו למנות שנות הרשעים: **לפייחס כבן שנותיו של יעקב.** על ידי מנין שנות ישמעאל אנו למדין [בתחילת פרק משנת יעקב עברו עליו כל הקורות והמלחמות אותו. מהן אנו למדין] ששימש בבית עבר י"ד שנה. כיצד אברהם בן פ"ו שנה כשנולד ישמעאל וכשנולד יצחק היה בן מאה שנה הרי היו לישמעאל י"ד שנה ויצחק קדם ליעקב ששים שנה הרי לישמעאל ע"ד כמה פיישן משנותיו של ישמעאל ס"ג נמצא שהיה יעקב כשמת ישמעאל בן ס"ג שנה: **ופגיש היה יעקב כו'.** ותניא נמי הכי שהיה יעקב כשנתברך מאביו בן ס"ג ובו בפרק מת ישמעאל שנאמר וילך עשו אל ישמעאל וגו': **מלמד שקידשה ישמעאל.** אביה ומת והשיאה נביות אחיה: **ואברבע עשרה שנה.** היה יעקב בבית לבן עד דאתיליד יוסף דכתיב עבדתיך ארבע עשרה שנה בשתי בנותיך וגו' (בראשית לא) וכשנולד יוסף שלמו שני עבדות הכנות שנאמר ויהי כאשר ילדה רחל את יוסף וגו' (שם ל) ומשם והלאה עבד אותו בשכר הצאן הרי בן ע"ז היה יעקב כשנולד יוסף וכתיב ויוסף בן שלשים שנה בעמדו לפני פרעה נמצא יעקב בן מאה ושבע [שנים כשהיה יוסף בן שלשים שנה]. ומשהגה יעקב ליצא באורח כנען שלא ירד למצרים: **שבעה דשבעא וארין דכפנא.** דכתיב כי זה שנתים הרעב בקרב הארץ וגו' (בראשית מה) הרי בן קי"ו היה יעקב כשירד למצרים וקרא כתיב שלשים ומאת שנה. נמצא משנסע מבית אביו עד שבא לבית לבן ארבע עשר ואותן השנים היה בבית עבר. ולא חשיב להו לא גרסינן הכא עד לקמן: **עבר מה לאחר ירידתו של יעקב לארם נהרים.** ובא לבית לבן ועמד שם שתי שנים לא ומשוב שנותיו של עבר ונמצא שמת כשהיה יעקב בן שבעים ומשע שנה והיינו שתי שנים משבא לבית לבן כשתתשוב י"ד שנה ששימש בבית עבר: **ילא.** יעקב מבית עבר שתי שנים לפני מיתתו של עבר: **נמצא כשעמד כו':** הכי גרסינן **מנלן דלא איענש עלייהו דתניא נמצא יוסף כשפירש מאביו שלא ראהו עשרים ושתים שנה כדרך שפירש יעקב מביתו אביו.** שלא כיבדו נתאבל על יוסף כ"ב שנה. כיצד יוסף בן שבע עשרה שנה היה כשפירש מאביו וכשנמלך על מצרים היה בן שלשים שנה שנאמר ויוסף בן שלשים שנה בעמדו לפני פרעה[ו] הרי י"ג ושבעה דשבעא ותרין דכפנא הרי עשרים ושתים שנה שנתכסה יוסף מאביו ויעקב עמד עשרים שנה בבית לבן וי"ד שנה בבית עבר: **אלא שמע מינה.** י"ד בבית עבר לא חשיב להו דלא איענש עלייהו: **אי הכי בגירא להו.** ואין כאן אלא עשרים בבית לבן: **אישתכחי כ' שנים באורחא.** דכשובו מארם נהרים לבא ליצחק אביו ויבן לו בית לימות החורף עשה סוכות ב' פעמים שני ימות הקיץ הרי י"ח ובבית אל עשה עשה חדשים כשילא משכם שנאמר קוס עלה בית אל וגו' (בראשית לה):

## הדרן עלך מגילה נקראת

**הקורא.** כל שאינו לשון הקודש נקרא לעז. ולקמן[ז] פריך והא אמרת קראה בכל לשון לא יצא: **סירוגין.** בגמרא[ח] מפרש קורא מעט ופוסק ט)(שוהה) וחוזר ופוסק: **היה כותבה או דורשה.** ומתוך כך קוראה אם כוון לבו יצא: **דיפתרא וגייר.** מפרש בגמ'[י]: **על הספר.** קלף: **גמ' מנהני מילי.** דלמפרש לא יצא: **מה זמנם למפרש לא.** דאי אפשר שיהא ט"ו קודם לי"ד: **ממזרח שמש עד מבואו.** כשם שקיעת החמה לא יהפכו כך מהולל שם ה' ולא למפרש: **זה היום.** כסדר היום שאינו משתנה בשעותיו להיפך כך למפרש לא: **יהי שם ה' מבורך.** כהויתו יהא הולל השם וברכתו כסדרו: **ככתבה.** בלשון הקודש ולא בלשון אחר: **והיו**

## הדרן עלך מגילה נקראת

[1]**למה נמנו שנותיו של ישמעאל כדי ליחס בהן שנותיו של יעקב דכתיב** [1]**ואלה שני חיי ישמעאל מאת שנה ושלשים שנה ושבע שנים כמה קשיש ישמעאל מיצחק ארביסר שנין דכתיב** [2]**ואברם בן שמונים שנה וששת שנים בלדת הגר את ישמעאל לאברם ובתיב** [3]**ואברהם בן מאת שנה בהולד לו את יצחק בנו וכתיב** [4]**ויצחק בן ששים שנה בלדת אותם בר כמה הוה ישמעאל כדאתיליד יעקב בר שבעים וארבעה כמה פיישן משניה שתין ותלת ותניא היה יעקב אבינו בשעה שנתברך מאביו בן ששים ושלש שנה ובו בפרק מת ישמעאל דכתיב** [5]**וירא עשו כי ברך וגו' וילך עשו אל ישמעאל ויקח את מחלת בת ישמעאל אחות נביות ממשמע שנאמר בת ישמעאל איני יודע שהיא אחות נביות מלמד שקידשה ישמעאל ומת והשיאה נביות אחיה שתין ותלת וארביסר עד דמתיליד יוסף הא שבעין ושבעה ובתיב** [6]**ויוסף בן שלשים שנה בעמדו לפני פרעה הא מאה ושבע שב דשבעא ותרתי דכפנא הא מאה ושיתסר וכתיב** [7]**ויאמר פרעה אל יעקב כמה ימי שני חייך ויאמר יעקב אל פרעה ימי שני מגורי שלשים ומאת שנה ומנלן דלא איענש עליהון אלא ש"מ ארבע עשרה שנין דהוה בבית עבר לא חשיב להו דתניא** (ח) **היה יעקב בבית עבר מוטמן ארבע עשרה שנה עבר מת לאחר שירד יעקב אבינו לארם נהרים שתי שנים** (ט) **יצא משם ובא לו לארם נהרים נמצא כשעמד על הבאר בן שבעים ושבע שנה ומנלן דלא מיענש דתניא נמצא יוסף שפירש מאביו עשרים ושתים שנה כשם שפירש יעקב אבינו מאביו דיעקב תלתין ושיתא הויין אלא** (ו) **ארביסר דהוה בבית עבר לא חשיב להו סוף סוף דבית לבן עשרין שנין הויין אלא משום דאשתהי באורחא הרתין שנין דתניא יצא מארם נהרים ובא לו לסכות ועשה שם שמונה עשר חודש שנאמר** [8]**ויעקב נסע סכותה ויבן לו בית ולמקנהו עשה סכות ובבית אל עשה ששה חדשים והקריב זבחים:**

## הדרן עלך מגילה נקראת

**הקורא** [8]**את המגילה למפרע לא יצא** [2]**קראה על פה** [3]**תרגום בכל לשון לא יצא אבל קורין אותה ללועזות בלעז** [4]**והלועז ששמע אשורית יצא** [5]**קראה סירוגין** [6]**ומתנמנם יצא** [7]**היה כותבה דורשה ומגיהה אם כוון לבו יצא ואם לאו לא יצא** [8]**היתה כתובה בסם ובסיקרא ובקומוס ובקנקנתום על הנייר ועל הדפתרא לא יצא עד שתהא כתובה אשורית** [9]**על הספר ובריו: גמ' מה"מ אמר רבא דאמר קרא** [9]**ככתבם וכזמנם מה זמנם למפרע לא אף כתבם למפרע לא מידי קריאה כתיבה הכא עשייה כתיבה דכתיב** [9]**להיות עושים את שני הימים אלא מהכא דכתיב** [10]**והימים האלה נזכרים ונעשים איתקש זכירה לעשייה מה עשייה למפרע לא אף זכירה למפרע לא תנא**[7] [8]**וכן בהלל וכן בקריאת שמע ובתפלה הלל מנלן רבה אמר דכתיב** [11]**ממזרח שמש עד מבואו רב יוסף אמר** [12]**זה היום עשה ה' רב אויא אמר** [13]**יהי שם ה' מבורך ורב נחמן בר יצחק ואיתימא ר' אחא בר יעקב אמר מהכא מעתה ועד עולם ק"ש דתניא** [8]**ק"ש ככתבה דברי רבי וחכ"א** [2]**בכל לשון מ"ט דרבי אמר קרא**

הקורא את המגילה. [3]רבנן אמרי אמר קרא שמע מינה דהלכה כחכמים מדא דימיד ורבים הלכה כרבים ועוד דקאמר ורבנן סברי כמאן דאמר הקורא את שמע ולא השמיע לאזנו יצא ובפרק שני דברכות (דף טו:) מסקינן כתנא קמא דרבי יוסי דאמר כן התם: כל

---

**מסורת הש"ס**

ו) [יומות סד.], ב) [עיין ברש"י לקמן יח. ד"ה קראתן], ג) [עיין תוספות לקמן יט. ד"ה עגן], ד) [תוספתא פ"ב], ה) [ברכות יג. סוטה לב.], ו) [נדרים מח.], ז) [דף יח.], ח) [לקמן יח.], ט) [ל"ל וקורא מעטן], י) [לקמן יט.], כ) שייך לע"ב.

**תורה אור השלם**

1. ואלה שני חיי ישמעאל מאת שנה ושלשים שנה ושבע שנים וגוע ויאסף אל עמיו: בראשית כה יז
2. ואברם בן שמנים שנה ושש שנים בלדת הגר את ישמעאל לאברם: בראשית טז טז
3. ואברהם בן מאת שנה בהולד לו את יצחק בנו: בראשית כא ה
4. ואחרי כן יצא אחיו וידו אחזת בעקב עשו ויקרא שמו יעקב ויצחק בן ששים שנה בלדת אתם: בראשית כה כו
5. וירא עשו כי ברך יצחק את יעקב ושלח אתו פדנה ארם לקחת לו משם אשה בברכו אתו ויצו עליו לאמר לא תקח אשה מבנות כנען: וילך עשו אל ישמעאל ויקח את מחלת בת ישמעאל בן אברהם אחות נביות על נשיו לו לאשה: בראשית כח ו ט
6. ויוסף בן שלשים שנה בעמדו לפני פרעה מלך מצרים ויצא יוסף מלפני פרעה ויעבר בכל ארץ מצרים: בראשית מא מו
7. ויאמר פרעה אל יעקב כמה ימי שני חייך: ויאמר יעקב אל פרעה ימי שני מגורי שלשים ומאת שנה מעט ורעים היו ימי שני חיי ולא השיגו את ימי שני חיי אבתי בימי מגוריהם: בראשית מז ח-ט
8. ויעקב נסע סכתה ויבן לו בית ולמקנהו עשה סכת על כן קרא שם המקום סכות: בראשית לג יז
9. קימו וקבלו היהודים עליהם ועל זרעם ועל כל הנלוים עליהם ולא יעבור להיות עשים את שני הימים האלה בכתבם וכזמנם בכל שנה ושנה: אסתר ט כז
10. והימים האלה נזכרים ונעשים בכל דור ודור משפחה ומשפחה מדינה ומדינה ועיר ועיר וימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים וזכרם לא יסוף מזרעם: אסתר ט כח
11. ממזרח שמש עד מבואו מהלל שם יי: תהלים קיג ג
12. זה היום עשה יי נגילה ונשמחה בו: תהלים קיח כד
13. יהי שם יי מברך מעתה ועד עולם: תהלים קיג ב

**עין משפט נר מצוה**

א מיי' פ"ג מהלכות מגילה הלכה ח סמג עשין מד"ס ד טוש"ע ח"מ סימן תכ"ז סעיף ו:
ב מיי' שם הלכה ג טוש"ע שם סעיף ג וסעיף ז:
ג מיי' שם הלכה ד טוש"ע שם סעיף ט:
ד מיי' שם הלכה ג טוש"ע שם סעיף ח:
ה מיי' שם הלכה ח טוש"ע שם סעיף ה:
ו מיי' שם הלכה ה טוש"ע שם סעיף יב:
ז מיי' שם טוש"ע שם סעיף יג:
ח מיי' שם הלכה ט טור וש"ע ח"מ סימן תרל"ז סעיף ח ב ויע"ש:
ט מיי' פ"ב מהלכות תשובה הלכה ט סמג עשין ה טוש"ע ח"מ סי' מכב סעיף ו:
י מיי' פ"ב מהלכות ק"ש הלכה יח סמג עשין יח טוש"ע ח"מ סימן סד סעיף ח:
יא ב מיי' שם הלכה י וסמג שם טוש"ע ח"מ סימן סב סעיף ב:

**הגהות הב"ח**

(א) גמ' ותניא היה יעקב אבינו בבית עבר מוטמן ומשמש ארבע עשרה שנה לאמר שירד כל"ל ותבא עבר מת נמתק: (ב) שם שתי שנים מת עבר יצא משם ובא לו לארם וכו' בן ע"ה שנה היה ומנלן דלא איענש יעקב אבינו עליה דתניא: (ג) שם אלא שמע מינה מדיניסר:

**מוסף רש"י**

קראה על פה קראה תרגום בכל לשון. וו ואין צריך לומר זו קתני (לקמן יח.).

**רבינו חננאל**

לא נימנו שנותיו של ישמעאל אלא כדי לייחס שנותיו של יעקב אבינו. מצינו שהיה ישמעאל גדול מיצחק י"ד שנה, ויצחק גדול מיעקב ס' שנה, נמצא ישמעאל גדול מיעקב ע"ד שנה. וכו בפרק שנתברך יעקב אבינו מת ישמעאל וכל שנותיו היו קל"ז הסר מהם ע"ד שנה נשארו ס"ג שנה, נמצא בעת שיצא לארם נהרים בן ס"ג שנה. וי"ד בבית עבר וכ' שנה בבית לבן שנא' זה לי עשרים שנה בביתך וגו'. הרי צ"ז שנה, והיה יוסף בעת צאת יעקב מאצל לבן בן [שש] שנים כי אחר י"ד שנה נולד. ונשתהה שנתים בדרך, נמצא יעקב כשבא אצל יצחק אביו בן צ"ט שנה. נתכסה יעקב מיצחק אביו ל"ו שנה. כשנגנב [יוסף] היה בן י"ז שנה וי"ג שנה עשה בבית אדוניו ובבית

---

הסודר, שבע [שובע] ושנתיים הרעב. הרי י"ג שנה ו' שנה ושתי שנים הרי כ"ב. נתכסה יוסף מיעקב אביו כשיעור השנים שנתכסה יעקב מיצחק אביו, וזולחי י"ד שנים שהיה יעקב למד תורה בבית עבר, ולא נענש עליהן. וכל זה החשבון מפורש מן הפסוקים הנזכרים בגמרא של זו השמועה. היה יוסף בשעה שהגיע אל יצחק אבי אביו בן ח' שנים ויעקב היה בן צ"ט שנתאחרו שנתים בדרך, נמצא יעקב בעת שנגנב יוסף בן ק"ח שנה וכ"ב נתכסה ממנו, הרי שלשים וכאת שנה, כדכתיב שלשים ומאת שנה. הקורא את המגילה למפרע לא יצא. מנא לן אמר רבא דא"מר [קרא] כתבם וכזמנם, מה י"ד שהוא זמנם אם יעבור לא יתכן להחזירו למפרע ולקרותה ביום [י"ד], שכבר עבר, כך קריאתה למפרע לא. אע"ג דהאי קרא ככתבם וכזמנם בעשייה כתיב, איתקש זכירה לעשייה, שנא' והימים האלה נזכרים ונעשים. תנא וכן בהלל וכן בקריאת שמע וכן בתפלה. למפרע לא יצא. הלל, דכתיב ביה ממזרח שמש (ו)עד מבואו מהולל שם ה', כשם שאי אפשר לזרוח השמש מן המערב כך הלל למפרע לא. קריאת שמע.

---

ט) לפני רבינו חננאל היה פרק הקורא את המגילה עומד פרק שני ופרק הקורא את המגילה פרק שלישי ואמרו הגאונים לרבי רבינו לפי הסדר אשר לפנינו.

**כל** התורה בכל לשון נאמרה. פירש הקונטרס שנתנה לקרות בכל לשון שרואה לקרות בספר תורה וקשה שהרי קריאת התורה אינה מן התורה אלא מדרבנן לכך מפרשת זכור דהוי דאורייתא ונראה דהכי פירושא כל קריאה שבתורה כגון מגלת חגיגה ופרשת עגלה ערופה וידוי מעשר ובכורים וכל אלו השנויין פרק אלו נאמרין בסוטה (דף לב. ושם) ס):

**דאי** בלשון הקודש נאמרה למה לי למיכתב וכו'. קשיא ע) דהא בפרק אלו נאמרים בסוטה (דף לג. ושם) מצריך קרא בין למאן דאמר בכל לשון נאמרה בין למאן דאמר בלשון הקודש נאמרה ויש לומר דהתם בעי לאוקמי רבוי אליבא דכולי עלמא למאן דאמר בכל לשון נאמרה צריך קרא לרבויי לשון הקדש ולמאן דאמר בלשון הקודש נאמרה צריך לרבויי בכל לשון:

**הסדיר** שמונה עשרה ברכות על הסדר. מכאן קשיא למה שפרש"י בברכות (דף לד. ושם) גבי אמצעיות אין להן סדר דפירש דאם טעה באחת מן הברכות ושכח אחת מהן צריך לחזור שאומר אותה ברכה ששכח במקום שנזכר וגומר תפלתו וקשיא דאם כן הוא אומר השמונה עשרה ברכות למפרע והכא מוזכא דשמעון הפקולי התקין אותן על הסדר אלא נראה לפרש התם אין להן סדר דלא הוו כשאר ראשונות ושאר אחרונות דחוזר לראש השאר כשטעה באחת מהן אלא חוזר לאותה ששכח וגומר תמנה ולמטה הכל כסדר אבל בענינו אין חוזר כיון שעבר מקומו והכי נמי אמרינן לקמן (דף יח:) גבי מגילה שאם השמיט פסוק אחד שמתחיל וקורא מאותו פסוק ולמטה ס): **ודוד** כי אמרה בפרשת תשיעית אמרה. פירש הקונטרס ואף על גב דליכא אלא ח' מזמורים עד התם אשרי האיש ולמה רגשו גויים תרתי ליתנהו וקשיא דהא פרק קמא דברכות (דף י.) אמר דמדא פרשה היא ומסיק התם דכל פרשה שהיתה מביאה לדוד התחיל בה באשרי וסיים בה באשרי כגון זו שמתחלת באשרי האיש ומסיימת באשרי כל חוסי בו והיינו סוף דלמה רגשו אלמא דמדא פרשה היא ולריך לומר דלמנא על מות ולמה ה' תעמוד ברחוק תרתי ליתנהו דלא

[1] והיו בהויתן יהו ורבנן מ"ט אמר קרא [2] שמע בכל לשון שאתה שומע ורבי נמי הא בתיב שמע ההוא מיבעי ליה השמע לאזניך מה שאתה מוציא מפיך ורבנן סברי כמאן דאמר [א] הקורא את שמע ולא השמיע לאזנו יצא ורבנן נמי הכתיב והיו ההוא מיבעי ליה שלא יקרא למפרע ורבי שלא יקרא למפרע מנא ליה מדברים הדברים ורבנן דברים הדברים לא משמע להו לימא קסבר רבי כל התורה כולה בכל לשון נאמרה דאי סלקא דעתך בלשון הקודש נאמרה למה לי למכתב והיו אצטריך סלקא דעתך שמע כרבנן כתב רחמנא והיו לימא קסברי רבנן כל התורה בלשון הקודש נאמרה דאי סלקא דעתך בכל לשון נאמרה למה לי למכתב שמע איצטריך סלקא דעתך אמינא והיו כרבי כתב רחמנא שמע תפלה מנא לן דתניא [3] שמעון הפקולי הסדיר שמונה עשרה ברכות לפני רבן גמליאל על הסדר ביבנה אמר רבי [4] יוחנן ואמרי לה במתניתא תנא [7] מאה ועשרים זקנים ובהם כמה נביאים תיקנו שמונה עשרה ברכות על הסדר הת"ר [5] מנין שאומרים אבות שנאמר [3] הבו לה' בני אלים ומנין שאומרים גבורות שנאמר הבו לה' כבוד ועוז ומנין שאומרים קדושות שנאמר [4] הבו לה' כבוד שמו השתחוו לה' בהדרת קדש [6] ומה ראו לומר בינה אחר קדושה שנאמר [5] והקדישו את קדוש יעקב ואת אלהי ישראל יעריצו וסמיך ליה [6] וידעו תועי רוח בינה ומה ראו לומר תשובה אחר בינה דכתיב [7] ולבבו יבין ושב ורפא לו אי הכי לימא רפואה בתרה דתשובה לא ס"ד דכתיב [8] וישוב אל ה' וירחמהו ואל אלהינו כי ירבה לסלוח ומאי חזית דסמכת אהא סמוך אהא כתב קרא אחרינא [9] הסולח לכל עוניכי הרופא לכל תחלואיכי הגואל משחת חייכי למימרא דגאולה ורפואה נתר סליחה היא והכתיב ושב ורפא לו הוהא לאו רפואה דתחלואים היא אלא רפואה דסליחה היא ומה ראו לומר גאולה בשביעית אמר רבא מתוך שעתידין ליגאל בשביעית לפיכך קבעוה בשביעית והאמר מר [10] בששית קולות בשביעית מלחמות במוצאי שביעית בן דוד בא מלחמה נמי אתחלתא דגאולה היא [11] ומה ראו לומר רפואה בשמינית אמר רבי אחא מתוך שנתנה מילה בשמינית שצריכה רפואה לפיכך קבעוה בשמינית [12] ומה ראו לומר ברכת השנים בתשיעית אמר רבי אלכסנדרי כנגד מפקיעי שערים דכתיב [10] שבור זרוע רשע ודוד כי אמרה בתשיעית אמרה [13] ומה ראו לומר קיבוץ גליות לאחר ברכת השנים דכתיב [11] ואתם הרי ישראל ענפכם תתנו ופריכם תשאו לעמי ישראל כי קרבו לבוא וכיון שנתקבצו גליות נעשה דין ברשעים שנאמר [12] ואשיבה ידי עליך ואצרוף כבור סיגיך וכתיב [13] ואשיבה שופטיך כבראשונה וכיון שנעשה דין מן הרשעים כלו הפושעים וכולל זדים עמהם שנאמר [14] ושבר פושעים וחטאים יחדיו (ס) (יכלו) וכיון שכלו הפושעים מתרוממת קרן צדיקים דכתיב [15] וכל קרני רשעים אגדע תרוממנה קרנות צדיק וכולל גירי הצדק עם הצדיקים שנאמר [16] מפני שיבה תקום והדרת פני זקן וסמיך ליה [17] וכי יגור אתכם גר והיכן מתרוממת קרנם בירושלים שנאמר [18] שאלו שלום ירושלם ישליו אוהביך וכיון שנבנית ירושלים בא דוד שנאמר אחר

[1] והיו הדברים האלה כהוייתן. בלשון הקודש: **שלא יקרא למפרע.** אלמא קריאת שמע למפרע לא. ומהכא יליף תנא דלעיל טעמא: **בכל לשון נאמרה.** לקרותה בכל לשון ולכן מיצטריך בקריאת שמע והיו: **מיצטריך.** והיו דלא תימא שמע בכל לשון שאתה שומע כרבנן: [2] **על הסדר.** כמשפט המקראות וכדליף לקמן: **הפקולי.** יש אומרים שמשתכר בגמר גפן שנקרא פקולא: **הבו לה'.** הזכירו לפניו את מילי התורה: **הבו לה' כבוד שמו.** סיפיה דקרא בהדרת קודש: **ומה ראו לומר גאולה בשביעית.** ולא רפואה אחר סליחה כדכתיב קרא הסולח לכל עוניכי הרופא לכל תחלואיכי: **מתוך שעתידין ליגאל בשביעית.** שבוע שבן דוד בא בו חלוק משאר שנים כדאמרינן בפרק חלק (סנהדרין דף 98.) שנה ראשונה רעב ולא רעב כו' עד ובשביעית מלחמות ומנוגאי שביעית בן דוד בא: **אתחלתא דגאולה היא.** ואע"ג דהאי גאולה לאו גאולה דגלות היא אלא שיגאלנו מן הגלות הבאות עלינו תמיד דהא ברכת קיבוץ וגיון ירושלים ומתן דוד יש לכל אחת ואחת ברכה לעצמה לבד מגאולה זו אפילו הכי כיון דשם גאולה עלה קבעוה בשביעית: **שבור זרוע רשע.** אלו המייקרין את התבואה ומפקיעין את השער. וממאי דבמפקיעי שערים כתיב דכתיב בההיא פרשתא יאריך במסתר כאריה בסוכו יאריב לחטוף עני וכי הליסטים אורב את העני והלא את המעשיר הוא אורב אלא במפקיעי שעריים הכתוב מדבר שרוב דעתם לעניים הוא. וקא בעי דוד רחמי עלה דמילתא שבור זרוע רשע ותן שובע בעולם ובכך זרועו שבור ורע תדרוש רשעו כל תמצא אחר שהיה בדעתו להיות רשע כשתדרוש רשעו לא תמצא עולה אלא הספיק לעשותה: **כפרשה תשיעית אמרה.** [ס] ואם תאמר שמיניתא היא אשרי ולמה רגשו גויים תרתי פרשתא היא: **ופריכם תשאו לעמי ישראל כי קרבו לבא.** אלמא קיבוץ גליות בעת ברכת השנים היא: **וכיון שנתקבצו גליות נעשה דין ברשעים.** קודם שנתייאשו בירושלים שנאמר ואסירה כל בדיליך [ע] ועל ידי כן ואשיבה שופטיך כבראשונה ויועציך כבתחלה [ע] כמו לשעבר ליון במשפט תפדה ושביה בצדקה [ע] לכן סמכה לקבוץ גליות והשיבה שופטיו ולדקיו במשפט: **אלו הפושעים** [ס]. שאינם מתמיינין בדת משה שהיתה מן השמים לכן סמכו לה ברכת הפושעים שנאמר עוזבי ה' [ס] אלו הפושעים ושבר פושעים [ס] היינו זדים כדאמר פשעים אלו המרדין (יומא דף לו:): אחר

---

## עין משפט נר מצוה

יב א מיי' פ"ב מהלכות ק"ש הלכה ח סמג עשין יח טור וש"ע א"ח סימן סג סעיף ג:

יג ב מיי' פ"א מהלכות תפלה הלכה ד סמג עשין יט טור א"ח סימן קיט:

יד ג טור א"ח סי' קיג:

ד (טור א"ח סימן קטן):

ה (טור שם סימן קטן):

ו (טור שם סימן קיח):

ז (טור שם סימן קיח):

## הגהות הב"ח

(א) גמ' ד"ה והקשים יחדו ועוזבי ה' יכלו וכיון שכלו:

## מוסף רש"י

מדברים הדברים. דהוה ליה למכתב והיו דברים האלה, למדרש שיקרא הדברים כסדרן ולא למפרע, כגון ושננתם לבניך מזוזות (ברכות יא.). **לימא קסבר רבי.** מדאיצטריך ליה קרא לק"ש שתהא בכתב (שם, וסוטה לב.). **בכל לשון נאמרה.** פנינא ליה בשאר כל התורה בכל לשון נאמרה לקרות (ברכות שם) בנית הכנסת (סוטה שם). **סלקא דעתך שמע כרבנן.** דלא מדרוש שמע בכל לשון שאתה שומע כרבנן (ברכות שם). אלא להשמיע לאזניו (סוטה שם). **שמעון הפקולי.** מוכר פקולי לשון גפן שקיבין קיטו"ן (ברכות נח.). **הבו לה'.** הזכירו לפניו האיתנים, **בני אלים.** לשנא דתקיפי כמו (ויקרא כו) ואת אילי הארץ לקח (מלכים ב כד). **בששית קולות.** ולא קולות שבן דוד בא, ל"ל קולות מתקיעת שופר שנאמר (ישעיה כז) ותקע בשופר גדול (סנהדרין צח.).

## רבינו חננאל

לרבנן מוהיו, שלא יקרא למפרע, כלומר יהיו כמות שהן. לרבי מהדרים, כלומר הדברים כסידרן. **תפילה.** דתניא שמעון הפקולי (הסדיר) י"ח ברכות לפני רבן גמליאל על הסדר. במתניתא תנא ר"ל וקנים ובהם כמה נביאים תקנו י"ח ברכות על הסדר. מנין שאומרים אבות, שנאמר הבו לה' בני אלים, הוי האבות גבורי התורה והמצות, כדכתיב ואת אילי הארץ לקח. גבורות נשמים. שנאמר הבו לה' כבוד ועוז, ונקראו גבורות שיורדין בגבורה כפורש בתחלת הענינות, ועז היא גבורה. וא"ומר [וגשם] מטרות ע"ן]. ומנין שאומרים קדושה, שנאמר הבו לה' כבוד שמו השתחוו לה' בהדרת קדש (וכו'). **בינה אחר קדושה.** שנאמר והקדישו את קדוש יעקב. וכתיב בתריה וידעו תועי רוח בינה. תשובה אחר בינה שנאמר ולבבו יבין ושב. סליחה אחר תשובה שנאמר ישוב אל ה'

## מסורת הש"ס

ע) ברכות עו.; ב) [ברכות כח:], ג) גירסת הרי"ף ל"ל יעקב ואימימא ר' מאיר בר אבא ואמרי לה יסי' וגירסת הרא"ש ל"ל יומיה ואימימא ואמר"א ואמרי לה יסי', ד) [לקמן יח.], ה) ר"ה לב., ו) סנהדרין לז., ז) [ד"ה על אחרי ד"ה הפקולין], ח) ס"ל וא"ת עשירית היא אשרי ולמה רגשו מדא היא ולפי גירסת זו ל"ל דסמ"ל אשרי ולמה רגשו מדא היא ולמנא על מות ולמה ה' תעמוד גם כו' מדא יאם כן ה"ל שמיניתא. ט) [ושעיה ל], י) [שם], כ) [שם], ל) בס"א בכה"ד: המיניו, מ) [שם], נ) [שם], ס) [ועי"ש תוספות ברכות יג. ד"ה בלה"ק], ע) [עיין רש"ל], פ) [ועי' תוס' ברכות לה. ד"ה אמעיתה],

## תורה אור השלם

1. והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך: דברים ו ו
2. שמע ישראל יי אלהינו יי אחד: דברים ו ד
3. מזמור לדוד הבו לי׳ בני אלים הבו לי׳ כבוד ועז: תהלים כט א
4. הבו לי׳ כבוד שמו השתחוו לי׳ בהדרת קדש: תהלים כט ב
5. כי בראתו ילדיו מעשה ידי בקרבו יקדישו שמי והקדישו את קדוש יעקב ואת אלהי ישראל יעריצו: ישעיהו כט כג
6. וידעו תעי רוח בינה ורוגנים ילמדו לקח: ישעיהו כט כד
7. השמן לב העם הזה ואזניו הכבד ועיניו השע פן יראה בעיניו ובאזניו ישמע ולבבו יבין ושב ורפא לו: ישעיהו ו י
8. יעזב רשע דרכו ואיש און מחשבתיו ישב אל יי וירחמהו ואל אלהינו כי ירבה לסלוח: ישעיהו נה ז
9. הסלח לכל עונכי הרפא לכל תחלאיכי: הגואל משחת חייכי המעטרכי חסד ורחמים: תהלים קג ג-ד
10. שבר זרוע רשע ורע תדרוש רשעו בל תמצא: תהלים י טו
11. ואתם הרי ישראל ענפכם תתנו ופריכם תשאו לעמי ישראל כי קרבו לבוא: יחזקאל לו ח
12. ואשיבה ידי עליך ואצרף כבר סיגיך ואסירה כל בדיליך: ישעיהו א כה
13. ואשיבה שפטיך כבראשונה ויועציך כבתחלה אחרי כן יקרא לך עיר הצדק קריה נאמנה: ישעיהו א כו
14. ושבר פשעים וחטאים יחדו ועזבי יי יכלו: ישעיהו א כח
15. וכל קרני רשעים אגדע תרוממנה קרנות צדיק: תהלים עה יא
16. מפני שיבה תקום והדרת פני זקן ויראת מאלהיך אני יי: ויקרא יט לב
17. וכי יגור אתך גר בארצכם לא תונו אתו: ויקרא יט לג
18. שאלו שלום ירושלם ישליו אהביך: תהלים קכב ו

**אחר ישובו בני ישראל.** אחר ישובו לבית המקדש ובקשו הקב"ה ואת דוד מלכם: **ובא תודה.** אחר זביחה תן הודאה: **וירד מעשות החטאת והעולה וגו':** **תדא מילתא היא.** לף הודאה עבודה של מקום הוא: **אסור לספר.** בקביעות ברכה: **למי שיכול.** ואין מי שיכול לספר את כולו לפיכך אין נראה לספר מדעתו אלא את מה שתקנו חכמים: **היסופר לו כי אדבר.** הכי דרש ליה היסופר שבחו כולו כי אדבר לו דברי שבח אם אמר לעשות כך כי יבולע: **סמא דכולא משתוקא.** מבחר כל הסממנין היא השתיקה שלא להרבות דברים והיינו לך דומיה תהלה: **מלה בסלע משתוקא בתרין.** אם תרלה לקנות הדבור בסלע תקנה השתיקה בשתים: **קראה תרגום בכל לשון.** זו ואין ל"ל זו קתני: **מיפיני.** לרב ושמואל דקתני הכא יוונית לא יצא: **הא לא דמיא.** תירולא הוא: **גיפטיים לגיפטיים יצא.** והכי נמי מצן במתני' לועזות בלעז: **עברית.** לשון עבר הנהר: **עילמית.** לשון עילם (ו): **מתני' בכרייתא.** זו מיתוקמא קראה בכל לשון דקתני מתני' לא יצא כגון גיפטית למדיים ומדית לגיפטים אבל קורין אותו לועזות בלעז אים בלשונו: **ופרסומי ניסא.** אע"פ שאין יודעין מה ששומעין שואלין את השומעין ואומרין מה היא הקריאה הזו ואיך היה הנס ומודיעין להן: **לא הוו ידעי רבנן.** תלמידי רבינו הקדוש: **חלוגלוגות.** מין ירק הוא ושנוי בכמה מקומות במשנה ובברייתא: **פרפחיני.** פילקקל"י בלע"ז: **מסלסל בשערך.** למדנו שהסלסול לשון חיפוש והיפוך: **טאטיתא.** מישקופ"א בלע"ז: סירוסין

[1]אחר ישובו בני ישראל ובקשו את ה' אלהיהם ואת דוד מלכם וכיון [2]שבא דוד באתה תפלה שנאמר [2]והביאותים אל הר קדשי ושמחתים בבית תפלתי [3]וביון שבאת תפלה באת עבודה שנאמר עולותיהם וזבחיהם לרצון על מזבחי [3]וכיון שבאת עבודה באתה תודה שנאמר [3]זובח תודה יכבדנני ומה ראו לומר ברכת כהנים אחר הודאה דכתיב [4]וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם וירד מעשות החטאת והעולה והשלמים אימא קודם עבודה לא ס"ד דכתיב וירד מעשות החטאת וגו' מי כתיב לעשות מעשות כתיב ולימרה אחר העבודה לא ס"ד דכתיב זובח תודה מאי חזית דסמכת אהאי סמוך אהאי מסתברא עבודה והודאה חדא מילתא היא [5]ומה ראו לומר שים שלום אחר ברכת כהנים דכתיב [5]ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם ברכה דהקב"ה שלום שנאמר [6]ה' יברך את עמו בשלום וכי מאחר [6]דמאה ועשרים זקנים ומהם כמה נביאים תקנו תפלה על הסדר שמעון הפקולי מאי הסדיר [7]שכחום וחזר וסדרום [8]מכאן ואילך אסור לספר בשבחו של הקב"ה [9]דא"ר אלעזר מאי דכתיב [7]מי ימלל גבורות ה' ישמיע כל תהלתו למי נאה למלל גבורות ה' למי שיכול להשמיע כל תהלתו אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן המספר בשבחו של הקב"ה יותר מדאי נעקר מן העולם שנאמר [8]היסופר לו כי אדבר אם אמר איש כי יבלע דרש ר' יהודה איש כפר גבוריא ואמרי לה איש כפר גבור חיל מאי דכתיב [9]לך דומיה תהלה סמא דכולה משתוקא כי אתא רב דימי אמר אמרי במערבא [10]מלה בסלע משתוקא בתרין: קראה על פה לא יצא וכו': מגלן אמר רבא אתיא זכירה כתיב הכא [10]והימים האלה נזכרים וכתיב התם [11]כתב זאת זכרון בספר מה להלן בספר אף כאן בספר וממאי דהאי זכירה קריאה היא דלמא עיון בעלמא לא סלקא דעתך [7](דכתיב) [12]זכור יכול בלב כשהוא אומר [13]לא תשכח הרי שכחת הלב אמור הא מה אני מקיים זכור בפה: קראה תרגום לא יצא וכו': היכי דמי אילימא דכתיבה מקרא וקרי לה תרגום היינו על פה לא צריכא דכתיבה תרגום וקרי לה תרגום: אבל קורין אותה ללועזות בלעז וכו': והא אמרת קראה בכל לשון לא יצא רב ושמואל דאמרי תרוייהו בלעז יווני היכי דמי אילימא דכתיבה אשורית וקרי לה יוונית היינו על פה א"ר אחא א"ר אלעזר שכתובה בלעז יוונית וא"ר אחא א"ר אלעזר מנין שקראו הקב"ה ליעקב אל שנאמר [14]ויקרא לו אל אלהי ישראל דאי סלקא דעתך למזבח קרא ליה יעקב אל ויקרא לו יעקב מיבעי ליה אלא ויקרא לו ליעקב אל ומי קראו אל אלהי ישראל מיתיבי קראה גיפטית עברית עילמית מדית יוונית לא יצא הא לא דמיא אלא להא [11]גיפטית לגיפטים עברית לעברים עילמית לעילמים יוונית ליוונים יצא אי הכי רב ושמואל אמאי מוקמי לה למתני' בלעז יוונית לוקמה בכל לעז [אלא מתניתין בברייתא] וכי איתמר דרב ושמואל בעלמא איתמר [12]רב ושמואל דאמרי תרוייהו [13]לעז יווני לכל כשר והא קתני יוונית ליוונים אין לכולי עלמא לא אינהו דאמור כרשב"ג דתנן [14]רשב"ג אומר אף ספרים לא התירו שיכתבו אלא יוונית ולימרו הלכה כרשב"ג אי אמרי הלכה כרשב"ג הוה אמינא הני מילי שאר ספרים אבל מגילה דכתיב בה [15]ככתבם אימא לא קמ"ל: והלועז ששמע אשורית יצא וכו': והא לא ידע מאי קאמרי מידי דהוה אנשים ועמי הארץ מתקיף לה רבינא אטו אנן [16]האחשתרנים בני הרמכים מי ידעינן אלא מצות קריאה ופרסומי ניסא הכא נמי מצות קריאה ופרסומי ניסא: קראה סירוגין יצא וכו': לא הוו ידעי רבנן [14]מאי סירוגין שמעוה לאמתא דבי רבי דקאמרה להו לרבנן דהוי עיילי פסקי פסקי לבי רבי עד מתי אתם נכנסין סירוגין סירוגין לא הוו ידעי רבנן מאי חלוגלוגות שמעוה לאמתא דבי רבי דאמרה ליה לההוא גברא דהוה קא מבדר פרפחיני עד מתי אתה מפזר חלוגלוגך לא הוו ידעי רבנן מאי [17]סלסלה ותרוממך שמעוה [14]לאמתא דבי רבי דהוות אמרה לההוא גברא דהוה מהפך במזייה אמרה ליה עד מתי אתה מסלסל בשערך לא הוו ידעי רבנן מאי [18]השלך על ה' יהבך אמר רבה בר בר חנה זימנא חדא הוה אזילנא בהדי ההוא טייעא וקא דרינא טונא ואמר לי שקול יהביך ושדי אגמלאי לא הוו ידעי רבנן מאי [19]וטאטאתיה במטאטא השמד שמעוה לאמתא דבי רבי דהוות אמרה לחברתה שקולי טאטיתא וטאטי ביתא ת"ר קראה סירוגין יצא

סירוסין

**דאי סלקא דעתך למזבח קרי ליה יעקב אל.** (ב) גראה דהכי גמי כתיב (שמות יז) ויקרא שמו ה' נסי ויקרא לו ה' שלום (שופטים ו) ומתרגמי' ופלא ולני מ"מ יש לומר דהתם על שם הנס ועל שם השלום שתירא להן היו קוראין למזבח כן אבל הכא ליכא שום מעשה שנוכל לומר שע"י כן קראו יעקב אל ומה שיעקב קראו אל הוי ליה לפרושי להדיא:

נקוט

---

## גליון הש"ס

**גמ' א** שכחום וחזר וסדרום. לעיל דף ג ע"א סוכה דף מד ע"ב: שם מכאן ואילך אסור לספר. עיין לקמן דף כה ע"א:

## הגהות הב"ח

(**א**) רש"י ד"ה עילמית לשון עילם הס"ל ותמ"ל מה"ד לוקמה בכל לע"ז ומתמיהין וכו' וקראה: (**ב**) תוספות ד"ה דאי ס"ל וכו' ויעקב אל ואף על גב דהכי נמי כתיב ויקרא שמו ה' נסי:

## לעזי רש"י

פירקקל"י [פולפיי"ר]. רגלה. חלגליגה (עשר-בר). אישקופ"א [אישקוב"א]. מטאטא.

## מוסף רש"י

אף ספרים לא התירו. לסס לשון אחר מון מלשון הקודש (לעיל ח:). **פסקי פסקי.** לפרקים שלין נכנסין יחד (ר"ה כו:). **חלוגלוגות.** ששניו כפ"ק דיומא (יח.) כל שבעת הימים לא היה אוכל השוס וכמלגלוגות (ר"ה שם). **פרפחיני.** ילק שקורין עורקקל"י (שם). **סלסלה.** חפוש והפך במטמוטים של מוהה (שם). **במזייה.** בשערו (דברים לב כז). **וקא דרינא טונא.** עשה משוי (ר"ה כו:).

## רבינו חננאל

ואחר ישובו בני ישראל ובקשו את ה' [אלהיהם] ואת דוד מלכם. ואחריה תפלה [ואחריה] עבודה, שנא' [והביאותים אל הר קדשי] ושמחתים בבית תפלתי עולותיהם וזבחיהם לרצון. אחר עבודה הודאה, שנאמר זבח תודה יכבדנני. אחריהן ברכת כהנים, שנאמר וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם וגו' מלמד שעשה החטאת ואחר כך בירך את העם. אחר ברכה שלום, שנא' ואני אברכם, וברכת הקב"ה הוא שלום, שנא' ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום. מיכן ואילך אסור לספר בשבחו של הקב"ה, שנאמר מי ימלל גבורות ה' וגו'. למי נאה למלל גבורות ה' למי שיכול להשמיע כל תהילתו. אמר ר' אלעזר כל המספר בשבחו של הקב"ה יותר מדיי נעקר מן העולם. שנאמר אם אמר איש כי יבלע. וכתיב לך דומיה תהלה אלהים בציון, כלומר הדומיה היא תהילתך. סמא דכולא, משתוקא. מילה בסלע, ומשתוקה בתרתי. קראה על פה לא יצא. דאתיא זכירה זכירה, כתיב הכא נזכרים ונעשים, וכתיב התם כתוב זאת זכרון בספר, ופרשינא זכור בפה מה שכתוב בספר. קראה תרגום, אוקימנה בשכתובה תרגום וקראה תרגום

---

[1] אחר ישובו בני ישראל. א ויקרא ט"ז סימן קיט:
[2] והביאותים. ב [טור סס סימן קכ]:
[3] וביון. ג [שם סי' קכא]:
[4] וישא. ד [שם סי' קכב]:
[5] ושמו. ה מיי' פ"ב מהל' מגילה הלכה ד סמג עשין ד טוש"ע א"ח סימן תכא סעיף ט:
[6] דמאה. ו [מיי' שם הלכה ג]:
[7] מי ימלל. ז [טור סס סימן קכ]:
[8] היסופר. ח [טור סס סימן קכ]:
[9] לך דומיה. ט [טור סס סימן קכ]:
[10] והימים. י [שם סי' קכא]:
[11] גיפטית. יא [שם סי' קכב]:
[12] זכור. יב [שם סי' קכג]:
[13] לא תשכח. יג [שם סי' קכד]:
[14] ויקרא. יד [שם סי' קכה]:
[15] ככתבם. טו ה מיי' פ"ב מהל' מגילה הלכה ד סמג עשין ד טוש"ע א"ח סימן תכא סעיף ט:
[16] האחשתרנים. טז [שם סי' קכו]:
[17] סלסלה. יז [שם סי' קכז]:
[18] השלך. יח [שם סי' קכח]:
[19] וטאטאתיה. יט [שם סי' קכט]:

## תורה אור השלם

1. אחר יָשֻׁבוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּבִקְשׁוּ אֶת יְיָ אֱלֹהֵיהֶם וְאֵת דָּוִד מַלְכָּם וּפָחֲדוּ אֶל יְיָ וְאֶל טוּבוֹ בְּאַחֲרִית הַיָּמִים: הושע ג ה
2. וְהֲבִיאוֹתִים אֶל הַר קָדְשִׁי וְשִׂמַּחְתִּים בְּבֵית תְּפִלָּתִי עֹלֹתֵיהֶם וְזִבְחֵיהֶם לְרָצוֹן עַל מִזְבְּחִי כִּי בֵיתִי בֵּית תְּפִלָּה יִקָּרֵא לְכָל הָעַמִּים: ישעיהו נו ז
3. זֹבֵחַ תּוֹדָה יְכַבְּדָנְנִי וְשָׂם דֶּרֶךְ אַרְאֶנּוּ בִּישׁוּעַת אֱלֹהִים: תהלים נ כג
4. וַיִּשָּׂא אַהֲרֹן אֶת יָדָיו אֶל הָעָם וַיְבָרְכֵם וַיֵּרֶד מֵעֲשֹׂת הַחַטָּאת וְהָעֹלָה וְהַשְּׁלָמִים: ויקרא ט כב
5. וְשָׂמוּ אֶת שְׁמִי עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַאֲנִי אֲבָרְכֵם: במדבר ו כז
6. יְיָ עֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן יְיָ יְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ בַשָּׁלוֹם: תהלים כט יא
7. מִי יְמַלֵּל גְּבוּרוֹת יְיָ יַשְׁמִיעַ כָּל תְּהִלָּתוֹ: תהלים קו ב
8. הֲיִסַּפֵּר לוֹ כִּי אֲדַבֵּר אִם אָמַר אִישׁ כִּי יְבֻלָּע: איוב לז ב
9. לְךָ דֻמִיָּה תְהִלָּה אֱלֹהִים בְּצִיּוֹן וְלְךָ יְשֻׁלַּם נֶדֶר: תהלים סה ב
10. וְהַיָּמִים הָאֵלֶּה נִזְכָּרִים וְנַעֲשִׂים בְּכָל דּוֹר וָדוֹר מִשְׁפָּחָה וּמִשְׁפָּחָה מְדִינָה וּמְדִינָה וְעִיר וָעִיר וִימֵי הַפּוּרִים הָאֵלֶּה לֹא יַעַבְרוּ מִתּוֹךְ הַיְּהוּדִים וְזִכְרָם לֹא יָסוּף מִזַּרְעָם: אסתר ט כח
11. וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה כְּתֹב זֹאת זִכָּרוֹן בַּסֵּפֶר וְשִׂים בְּאָזְנֵי יְהוֹשֻׁעַ כִּי מָחֹה אֲמְחֶה אֶת זֵכֶר עֲמָלֵק מִתַּחַת הַשָּׁמָיִם: שמות יז יד
12. זְכוֹר אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה לְךָ עֲמָלֵק בַּדֶּרֶךְ בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרָיִם: דברים כה יז
13. וְהָיָה בַּנִּיחַ יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְךָ מִכָּל אֹיְבֶיךָ מִסָּבִיב בָּאָרֶץ אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ נַחֲלָה לְרִשְׁתָּהּ תִּמְחֶה אֶת זֵכֶר עֲמָלֵק מִתַּחַת הַשָּׁמָיִם לֹא תִּשְׁכָּח: דברים כה יט
14. וַיִּצֶּב שָׁם מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא לוֹ אֵל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: בראשית לג כ
15. קִיְּמוּ וְקִבְּלוּ הַיְּהוּדִים עֲלֵיהֶם וְעַל זַרְעָם וְעַל כָּל הַנִּלְוִים עֲלֵיהֶם וְלֹא יַעֲבוֹר לִהְיוֹת עֹשִׂים אֶת שְׁנֵי הַיָּמִים הָאֵלֶּה כִּכְתָבָם וּכְזִמְנָם בְּכָל שָׁנָה וָשָׁנָה: אסתר ט כז
16. וַיִּכְתֹּב בְּשֵׁם הַמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ וַיֶּחְתֹּם בְּטַבַּעַת הַמֶּלֶךְ וַיִּשְׁלַח סְפָרִים בְּיַד הָרָצִים בְּסוּסִים רֹכְבֵי הָרֶכֶשׁ הָאֲחַשְׁתְּרָנִים בְּנֵי הָרַמָּכִים: אסתר ח י
17. סַלְסֵלֶהָ וּתְרוֹמְמֵךְ תְּכַבְּדֵךְ כִּי תְחַבְּקֶנָּה: משלי ד ח
18. הַשְׁלֵךְ עַל יְיָ יְהָבֶךָ וְהוּא יְכַלְכֵּלֶךָ לֹא יִתֵּן לְעוֹלָם מוֹט לַצַּדִּיק: תהלים נה כג
19. וַשְׁמִתִּיהָ לְמוֹרֶשׁ קִפֹּד וְגַם יָם וַטְאַטְאתִיהָ בְּמַטְאֲטֵא הַשְׁמֵד נְאֻם יְיָ צְבָאוֹת: ישעיהו יד כג

---

ל) גראה מה קלת דגי אחרת היה לרבינו כגמ' דדוקא ע"ה הוא לגא ידעי הפירוס של האחשתרנים וכ"ע.

**נקוט** דרב ביבי ביידך. דאמר רב אין הלכה כרבי מונא שאמר שאחר לראש וכן הלכה דאין לריך לחזור לראש דהלכה כרב באיסורי דאמר כן ורבי יוחנן קאי כוותיה בפרק בתרא דר"ה (דף לד: ופס) דאמר שאם שמע תשע תקיעות בתשע שעות ביום ילא ומסיים התם תניא נמי הכי ומייתי הא ופריך והא אמר רבי יוחנן משום ר"ש בן יהולדק שאם שהה כדי לגמור את כולה חוזר לראש ומשני הא דידיה הא דרביה ומדתניא כוותיה שמע מינה הלכתא כוותיה ומכאן סומך ר"י כשעומד באמצע ויליג שממתין עד שיאמר עם הצבור קדושה וברכו ואמן יהא שמיה רבא: **שקידש** אחיו את אחותה. דווקא קידש אומרים לו המתן מלישא דכיון דאינה עדיין אלא ארוסה גרמה שנושא אחות זקוקתו אבל אם נשאה אשתו גמורה היא ואין לריך להמתין דהא פקע זיקה לגמרי ודווקא קידש אחר נפילה אבל קודם נפילה שלא היתה אחות זקוקתו נשתא הקדושין אין אומרים לו המתן שהרי לא היתה שוס זיקה מעולם וטעמא דר' יהודה משום דסבר יש זיקה: **תפלין** אינן צריכין שרטוט.

פירש ר"ת דכן הלכה:

ד) **קנקנתום** הרתא דאושכפי.

פירש הקונטרס ארמינע"א וקשיא דא"כ יהא אסור להטיל ארמינ"ט לתוך הדיו אלא ש"מ דקנקנתוס לא הוי ארמינ"ט דהכי נמי משמע התם ה) דמפרש טעמא דקנקנתוס אסור משום דכתיב (במדבר ה) וכתב ומחה גבי סוטה כתב שיכול למחות ודיו שיש בו קנקנתוס אינו יכול למחות וא"כ ש"מ דקנקנתוס לאו היינו ארמינ"ט שהרי בכל יום אנו מטילין ארמינ"ט לתוך הדיו שלנו ואפ"ה מחקינן ליה שפיר ונראה כדפי' רשב"ם בעירובין (דף יג. ופס) דקנקנתוס היינו ויטריול"ו ונהי דאמרינן התם שהיא ירוקה מ"מ י"ל שמשחרת כששומקים אותה הדק הדק:

ליפתרא

סירוסין. למפרע. כמו סרס את המקרא ודרשהו ו) וכן יצא ממותך או מסורס (נדה דף כח.): **דמיים ליחידאה.** במקום שהיחיד מחמיר ורבים מקילין: **שומרת יבם.** מלפה ליבמה ומצוה בגדול ליבם בא אחד מן האחין וקידש את אחותה של בעל היבמה לפניהן: **אומרים לו המתן.** מלכוסקה: **עד שיעשה אחיך הגדול מעשה.** ביבמתו או לחלוץ או ליבם. אבל בעוד היבמה לפני כולן לחלוץ או ליבם הרי היא לכל אחד כאשתו על ידי זיקת יבום ואסור באחותה משום אחות אשה דקסבר יש זיקה אפי' בתרי וכל שכן בחד ופליגי רבנן עליה ואמרי הואיל ושני אחים הן אין זיקתו מיוחדת להיות מוטלת על אחד מהן להיות כאשתו ומותר באחותה: **השמיט.** דילג בה הסופר פסוק אחד וקראן הקורא: **למתורגמן המתרגם.** על פה: **היר.** ער: **אהדורי סברא.** דבר הבא מביאת הלב: **דקא מסדר פסוקא.** על פה וכתב ליה וקתני יצא ע"י קריאת אותו סידור: **הלכה דדברי האומר כולה.** צריך לקרות. ופליגי בה תנאי במתני' ז) מהיכן קורא אדם את המגילה ויולא בה ידי חובתו רבי מאיר אומר כולה ר' יהודה אומר מאיש יהודי ח): **דמגאה מגילה קמיה.** ומעמיק ממנה: **מסייע ליה לרבה.** מתני' דקתני יצא וליכא לאוקמה אלא במעמיק מן הכתב מסייע ליה לרבה: **דלמא דאיתרמי ליה.** לעולם מותר לכתוב בלא העמק ומתני' דאתרמי ליה מגילה ומעמיק ממנה ואיצטריך לאשמעינן דהיכא דמעמיק ממנה אם כוון לבו יצא: **הסעיף עיניך בו ואינו.** אם תכפול עיניך ממנה הרי היא משתכחת ממך כהרף עין: **דבי בר חבו.** מוכר תפילין הוה כדאמרינן בנבא מציעא (דף כט:) תפילין דבי בר חבו שכיחי: **והלכתא כו'.** כך הלכה למשה מסיני: **מיגרס גריסין.** שגורות בפי הכל: **סמא.** ט) זכריך בלשון קודש אורפומיט"ו בלע"ז: **סקרקא.** לבע אדוס שלוכעין בו תריסין: **קומא.** שרף אילן:

מתמא

מסורת הש"ס

ט) [שבת לה: גטין יד. כ"כ כט. תוליז ט. לב.], כ) [יבמות פג.], ג) סס יח: מא., ד) [תוספתא פ"ב], ה) תענית יב. פסחים קכ: יבמות נד. נדה סג., ו) [ער' תוספות תענית יב: וע"ע היטב תוספות נדה סג.], ז) [לקמן יט.], ח) [סס], ט) [מגמות לב:, י) [תוספתא פ"בג], כ) [עי' תוספות יבמות קטו. ד"ה מ"ר עקיבא], ל) [גי' הערוך הכו], מ) מגמות לב:, נ) גיטין יט. שבת קד:, ס) [ב"ב קיט:], ע) [לקמן יט.], פ) [אמר כז.], צ) [תוליז פח:], ק) שייך לדף יט., ר) [עירובין יג.].

## גליון הש"ס

גמרא עד שיעשה אחיך הגדול. במתניתין יבמות דף מא איתו ואולם במתניתין במשניות איתא כן ועיין בתו"ש שם: **שם** שהלך לעבר שנה. עיין יבמות קטו ע"א תו"ה אמר ר"ש: **שם** שאני ר"ב. עיין מ"ר בהלאות ס"פ ל"ו שמיכן שמשני מגילות כתב גמ הרלשונה וקיים הטעים:

## הגהות הגר"א

[א] גמ' במתורגמן המתרגם. נ"ב לפרש"י כל זה שפת יתר הוא אבל הפירוש הוא שקראן בלשון מרגום לפי שהיו רגילין במרגום בעל פה וקמ"ל דאף למכיר אמורית יצא בלעז וקמ"ל אף שקרא בב' לשונות יצא דהא צריך לקרות בולה ואף המיעוט מעכב מדקאמר (לעיל ע"א) אינו אלא כו' יכ"ה להדיא הפירוש הנ"ל בירושלמי ומ"ש בירושלמי מי שיודע גם לשונות אם יצא בלעז הייט אם כתובה לשונות אלא בגמ' דילן וקי"ל בגמ' דילן דבוה אף לעז לא יצא מ"מ פשטא דמתני' דקאמר והלעז כו' וגמ' דפריך והא לא ידע כו' ופשטא בירושלמי משמע בדברי הרמב"ן דלא יצא אלא בלעז דוקא וכאן דוקא במקלקה כי היכי דיצא בעל פה אלא ש"ל דגמ' דילן ס"ל כשמואל בירושלמי דלא כר' אבהו מדפריך גמ' מעל פה ולא פריך ממרגום (ועמ"ש רבינו בא"ח סימן תר"ן):

## מוסף רש"י

סירוסין. כגון שקורא הפסוק מסופי לראשו ולכך לא יצא, פירוש אחר סירוסין שקורא פסוק אחד ומנין אחד (ו.אורה ח"א סי' סז): **שומרת יבם.** מתמתן ליבום יבמה (יבמות יח.). **שקידש אחיו.** אחד מן האחין, את אחותה. לאחר שנפלה זו לפניהם יהוזקקה לזולן (שם מא.). **אומרים לו.** למאלס, **המתן.** מלכנים, לפי

שאמות זקוקתן היא, **עד שיעשה אחיך מעשה.** עד שיבא אחיך את היבמה ותפקע זיקתה ממך (שם יח.). **היר.** עד כדמתרגמינן (בראשית מז) ויקן דתער (תענית יב.). **לאהדורי סברא.** אם לריך ממנו דבר שצריך ההיור אינו יודע לומר בעוד שמתמנגם (שם). **מיגרס גריסין.** רגוטים הם נפי כל אדם ואין טוענין בהם, אלכן אין לריך להעמיקם מספר אחר (מגמות לב.). **קומא.** גומא, **סרף אילן** (שבת קד:).



**טו** א מיי' פ"ג מהלכות מגילה הלכה ח טוש"ע א"ח סימן תרל סעיף ה:

**יז** ב מיי' פ"ז מהל' יבום וחליצה הלכה ח [וס"ל שם הלכה יד] סמג עשין לח טוש"ע אה"ע סימן קנט סעיף ה:

**יח** ג ד ה מיי' פ"ג מהל' מגילה הלכה י סמג עשין מד"ס ד טוש"ע א"ח סימן תרל סעיף ג:

**יט** ו מיי' שם הלכה ח טוש"ע שם סעיף ו:

**כ** ז מיי' פ"ג שם הלכה ב:

**כא** ח מיי' שם פ"ג הלכה ו טוש"ע שם סעיף יג:

**כב** ט מיי' פ"ח מהל' תפילין הלכה יג טוש"ע י"ד סימן רעד סעיף ב:

**כג** י מיי' שם טוש"ע א"ח סי' לב סעי' ו:

**כד** כ מיי' שם [ופ"ה שם הלכה ג] טוש"ע י"ד סימן רפח סעיף ח:

**כה** ל מיי' שם טוש"ע א"ח סימן לב סעיף כט ופעיף לח [וטור י"ד סימן רפח]:

## תורה אור השלם

1. עֵינֶיךָ לְנֹכַח יַבִּיטוּ וְעַפְעַפֶּיךָ יִישְׁרוּ נֶגְדֶּךָ: משלי ד כה

2. הַתְעֵיף עֵינֶיךָ בּוֹ וְאֵינֶנּוּ כִּי עֲשֹׂה יַעֲשֶׂה לּוֹ כְּנָפַיִם כְּנֶשֶׁר יָעוּף הַשָּׁמָיִם: משלי כג ה

## לעזי רש"י

אורפומיט"ו [אורפימינ"ט]. צבע צהוב.

## רבינו חננאל

ירוסין ו), חדא פרא דא. אחד זולתי אחד. נגון שקורא פסוק ומניח פסוק וקורא פסוק שלישי חוזר וקורא הפסוק השני שהניח, כי האי גוונא לא יצא. ר' מינא א"מר משום ר' יהודה אף בסירוגין אם שהה כדי לגמור את כולה אע"ג שחזר וקרא הנשאר והשלימה לא יצא. ואוקימנא כששהה כדי לגמור את כולה דאישא לספיא מירהי בימי אתשורוש עד כי מרדכי היהודי. ואסיקנה אמר רב יוסף נקוט דרב ביבי ביידך דאמר רב אין הלכה כר' מינא ושמואל אמר דלכה כר' מינא. דשמעינן לשמואל דהייש ליחידאה דתנן שומרת יבם שקידש אחיו את אחותה כו'. ושנוטה היא. וקיימא לן כרב דאיסורא היא ולא חיישינן לשמואל. אלא אם קראה סירוגין אפילו שהא כמה יצא. ואע"ג דאמר ר' יוחנן משום ר' שמעון כי יהוצדק באחרית ראש השנה בהלל ובמגילה אם שרא כדי לגמור את כולה חוזר לראש, הא אמר ר' יוחנן לר' אבהו לדידי לא סבירא לי. וא"מר שמע ט' תקיעות בט' שעות ביום יצא, ותניא כוותיה. ובתלמוד ארץ ישראל אמרו משמיה דרב הלכתא כר' מינא שאמר משום ר' יהודה שאמר משום ר' יוסי הגלילי. ת"ר השמיט בה ספר פסוק ואותיות וקראן הקורא כמתורגמן המתרגם, כלומר דרך המתרגם שמוסיף דברים מלבו לברר הטעם ונמצא קורא אותן הדברים על פה, כן גם הקורא אם פסוק או אותיות על פה אעפ"כ יצא. ורמינן עלה (הא) היו בה אותיות מטושטשות או מקורעות אם רישומן ניכר יצא ואם לאו לא יצא. **ומתניתין** נמי דקתני קראה על פה לא יצא. ופרקינן הני מילי בכולה, אבל פסוק או אותיות אם ב) עשה וקראן על פה יצא. ת"ר השמיט בה הקורא פסוק, לא יאמר הקורא אקרא את כולה עם הצבור ואחזור ואקרא אותו פסוק. אלא קורא אותה מאותו פסוק. וכן מי שנכנס לכנסת ומצא צבור שקראו חציה, לא יאמר אקרא מיכן ואחר כך אחזור ואקרא חציה הראשון, אלא קורא אותה מתחלתה ועד סופה. קראה מתמנגם יצא. איקמה רב אשי כגון דנים ילא נים תי' ילא תיר ואי קרי ליה עני להו ולא ידע לאהדורי סברא וכי מדכרו ליה מדבר אם הוא מתנמנם כי האי גוונא יצא ואם [לאו] לא יצא. בשלמא דורשה ומגיהה אם כוון לבו [לצאת] יצא, דהא כתבה כולה ומנחה קמיה, אלא כותבה היכי דמי, **כותבה**, מיכן שאדבעה עשר מותר בעשיית מלאכה, מיהו בעון לקרותה ממגילה שהיא כתובה כולה. **ואוקימנא** בדמנחא מגילה שלימה כתובה כולה קמי, וקרי בהא דמנחא קמיה פסוקא פסוקא וכתיב ליה. ור' יוחנן דאמר אסור לכתוב אפילו אות אחת שלא מן הכתב. ואע"פ דא'מרינן דכתב ר' מאיר באסיא מלבו מגילה וקראה, והיה בקי בתורה כולה שהיה יודעה על פה, הא אמרינן שעת הדחק היתה שלא הייתה שם אחרת ומפני שעת הדחק התירו לו. אבל זולתי שעת הדחק לא, ואפילו למי שדוא כר' מאיר. קיימא לן שכתב אחת מלבו והניחה לפניו וכתב אחרת ממנו, שנמצא כותב מן הכתובה דמנחא קמיה. אביי שרא לדבי בר הבו למכתב תפילין ומזוזות שלא מן הכתב כי האי תנא [וכו']. **ואסיקנא** והילכתא מזוזה צריכה שרטוט, תפילין אין צריכין שרטוט. ואלו ואלו נכתבים שלא מן הכתב. מאי טעמא מגרס גרסי' להו. **היתה כתובה בסם** בסיקרא בקומוס כו'. סם. סמא. סקרא, סיקרתא שמה. קומוס, קומה.

ל) אולי ל"ל כדיוקא דהא פרא חדא אחד זולתי אחד כגון וכו' וכ"ה בירושלמי שם כגון לגנא ורבינו מפרש דפרא תדא הייט זולתי אחד. ב) אולי ל"ל אם השמיט וקרא וכו'.

**תרסא דאושכפי.** סס שלוכעין בו מעעלים שחורין: **קמיח.** במיס: **ולא עפיץ.** מעובד בעפלים שקורין גל"ש: **מחקא.** מין עשבים עשוי על ידי דנק: **מתני' בן עיר.** שזמנו בארבעה עשר: **שהלך לכרך.** שזמנו בחמשה עשר: **אם עתיד לחזור כמקומו.** כחוכת מקומו בן עיר בארבעה עשר בן כרך בחמשה עשר: **גמ' לא שנו.** דבן כרך שהלך לעיר ועתיד לחזור למקומו קורא בחמשה עשר ולא בארבעה עשר: **אלא שעתיד לחזור בלילי ארבעה עשר.** אם קודם עמוד השחר יצא מן העיר הוא דקתני שאינו צריך לקרות עמהן בלילי י"ד אע"פ שעודנו שם הואיל וביום לא יהיה שם אין זה אפילו פרוז בן יומו: **אבל אין עתיד.** לצאת משם בלילה דהשתא הוי פרוז לאותו יום אע"פ שעתיד לחזור למחר ליום ט) אחר נקרא פרוז וקורא עמהן בין בלילי י"ד בין בי"ד. וה"ה לבן עיר שהלך לכרך אם עתיד לחזור בלילי ט"ו שלא יהא שם ביום ט"ו לא הוי מוקף ליומו וקורא בי"ד כחוכת מקומו ואע"פ שהוא בכרך אבל אין עתיד לחזור בלילי ט"ו אין צריך לקרותה בי"ד וממתין וקורא עמהן אע"פ שסופו לחזור לאחר זמן: **מנא (א) ליה.** דמשום ההוא יומא משיב כוותייהו: **בן כפר.** שהקדים וקרא ליום הכניסה ואח"כ הלך לעיר והיה שם לילי י"ד: **בין כך ובין כך.** אפילו עתיד לחזור ולצאת משם קודם היום קורא עמהן בלילה: **בבני העיר בני מקרי.** כל הפרזים זמנם בארבעה עשר בין כפרים בין עיירות ורבנן הוא דאקילו עליהו להקדים ליום הכניסה י): **והני מילי.** דאקילו עליהו דאין צריך לחזור ולקרות בארבעה עשר כי איתיה בכפר: י) **מאחר הדברים האלה.** גידל המלך וכו': **כל מוקף.** לקיים אגרת הפורים ט) על תוקף הקפיד להזכיר: **תוקפו של אחשורוש.** ומתחילתה היא מדברת בתוקפו עד קופה: **ומה ראו על ככה.** המגילה נכתבה ונקראת להודיע לדורות מה ראו באותו הזמן שעשו מה שעשו ומפרש על ככה עשו ולפרש מה הגיע על העושים: **נקראת ספר.** ונכתב בספר: **שאם תפרה בחוטי פשתן פסולה.** דאיכא למאן דאמר במסכת מכות (דף יא.) ספר תורה שתפרו בפשתן פסולה: **ונקראת אגרת.** לומר שאינה חמורה כספר: **שיהו משולשין.** שיהא מראש התפרא) עד מקום תפירת הגיד כממנו ועד הגיד השני ומן השני לשלישי כמשלישי לסוף התפר: **הכתובה בין הכתובים.** ספרים שהיו בימי החכמים כולן בגליון כספר תורה שלנו: **לא יצא.** דבעינן אגרת לעצמה דמיפרסם ניסא עוד דכי קורא בין הכתובים נראה כקורא במקרא: **אי מחסרא או מייתרא.** אדרבה משאר הקפים למעלה או למטה או קורה מהן ויש לה היכר לעצמה: ומתו

קנקנתום חרתא דאושכפי דיפתרא דמליח וקמיח ולא עפיץ נייר מחקא: עד שתהא כתובה אשורית: דכתיב [1]ככתבם וכזמנם: על הספר ובדיו וכו': מגלן אתיא כתיבה כתיבה כתיב הכא [2]ותכתב אסתר המלכה וכתיב התם [3]ויאמר להם ברוך מפיו יקרא אלי את כל הדברים האלה ואני כותב על הספר בדיו: **מתני'** [4]בן עיר שהלך לכרך ובן כרך שהלך לעיר אם עתיד לחזור למקומו קורא כמקומו ואם לאו קורא עמהן ומהיכן קורא אדם את המגילה ויוצא בה י"ח ר"מ אומר [5]כולה ר' יהודה אומר [6]מאיש יהודי רבי יוסי אומר [7]מאחר הדברים האלה: **גמ'** אמר רבא [8]לא שנו אלא שעתיד לחזור בלילי י"ד אבל אין עתיד לחזור בלילי ארבעה עשר קורא עמהן אמר רבא מנא אמינא לה דכתיב [9]על כן היהודים הפרזים היושבים בערי הפרזות מכדי כתיב היהודים הפרזים למה לי למיכתב היושבים בערי הפרזות הא קמ"ל דפרוז בן יומו נקרא פרוז אשכחן פרוז מוקף מנא לן סברא הוא מדפרוז בן יומו קרוי פרוז מוקף בן יומו קרוי מוקף ואמר רבא בן כפר שהלך לעיר בין כך ובין כך קורא עמהן מאי טעמא האי כבני העיר בעי למקרי [10]ורבנן הוא דאקילו על הכפרים [11]כדי שיספקו מים ומזון לאחיהם שבכרכין הני מילי כי איתיה ברוכתיה אבל כי איתיה בעיר כבני עיר בעי למקרי איתיביה אביי בן כרך שהלך לעיר בין כך ובין כך קורא כמקומו בן כרך ס"ד באם עתיד לחזור תליא מילתא אלא לאו בן כפר ולאו תרוצי מתרצת תני קורא עמהן: מהיכן קורא אדם את המגילה וכו': תניא [12]רשב"י אומר [7]מבלילה ההוא א"ר יוחנן וכולן מקרא אחד דרשו ותכתב אסתר המלכה ומרדכי היהודי את כל תוקף מאן דאמר כולה תוקפו של אחשורוש ומאן דאמר מאיש יהודי תוקפו של מרדכי ומ"ד מאחר הדברים האלה תוקפו של המן ומ"ד מבלילה ההוא תוקפו של נס רב הונא אמר מהכא [8]ומה ראו על ככה ומה הגיע אליהם מ"ד כולה מה ראה אחשורוש שנשתמש בכלים של בית המקדש על ככה משום דחשיב [7]שבעים שנין ולא איפרוק ומה הגיע אליהם דקטל ושתי ומ"ד מאיש יהודי מה ראה מרדכי דאיקני בהמן על ככה [13]דשוי [14]נפשיה ע"ז ומה הגיע אליהם דאתרחיש ניסא ומ"ד מאחר הדברים האלה מה ראה המן שנתקנא בכל היהודים על ככה משום [9]דמרדכי לא יכרע ולא ישתחוה ומה הגיע אליהם [10]ותלו אותו ואת בניו על העץ ומ"ד מבלילה ההוא מה ראה אחשורוש להביא את ספר הזכרונות על ככה דזמינתיה אסתר להמן בהדיה ומה הגיע אליהם דאתרחיש ניסא [15]א"ר חלבו אמר רב חמא בר גוריא אמר רב הלכה כדברי האומר כולה ואפי' למאן דאמר [16]מאיש יהודי [17]צריכה שתהא כתובה כולה וא"ר חלבו אמר רב חמא בר גוריא אמר רב מגילה נקראת ספר ונקראת אגרת נקראת ספר [18]שאם תפרה בחוטי פשתן פסולה ונקראת אגרת שאם הטיל בה שלשה חוטי גידין כשרה אמר רב נחמן ובלבד שיהו משולשין אמר רב יהודה אמר שמואל [19]הקורא במגילה הכתובה בין הכתובים לא יצא אמר רבא [20]לא אמרן אלא דלא מחסרא ומייתרא פורתא אבל מחסרא ומייתרא לית לן בה לוי בר שמואל הוה קא קרי קמיה דרב יהודה במגילה הכתובה

**דיפתרא** דמליח וקמיח ולא עפיץ. קשיא א"כ היאך כותבין על קלפים שלנו דלא עפילי ספר תורה ותפלין ומגילה ותירץ רבינו תם שהמיד שאנו נותנין בקלפים שלנו מהני כעפלים ותדע דבפרק שני דגיטין (דף יט.) אמר דבלא עפיץ יכול להדייף ושלנו אין יכול להדייף על הלבן מ): **על** הספר ובדיו. פירש ר"ת שהדיו שלנו הוא דיו גמור אבל של עפלים לא הוי דיו והכי משמע פ"ב דגיטין (גז"ש) (כ) דתניא בכל כותבין בדיו ונכסם ומסיק בכל דבר של קיימא ומסיק לאתויי מאי ומשני לאתויי הא דתנא רבי חייא כתבו במי טריא ועפצא כשר ומדאצטריך לאתויי עפצא מרבויא כתר דתני דיו שמע מינה דעיקר דיו לא הוי מעפצא ומטעם זה רצה לפסול ספר תורה הכתובה מדיו של עפלים והאמכנזים השיבו לו דהתם מיירי במים שאבו בהן עפלים אבל אותו שעשו מגוף העפלים ודאי הוא טוב ומ"מ נראה דאותו שלנו הוי עיקר דיו כדמשמע פרק כל היד (נדה דף כ.) דרבי אמי פלי קורטא דדיותא ובדיק פירוש משבר מתיכה של דיו ובדיק ביה דם שחור ובאותו שלנו שייך שבירה ולא באותו של עפלים: **בן** כפר שהלך לעיר בין כך ובין כך קורא עמהם. פירש רש"י ואע"פ שקרא כבר ליום הכניסה וקשיא למה יחזור ויקרא שני פעמים ומ"מ נראה דשפיר פי' רש"י דיומן שהיה בעיר בלילה נעשה כבני העיר ואע"פ שעתיד לחזור (ג) (בו) בי"ד ואע"פ שקרא ביום הכניסה דהא דאמרי' כפרים מקדימים ליום הכניסה כדי שיספיקו מים ומזון לאחיהם שבכרכים ופטורים ממגילה היינו דווקא כשאינם שוהים שם בלילי י"ד אלא ביום י"ד באים שם אבל כששוהים שם בלילי ארבעה עשר ודאי דינם כבני העיר אע"פ שקראו כבר: **ובלבד** שיהו משולשין. נראה כמו שפרש"י שיהיה

[21]מראש התפר עד הגיד כמיגיד לגיד חבירו בין מלמעלה בין מלמטה והכי נמי משמע במכות (דף ט: וש"ס) גבי ערי מקלט דקאמר ושלשת שיהו משולשין מדרוש לחברון כמחברון לשכם ומשכם לקדש כמקדש לצפון שמע מינה דמשולשין משמע הכי ולא כמו שמפרשים שיעשה הגיד בראש הדף ובאמצעיתו ובסופו מ): שיור

[22]שעתיד לחזור בלילי י"ד ונזדמן לו ולא חזר, קורא בחמשה עשר כבני מקומו. אבל אינו עתיד לחזור בלילי י"ד קורא עמהם. דכתיב על כן היהודים הפרזים, למה לי עוד היושבים בערי הפרזות, לא בא אלא ללמד דפרוז בן יומו קרוי פרוז. וכן מוקף (במקומו) [בן יומו] קרוי מוקף. **ירושלמי** ניחא בן כרך שהלך לעיר שזמנו מאוחר, בן עיר שהלך לכרך ואין זמנו מוקדם. ט) לפיקך שנינו אם עתיד לחזור. אם חזר הרי חזר ואם לא נעשה מוקף. אמר ר' יודן **לית** כן בן עיר שהלך לכרך. אמר ר' יוסי אית כאן. בעתיד להשתקע. כו'. נתבאר הפירוש שפירשנו. אמר רבה בן כפר שהלך לעיר בין עתיד לחזור בכפר בין אינו עתיד לחזור קורא עמהן בי"ד, דלא תקינו ליה רבנן לאקדומי ליום הכניסה אלא כי איתיה בכפר אבל כי איתיה בעיר כבני העיר בעי למקרא. ומותיב אביי עליה, ומתרץ הכי בן כפר שהלך לעיר בין כך ובין כך קורא עמהן. [**פ"סקא**] מהיכן קורא [**אדם**] **את המגילה ויוצא בה, רבי מאיר אומר כו'.** ואסיקנא והילכתא כדברי האומר את כולה. אמ"ר משמיה דרב מגילה נקראת ספר, ללמד שאם תפרה בפשתן פסולה כספר תורה. נקראת אגרת, שאם היטיל בה [ג'] הכי גידין כשרה. ובלבד שיהו משולשין, כלומר החוט כרוך זה אחר זה ג' פעמים, שלש שלש בשחי קצוות ושלש באמצע. הקורא במגילה הכתובה בין **הכתובים.** פירוש אם הן כולן כתובים שנכתבו מגילה ומגילה אשתר בכללן והן רווחה הירעיות הכתובות כולן מדה אחת, פסולה. ואם מיחסרא או מייתרא. כגון שכל ירעיא רחבה שלש זרתות והירעיות שכתובה בהן מגילת אסתר רחבן שלש זרתות וחצי זרת, או שתי זרתות וחצי, שנראת מגילה בפני עצמה כשרה.

ט) נראה דל"ל כלומר ואין מציגו אם עתיד לחזיר אם חזר ואם לא כו'.

---

**תורה אור השלם**

1. קִיְּמוּ וְקִבְּלוּ הַיְּהוּדִים עֲלֵיהֶם וְעַל זַרְעָם וְעַל כָּל הַנִּלְוִים עֲלֵיהֶם וְלֹא יַעֲבוֹר לִהְיוֹת עֹשִׂים אֶת שְׁנֵי הַיָּמִים הָאֵלֶּה כִּכְתָבָם וְכִזְמַנָּם בְּכָל שָׁנָה וָשָׁנָה:
אסתר ט כז

2. וְתִכְתֹּב אֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה בַּת אֲבִיחַיִל וּמָרְדֳּכַי הַיְּהוּדִי אֶת כָּל תֹּקֶף לְקַיֵּם אֵת אִגֶּרֶת הַפֻּרִים הַזֹּאת הַשֵּׁנִית:
אסתר ט כט

3. וַיֹּאמֶר לָהֶם בָּרוּךְ מִפִּיו יִקְרָא אֵלַי אֶת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וָאֲנִי כֹתֵב עַל הַסֵּפֶר בְּדִיו:
ירמיהו לו יח

4. אִישׁ יְהוּדִי הָיָה בְּשׁוּשַׁן הַבִּירָה וּשְׁמוֹ מָרְדֳּכַי בֶּן יָאִיר בֶּן שִׁמְעִי בֶּן קִישׁ אִישׁ יְמִינִי:
אסתר ב ה

5. אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה גִּדַּל הַמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ אֶת הָמָן בֶּן הַמְּדָתָא הָאֲגָגִי וַיְנַשְּׂאֵהוּ וַיָּשֶׂם אֶת כִּסְאוֹ מֵעַל כָּל הַשָּׂרִים אֲשֶׁר אִתּוֹ:
אסתר ג א

6. עַל כֵּן הַיְּהוּדִים הַפְּרָזִים הַיֹּשְׁבִים בְּעָרֵי הַפְּרָזוֹת עֹשִׂים אֶת יוֹם אַרְבָּעָה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ אֲדָר שִׂמְחָה וּמִשְׁתֶּה וְיוֹם טוֹב וּמִשְׁלֹחַ מָנוֹת אִישׁ לְרֵעֵהוּ:
אסתר ט יט

7. בַּלַּיְלָה הַהוּא נָדְדָה שְׁנַת הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר לְהָבִיא אֶת סֵפֶר הַזִּכְרֹנוֹת דִּבְרֵי הַיָּמִים וַיִּהְיוּ נִקְרָאִים לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ:
אסתר ו א

8. עַל כֵּן קָרְאוּ לַיָּמִים הָאֵלֶּה פוּרִים עַל שֵׁם הַפּוּר עַל כֵּן עַל כָּל דִּבְרֵי הָאִגֶּרֶת הַזֹּאת וּמַה רָאוּ עַל כָּכָה וּמַה הִגִּיעַ אֲלֵיהֶם:
אסתר ט כו

9. וְכָל עַבְדֵי הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ כֹּרְעִים וּמִשְׁתַּחֲוִים לְהָמָן כִּי כֵן צִוָּה לוֹ הַמֶּלֶךְ וּמָרְדֳּכַי לֹא יִכְרַע וְלֹא יִשְׁתַּחֲוֶה:
אסתר ג ב

10. וּבְבֹאָה לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ אָמַר עִם הַסֵּפֶר יָשׁוּב מַחֲשַׁבְתּוֹ הָרָעָה אֲשֶׁר חָשַׁב עַל הַיְּהוּדִים עַל רֹאשׁוֹ וְתָלוּ אֹתוֹ וְאֶת בָּנָיו עַל הָעֵץ:
אסתר ט כה

**לעזי רש"י**

גל"ש [גלי"שן]. עפצים (גידולים טפילים בעלה האלן).

---

**עין משפט נר מצוה**

כו א מיי' פ"ו מהלכות מגילה הלכה י טוש"ע ת"ש סי' תרפה סעי' ה:
בז ב מיי' שם הלכה ג טור ש"ע ת"ש סי' תל"ג סעיף ב:
בח ג מיי' שם הלכה י טור וש"ע ת"ש סי' תרפה סעיף ה:
בט ד מיי' פ"ב שם הלי' ו טוש"ע ת"ש סי' תל"ג סעיף ג:
ל ה ו מיי' פ"ב מהלכות מגילה הלכה יח סמג עשין ד טוש"ע ת"ש סי' תל"ח סעיף ה ו:
לא ז ח מיי' שם הלכה ח טוש"ע שם סעיף ח:

---

**גליון הש"ס**

**הוספות** ד"ה בבלבד שיהו כו' כראש התפר. עיין בגיטין דף לט ע"ל תוספות ד"ה שיהיו ומס פ"מא מרא הדף וכו' יכן נכון:

---

**הגהות הב"ח**

(א) רש"י ד"ה מנא אמינא לה דמשום ההוא: (ב) תוס' ד"ה על הספר וכו' דתנן בכל כותבין בדיו ונכסם ובסיקרא ובכל דבר: (ג) ד"ה בן כפר וכו' שעתיד לחזור בליל י"ד ואע"פ:

---

**הגהות מהר"ב רנשבורג**

א) רש"י ד"ה שיהו משולשין שיהא מראש התפר וכו'. נ"ב עיין מהר"מ ש"ף שהאריך והגיה בלשון רש"י פעמים הספר תמה התפר. ועיין בכורות דף לט ע"ל תוספות ד"ה שיהיו וכו' משמע דבריו ודבריהם סותרים לכלל יעוש"ה ודו"ק:

---

**מוסף רש"י**

**חרתא דאושכפי.** תרמיי"ט (שבת קד:) תדרמיי"ט (גיטין יט.). **דשוי נפשיה ע"ז.** דלא נאו הכי לא הוה מרדכי מתנהגה בו והיה כורע ומשתחוה לו (סנהדרין סא:). **הלכה כדברי האומר כולה.** צריך לקרות, ופליגי בה תנאי בתמתי (לעיל יח:).

---

**רבינו חננאל**

קלקנתום. חרתא דאושכפי. דפתרא, דמליח וקמיח ולא עפיץ. נייר, מחקא. באלו כולו לא יצא. עד שתהא כתובה דבר על העור ובדיו. דגמר כתיבה כתיבה, [נכתיב הכא ותכתוב אסתר המלכה וכתיב התם] ויאמר להם ברוך מפיו יקרא אלי את כל הדברים האלה ואני כותב על הספר בדיו. **מתני'** בן עיר שהלך לכרך ובן כרך שהלך לעיר אם עומד לחזור [למקומו קורא] במקומו. אמר רבא לא שנו בן כרך שהלך לעיר קורא במקומו, אלא

# הקורא למפרע פרק שני מגילה

**שיור** התפר הלכה למשה מסיני. גרסה דלף במגילה ובשאר ספרים בענין שיור התפר כיון דטעמא הוי כדי שלא יקרע:

**חוץ** מחרש. סתם מחרש [1]הוי אינו שומע ואינו מדבר אבל חרש דהכא מדבר הוא מדקרי המגילה ופקח הוא לכל דבריו חוץ מדבר זה שצריך שישמיע לאזנו:

**ורבי** יהודה מכשיר. קשה בתוספתא קטן מיירי מי בגיל הגיע לחינוך מאי טעמא דרבי יהודה דמכשיר והא אמרינן בסוף פ' בתרא דרמשא הסנה (דף כט.) כל שאינו מחויב בדבר אין מוציא אחרים ידי חובתן ואי הגיע לחינוך מאי טעמא דרבנן דפסלי והלא כל האחרים נמי אין חייבין אלא מדרבנן וא"כ קשיא אמאי לא אמרינן דאחרי דרבנן ומפיק דרבנן דהכי נמי אמרינן פ' מי שאמרו (ברכות דף כ: ושם) דבן מנרך לאביו אע"פ שהוא קטן ויוצא בברכתו ומוקי לה התם כגון שאכל כזית מזו לו כגילה דהוי שיעורא דרבנן ואמאי קטן שחיובא דרבנן ומפיק אבל אלא שיעורא דרבנן ואמאי לא אמרינן כן במגילה וכן בפ' לולב הגזול (סוכה דף לח: ושם) דאמר אין קטן מוציא [בקריאת הלל] ושונין אחריו מה [2] שהן אומרים מאי שנא מברכת המזון וי"ל דלעולם מיירי בקטן שהגיע לחינוך ואפ"ה פסלו רבנן משום דמגילה ליכא חיובא אפילו בגדולים אלא מדרבנן וקטן אין מחויב אלא מדרבנן אפילו בשאר מצות ובגדול ליכא אלא חד דרבנן במגילה שהרי בשאר מצות הוא חייב דאוריי' [3] ולא אתי תרי דרבנן ומפיק חד דרבנן אבל הכא דבהמ"ז מיירי שהקטן אכל כדי שביעה דהוי חיובא דאוריתא וליכא אלא חד דרבנן ומפיק האב שלא אכל אלא שיעורא דרבנן ומ"מ קשיא דקאמרינן [4]דרב ששת ורב יוסף אמרי תגדתא בלילי פסחים ומוליאין האחרים משום דסברי מצה בזמן הזה דרבנן ולפי מה שפירש' קשה היכי אתי אינהו דהוו תרי דרבנן דהא קומא פטור מלומר האגדה ומפקי האחרים דחייבים מיהא דרבנן וליכא בהו אלא חד דרבנן [5] וי"ל דסומא עדיף מקטן שהרי נתחייב כבר מדאוריתא משא"כ בקטן[6]:

**ודלמא** ר' יהודה היא. [7] משום דפסיק התם כרבי יהודה דחיק לאוקומי מתני' כוותיה: **אלא** הא דתניא לא יברך אדם ברכת המזון בלבו. קשיא היכי מדמיין ברכת המזון לקריאת שמע בשלמא מגילה איכא למימר דסבר כמאן דאמר דצריך בקריאת שמע השמעת אוזן וסבר דתקינו רבנן מגילה כעין דאוריתא אבל ברכת המזון דהוי דאוריתא ולא כתיב ביה שמע מגלן לתקן ביה דצריך שישמיע לאזנו ויש לומר דקיס ליה דגמרינן ברכת המזון מקריאת שמע: ולא

הכתובה בין הכתובים אמר ליה הרי אמרו הקורא במגילה הכתובה בין הכתובים לא יצא א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן הקורא במגילה הכתובה בין הכתובים לא יצא ומחו לה אמוחא [8]בצבור שנו ואמר רבי חייא בר אבא א"ר יוחנן שיור התפר הלכה למשה מסיני ומחו לה אמוחא ולא אמרו אלא כדי שלא יקרע ואמר רבי חייא בר אבא א"ר יוחנן אלמלי נשתייר במערה שעמד בה משה ואליהו כמלא נקב מחט סדקית לא היו יכולין לעמוד מפני האורה שנאמר [9]כי לא יראני האדם וחי ואמר ר' חייא בר אבא א"ר יוחנן מאי דכתיב [2]ועליהם ככל הדברים אשר דבר ה' עמכם בהר [6]מלמד שהראהו הקב"ה למשה דקדוקי תורה ודקדוקי סופרים ומה שהסופרים עתידין לחדש ומאי ניהו מקרא מגילה: **מתני'** [10]הכל כשרין לקרות את המגילה חוץ מחרש שוטה וקטן ר' יהודה מכשיר בקטן: **גמ'** מאן תנא חרש דיעבד נמי לא אמר רב מתנה ר' יוסי היא דתנן [3]הקורא את שמע ולא השמיע לאזנו יצא רבי יוסי אומר לא יצא וממאי דרבי יוסי היא ודיעבד נמי לא דלמא רבי יהודה היא ולכתחלה הוא דלא דיעבד שפיר דמי לא סלקא דעתך דקתני חרש דומיא דשוטה וקטן מה שוטה וקטן דיעבד נמי לא אף חרש דיעבד נמי לא ודלמא הא כדאיתא והא כדאיתא מדקתני סיפא רבי יהודה מכשיר בקטן מכלל דרישא לאו ר' יהודה היא [6] ודלמא כולה ר' יהודה היא מי דמי רישא לפסולה וסיפא לכשירה ודלמא כולה ר' יהודה היא ותרי גווני קטן קתני לה וחסורי מיחסרא קתני הכל כשרין לקרות את המגילה חוץ מחרש שוטה וקטן בד"א בקטן שלא הגיע לחינוך אבל בקטן שהגיע לחינוך אפילו לכתחלה שר' יהודה מכשיר בקטן במאי אוקימתא כר' יהודה ודיעבד אלא הא דתני (ר') יהודה בריה דרבי שמעון בן פזי חרש המדבר ואינו שומע תורם לכתחלה מני אי רבי יהודה דיעבד אין לכתחלה לא אי רבי יוסי דיעבד נמי לא ואלא מאי ר' יהודה ואפי' לכתחלה אלא הא [7]דתניא [8]לא יברך אדם ברכת המזון בלבו ואם בירך יצא מני לא רבי יהודה ולא רבי יוסי אי ר' יהודה אפי' לכתחלה אי ר' יוסי אפי' דיעבד נמי לא לעולם

ומחו לה אמוחא. לאחר שאמר שמועה זו הכה על קדקדה כלומר סתר מקצתה ואמר לא אמרו אלא בצבור: **שיור התפר.** כספופרין ירישות של ספר תורה לחברן יחד משיירין בתפר למעלה ולמטה: **ומחו לה אמוחא.** לאחר שאמרה הכה על מוחה כלומר חזר וסתר ואמר לאו הלכה למשה מסיני הוא אלא חכמים אמרו: **כדי שלא יקרע.** שאם אינו משייר מהדק בחזקה כשהוא מהדקו לספר תורה והוא נקרע אבל עכשיו כשהוא מהדקו בכח ומתחיל להרחיב ירוחה להיקרע מונע מלהדקו יותר: **מערה שעמד בה משה.** כשעבר הקב"ה לפניו שנאמר ושמתיך בנקרת הצור (שמות לג) ואליהו אף הוא עמד בחותה מערה ועבר הקב"ה לפניו שנאמר וינא שם אל המערה וגו' ויאמר לא ועמדת בהר וגו' והנה ה' עובר וגו' (מלכים א יט): [9]**מחט סדקית.** שלנו שהיא דקה ותופרין בה סדקי בגדים [5] ויש מחט אחרת גסה שנקראת מחט של שקאין: **אלמלי נשתייר בה נקב.** כפי מחט כשעבר עליהן הקב"ה כמו שנאמר ושבותי כפי עליך עד עברי (שמות לג): **דקדוקי תורה.** ריבויין אתין וגמין מיעוטין אכין וקרקין: **דקדוקי סופרים.** שדקדקו האחרונים מלשון משנת הראשונים: **לא יצא.** דיעבד הוא: **וממאי.** דחוץ מחרש דקאמר מתני' אפי' בדיעבד קאמר ור' יוסי היא דפסל בדיעבד: **ולכתחלה הוא דלא.** ובהא איכא למימר דאפי' ר' יהודה מודה דהא לא שמעינן ליה דפליג אלא בדיעבד: **מדסיפא רבי יהודה.** דקתני ור' יהודה מכשיר בקטן: **לא דמי רישא לפסולה וסיפא לכשירה** לא גרסינן ליה לישנא ימירא הוא. אלא הכי גרסינן **ודלמא רבי יהודה היא ותרי גווני קטן וחסורי מיחסרא כו' הכל כשירין לקרות את המגילה חוץ מחרש שוטה וקטן.** הא כדאיתא חרש ואינו שומע כגון בן תשע ובן עשר כדאמרינן ביומא בפרק בתרא (דף פב.): **במאי אוקימתא כר' יהודה.** ואשמעת לן דכי אמר רבי יהודה בלא השמיע לאזנו יצא בדיעבד קאמר ולא לכתחילה: **אלא הא דתניא כו' תורם.** ואע"פ שהוא צריך לברך ואין אזניו שומעות הברכה שהוא מוציא מפיו: **אלא מאי.** בעית למימר דרבי יהודה דאמר בלא השמיע לאזנו יצא אפילו לכתחילה כי היכי דמיקום הא דר"י בריה דר"ש בן פזי אליבא והאי דקא מיפלגי בדיעבד להודיענך כחו דר' יוסי: **אלא הא דתניא כו' מני:** לעולם

אותן קודם שנה ושתים כדי (רגילים) [להרגילם] למצוות. ואמר ר' יוחנן בן עשר כן י"א מחנכין אותן לשעות כו'. ולפיכך פסול. אבל סיפא דקתני ר' יהודה מכשיר בקטן. הוא קטן (שלא) [ש]הגיע לחינוך מכן י"א שנה ולמעלה ולפיכך אמר כשר ואפילו לכתחילה כשר. ודחינן במאי אוקימתא למתניתין כו' יהודה. ורישא כולה דיעבד אין לכתחילה לא. (ר') א"לא הא דתני חרש המדבר ואינו שומע תורם לכתחלה מני. הא ר' יהודה דאיעבד מכשיר אבל לכתחילה לא ור' יוסי לא לכתחילה ולא דיעבד מכשיר. הא דקתני תורם לכתחלה מני היא. וקשיא לן אי הכי היה לו להקשות אי הכי ליתני ר' יהודה מכשיר בקטן ובחרש. ופרקינן חדא מתרתי מותיב ליה. ומתמהינן ואלא מאי הא דתני חרש תורם לכתחילה ר' יהודה היא. אלא הא דתניא לא יברך אדם לכתחילה ברכת המזון בלבו ואם בירך יצא כו'.

## עין משפט נר מצוה

לב א מי' פ"ב מהל' מגילה הלכה ח סמג עשין ד טוש"ע א"ח סי' תרפא סעיף ח:

לג ב מי' פ"ע מהל' מ"ת הלכה יד סמג עשין כה טוש"ע י"ד סי' רעח סעיף א [טוש"ע א"ח סי' תרלא סעיף יז]:

לד ג מי' פ"א מהלכות מגילה הלכה ב סמג עשין ד טוש"ע א"ח סי' תרפא סעיף ב:

לה ד מי' פ"א מהלכות ברכות הלכה ז [טוש"ע א"ח סי' קפה סעי' ג]:

## רבינו חננאל

אמר ר' יוחנן הקורא במגילה הכתובה בין הכתובים לא יצא. ומחי לה אמוחה לא אמרי לא יצא אלא בצבור. שמע מינה קורין איתה ביחיד, כרב. ושיור התפר, פי' שיניח כמו אצבע ועוד בתחילתה] ואחר כך יתפור בגדין, הלכה למשה מסיני היא. ואוקימנא כדי שלא יקרע. ואמר ר' יוחנן אילמלא נשתייר במערה שעמד בה משה ואליהו כמלוא מחט נקב סידקית, לא יכלו לעמוד מפני האורה. דכתיב כי לא יראני האדם וחי. ומאי דכתיב ועליהם ככל הדברים, דייקינן מן עליהם. מלמד שהראהו הק"ב"ה למשה בסיני דקדוקי תורה ודקדוקי סופרים ומה שעתידין לחדש ומאי ניהו מקרא מגילה. **ירושלמי** וזכרם לא יסוף מזרעם, מיכן שקבעו להם חכמים מסכת. **מתני'** הכל כשרין לקרוא את המגילה חוץ מחרש שוטה וקטן. ר' יהודה מכשיר בקטן. מאן תנא חרש אפילו דיעבד לא, ואוקמה רב מתנה לר' יוסי, דתנן הקורא את שמע ולא השמיע לאזני יצא, ר' יוסי אומר לא יצא. פירוש כיון שלא שמע הריהו כחרש לפיכך [לא יצא]. ואמרינן ודילמא מתניתין ר' יהודה היא ולכתחילה הוא דלא, הא דיעבד שפיר דמי. ודחינן קתני חרש בהדי שוטה דומיא דשוטה, מה שוטה דיעבד פסול אף חרש נמי כן. ואמרינן ודילמא הא כדאיתיה והא כדאיתיה. כלומר אע"פ ששנאם כאחד כל אחד יש לו דרך. ודחינן מדסיפא ר' יה"ר ומכשיר בקטן, רישא דפסיל בקטן לאו ר' יהודה היא. דאם כן קשיא דר' יהודה אדר' יהודה. ופרקינן כולה ר' יהודה היא ותרי גווני קטן, רישא בקטן שלא הגיע לחינוך, והוא כדתנן בפרק יום הכיפורים תינוקות אין מענין אותן (לשעות) ביום הכיפורים אבל מחנכין

## מסורת הש"ס

ג) [עי' ברכות ה. ועי' פירוש על זה בהקדמת המאיר"ן], כ) ברכות טו. [ערכין ג:], ג) ב"ז סס. [עיל יח:], ד) ברכות טו., ה) [ד"ה מאמר מחרי ד"ה אלמלי], ו) [תרומות פ"ל מ"ב], ז) [ספחים קט:], ח) [וע"ע תוס' לקמן כד. ד"ה אבל ולר"ה מי ותוס' עירובין לו. ד"ה דלמא].

## תורה אור השלם

1. ויאמר לא תוכל לראת את פני כי לא יראני האדם וחי:
שמות לג כ
2. ויתן יי אלי את שני לוחת האבנים כתבים באצבע אלהים ועליהם ככל הדברים אשר דבר יי עמכם בהר מתוך האש ביום הקהל:
דברים ט י

## גליון הש"ם

**גמרא** בצבור שנו. עי' לעיל דף ה ע"א תו' ד"ה כיה עובדא: **רש"י** ר"ה מחם סדקית זכו' ויש מחם אחרת. במתני' דשנת דף קכג ע"ב: **הום'** ד"ה ור"א מכשיר וכו' ולא אתי תי' דרבנן, עיין לקמן דף כד ע"א תוס' ד"ה אבל: **בא"ד** יי"ל דבוכא ע"ש. עיין לקמן דף כד ע"א תוס' ד"ה מי אלא לאמר: תוב' ד"ה ודלמא ר"י היא משום דפסיק. ענין זה שנת דף לז ע"א תוס' ד"ה לעולם:

## הגהות הב"ח

(**א**) גמ' לאו ר' יהודה היא (ודלמא כולה וכו' לכשירה) תא"מ וי"ב רש"י לא גרס ליה: (**ב**) תוס' ד"ה ור' יהודה ימי אמריו מה שהוא אומר:

## מוסף רש"י

מאן תנא חרש דיעבד נמי לא. דקתני גבי שוטה (ברכות טו.).

לעולם ר' יהודה ואפי' לכתחילה ולא קשיא הא דידיה הא דרביה דתניא ר' יהודה אומר משום ר"א בן עזריה הקורא את שמע צריך שישמיע לאזנו שנאמר [1]שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד השמע לאזנך מה שאתה מוציא מפיך ר"מ אומר [2]אשר אנכי מצוך היום על לבבך אחר כוונת הלב הן הן הדברים השתא דאתית להכי אפילו תימא רבי יהודה כרביה סבירא ליה והא דתני יהודה בריה דר' שמעון בן פזי ר"מ היא: ר' יהודה מכשיר בקטן: [6](דתניא) [3]א"ר יהודה קטן הייתי וקריתיה למעלה מרבי טרפון וזקנים בלוד אמרו לו [4]אין מביאין ראיה מן הקטן תניא אמר רבי [7]קטן הייתי וקריתיה למעלה מרבי יהודה אמרו לו אין מביאין ראיה מן המתיר ולימרו ליה אין מביאין ראיה מן הקטן חדא ועוד קאמרו ליה חדא דקטן היית ועוד אפילו גדול היית אין מביאין ראיה מן המתיר: **מתני'** [8]אין קורין את המגילה [5]ולא מלין [9]ולא טובלין [10]ולא מזין [11]וכן שומרת יום כנגד יום לא תטבול עד שתנץ החמה [12]וכולן שעשו משעלה עמוד השחר כשר: **גמ'** מנלן דאמר קרא [13]והימים האלה נזכרים ונעשים ביום אין בלילה לא לימא תיהוי תיובתא דר' יהושע בן לוי [14]דאמר ריב"ל חייב אדם לקרות את המגילה בלילה ולשנותה ביום כי קתני אדיום: ולא מלין וכו': דכתיב [4]וביום השמיני ימול: ולא טובלין ולא מזין וכו': דכתיב [5]והזה הטהור על הטמא [וגו'] ביום השביעי ואיתקש לבלילה: וכן שומרת יום כנגד יום לא תטבול עד שתנץ החמה וכו': פשיטא מ"ש שומרת יום כנגד יום מכל חייבי טבילות איצטריך סלקא דעתך אמינא תיהוי כראיה ראשונה של זב וראיה ראשונה של זב איתקש לבעל קרי דכתיב [6]זאת תורת הזב ואשר תצא ממנו שכבת זרע מה בעל קרי טובל ביום האי נמי ליטבול ביומיה והא ב'ממא לא מצי טבלה (ז) דכתיב [7]כל ימי זובה כמשכב נדתה יהיה לה בלילא מיהת ליעביד מ"הצר שימור ותיטבול קמ"ל כיון דבעיא ספירה

ספירה

**ולא** טובלין ולא מזין אלא ביום. קשיא דתנן במסכת פרה (פי"ב משנה י"ז) אין טובלין המזוב בלילה ומזין ביום אבל הוא עצמו טובל בלילה ומזין עליו ביום והכא אמרינן דצריך לעבוד ביום ופר"מ דשתי טבילות הן אחת לפני הזאה כדי לקבל הזאה ואותה הוא בלילה כדתנן במסכת יבמות (דף מו:) ואחת לאחר הזאה והיינו ההיא דכתיבא בקרא והיא הוא ביממא והכי נמי משמע פ"ב דכריתות (דף ע.) דאיכא טבילה לפני הזאה דקאמרינן מה אבותיכם לא נכנסו לברית אלא במילה וטבילה והרצאת דמים והרצאת דמים נפקא לן מוזרוק את הדם וטבילה נפקא לן משום דגמירי דאין הזאה בלא טבילה לפניה כדי לקבל הזאה והזאת פרה במקום אותה הזאה עומדת ואם כן צריך טבילה לפניה [9] וגם צריך טבילה לאחריה דהא בספרי קתני שאם הקדים טבילה להזאה לא עשה ולא כלום אלמא שיש טבילה לאחר הזאה כדמשמע התם ואחת קודם הזאה כדמשמע בכריתות ובכמה מקומות בגמרתנו שמזכיר טבילה לפני הזאה ומ"מ קשה הכא בגיזה טבילה מיירי לי בטבילה לפני הזאה כדמשמע לישנא דנקט טובלין בריש אם כן הוא אפילו בלילה כדפרישית ולי מיירי באותה שלאחר הזאה מאי איריא משום דאיתקש להזאה תיפוק ליה משום דהוא לאחר הזאה ואינה אלא ביום ולמעוטי לילה שלאחר הזאה דהיינו ליל שמיני לא איצטריך דכיון דעבר שביעי פשיטא דמותר לטבול בכל עת שירצה וגם רש"י פירש כן דמשעבר היום מותר לעבוד בלילה לכך נראה כפירוש ריב"ל דהכא מיירי בטבילת חזוב דהוא ביממא כדתנן במסכת [פרה שם] ולהכי נקט טובלין ואח"כ מזין וה"נ משמע בירושלמי דמייתי קרא דוטבל והזה למדרשא דאיתקש טבילה להזאה והיינו טבילת חזוב [10]ומיהו קשה לר"י דהא אמר שלהי מסכת יומא (דף פח.) הזב והזבה ויולדת מת (ב) טבילתן ביום ר' יוסי אומר מן המנחה ולמעלה לא יטבול פירוש אחר שהתחיל תפלת המנחה דתפילת נעילה יכול הוא לאותרה בלילה ופשיטא דהיינו ביום שלאחר הזאה [illegible] הזאה היום טובל מותר לעבוד [illegible] לי מ"ש דהאמר פרק אלו דברים [illegible] אבל מקום הזאה [illegible] דהאמר פרק אלו דברים

(פסחים דף סה:) [illegible] אם תפרש שהזה מאתמול [illegible] ועכשיו הוא טובל [illegible] טבילה בזמנה ולא דחיא יום הכפורים ול"ל שקיבל [illegible] מן [illegible] או בשוגג או שעבר והזה: [מהני'] אין קורין את המגילה אלא ביום. שנאמר והימים האלה נזכרים ונעשים וגו'. ביום ולא בלילה. והני מילי בקריאה של יום, כדקתני ולשנותה ביום. ולא מוהלין, דכתיב וביום השמיני ימול. **ולא טובלין** ולא מזין, דכתיב והזה הטהור על דטמא ביום השלישי, ואיתקש טבילה להזאה שנאמר והזה ורחץ. אלו כולן וכן

**דכתיב** וביום השמיני ימול. קשיא דנפרק ר' אליעזר אומר אם לא הביא (סנה דף קב. [illegible]) [illegible] ומכן שמונת ימים דרש ולא בלילה ותניא התם כוותיה דרבי יוחנן וי"ל דהכא [illegible] הפשטה יותר כראיית נגעים) והקשה ה"ר אפריים כיון דמילה אינה בלילה אם כן הוא מצות עשה שהזמן גרמה שהנשים [illegible] וא"כ קשיא למה לי בפ"ק דקדושין (דף כט. ופס) קרא דאותו לומר דאשה אינה חייבת למול תיפוק ליה דמצות עשה [illegible] וי"ל דאי לאו אותו הוה אמינא דהאי דנשים פטורות ממצות עשה שהזמן גרמה היינו היכא דליכא כרת דומיא דיולדת [illegible] דאקבל דלית בהו כרת ומייהו ממעטינן נשים אבל מילה שיש בה כרת ונכרתו עליה אלא עשה בריתות הוה אמינא [illegible] נשים למול את בנייהו קמ"ל אותו דלא אי נמי למילה שלא בזמנה וכמאן דאמר [illegible] דנוהגין בין ביום בין בלילה:

**מאי** שנא שומרת יום כנגד יום וכו'. אי ולא טובלין דלעיל מיירי בטבילת אדם אמי שנא שהזכיר בפני עצמה אבל אי מיירי בטבילת חזוב צריך לפרש הכי מאי שנא שהזכיר שומרת יום לומר שהיא ביום מכל שאר חייבי טבילות:

ספירה

שומרת יום כנגד יום כגון שראתה בי"א יום שבין נידה לנידה שהן ימי זיבה, הדין לישב שלא תגע בדבר ולא תטהר למחר יום בולן) ואם לא ראתה בו דם טובלת ביום שלישי ז) לראייתה משתניין החמה וטהורה אבל קודם שתנץ החמה לא. **ירושלמי** כל הייבי טבילות טבילתן ביום, נידה ויולדת טבילתן בלילה. נידה שעובר זמנה, פירוש אחר שבעת ימים לנידה דאורייתא או אחרינו) שבעה נקיים (ה)[ל]ספק זבה, טובלת בין ביום בין בלילה. דרש ר' חייא בר בא לצוריא, נידה שעובר זמנה טובלת אפילו ביום. תמן אמרו אפילו עובר זמנה לא, מפני חמותה ומפני כלתה. אשה משל בנ)ח רבותינו ראוה טובלת כדרכה ביום ואמרו עוברת זמן היתה. נידה שנאנסה וטבלה ר' שמי בשם רב טהורה לביתה וטמאה לטהרות. ר' אלעזר משום ר' חנינא טמאה בין לביתה בין לטהרות, שנאמר וכבס שניו וטהר, מה הראשונה לדעת שנאמר וצוה הכהן וכבסו, אף שנייה לדעת.

ז) עי' מסנה י"ז.

---

## מסורת הש"ם

1) [ל"ל מנ"ל], 2) [תוספתא פ"ב], 3) [מנהגרין נג:], 4) [תוספתא פ"ב], 5) [פרה סוף פי"ב], 6) [ל"ל ד"], 7) [מנורע מכלתא דזבים פרק ח], 8) [דף נג.], 9) [ועי' תוס' יומא מו: ד"ה דאין], 10) [מנהגרין לד: ועי' תוספ' שם ד"ה דמתיב וכתו' מו"ק ח. ד"ה נפקא ומוס' זבחים קיז. ד"ה והתוליה], 11) [ועי' תוס' יומא נג:], 12) [ל"ל אין יומים' קדושין כט. ד"ה לומר],

## תורה אור השלם

1. שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְיָ אֱלֹהֵינוּ יְיָ אֶחָד:
דברים ו ד
2. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם עַל לְבָבֶךָ: דברים ו ו
3. וְהַיָּמִים הָאֵלֶּה נִזְכָּרִים וְנַעֲשִׂים בְּכָל דּוֹר וָדוֹר מִשְׁפָּחָה וּמִשְׁפָּחָה מְדִינָה וּמְדִינָה וְעִיר וָעִיר וִימֵי הַפּוּרִים הָאֵלֶּה לֹא יַעַבְרוּ מִתּוֹךְ הַיְּהוּדִים וְזִכְרָם לֹא יָסוּף מִזַּרְעָם:
אסתר ט כח
4. וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יָמוּל בְּשַׂר עָרְלָתוֹ:
ויקרא יב ג
5. וְהִזָּה הַטָּהֹר עַל הַטָּמֵא בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְחִטָּאוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְכִבַּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָהֵר בָּעָרֶב: במדבר יט יט
6. זֹאת תּוֹרַת הַזָּב וַאֲשֶׁר תֵּצֵא מִמֶּנּוּ שִׁכְבַת זָרַע לְטֻמְאָה בָּהּ:
ויקרא טו כו
7. כָּל הַמִּשְׁכָּב אֲשֶׁר תִּשְׁכַּב עָלָיו כָּל יְמֵי זוֹבָהּ כְּמִשְׁכַּב נִדָּתָהּ יִהְיֶה לָּהּ וְכֹל הַכְּלִי אֲשֶׁר תֵּשֶׁב עָלָיו טָמֵא יִהְיֶה כְּטֻמְאַת נִדָּתָהּ: ויקרא טו כו

## גליון הש"ם

**תוס'** ד"ה ולא טובלין וכו' וגם צריך טבילה לאחריה. עי' מגילה דף כג ע"א תוס' ד"ה עשאוהו: **בא"ד** דאי לפני ההזאה היאך מותר לטבול ביום"ב. עי' שבת דף קיז ע"א תוס' ד"ה לא ס"ד:

## הגהות הב"ח

(**א**) גמ' לא מצי טבלה משום דכתיב כל: (**ב**) תוס' ד"ה ולא טובלין וכו' הזב והזבה וטמא מת טובלין כדרכן ביום הכפורים ר' יוסי אומר:

## מוסף רש"י

ולשנותה ביום. זכר לגם סהיו שעקין בימי נרתן יום ולילה (לעיל ד:).

## עין משפט נר מצוה

לו א טוש"ע ס"מ סימן תרפז סעיף ג:
לז ב מיי' פ"ג מהלכות מילה הלכה מ סמג עשין כח טוש"ע י"ד סי' רסב סעיף ג:
לח ג מיי' פ"ג מהלכות מקוואות הלכה ו סמג עשין רמח:
לט ד מיי' פ"ג מהל' פרה אדומה הלכה ג סמג עשין לג:
מ ה מיי' פ"ו מהלכות אסורי ביאה הלכה ט סמג לאוין קיז ועשין רמג טור יו"ד סימן קפב:

## רבינו חננאל

ופרקינן לעולם תרוייהו ר' יהודה היא והא דתני חדש תורם לכתחילה דידיה, ומתניתין דאוקימנא דאעיבד והא דתני ואם ברך יצא תני לה ר' יהודה משמיה דרביה. דתניא ר' יהודה אומר משום ר' אלעזר בן עזריה הקורא את שמע צריך שישמיע לאזנו שנאמר שמע ישראל. השמע לאוזניך לכתחילה מה שאתה מוצא כפיך. ר' מאיר אומר כשהוא אומר אשר אנכי מצוך היום על לבבך, אחר כוונת הלב הן הן הדברים. כלומר אין צריך להשמיע ואפילו לא הוציא הדברים מפיו אלא בירך בלבו יצא. והדר אוקימנה למתניתין ר' יהודה לכתחילה לא יקרא החדש ודאיעבד אם קרא יצא. וכן אם בירך בלבו לכתחילה לא. אבל בדיעבד יצא. והא דתני חדש תורם לכתחילה ר' מאיר היא. תניא אמר ר' קטן הייתי וקראתיה למעלה מר' יהודה (וכו'). אמרו חדא דקטן הית ואין עדות מקטן. ועוד ר' יהודה שקרית למעלה ממנו מכשיר הוא ואין מביאין ראיה מן המתיר. וקיימא לן כלישנא בתרא דרב יוסף דאמר (בברכות טו. ב) מחלוקת בקריית שמע אבל בשאר מצוות דברי הכל יצא. ואמר רב חסדא אמר ר' שילא הלכתא כר' יהודה. ועוד אמר הלכתא כר' יהודה שאמר משום ר' אליעזר בי עזריה. הילכך לכתחילה לא מוקמינן חדש מדבר ואינו שומע למפרס על שמע ולברך ברכת המזון ואי עבד שפיר דמי. **ירושלמי** ר' יוסי אומר כתיב והאזנת למצותיך. השמע לאזניך מה שאתה מוצא מפיך. בר קפרא אמר צריך לקרותה בפני הנשים והקטנים שאף הן היו בספק נפשות. [מהני'] אין קורין את המגילה אלא ביום. שנאמר והימים האלה נזכרים ונעשים וגו'. ביום ולא בלילה. והני מילי בקריאה של יום, כדקתני ולשנותה ביום. ולא מוהלין, דכתיב וביום השמיני ימול. **ולא טובלין** ולא מזין, דכתיב והזה הטהור על דטמא ביום השלישי, ואיתקש טבילה להזאה שנאמר והזה ורחץ. אלו כולן וכן

לו א טוש"ע ס"מ סימן תרפז סעיף ג:
לז ב מיי' פ"ג מהלכות מילה הלכה מ סמג עשין כח טוש"ע י"ד סי' רסב סעיף ג:
לח ג מיי' פ"ג מהלכות מקוואות הלכה ו סמג עשין רמח:
לט ד מיי' פ"ג מהל' פרה אדומה הלכה ג סמג עשין לג:
מ ה מיי' פ"ו מהלכות אסורי ביאה הלכה ט סמג לאוין קיז ועשין רמג טור יו"ד סימן קפב:

**ספירה ביממא היא.** מכאן קשיא לפירוש רש"י דסיגד גולין (פסחים דף פח. וסס) דפריך ולר' יוסי דאמר מקלת היום ככולו וזבח שראתה בשבעה לספירתה אינה קותלת אם כן זבח גדולה לדידיה היכי משכחת לה ומשני [בראתה כל שעין בין השמשות דאז הוי סוף היום ותחלת הלילה דאמר בעומאה וקשיא אמאי לא אמר ברואה בלילות דהא ספירת לילה לאו ספירה היא ומנלא שכל היום טומא כיון שתחילתו הוי טומא וי"ל דסבר ר' יוסי דסוף היום מהני לשמור כמו תחלת היום וה"נ משמע פרק שני דנזיר (דף טו.) בסופו דקאמר [לר"י זבח גמורה] היכי משכחת לה אי דחזי בפלגא דיומא אידך פלגא ליהוי לה שימור ואם תאמר אם כן רבי יוסי דסבר מקלת היום ככולו א"כ היה לו להקשות ר' יוסי כבותאי אמרה לשמעתיה דכקפריך לרב בנדה (דף סט.) וי"ל דבותאי אמרי אפי' מיום ראשון שפקקה בו דסופכתו ליום ראשון ור' יוסי לא אמר אלא מיום שבעה): **והא** ק"ל דעם **צאת הכוכבים הלילה הוא.** ואם תאמר כיון דקיי"ל דבצאת הכוכבים הוי ליליא א"כ אמאי פליגי ר' יוסי ור' יהודה בבין השמשות) לימרו בצאת הכוכבים וי"ל דאף בשיעור צאת הכוכבים יש חילוק שיש כוכבים גדולים ביום: **והיה לנו הלילה למשמר.** קשיא דהא אמרינן בברכות (דף כ: וסס) גבי צאת הכוכבים לילה הוא ואע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר דכתיב והיה לנו הלילה למשמר ואמאי לא הוי ראייה גמורה כדמפקינן הכא מקרא ויש לומר דהתם בעי לאמוקי דזמן שכיבה דגבי ק"ש הוי צאת הכוכבים ומש"ה קאמרינן התם דאין זו ראיה גמורה דנהי דהוי לילה באותה שעה מ"מ לא הוי זמן שכיבה לכל אדם: **ולוידוי** יוה"כ דתניא. קשיא אמאי איצטריך למימר האי כיון דתנא כל היום כשר לסמיכה והלא הוידוי אינו אלא בשעת סמיכה וי"ל דאי לאו האי הוה אמינא דוידוי זה (כוידוי) דשאר סמיכות דאינו כשר כל היום ויגרום נמי לסמיכה שלא תהא כשרה כל היום כשאר סמיכות משו"ה איצטריך למתני הוידוי:

**לקמיצה** ולהקטרה דכתיב ביום צוותו. אבל שחיטה לא מפקינן מהאי קרא דלאו עבודה היא שהרי כשרה בזר וקרא משמעי בעבודה דכתיב להקריב את קרבניהם וכן בתופה והגשה) אין צריך בהו כהן בתנאה לפני הקמילה:

**כל הלילה כשר לקצירת העומר.** אומר ר"ת שאם שכח לברך בלילה לא יברך ביום כדמשמע בהאי סתמא דמתני' דנהי דאיכא סתמא במנחות (דף עא.) דתני נקלר ביום כשר בדיעבד מ"מ סתמא דהכא עדיפא דהא קתני לה גבי הלכתא פסיקתא דדינא ועוד נראה דאפי' למאן דמכשר קצירת העומר ביום דיעבד מודה הוא גבי ספירה דאין לברך ביום משום דשנה עליה הכתוב לעכב דכתיב (ויקרא כג) תמימות ואי אתה מוצא תמימות אלא כשאתה מונה בלילה וכן כתוב בהלכות עצרת ובה"ג כתב דהיכא דאינשי לברך בלילה יתנה למחר בלא ברכה וכן הלכה אבל אם שכח לילה ויום לא יתנה עוד בברכה דבעינן תמימות וליכא ס)ואמר שבירך על הספירה אומר י"ר שיבנה וכו' מה שאין כן בתקיעת שופר וגולב והיינו טעמא לפי שאין (ב) אלא הזכרה עתה לבנין ביהמ"ק אבל בשופר ולולב יש עשיה:

ולהקטר

ספירה ביממא היא: וכולן שעשו משעלה עמוד השחר כשר: מנהגי מילי אמר רבא דאמר קרא [1]ויקרא אלהים לאור יום [6]למאיר ובא קראו יום אלא מעתה ולחשך קרא לילה [למחשיך ובא קרא לילה] הא קיי"ל דעד צאת הכוכבים לאו לילה הוא אלא אמר רבי זירא מהבא [2]ואנחנו עושים במלאכה וחצים מחזיקים ברמחים מעלות השחר עד צאת הכוכבים ואומר [3](והיה) לנו הלילה [7](למשמר) מאי ואומר וכ"ת משעלה עמוד השחר לאו יממא ומכי ערבא שמשא ליליא ואינהו מקדמי ומחשכי ת"ש [8](והיה) לנו הלילה משמר והיום מלאכה: **מתני'** [9]כל היום הכל כשר לקריאת המגילה [2]ולקריאת ההלל [3]ולתקיעת שופר [10]ולנטילת לולב [4]ולתפלת המוספין [5]ולמוספין [6]ולוידוי הפרים [7]ולוידוי מעשר [8]ולוידוי יוהכ"פ לסמיכה לשחיטה לתנופה להגשה לקמיצה ולהקטרה למליקה ולקבלה [9]ולהזיה [10]ולהשקיית סוטה [11]ולעריפת העגלה [12]ולטהרת המצורע [13]כל הלילה כשר [14]לקצירת העומר [15]ולהקטר חלבים ואברים [16]זה הכלל דבר שמצותו ביום כשר כל היום דבר שמצותו בלילה כשר כל הלילה: **גמ'** מנלן דאמר קרא [1]והימים האלה נזכרים ונעשים לקריאת ההלל דכתיב [2]ממזרח שמש עד מבואו [3](רבי יוסי) אומר [4]זה היום עשה ה' ולנטילת לולב דכתיב [5]ולקחתם לכם ביום הראשון ולתקיעת שופר דכתיב [6]יום תרועה יהיה לכם ולמוספין דכתיב [7]דבר יום ביומו ולתפלת המוספין כמוספין שויה רבנן ולוידוי פרים דיליף כפרה כפרה מיום הכפורים דתניא [8]גבי יוה"כ [10]וכפר בעדו ובעד ביתו [11]בכפרת דברים הכתוב מדבר וכפרה ביממא הוא דכתיב [12]ביום הזה יכפר עליכם: ולוידוי מעשר וכו': דכתיב [13]ואמרת לפני ה' אלהיך בערתי הקדש מן הבית וסמיך ליה [14]היום הזה ה' אלהיך מצוך: לסמיכה ולשחיטה: [15]דכתיב וסמך ושחט וכתיב בה בשחיטה [16]ביום זבחכם ולתנופה דכתיב [17]ביום הניפכם את העומר ולהגשה דאיתקש לתנופה דכתיב [18]ולקח הכהן מיד האשה את מנחת הקנאות והניף והקריב ולמליקה ולקמיצה ולהקטרה ולהזיה דכתיב [19]ביום צוותו את בני ישראל ולהשקיית סוטה [20]אתיא תורה כתיב הכא [21]ועשה לה הכהן את כל התורה הזאת וכתיב התם [22]על פי התורה אשר יורוך ועל המשפט מה

מתוך היהודים היכרם לא יקוף מזרעם: אסתר ט בח 5. ממזרח שמש עד מבואו מהלל שם יי׳ תהלים קיג ג 6. זה היום עשה יי׳ נגילה ונשמחה בו: תהלים קיח כד 7. ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר כפת תמרים וענף עץ עבת וערבי נחל ושמחתם לפני יי׳ אלהיכם שבעת ימים: ויקרא כג מ 8. ובחדש השביעי באחד לחדש מקרא קדש יהיה לכם כל מלאכת עבודה לא תעשו יום תרועה יהיה לכם: במדבר כט א 9. אלה מועדי יי׳ אשר תקראו אתם מקראי קדש להקריב אשה ליי׳ עלה ומנחה זבח ונסכים דבר יום ביומו: ויקרא כג לז 10. והקריב אהרן את פר החטאת אשר לו וכפר בעדו ובעד ביתו: ויקרא טז ו 11. כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני יי׳ תטהרו: ויקרא טז ל 12. ואמרת לפני יי׳ אלהיך בערתי הקדש מן הבית וגם נתתיו ללוי ולגר ליתום ולאלמנה ככל מצותך אשר צויתני לא עברתי ממצותיך ולא שכחתי: דברים כו יג 13. היום הזה יי׳ אלהיך מצוך לעשות את החקים האלה ואת המשפטים ושמרת ועשית אותם בכל לבבך ובכל נפשך: דברים כו טז 14. וסמך את ידו על ראש קרבנו ושחט אתו לפני אהל מועד וזרקו בני אהרן את דמו על המזבח סביב: ויקרא ג ח 15. ביום זבחכם יאכל וממחרת והנותר עד יום השלישי באש ישרף: ויקרא יט ו 16. ועשיתם ביום הניפכם את העמר כבש תמים בן שנתו לעלה ליי׳: ויקרא כג יב 17. ולקח הכהן מיד האשה את מנחת הקנאת והניף את המנחה לפני יי׳ והקריב אתה אל המזבח: במדבר ה כה 18. אשר צוה יי׳ את משה בהר סיני ביום צוותו את בני ישראל להקריב את קרבניהם ליי׳ במדבר סיני: ויקרא ז לח 19. או איש אשר תעבר עליו רוח קנאה וקנא את אשתו והעמיד את האשה לפני יי׳ ועשה לה הכהן את כל התורה הזאת: במדבר ה ל 20. על פי התורה אשר יורוך ועל המשפט אשר יאמרו לך תעשה לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל: דברים יז יא

עין משפט נר מצוה

מא א מי׳ פ״ח מהל׳ מגילה הל׳ ג סמג עשין תד״ם ד טוש״ע א״ח סימן תרפז סעיף ג) וטור סימן תרפח):
מב ב מי׳ פ״ג מהל׳ תמורה הלכה ט:
מג ג טוש״ע א״ח סימן תקפח סעיף ג:
מד ד מי׳ פ״ז מהלכות לולב הלכה י סמג עשין מד טוש״ע א״ח סימן תרנב סעיף ג:
מה ה מי׳ פ״ג מהל׳ תפלה הלכה ה סמג עשין יט טוש״ע א״ח סימן רפו סעיף ג:
מו ו מי׳ פ״ד מהלכות מעשה הקרבנות הל׳ י סמג עשין קפג:
מז ז מי׳ פ״ב מהלכות עבודת יום״כ הל׳ ז:
מח ח מי׳ פי״א מהל׳ מעשר שני הל׳ ד וטוש״ע י״ד סימן שלא סעיף קמב):
מט ט מי׳ פ״ב מהל׳ עבודת יום״כ הל׳ ז:
נ י מי׳ פ״ד מהלכות מעשה הקרבנות הלכה י סמג עשין קפג:
נא ל מי׳ פ״ד מהל׳ פרה הל׳ ב):
נב מ מי׳ פ״י מהלכות רוצח הלכה ה סמג עשין עח:
נג נ מי׳ פי״ח מהל׳ טומאת צרעת הלכה ג סמג עשין רלו ולו):
נד ס מי׳ פ״ו מהלכות תמידין ומוספין הל׳ ז סמג עשין קנו:
נה ע פ מי׳ פ״ד מהל׳ מעשה הקרבנות הל׳ ו סמג עשין קפג:
נו צ מי׳ פ״ב מהלכות עבודת יום״כ הל׳ ו:

גליון הש״ס

גמרא דבתיב וסמך ושחט. עיין מנחות דף נג ע״ב תוס׳ ד״ה ידו: תוספות ד״ה לקמיצה וכו׳ וכן תנופה והנשה. עיין קדושין דף לו ע״א תוס׳ ד״ה הסמיכות ולע״ג:

תורה אור השלם

1. ויקרא אלהים לאור יום ולחשך קרא לילה ויהי ערב ויהי בקר יום אחד: בראשית א ה
2. ואנחנו עשים במלאכה וחצים מחזיקים ברמחים מעלות השחר עד צאת הכוכבים: נחמיה ד טו
3. גם בעת ההיא אמרתי לעם איש ונערו ילינו בתוך ירושלם והיו לנו הלילה משמר והיום מלאכה: נחמיה ד טז
4. והימים האלה נזכרים ונעשים בכל דור ודור משפחה ומשפחה מדינה ומדינה ועיר ועיר וימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים וזכרם לא יסוף מזרעם: אסתר ט כח 5. ממזרח שמש עד מבואו מהלל שם יי׳ תהלים קיג ג 6. זה היום עשה יי׳ נגילה ונשמחה בו: תהלים קיח כד 7. ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר כפת תמרים וענף עץ עבת וערבי נחל ושמחתם לפני יי׳ אלהיכם שבעת ימים: ויקרא כג מ 8. ובחדש השביעי באחד לחדש מקרא קדש יהיה לכם כל מלאכת עבודה לא תעשו יום תרועה יהיה לכם: במדבר כט א 9. אלה מועדי יי׳ אשר תקראו אתם מקראי קדש להקריב אשה ליי׳ עלה ומנחה זבח ונסכים דבר יום ביומו: ויקרא כג לז 10. והקריב אהרן את פר החטאת אשר לו וכפר בעדו ובעד ביתו: ויקרא טז ו 11. כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני יי׳ תטהרו: ויקרא טז ל 12. ואמרת לפני יי׳ אלהיך בערתי הקדש מן הבית וגם נתתיו ללוי ולגר ליתום ולאלמנה ככל מצותך אשר צויתני לא עברתי ממצותיך ולא שכחתי: דברים כו יג 13. היום הזה יי׳ אלהיך מצוך לעשות את החקים האלה ואת המשפטים ושמרת ועשית אותם בכל לבבך ובכל נפשך: דברים כו טז 14. וסמך את ידו על ראש קרבנו ושחט אתו לפני אהל מועד וזרקו בני אהרן את דמו על המזבח סביב: ויקרא ג ח 15. ביום זבחכם יאכל וממחרת והנותר עד יום השלישי באש ישרף: ויקרא יט ו 16. ועשיתם ביום הניפכם את העמר כבש תמים בן שנתו לעלה ליי׳: ויקרא כג יב 17. ולקח הכהן מיד האשה את מנחת הקנאת והניף את המנחה לפני יי׳ והקריב אתה אל המזבח: במדבר ה כה 18. אשר צוה יי׳ את משה בהר סיני ביום צוותו את בני ישראל להקריב את קרבניהם ליי׳ במדבר סיני: ויקרא ז לח 19. או איש אשר תעבר עליו רוח קנאה וקנא את אשתו והעמיד את האשה לפני יי׳ ועשה לה הכהן את כל התורה הזאת: במדבר ה ל 20. על פי התורה אשר יורוך ועל המשפט אשר יאמרו לך תעשה לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל: דברים יז יא

מסורת הש״ס

א) קמ״ל. כיון דהאי אחד לאחד משום ספירה היא מדוגמת ספירת ז׳. כל ספירה דיממא היא דכתיב וספרה לה שבעת ימים (ויקרא טו): **מקדמי.** מקדימין: **מחשכי.** מעריבין: ב) **והיה לנו הלילה למשמר והיום למלאכה.** ס״מ כל זמן שעסוקים במלאכה קרי יום ולא קדמותא ומחשכותא: **מתני׳ כל היום כשר.** ואע״ג דקיימא לן ג) זרזיון מקדימין למצות דכתיב וישכם אברהם בבקר (בראשית כב) אפילו הכי כשר כל היום: **לוידוי פרים.** פר העלם דבר של צבור ופר כהן משיח שמתודין עליו חטא שהגיאוהו עליו כדאמרינן במסכת יומא (דף לו:) והתודה על חטאת עון חטאת כתיב הכא וכפר עליו הכהן (ויקרא ד) וכתיב התם ביום הכפורים יעמד חי לפני ה׳ לכפר עליו וגו׳ (ויקרא טו) מה להלן בכפרת דברים וביום כדיליף לקמן אף כאן בכפרת דברים וביום: **למליקה.** של עוף: **לקבלה.** לקבלת הדם: **להזיה.** לזריקת הדם והזייתם פריים הנשרפין וחטאות הפנימיות שהיא זריקה שלהן: **גמ׳ בכפרת דברים.** וידוי. במס׳ יומא (דף לו:) מסיים לה אתה אומר בכפרת דברים לו אינו אלא בכפרת דמים הרי הוא אומר ושחט את פר החטאת אשר לו ד) למדנו שעדיין לא נשחט הפר: **כי ביום הזה יכפר עליכם.** אלמא כפרתו ביום: **והניף והקריב.** והקרבה היא הגשה דאי אפשר לומר הן הקרבה היא הקטרת הקומץ דהא כתיב בתריה וקמץ והקטיר ומה היא הגשה מגיש את המנחה ומגיעה בקרן מערבית דרומית של מזבח כנגד חודה של קרן ואח״כ קומץ ומקריבו אי ליף לה במסכת סוטה (דף יד:) ובמנחות (דף יט:): **לקמיצה ולהקטרה.** בהקטרת קומץ קאמר שהיא במנחה כנגד זריקת דם בזבחים ואינה כשרה אלא ביום אבל הקטר חלבים ואברים תנן במתני׳ דכשרים כל הלילה: **ביום צוותו.** להקריב את קרבניהם וכל הני הקרבת הקרבן נינהו דאילו הקטרת קומץ הקרבה (ה) היא וקמיצה איתקש להקטרה דכתיב וקמץ והקטיר. מליקת עוף מליקתו והזייתו כאחת והזייתו היא הקרבתו. קבלת דם הקרבה קרי לה דאמר מר (חגיגה דף יח.) והקריבו זו קבלת הדם. א״ג להקריב כל צורכי הקרבה קמיצה ומליקה וקבלה טולן צרכי הקרבה הן ואי אפשר אלא הן אבל הגשה ותנופה אינן מעכבין:

משפט

ג) ברכות ב: פסחים ב., ב) [ברכות ס״ס, ג) [ל״ל יהיו], ד) [ל״ל מתמר והיום מלאכה], ה) [ל״ל והיו], ו) [מוסיף לח.], ז) מנחות עב., ח) [הא דלא תנא נמי להרמה עי׳ תוס׳ יומא כ: תוס׳ ד״ה אלא ותוספות זבחים פו: ד״ה אלא], ט) [ל״ל רב יוסף], י) יומא לו:, כ) [טוטה יח: ע״ש בתוספות ד״ה מה משפט וכו׳ שדמו פרש״י ומפרשים באופן אחר], ל) [שיין לע״ל], מ) [ל״ל והיו כי׳ תמתר והיום מלאכה], נ) [בפסחים ד.], ס) [ויקרא טז], ע) [וע״ע תוספות פסחים כ. ד״ה והא], ק) [ל״ל אינו מוידוי], ר) [עיין תוספות מנחות ט. ד״ה מקמילה], ש) שיין לעמתני׳, ת) [עי׳ תוספות מנחות סו. סד״ה זכר למקדש].

הגהות הב״ח

(א) רש״י ד״ה ביום צוותו וכו׳ הקרבה משמע וקמילה: (ב) תוס׳ ד״ה כל הלילה וכו׳ לפי שאין עתה אלא הזכרה לבנין:

מוסף רש״י

למאיר ובא קראו יום. משעה שמתחיל להאיר (פסחים ב:). ואינהו מקדמי. משכימים קודם היום, דאמרת יום לא הוי עד הנץ החמה יהא מקדימין מעלות השחר, דהוי כמו הלכך ה׳ מילין (ברכות ב ע״ש פסחים צב.). ומחשכי. ועושין מלאכה בלילה משקיעת החמה עד לאת שכוכבים (ברכות שם). ת״ש והיו לנו הלילה משמר והיום מלאכה. מדקאמר והיום מלאכה אלמא האי דעבר מעלות השחר עד לאת הכוכבים יממא הוא (שם). ולמוספין. ונלבב שיקדמו מוספין לתמיד של בין הערבים, דאמר מר עליה הבאים כל הקרבנות מוקם (תמורה יד.). ולהקטר חלבים ואברים. מה שמתעכל מן המזבח מחזיר כל הלילה (מנחות עב.). דבר שמצותו ביום. כגון שחיטה וזריקת דמים דכתיב ביום צוותו את בני ישראל וגו׳ (שם). יום תרועה יהיה לכם. יום ולא לילה (ר״ה כח ועי״ש לז.).

רבינו חננאל

וכולן שעשו משעלה עמוד השחר כשר. שנאמר ואנחנו עושים במלאכה [ו]חצים מחזיקים ברמחים מעלות השחר עד צאת הכוכבים, שמע מינה מעלות השחר ועד צאת הכוכבים יום הוא, שנאמר והיום למלאכה, כלומר לא היו עושים מלאכה אלא ביום. [מתני׳] כל היום כשר לקריאת המגילה כו׳. ירושלמי לקריאת המגילה, [שנא׳] ביום אשר שברו אויבי היהודים וגו׳. לקריאת ההלל, שנאמר זה היום עשה ה׳. לתקיעת שופר, שנאמר יום תרועה יהיה לכם. למוספין שנא׳ ביום צוותו את בני ישראל. ואיתקש תפלת המוספין למוספין. לנטילת לולב, שנאמר ולקחתם לכם ביום הראשון וגו׳. פי׳ לוידוי הפרים ולוידוי המעשר ולוידוי יום הכיפורים, לסמיכה, לשחיטה ולתנופה ולכפרה ולהגשה, לקמיצה ולהקטרה, למליקה ולקבלה, להזאה.

**משפט ביום.** דכתיב והיה ביום הנחילו את בניו (דברים כא) לורעה כל הפרשה כולה להיות דין במס' סנהדרין נפ' אחד דיני ממונות (דף לד:): ט)**לעברת מצורע.** בנפרים ועץ ארז ואזוב ושני תולעת: **דאמר מר קצירה וספירה בלילה.** ויליף לה במס' מנחות מקרא: **כל הלילה עד הבוקר.** על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבוקר: **וכו' יוסי.** דאמר במסכת מנחות אפילו סילק את הישנה שחרית וסידר את החדשה ערבית אף זו היתה תמיד ומהו תמיד שלא ילין שולחן בלא לחם אבל לרבנן טפחו של זה מסדר בלד טפחו של מסלק:

## הדרן עלך הקורא למפרע

**הקורא. עומד ויושב.** אם רצה עומד אם רצה יושב:

**קרא'ה שנים.** יחד יצאו ולא אמרינן אין שני קולות נשמעין כאחד: **לא יברך.** אין צריך לברך: **בשני וחמישי בשבת ובשבת במנחה.** עזרא תיקן שיהו קורין בשני וחמישי בבבא קמא בפרק מרובה (דף פב.) והכא אשמעינן דבשבת הן כהן ולוי וישראל: **ואין מוסיפין עליהן.** שלא יקשה לגבור מפני שהן ימי מלאכה ובשבת במנחה סמוך לחשיכה הוא שהרי כל היום היו רגילין לדרוש: **ואין מפטירין.** משום האי טעמא גופיה: **הפותח והסותם.** בגמ' ב) מפרש: **ואין מוסיפין עליהן.** בראשי חדשים ומול המועד נמי איכא ביטול מלאכה דמלאכת דבר האבד מותרת: **גמ' מה שאין כן בתורה.** שאין קורין בתורה בגבור מיושב: **בציבור.** נאמר בהקב"ה בבאדם שיכול להאמר בו כן: **שלא ישב על גבי המטה.** שלא לו שייסה על גבי המטה לו שייסה על גבי קרקע: **ולומד.** מפי הגבורה: **יושב ושונה.** שניה לבדו מה שלמד: **רבות.** דברים רבים ונומים שאדם מהיר לשמען ובלבד

**ולהקטר** חלבים (ב) כל הלילה עד הבוקר. והיינו דוקא שנתעכלו האברים קודם חצות שאלנה בהן האור אבל אם לא נתעכלו בהן אין ג) נמשכין אחר חצות כדאמר ר' יוחנן סוף פ"ק דיומא (דף כ:): **לאתויי אבילת פסחים ודלא ברבי אלעזר** ב"ע. מ"מ נראה דהלכה כר' אלעזר דהא איכא סתמא בערבי פסחים (פסחים קכ: ופס) דקאי כוותיה דתנן הפסח אחר חצות מטמא את הידים וכן משנה באיזהו מקומן (זבחים דף נו:) וסתמא בסוף פ"ק דברכות (דף ט.) גבי מעשה ובאו בניו של רבן גמליאל מבית המשתה וכו' אמר להם כל מה שאמרו חכמים עד חצות מצומן עד שיעלה עמוד השחר ואילו אכילת פסחים לא קתני ומוקי לה בראב"ע דאמר עד חצות וא"כ צריך למהר לאכול מצה בלילי פסחים קודם חצות ואפילו מצה של אפיקומן שהרי חיוב מצה בזמן הזה הוה דאורייתא מ) אבל בהגל של אחר אפיקומן אין להחמיר כל כך שהרי מדרבנן הוא:

## הדרן עלך הקורא למפרע

**הקורא.** ואין מפטירין בנביא. קשיא לר"ת דהא בפרק במה מדליקין (שבת דף כד. ופס) אמר רב אחדבוי (ג) שאלמלא שבת אין נביא במנחה ביום טוב שאל להיות בשבת וצריך לומר טוב דאפילו דקאמר התם דמפטיר בנביא במנחה בשבת כשאל ביו"ט ולא דוקא נביא אלא רוצה לומר בכתובים כדאמרינן פרק כל כתבי (פס קטז:) בנהרדעא פסקי סדרא בכתובים במנחה בשבת ופסקי היינו הפטרה ומקומות יש שנוהגין לעשות כן והטעם שמפטיר במנחה בתענית ולא בשחרית משום דכתיב בה שמרו משפט ועשו לדקה (ישעיה נו) ואגרת דתענית לדקת מ) לעת ערב ומש"ה נכון לאומרו בערב אחר שעשו לדקה:

**הפותח** והחותם בתורה מברך לפניה ולאחריה. קשיא לאמאי תנא הך מילתא הכא ג' פעמים דהא בחד זימנא סגיא וי"ל דהוה סלקא דעתן דכל דטפי מילתא מחבריה מברך לפניה ולאחריה מש"ה אצטריך למתני בכולהו:

**אלמלא** מקרא כתוב. קשיא שיש אלמלא שרוצה לומר אילו לא כגון הכא וכגון אלמלא אגרות הראשונות (לעיל דף יב:) וכן הרבה ויש אלמלא שרוצה לומר אילו היה אלמלא נגדה לחנניה מישאל ועזריה (כתובות דף נג:) וכן אלמלא לוי אתה וכו' (לקמן דף כד:) ומאי שנא ואומר ר"ת דהיכא שיש אל"ף בסוף אלמלא רוצה לומר אילו לא והיכא דאמר' אלמלי ביו"ד רוצה לומר אילו היה:

תנא

---

מה משפט ביום אף כאן ביום: ולעריפת העגלה: אמרי דבי רבי ינאי ג) בפרה כתיב בה בקדשים: ולטהרת מצורע: דכתיב [2]זאת תהיה תורת המצורע ביום טהרתו: כל הלילה כשר לקצירת העומר וכו': דאמר מר ג) קצירה [8]וספירה בלילה והבאה ביום: ולהקטר חלבים ואברים: דכתיב [3]כל הלילה עד הבוקר: זה הכלל דבר שמצותו ביום כשר כל היום: זה הכלל לאתויי מאי לאתויי סידור בזיכין וסלוק בזיכין וכר' יוסי דתניא [7]רבי יוסי אומר סילק את הישנה שחרית וסידר את החדשה ערבית אין בכך כלום ומה אני מקיים [6][4](לפני ה' תמיד) שלא [9]יהא שולחן בלא לחם: דבר שמצותו בלילה כשר כל הלילה: לאתויי מאי [5]לאתויי אכילת פסחים ודלא כר' אלעזר בן עזריה דתניא [10]ואכלו את הבשר בלילה הזה א"ר אלעזר בן עזריה נאמר כאן בלילה הזה ונאמר להלן [6]ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה מה להלן עד חצות אף כאן עד חצות:

## הדרן עלך הקורא למפרע

**הקורא** [1]את המגילה עומד ויושב קראה אחד קראוה שנים יצאו מקום שנהגו לברך יברך ושלא לברך לא יברך [2]בשני וחמישי בשבת במנחה קורין שלשה אין פוחתין מהן ואין מוסיפין עליהן ואין מפטירין בנביא הפותח והחותם בתורה מברך לפניה ולאחריה [3]בראשי חדשים [4]ובחולו של מועד קורין ארבעה אין פוחתין מהן ואין מוסיפין עליהן ואין מפטירין בנביא הפותח והחותם בתורה מברך לפניה ולאחריה זה הכלל כל שיש בו מוסף ואינו יום טוב קורין ארבעה [5]ביום טוב חמשה [6]ביוה"כ ששה [7]בשבת שבעה אין פוחתין מהן [8]אבל מוסיפין עליהן [9]ומפטירין בנביא הפותח והחותם בתורה מברך לפניה ולאחריה: **גמ'** תנא [1]מה שאין כן בתורה מנהני מילי אמר רבי אבהו דאמר קרא [2]ואתה פה עמד עמדי ואמר רבי אבהו [3]אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו בביכול אף הקב"ה בעמידה וא"ר אבהו [4]מנין לרב שלא ישב על גבי מטה וישנה לתלמידו על גבי קרקע שנאמר ואתה פה עמד עמדי ת"ר [5]מימות משה ועד רבן גמליאל לא היו למדין תורה אלא מעומד משמת רבן גמליאל ירד חולי לעולם והיו למדין תורה מיושב והיינו דתנן [6]משמת רבן גמליאל [7] בטל כבוד תורה כתוב אחד אומר [8]ואשב בהר וכתוב אחד אומר [9]ואנכי עמדתי בהר אמר רב עומד ולומד יושב ושונה ר' חנינא אמר לא עומד ולא יושב אלא שוחה רבי יוחנן אמר אין ישיבה אלא לשון עכבה שנאמר [10]ותשבו בקדש ימים רבים אמר רבא אמר רבות מעומד וקשות מיושב: קראה אחד קראוה שנים יצאו וכו':

תנא

---

נז א מיי' פ"ז מהלכות תמידין הלכה ו וכן סמג עשין כ טוש"ע א"ח סימן תפט סעיף א:

נח ב מיי' פ"ח מהל' קרבן פסח הלכה טו סמג עשין רכו:

**א** ג מיי' פ"כ מהלכות מגילה הלכה ז סמג עשין מד"ס ד טוש"ע א"ח סי' תכל סעיף א (ב):

**ב** ד מיי' פ"כ מהלכות תפלה הלכה טז טור ש"ע א"ח סי' קלה סעיף א:

ג ה מיי' שם טוש"ע א"ח סימן תכג סעיף א:

ד ו מיי' שם טוש"ע א"ח סי' תרסג סעיף א:

ה ז מיי' שם טוש"ע א"ח סי' תפח סעיף ג ומי' תלד סעיף א:

ו ח מיי' שם טוש"ע א"ח סימן תרכא סעיף א:

ז ט י מיי' שם טוש"ע א"ח סי' רפב סעיף א:

ח כ מיי' שם הלכה כ טוש"ע שם סעיף ד יומין פתח סעיף ג ומין תלד סעיף א וסי' תרכא סעיף א:

**ט** ל מיי' שם הלכה יא טוש"ע א"ח סי' קמא סעיף א:

י מ מיי' פ"ד מהלכות ת"ת הלכה כ טוש"ע י"ד סי' רמו סעיף ט:

**יא** נ מיי' שם:

---

## תורה אור השלם

1. כֹּפֶר לְעִמֶּךָ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר פָּדִיתָ יְיָ וְאַל תִּתֵּן דָּם נָקִי בְּקֶרֶב עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וְנִכַּפֶּר לָהֶם הַדָּם: דברים כא ח
2. זֹאת תִּהְיֶה תּוֹרַת הַמְּצֹרָע בְּיוֹם טָהֳרָתוֹ וְהוּבָא אֶל הַכֹּהֵן: ויקרא יד ב
3. צַו אֶת אַהֲרֹן וְאֶת בָּנָיו לֵאמֹר זֹאת תּוֹרַת הָעֹלָה הוּא הָעֹלָה עַל מוֹקְדָהּ עַל הַמִּזְבֵּחַ כָּל הַלַּיְלָה עַד הַבֹּקֶר וְאֵשׁ הַמִּזְבֵּחַ תּוּקַד בּוֹ: ויקרא ו ב
4. וְנָתַתָּ עַל הַשֻּׁלְחָן לֶחֶם פָּנִים לְפָנַי תָּמִיד: שמות כה ל
5. וְאָכְלוּ אֶת הַבָּשָׂר בַּלַּיְלָה הַזֶּה צְלִי אֵשׁ וּמַצּוֹת עַל מְרֹרִים יֹאכְלֻהוּ: שמות יב ח
6. וְעָבַרְתִּי בְאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּלַּיְלָה הַזֶּה וְהִכֵּיתִי כָל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מֵאָדָם וְעַד בְּהֵמָה וּבְכָל אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֶעֱשֶׂה שְׁפָטִים אֲנִי יְיָ: שמות יב יב
7. וְאַתָּה פֹּה עָמֹד עִמָּדִי וַאֲדַבְּרָה אֵלֶיךָ אֶת כָּל הַמִּצְוָה וְהַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תְּלַמְּדֵם וְעָשׂוּ בָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִכִי נֹתֵן לָהֶם לְרִשְׁתָּהּ: דברים ה כז
8. בָּעֲלֹתִי הָהָרָה לְקַחַת לוּחֹת הָאֲבָנִים לוּחֹת הַבְּרִית אֲשֶׁר כָּרַת יְיָ עִמָּכֶם וָאֵשֵׁב בָּהָר אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה לֶחֶם לֹא אָכַלְתִּי וּמַיִם לֹא שָׁתִיתִי: דברים ט ט
9. וְאָנֹכִי עָמַדְתִּי בָהָר כַּיָּמִים הָרִאשֹׁנִים אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה וַיִּשְׁמַע יְיָ אֵלַי גַּם בַּפַּעַם הַהוּא לֹא אָבָה יְיָ הַשְׁחִיתֶךָ: דברים י י
10. וַתֵּשְׁבוּ בְּקֶדֶשׁ יָמִים רַבִּים כַּיָּמִים אֲשֶׁר יָשַׁבְתֶּם: דברים א מו

---

## גליון הש"ס

גמ' **אלמלא מקרא כתוב.** כ"ה לף יז ע"ב סוטה דף יג ע"ב:

## הגהות הב"ח

(א) גמ' משמת רבן גמליאל הזקן בטל: (ב) תוס' ד"ה ולהקטר מלבים דכתיב כל וכו' אבל אם לא שלטה בהן האור אין נמשכין: (ג) שם ד"ה הקורא וכו' אמר רב אחדבוי ביו"ט שהל להיות בשבת שאלמלא שבת אין נביא במנחה יכ"ל לומר כו' במנחה בשבת לא דוקא נביא כל"ל ותיבות כשאל ביו"ט ומתק:

## מוסף רש"י

בפרה כתיב בה. בפר לעמך ישראל (קדושין נ. ע"ז נט. חולין יא.). **קצירה וספירה בלילה.** דקצירה לא מני אלא לרוי בלילה דתמימות בעינן, וקצירה לא מני אלא לרוי קודם ספירה כדכתיב (דברים טז) מהחל תרמש יגי', **והבאה ביום.** דכתיב (ויקרא כג) מיום הביאכם, וספירה מקרבי הבאה דביום, דהא מיום הביאכם כתיב ולא משעת הביאכם ויהיו דמשמה מבערב יום הביאכם הוא (מנחות טו.). **סילק את הישנה.** דערבית שעמדי שם בשבת זו (מנחות צט.). הדרן עלך הקורא למפרע לא היו למדין תורה אלא מעומד. שעד שמת הוא היה בראשות בעולם (סוטה מט.).

## רבינו חננאל

להשקאת סוטה, לעריפת העגלה, לטהר את המצורע. אלו כולן כשרים כל היום. כל הלילה כשר לקצירת העומר ולהקטיר חלבין ואימוריין. זה הכלל דבר שמצותו ביום כשר כל היום לאיתויי סידור בזיכין וכר' יוסי, דתניא ר' יוסי אומר אפילו סילק לחם הפנים הישנה שחרית וסידר החדשה ערבית אין בכך כלום, ומה אני מקיים לחם הפנים לפני תמיד. שלא ילין שולחן בלא לחם. כל דבר שמצותו בלילה כשר כל הלילה. לאתויי אכילת פסחים ודלא כר' אלעזר בן עזריה דתנו אכלו את הבשר בלילה הזה. אמר ר' אחא זה סדר התמיד לעבודת בית אלהינו, בין כהול בין בשבת. **הדרן עלך הקורא את המגילה** פרק שלישי הקורא עומד ויושב יצא. תנא מה שאין כן בתורה, שנאמר ואתה פה עמוד עמדי. אמר רב מנין לרב שלא ישב על גבי מיטה ותלמיד על גבי קרקע וישנה, שנאמר ואתה פה עמוד [עמדי], כלומר התלמיד כמו הרב. ת"ר מימות [משה] ועד [רבן גמליאל היו למדין תורה מעומד, משמת רבן גמליאל ירד חולי לעולם והתחילו לישב ולשנות. והיינו דתנן במסכת סוטה משמת רבן גמליאל בטל כבוד תורה. כתוב אחד אומר ואשב בהר ארבעים יום, וכתוב אחד אומר ואנכי עמדתי בהר. ואסיקנא רבות מעומד וקשות מיושב. **מתני'** קרא(ה) אחד את המגילה או קראוה שנים ביחד יצאו.

# כא: הקורא עומד פרק שלישי מגילה



**תנא** מה שאין כן בתורה. פירוש שאין קורא אלא אחד מכאן קשיא למה שפירש רבינו משולם בפרק קמא דבבא בתרא (דף טו. ד"ה ובהקומץ רבה (מגמות דף ל: ושם) דשמועה פסוקים שבתורה יחיד קורא אותן פירוש יחיד קורא אותן שלא יקרא שליח לצבור עמו בפרשת ויעל משה כשאותמין את התורה וקשיא שהרי בימיהם לא היה שליח לצבור קורא עמהם כדאמר הכא ועכשיו נמי לא התקינו אלא שלא לבייש מי שאין יודע לקרות לכך נראה כמו שפירש רש"י בהקומץ יחיד קורא אותן לבדו ולא יהיו שנים מפסיקין וקוראין באותן שמונה פסוקים [ב] שמתחילין מועל לפי שהוא תחילת הפרשה [ג]):

**ובמגילה** אפילו עשרה קורין [ד] ועשרה מתרגמין. רש"י מוחק מתרגמין לפי שאין מתרגמין תרגום בכתובים ובחנם מחקו דודאי יש תרגום אבל לא עשאו יהודאתן אלא מימי התגאים נעשה [ה]):

**כנגד** תורה נביאים וכתובים. קשה דהא לקמן (דף כג.) אמר כנגד [1] שומרי הסף וי"ל דהתם לא הוי עיקר התקנה דהא לא תקנו ארבעה כנגד הא שלשה שומרי הסף וקרים אחד ואיתא בירושלמי איכא קרים אחד שיושב [ו] ומתרגם ההלכות ומעמידן על עקרן ואפ"ה לא תקנו כנגדו ש"מ דעיקר התקנה לא היתה אלא כנגד תורה ונביאים וכתובים: **אין** פוחתין מעשרה פסוקים בבהב"נ.

וא"ת והרי פרשת עמלק דליכא אלא תשעה פסוקים י"ל דשאני פרשת עמלק דקידרא דיומא הוא ומפסיק עניינא ביה ומש"ה אין לחוש דהכי נמי אמרינן לקמן (דף כג.) דאין מפטירין בחות מכ"א פסוקים והיכא דסליק עניינא קורין שפיר בפחות: אין

**תנא** [א]מה שאין כן בתורה [ב]תנו רבנן [ג]בתורה אחד קורא ואחד מתרגם ובלבד שלא יהא אחד קורא ושנים מתרגמין [ד]ובנביא אחד קורא ושנים מתרגמין ובלבד שלא יהו שנים קורין ושנים מתרגמין [ה]ובהלל [ו]ובמגילה אפילו עשרה קורין [ז] ועשרה מתרגמין מאי טעמא כיון דחביבה יהבי דעתייהו ושמעי: [ח]מקום שנהגו לברך יברך: אמר אביי [ט]לא שנו אלא לאחריה אבל לפניה מצוה לברך דאמר רב יהודה אמר שמואל [י]כל המצות כולן מברך עליהן עובר לעשייתן מאי משמע דהאי עובר לישנא דאקדומי הוא אמר רב נחמן בר יצחק אמר קרא [יא]ירץ אחימעץ דרך הככר ויעבר את הכושי אביי אמר מהכא [1]והוא עבר לפניהם ואיבעית אימא מהכא [2]ויעבר מלכם לפניהם וה' בראשם [3]לפניה מאי מברך רב ששת מקטרזיא איקלע לקמיה דרב אשי ובריך מג"ח לאחריה מאי מברך [יב]ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם [יג](האל) הרב את ריבנו והדן את דיננו והנוקם את נקמתנו והנפרע לנו מצרינו והמשלם גמול לכל אויבי נפשנו ברוך אתה ה' הנפרע לישראל מכל צריהם רבא אמר האל המושיע אמר רב פפא [יד]הלכך נימרינהו לתרוייהו ברוך אתה ה' הנפרע לישראל מכל צריהם האל המושיע: בשני ובחמישי בשבת במנחה קורין שלשה וכו': הני שלשה כנגד מי [טו]אמר רב אסי כנגד תורה נביאים וכתובים רבא אמר כנגד כהנים לוים וישראלים אלא הא דתני רב שימי [2]אין פוחתין מי' פסוקים בבית הכנסת וידבר עולה מן המנין הני עשרה כנגד מי א"ר יהושע בן לוי [טז]כנגד עשרה בטלנין שבבית הכנסת רב יוסף אמר [יז]כנגד עשרת הדברות שנאמרו למשה בסיני [יח](רבי לוי אמר כנגד עשרה הילולין שאמר דוד בספר תהלים) [יט]ורבי יוחנן אמר כנגד עשרה מאמרות שבהן נברא העולם הי נינהו ויאמר דבראשית הני תשעה הוו בראשית נמי מאמר הוא דכתיב [4]בדבר ה' שמים נעשו וברוח פיו כל צבאם אמר רבא [כא]ראשון שקרא ד' משובח שני שקרא ד' משובח שלישי שקרא ד' משובח ראשון שקרא ד' משובח דתנן [כב]בשלש קופות של שלש [כג] סאין שבהן תורמין את הלשכה והיה כתוב עליהן אב"ג [כד]לידע איזו מהן נתרמה ראשון להקריב ממנה ראשון שמצוה בראשון אמצעי שקרא ארבעה משובח דתניא [כה]אל מול פני המנורה יאירו [כו]מלמד שמצדד פניהם כלפי נר מערבי ונר מערבי כלפי שכינה ואמר [כז]רבי יוחנן מכאן שאמצעי משובח ואחרון שקרא ארבעה משובח משום [כח]מעלין בקדש ולא מורידין רב פפא איקלע לבי כנישתא דאבי גובר וקרא ראשון ארבעה ושבחיה רב פפא: אין פוחתין מהן ואין מוסיפין: תנא הפותח מברך לפניה והחותם מברך לאחריה [כט]והאידנא דכולהו מברכי לפניה ולאחריה היינו טעמא דתקינו רבנן גזירה משום הנכנסין ומשום היוצאין: בראשי חדשים ובחולו של מועד קורין ארבעה וכו': בעא מיניה עולא בר רב מרבא פרשת ראש חודש כיצד קורין אותה [כא]צו את בני ישראל ואמרת אליהם את קרבני לחמי דהויין תמניא פסוקי היכי נעביד ניקרי תרי תלתא תלתא פסוקין פשו להו תרי [כב]ואין משיירין בפרשה פחות משלשה פסוקין ניקרי ארבעה ארבעה פשו להו שבעה וביום השבת הויין תרי ובראשי חדשיכם הויין חמשה היכי נעביד ניקרי תרי מהא וחד מהנך אין

**ובלבד שלא יהא אחד קורא ושנים מתרגמין.** וכל שכן שאין שנים קורין. וטעמא משום דתרי קלי לא מיתתמי: **וכנביא אפילו אחד קורא ושנים מתרגמין.** שהתרגום אינו אלא להשמיע לנשים ועמי הארץ שאינן מכירין בלשון הקודש והתרגום הוא לעז הבבליים ובתרגום של תורה צריכין אנו לחזור שיהי מבינין את המצות אבל בשל נביאים לא קפדי עלייהו כולי האי: **ועשרה מתרגמין.** (ג) לא גרסינן שאין תרגום בכתובים: **ויעבר את הכושי.** ויקדש את הכושי: **מקטרזיא.** מקום: **מג"ח.** על מקרא מגילה ושעשה נסים ושהחייינו: **וידבר עולה מן המנין.** וידבר ה' אל משה לאמר אע"פ שאין ללמוד ממנו כלום: **כראשים נמי.** דמשמעי בשמים ובארץ (ד) דכתיב בדבר ה' שמים נעשו וברוח פיו כל צבאם: **מאמר הוא.** אף הן במאמר נברא: **מערבי.** הוא נר אמצעי למאן דאמר נרות לפין ולרום מונחין הוי אמצעי משום קימעא כלפי מערב חוץ משאר נרות דלמאן דאמר מערב ומזרח מונחין לא משום דהוי מערבי השני כלפי מזרח הכי איתא במנחות: **תורמין.** כהנים את הלשכה. נוטלין משקלי שנה זו לתוכה לקנות מהן קרבנות לצור לכל השנה: **אל מול פני המנורה יאירו שבעה הנרות.** למול פני נר שבגוף המנורה שהוא אמצעי היה מלדד פני שאר הנרות: **ראשון.** מן שלשה שקלא ארבעה פסוקים משובח וכן שני וכן שליש אם לא עשה הראשון ועשה השני או אם לא קראו לא הראשון ולא השני ארבעה פסוקים וקרא אותן השלישי משובח ואם יש להן ריוח בפרשה וקראו כל אחד ארבעה פסוקים כולן משובחין: **משוס הנכנסין.** שאם יכנס אדם לבית הכנסת אחר שביקר ראשון ואם לא ישמע את האחרים מברכין יאמר אין ברכה בתורה לפניה: **ומשוס היוצאין.** ולא שמעו את החותם מברך לאחריה והראשונים לא ברכו יאמרו היוצאים אין ברכה בתורה לאחריה: **כילד קורין.** בד' בני אדם: **אין משיירין בפרשה כו'.** לקמן (ט) מפרש טעמא. ואין מתחילין בה ומפרש טעמא: לקמן (ו) אמרינן לה ומפרש טעמא: ליקרי

---

**יב** א מיי' פי"ב מהל' תפלה הלכה ו טור ש"ע א"ח סי' קמ"ד סעיף ב:
**יג** ב מיי' שם הלכה יא:
**יד** ג מיי' שם הלכה יג:
**טו** ד טוש"ע א"ח סי' תמח סעיף ב וסימן תרמד סעיף ב:
**טז** ה מיי' פי"ב מהלכות מגילה הלכה ז טור ש"ע א"ח סי' תכ"ל סעיף ב:
**יז** ו ז מיי' פי"א שם הלכה ג טוש"ע א"ח סי' תכ"ל סעיף א:
**יח** ח מיי' פי"א מהלכות ברכות הלכה ג [ג ופ"ד מהל' תפילין הל"ז] טור ש"ע א"ח סימן כה סעיף ה [וסי' קמח סעי' א]:
**יט** ט י מיי' פי"א מהל' מגילה הלכה ג טור ש"ע א"ח סימן תכ"ל סעיף א:
**כ** כ מיי' פי"ב מהלכות תפלה הלכה ג סמג עשין יט טוש"ע א"ח סי' קלו סעיף א:
**כא** ל מיי' שם הלכה ד טוש"ע א"ח שם סעיף ב:
**כב** מ מיי' פי"ב מהלכות שקלים הלכה ז:
**כג** נ מיי' פי"ב מהלכות בית הבחירה הל"א:
**כד** ס מיי' פי"ד מהלכות כלי המקדש הל' כא:
**כה** ע מיי' פי"ב מהל' תפלה הלכה ה טור ש"ע א"ח סי' קלו סעיף ד:
**כו** פ מיי' שם ה"ג טוש"ע א"ח סי' קלו סעיף א:

---

## תורה אור השלם

1. וידי מה ארון ויאמר לו רוץ וָרֵץ אחימעץ דֶּרֶךְ הַכִּכָּר וַיַּעֲבֹר אֶת הַכּוּשִׁי: שמואל ב יח כג
2. וְהוּא עֹבֵר לִפְנֵיהֶם וַיִּשְׁתַּחוּ אַרְצָה שֶׁבַע פְּעָמִים עַד גִּשְׁתּוֹ עַד אֲחִיו: בראשית לג ג
3. עֹלֶה הַפֶּרֶץ לִפְנֵיהֶם פָּרְצוּ וַיַּעַבְרוּ שַׁעַר וַיֵּצְאוּ בּוֹ וַיַּעֲבֹר מַלְכָּם לִפְנֵיהֶם וְיְיָ בְּרֹאשָׁם: מיכה ב יג
4. בִּדְבַר יְיָ שָׁמַיִם נַעֲשׂוּ וּבְרוּחַ פִּיו כָּל צְבָאָם:
תהלים לג ו
5. דַּבֵּר אֶל אַהֲרֹן וְאָמַרְתָּ אֵלָיו בְּהַעֲלֹתְךָ אֶת הַנֵּרֹת אֶל מוּל פְּנֵי הַמְּנוֹרָה יָאִירוּ שִׁבְעַת הַנֵּרוֹת:
כמדבר ח ב
6. צַו אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אֶת קָרְבָּנִי לַחְמִי לְאִשַּׁי רֵיחַ נִיחֹחִי תִּשְׁמְרוּ לְהַקְרִיב לִי בְּמוֹעֲדוֹ: במדבר כח ב

---

## רבינו חננאל

תנא מה שאין כן בתורה. ת"ר [בתורה] אחד קורא ואחד מתרגם ובלבד שלא יהו שנים קורין או שנים מתרגמין, ובנביא אחד קורא ושנים מתרגמין ובלבד שלא יהו שנים קורין, ובהלל ובמגילה אפי' עשרה קורין ועשרה מתרגמין יצאו. מאי טעמא כיון דחביבא להו מכוונין דעתייהו. מקום שנהגו לברך יברך [שלא יברך לא יברך]. הני מילי לאחריה אבל לפניה מצוה לברך. דקיימא לן כל המצות מברך עליהן עובר לעשייתן, ופרשינן דהאי עובר לישנא דאקדומי הוא, כדכתיב (וילך) ויעבר את הכושי. ומברך לפניה מג"ח סימן. ולאחריה מברך האל הרב את ריבינו והדין את דיינינו כו', וחותם בירוך הנפרע לישראל מכל צריהן האל המושיע. **מתני'** בשני ובחמישי וכמנחה בשבת קורין ג' אין פוחתין [מדין] ואין מוספין עליהן ואין מפטיירין בנביא. והני ג' כנגד כהנים לוים וישראלים. אין פוחתין מעשרה פסוקים בבית הכנסת. וידבר עולה מן המנין. והני עשרה כנגד עשרת הדיברות שנאמרו למשה בסיני. ר' יוחנן אמר כנגד עשרה מאמרות שבהן נברא העולם, ובראשית נמי מאמר הוא שנאמר בדבר ה' שמים נעשו. אמר רבא ראשון שקרא ארבעה משובח. דתניא אמר ר' יוסי למה היה כתוב בקופות שתורמין בהן את הלשכה א'ב'ג' לידע איזה מהן נתרמה ראשון שמצות בראשון.

---

## הגהות הב"ח

(א) גמ' שאר קורין (ועשרה מתרגמין) תא"מ וכ"כ ס"ל אין זה: (ב) שם בשלש קופות של שלש שלש סאין תורמין כ"ל ותיבת שבהן נמחק: (ג) רש"י ד"ה ועשרה מתרגמין. נ"ב עיין לעיל דף ג ע"א: (ד) ד"ה בראשית יכו' ובאמרן מאמר הוא אף הן במאמר נבראו דכתיב בדבר וכו' כל צבאם הס"ד ואח"כ מה"ד ראשון מן שלשה וכו' משומדין הס"ד ואח"כ מה"ד תורמין את הלשכה הכהנים נותנין וכו' לכל שנה הס"ד ואח"כ מה"ד מול וכו' שאר הנרות הס"ד ואח"כ מה"ד נר מערבי וכו' בממנות הס"ד ואח"כ מה"ד משום הנכנסין: (ה) תוס' ד"ה ובמגילה יכו' רש"י מוחק ועשרה מתרגמין: (ו) ד"ה כנגד יכו' כנגד שלשה שומרי הסף וכו' דהא לא תקנו תרבעה שלשה כנגד שלשה שומרי הסף ואחד כנגד קרים אחד שאין ביירושלים שיושב ומתקן ההלכות ומעמידן על עקרן אלא ס"ים אחד ואפילו הכי:

## מוסף רש"י

עובר לעשייתן. קידם, כמו ויעבור את הכושי, קדמני (פסחים ז:). ויעבר את הכושי. קדמו לרוץ לפני (סוכה לט:). ויעבר מלכם לפניהם. יקדים ליכנס כולם (פסחים ז:). כנגד עשרה בטלנין. (פסחים ז:).

---

אדם כשרים נטלין ממלאכתן לעסוק בצרכי צבור ילכו קימעין בבית הכנסת כדי שיהיו מצוין עשרה לעת התפלה ומתפללין משל צבור (ב"ק פב:) שבטלין ממלאכתן, שיהו מלינין תמיד בבית הכנסת שחרית וערבית כדאמרינן במסכת ברכות (ו:) כיון שבא הקב"ה בבית הכנסת ולא מצא שם עשרה כו' (ילקו"ש ג). בראשית נמי מאמר הוא. ואף על גב דלא כתיב ביה ויאמר יהי שמים, כמאן דכתיב דמי, דבתמיהה נמי אינהי ולא כתיבי, כתיב בדבר ה' שמים נעשו (תה"ל לג). תורמין את הלשכה. שהשליכו לתוכה שקלים שהביאו בתחלה ומתמלאין הגזברין מהן שלש קופות לתרומה לקנות מהן קרבנות לצור תמידין ומוספין (יומא סב:). אל מול פני המנורה. אמצעי עומד על גופה של מנורה והשאר על הקנים, ומשמע מקרא דאותן שעל הקנים מלודות כלפי אותה של מערב (מנחות צח:). מכאן שאמצעי משובח. וקורא לארבעה והשאר ג' ג' (שם). מעלין בקדש ולא מורידין. מקרא ילפינן לה בתמצית בפרק שתי הלחם (שבת נא:).

מתרגמין, ובנביא אחד קורא ושנים מתרגמין ובלבד שלא יהו שנים קורין, ובהלל ובמגילה אפי' עשרה קורין ועשרה מתרגמין יצאו. מאי טעמא כיון דחביבא להו מכוונין דעתייהו. מקום שנהגו לברך יברך [שלא יברך לא יברך]. הני מילי לאחריה אבל לפניה מצוה לברך. דקיימא לן כל המצות מברך עליהן עובר לעשייתן, ופרשינן דהאי עובר לישנא דאקדומי הוא, כדכתיב (וילך) ויעבר את הכושי. ומברך לפניה מג"ח סימן. ולאחריה מברך האל הרב את ריבינו והדין את דיינינו כו', וחותם בירוך הנפרע לישראל מכל צריהן האל המושיע. **מתני'** בשני ובחמישי וכמנחה בשבת קורין ג' אין פוחתין [מדין] ואין מוספין עליהן ואין מפטיירין בנביא. והני ג' כנגד כהנים לוים וישראלים. אין פוחתין מעשרה פסוקים בבית הכנסת. וידבר עולה מן המנין. והני עשרה כנגד עשרת הדיברות שנאמרו למשה בסיני. ר' יוחנן אמר כנגד עשרה מאמרות שבהן נברא העולם, ובראשית נמי מאמר הוא שנאמר בדבר ה' שמים נעשו. אמר רבא ראשון שקרא ארבעה משובח. דתניא אמר ר' יוסי למה היה כתוב בקופות שתורמין בהן את הלשכה א'ב'ג' לידע איזה מהן נתרמה ראשון שמצות בראשון. פי' הקופה שהיה כתוב בה אל"ף היא היתה ראשונה ומן השקלים שבתוכה קונין הקרבנות ומקריבין עד שירשלמו. ועוד מן השניה ואחריה מן השלישית. אמצעי משובח, מעלין בקודש ולא מורידין. שיבח רב פפא לראשון שקרא ארבעה. הפותח והחותם בתורה מברך לפניה ולאחריה. אוקימנא גזירה משום הנכנסין ומשום היוצאין. דאי לאו גזירה הפיתח מברך לפניה ו[ה]חותם לאחריה בלבד. בראשי חדשים ובחולו של מועד קורין ארבעה. ומיבעי לן פרשת צו שהיא שמונה פסוקין היאך יקראו אותה שלשה בני אדם כו'.

ליקרי. שליש תרי מהא שני מקראות דפרשת ויציס השנת ותלתא קראי מבראשי חדשיכם פשו להו תרי וכו': **ביום הראשון.** גבי מעמדות תנן ליה במסכת תענית ביום הראשון נאחד בשבת: **דולג.** הסני מחזר ומתחיל פסוק שגמר בו שלפניו: **פוסק.** הראשון קורא חצי הפסוק השלישי ופוסקו: **גוירה משום הנכנסין.** שישמעו הסני מתחיל פסוק זה ויאמרו לא קרא ראשון אלא שני. וכן היושלין שישמעו את הראשון קורא שלשה ויצאו מבית הכנסת ויאמרו לא יקרא הסני אלא שניים: הכי גרסינן **קרא ראשון שלשה הסני קורא שניים מפרשה זו כו':** **למ"ד דולג גדלוג.** למאן דאמר (ד) פוסק ליכא למיפרך דהא קרא ראשון שלשה קתני דאי אפשר עוד לחזור: **שאני הכא דאפשר בהכי.** לקרות מפרשה זו לאחריה דהך מתניתא קיימא בשני ובחמישי שהוא יכול לקרות מה שירצה שהכל מעניו של יום: **כשם שאין מתחילין בפרשה בפחות משלשה פסוקים.** גזירה משום הנכנסין שיהו סבורים לא קרא זה אלא שני פסוקים של התחלת פרשה זו שהרי לא היו בבית הכנסת ולא שמעו שקרא מפרשה העליונה: **כך אין משיירין כו'.** גזירה משום היושלין שסבורין שהקורא אחריו של זה לא יקרא אלא שני פסוקים הנותרים: **שור דקא מחמיר אנא קמא.** דתני ושל חמשה ביחיד ולא אמרינן יקרא הראשון שלשה ויפסוק אם ילה: **נכנסין שביחי.** לפיכך החמירו יש אומרים בהתחלה: **שיולי משאיל.** כשישמע שקורא הסני שלשה מקראות והראשון לא קרא מפרשה זו אלא שנים ישאל היאך קרא הראשון שני פסוקים ולא יותר ויאמרו לו שקרא מפרשה העליונה: **הלכתא מאי.** נשאל מעמדות: **ואמלעי דולג.** אאם לא ידלג הוא יהא צריך (ה) להתחיל בפרשה פחות משלשה פסוקים ואם יקרא שלשה מן הסניה נמצא קורא כולה: **מוסף.** (ו) פסקא תפלת ענו ברכה יתירא: **מכדי רב גיסראל קרא.** שהרי רב לא היה לא כהן ולא לוי: **דהא רב הונא קרא בבהני.** במסכת גיטין בהניזקין (דף נט:): **הא איכא שמואל.** שהוא ממדינת בבל דבהנא הוא: **ודבר עיליוה.** נהוג היה להיות למעלה מרב כדאמרינן בפרק מרובה (ב"ק פ.) רב לא עייל לקמיה דשמואל: **ורב הוא דעביד.** להאי דאמרינה עליה בכבוד הוה עביד ליה משום דליטיה רב לשמואל דלא לוקמי בני נמס' שבת פ' שמונה שרצים (ד' קמ.): **שלא בפניו לא עביד ליה.** ושמואל לא היה בבבל אלא בנהרדעא:

מיפס

**אין** מתחילין בפרשה פחות מג' פסוקים. גזירה משום הנכנסין שלא יטעו לומר שאותו שקרא לפניו לא קרא אלא שני פסוקים וקשה על מנהג שלנו שאנו קורין בפרשת ויחל בתעניות והראשון מתחיל שם והוא לפוף ע) שני פסוקים מפרשה שלמעלה וכן המפטיר ביו"ט בחול המועד דפסח שמתחיל מוהקרבתם שהוא לסוף שני פסוקים מראש הפרשה ויש לומר דשאני אלו הפרשיות שהרי ידועות הן לעולם ולכא למטעי וכן פרשה של ראש חדש שהשליש קורא וביום השבת (ג) אין לחוש שמא יאמרו הנכנסים שהשליש לא קרא אלא שני פסוקים מוביום השבת שהרי הדבר ידוע לעולם וגם יש להם לחשוב שא"כ לא היה לו להניח כשהגיע לפרשה שהרי גם זו מעין פרשה שהניח בה: **ואם** אתא למאן דאמר דולג לדלוג. פירש הקונטרס דלמאן דאמר פוסק לא קשיא מידי דכיון שקרא הראשון שלשה פסוקים אין לפסוק עוד וקשה דהא מאן דאמר פוסק אית ליה שפיר נמי דולג אי לאו גזירה משום הנכנסין והיושלין והכא נהי שאין אנו יכולין לתקן מה (ד) שעשו הראשונים שטעו את היושלים שיסברו שהנא אחריו לא יקרא אלא שני פסוקים מכל מקום היה להם לתקן שלא יטעו הנכנסין לפי שמתחיל זה בשני פסוקים סמוך לפרשה לכך נראה לפרש דלמאן דאמר פוסק לא קשיא מידי דלדידיה תרצי שפיר שאני הכא (ה) היכא דלא אפשר אבל היכא דאפשר שלא לפסוק פשיטא שאין להפסיק אבל למ"ד דולג תקשה: **שאני** התם דאפשר. קשיא היאך נהגו העולם נחולו של מועד של חג שקורא הרביעי כל מה שקראו השנים והא הכא דלא שריגן לא דולג ולא פוסק אלא היכא דלא אפשר ואפילו היכא (ו) דקאמר משום הנכנסין והיושלין מיהו הא פשיטא לן שאם קרא אותו שלפני האחרון עד שני פסוקים מסוף הפרשה שנפסק או בעצרת שהאחרון דולג למעלה ולא יקרא שני פסוקים שהניח האחר וגם מפרשה של אחרייה כיון דלא הוי מעניו של יום: ושאין

דרבא לרב יוסף הלכתא מאי שלח ליה הלכתא דדולג ואמצעי דולגן: זה הכלל בל שיש בו מוסף וכו': איבעיא להו תענית צבור בכמה ראש חדש ומועד דאיכא קרבן מוסף ארבעה אבל הכא דליכא קרבן מוסף לא או דלמא הכא נמי איכא מוסף תפלה ת"ש בראש חדשים ובחולו של מועד קורין ארבעה הא בתענית צבור ג' אימא רישא בשני ובחמישי ובשבת במנחה קורין ג' הא תענית צבור ארבעה אלא מהא ליכא למישמע מינה ת"ש דרב איקלע לבבל בתענית צבור קם קרא בסיפרא פתח בריך חתים ולא בריך נפול כולי עלמא אאנפייהו ורב לא נפל על אפיה מכדי רב בישראל קרא מאי טעמא חתם ולא בריך לאו משום דבעי למיקרי אחרינא בתריה לא רב בבהני קרא דהא [11]רב הונא קרי בבהני *בשלמא רב הונא קרי בבהני דהא אפילו רב אמי ורב אסי [12]דכהני חשיבי דארעא ישראל מיכף כייפו ליה לרב הונא אלא רב הא איכא שמואל דכהנא הוה ודבר עליה שמואל נמי מיכף הוה כייף ליה לרב ורב הוא דעבד ליה כבוד וכי עביד ליה בפניו שלא בפניו לא עביד ליה הכי נמי מסתברא דרב בכהני קרא דאי סלקא דעתך בישראל קרא לפניה מאי טעמא בריך לאחר תקנה אי הכי לאחריה נמי לבריך שאני היכא דיתיב רב דמיעל עיילי

מיפס

[1]אין מתחילין בפרשה פחות משלשה פסוקים ליקרי תרי מהא ותלתא מהך פשו להו תרי אמר לו זו לא שמעתי כיוצא בה שמעתי דתנן [2]ביום הראשון בראשית ויהי רקיע ותני עלה בראשית בשנים יהי רקיע באחד והוינן בה בשלמא יהי רקיע באחד דתלתא פסוקי הוו אלא בראשית בשנים חמשה פסוקי הוו ותניא [3]הקורא בתורה לא יפחות משלשה פסוקים ואיתמר עלה רב אמר דולג ושמואל אמר פוסק רב אמר דולג מאי טעמא לא אמר פוסק קסבר [4]כל פסוקא דלא פסקיה משה אנן לא פסקינן ליה ושמואל אמר פסקינן ליה והא אמר רבי חנניא קרא צער גדול היה לי אצל רבי חנינא הגדול ולא התיר לי לפסוק אלא לתינוקות של בית רבן הואיל ולהתלמד עשויין התם טעמא מאי משום דלא אפשר הכא נמי לא אפשר ושמואל אמר פוסק מאי טעמא לא אמר דולג גזירה משום הנכנסין ומשום היוצאין מיתיבי [5]פרשה של ששה פסוקים קורין אותה בשנים ושל חמשה פסוקים ביחיד קרא ראשון שלשה השני קורא שנים מפרשה זו ואחד מפרשה אחרת ויש אומרים שלשה לפי שאין מתחילין בפרשה פחות משלשה פסוקים ואם איתא למאן דאמר דולג נדלוג ולמאן דאמר [6]פוסק נפסוק שאני התם דאפשר בהכי אמר רבי תנחום אמר ריב"ל הלכה כיש אומרים ואמר רבי תנחום אמר ריב"ל בשם שאין מתחילין בפרשה פחות מג' פסוקים כך אין משיירין בפרשה פחות משלשה פסוקים פשיטא השתא ומה אתחלתא דקא מקיל תנא קמא מחמירי יש אומרים שיור דמחמיר ת"ק לא כ"ש דמחמירי יש אומרים מהו דתימא נכנסין שביחי יוצאין לא שביחי דמנחי ספר תורה ונפקי קמ"ל ות"ק מ"ש שיורי דלא משום יוצאין אתחולי נמי גזירה משום הנכנסין אמרי מאן דעייל שיולי שייל שלח ליה רבה בריה דרבא לרב יוסף הלכתא מאי שלח ליה הלכתא דדולג ואמצעי דולגן: זה הכלל בל שיש בו מוסף וכו': איבעיא להו תענית צבור בכמה ראש חדש ומועד דאיכא קרבן מוסף ארבעה אבל הכא דליכא קרבן מוסף לא או דלמא הכא נמי איכא מוסף תפלה ת"ש בראש חדשים ובחולו של מועד קורין ארבעה הא בתענית צבור ג' אימא רישא בשני ובחמישי ובשבת במנחה קורין ג' הא תענית צבור ארבעה [7]אלא מהא ליכא למישמע מינה ת"ש דרב איקלע לבבל בתענית צבור קם קרא בסיפרא פתח בריך חתים ולא בריך נפול כולי עלמא אאנפייהו ורב לא נפל על אפיה מכדי רב בישראל קרא מאי טעמא חתם ולא בריך לאו משום דבעי למיקרי אחרינא בתריה לא רב בבהני קרא דהא [8]רב הונא קרי בבהני *בשלמא רב הונא קרי בבהני דהא אפילו רב אמי ורב אסי [9]דכהני חשיבי דארעא ישראל מיכף כייפו ליה לרב הונא אלא רב הא איכא שמואל דכהנא הוה ודבר עליה שמואל נמי מיכף הוה כייף ליה לרב ורב הוא דעבד ליה כבוד וכי עביד ליה בפניו שלא בפניו לא עביד ליה הכי נמי מסתברא דרב בכהני קרא דאי סלקא דעתך בישראל קרא לפניה מאי טעמא בריך לאחר תקנה אי הכי לאחריה נמי לבריך שאני היכא דיתיב רב דמיעל עיילי

מיפס

ומהמהינן השתא ומה התחלה מקיל תנא קמא ואמר ואחד מפרשה אחרת, מחמר יש אומרים ואומ' שלשה, שאין מתחילין בפרשה פחות משלשה פסוקין. שיורי דחמיר (במשייר) [דמחמיר] תנא קמא ואמר פרשה של חמשה יחיד קורא אותה ואם קרא שלשה והניח שנים, דאיעבר, אבל לכתחילה (ג') שלשה צריך להניח. לא כל שכן דמחמרי יש אומרים. וכיון שאמר הלכה כיש אומרים למה הוצרך לומר כשם שאין מתחילין כך אין משיירין. ופריקנן מהו דתימא נכנסין שביחי, והנכנס ששמע שלא קרא מן הפרשה שהתחיל בה אלא פסוק אחד ולא ידע שכבר קרא מן הפרשה שלפניה שני פסוקים ילך ויאמר הקורא פסוק אחד יצא. לפיכך גזר יש אומרים לקרות המתחיל בפרשה שלשה פסוקין. אבל להניח שני פסוקין בפרשד לא הוה גזר דהא שומע הענה אחריו קורא אותם שני פסוקין ושלשה מפרשה אחרת ולא אתי למיטעא ולכימר דתרי סגיא. ואם תאמר שמא יצא אחד מן הכנסת ע) ולא ישמע מה שקרא מן הפרשה האחרת, [ויצאין לא שביחי]. קמ"ל. ואסיקנא הילכתא דולג והילכתא אכצעי דולג.

ע) נראה לתסר כאן וג"ל ולא ישמע מה שיקרא מן הפרשה שלאחריה זה לא שביח דמנתי ס"ת ונפקי קמ"ל.



כז א מיי' פי"ב מהלכות תפלה הלכה ג טוש"ע א"ח סי' י' קלח סעיף א:
בה ב מיי' פי"א מהלכות כלי המקדש הלכה ו:
כט ג מיי' פי"ב מהל' תפלה הלכה ג טור ש"ע א"ח סי' קלו סעיף ב:
ל ד מיי' פי"ג שם הלכה ד טוש"ע א"ח סי' תכז סעיף ב:

## מוסף רש"י

ביום הראשון. של שניע. בראשית. פרשה ראשונה. ויהי רקיע. פרשת יהי רקיע, לפי שאין בפרשה ראשונה נגדה ט' פסוקים כדי קריאת כהן לוי ישראל וכן לילן (תענית כו:). דתלתי פסוקי הוי. ומגיע נהו לחד גברא (שם נז:). דולג. הראשון קורא שלשה פסוקים והשני מתחיל בפסוק שביעי כו הראשון והשנים עמו הרי שלשה, ומשום אין מתיריין בפרשה פחות משלשה פסוקים ליכא, משום דלא אפשר (שם). פוסק. מפסיק הפסוק לשנים, ראשון קורא שני פסוקים ואחי יהי מטלים אחי אותי הפסוק מקרא הכהן עם שנים הנותרים (שם). ר' חנניא קרא. שהיה נעל מקרא ויודעה בגירסא ובקי בטעמיה (שם. שם. ר' חנינא). צער גדול. הרבה טרחתי וחזרתי עליו שיתיר לי לפסוק הפסוק לשנים לגרך תינוקות שלומדים לפי שאינן יכולין לקרוא פסוק כולו (שם). הכא נמי לא אפשר. גבי ס"ת, דבדילוג לא אפשר משום הנכנסין והיושלין, אם שני דולג ומתחיל בפסוק שביעי כו הראשון, גבי חדש הנכנסין שלא שמעו קריאת הראשון סבורין לומר שלא קרא הראשון אלא שני פסוקים יפסיק מניה מורגא, ובשהראשון קורא ג' פסוקים ואינו משיר אלא שנים, ליכא גזירה יוצאין, דסבורי הלי שני דסגיא ליה בשני פסוקים (שם). פרשה של ששה פסוקים. אחר ימות הגשם הלאי (שם). ויש אומרים שלשה. מפרשה אחריתי (שם). למאן דאמר דולג לדלוג ולמאן דאמר פוסק נפסוק. כלומר פרשה של חמשה פסוקין אחאי קורא שני שלשה פסוקין בפרשה אחרת, לדלוג, לא ליפסוק (שם. דע"ש בהגהות הב"ח). דאפשר בהכי. דאית ליה רווחא, שיכול לקרות מפרשה אחרת, אבל הכא ליה ליה רווחא, דהא לא מצי למקרי אלא בראשית ויהי רקיע (שם בה:). אלא מהא ליכא למישמע מינה. דודאי מתני' לאו כולה דוקא, אלא חדא מיניהו דוקא, לא ריש לא סיפא, ותנא אחיך אתו הכא ולא ידעינן אי מיניהו דוקא דגנמר מיניה (שבת קכא:). רב הונא. ישראל הוה (גיטין נמ:).

**ושאין** בהן ביטול מלאכה בגון ראש חדש קורין ארבעה. וקשיא להא דפרק אין דורשין (דף יח. ושם) אמרינן דאם חדש יוכיח שיש בו קרבן מוסף ומותר בעשיית מלאכה וי"ל דודאי מותר הוא בעשיית מלאכה לאנשים אבל נשים אסורות במלאכה לפי שלא פרקו זמיהן במעשה העגל[1]:

**ולרב** אשי מתני' מני לא תנא קמא ולא רבי יוסי דתניא בו' רבי יוסי אומר לעולם קורין שלשה ומפטיר אחד. וא"ת דלמא ר' יוסי היא והכי קאמר לעולם קורין שלשה והרביעי דהוי מפטיר אחד ולא נעי למימר אחד מן השלשה וי"ל דכי היכי דלא"ק ליכא למימר מפטיר אחד דהייני רביעי דהא (ב)הוא ממעט בנו' נאב שהוא בשלישי ורביעי יותר משני וה' דעלמא וא"כ מסתמא לא יחמיר בנו' נאב שהוא בנ' וה' לקרות רביעי ואינו מחמיר לקרות אלא להפטיר אחד מן השלשה שקראו: **ואיבעית** אימא רב פישוט ידים ורגלים הוא דעבד בדעולא. וקשה וכי לא היה יודע (ג)דמלי לשנויי הכי יכי ס"ד מעיקרא שיהא אסור בלא פישוט ידים ורגלים וי"ל דמעיקרא אסר ליה מדרבנן בלא פישוט ידים ורגלים ובסוף קאמר ואיבעית אימא אין אסור מדרבנן ורב פישוט ידים ורגלים הוא דעביד דאסור מן התורה ומיהו קשה לישנא קמא דאסור מדרבנן בלא פישוט ידים ורגלים יש לתמוה על בתי כנסיות שלנו שיש בהן לפה היאך נופל שליח צבור על פניו ונראה לי דמצלי אצלויי והכי שרי והכי נמי משמע בסמוך דמייתי ההיא דפרק אין עומדין דברכות (דף לד: ושם) דחזינן להו לאחיי ורבא דמצלי אצלויי כן פירש רב האי גאון:

**אין** אדם חשוב רשאי ליפול על פניו. בירושלמי מפרש היכא שמתפלל בשביל הצבור אבל ביחיד לבין עצמו שפיר דמי:

**קידה** על אפים. לא מכח הקרא הוא מפיק לה דהא כתיב נמי (ישעיה מט) אפים ארץ ישתחוו לך אלא הכי נמיר ליה מרביה (ד)דגבי לשון קידה שייך אפיס הני מילי לא נפקי. הלכך לפייה ברך גזירה משום הכנסין כדאמרינן לעיל לאחריה לא ברך דלא חיים ליומאין: **זה הכלל כל שיש בו ביטול מלאכה לעם.** כמה שהן מאחרין בבית הכנסת: **כגון תענית צבור.** שמותר במלאכה. ריב תענית צבור מותרין במלאכה חוץ משל בשמים שמצעיים ואחרונים: **ותשעה באב.** נמי מותר במלאכה אלא במקום שנהגו: **ראשי חדשים.** אין בו ביטול מלאכה כל כך שאין הנשים עושות מלאכה בהן והכי נמי אמרינן בתמ' דאשם השנה (ד' כג.) גבי משואות משום ביטול מלאכה לעם שני ימים. ושמעתי מפי מורי הזקן ז"ל שיתנה להם מנוה זו בשביל שלא פירקו זמיהן בעגל (תוספת. ואני מלאתי בפרק מ"ה דברייתא דרבי אליעזר שמעו הנשים ולא רצו ליתן זמיהן לבעליהן אלא אמרו להן אתם רוצים לעשות פסל ומסכה שאין בו כח להגיל ומתן הקב"ה שכרן של נשים בעולם הזה שיהו משמרות ראשי חדשים יותר מן האנשים ולעוה"ב הן עתידות להתחדש כמו ראשי חדשים שנאמר[2]) תתחדש כנשר נעורייכי ע"כ) ומקרא מסייעו לכתיב אשר נשתרת שם ביום המעשה (שמואל א כ) ותרגם יונתן ביומא דחולא והתם נמי גבי ר"ח קאי דקאמר ליה מחר חודש וקרי ליה לערב ר"ח יום המעשה הוא. ומועד נמי אלו ביטול מלאכה לעם שהרי באין לבית הכנסת יותר מימות החול לפי שאין עושין בו מלאכה אלא בדבר האבד: **ולרב אשי.** דאמר זה הכלל דמתני' לאתויי נמי תשעה באב דאית ביה מוסף תפלת עננו: **מתני' מני** בו' **אל יהיוה בו.** גבי תשעה באב תניא לה בשמעתא בתרייתא דמס' תענית: **קורא אחד ומפטיר אחר.** הקורא הוא הוי המפטיר: **סימנא בעלמא.** הא דהדר נקיט ליה בזה הכלל סימנא יהיב לן בו': **כל דעבי מילתא מתבריה.** כל יום העודף דבר מחבירו: **לא אסרה תורה.** בפסוק זה אלא שלא יעשו רצפת אבנים בבהכ"נ דוגמת של מקדש: **לא בעי מטרח לבורא.** שאם יבא יעמדו מפניו: **פישוט ידיס ורגלים.** כשהיה נופל על פניו ושאר הצבור לא היו עושין כן: **לא משני.** לא היה רוצה לשנות ממנהגו: **ואיבעיא אימא.** לא היה רגיל ליפול על פניו (ה) כלומר שהיה אדם חשוב ואינו נופל על פניו: **אא"כ נענה.** כלומר אא"כ בעוה"ר שהוא נענה בתפלתו: **למה זה אתה נופל על פניך.** אלמא אין לו לעשות: **קידה.** האמורה בכל מקום אינה אלא על אפיס: **ארצה.** משמע כולו שטוח ארצה: **אחוי קידה.** נוענ גודליו ונשען עליהם ושוחה עד שנשק את הרצפה וזוקף ומתוך שאינו יכול להשען על גודליו ואין ידיו מסייעות אותו בזקיפתו וצריך להתאמץ במתניו ומתוך כך נגלע בבוקא דאצטמא: **הטיח דברים כלפי מעלה.** במסכת תענית[3]) עלית למרום ואין אתה משגיח על בניך: **הא והא גרמא ליה.** לפי שהטיח מתקלקל בשעת הסכנה: דמצלי

---

## עין משפט נר מצוה

**לא** א מיי' פי"ב מהלכות תפלה הלכה טז טור א"ח סי' תקנט וסי' תקעט:

**לב** ב מיי' שם (טור א"ח סימן תקנט):

**לג** ג מיי' פ"ו מהלכות ע"ז הלכה ו ופ"ה מהל' תפלה הלכה יד טוש"ע א"ח סי' קלא סעיף ח בהג"ה:

**לד** ד ה מיי' פ"ה מהל' תפלה הלכה יד ופ"ו מהלכות ע"ז הלכה ז:

**לה** ו מיי' פ"ה מהלכות תפלה הל' יד טוש"ע א"ח סימן קלא סעיף ח:

ז [מיי' שם הלכה יג]:

## תורה אור השלם

1. לא תעשו לכם אלילים ופסל ומצבה לא תקימו לכם ואבן משכית לא תתנו בארצכם להשתחות עליה כי אני יי אלהיכם:

ויקרא כו א

2. ויאמר יי אל יהושע קם לך למה זה אתה נפל על פניך:

יהושע ז י

3. ותקד בת שבע אפים ארץ ותשתחו למלך ותאמר יחי אדני המלך דוד לעלם:

מלכים א א לא

4. ויהי כבלות שלמה להתפלל אל יי את כל התפלה והתחנה הזאת קם מלפני מזבח יי מברע על ברכיו וכפיו פרשות השמים:

מלכים א ח נד

5. ויספר אל אביו ואל אחיו ויגער בו אביו ויאמר לו מה החלום הזה אשר חלמת הבוא נבוא אני ואמך ואחיך להשתחות לך ארצה:

בראשית לז י

## רבינו חננאל

מתני' ביום טוב חמשה וביום הכפורים ששה כו'. ואסיקנא נקוט האי בללא ביחיד כל דשפי מילתא מחבריה טפי בה גברא יתירא. בראשי חדשים ובמועד דאיכא קרבן מוסף קורין ארבעה. ביום טוב דאסור בעשיית מלאכה חמשה. ביום הכפורים דעדוש כרת ששה. בשבת דאיסור סקילה שבעה. גופא רב איקלע לתענית ציבור קם קרא בספרא במקום כהן דאפילו רבי ורבבי כהני חשיבי מיכף הוו כייפי ליה. ושמואל דהוא כהן לא הוה החם. פתח ברוך. חתים לא ברוך. נפול כולי עלמא אאפייהו ורב לא נפל. בשום דדצפה של אבנים הוית קמיה. דתניא ואבן משכית לא תתני בארצכם. פי' רצפה כדכתיב על רצפת בהט ושש ודר וסוחרת. וכדתנינן עמוד ודפנ על רצפה. וברצפה של אבני בית המקדש אתה משתחוה ולא ברצפה זולתי המקדש. ואקשינן אי הכי לכולי עלמא אסיר. ופרקינן קמיה דרב הואי. איבעיא אימא פישוט ידים ורגלים הוה עביד רב. וכדעולא דאמר רב, דעולא דאמר לא אסרה תורה [א]לא פישוט ידים ורגלים. איבעיא אימא אמאי לא נפיל רב אאפיה, משום דר' אלעזר דאמר אין אדם חשוב רשאי ליפול על פניו בציבור אלא אם כי נענע כיהושע בן נון. שנאמר ויאמר ה' אל יהושע קום לך וגו'. ת"ר קידה על אפים, כריעה על ברכים, השתחויה פישוט ידים ורגלים. וכולהו מקראי. לוי אחוי קידה קמיה דרבי ונפל ואיטלע. והאי גרמא ליה והאמר ר' אלעזר לעולם אל יטיח אדם דברים כלפי מעלה כו'. [אמר רב חייא בר אבין חזינא להו לאביי ורבא

---

## הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ואיבעיא אימא יכי' על פניו כלל שהיה לדם: (ב) תוס' ד"ה ולרב אשי וכו' דהא הוה ממעט בנו' נאב כשהוא חל בשניני ובריעי: (ג) ד"ה ואיבעיא אימא וכו' לא היה יודע דבעי לשנויי: (ד) ד"ה קידה וכו' גמיר ליה מרביה דלא מייתי קרא אלא לגבי לשון קידה:

## מוסף רש"י

קורין שלשה ומפטיר אחד. מאיתן שלשה אחרון מפטיר משום שאין מוסיפין בחול יותר מג' אנשים ולא בר"ח על ד', שאין לנו להוסיף אלא בשבת וביו"ט, ילפינן קורין ג' דזמן ספר תורה הוא ובגלות הכי הוו קרו שלשה, שהוא מתקנת עזרא לקרות בשני ובחמישי כדן ולוי וישראל (תענית כט:). קורא אחד ומפטיר אחד. אחד קורא ואחד עצמו המפטיר (שם). אין אדם חשוב רשאי ליפול על פניו. לנוות עצמו בפני הצבור, שאם לא יענה יחרפוהו, כך שמעתי, אלא אם כן יודעין בו שהוא משוב כיהושע שאמר לו הקב"ה קום לך למה זה אתה נופל על פניך (תענית יד:). להשתחות לך ארצה. לשון משמעה (ברכות לד:) לשון שיטות (שבועות מז:). לוי אחוי קידה. נוענ שני גודליו בארץ ושוחה ונוסק את הרצפה (תענית כה:). ואיטלע. נעשה מיגר לפי שכשוזקף נופל מגליו ואינו נשען על ידיו בחזקה לרחוץ גופו למעלה נמצא כל מיגם וקיפתי על מתניו (סוכה נג:). ויטח. יחזיק, לשון (בראשית כא) המעטר קשת (שם). הטיח דברים. כמס' תענית (כה.) עלית ושבת לך למרום ואי אתה משגיח על בניך (סוכה שם). הא והא גרמה ליה. החטא גרם לו שנגלע בקידה (תענית כה:) נענע בחטאת דברים ונענע בשעת המלחמה כדאמרינן במסכת שבת (לב.) נפל תולע חדר לסכינא (שבועה נג.).

---

א) תענית כט:. ב) [שבת קמז. וש"נ]. ג) [שבת נא. וש"נ]. ד) תענית יד:. ה) ברכות לד: שבועות מז:. ו) תענית כה. סוכה נג.. ז) [ברכות לד: ע"ש]. ח) [מכלים קנ]. ט) [לף כה.]. י) [וע"ע תוס' חגיגה יח. ד"ה ר"ח ומוס' ר"ה כג. ד"ה משום ומוס' שבת כד. ד"ה לו למאן].

**דמגלי אגלוי.** על מידיהן ולא נופלין על פניהן ממש לפי שאין אדם חשוב רשאי ליפול על פניו: הכי גרסינן **פנא דבי ר' ישמעאל היא: ביו"ט מאחרין לבא.** לבית הכנסת שצריך לטרוח בסעודת יו"ט כך מפורש במסכת סופרים[1]: **וממהרין לצאת.** משום שמחת יום טוב: **ובשבת ממהרין לבא.** שכבר תיקנו הכל מערב שבת ויפה למהר ביאתן לקרות שמע כוותיקין: **וממהרין לצאת.** משום עונג שבת: **ברכה כהנים.** שלשה תיבות בפסוק ראשון וחמשה בפסוק שני ושבעה בפסוק שלישי: **ממשה מרואי פני המלך ושבעה רואי פני המלך.** שבעה הם כדכתיב שבעת שרי פרס ומדי[2] ומהם יש חמשה משונים כדכתיב בסוף מלכים[3]. שלשה שומרי הסף בסוף ספר מלכים[4]. וכנגדן תיקנו אלו מעין דבר מלכות: **דמשלש בעובדיה.** תמיס במעשיו: **מפני כבוד תורה.** שלא יהא כבוד תורה וכבוד גניא שוה וכיון דמשום כבוד תורה הוא ולא משום חובה לאו ממנינא הוא: **כנגד ז' שקראו בתורה.** לא פיחת כל אחד מג' פסוקים: **ואם איתא.** דאינו עולה מן המנין היו להו שמונה שקראו בתורה וכ"ד בעינן בנגד: כנגדו

**הני** שלשה וחמשה בנגד מי. אבל משמה של יום הכפורים לא בעי עד לקמן קשיא אמאי לא בעי מד' של רמש חדש כנגד מי וכן של חזון של מועד וי"ל דקיים ליה דטעמא דמוסף חשיב לטפויי חד גברא אבל לטפויי כל כך (ה) ביו"ט וביוה"כ ובשבת לא ס"ל משום [6]כרת ופקילה אי לא משכחינן כנגד מי: **שבעה רואי פני המלך.** פירש הקונטרס דאתשורוש וקשיא לומר שתקנו חכמים כנגד עינו של אותו רשע לכך פירש ר"ת אותן הכתובים בספר ירמיה (נב) ובמלכים (כ כה) כתיב ה' ובירושלמי מפרש שהשנים שלא הוזכרו במלכים הם סופרי הדיינין: **אמר** יעקב. מצינו גרסינן שאם הוה מין [7]לא היה מזכירו יעקב דהא כתיב שם רשעים ירקב (משלי י): **חד אמר** עולה וחד **אמר** אין עולה. פסק ר"ת דקיימא לן [8]כמ"ד עולה ולכך אנו נוהגין בתענית במנחה ובט"ב שהשליש מפטיר וכן ביום הכפורים במנחה אבל בשבתות וימים טובים וביוה"כ שחרית המפטיר לא הוי מן המנין דכיון שמותר להוסיף עליהם יכולין אנו לעשות מנהגינו אלינא דכולי עלמא דאי הוי הלכה כמ"ד אין עולה עבדינן שפיר ואפילו הוי נמי הלכה כמאן דאמר עולה מ"מ אין לחוש שהרי מותר להוסיף ואע"ג דאמרינן לקמן (דף כט:) חל להיות בואתה תלוה קורין שיתא בואתה תלוה וחד בכי תשא מכל מקום נהגו עכשיו לקרות המפטיר שהוא שמיני כל זה כדי לנהוג מנהגינו וחזן שטעה וגמר כל הסדר של שבת יחזור ויקרא [9]השביעי וכן אם הוא יו"ט וקרא כל המנין שהוא צריך ושכח לקרות במוצאי היום יחזור ספר תורה ויקרא אחר במוצאי היום ואחרון שקרא קודם הוי כמאן דליתיה אבל בשבת של מנוכה או בר"ח של מנוכה [10]אין צריך כדאיתא בילמדנו דמנוכה דהלכתא אין משגיחין במנוכה כל עיקר וימים שיש בהן קרבן מוסף גומר קדיש קודם שיוציא ספר תורה וימים שאין בהן קרבן מוסף אין גומר קדיש קודם ובשבת לא יקרא פחות מאחד ועשרים פסוקים לשבעה בני אדם כל אד וחד שלשה פסוקים ובמנחה ובשני וחמישי עשרה פסוקים ואם שכח ולא קרא כל כך יחזור ויקרא: **כיון** דמשום כבוד תורה הוא כנגדו נמי לא בעי. וקשיא לפי מנהגינו שאנו נוהגין בכל שבתות השנה שהמפטיר חוזר וקורא מה שקראו הראשונים ואין קורא כלל אחר כך אם כן מאי קא משני כיון דמשום כבוד התורה הוא כנגדו נמי לא בעינן אדרבה היה לו לומר כיון דאין קורא אלא מה שקראו הראשונים כנגדו לא בעינן אלא שמע מינה דבימי התנאים היה המפטיר קורא מה שלא קראו הראשונים והכי נמי משמע מדתקינו ג' פסוקים כנגדו למפטיר בגניא כנגד מה שקרא בתורה למאן דאמר עולה כדאמרינן בסמוך מ"כ שמע מינה שהוא קורא מה שלא קראו הראשונים וא"כ קשה למה אין אנו נוהגין לעשות כן ונראה לפי שבימי החכמים לא היו אומרים קדיש בין אותן שקראו קודם המפטיר והמפטיר ולכך היה המפטיר מסיים אבל אחר שנסדר הש"ס ותקנו לומר קדיש בין אותם שקראו הראשונה והמפטיר כמו שתקנו לומר ברוך ה' לעולם אמן ואמן וילאו עינינו אחר השכינו שלא היו אומרים בימי התנאים [11] והם תקנוהו להודיע שתפלת ערבית רשות והכי נמי תקנו לומר קדיש בין השבעה למפטיר להודיע שאינו ממנין השבעה והר"ר אליהו הנגיד את בני עירי שאפילו כשמוליאין שני ספרי תורות או שלשה נוהג מנהג זה שיקראו הראשונים הכל והמפטיר מחזר וקורא ממה שקראו הראשונים וכן הנהיג רבינו משלם וכן נוהגין עכשיו בכל גרפת ושינו את מנהג רש"י וכרמותו ור"ת והא שאין מוציאין ג' ספרי תורות בכל השבתות לקרות בשניה וביום השבת כמו שעושין ביו"ט ונראה לפי שאין בפרשה אלא שני פסוקים ואין קורין בתורה פחות מג' פסוקים ואין להתחיל בפרשה שלמעלה או לסיים בפרשה שלמטה משום דלא היו מענינו של יום ועוד י"ל לפי שצריך להפטיר בכל שבת מענינו של יום ואי קרינן בשל שבת מ"כ יהא צריך להפטיר בדסליק מיניה והיינו בשבת וא"כ יהו כל ההפטרות מענין אחד ועוד י"ל לפי שלעולם אין קורין בספר תורה שני בקרבנות אלא באותן שבאין לכפרה כדפירש לקמן פרק בני העיר (דף לא.) שקורין בהן ביו"ט ומהני לישראל כאילו הקריבום אבל קרבנות שבת אינן באין לכפרה ומש"ה אין קורין בהן: לא

**דבא דמצלי אצלויי:** ביו"ט חמשה ביוה"כ ששה כו': **מתני' מני לא ר' ישמעאל ולא רבי עקיבא דתניא** [6]ביו"ט חמשה וביוה"כ ששה ובשבת שבעה אין פוחתין מהן ואין מוסיפין עליהן דברי ר' ישמעאל ר"ע אומר ביו"ט חמשה וביום הכפורים שבעה ובשבת ששה אין פוחתין מהן אבל מוסיפין עליהן מני אי ר' ישמעאל קשיא תוספת אי ר"ע קשיא ששה ושבעה אמר רבא תנא דבי רבי ישמעאל היא דתנא דבי ר' ישמעאל ביום טוב חמשה ביוה"כ ששה בשבת שבעה אין פוחתין מהן אבל מוסיפין עליהן דברי ר' ישמעאל קשיא דר' ישמעאל אדר' ישמעאל תרי תנאי אליבא דרבי ישמעאל מאן תנא להא דתניא [7]א"ביו"ט מאחרין לבוא וממהרין לצאת ביום הכפורים ממהרין לבוא ומאחרין לצאת [8]ובשבת ממהרין לבוא [9]וממהרין לצאת לימא ר"ע דאית ליה גברא יתירא אפילו תימא רבי ישמעאל דנפיש סידורא דיומא הני שלשה [10]חמשה [א] ושבעה כנגד מי פליגי בה רבי יצחק בר נחמני וחד דעמיה ומנו רבי שמעון בן פזי ואמרי לה ר' שמעון בן פזי וחד דעמיה ומנו רבי יצחק בר נחמני ואמרי לה ר' שמואל בר נחמני חד אמר כנגד ברכת כהנים וחד אמר כנגד שלשה שומרי הסף חמשה מרואי פני המלך שבעה רואי פני המלך תני רב יוסף ג' חמשה ושבעה שלשה שומרי הסף חמשה מרואי פני המלך שבעה רואי פני המלך אמר ליה אביי עד האידנא מאי טעמא לא פריש לן מר אמר ליה לא הוה ידענא דצריכתו ליה [11]ומי בעיתו מינאי מילתא ולא אמרי לכו אמר ליה יעקב מינאה לרב יהודה הני ששה דיוה"כ כנגד מי אמר ליה כנגד ששה שעמדו מימינו של עזרא וששה משמאלו שנאמר [12]ויעמוד עזרא הסופר על מגדל עץ אשר עשו לדבר ויעמוד אצלו מתתיה ושמע וענייה ואוריה וחלקיה ומעשיה על ימינו ומשמאלו פדיה ומישאל ומלכיה וחשום וחשבדנה זכריה משלם הני שבעה הוו היינו זכריה היינו משלם ואמאי קראו משלם [13]דמישלם בעובדיה ת"ר [14]הכל עולין למנין שבעה ואפילו קטן [15]ואפילו אשה אבל אמרו חכמים אשה לא תקרא בתורה [16]מפני כבוד צבור איבעיא להו [17]מפטיר מהו שיעלה למנין שבעה רב הונא ור' ירמיה בר אבא חד אמר [18]עולה וחד אמר אינו עולה מ"ד עולה דהא קרי ומ"ד אינו עולה כדעולא דאמר עולא מפני מה [19]המפטיר בנביא צריך שיקרא בתורה תחלה מפני כבוד תורה וכיון דמשום כבוד תורה הוא למנינא לא סליק מיתיבי [20]המפטיר בנביא לא יפחות מעשרים ואחד פסוקין כנגד שבעה שקראו בתורה ואם איתא עשרים וארבעה הויין כיון דמשום כבוד תורה הוא כנגדו

מסורת הש"ם

א) [מוספתא פ"ג], ב) [מס' סופרים פי"ח ה"ד ע"ש וע"ש], ג) סנהדרין י: [עי' תוספות לעיל כא: ד"ה כנגד], ד) [סוכה יד: מיר יט. סנהדרין י:], ה) [הוריות יא: כריתות ה:], ו) [תוספת' פ"ג], ז) [פי"ח ה"ד], ח) [אסתר ב], ט) [מ"ב כה], י) [שם], כ) ל"ל מלאכת כרת. מהרש"ל], ל) [עי' תוספות ע"ז ח. ד"ה ויעקב כי אבל יעקב מינאה דר' אבהו וכו' ומצוה ליישבן], מ) [עי' תוספות תענית כט: ד"ה בשביל], נ) [וכן לקמן בסוגיא כט:].

תורה אור השלם

1. וְיַעֲמֹד עֶזְרָא הַסֹּפֵר עַל מִגְדַּל עֵץ אֲשֶׁר עָשׂוּ לַדָּבָר וַיַּעֲמֹד אֶצְלוֹ מַתִּתְיָה וְשֶׁמַע וַעֲנָיָה וּאוּרִיָּה וְחִלְקִיָּה וּמַעֲשֵׂיָה עַל יְמִינוֹ וּמִשְּׂמֹאלוֹ פְּדָיָה וּמִישָׁאֵל וּמַלְכִּיָּה וְחָשֻׁם וְחַשְׁבַּדָּנָה זְכַרְיָה מְשֻׁלָּם: נחמיה ח ד

גליון הש"ם

גמ' **ואם** אשה. עי' ר"ה דף לג ע"א תוס' ד"ה הא ר' יהודה: **שם פפני כבוד צבור.** לקמן דף כד ע"ב וש"ש: **שם פפשר** כהו שיעלה. עי' תענית ד' כט ע"ב תי"ה כשני ובתמיסי' תוס' ד"ה ביון וכו' והם תקנוהו להודיע שת"ע רשות. עי' ברכות דף כ ע"א תד"ה מנכון ודף ד ע"ב תד"ה אמר ר' יוחנן ודף מ ע"ב תוס' ד"ה והלכתא:

הגהות הב"ח

(א) הוס' ד"ה הני וכו' אבל לטפויי כל כך בשבת וביום טוב משום מלאכה וכרת וסקילה לא ס"ל אי לא משכחינן: (ב) ד"ה חד אמר וכו' יחזור ויקרא מה שקרא השביעי וכן: (ג) בא"ד אי בר"ח של חנוכה ושבת אין צורך לקרות דחנוכה כדאי' לקמן דף כט דהלכתא כל"ל ותיבות בילמדנו דחנוכה נמחק:

הגהות הגר"א

[א] גמרא הני שלשה חמשה שבעה כנגד מי כו' כל"ל:

מוסף רש"י

דמצלי אצלויי. כשנופלין על פניהם אין פושטין ידיהם ורגליהם אלא מטין על צדיהן (ברכות לד:). כנגד ברכת כהנים. בפסוק ראשון ג' מיצות והשני ה' ושלישי ז' מיצות (סנהדרין יט:). כנגד שלשה שומרי הסף כו'. כלומר אשמעתא דמלכותא דתרעא שלשה ממונין ושבעה ממונין, ג' כנגד שומרי הסף ד'לקיהו (מ"ב כה) גני גלות נבוכדנצר, והתם נמי משמת חמשה מרואי פני המלך, ואתאשורוש (אסתר ב) אשמעת שבעה שרי פרס ומדי (סנהדרין ל:).

עין משפט נר מצוה

לו א טוש"ע ח"מ סי' תקכט סעיף ל: הגה"ה:
לז ב טוש"ע ח"מ סי' רסז סעיף ב:
לח ג טוש"ע ח"מ סי' רפ"ו סעיף ג: הגה"ה:
לט ד מיי' פי"ב מהל' תפלה הלכה יז סמג עשין יט טוש"ע ח"מ סי' רפ"ו סעיף ג:
מ ה ו מיי' שם הלכה ח [יג] טוש"ע שם סעיף ד הגה"ה:
מא ז מיי' שם הלכה יג טוש"ע ח"מ סי' רפ"ו סעיף ח:

רבינו חננאל

ורבא כי נפלו על אפיהו דמצלי אצלויי. פיר' משין לצדיהן. **ירושלמי** (בסנהדרין) [בעבודה זרה] בתחלת פרק ר' ישמעאל ר' אמי [בבלייא] בשם רבנן דתמן לא התירו השתחויה אלא לתענית ציבור ובלבד על הצד. ר' יוסי זעירא בשם אבהתיה כל מי שאינו כשר כיהושע שאם יפול על פניו יאמר לו מן השמים קום לך אל יפול ובלבד יחיד על הצבור. רב מפקיד בבי רב אחא ורב אמי מפקד לאנשי ביתיה כד תהוון נפקין לתעניתא לא תהוון רבעין כאורחיכון. ר' יונה ור' אחא רבעין על סטריהון. אמר ר' שמואל חמית ר' אבהו רביע כי ארחיה. **ביום טוב חמשה וביום הכפורים ששה כולי.** ואוקימנא לתנא דבי ר' ישמעאל, דתני ביום טוב חמשה ובביום הכפורים ששה ובשבת שבעה אין פוחתין מהן אבל מוסיפין עליהן. וכשמוסיפין ב' קורין בספר תורה מאחרין לצאת, וכשפוחתין מהרין לצאת. **הני** ג' שקורין בשני ובחמישי ובשבת במנחה ובתענית ובט' באב וכיוצא בהן, **וה'** שקורין ביום טוב, **ז'** שקורין בשבת, כנגד ברכות כהנים. הפסוק הראשון שלש תיבות, **והשני חמשה, והשלישי שבעה.** תני רב יוסף שלשה כנגד שומרי הסף, **שני** ואת שלשת שמרי הסף. ה' מרואי פני המלך, **שני** וחמשה אנשים מראי פני המלך. שבעה מרואי פני המלך, דכתיב ושבעה אנשים מרואי פני המלך. ששה דיום הכפורים כנגד ששה שעמדו מימינו של עזרא ומשמאלו, **שני** ויעמד אצלו מתתיה ושמע וענייה ואוריה וחלקיה ומעשיה על ימינו ומשמאלו פדיה וגו'. **ירושלמי** משה התקין לישראל שיהיו קורין בתורה בשבתות ובימים טובים ובראשי חדשים ובחולו של מועד, שנא' וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל. עז"א תיקן שיהו קורין שלשה בתורה בשני ובחמישי ובשבת במנחה. אבל הקריאה בתורה מימות משה רבינו היתה שלא ישאורו שלשה ימים בלא קריאה בתורה.

והוא תיקן טבילה לבעלי קריין, ושיהו בתי דינין יושבין בעיירות בשני ובחמישי, ושיהו רוכלין וכו'. הלעוזות לא נהגו להיות קורין גהו"ז, אלא אחד קורא כל הפרשה. היה אחד יודע כל הפרשה, קורא אותה כולה. שבעה יודעין שלשה פסוקין, כולן קורין אותן. אחד יודע שלשה פסוקין, קורא חזור וקורא. ר' זעירא בשם ר' ירמיה העבד עולה ממנין שבעה. והא אסור לאדם ללמד עבדו תורה, תיפתר בשלמד מעצמו או בשלמדו רבו כטבי. וידבר עולה מג' פסוקין. אמ"ר משמיה דרב שבעה חוץ מן המפטיר. התיב ר' חנינה כול'. **תנו רבנן** הכל עולין למניין שבעה אפילו אשה אפילו קטן, אבל אמרו חכמים אשה לא תיקרא בתורה מפני כבוד צבור. המפטיר שקורא בתורה, חד אמר עולה למניין שבעה וחד אמר אינו עולה. ואותבינן על מאן דאמר אינו עולה למניין ז' אלא צריך ד' והוא, מיהא התניא המפטיר בנביא לא יפחות מכ"א פסוקין, ג' פסוקין לכל אחד, כנגד שבעה שקראו בתורה. ואם איתא דתמני בענן בהדי המפטיר, כ"ד פסוקי בענן. ופרקינן המפטיר כיון דמשום כבוד תורה קרי, פיר' שלא יקרא בנביאים עד שיקרא בתורה,

**לא** שנו אלא במקום שאין מתרגמין. ועל זה אנו סומכין שאין אנו מתרגמין הפטורות [ס] שבכל ימות השנה וכן הפרשיות:

**אין** פורסין על שמע פחות מעשרה. בירושלמי מפרש שאם התחילו בעשרה וילאו מקצתן אפ"ה גומרין ועל היוצאים הוא אומר ועוזבי ה' יכלו (ישעיה ו) וכן הלכה:

**ואין** פורסין על שמע. הקונטרס פירש בני אדם שנאו בנית הכנסת אחר שהתפללו הצבור ורוצים לומר קדיש וברכו צריך עשרה ול"ת פירש דבשבעה שלא שמעו עם שאר אחרים סגי והר"ב איתא במס' סופרים [מ] רבותינו שבמערב אומרים בשבעה ונותנים טעם לדבריהם דכתיב בפרוע פרעות בישראל בהתנדב עם ברכו ה' (שופטים ה) דאיכא שבע תיבות וי"א אפילו בשנה משום דברכו הוי השני ור"ת כתב בספר היישר בחמשה משום דליכא אלא חמש תיבות עד ברכו וג"ל אפילו בשלשה שלא שמעו והכי פירושו דקרא בפרוע פרעות בישראל שלא עשו מה שמוטל עליהם לעשות אז יתנדב העם לברך ה' וליכא אלא שלש תיבות על בהתנדב ותלמידי רש"י פירשו משמו דאפילו בשביל אחד שלא שמע יכולים הם לפרוס על שמע ואפילו אותו ששמע כבר יכול להוציא אותן שלא שמעו כמו שאנו רואים שליח צבור שאף על פי שהתפלל כבר השמונה עשרה ברכות בלחש חוזר ומתפלל בקול רם ואע"פ שכולנו בקיאין עכשיו מ"מ י"ל דאין זה ראייה כל כך דשאני השמונה עשרה ברכות שהרי אם היה מתפלל מתחילה בקול רם שאף לא יכוונו לבם להגיע עם שליח צבור במקום קדושה ומודים ור"ת לא היה רוצה לעשות אפילו לעצמו:

**ואמר** ר' יצחק א"ר יוחנן ברכת אבלים בעשרה. פירש ר"י דלא מיירי בברכת המזון שהרי לא היתה ברחוב העיר כדפי' פרק קמא דכתובות (דף ח: ושם) אלא מיירי בברכות שהיו אומרים ברחוב העיר בתעמדות שהיו עושין לנחם אבלים אבל בשל ברכת המזון סגי בשלשה והוא עצמו מצטרף כדפירש הטעם שם: **עשרה** בהנים בו'. קשיא לי אמאי לא בעי אחד עשר דאין ב"ד שקול בכל דבר שהוא תלוי שעומד בשקול הדעת [ט]: **ואדם** מי קדוש. פירש הקונטרס פ"ק דסנהדרין (דף טו.) והא אין נמכר בשוק בעבד לכן אין קדוש וקשיא אמאי לא קאמר דמיירי בעבד כנעני שיכול אדם להקדישו הא עבד כנעני שפיר קרוי אדם כדאמרינן פ' השולח (גיטין לח: ושם [י]) כל חרם אשר יחרם מן האדם לא יפדה לרבות עבדו ושפחתו הכנעניים וי"ל דאי איתא דמיירי בעבד כנעני סגי בשלשה אבל בעשרה לא כדאיתא בירושלמי גזרה שמא ישמעו ויברחו וא"ת איתא דהכא ירושלמי מיירי בדיבא דרבנן אבל בדיבא דאוריתא צריך עשרה וא"כ הדר קושיין לדוכתיה דכי פריך אדם מי קדיש לישני דמיירי בעבד כנעני וי"ל דפשיטא ליה דמתניתין תשיב ותני הדיינין שצריך לעשות וא"כ אי איתא דמיירי בעבד הא הוה בשלשה ועוד נראה דסבר ליה למקשן דאי איתא דמיירי בעבד הוה ליה לפרושי בהדיא הקרקעות והעבדים תשעה וכהן כדקתני בכל מקום הקרקעות והעבדים [וע"ע תוספות סנהדרין טו. ד"ה אדם]: **שמין** אותו בעבד ועבד איתקש לקרקעות דכתיב **אותם** וגו'. משמע דעבד עברי איתקש לקרקעות וכהי נמי משמע פרק קמא דקדושין (דף ז. ושם) דאשה הוה לה נכסים שיש להן אחריות מטעם דעבד איתקש לקרקע וקשיא דהייתו דווקא עבד כנעני דעליה כתיב קרא דיהתנחלתם אבל עבד עברי לא מצינו כלל דאיתקש לקרקע ודאי הכא דקדושין יש לחות כדפירש"י שם אבל הכא קשיא:

וכנגדו

**כנגדו נמי לא בעי מתקיף לה רבא והרי** [1]עולותיכם ספו דלא הויין עשרין וחד וקרינן [2]שאני התם דסליק עניינא והיכא דלא סליק עניינא לא והאמר רב שמואל בר אבא זמנין סגיאין הוה קאימנא קמיה דר' יוחנן וכי הוה קרינן עשרה פסוקי אמר לן אפסיקו מקום שיש תורגמן שאני דתני רב תחליפא בר שמואל לא שנו אלא במקום שאין תורגמן [3]אבל מקום שיש תורגמן פוסק: **מתני'** [4]אין פורסין על שמע [5]ואין עוברין לפני התיבה [6]ואין נושאין את כפיהם [7]ואין קורין בתורה [8]ואין מפטירין בנביא [9]ואין עושין מעמד ומושב ואין אומרים ברכת אבלים [10]ותנחומי אבלים [11]וברכת חתנים [12]ואין מזמנין [13] בשם פחות מעשרה [14] [15]ובקרקעות תשעה וכהן [16]ואדם כיוצא בהן: **גמ'** [17]מה"מ אמר ר' חייא בר אבא א"ר יוחנן דאמר קרא [2]ונקדשתי בתוך בני ישראל [3]כל דבר שבקדושה לא יהא פחות מעשרה מאי משמע דתני ר' חייא [4]אתיא תוך תוך כתיב הכא ונקדשתי בתוך בני ישראל וכתיב התם [3]הבדלו מתוך העדה ואתיא עדה עדה דכתיב התם [4]עד מתי לעדה הרעה הזאת מה להלן עשרה אף כאן עשרה: ואין עושין מעמד ומושב פחות מעשרה: כיון דבעי למימר [5]עמדו יקרים עמודו שבו יקרים שבו בציר מעשרה לאו אורח ארעא: ואין אומרים ברכת אבלים וברכת חתנים (וכו'): מאי ברכת אבלים ברכת רחבה דא"ר יצחק א"ר יוחנן [6]ברכת אבלים בעשרה [7]ואין אבלים מן המנין ברכת חתנים בעשרה [8]וחתנים מן המנין: ואין מזמנין על המזון בשם פחות מעשרה (וכו'): [9]כיון דבעי למימר נברך לאלהינו בציר מעשרה לאו אורח ארעא: והקרקעות תשעה וכהן ואדם כיוצא בהן (וכו'): מנה"מ אמר שמואל עשרה [10]כהנים כתובים בפרשה חד לגופיה [11](וחד למעוטי) ואידך הוי מיעוט אחר מיעוט [12]ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות תשעה ישראלים וחד כהן ואימא חמשה כהנים וחמשה ישראלים קשיא: ואדם כיוצא בהן: [13]אדם מי קדוש אמר רבי אבהו באומר דמי עלי דתניא [14]האומר דמי עלי שמין אותו כעבד ועבד איתקש לקרקעות דכתיב [15]והתנחלתם אותם לבניכם אחריכם לרשת אחוזה: **מתני'** [16]הקורא בתורה לא יפחות משלשה פסוקים [17]ולא יקרא למתורגמן יותר מפסוק אחד ובנביא

**לנגדו נמי לא בעינן.** לקנינא ג' פסוקים בנגיא כנגד אותן שקורא המפטיר בתורה: **מקום שיש תורגמן שאני.** שיש טורח לצבור: **מתני' אין פורסין על שמע.** מנין הבא לבית הכנסת לאחר שקראו הצבור את שמע עומד אחד ואומר קדיש וברכו וברכה ראשונה שבקריאת שמע. פורסין לשון חלי הדבר: **ואין עוברין לפני התיבה.** שליח צבור: **ואין נושאין כפיהן.** הכהנים: **אין קורין בתורה.** בצבור: **אין עושין מעמד ומושב.** לשנותן את המת לקוברו היו יושבין ז' פעמים לבכות את המת והרוצה לסופדו יסופד והכי תניא (ב"מ דף ק:) אין פוחתין משבעה מעמדות ומושבות למת כגון עמדו יקרים עמודו שבו יקרים שבו: **ברכת אבלים.** מפרש בגמ': **ותנחומי אבלים.** כשמוחזין מן הקברות עומדין ומנחמין את האבל ואין שורה פחותה מעשרה במסכת סנהדרין (דף יט.): **ואין מזמנין על המזון בשם.** נברך אלהינו: **והקרקעות.** של הקדש הבא לפדותן צריך עשרה ואחד מהן כהן: **ואדם כיוצא בהן.** אם בא (ב) לפדות מיד הקדש וגמ' מפרש לה: **גמ' עדה.** אין פחותה מעשרה שנאמר עד מתי לעדה הרעה הזאת יצאו יהושע וכלב: **לאו אורח ארעא.** להטריח שליח לכך ולקריתן יקרים דא"כ מה הנאת למרודין: **אין אבלים מן המנין.** שהרי הוא אומר ברכה לנחמים בפני עצמן אחינו בעל הגמול ישלם לכם גמולכם הטוב בא"י משלם הגמול ולאבלים בפני עצמן אחינו בעל נחמות ינחם אתכם בא"י מנחם אבלים (ג) ואינו כולל יחד: **כ' כהנים לכוכים.** בפרשת הקדשות (ד) שלשה בערכין ושלשה בבהמה וארבעה בקרקעות וכיון דמשלמי בהו עשרה בעינן עשרה גברי: **חד לגופיה.** דכהן בעינן: **ואימא חמשה כהנים וחמשה ישראלים.** כיון דטעמא משום מיעוט אחר מיעוט הוא השלישי אינו מיעוט אחר מיעוט וכיון דדרשת ליה (ה) שני מיעוט אחר מיעוט אימתי לישראל כי הדר אתא כהן שלישי אשמועינן דליהוי כהן ולא ישראל וכן ה' וכן ז' וכן ט': **עבד איתקש לקרקעות.** שנאמר והתנחלתם אותם לבניכם אחריכם לרשת אחוזה לעולם בהם תעבודו: **מתני' ולא יקרא למתורגמן יותר מפסוק אחד.** שלא יטעה מתורגמן (מן) המתרגם על פה:

ובנביא

**על שמע** ואין עוברין לפני התיבה ואין נושאין כפיהן ואין קורין בתורה ואין מפטירין בנביא ואין עושין מעמד ומושב ואין אומרים ברכת אבילים שהיא ברכת רחבה. ואמר ר' יוחנן ברכת אבילים בעשרה ואין אבילים מן המיניין. ותנחומי אבילים וברכת חתנים ואין מזמנים על המזון בשם, פחות מעשרה. מנא לן וא"ברו משום ר' יוחנן דכתיב ונקדשתי בתוך בני ישראל, וכתיב התם הבדלו מתוך העדה הזאת, וכתיב עד מתי לעדה הרעה הזאת. יצאו יהושע וכלב נשארו המרגלים י' והן שנקראו העדה. ומפורש בתלמוד ארץ ישראל מהאי קרא דכתיב בבני יעקב לשבור בתוך הבאים וכתיב וירדו אחי יוסף עשרה. ומקשינן בירושלמי מכיון דתנינן אין פורשין את שמע, ליודה מילה תנינן אין עוברין לפני התיבה פחות מעשרה. ופרקינן לכן צריכה כהדה דתני אין פורשין את שמע פחות מעשרה התחילו בעשרה והלכו מקצתן גומרין, וכן כולם השנויים במשנתינו כיוצא בהן. ועל כולן הוא אומר ועוזבי ה' יכלו. [**ואדם כיוצא בהן**] וכן אדם שאמר דמי עלי שמין אותו כעבד, ולא יהיה פחות מעשרה. [**מתני'**] הקורא בתורה לא יפחות לו מג' פסוקין בנגד תורה נביאים וכתובים. ולא יקרא לתורגמן בתורה יותר מפסוק אחד

ובנביא

---

### עין משפט נר מצוה

**מב** א מיי' פי"ח מהל' תפלה הלכה יג טוש"ע א"ח סי' רפד סעיף א:

**מג** ב מיי' שם הלכה יג סמג עשין יט טוש"ח שם:

**מד** ג מיי' פי"ח מהלכות תפלה הלכה ה סמג שם טוש"ע א"ח סי' נה סעיף א ומ' סט סעיף א:

**מה** ד מיי' שם [הל' ד] טוש"ע א"ח סי' סט סעיף א:

**מו** ה מיי' שם הל' ה [ופט"ו שם הל' ט] טוש"ע א"ח סי' קכח סעיף א:

**מז** ו מיי' שם הלכה ד ופי"ב הלכה ג טוש"ע א"ח סי' קמג סעיף א:

**מח** ז מיי' פי"ח שם הל"ד:

**מט** ח מיי' פי"ב מהל' אבל הלכה ד טוש"ע י"ד סי' שטו:

**נ** ט מיי' פי"ב מהלכות אבל הלכה א סמג עשין מד"ס ב טור שם:

**נא** י מיי' פי"ב מהלכות ברכות הלכה י ופי"י מהלכות מילה הלכה ה טוש"ע אה"ע סי' סב סעיף ד:

**נב** כ מיי' פי"ה מהלכות ברכות הלכה ד סמג עשין פח טוש"ע א"ח סימן קנב סעיף א:

**נג** ל מ מיי' פי"ח מהל' ערכין הלכה ב:

**נד** נ מיי' פי"ח מהלכות תפלה הלכה י טור ש"ע א"ח [וסי' נה סעיף א]

**נה** ס מיי' פי"ג מהל' אבל הלכה א סמג עשין תל"ס ב טור י"ד סי' שטו:

**נו** ע מיי' פי"ב מהלכות ברכות הלכה י ופי"י מהל' מילה הל"ה טוש"ע אה"ע סי' ס"ב סעיף ד:

**נז** פ מיי' פי"ח מהלכות ערכין הלכה ב:

**נח** צ מיי' פי"ב מהלכות תפלה הלכה ג טור ש"ע א"ח סי' קלו סעיף ב:

**נט** ק מיי' שם הלכה י טוש"ע א"ח סי' קמה סעיף א:

### תורה אור השלם

1. בה אמר יי צבאות אלהי ישראל עלותיכם ספו על זבחיכם ואכלו בשר: ירמיהו ז כא
2. ולא תחללו את שם קדשי ונקדשתי בתוך בני ישראל אני יי מקדשכם: ויקרא כב לב
3. הבדלו מתוך העדה הזאת ואכלה אתם כרגע: במדבר טז כא
4. עד מתי לעדה הרעה הזאת אשר המה מלינים עלי את תלונות בני ישראל אשר המה מלינים עלי שמעתי: במדבר יד כז
5. והתנחלתם אתם לבניכם אחריכם לרשת אחזה לעלם בהם תעבדו ובאחיכם בני ישראל איש באחיו לא תרדה בו בפרך: ויקרא כה מו

### מסורת הש"ס

א) [סנהדרין ב.], ב) ברכות כא: ע"ש, ג) [ברכות כא: ע"ש סנהדרין עד: ע"ש], ד) ב"מ ק:, ה) כתובות מ., ו) [ברכות מה:], ז) [סנהדרין עו., ח) [בסנהדרין ליתא], ט) [יומא מג. וש"נ], י) [סנהדרין עו.], כ) [כתובות ח:], ל) [ויקרא כזן], מ) [פ"י הל"יז], נ) [עי' תוס' ערכין יט: ד"ה לו דלמא], ס) [ע"ש דמיימי קרא אחרינא],

### גליון הש"ס

גמ' כיון דבעי למיסר נברך אלהינו. עי' ברכות דף מט ע"ב תוס' ד"ה נברך: תוס' ד"ה לא שנו וכו' שבבל ימות השנה. עי' לקמן דף כד ע"א תוס' ד"ה ואם היו:

### הגהות הב"ח

(א) במשנה ואין מזמנין על המזון בשם: (ב) רש"י ד"ה ואדם וכו' אם בא לפטור עצמו מיד: (ג) ד"ה ואימא חמשה וכו' דכיון דדרשת ליה כהן שני מיעוט:

### מוסף רש"י

ובקרקעות תשעה וכהן. קרקעות של הקדש צריך תשעה והעשירי כהן לשומן אם בא לפדותן, בגמרא מפרש וליף לה מקראי (סנהדרין ב.). ואדם. הבא לפדות עצמו מיד הקדש צריך עשרה לשומו, וגמרא פריך אדם מי קדיש (שם). כיוצא בהן. בקרקעות, דבעי נמי תשע והכן לשומו (שם ט:). עמדו יקרים עמודו. לאחר שיבוא מעט היה המעוטה אומר להן עמדו ולכו אל מקום אחר, כך נראה בעיני (שבועות כ"ב ק:). מיעוט אחר מיעוט. דכולהו ממעטי ישראל, דמשמע כהן ולא ישראל (סנהדרין שם). ואימא חמשה כהנים וחמשה ישראלים. בעינן, דקמא לגופיה יהבי לו הוי מיעוט אחר מיעוט, ושלישי הדר מיעטינן בהן, כיון דאיתרבי ליה ממיעוט אחר מיעוט דאפילו ישראל, כי הדר כתב כהן דוקא בתרייה, דלא מיעוט אחר מיעוט הוא, דהא שני לאי מיעוט הוא אלא רינוי, וכן כולם חד דווקא וחד הוי מיעוט אחר מיעוט (שם). אדם מי קדוש. והא אין נמכר בשוק כעבד לכן אין קדוש (תוס' נאן בשם רש"י מנהדרין, ולפנינו שם איננו).

### רבינו חננאל

כנגדו לא צריך. והדעת נוטה שאינו עולה. ואי סליק עניין ההפטרה, לא חיישינן לכ"א פסוקים. וכן אי איכא תורגמן אפי' לא קרא מן ההפטרה אלא ב' פסוקים פוסק, כר' יוחנן ודיו. [**מתני'**] אין פורסין

ובנביא שלשה. ועכשיו אין אנו מקרין למתורגמן אפילו בנביא אלא פסוק אחד שלא יבא בתחילת ההפטרה אנו מקרין ג' למתורגמן להודיע כי כן הדין אי לא דחייסינן שיטתא: **ואם** היו שלשתן של שלש פרשיות קורין אחד אחד. קשיא על מה שאנו מתרגמין ויאמר יהושע אל העם התקדשו (יהושע ג) ויש שם ג' פסוקים עד בעת ההיא ומקרין אותן למתרגם שלשתן ביחד ואע"פ שיש פרשה בפוף שני פסוקים והא שאנו מתרגמין הפטרות של פסח ועלרת טפי משאר י"ט לפי שהן מדברות בנס היום כדי לפרסם הנס וכן במתן תורה כדי לפרסם הנס: **אבל** אינו פורס על שמע. ואפילו לרבי יהודה דמכשיר ליה במגילה לעיל (דף יט:) (ג) הכא מודה שלא יוציא אחרים ידי חובתן בדבר שנקדושה משום דנקטן אינא ג' דרבנן כדפריסת לעיל לרבנן דלא יהודה אבל במגילה יש להקל לפי שטף ונשים היו נספק להברוג ולהשמיד לפיכך עשאו רבי יהודה כגדול: **פוחח.** (ד) ערוס ויתף פ"ה מתרגמינן ערטילאי ופחי וליתא (ה) דפחי הוא תרגום של ערוס וכן פירש רב אלפס דפחי זהו אותו שלנוס בגדים קרועין והכי נמי משמע פרק קמא דמס' קידושין (ו): **ואינו** עובר לפני התיבה. קשה מאי איריא קטן אפילו גדול נמי אינו עובר לפני התיבה אע"כ נתמלא זקנו כדתניא סוף פ"ק דחולין (דף כד: ושם) נתמלא זקנו לאוי לעשות שליח לבור ולירד לפני התיבה אבל בענין אחר לא וי"ל דהתם מיירי בתענית לבור כדתנן בתענית (דף טז.) דאין מורידין לפני התיבה אלא זקן ורגיל (ז) (ומי שנתמלא זקנו) ומי שטפולו מרובה והא דקתני התם גבי נתמלא ז"ך בקביעות אבל בתקרא בעלמא יכול להיות משהגיע ג' שערות ולא כמו שפירש רש"י שם דפירש דמיירי לתקיעת שופר ולהמנות פרנס על הצבור ולהלקות ולגדות: **ואין** נושא כפיו. משמע הא אם הגיע ג' שערות יש"א כפיו וקשה דהא סוף פ"ק דחולין (דף כד: ושם) אמר דאין נושא את כפיו עד שיתמלא זקנו ועוד קשה דמשמע סוף פרק לולב הגזול (סוכה דף מב.) קטן היודע לנשא את כפיו חולקין לו תרומה בגורן ואפילו קטן ממש וי"ל דהתם לולב הגזול מיירי עם כהנים גדולים ללמוד ולהתחנך והא דפסלינן הכא קטן מיירי בשאין גדולים עמו והתם דחולין דנעי מלוי זקן מיירי ליש"א כפיו תדיר בקביעות אבל בתקרא בעלמא יכול הוא לנשא כפיו אע"פ שלא נתמלא זקנו כדי לאחזוקי נפשיה בכהני: (וע"ע תוס' יבמות לט: ד"ה ואלו): **מי שלא ראה מאורות לא יפרוס על שמע.** קשה דהא רבי יהודה הוא דאמר פרק החובל (ב"ק דף פז. ושם) סומא פטור מכל המצות וא"כ אי אייר הכא בסומא אפילו ראה מאורות ונסתם נמי ומפרש בירושלמי דלא מיירי בסומא ממש אלא בבית אפל ועוד י"ל דמיירי שפיר בסומא והא דפטרינן התם סומא היינו מן התורה אבל מדרבנן מיהא חייב ואפילו נסתמא משעולד מ"מ חייב הוא מדרבנן שלא יהא כנכרי ולא יהא מוהג בו דת יהודי כלל דלא דמי לנשים דפטורים ממצות עשה שהזמן גרמא אפילו מאותן שאינן אלא מדרבנן שהרי בנר מצוה ובאכילת סוכות ובמקרא מגילה דלא הוו אלא מדרבנן לא מחייבי אלא לפי שהן היו באותו הנס התם היינו טעמא שאפילו נפטור אותן מכל מצות עשה שהזמן גרמא מ"מ עדיין יש להן מצות רבות אבל סומא אם נפטור אותו מכל מצות אפי' מאותן שאינן אלא מדרבנן ג"כ יהא חשוב כנכרי ואע"ג דפירש"י לעיל דקטן דאית (ה) תרי מדרבנן יוציא שפיר האחרים דכיון שהוא גדול וכר דעת עדיף טפי מקטן: [וע"ע תוס' ערובין לו. ד"ה דילמא וכו' ותוס' לעיל יט: ד"ה ור"י מכשיר]

כשאתה

ובנביא שלשה היו שלשתן שלש פרשיות קורין אחד אחד [2]מדלגין בנביא ואין מדלגין בתורה ועד כמה הוא מדלג עד בדי שלא יפסוק המתורגמן: **גמ'** הני ג' פסוקין כנגד מי(א) [3]אמר רב אסי כנגד תורה נביאים וכתובים ולא יקרא למתורגמן יותר מפסוק אחד ובנביא ג' פסוקים ואם היו שלשתן שלש פרשיות קורא אחד אחד כגון [1]כי כה אמר ה' חנם נמכרתם [2]כי כה אמר ה' אלהים מצרים ירד עמי בראשונה [3]ועתה מה לי פה נאם ה': מדלגין בנביא ואין מדלגין בתורה ורמינהי [3]קורא [4]אחרי מות [5]ואך בעשור והא קא מדלג אמר אביי לא קשיא כאן בכדי שיפסוק התורגמן וכאן בכדי שלא יפסוק התורגמן והא עלה קתני מדלגין בנביא ואין מדלגין בתורה ועד כמה הוא מדלג עד כדי שלא יפסוק התורגמן מכלל דבתורה כלל בכלל לא אלא אמר אביי לא קשיא כאן בענין אחד כאן בשתי עניינות והתניא מדלגין בתורה בענין אחד ובנביא בשני עניינין כאן וכאן בכדי שלא יפסוק התורגמן תניא אידך [3]אין מדלגין מנביא לנביא ובנביא של שנים עשר מדלג ובלבד שלא ידלג מסוף הספר לתחילתו: **מתני'** המפטיר בנביא הוא פורס על שמע והוא עובר לפני התיבה והוא נושא את כפיו ואם היה קטן אביו או רבו עוברין על ידו קטן קורא בתורה ומתרגם [1]אבל אינו פורס על שמע ואינו עובר לפני התיבה [2]ואינו נושא את כפיו [3]פוחח פורס את שמע ומתרגם אבל אינו קורא בתורה [4]ואינו עובר לפני התיבה ואינו נושא את כפיו [5]סומא פורס את שמע ומתרגם רבי יהודה אומר כל שלא ראה מאורות מימיו אינו פורס על שמע: **גמ'** מ"ט רב פפא אמר משום כבוד רבה בר שימי אמר משום דאתי לאינצויי מאי ביניהו איכא ביניהו דעביד בחנם תנן ואם היה קטן אביו או רבו עוברין על ידו אי אמרת משום (ו) נצויי קטן בר נצויי הוא אלא מאי משום כבוד קטן בר כבוד הוא אלא איכא כבוד אביו וכבוד רבו

הכא

**וכנביא שלשה.** אם ירלה ולא איכפת לן אם יטעה דלא נפקא מיניה הורלה: **ואם היו שלשתן כו'.** בגמ' מפרש היכא משכחת לה לטופין: **מדלגין בנביא.** מפרשה לפרשה: **ואין מדלגין בתורה.** שהשומע את הקופץ ממקום למקום אין לבו מיושב לשמוע: **ועד כמה הוא מדלג.** בגמרא: **שלא יפסוק התורגמן.** שלא ידלג ממקום שהוא קורא אלא כדי שיוכל לגול את הספר ולקרות במקום הדילוג קודם שיגמור התורגמן תרגום המקרא שידלג זה משום שאין כבוד לבור לעמוד שם בשתיקה: **גמ' קורא.** כהן גדול אחרי מות ביום הכפורים משנה היא במסכת יומא ואף בעשור לחודש ויש כאן דילוג דפרשת אך בעשור לחדש השביעי בפרשת אמור אל הכהנים: **כאן בכדי שלא יפסוק המתורגמן.** והאי בכדי שלא יפסוק הוא שהרי סמוכין הן: **והא קתני** גרסינן. ולא גרסינן עלה: **בענין אחד.** ששניהן מדברין בדבר אחד ואין כאן טירוף הדעת אלכך כי לא מפסיק תורגמן מדלג שהרי שניהן בענין יום"כ מדברים ומתני' דקתני כלל לא בשני עניינים כגון מפרשת נגעים לפרשת זבין: **והתניא.** בגימטריא: **אין מדלגין מנביא לנביא.** שיש כאן טירוף יותר מדאי: **מסוף הספר לתחילתו.** למפרע: **מתני' המפטיר בנביא.** מי שרגיל להפטיר בנביא תקנו חכמים שיהא פורס את שמע: **הוא עובר לפני התיבה.** להוציא את הצבור בקדושה שבתפלה: **על ידו.** בשבילו: **קטן אינו פורס על שמע.** לפי שהוא בא להוציא רבים ידי חובתן וכיון שאינו מחויב בדבר אינו מוציא אחרים ידי חובתן(ד): **ואינו נושא את כפיו.** אם כהן הוא אינו כבוד של צבור להיות כפופין לברכתו: **פוחח.** (ה) בגמ' קופרים(ו) מפרש כל שכרעיו גרלין. ערוס ויתף מתרגם ערטילאי ופחח (ישעיה כ): **פורס את שמע.** דהא מחויב בברכה: **אבל אינו קורא בתורה.** משום כבוד תורה וכן לפני התיבה וכן בנשיאות כפים גנאי הוא לצבור: **גמ' משום כבוד.** להעביר לפני התיבה הואיל וממילא עצמו לדבר שאינו כבודו מיקנו לו זו לכבוד: **משום אינצויי.** הדבר בא לידי מחלוקת אני מפטיר ואתה מעבור לפני התיבה: **דקא עביד בחנם.** הבא לעבור לפני התיבה אינו נוטל שכר

להכא

ואם היה המפטיר קטן שאינו ראוי לעבור לפני התיבה ולא לפרוס על שמע אביו או רבו עוברין על ידו.

מדלי בקטן: (ב) תוס' ד"ה אבל וכו' בגמרא לעיל דף יט. נ"ב ע"ש בתוס' בד"ה וכו' יהודה: (ד) ד"ה פוחח. פ"ה ערוס ויתף מתרגמינן ערטילאי ופחח וליתא דפחח הוא תרגום וכו' רב אלפס דפוחח זהו אותו וכו' פרק י"ד דמסכת סופרים הס"ד. וע"ש וז"ל שם הלכה עו פוחח הגדלים כרעיו או בגדיו פרוסים או מי שראשו מגולה פוסק את שמע ע"כ וכבר בתמני כרש"י דפוחח כשאין לו בתי שוקים ולא יתף: (ה) ד"ה מי שלא וכו' לעיל דקטן לאיש ביחד תרתי מדרבנן שהוא קטן ופריסת שמע נמי דלא הוי וכו' קומא שיש בו תרתי מדרבנן מוציא שפיר:

מוסף רש"י

קורא אחרי מות. שהוא מדר יום הכפורים, ופרשה לאשונה למידה קאמר (סוטה מ:). **ואך בעשור.** פרשת שור לו כשב המעוכה היא לאחרי מות ויכול לגלול ס"ת לשם בעוד שהמתורגמן מתרגם מקרא אחרון של פרשת אחרי מות. יאין כאן שהוא כדי שיפסיק מתרגם ואין כאן נגלי לגמור וגולל את התורה (שם).

רבינו חננאל

ובנביא ג'. ואם היו שלשתן ג' פרשיות כגון כי כה אמר ה' חנם נמכרתם וגו', כי כה אמר ה' מצרים ירד עמי בראשונה וגו', ועתה מה לי פה נאם ה', כגון אלו קורין אחד אחד. מדלגין בתורה בענין אחד, כגון אחרי ואך בעשור. אף על פי שהן מרוחקין זה מזה כיון שהן ענין אחד מדלגין. ובנביא מדלגין אפילו בשתי ענינות. ובאן וכאן בכדי שלא יפסיק התורגמן, פי' משעה שיפסיק עד שיכרוך הספר ויגיע בענין שרוצה לקרות. שיעור שישלים המתרגם הפסוק שמתרגם לא יתר. ואין מדלגין בנביא מנביא לנביא, כגון מישעיה לירמיה וכיוצא בו. ובנביא של י"ב והוא ספר תרי עשר. מדלגין מנביא לנביא כגון אלו ובלבד שלא ידלג מסוף הספר לתחילתו, שהוא למפרע. [**מתני'**] המפטיר בנביא הוא פורס את שמע והוא עובר לפני התיבה, אם הוא כהן נושא את כפיו. מאי טעמא, רב פפא אמר משום כבוד. רבא בר שימי אמר משום אינצויי, כלומר חיישינן דילמא אתו למימר אני מפטיר וזה פורס על שמע וכי זה גדול ממני שיקח שכר. הילכך התקינו להיות המפטיר פורס על שמע עובר לפני התיבה וכו'. **ואם** עושין בחנם אין שם אלא משום כבוד אבל לא מינצו אלא במקום שהפורס על שמע העובר לפני התיבה נוטל שכר.

ם א מיי' פי"ב מהל' תפלה הלכה יד:

**סא** ב ג מיי' שם הלכה (מ) יג סמג עשין יט טוש"ע א"ח סי' קמד סעיף ה:

**סב** ד מיי' פ"ח מהל' תפלה הלכה יא טוש"ע א"ח סי' נג סעיף ו:

**סג** ה מיי' פט"ו שם הלכה ל טוש"ע א"ח סי' קמה סעיף לד:

**סד** ו מיי' פ"ח שם הלכה יב:

**סה** ז מיי' שם טיש"ע א"ח סי' נג סעיף יב:

**סו** ח מיי' שם טוש"ע א"ח סי' סט סעיף ג:

הגהות הב"ח

(א) גמ' אי אמרת משום אינצויי קטן: (ב) רש"י ד"ה פוחח ערוס ויתף מתרגמינן ערטילאי ופחח ומס' סופרים מפרש כל שכרעיו גרלין הס"ד. וע"ב גרלה דרש"י נא ליישב מה שקשה דאי פוחח דהכא ניתף כרגלו לאוד קאמר אמאי אינו נושא כפיו הא בני לאלון מנעליו בשעה שנושא כפיו דמהאי טעמא נמוחין כרגליו אינו נושא כפיו כיון שהוא יתף ומסתכלים בו כדפי' להדיא בדף זה בע"ב על כן הגיה מסכת סופרים דפוחח דהכא כל שכרעיו גדלין דהיינו דלין לו בתי שוקים דזה נמי נקרא פוחח שהילך יתף לגמרי אתין לו אף בתי שוקים ומע"ה פי' רש"י בסמוך דאיתא ביה משום ולא יגלה בן עדות דבר דכיון דאין לו כלל בתי שוקים אית ביה איסור דאיית עדות אבל בחולץ מנעליו ואית ביה בתי שוקים אע"ג דיתף היא אית ביה איסור דראיית עדות ולא הוה קמיבעי ליה מדי בקטן: (ג) תוס' ד"ה אבל וכו' בגמרא לעיל דף יט. נ"ב ע"ש בתוס' בד"ה וכו' יהודה: (ד) ד"ה פוחח. פ"ה ערוס ויתף מתרגמינן ערטילאי ופחח וליתא דפחח הוא תרגום וכו' רב אלפס דפוחח זהו אותו וכו' פרק י"ד דמסכת סופרים הס"ד. וע"ש וז"ל שם הלכה עו פוחח הגדלים כרעיו או בגדיו פרוסים או מי שראשו מגולה פוסק את שמע ע"כ וכבר בתמני כרש"י דפוחח כשאין לו בתי שוקים ולא יתף: (ה) ד"ה מי שלא וכו' לעיל דקטן לאיש ביחד תרתי מדרבנן שהוא קטן ופריסת שמע נמי דלא הוי וכו' קומא שיש בו תרתי מדרבנן מוציא שפיר:

**כשאתה** מגיע אצל וחביתי לה'. קשה כיון שלא היה יכול לומר מי"ת מ"כ היאך הורידו רבי לפני התיבה כשגזר תענית כדאי' בהשוכר את הפועלים (ב"מ דף פח:) והא אין מורידין לא מאנשי חיפה ולא מאנשי בית שאן לפי שקולאין לאלפין עיינין ולעיינין אלפין וי"ל דכשהיה מתכוין לקרות התי"ת קורא אותה שפיר ע"י טורח אבל לא היה נקל ולפי שאמר ליה אליהו שעל ידו תמהר הגאולה לפיכך הורידו [ז]: **אם** היה דש בעירו מותר. ואפילו במומין שבידו כדאמר בירושלמי בההוא כהן דהוו ידיה עקשי אתא לקמיה דרבי נפתלי אמר ליה כיון שאתה דש בעירך מותר:

**סכנה** ואין בה מצוה. פר"ת בשעת הסכנה יכול להסתכן בהן ולא תגין עליו המצוה ולא יעשה לו גם כמו לאלישע בעל הכנפיים (שבת דף מט.):

**בתפרן.** כשהוא תופר בית מושבם צריך ליזהר שלא ימשוך חוט התפירה יותר מדאי ויתקלקל הריבוע ור"ת פירש לצרין שיהא התפר עצמו מרובע: יברכון

הכא נמי איכא נצויי אביו ונצויי רבו: פוחח פורס על שמע וכו': בעא מיניה עולא בר רב מאביי קטן פוחח מהו שיקרא בתורה אמר ליה ותיבעי לך ערום ערום מאי טעמא לא [ח]משום כבוד צבור הכא נמי משום כבוד צבור: סומא פורס על שמע וכו': תניא [ט]אמרו לו לרבי יהודה הרבה צפו לדרוש במרכבה ולא ראו אותה מימיהם ור' יהודה התם [י]באבנתא דליבא תליא מילתא והא קא מיכוין וידע הכא משום הנאה הוא והא לית ליה הנאה ורבנן אית ליה הנאה כרבי יוסי דתניא א"ר יוסי כל ימי הייתי מצטער על מקרא זה [יא]והיית ממשש בצהרים כאשר ימשש העור באפלה וכי מה אכפת ליה לעור בין אפילה לאורה עד שבא מעשה לידי פעם אחת הייתי מהלך באישון לילה ואפלה וראיתי סומא שהיה מהלך בדרך ואבוקה בידו אמרתי לו בני אבוקה זו למה לך אמר לי כל זמן שאבוקה בידי בני אדם רואין אותי ומצילין אותי מן הפחתין ומן הקוצין ומן הברקנין: **מתני'** [א]כהן שיש בידיו מומין לא ישא את כפיו ר' יהודה אומר [ב]אף מי שהיו ידיו צבועות [ג]סטים לא ישא את כפיו מפני שהעם מסתכלין בו: **גמ'** [ד] [ה]תנא מומין שאמרו בפניו ידיו ורגליו אמר ר' יהושע בן לוי ידיו בוהקניות לא ישא את כפיו תניא נמי הכי [ו]ידיו בוהקניות לא ישא את כפיו עקומות עקושות לא ישא את כפיו אמר רב אסי [ז]חיפני [ח](ובשיני) לא ישא את כפיו תניא נמי הכי [ט]אין מורידין לפני התיבה לא אנשי בית שאן ולא אנשי בית חיפה ולא אנשי טבעונין מפני [י]שקורין לאלפין עיינין ולעיינין אלפין אמר ליה רבי חייא לר' שמעון בר רבי [יא]אלמלי אתה לוי פסול אתה מן הדוכן משום דעבי קלך אתא אמר ליה לאבוה אמר ליה זיל אימא ליה כשאתה מגיע אצל [ב]וחביתי לה' לא נמצאת מחרף ומגדף אמר רב הונא זבלגן לא ישא את כפיו והא ההוא דהוה בשיבבותיה דרב הונא והוה פרים ידיה ההוא דש בעירו הוה תניא נמי הכי [יב]זבלגן לא ישא את כפיו ואם היה דש בעירו מותר א"ר יוחנן [יג]סומא באחת מעיניו לא ישא את כפיו והא ההוא דהוה בשיבבותיה דרבי יוחנן דהוה פרים ידיה ההוא דש בעירו הוה תניא נמי הכי סומא באחת מעיניו לא ישא את כפיו ואם היה דש בעירו מותר: ר"י אומר מי שהיו ידיו צבועות לא ישא את כפיו: תנא [יד]אם רוב אנשי העיר מלאכתן בכך מותר: **מתני'** [טו]האומר איני עובר לפני התיבה בצבועין אף בלבנים לא יעבור בסנדל איני עובר אף יחף לא יעבור [טז]העושה תפלתו עגולה סכנה ואין בה מצוה נתנה על מצחו או על פס ידו הרי זו דרך המינות [יח]ציפן זהב ונתנה על בית אונקלי שלו ה"ז דרך החיצונים: **גמ'** מ"ט חיישינן שמא מינות נזרקה בו: העושה תפלתו עגולה סכנה ואין בה מצוה: לימא תנינא להא דתנו רבנן [יט]תפלין מרובעות הלכה למשה מסיני ואמר רבא בתפרן ובאלכסונן אמר רב פפא מתניתין דעבידא כי אמגוזא: **מתני'** האומר יברכון

דהכא אינגוי ליכא משום כבוד מיכא: **קטן פוחח מהו שיקרא בתורה.** גדול פוחח הוא דאסור משום ולא ירמה בך ערות דבר (דברים כג) אבל קטן אינו מוזהר אז דלמא לא פליג מתני' בין קטן לגדול: **נדרוש במרכבה.** דימזקאל: **פחחים.** גומות: **מתני' כהן שיש בידיו מומין.** לפי שהעם מסתכלין בו ואמרינן במסכת חגיגה (דף טו.) המסתכל בכהנים בשעה שנוטלין את כפיהן עיניו כהות לפי שהשכינה שורה על ידיהן [א]: **גמ' כוהקניות.** לונטיי"ש בלע"ז: **עקומות.** כפופות: **עקושות.** לגידיהן: **חיפני ובשיני.** כהן שהוא מאנשי חיפה ומאנשי בית שאן מגמגמין בלשונן הן: **מפני שקורין לאלפין עיינין ולעיינין אלפין.** ואם היו עושין ברכת כהנים היו אומרים יאר יער ה' פניו ולשון קללה הוא כי יש פניה שיתפרכו לשון כעס כמו פני ילכו (שמות לג) את פני (ויקרא כ) ומתרגמינן ית רוגזי ומעי"ן עושין אלפי"ן ופוגמין תפלתן. ולאמרינן (ברכות לג.) דבי ר"א קורין לאלפין עיינין ולעיינין אלפין ההוא בדרשה: [ב]**פניו ידיו ורגליו.** הוא את כפיו מוקן מנעליו כדתניא (סוטה דף מ.) ואם יש בו מום יסתכלו בו ומתוך כך רואין את ידיו: **דעבי קלך.** ותניא בהכל שוחטין (חולין דף כד.) בשילה ובבית עולמים הלוים נספלין בקול: **אגל וחכיתי לה'.** מקרא זה בספר ישעיה: **לא נמצאת מחרף ומגדף.** שהיה קורא לחיתי"ן היכי"ן נראה כלומר וחכיתי: **וזבלגן.** עיניו זולפות דמעה: **לא ישא את כפיו.** לפי שמסתכלין בו: **דש בעירו הוה.** כבר היו רגילין אנשי עירו ולא היו מסתכלין בו עוד. דש לשון (ג) מרגיל כמו כיון דדש דש (כריתות דף ט:): [ד]**סטים.** קרו"ג: **מתני' אף בלבנים לא יעבור.** טעמא מפרש בגמ': **העושה תפלתו עגולה.** תפלין שבראשו עגולה כציפה וכאגוז: **סכנה.** שלא תכנס בראשו: **ואין בה מצוה.** דמרובעות בעינן: **נתנה על מצחו.** של ראש ושל יד על פס ידו: **הרי זו דרך המינות.** שמבזין מדרש חכמים והולכין אחר המשמע כמשמען בין עיניך ממש ועל ידך ממש ורבותינו דרשו במנחות (דף לו:) בגזירה שוה בין עיניך (ה) זה קדקד מקום שמוחו של תינוק רופס ועל ידך (ו) גובה היד קיבורת בראש הזרוע שתהא שימה כנגד הלב: **על בית אונקלי.** על בית יד לגושו מבחוץ: **הרי זה דרך חיצונים.** בני אדם ההולכים אחרי

דעתם מון מדעת חכמים דבעינן לך לאות (ז) ולא לאחרים לאות (שם): **ציפן זהב.** נמי כתיב למען תהיה תורת ה' בפיך (שמות יג) שיהא הכל מבהמה טהורה: **גמ' שמא מינות נזרקה בו.** המינין עובדי ע"ז (ח) מקפידין בכך: **בתפרן ובאלכסונן.** כשהוא תופר בית מושבן צריך ליזהר שלא יקלקל ריבועו במשיכת חוט התפירה וצריך שיהא להן אלכסון כהלכתו (ט) במרובע ברוחב ובאורך שהיא אלכסנא ושני מומשין באלכסון: **כי אמגוזא.** עגולות כאגוז אבל עגולה כציפה (י) וכעדשה שפיר דמי ולא תסייעא לגרייתא דמתניתין: מתני'

[ב] נאור] באור וכדר' יוסי דאמר כל ימי הייתי מצטער על מה שכתוב כאשר ימשש העור באפלה, וכי מה אכפת לעור בין אפילה לאורה וכו'. והילבתא [כרבנן] סומא פורס על שמע. [כהן שיש בי]דיו מומין לא [ישא וכו'. תנא ב פניו ידיו ורגליו. בוהקיות לא ישא את כפיו, וכן אם היו עקומות או עקושות לא ישא את כפיו. חיפני ובשיני לא ישא את כפיו. אין מורידין לפני התיבה לא אנשי חיפה ולא אנשי טבעונין מ:שי שקורין לעיינין אלפין [ולאלפין עיינין]. אמר ליה ר' חייא לר' שמעון בריבי אלמלא לוי אתה פסול אתה מן הדוכן, מאי טעמא משום [דעבי] קלך. אתא אמר ליה לאבוה. אמר ליה זיל אימא ליה כשאתה מגיע אצל וחכיתי ל:ה לא נמצאת מחרף ומגדף. ר' שמעון בר'בי הוה קליה עבי ואמר לו ר' חייא שלא היה יכול לקרות הי"ת אלא היה קורא לחיתי"ן (חיוחין) [ג] (והיה"ן) לפיכך א'מר לו כשאתה מגיע לקרוא וחכיתי לה' נמצא שונא ישראל מוציאן ב'שון הכאה ונמצא מחרף ומגדף. תניא זבלגן לא ישא את כפיו ואם היה דש בעירו מותר. פי' דש בעירו, ידוע ומפורסם. תניא סומה באחת מעיניו לא ישא את כפיו, ואם דש בעירו מותר. מי שהיו ידיו צבועות אסטס לא י"א את כפיו מפני שהעם מסתכלין בו. תניא אם היו רוב אנשי אותה העיר מלאכתן בכך, מותר. **תוספתא** בית הכנסת שאין להן מי שיקרא אלא אחד, עומד וקורא ורושב ועומד וקורא ורושב אפילו ד' פעמים. קטן מתרגם על ה:ר גדול, אבל אינו כבוד לגדול שיתרגם על קטן, שנא' ואהרן אחיך יהיה נביאך. ראש הכנסת או חזן הכנסת לא יקרא עד שיאמרו לו חזן בהם, שאין אדם מכבדו לו. חזן העומד לקרות, אחד עומד ומחזן לו עד שיקרא. כ:צד זקנים יושבים, פניהם כלפי העם ואחוריהן כלפי הקדש, וכשמניחים התיבה פניה כלפי העם ואחוריה כלפי הקדש. וכשהכהנים נושאין [כפיהן] פניהן כלפי העם [ואחוריהן] כלפי הקדש, וחזן הכנסת וכל העם פניהם כלפי ה:דש, שנא' ותקחל העדה אל פתח אהל מועד. אין פותחין פתח בית הכנסת אלא למזרח שכן ההיכל למזרח שנא' החתים לפני המשכן קדמה לפני אהל מועד מזרחה. **ירושלמי** תנו אחד] קורא בתורה ואחד מתרגם, (לו) [ר"א] אחד קורא ושנים מתרגמין. וכבניא אחד קורא ואחד מתרגם, אחד קורא ושנים מתרגמ' וכולי' עד והתרגום מעכב. אמר ר' יוסי מן מ:ה דאגן חמין רבנן נפקין לתעניתא וקרו ולא מתרגמי, הדא אמרה שאין התרגום מעכב. [ר"א] אמר ר' יונה אף על גב שאין התרגום מעכב טעה מחזירין אותו. [**מתני'**] האומר איני עובר לפני התיבה בצבועין, אף בלבנים לא יעבור. בסנדל איני עובר, אף יחף לא יעבור. מאי טעמא חיישינן שמא נזרקה בו מינות. העושה תפ:ילתו עגולה. פי' העושה תפילין עגולין כאגוז. אלא כתנו רבנן תפילין מרובעות הלכה למשה מסיני ואמר רבא בתופרן ובאלכסונן. [**סכנה ואין בה מצוה**]. פיר' פעמים שנופל על פניו כרחום וחגון ואם הן תפילין בראשו ע:לין ירצצו מוחו. וזו היא סכנה, ואין מצותן אלא מרובעות. **נתנה על מצחו** או **על פס** ידו הרי זה דרך המינות. **ציפה זהב ונתנה על בית** יד של אונקלו, פי' אצילי ידיו, [נ"א: תחת אצילי ידיו], הרי זה דרך המינות. האומר

---

[ז] מלשון רבינו משמע דר"ת אמר כן לר"ש בר ר' דלא כמו דאתמא בגמ' לפניו ומלי דגי מחרת היה לו ולי"ע.

## עין משפט נר מצוה

סז א מיי' פט"ו מהל' תפילה הלכה ב סמג עשין ג טוש"ע א"ח סי' קכח סעיף ל:

סח ב מיי' שם טוש"ע שם סעיף לב:

סט ג ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף ל:

ע ה מיי' שם הלכה ח טוש"ע שם סעיף לג:

עא ו מיי' פ"ח שם הלכה יב טוש"ע א"ח סי' נג סעיף יב:

עב ז ח מיי' פט"ו שם הלכה ב טוש"ע א"ח סי' קכח סעיף ל:

עג ט מיי' שם טוש"ע שם סעיף לב:

עד י מיי' פ"ח שם הלכה ה טוש"ע א"ח סי' נג סעיף יח:

עה כ מיי' פ"ד מהל' תפילין הלכה ג:

עו ל מיי' פ"ג שם הלכה טו טוש"ע א"ח סי' לב סעיף מח:

עז מ מיי' שם הלכה ח טוש"ע שם סעיף לט:

## רבינו חננאל

דאי לאו הכי אתו אביו או רבו לאינצויי. [**פיסקא**] קטן קורא בתורה ומתרגם. פוחח פורס על שמע שיקרא יוצר אור שתים לפניה ואחת לאחריה ומתרגם, אבל פוחח אינו קורא בתורה ואינו עובר לפני התיבה להתפלל י"ח ברכות כציבור ואינו נושא את כפיו משום בבוד ציבור. פירוש פוחח, לבוש בגד קרוע ואין בבגדיו בתי ידים אלא דיו כמו ערומות. כמה מתרגמינן [כאשר הלך נבדי ישעיהו ערום ויחף שלש שנים] כמה דמהלך נבדי ישעיהו פחח ויחף שלח שנין. **ירושלמי** פוח משקין מת לו מת קורע, מת לו מת אחר מרחיק שלש אצבעות וקורע, שלמו מלפניו מתחיל ולאחריו, שלמו מלמעלה מתחיל מלמטה, שלמו ולו ואלו ר' חייא בר דא דמן יפו אמר נעשה פוחח. [**פיסקא**] סומא פורס על שמע ומתרגם. ר' יהודה אומר כל שלא אה [מאורות] מימיו לא פרוס את שמע. כלומר א יכרך ברוך אתה ה' צר המאורות, שלא נהנה מצא מוציא שם שמים בטלה. תניא אמרו לו לר' יהודה והלא הרבה צפו מרכבה ולא ראו אותה מיהם כך הסומא. ודחי דם במרכבה כאובנתא ליבא [חלא] מלתא, דאייתי קלקה דלא בעינן דלם חלום ואף על פי הוא עד. הכא [לענין] כ יכה בהנאה תליא מילתא ר' סומא אין לו הנאה בכך. ר' **בנן** אית ליה לסומא

---

[ח] (תוספ' פ"ג, ב) (פירוש בהגנת תלב ועי' תוס' ע"ז מח: ד"ה שוריינו דעיגל ולדעת רש"י מגנאת לליבא הן טרפסי הלב), [ט] (גי' סה"מ ומרמ"ס ולא"ש אסטנים ופלאה וי"ש אסטים וקיקלן, ד) [י"ל ויכיסנן, ה) (ברכות לב.), ו) [י"ל ציפה יעב"ן], ז) מנחות לה. (נ"ש שבת מח:), ח) (ומע"ש תוס' בחגיגה עז. ד"ה בכהנים וכו' לתחות פרש"י הכא והתליטו הטעם ע"פ הירושלמי מעיש היסח הדעת ע"ש), ט) [דיבור זה שייך קודם ד"ה בוהקניות], י) [שייך לעיל במשנה], כ) [בכרים ו], ל) [שם], מ) [שמות יג], נ) בס"ה: כומרים מלמידי יפו האופר, ס) [עי' רש"ש], ע) [עי' תוס' ב"מ שחילו בתופן אחר].

## תורה אור השלם

1. וְהָיִיתָ מְמַשֵּׁשׁ בַּצָּהֳרַיִם כַּאֲשֶׁר יְמַשֵּׁשׁ הָעִוֵּר בָּאֲפֵלָה וְלֹא תַצְלִיחַ אֶת דְּרָכֶיךָ וְהָיִיתָ אַךְ עָשׁוּק וְגָזוּל כָּל הַיָּמִים וְאֵין מוֹשִׁיעַ:

דברים כח כט

2. חִכִּיתִי לְיְיָ הַמַּסְתִּיר פָּנָיו מִבֵּית יַעֲקֹב וְקִוִּיתִי לוֹ:

ישעיהו ח יז

## גליון הש"ס

גמ' משום כבוד צבור. לעיל דף כג ע"ב ותוס' דף ע ע"ב גיטין דף ס ע"ב סוטה דף לט ע"ב: שם אלמלי. עי' לעיל דף כא ע"ב תוס' ד"ה אלמלא: **מתני' ציצן זהב.** סנהדרין דף מח ע"ב:

## הגהות הב"ח

(**א**) גמ' (תנא מומין שאמרו בפניו ידיו ורגליו) תא"מ וצ"ל הכל"ש העור לא נרסי הך גרייתא ורב אלפס גרס לה ועי' בעוד מ"מ סי' קכח: (**ב**) רש"י ד"ה דש בעירו וכו' לשון רגיל כמו: (**ג**) ד"ה בתפרן וכו' אלכסון הכלמה שתהא מרובע אלכע:

## לעזי רש"י

לונטיי"ש [לינטי'לישי"ש]. מכוסה נמשים. קרו"ג. חריש.

## מוסף רש"י

תפילין מרובעות. הנחים מרובעים (מנחות לה:). **בתפרן.** בתפילתן ישמור אות תפילה יותר מדי שלא יכוונו ויקלר ותנו שקורין דנרחלי"ל, **ובאלכסונן.** שיהא ריבועו מכוון אלכ אלכסון. שיהא לזה אלכסון שאמרי חכמים כל תמתא בריבועא אמתא ותני מומשי באלכסונא, ולא יהא אלכו יתר על רחבו, שאפילו יש להו זוויות פסולין (שם). האומר. בתפלתו (ברכות לג:).

**מתני'** יברכוך טובים ה"ז דרך מינות. שאינו כולל לשעים בשמו של מקום וחכמים למדו (ברכות דף י:) מהלכה שריחה רע ומנלה הכתוב בין סממני הקטורת שמלריכן הכתוב בהרלאתן להיותן בגאודה אחת: **על קן לפור יגיעו רחמיך.** (ד) כלשון הזה רחמיך מגיעין על קן לפור כך חוס ורחם עלינו: **ועל טוב יזכר שמך.** על טובותיך טודה לך לו שאמר שני פעמים מודים כשהוא כורע משתקין אותו ובגמרא מפרש לה: **המכנה בערוות.** בגמרא מפרש שדורש פרשת ערוות בגיטי ואומר לא ערוה ממש דיבר הכתוב אלא מינה הכתוב בלשונו וקרא אותה ערוה המגלה קלון אביו וקלון אמו ברגיס. כיצד הוא לשון היפך שמהפך דיבורו לשנה או לגנאי והרבה יש בלשון חכמים בספרי אספה לי שבעים איש (במדבר יא) ואל אראה ברעתי (שם) ברעתם היה לו לומר אלא שכינה הכתוב ביולא בדבר וימירו את כבודם בתבנית שור אוכל עשב (תהלים קו) כבודי היה לו לומר אלא שכינה הכתוב: **שאומר ומזרעך לא תתן להעביר למולך.** לא תבא על הכותית ותוליד בן לע"ז: **משתקין אותו בגויפה.** שעוקר הכתוב ממשמעו שהוא עבודת חוק לאמוריים להעביר בניהן לאש וזוהן כרת לבא על הכותית ומחייב חטאת על השוגג ומיתת ב"ד על המזיד בהתראה: **גמ' כשני רשויות.** ומקבל ומודה אלוה אחר אלוה: **על הרעה.** ברוך דין האמת: **על הטובה.** ברוך הטוב והמטיב: **מעיל קנאה.** לומר על העופות חס ועל הבהמות וחיות אינו חס: **ואינן אלא גזירה מלך.** להטיל עליהן עולו להודיע שאנחנו עבדיו ושומרי מלותיו: **דכתיבהו משה בתורה.** האל הגדול הגבור והנורא אשר לא ישא פנים (דברים י): **אנשי כנסת הגדולה.** בספר עזרא (נחמיה ט) ועתה אלהינו האל הגדול הגבור והנורא שומר הברית והחסד: **חוץ מיראת שמים.** אותה מסורה בידי אדם שיהא הוא עצמו מכין לבו לכך אע"ג שהיכולת בידו להכין לבבנו אנו דכתיב הנה כחומר ביד היוצר כן אתם בידי בית ישראל (ירמיה יח) ואומר והסירותי את לב האבן מבשרכם (יחזקאל לו): **אמר מילתא מילתא ותני לה.** כל תיבה אומר ושונה אין כאן משמעות שתי רשויות אלא מנוה וסכל הוא: **חברותא כלפי שמיא.** וכי כמנהג חבירו נוהג בהקב"ה לדבר לפניו אלא בתמכוין וחוזר ומראה לו בכופלו אלא כיון בראשונה: **מרוקפא.** מרטו"ל בלע"ז. ותשם את המקבת מתרגמינן מרזפתא (שופטים ד): **תני רב יוסף.** לפרושי מכנה דמתני' כדמתרגם ערות אביך וערות אמך קלון דאבוך וקלנא דאמך ולא תגלה שום דבר קלון שבהן: **תנא דבי רבי ישמעאל.** לפרש מתני' בישראל הבא על הכותית המדבר: **מתני' מעשה ראובן.** ויבא את בלהה פילגש אביו (בראשית לה): **נקרא.** בבית הכנסת: **ולא מתרגם.** חייבין לנגותו: **ומעשה עגל הראשון.** כל פרשת העגל עד א] ואשליכהו באש (שמות לב). ומה שחזר אהרן וספר המעשה הוא קרוי מעשה עגל השני הוא שכתוב בו ולא העגל הזה (פ) ולא יתרגם פן יטעו עמי הארץ ויאמרו ממש היה בו שיצא מאליו אבל המקרא אין מבינין: **יודע אם ירושלם.** את מועבותיה. פרשה היא ביחזקאל: **גמ' ויש לא נקרין ולא מתרגמין.** מפרש בסיפא מעשה דוד ואמנון לא נקרין בהפטרה. ואמרינן במסכת מגיגה (דף יא:) המסתכל באדבעה דברים ראוי לו כאילו לא בא לעולם. והתם מפרש טעמא אין רצונו של מלך שיזכירו שמו על אשה כו' קמ"ל

מגונה, ולגבי מודים משתקין אותו. ופרקינן לא קשיא כרייתא דקרי פסוקא פסוקא ותנייה, אבל אי קאדי מילה ומילה ותניה משתקין אותו. פי' ארדופתא דנפחי. קורנוס של נפחים. המכנה בערוות פ) כלומר הקורא הפסוק ערות אביו ואמו לא יגלה, ואינו קורא ערות אביך וערות אמך כדתכ' קרא וכן כל הערות, משתקין אותו ואומרים לו קרא הפסוק כמו שכתוב וכי אתה מבחר מלילין מה שלא ביארר משה רבינו ברוח הקודש. **מתני'** מעשה ראובן נקרא ולא מיתרגם וכו'. [ת"ר] מעשה בראשית נקרא ומיתרגם, פשיטא, [מהו] דתימא דניחוש לתרגומיה דילמא אתי לשיוליה מה למעלה מה למטה

ב) ברכות לה. ע"ש, ג) וגי' רמב"ם דרך הצדוקים], ג) שם לג:, ד) שם נד., ה) [ברכות ופע"י ליתא], ו) [ברכות לג: וש"נ], ז) ברכות לג: ע"ש נדה מז:, ח) ברכות לג: [מוסה נג:], ט) [ברכות לד.], י) [עי' תו"ט], כ) [מוספתא פ"נ], ל) [דף מז.], מ) [עי' תו"ט פ"ב דברכות מ"נ], נ) [נדה מז: ע"ש בתוס'].

## גליון הש"ס

גמ' נגאי הוא לו. עיין לעיל דף יח ע"ב: תוב' ד"ה בפני. שיסד הקליר עיין מגיגה דף יג ע"ב תוס' ד"ה וכגלי המיות.

## הגהות הב"ה

(א) גמ' מתי עמדת לא פליגנו בה: (ב) שם ואמרי אנשי כנסת הגדולה ותקנינהו אין לא הוה אמרינן: (ג) בשבעה מעשה דוד ואמנון לא מעשה נקרא[ין]: (ד) רש"י ד"ה על קן לפור יגיעו רחמיך לשון הודה רחמיך: (ה) ד"ה מעשה עגל יכו' בעגל הזה נקרא ולא מתרגם: (ו) תוס' ד"ה מפני יכו' אותו ואת בנו ביום אחד בל תשמטו דמשמע כל"ל: (ז) ד"ה הכל וכו' כדכתיב אל יתהלל חכם בחכמתו אל יתהלל עשיר בעשרו:

## הגהות הגר"א

[א] גמ' ויש לא נקרין ולא מתרגמין. תמ"מ:

## הגהות מהר"ב רנשבורג

[א] רש"י ד"ה מעשה אמר יכו' עד ואשליכהו. מלת ואשליכהו נמחק וכ"כ ויסלף:

## מוסף רש"י

על קן צפור יגיעו רחמיך. אנשים שהיו מרחים עצמם בתכסיסים להעמיק בלשון תחנונים ואומרים רחום וחנון אתה ועל קן לפור יגיעו רחמיך שאתכרת לשנא את האם, או שאומר על טוב שאתה עושה לנו יזכר שמך, או שאומר מודים מודים, משתקין אותו (ברכות לג.). שמעטיל קנאה. לומר על אלה חס ולא על שאר בריותיו (שם). מדותיו. מצותיו, והוא לא נרחמים עשה אלא להטיל על ישראל תקי גזרותיו להודיע שהם עבדיו ושומרי מצותיו וגזרות הקותיו אף בדברים שיש לשון ועבריס להשיב עליהם יאומר מה צורך במצוה זו (שם). לחדודי לאבי. שיש לו מה שהשיב (שם). דכתיבהו משה. האל הגדול הגבור והנורא אשר לא ישא פנים ולא יקח שוחד (שם). ותקנינהו. בתפלה כשהתפלל עזרא על מעל הגולה בספר עזרא (שם). הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים. כל הבא על האדם ביד הקב"ה הוא, כגון אריך קצר עני עשיר תכם שוטה לבן חכור, הכל בידי שמים הוא, אבל אדם אי קאדי מילה ומילה שני דברים הוא יכתב לו ירא את שמים (שם). מילתא מילתא ותני לה. כל תיבה ותיבה מחד ושונה, מגונה הוי, שתוקי לא משתקינן ליה, שאין זה דומה למקבל עליו שתי מלכיות אלא למתלוצץ, אמר פסוק שלם ותני ליה משתקינן ליה, דמחזי כשתי רשויות (שם). חברותא כלפי שמיא. מנהג שטוב אדם בחברו ינהג אבל המקום ולא יסבר בתפלתו (שם לד.). מחזינא ליה. כלומר מלמדין אותו שיכרין ומכין אותו אם ירגיל בכך (שם). בארדופתא. קורנוס, ותשם את המקבת מתרגמינן מרזפתא (ברכות שם).

ג) ברכות לה. ע"ש, ד) [ברכות לד. ע"ש נדה מז:], ה) ברכות לג: [מוסה נג:], ו) [ברכות לד.], ז) [עי' תו"ט], ח) [מוספתא פ"נ], ט) [דף מז.], י) [נדה מז: ע"ש בתוס'].

**יברכוך** טובים. פי' שמוליא את הפוטעים מן הכלל לי נמי משום דמחזי כשתי רשויות כלומר אלהים טובים: **מפני** שעושה מדותיו של הקב"ה רחמים והן אינם אלא גזירות. מ) ק' להר"ר אלחנן על מה ° שיסד הקליר בקדושת' שאנו אומרים ביום כ' של פסח לדקו אותו ואת בנו (ו) לא תשמטו ביום אחד דמשמע שר"ל שהקב"ה חס על אותו ואת בנו והוא אינו אלא גזירה: **הכל** בידי שמים חוץ מיראת שמים.

קשה דהא בפרק אלו נערות (כתובות דף נ. ופס) אמרינן הכל בידי שמים חוץ מגנים ופחים ונראה דהכא מיירי בתולדות האדם אם יהיה חכם או טפש עני או עשיר גבור או חלש פ) דהכל נגזר עליו חוץ מן הירלאה כדכתיב אל יתהלל (ז) עשיר בעשרו והגבור בגבורתו כי אם בזאת יתהלל המתהלל השכל וידוע אותי (ירמיה ט) והתם מיירי במאורעות האדם העתידות לבא אליו אחר שנולד שגם הם בידי שמים חוץ מגנים ופחים פירוש הקור והחום ולא קשה מהא דכתיב לפני קרתו מי יעמוד (תהלים קמז) דה"פ אם ישלחנה בפעם אחת כדכתיב בראש הפסוק משליך קרחו כפתים וגם לא קשה מהא דכתיב ואין נפתר מממתו (שם יט) דהשיא בעוברי דרכים הוא דקאמר אבל כל זמן שהוא בביתו ולאי יכול הוא ליגאל ממנו:

**אין** מפטירין במרכבה ורבי יהודה מתיר. וקיימא לן כר' יהודה:

מה

**יברכוך** טובים ה"ז דרך מינות. כלומר אלהים הוא הקב"ה הוא, כגון אריך קצר עני עשיר תכם שוטה לבן חכור, הכל בידי שמים הוא, אבל אדם אי קאדי מילה ומילה שני דברים הוא יכתב לו ירא את שמים, אם זו מפר בידו של אדם ומן לפניו שני דברים הוא יכתב לו ירא את שמים (שם). מילתא מילתא ותני לה. כל תיבה ותיבה מחד ושונה, מגונה הוי, שתוקי לא משתקינן ליה, שאין זה דומה למקבל עליו שתי מלכיות אלא למתלוצץ, אמר פסוק שלם ותני ליה משתקינן ליה, דמחזי כשתי רשויות (שם). חברותא כלפי שמיא. מנהג שטוב אדם בחברו ינהג אבל המקום ולא יסבר בתפלתו (שם לד.). מחזינא ליה. כלומר מלמדין אותו שיכרין ומכין אותו אם ירגיל בכך (שם). בארדופתא. קורנוס, ותשם את המקבת מתרגמינן מרזפתא (ברכות שם).

ל) כלומר שקורא הפסוק ערות אביך וערות אמך ערות אביו וערות אמו לא יגלה וכן כל ערות וכו' ומפרש כפי הרמב"ם בפירוש המשניות וכן משמע קצת גם בערוך ערך קן.

## עין משפט נר מצוה

עח א מיי' פ"ע מהל' תפלה הלכה ז:

עט ב מיי' שם הלכה ד טוש"ע א"ח סימן קכא סעיף ב:

פ ג מיי' פ"י מהלכות ברכות הל' ג סמג עשין מ טוש"ע שם סימן רכב סעיף ג:

פא ד מיי' פ"ע מהל' תפלה הלכה ז [טוש"ע א"ח סי' קיג סעי' ט]:

פב ה מיי' פ"ה מהל' תשובה הלכה ג [מ] ב:

פג ו מיי' פ"ג מהלכות ק"ש הלכה יא סמג עשין יח טוש"ע א"ח סימן סא סעיף ט:

פד ז מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה יב סמג עשין יט:

## תורה אור השלם

1. ומזרעך לא תתן להעביר למלך ולא תחלל את שם אלהיך אני יי: ויקרא יח כא
2. ועתה ישראל מה יי אלהיך שאל מעמך כי אם ליראה את יי אלהיך ללכת בכל דרכיו ולאהבה אתו ולעבד את יי אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך:
דברים י יב
3. בן אדם הודע את ירושלם את תועבותיה:
יחזקאל טז ב

## לעזי רש"י

מרטי"ל. פטיש.

## רבינו חננאל

יברכוך טובים. משום דמיחזי כשתי רשויות, וכן האומר מודים (מודים), וכתי' כי יסכר פי דוברי שקר. על טוב יזכר שמך, הא על רע לא, והא תנן חייב לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה. על קן צפור יגיעו רחמיך, כלומר חס הקב"ה וכחב לא תקח האם משאר כל בריותיו. הנה מטיל קנאה במעשה בראשית, כלומר אילו חבריכן יותר ושאר שנואין. ויש אומרים מפני שעושה מדותיו של הקב"ה רחמים על אילו בלבד והן אינן אלא גזירה. ההוא דנחית לקמיה דר' חנינא ואמר האל הגדול הגבור והנורא והאדיר והחזק והנודא. אמר ליה אמריתינהו לכלהו שבחי דהקב"ה, אנן הני תלת האל הגדול הגבור והנורא אי לאו דכתיבנהו משה באורייתא וחקנינהו אנשי כנסת הגדולה לא הוינן אמינא להו, שאין קץ לשבחו וכל המוסיף גורע, וכולל. אמר ר' חנינא הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים שנאמר יצתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך וגומ'. וכי שואל אדם דבר שאינו ברשותו אלא מיכן ראיה שיראת שמים בידו של אדם היא. אמר ר' זירא האומר שמע שמע כאומר מודים מודים. ומתבינן עליה והתניא הקורא את שמע וכופלה הרי זה מגונה, ואינו קורא ערות אביך וערות אמך כדכתי' קרא וכן כל הערות, משתקין אותו ואומרים לו קרא הפסוק כמו שכתוב וכי אתה מבחר מלילין מה שלא ביארר משה רבינו ברוח הקודש. **מתני'** מעשה ראובן נקרא ולא מיתרגם וכו'. [ת"ר] מעשה בראשית נקרא ומיתרגם, פשיטא, [מהו] דתימא דניחוש לתרגומיה דילמא אתי לשיוליה מה למעלה מה למטה ומה

**מה לפנים מה לאחור.** פי׳ (ג) מה נסוף גבולי העולם למזרח ולמערב מי נמי מה היה קודם שנת ימי בראשית ומה יהיה אחר שיכלה העולם: (ד) **מעשה** של עגל השני נקרא ולא מתרגם. פירש רש״י שלא יאמרו ממשות היה בו מדקאמר אהרן וילא העגל הזה וקשה דהא בירושלמי פליגי אמורמי ואיכא מאן דאמר מן ויאמר עד לשמלה בקמייסס (ה) (היה) מעשה עגל השני והיינו סיפיה דקרא דוילא משה ולפרש״י לא היה לו לומר אלא עד תחלת הפסוק לכן נראה כדמפרש בירושלמי דהטעם הוי לפי שאין דומה גנאי של יחיד ביחיד מו של צבור בצבור לגנאי של יחיד בצבור ומשוס כבודו של אהרן לא רצו לתרגם:

## הדרן עלך הקורא את המגילה עומד

**בני העיר** (ו) **הואיל והעם מתפללין בו בתענית ובמעמדות.** לא גרס ובמעמדות שהרי גבי מעמדות לא מצינו לחוב אלא בבית הכנסת היו הולכין כדתניא (דף כו.) בתענית דתנינא (דף כו.) כיון

ומה לפנים ומה לאחור קמ״ל מעשה לוט ושתי בנותיו נקרא ומתרגם פשיטא מהו דתימא ניחוש לכבודו דאברהם קמ״ל מעשה תמר ויהודה נקרא ומתרגם פשיטא מהו דתימא ליחוש לכבודו דיהודה קמ״ל שבחיה הוא דאודי מעשה עגל הראשון נקרא ומתרגם פשיטא מהו דתימא ליחוש לכבודן של ישראל קמ״ל כל שכן דניחא להו דהויא להו כפרה קללות וברכות נקרין ומתרגמין פשיטא מהו דתימא ניחוש דלמא (ח) (ט) פייגא דעתייהו דצבורא קמ״ל אזהרות ועונשין נקרין ומתרגמין פשיטא מהו דתימא ניחוש דלמא אתו למעבד מיראה קמ״ל מעשה אמנון ותמר נקרא ומתרגם [מעשה אבשלום נקרא ומתרגם] פשיטא מהו דתימא ליחוש ליקריה דדוד קמ״ל מעשה פילגש בגבעה נקרא ומתרגם פשיטא מהו דתימא ליחוש לכבודו דבנימין קמ״ל יהודע את ירושלם את תועבותיה נקרא ומתרגם פשיטא לאפוקי מדרבי אליעזר דתניא (י) מעשה באדם אחד שהיה קורא למעלה מרבי אליעזר הודע את ירושלם את תועבותיה אמר לו עד שאתה בודק בתועבות ירושלים צא ובדוק בתועבות אמך בדקו אחריו ומצאו בו שמץ פסול: ואלו נקרין ולא מתרגמין (רעבד״ן סימן) מעשה ראובן נקרא ולא מתרגם ומעשה ברבי חנינא בן גמליאל שהלך לכבול והיה קורא חזן הכנסת [2] ויהי בשכון ישראל ואמר לו למתורגמן (י) (הפסק) אל תתרגם אלא אחרון ושיבחוהו חכמים מעשה עגל השני נקרא ולא מתרגם איזה מעשה עגל השני מן [3] ויאמר משה עד [4] וירא משה תניא ר״ש בן אלעזר אומר לעולם יהא אדם זהיר בתשובותיו שמתוך תשובה שהשיבו אהרן למשה פקרו המערערים שנאמר [5] ואשליכהו באש ויצא העגל הזה: בוכת כהנים נקרין ולא מתרגמין מ״ט משום דכתיב [6] ישא: [א] מעשה דוד ואמנון [א] לא נקרין ולא מתרגמין והא אמרת מעשה אמנון ותמר נקרא ומתרגם לא קשיא [8] הא דכתיב [7] אמנון בן דוד הא דכתיב אמנון סתמא ת״ר [7] כל המקראות הכתובין בתורה לגנאי קורין אותן לשבח כגון [8] ישגלנה ישכבנה [9] בעפולים בטחורים [10] חריונים דביונים [11] לאכול את חוריהם ולשתות את מימיהם שיניהם לאכול את צואתם ולשתות את מימי רגליהם [12] למחראות למוצאות ר׳ יהושע בן קרחה אומר למחראות כשמן מפני שהוא גנאי לעבודת כוכבים [13] אמר רב נחמן כל ליצנותא אסירא [3] בר מליצנותא דעבודת כוכבים דשריא דכתיב [13] כרע בל קרס נבו וכתיב [14] קרסו כרעו יחדיו לא יכלו מלט משא וגו׳ ר׳ ינאי אמר מהכא [15] לעגלות בית און יגורו שכן שומרון כי אבל עליו עמו וכמריו עליו יגילו על כבודו כי גלה ממנו אל תקרי כבודו אלא כבידו אמר רב הונא בר מנוח משמיה דרב אחא בריה דרב איקא שרי ליה לבר ישראל למימר ליה לעובד כוכבים שקליה לעבודת כוכבים ואנחיה בשין תיו שלו אמר רב אשי האי מאן דסנאי שומעניה שרי ליה לבזוייה בגימ״ל ושי״ן האי מאן דשפיר שומעניה שרי לשבוחיה ומאן דשבחיה [16] ינוחו לו ברכות על ראשו:

## הדרן עלך הקורא את המגילה עומד

**בני** העיר שמכרו רחובה של עיר לוקחין בדמיו בית הכנסת [3] בית הכנסת לוקחין תיבה לוקחין מטפחות מטפחות יקחו

**מה לפנים מה לאחור קמ״ל מעשה לוט ושתי בנותיו.** שכם הוא ליהודה הקרייה: **דאודי.** שהודה (ב) מתקלו: **מאהכה.** של ברכות: **ומירלה.** של קללות. ואין לכן לשמים: **פייגי דעתייהו.** יחלוש דעתן כשישמעו שיהו ענוגין ויאמרו טוב ליהנות מן העולם הזה בכל לצונו הואיל וסופנו ליענש: **אל תתרגם אלא אחרון.** ויהיו בני יעקב שנים עשר. והפסוק הזה נפסק בהפסק פרשה לכך קורהו אחרון כאילו הוא פסוק לעצמו: **מן ויאמר משה אל אהרן.** מה עשה לך העם הזה (ג): **פקרו המומרים** (ד). העיזו פניהם לומר יש ממש בע״ז: **משום ישא.** שלא יאמרו הקב״ה נושא להן פנים ואינן יודעין שכדאי הן ישראל לשאת להן פנים כדאמרינן בברכות (דף כ:) לא כדאי הם ישראל לשאת להן פנים אני אמרתי ואכלת ושבעת וברכת (דברים ח) והן מחמירין על עצמן עד כזית עד כביצה: **ישגלנה.** לשון משכב כדכתיב והשגל יושבת אצלו (נחמיה ב). וי״מ (ה) כלבתא: **בעפולים.** לשון מפורש הוא לגנאי יותר מעטרורים ושניהן בנקב בית הריעי: **חריונים.** מרי לשון ריעי: **דביונים.** הזב מן היונים שלא לפרש שהיו ישראל אוכלין גללין בשומרון: **לא חוריהם.** ריעי היולא דרך הנקב: **מימי שיניהם.** שיניס יש לכרכשתא ואולא לחה ורכה קרויה מימי שיניהן: **למחראות.** גבי עבודה זרה כתיב בספר מלכים כי חור לשון מולא ריעי הוא: **לעגלות בית און.** לקול השמועה הבאה על עגלי בית און יגורו שכיניהם שבשומרון כי אבל עליו על העגל: **וכמריו** (ד) **(אשר) עליו יגילו.** אשר היו רגילין לשמות עליו עתה יתאבלו על כבודו כי גלה ממנו: **אלא כבידו.** כובד משאו של ריעי (ו) תהיה בו וכובד עגבותיו. ודומה לו בספר ישעיה (ז) (כרעו קרסו) יחדיו לא יכלו מלט משא וגו׳ הוא משא של ריעי. וכריתי מפרסין וכמריו עליו יגילו ממש לשון שמחה שהיקר משאיר שלהן אבל אין לפרש כן שהעגל כולו גלה כאחד שנטלו סנחריב: **שי״ן ותי״ו.** לשון ומשופי את ערות מלכים (ישעיה כ): **דסני שומעניה.** שיונאות עליו שמועות רעות ושנואות שהוא נוקף: **נג׳ ושי״ן.** (ח) כר גרלתא זונה שמה סריין שם מוסרת כך הוא בתשובות הגאונים מותר לבזות גם את אמו שילדתו. ורבותי מפרשים גיופא שייטא שטייא:

## הדרן עלך הקורא את המגילה עומד

**בני העיר שמכרו רחובה של עיר.** יש בו קדושה כדמפרש בגמ׳ (ט) הואיל ומתפללין בו בתעניות ובמעמדות: לוקחין

מסורת הש״ס

פה א מיי׳ פי״ב מהל׳ תפלה הל׳ יב סמג עשין יט:

פו ב טוש״ע י״ד סימן קמז סעיף ה:

א ג מיי׳ פי״ח מהל׳ תפלה הל׳ יד טור ש״ע א״ח סימן קנג סעיף ב:

מוסף רש״י

ישגלנה. לשון שגל, פנגל, והכתוב כיוהו לשבת שכבנה. ומיקון סופרים הוא זה (דברים כח ל). קרס. נתרו, כלומר כרע על ברכיו ונתרו, דהיינו לינוטא לשיבעי ביה קרא, לא יוכלו מלט משא. הרעי שבנקביהם לא יוכל לסבול ונתרו (סנהדרין סג.). לעגלות בית און. על עגלים שבבית אל, יגורו שכן שומרון. יתלוו שוכני שומרון, כי אבל עליו עמו. שיעלם סנחריב וילך לו, וכמריו. שהיו ניסתין אותו. עליו יגילו. שנתמיס על כיבוד משא שגלה מהם. אלא כבידו. משא ענגותיו וריעי שבהן ולא״ג דלאו בעלי חיים ניהו ואין להם ריעי, משתעי כהו קרא לשון גנאי (סנהדרין סג.).

הדרן עלך הקורא עומד

תורה אור השלם

1. בְּנֵי אָדָם הוֹדַע אֶת יְרוּשָׁלִַם אֶת תּוֹעֲבוֹתֶיהָ: יחזקאל טז ב

2. וַיְהִי בְּשֶׁכֶן יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ הַהוּא וַיֵּלֶךְ רְאוּבֵן וַיִּשְׁכַּב אֶת בִּלְהָה פִּילֶגֶשׁ אָבִיו וַיִּשְׁמַע יִשְׂרָאֵל יִהְיוּ בְנֵי יַעֲקֹב שְׁנֵים עָשָׂר: בְּרֵאשִׁית לה כב

3. וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אַהֲרֹן מַה עָשָׂה לְךָ הָעָם הַזֶּה כִּי הֵבֵאתָ עָלָיו חֲטֹאָה גְדֹלָה: שמות לב כא

4. וַיַּרְא מֹשֶׁה אֶת הָעָם כִּי פָרֻעַ הוּא כִּי פֵרַעֹה אַהֲרֹן לְשִׁמְצָה בְּקָמֵיהֶם: שמות לב כה

5. וָאֹמַר לָהֶם לְמִי זָהָב הִתְפָּרָקוּ וַיִּתְּנוּ לִי וָאַשְׁלִכֵהוּ בָאֵשׁ וַיֵּצֵא הָעֵגֶל הַזֶּה: שמות לב כד

6. יִשָּׂא יְיָ פָּנָיו אֵלֶיךָ וְיָשֵׂם לְךָ שָׁלוֹם: במדבר ו כו

7. וְיֹאשִׁיָּהוּ אַחֲרֵי כֵן וְלֹא בִשְׁלוֹם בֶּן דָּוִד אֲחוֹת יְפֵה רֹאמָה תָּמָר וַיֹּאחֲבֶהָ אַמְנוֹן בֶּן דָּוִד: שמואל א יג א

8. אִשָּׁה תֵּאָרֵשׁ וְאִישׁ אַחֵר יִשְׁכָּבֶנָּה בַּיִת תִּבְנֶה וְלֹא תֵשֵׁב בּוֹ כֶּרֶם תִּטַּע וְלֹא תְחַלְּלֶנּוּ: דברים כח ל

9. יִכְבְּשָׁה יָיָ בְּשִׂחוֹן מִצְרַיִם וּבְטְחֹרִים וּבְגֶרֶב וּבְחָרֶס אֲשֶׁר לֹא תוּכַל לְהֵרָפֵא: דברים כח כז 10. וַיְהִי רָעָב גָּדוֹל בְּשֹׁמְרוֹן וְהִנֵּה צָרִים עֹלִיִם עַד הָיוּת רֹאשׁ חֲמוֹר בְּשְׁמֹנִים כֶּסֶף וְרֹבַע הַקַּב דְּיוֹנִים בַּחֲמִשָּׁה כֶסֶף: מלכים ב ו כה 11. וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם רַב שֶׁקֶה הֲעַל אֲדֹנְיךָ וַאֲלֵיךָ שְׁלָחַנִי אֲדֹנִי לְדַבֵּר אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הֲלֹא עַל הָאֲנָשִׁים הַיֹּשְׁבִים עַל הַחֹמָה לֶאֱכֹל אֶת צֹאָתָם וְלִשְׁתּוֹת אֶת מֵימֵי רַגְלֵיהֶם עִמָּכֶם: מלכים ב יח כז 12. וַיִּתְּצוּ אֶת מִצְבַּת הַבָּעַל וַיִּתְּצוּ אֶת בֵּית הַבָּעַל וַיְשִׂמֻהוּ לְמוֹצָאוֹת עַד הַיּוֹם: מלכים ב י כז 13. כָּרַע בֵּל קֹרַס נְבוֹ הָיוּ עֲצַבֵּיהֶם לַחַיָּה וּלַבְּהֵמָה נִשֹּׂאתֵיכֶם עֲמוּסוֹת מֵשָׂא לְעָיֵפָה: ישעיהו מו א 14. קָרְסוֹ כָּרְעוּ יַחְדָּו לֹא יָכְלוּ מָלֵט מַשָּׂא וְנַפְשָׁם בַּשֶּׁבִי הָלֵכָה: ישעיהו מו ב 15. לְעֶגְלוֹת בֵּית אָוֶן יָגוֹרוּ שֹׁכְנֵי שֹׁמְרוֹן כִּי אָבַל עָלָיו עַמּוֹ וּכְמָרָיו עָלָיו יָגִילוּ עַל כְּבוֹדוֹ כִּי גָלָה מִמֶּנּוּ: הושע י ה

גליון הש״ם

גמ׳ דלמא פייגא. עיין בתוס״ס ויבש (פ׳ מ״ו) פסוק י) [פ׳ מ״ס פסוק כון]:

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ ובברכות נקרין ומתרגמין פשיטא מהו דתימא ניחוש דלמא אתו למעבד מאהבה ומיראה קמ״ל אזהרות ועונשין נקרין ומתרגמין פשיטא מהו דתימא ניחוש דלמא פייגא דעתייהו דצבורא קמ״ל מעשה אמנון כ״ל: (ב) ש״ל ד״ה דאודי שהודה על חטאו: (ג) ד״ה מן ויאמר וכו׳ העם זה שחזר אהרן וספר המעשה נקרא מעשה העגל השני הם״ד: (ד) ד״ה ומכריו עליו כ״ל ותיכת אשר מתקן: (ה) ד״ה בגימ״ל ושי״ן. נ״ב כר גיוטא תרגום יונתן לתוף ושטאפת גיוטא וגוזרתא:

הגהות הגר״א

[א] גמ׳ מעשה דוד ואמנון (לא) תו״מ ולכיכרא שלנו בתמני׳ וע׳ תוי״ט):

הגהות מהר״ב רנשבורג

[א] נכ׳ מעשה דוד ואמנון נקרין ולא מתרגמין כ״ל:

רבינו חננאל

מה לפנים קודם נברא העולם ומה לאחור. קמ״ל דלא חיישינן. מעשה לוט ובנותיו נקרא ומיתרגם. מעשה תמר ויהודה נקרא ומיתרגם. מעשה העגל הראשון נקרא ומתרגם. קללות וברכות נקראין

ומיתרגמין, ולא יהא אחד מתחיל ואחד גומר אלא המתחיל הוא גומר את כולן. אזהרות ועונשין נקראין ומתרגמין. מעשה אמנון וחמר נקרא ומתרגם, דהני מילי דכתיב ביה אמנון סתמא אבל כל היכא דכתיב אמנון בן דוד נקרא ולא מיתרגם. מעשה אבשלום בפילגשי אביו נקרא ומיתרגם. מעשה פילגש בגבעה נקרא ומתרגם. זכל הני כולהו אסרינן עלודי פשיטא כולי. הודע את ירושלים נקרא ומתרגם, והעשה באחד שקראו ואמר לו ר׳ אליעזר צא ובדוק בתועבות אמך. ומדמכבה קודיק אוחר לרבים. מעשה ראובן נקרא ולא מיתרגם ומעשה בר׳ חנניה בן גמליאל שהלך לכבול ועמד וקרא ויילך ראובן וגומ׳ ואמר למתורגמן אל תתרגם אלא מן ויהיו בני יעקב ושבחוהו חכמים. מעשה העגל השני נקרא ולא מיתרגם. מן ויאמר משה [אל] (לאהרן עד וירא משה את העם. ועוד כתוב נקרא ולא מיתרגם, ויגף ה׳ את העם על אשר וגו׳. תניא לעולם יהא אדם זהיר בתשובתיו, שמתוך תשובה שהשיב אהרן למשה פקרו המינים, שנאמר ואשליכהו באש ויצא העגל הזה. ברכת כהנים נקרא

ולא מיתרגם. מאי טעמא, משום ישא ה׳ פניו אליך. ירושלמי לא נקראין ד׳ בא בעא מר׳ יוסי מאי טעמא, אמר ליה כה תברכו, לברכה ניתנה ולא לקריאה. תוספתא מעשה דוד בבת שבע לא ניקרין ולא מיתרגמין והכופר תלמוד בדרכו. תנו רבנן כל המקראות שכתובים לגניי כגון ישגלנה, קורין אותה ישכבנה. וכגון בעפלים. קורין אותם בטחורים. חריונים, קוריי אותם הדביונים. וחוזייהם, קורין אותם צואתם. ולמחראות. קורין אותן למוצאות. אלו בלשון הקודש הן גניי גדול בלשון הזה, לפיכך משנין אותם שלא להוציא אדם דבר מגונה מפיו. אמר רב נחמן כל ליצנותא אסירא בר מליצנותא דעבודה זרה, [כ]דכתיב כרע בל קרס נבו, וכתיב קרסו כרעו יחדיו וגומ׳. ר׳ ינאי אמר מהכא שני על כבודו כי גלה ממנו, כלומר עמו של עגל מתאבלין והכומרים שהיו עליו מגילין עכשיו מתעצבין, על כבודו כי גלה, כלומר לקה בכבודו וחלה וגלה הכבד שלו, ניטל כולו. בדרך ליצנות כיון שאינו יכול להועיל ניטל כבידו. שרי למימר לגוי שקליה לעבודה זרה ואנחיה בשת שלו. [פי׳ שת ותחתן], כדכתיב ותשופינ שת עינות מצרים ופירושו מקום השתנת מי רגלים, ובתחת מקום הצואה. ואמר רב אשי מאן דסני שומעניה, כגון השותה כארבעה מיני זמר וכיוצא בו, כמו שמצינו באלישע אחר שהוציאהו אלו הדברים לתרבות רעה, ומפורש בחגיגה, וכל שכן בדבר שהוא יתר מזה. שרי לבזוייה בשי״ן וגימ״ל. כלומר מי מוחר לבזותו בן זונה דגיירא ובגיירתי, ונגלו שוליו ונתכסה עקביו. (ופיר״) [ופ״א] בן שפחה בן גיר. כדגרסינן בסנהדרין כמן קרינא לרשיעא בר צדיקא, רשיעא בר רשיעא כי ראי תנא בן. [תוספתא] ר׳ יהושע בן קרחה אומר וישיכם למחראות קורין אותו בכינוי מפני שגניי לעבודה זרה הוא. הכתוב ליחיד אין מכנין אותו לרבים, כתוב לרבים אין מכנין אותו ליחיד. ר׳ יהודה אומר המתרגם פסוק בעוריתו הרי זה בדאי והכ׳ יסיף הרי זה מגדף. פירוש המתרגם [ט] השם בצורתו בדאי והמוסיף עליו זוכלי התרגום שלנו הרי זה מגדף. תורגמן העומד לפני חכם אינו רשאי לא להוסיף ולא לפחות ולא לשנות אלא אם כן הוא אביו או רבו. ירושלמי תפלין ומזוזה מי קודם שיראל אבר מזוזה קודמת שכן נוהגת בשבתות וביומים טובים מה שאין כן בתפלין. רב הונא אמר תפלין קודמין שנהגין במפרשי ימים והולכי מדברות מה שאין כן במזוזה. מתניתין מסייעא לשמואל תפילה שבלת עשיון אותה מזוזה מזוזה שבלת אין עושין אותה תפילה. למה שמעלין בקדש ולא מורידין. הדרן עלך הקורא

ט) בי׳ תוס׳ קדושין דף מ״ט ד״ה המתרגם מש״כ בשם רבינו זל״ל וע״ע בערוך ערך תרגם.

(ה) יקחו ספרים ספרים לוקחין תורה אבל אם מכרו תורה לא יקחו ספרים ספרים לא יקחו מטפחות מטפחות לא יקחו תיבה תיבה לא יקחו בית הכנסת בית הכנסת לא יקחו את הרחוב וכן במותריהן: **גמ'** בני העיר שמכרו רחובה של עיר אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן זו דברי ר' מנחם בר יוסי סתומתאה אבל חכ"א [א]הרחוב אין בו משום קדושה ור' מנחם בר יוסי מאי טעמיה הואיל והעם מתפללין בו בתעניות ובמעמדות ורבנן ההוא אקראי בעלמא: בית הכנסת לוקחין תיבה: אמר רבי שמואל בר נחמני א"ר יונתן [ב]לא שנו אלא בית הכנסת של כפרים אבל בית הכנסת של כרכין כיון דמעלמא אתו ליה לא מצו מזבני ליה דהוה ליה דרבים אמר רב אשי [ג]האי בי כנישתא דמתא מחסיא אף על גב דמעלמא אתו לה כיון דאדעתא דידי קאתו אי בעינא מזבנינא לה מיתיבי [ד]א"ר יהודה מעשה בבית הכנסת של טורסיים שהיה בירושלים שמכרוה לרבי אליעזר ועשה בה כל צרכיו והא התם דכרכים הוה ההיא בי כנישתא זוטי הוה ואינהו עבדוה מיתיבי [ה]בבית ארץ אחוזתכם [ו]אחוזתכם מיטמא בנגעים ואין ירושלים מיטמא בנגעים אמר רבי יהודה אני לא שמעתי אלא מקום מקדש בלבד הא בתי כנסיות ובתי מדרשות מיטמאין אמאי הא דכרכין הוו אימא א"ר יהודה אני לא שמעתי אלא מקום מקודש בלבד במאי קמיפלגי ת"ק סבר [ז]לא נתחלקה ירושלים לשבטים ורבי יהודה סבר נתחלקה ירושלים לשבטים ובפלוגתא דהני תנאי דתניא [ח]מה היה בחלקו של יהודה הר הבית הלשכות והעזרות ומה היה בחלקו של בנימין אולם והיכל ובית קדשי הקדשים ורצועה היתה יוצאת מחלקו של יהודה [ט]ונכנסת בחלקו של בנימין ובה מזבח בנוי והיה בנימין הצדיק מצטער עליה בכל יום לבולעה שנאמר [י]חופף עליו כל היום [יא]לפיכך זכה בנימין ונעשה אושפיזכן לשכינה [יב]והאי תנא סבר לא נתחלקה ירושלים לשבטים דתניא [יג]אין משכירים בתים בירושלים מפני שאינן שלהן ר"א [יד](בר צדוק) אומר אף לא מטות לפיכך עורות קדשים בעלי אושפיזין נוטלין אותן בזרוע אמר אבי ש"מ אורח ארעא למישבק אינש גולפא ומשכא באושפיזיה אמר רבא [טו]לא שנו אלא שלא מכרו שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר אבל מכרו שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר אפילו למישתא

**לוקחין ספרים.** נביאים וכתובים: **אבל מכרו תורה כו'.** שמעלין בקדש ולא מורידין. תוספתא[ט] מעלין בקדש דכתיב ויקח משה את המשכן (שמות מ) בגלגל עשה ומשה שהיה גדול ממנו הקימו ולא מורידים דכתיב את מחתות החטאים האלה בנפשותם ועשו אותם רקועי פחים צפוי למזבח כי הקריבום לפני ה' ויקדשו וגו' (במדבר יז) כיון שהוקדשו הוקדשו[י] עד כאן: **וכן במותריהן.** מכרו ספרים ולקחו ממקצת הדמים תורה לא יקחו מן המותר דבר שקדשתו פחותה: **גמ' זו דברי ר' מנחם כו'.** בהדיא אמרינן בתוספתא דמגילה (פ"ג) הוא אומרה: **הואיל והעם מתפללים בו בתעניות ובמעמדות.** כתבן במסכת תעניות (דף טו.) עברו אלו ולא נענו מוציאין את התיבה לרחובה של עיר. תוספת'[יא] ובמעמדות[יב] תנן[יג] מתכנסין בעריהן וקורין במעשה ברלשית ותניא בגמרא[יד] אנשי מעמד נכנסין לבית הכנסת ויושבין ארבע תעניות בשבת אפשר בית הכנסת היה להם קבוע ברחובה של עיר ומתכנסין שם המעמד כולו כדרך שבאנו בביכורים (פ"ג משנה ג) כל העיירות שבמעמד מתכנסין[טו] בעיירות של מעמד ולנין ברחובה של עיר ולא היו נכנסין לבתים ולנין שם והיה הממונה אומר קומו ונעלה ציון אל ה' אלהינו הא למדת כינוס עיירות ברחוב היתה ואקראי הוי שמעמד[טז] הזה אינו אחר חלילה עד חצי שנה ובתלמידי רבינו יצחק הלוי מצאתי[יז] ובמעמדות לא גרסינן ומפרש שלא היתה תפלתן ברחוב עד כאן: **אקראי בעלמא.** אינו תדיר: **לא שנו.** דיכולין למכור בית הכנסת אלא של כפרין: **אבל של כרכין.** הוה להו בתי כנסיות דרבים והכל בעליהן ואין בני העיר לבדם בעלים להם: **טורסיים.** [יח] לוכפי נחומת: **ואין ירושלים מטמא בנגעים.** דלאו אחוזה היא כדאמרי' לקמן. דבסירא ליה להאי תנא נתחלקה ירושלים לשבטים ולא נפלה בגורל לא ליהודה ולא לבנימין: **אני לא שמעתי.** שלא יהא מיטמא אלא מקום מקדש בלבד משום דמשום קודש אינו בא בנגעים ואחוזתכם קרינא ליה. קתני מיהת לרבי יהודה דאית ליה נתחלקה לא שנו אלא מקום מקדש אבל בתי כנסיות ובתי מדרשות שבה[יט] כשאר בתי העיר ואע"ג דשל כרך הוא: **מקודש.** אף בתי כנסיות משמע: **הר הבית.** בבניסתו מלד המזרח. כל מה שיש שם פנוי קרוי הר הבית שאין לה שם אחר: **והלשכות.** שבתוך החיל: **והעזרות.** שלשתן עזרת נשים ועזרת ישראל הן אחת עשרה אמה שישראל רשאין ליכנס לפנים מן השער ואחריהם לגד מערב לעזרת הנשים י"א אמה שבין דריסת רגלי ישראל למזבח החיצון: **אמה שלא פירש מן הזאת ופירש לרוצעה יוצאה כו'.** מלד מערב. עכשיו יותר בנתיים מקום המזבח ל"ב אמה ובין האולם והמזבח כ"ב אמה שלא פירש מן הזאת ופירש לרוצעה יוצאה כו' לימדך כאן לרוצעה אבל בפונו של מזבח ודרומו ומערבו של בנימין. ובמסכת[כ] אמרינן שאין ליהודה באותה הרצועה אלא המזרחית מקום היסוד ולכך לא היה יסוד למזרחו של מזבח: **והיה בנימין הנדיק.** לופה ברוח הקדש שכן עתיד להיות ומצטער עליה: **חופף עליו.** אדם המצטער חופף ומתחבק בבגדיו. לשון שפשוף כמו מזיר חופף ומספספ בו: **אושפיזכן.** שהיה אורח בחלקו: **והאי תנא סבר כו'.** דאין נתחלקה ירושלים לשבטים: **אין משכירין.** בעלי בתים את בתיהם לעולי רגלים אלא בחנם נותנין להן ונכנסין לתוכן: **עורות קדשים.** תודה ושלמים שהעורות לבעלים: **גולפא.** קנקן של חרס שנשתמש בו: **ומשכא.** אם שחט בהמה: **לא שנו.** דאין מוריידין דמים מקדושתן לא לבנין ולא לתשמישי קדשים: **אלא שלא מכרו.** הטוביים ברשות העם. [אבל אם מכרו וכו'] פקעה קדושה מן הפקר ומן הדמים ומותר לעשות מהן כל לצונם. והיינו דבעא מיניה רבינא מרב אשי על תילא דבי כנישתא[כא] מהו למיזרעה אלמא במכר כל דהו הבית והמעות בקדושתייהו קיימי: למישתא

**ביון** דמעלמא קאתו לה. נראה לפרש הכי כיון שרוב בני אדם רגילים ללכת שם להתפלל אף על פי שאין נותנים כלום בבנינו מכל מקום כיון דלדעת אותן רבים נעשה חמורה קדושתו ואינן יכולין למוכרו ועוד יש לפרש כיון שרבים נותנים בבנינו ובשאר לרכיו ובסמוך נמי דקאמר רב אשי דאדעתא דידי קאתו הוינו ממה שנותנים בו לעשות רצונו:

**ואמאי** והא דברכים נינהו. משמע דבסירא ליה למקשן דכיון דלא מיזדבני דאין להן ליטמא בנגעים משום דלא מיקרי אחוזתכם וגם לא קיימן ביה אשר לו הבית וקשה להא בפ"ק דיומא (דף יא.) מתייב ר"מ בית הכנסת של כרכים במזוזה וגם מוקי ברייתא דהתם דקאמר דבית הכנסת מיטמא בנגעים כוותיה ועוד קשה אמאי נקט של כרכים להא (ר"מ) [ב]לא מפליג התם בין של כרכים לשל כפרים לענין נגעים ומזוזה ויש לומר דודאי המקשן טעה בתרתי חדא דאין מילוק בין כרכים לשל כפרים כדמסיק התם לרבנן דר"מ דהיינו ר' יהודה וגם טעה בהא דאמר"ג דלא מיזדבני יש להן ליטמא בנגעים לרבי מאיר: **ורצועה** יוצאה מחלק יהודה החלק בנימין ובה היה מזבח בנוי. קשה להא בפרק איזהו מקומן (זבחים דף נג.) אמר דבקרן דרומית מזרחית לא היה יסוד לפי שלא היה יסוד אלא בחלקו של עורף [ג]בנימין דכתיב בנימין זאב יטרף (בראשית מט) אלמא שכל המזבח בנוי בחלקו של בנימין וי"ל אותו קרן דרומית מזרחית שלא היה בו יסוד שהיה בחלק יהודה על זה היה מצטער בנימין לבולעה כדי שיהא כל המזבח בחלקו: **אף לא המטות.** פירש הר"ר יוסף דבסירא ליה דכיון שהקרקע מקום המטות לא היה מייחד לבעלים לא היה כח בידם להשכירה שכירות שלם ומכל מקום מחמת מטלטליהם היו נוטלין עורות הקדשים:

תוגורה

---

מוסף רש"י

סתומתאה. עי' רש"י לעיל ב. ובכורות ל. ואין ירושלים מיטמא בנגעים. שאין מחוזה להם, קפכר לא נתחלקה לשבט יהודה ובנימין אלא כל השבטין שוין בה (יומא יב.). **אני לא שמעתי.** קפכר נתחלקה לשבטים, אלא מקום מקדש בלבד. שהקנה דוד את גורן מארונה היבוסי גבה הכסף מכל שבט ושבט כדאמרינן בספרי ובשחיטת קדשים (שם). במאי קמיפלגי. ר' יהודה ורבנן (שם). **הר הבית הלשכות והעזרות.** לד המזרחי רוחב הר הבית עזרת נשים כולה ועזרת ישראל כולה, וי"א אמה של מקום רגלי דריסת הכהנים שלא מרגלי ישראל ושם המזבח מחצל משם ולמערב בחלקו של בנימין, אלא שבחלקו מושב המזבח ויצאה לרוצעה בחלקו של יהודה ונכנסה לקרן מזרחית דרומית (שם), ורצועה היתה יוצאת מחלקו של יהודה. לדרומו של מזבח, בחלקו של יהודה היה במזבח, כדתניא מה היה בחלקו של יהודה הר הבית (בכריתות) והלשכות שבו והמטבחיים, עזרת נשים כולה ועזרת ישראל כולם ועשרים אמה של מקום דריסת רגלי הכהנים ומקום דריסת רגלי ישראל מיקרי עזרות, נמצא חלקו של יהודה בחזרה המזבח ובצדו לדרום והמזבח אוכל בחלקו אמה בחזרה, אלא שלבד קרן מזרחית פינית היה כלה חלקו של יהודה, שהיה אותה אמה ברחוק מן הקרן אמה והרצועה היתה יוצאה בדרום למזבח ונכנסת בחלקו של בנימין, שמקום הדריסה ולמערב כולו חלקו של בנימין, אלא שרצועה זו היתה ליהודה בתר בתוך חלקו של בנימין בדרומו של מזבח ומזבח אוכל בה אמה, והיא אמה שהיה כנוסה היסוד לאור לחיות בה, כדאמר מר (חולין פ"ג מ"ו) עלה אמה וכנס אמה זהו יסוד כל אורך כותל מזרחי בעובי אמה היה אוכל חלקו של יהודה וכן כותל דרומי לגד אמה פחות לקרן דרומית מערבית, ולגד אמה פחות לקרן מזרחית דפונית (זבחים נג.). **חופף.** כמו מזיר חופף ומספספ, דפרוטי"ר דגרמני"ר בלש"ן, כאדם המתפנד ודולג (שם נד.) **כאדם המתחבק** מאמת שאינו מצוי תאיתו (יומא יב.). **אושפיזכן לשכינה.** שהיה אהרון נתן בחלקו (שם), שבית קדשי הקדשים בנוי בחלקו (מגילה לד.). **והאי תנא.** דלקמן, **סבר לא נתחלקה.** ולהיינו תנאי דתניא (יומא יב.). **עורות קדשים.** של שלמי תגיגה דשמחה שעולי רגלים שוחטין ואוכלין שם (שם). **גולפא.** קנקן של חרס, **ומשכא.** עור בהמה שהוא שוחט ואוכל בבית הבית (שם).

---

(ה) [תוספתא פ"ב], (ו) יומא יב. ב"ק פב:, (ז) [פיוטי מה:], (ח) יומא יב. זבחים נג: קיט:, (ט) [עי' פוטיה ל:], (י) [בגמרא יבין כתביו שכן פי"ל יבן הוא להדיא הגי' ביומי' ובזבחי'], (יא) [תוס' מ"ס פ"ח], (יב) [בתוספתא איתא בר' שמעון], (יג) בס"ל: תוספת, (יד) [ובן איתא בהדיא במגילה לט. וילוף דמעלין מאת מחתות החטאים וכי' ולא מוריד' ולוף מוקם מעה את המשכן וכי' וע"ש בפרש"י וע"ש יבן בשבת לא: כתב רש"י ד"ה מעלין בקדש ואין מוריד' מקרא' לפיגן לה בגמרות פרק שני לחטאת), (טו) [תענית כו.], (טז) [תענית כו.], (יז) [עיין של לחם המעמד], (יח) [דף נג.], (ט) [ע"ב], (כ) לא מפליג התם ור"ל למסקנא דהתם המילוק הוא בין בית ביה בית דיר לו לא והכרכים שיה לכ"ע ועי' במהרש"ל.

---

הגהות הב"ח

(א) במשנה לוקחין ספרים: (ב) רש"י ד"ה תוספתא ובמעמדות והא דתנן וכו' אפשר דבית הכנסת וכו' נכנסין לבתים ולמשכים היה המתינה כו' כל"ל ותיבות ולנין שם נמחק יג"ב פי' כל אנשי העיירות של אנשי מעמד מתכנסין לעיר של רחם המעמד: (ג) בא"ד ואקראי הוה שמעמד הוה. ג"ב [אפר להתחלה ונאמר זה הלשון] הכא בביכורים המתכנסין לעיר של מעמד ולנין ברחובה של עיר קמיירי הכא דהיו מתפללין בלבד ברחובה של עיר באותן הימים שהיו לנין שם ואקראי בעלמא הוה פעם אחת בשנה ואפ"ה לר' מנחם יש בהן משום קדושה ולא דמי להא דקאמר לקמן בסוף דף כ"ו אי הכי קדשתיהו לבולהו שבעי דהכדעה דהתם נתחפלל כיחיד בדין כ"ע מודו דאין בו משום קדושה: (ד) ד"ה אני לא וכו' ובמי מדרשים שבה מטמאין כשאר בתי: (ה) ד"ה ומה היה וכו' אלם ויכיל ובית קדשי הקדשים שהוא לצד מערב עכשיו בשאר בנתיים מקום המזבח יכו' בחותה הרצועה אלא קרן מזרחית דרומית מקום היסוד: (ז) ד"ה לא שנו וכו' ובית הכנסת בקדושתן עומד יכו' מכריע פסרים בקדושתן אלא שלא מכרו שבעה הטובים: (ז) תוס' ד"ה ולצועה וכו' של טוף שהוא בנימין:

---

מוסף רש"י

(ט) נראה דל"ל ולא רש"ל אלא לר' מנחם בר' יוסי הוא יכי.

---

עין משפט
נר מצוה

ב א מיי' פי"ל מהלי' תפלה הלכה כא טוש"ע ש"ח סי' קנד ס"ג:
ג ב מיי' שם הלי' טו טוש"ע שם סי' קנג סעיף ז:
ג [מיי' שם הלכה יט טוש"ע שם]:
ד ד מיי' פי"ד מהלי' טומאת צרעת הלכה יא ופי"ז מהלכות בית המקדש הלכה יד:
ה ה מיי' שם וס"ע מהלי' רוצח הלכה ד:
ו ו מיי' פ"ו מהלכות בית המקדש הלי' יד:
ז ז מיי' פי"ח מהלכות תפלה הלכה יז טוש"ע ש"ח סי' קנג סעיף ז:

---

תורה אור השלם

1. כִּי תָבֹאוּ אֶל אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָכֶם לַאֲחֻזָּה וְנָתַתִּי נֶגַע צָרַעַת בְּבֵית אֶרֶץ אֲחֻזַּתְכֶם: ויקרא יד לד
2. לְבִנְיָמִן אָמַר יְדִיד יְיָ יִשְׁכֹּן לָבֶטַח עָלָיו חֹפֵף עָלָיו כָּל הַיּוֹם וּבֵין כְּתֵפָיו שָׁכֵן: דברים לג יב

---

גליון הש"ם

**רש"י** ד"ה תוספתא ובמעמדות וכו'. ובמעמדות לא נתקנו כתי' הרמב"ן ב"כ דף נו ד"ה אין איתיתא כתב דאמצעיות ליסגא היא ולאו דוקא מעמדות: **שם** ד"ה טורסיים צורבי נחושת. עי' מוהרש"ל דף נו ע"ב תד"ה מטלית. ע"ז דף ח ע"ב תד"ה רבן: **שם** ד"ה לא שנו בו' ובהכ"נ בחשיבותו. מבואר דס"ל לרש"י דבגלאו מעמד אנשי העיר אין מוריד' דמים מקדושתן וגם הבהכ"נ בחשיבותו ובמעמד אנשי העיר בהכ"נ והדמים יעלאים לחולין ותמוה לי מזה דבדי רש"י נקמן מז ע"ב ד"ה ורבנן וכו' דמיון דשקיל דמי ומעלה להי בקדושה וכו' וממ"נ אם בחכרי במעמד אנשי העיר לא נרין לעבדים הדמים בקדושה ולעפ"כ הליקה מה דבעי עניד דהא בהכ"נ יצא לחולין והמעות מותר אפי' למשקי כי שכרא יצא מעמד אנשי העיר אף אם מעלין הדמים בקדושה מ"מ הבהכ"נ בקדושתה קאי וצע"ג:

---

רבינו חננאל

פרק שלישי: בני העיר

בני העיר שמכרו רחובה של עיר ליקחין **בדמים בית הכנסת** כו' אוקימנא לר' מנחם בר' יוסי סתימתאה, דסבר דהאיל והעם מתפללין בה בתעניות ובמעמדות יש בה קדושה. אבל חכמים אימרי אקראי בעלמא הוא, הרחוב אין בו משום קדושה. אי' דברי ר' פלוני סתימתאה. זו המשנה שהיא שם דברים. אמר רב אשי כנשתא דמתא מחסיא אע"ג דמעלמא קא אתו לה ושל

---

רבים היא, כיון דאדעתא דידי אתו אי בעינא מזבינא לה. וכנסת של טרסים בירושלים שקנאה ר' אלעזר בן עזריה הם עשאוה לעצמם ולא מסירה לרבים, לפיכך מכרוה. וכנסת של כרכין אין מוכרין לפי שאינה שלהן, והתניא (אחוזתכם) מטמא בנגעים ואין ירושלים מטמא"ה בנגעים. אמר ר' יהודה אני לא שמעתי שאין מטמא בנגעים אלא בית המקדש. בלבד. אמר אביי מפני שאינן שלהן. אמאי, אמאי והא דכרכים נינהו. ופרקינן אימא לא שמעתי אלא מקום מקודש ואפילו בתי כנסיות במשמע. במאי פליגי. תנא קמא סבר לא נתחלקה ירושלים לשבטים, ואינה אחוזה לפיכך אינה מטמאה. ור' יהודה סבר נתחלקה ואחוזתם היא, זולתו מקום מקודש. וכי הני תנאי מה היה בחלקו של יהודה הר הבית לשכות ועזרות, מה בחלקו של בנימין כו'. האי תנא סבר נתחלקה לשבטים ובנימין היא. והאי תנא סבר לא נתחלקה, דתניא אין משכירין בתים בירושלים לפי שאינן שלהן כו'. אמר אביי שמע מינה דרך אורך להניח אכסניי לבעל הבית הקנקן שהיה בו היין ושאר, והעור של כבש ששחט ואכלו. אמר רבא לא שנו, מכרו רחוב לוקחין בדמים בית הכנסת כך וכך וכו'. אלא אם לא מכרו שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר. אבל אם מכרו שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר, אפי'

---

**לוקחין ספרים.** נביאים וכתובים: **אבל מכרו תורה כו'.** שמעלין בקדש ולא מורידין. תוספתא[ט] מעלין בקדש דכתיב ויקח משה את המשכן (שמות מ) בגלגל עשה ומשה שהיה גדול ממנו הקימו ולא מורידים דכתיב את מחתות החטאים האלה בנפשותם ועשו אותם רקועי פחים צפוי למזבח כי הקריבום לפני ה' ויקדשו וגו' (במדבר יז) כיון שהוקדשו הוקדשו[י] עד כאן: **וכן במותריהן.** מכרו ספרים ולקחו ממקצת הדמים תורה לא יקחו מן המותר דבר שקדשתו פחותה: **גמ' זו דברי ר' מנחם כו'.** בהדיא אמרינן בתוספתא דמגילה (פ"ג) הוא אומרה: **הואיל והעם מתפללים בו בתעניות ובמעמדות.** כתבן במסכת תעניות (דף טו.) עברו אלו ולא נענו מוציאין את התיבה לרחובה של עיר. תוספת'[יא] ובמעמדות[יב] תנן[יג] מתכנסין בעריהן וקורין במעשה ברלשית ותניא בגמרא[יד] אנשי מעמד נכנסין לבית הכנסת ויושבין ארבע תעניות בשבת אפשר בית הכנסת היה להם קבוע ברחובה של עיר ומתכנסין שם המעמד כולו כדרך שבאנו בביכורים (פ"ג משנה ג) כל העיירות שבמעמד מתכנסין[טו] בעיירות של מעמד ולנין ברחובה של עיר ולא היו נכנסין לבתים ולנין שם והיה הממונה אומר קומו ונעלה ציון אל ה' אלהינו הא למדת כינוס עיירות ברחוב היתה ואקראי הוי שמעמד[טז] הזה אינו אחר חלילה עד חצי שנה ובתלמידי רבינו יצחק הלוי מצאתי[יז] ובמעמדות לא גרסינן ומפרש שלא היתה תפלתן ברחוב עד כאן: **אקראי בעלמא.** אינו תדיר: **לא שנו.** דיכולין למכור בית הכנסת אלא של כפרין: **אבל של כרכין.** הוה להו בתי כנסיות דרבים והכל בעליהן ואין בני העיר לבדם בעלים להם: **טורסיים.** [יח] לוכפי נחומת: **ואין ירושלים מטמא בנגעים.** דלאו אחוזה היא כדאמרי' לקמן. דבסירא ליה להאי תנא נתחלקה ירושלים לשבטים ולא נפלה בגורל לא ליהודה ולא לבנימין: **אני לא שמעתי.** שלא יהא מיטמא אלא מקום מקדש בלבד משום דמשום קודש אינו בא בנגעים ואחוזתכם קרינא ליה. קתני מיהת לרבי יהודה דאית ליה נתחלקה לא שנו אלא מקום מקדש אבל בתי כנסיות ובתי מדרשות שבה[יט] כשאר בתי העיר ואע"ג דשל כרך הוא: **מקודש.** אף בתי כנסיות משמע: **הר הבית.** בבניסתו מלד המזרח. כל מה שיש שם פנוי קרוי הר הבית שאין לה שם אחר: **והלשכות.** שבתוך החיל: **והעזרות.** שלשתן עזרת נשים ועזרת ישראל הן אחת עשרה אמה שישראל רשאין ליכנס לפנים מן השער ואחריהם לגד מערב לעזרת הנשים י"א אמה שבין דריסת רגלי ישראל למזבח החיצון: **אמה שלא פירש מן הזאת ופירש לרוצעה יוצאה כו'.** מלד מערב. עכשיו יותר בנתיים מקום המזבח ל"ב אמה ובין האולם והמזבח כ"ב אמה שלא פירש מן הזאת ופירש לרוצעה יוצאה כו' לימדך כאן לרוצעה אבל בפונו של מזבח ודרומו ומערבו של בנימין. ובמסכת[כ] אמרינן שאין ליהודה באותה הרצועה אלא המזרחית מקום היסוד ולכך לא היה יסוד למזרחו של מזבח: **והיה בנימין הנדיק.** לופה ברוח הקדש שכן עתיד להיות ומצטער עליה: **חופף עליו.** אדם המצטער חופף ומתחבק בבגדיו. לשון שפשוף כמו מזיר חופף ומספספ בו: **אושפיזכן.** שהיה אורח בחלקו: **והאי תנא סבר כו'.** דאין נתחלקה ירושלים לשבטים: **אין משכירין.** בעלי בתים את בתיהם לעולי רגלים אלא בחנם נותנין להן ונכנסין לתוכן: **עורות קדשים.** תודה ושלמים שהעורות לבעלים: **גולפא.** קנקן של חרס שנשתמש בו: **ומשכא.** אם שחט בהמה: **לא שנו.** דאין מוריד' דמים מקדושתן לא לבנין ולא לתשמישי קדשים: **אלא שלא מכרו.** הטוביים ברשות העם. [אבל אם מכרו וכו'] פקעה קדושה מן הפקר ומן הדמים ומותר לעשות מהן כל לצונם. והיינו דבעא מיניה רבינא מרב אשי על תילא דבי כנישתא[כא] מהו למיזרעה אלמא במכר כל דהו הבית והמעות בקדושתייהו קיימי: למישתא

---

(ה) יקחו ספרים ספרים לוקחין תורה אבל אם מכרו תורה לא יקחו ספרים ספרים לא יקחו מטפחות מטפחות לא יקחו תיבה תיבה לא יקחו בית הכנסת בית הכנסת לא יקחו את הרחוב וכן במותריהן: **גמ'** בני העיר שמכרו רחובה של עיר אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן זו דברי ר' מנחם בר יוסי סתומתאה אבל חכ"א [א]הרחוב אין בו משום קדושה ור' מנחם בר יוסי מאי טעמיה הואיל והעם מתפללין בו בתעניות ובמעמדות ורבנן ההוא אקראי בעלמא: בית הכנסת לוקחין תיבה: אמר רבי שמואל בר נחמני א"ר יונתן [ב]לא שנו אלא בית הכנסת של כפרים אבל בית הכנסת של כרכין כיון דמעלמא אתו ליה לא מצו מזבני ליה דהוה ליה דרבים אמר רב אשי [ג]האי בי כנישתא דמתא מחסיא אף על גב דמעלמא אתו לה כיון דאדעתא דידי קאתו אי בעינא מזבנינא לה מיתיבי [ד]א"ר יהודה מעשה בבית הכנסת של טורסיים שהיה בירושלים שמכרוה לרבי אליעזר ועשה בה כל צרכיו והא התם דכרכים הוה ההיא בי כנישתא זוטי הוה ואינהו עבדוה מיתיבי [ה]בבית ארץ אחוזתכם [ו]אחוזתכם מיטמא בנגעים ואין ירושלים מיטמא בנגעים אמר רבי יהודה אני לא שמעתי אלא מקום מקדש בלבד הא בתי כנסיות ובתי מדרשות מיטמאין אמאי הא דכרכין הוו אימא א"ר יהודה אני לא שמעתי אלא מקום מקודש בלבד במאי קמיפלגי ת"ק סבר [ז]לא נתחלקה ירושלים לשבטים ורבי יהודה סבר נתחלקה ירושלים לשבטים ובפלוגתא דהני תנאי דתניא [ח]מה היה בחלקו של יהודה הר הבית הלשכות והעזרות ומה היה בחלקו של בנימין אולם והיכל ובית קדשי הקדשים ורצועה היתה יוצאת מחלקו של יהודה [ט]ונכנסת בחלקו של בנימין ובה מזבח בנוי והיה בנימין הצדיק מצטער עליה בכל יום לבולעה שנאמר [י]חופף עליו כל היום [יא]לפיכך זכה בנימין ונעשה אושפיזכן לשכינה [יב]והאי תנא סבר לא נתחלקה ירושלים לשבטים דתניא [יג]אין משכירים בתים בירושלים מפני שאינן שלהן ר"א [יד](בר צדוק) אומר אף לא מטות לפיכך עורות קדשים בעלי אושפיזין נוטלין אותן בזרוע אמר אבי ש"מ אורח ארעא למישבק אינש גולפא ומשכא באושפיזיה אמר רבא [טו]לא שנו אלא שלא מכרו שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר אבל מכרו שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר אפילו למישתא

---

(ט) [תוספתא פ"ב], (י) יומא יב. ב"ק פב:, (יא) [פיוטי מה:], (יב) [עי' פוטיה ל:], (יג) [בגמרא יבין כתביו שכן פי"ל יבן הוא להדיא הגי' ביומי' ובזבחי'], (יד) [תוס' מ"ס פ"ח], (טו) [בתוספתא איתא בר' שמעון], (טז) בס"ל: תוספת, (יח) [ובן איתא בהדיא במגילה לט. וילוף דמעלין מאת מחתות החטאים וכי' ולא מוריד' ולוף מוקם מעה את המשכן וכי' וע"ש בפרש"י וע"ש יבן בשבת לא: כתב רש"י ד"ה מעלין בקדש ואין מוריד' מקרא' לפיגן לה בגמרות פרק שני לחטאת), (יט) [תענית כו.], (כ) [תענית כו.], (כא) [עיין של לחם המעמד], (כב) [דף נג.], (כג) [ע"ב], (כד) לא מפליג התם ור"ל למסקנא דהתם המילוק הוא בין בית ביה בית דיר לו לא והכרכים שיה לכ"ע ועי' במהרש"ל.

**אונורה** ומשכונה אסור. קשה דהא רבי מאיר לא אסר במתניתין אלא ממכר עולם אבל על תנאי שרי ומאי שנא וגרלה לי דהאי דר"מ שרי למכור על תנאי היינו של רבים להתפלג שם לאין במכר זה אזול והא דאסרי' הכא משכנתא הוי דיחיד משום אזלול:

**תשמישי** קדושה וכו' נרתיק של **תפילין** ורצועותיהן. מכאן משמע שהדל"ת והיו"ד שבקשר הרצועה אינן אותיות גמורות ולא הוי הלכה למשה מסיני כי אם הש"ן שבגתים מדלא קרי הכא לרצועות אלא תשמישי קדושה והכי נמי משמע בהקומץ רבה (מנחות דף לה: יסס) דלא קרי להו אלא תשמישי קדושה והכי נמי משמע בפרק שני דשבת (דף כח:) דפריך והאמר אביי ש"ן של תפילין הלכה למשה מסיני ולא פריך כך מן הדל"ת והיו"ד ולא קשה מהכא דמנחות (דף לה:) גבי ולאו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך וירלו ממך ואמרו אלו תפילין שבראש שיש לפרש הטעם לפי שהן לעולם בגובה של ראש וגרלים לעולם שפיר אות אבל אותן של יד אינן גרלין ואין בהן אות כדכתיב והיו לך לאות ולזכרון (מנחות דף לז:) ולא לאחרים לאות אבל למה שפרש"י התם דהטעם הוי משום שיש בהן הש"ן והדל"ת דהוי רוב אותיות של שדי לפירוש זה קשה (ו) כדמשמע בכל הני שהנאמרי דהיו"ד והדל"ת לא תשיבי אותיות(ז).

**מריש** הוה אמינא האי פריסא תשמיש דתשמיש הוא. פי' הקונטרס יריעה שפורסין סביב הארון בתוכו וקשה שהרי הארון עצמו הוי תשמיש קדושה (ז) ואמר ש(התם) שאסור לעשות ממנו כורסיא אלמא שהתיבה קדושה יותר מן הפורסין לכן נראה לי שפורסין אותה סביב הארון מבחוץ

כוותיה

למישתא ביה שיכרא (ח) שפיר דמי רבינא הוה ליה ההוא תילא (ט) דבי כנישתא אתא לקמיה דרב אשי אמר ליה מהו למיזרעה אמר ליה זיל זבניה משבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר וזרעה רמי בר אבא הוה קא בני בי כנישתא הוה ההיא כנישתא עתיקא הוה בעי למיסתריה ולאתויי ליבני וכשורי מינה ועיולי להתם יתיב וקא מיבעיא ליה הא דרב חסרא דאמר רב חסרא (יא) לא ליסתור בי כנישתא עד דבני בי כנישתא אחריתי התם משום פשיעותא כי האי גוונא מאי אתא לקמיה דרב פפא (יב) ואסר ליה לקמיה דרב הונא (יג) ואסר ליה אמר רבא (יד) האי בי כנישתא חלופה וזבונה שרי אוגורה ומשכונה אסור מאי טעמא בקדושתה קאי ליבני נמי חלופינהו וזבונינהו שרי אוזופינהו אסור הני מילי בעתיקרא אבל בחדתא ליתי לן בה ואפילו למאן דאמר (טו) הזמנה מילתא היא ה"מ כגון האורג בגד למת אבל הכא (יז) כבטווי לאריג דמי וליכא למאן דאמר (יח) מתנה (יט) פליגי בה רב אחא ורבינא חד אסר וחד (כ) דשרי מאן דאסר (כא) בהאי תפקע קדושתה ומאן דשרי אי לאו דהוה ליה הנאה מיניה לא הוה יהיב ליה הדר הוה ליה מתנה כזביני ת"ר (כב) תשמישי מצוה נזרקין (כג) תשמישי קדושה נגנזין ואלו הן תשמישי מצוה סוכה לולב שופר ציצית ואלו הן תשמישי קדושה דלוסקמי ספרים תפילין ומזוזות ותיק של ס"ת ונרתיק של תפילין ורצועותיהן אמר רבא מריש הוה אמינא האי כורסיא תשמיש דתשמיש הוא ושרי כיון דחזינא דמותבי עלויה ס"ת אמינא

(כד) תשמישי קדושה הוא ואסור ואמר רבא מריש הוה אמינא האי פריסא תשמיש דתשמיש הוא כיון דחזינא דעייפי ליה ומנחי סיפרא עלויה אמינא (כה) תשמיש קדושה הוא ואסור ואמר רבא (כו) האי תיבותא דאירפט מעבדה תיבה זוטרתי שרי כורסייא אסיר ואמר רבא האי (כז) פריסא דבלה למיעבדיה פריסא לספרי שרי לחומשין אסיר ואמר רבא (כח) הני (כט) זבילי דחומשי וקמטרי דספרי תשמיש קדושה נינהו ונגנזין פשיטא מהו דתימא הני לאו לכבוד עבידן (ל) לנטורי בעלמא עבידי קמ"ל דהוא בי כנישתא דיהודאי רומאי דהוה פתיח לההוא (לא) אידרונא דהוה מחית ביה מת והוו בעו בהני למיעל לצלויי התם אתו אמרו ליה לרבא אמר להו דלו תיבותא אותבוה דהוה ליה כלי עץ העשוי לנחת (לב) וכלי עץ העשוי לנחת אינו מקבל טומאה (לג) וחוצץ בפני הטומאה אמרו ליה רבנן לרבא והא זמנין דמטלטלי ליה כי מנח ספר תורה עלויה והוה ליה מיטלטלא מלא וריקם אי הכי לא אפשר אמר מר זוטרא (לד) מטפחות ספרים שבלו עושין אותן תכריכין למת מצוה וזו היא גניזתן ואמר רבא (לה) ספר תורה שבלה גונזין אותו אצל תלמיד חכם ואפילו שונה הלכות אמר רב אחא בר יעקב (לו) ובכלי חרס שנאמר (לז) ונתתם בכלי חרש למען יעמדו ימים רבים (לח) (ואמר) רב פפי משמיה (לט) דר' (מ) מבי כנישתא לבי רבנן שרי מבי רבנן לבי כנישתא אסיר ורב פפא משמיה דרבא מתני איפכא אמר רב אחא

כוותיה

אין יכולין ליכנס מפני הטומאה הנכנסת בבית הכנסת דרך הפתח מבית לבית דהכי תנן במסכת אהלות (פ"ג משנה ז): **דלו תיבותא.** הגביהו הארון ממקומו: **כלי עץ העשוי לנחת.** במקוש אחד אינו מקבל טומאה דאיתקש כלי עץ לשק לענין טומאה דכתיב וכל כלי עץ או בגד או עור או שק (ויקרא יא) מה שק המיטלטל אף כלי עץ המיטלטל(מ). כל דבר המקבל טומאה אינו חוצץ בפני הטומאה: **מטפחות ספרים.** אף של ס"ת: **ואפילו שונה הלכות.** כלומר אפילו לא שימש תלמידי חכמים בהם"ס ובגמרא אלא במשניות ובברייתות: **מבי כנישתא לבי רבנן.**

לעשות

(דילמ') [דליבני] אתנו עלייהו מעיקרא. תנו רבנן חשמישי מצוה נזרקין, פי' כיון שנתקיימה המצוה השלמה, נזרקים. כגון עצי סוכה וארבעת מינים שבלולב ושופר וציצית, אלו וכיוצא בהן אין בהו קדושה. אבל כגון דלוסקומי ספרים, ותפילין ורצועותיהן ונרתיקן, ומזוזות, ותיק של ספר וכיוצא בהן חשמישי קדושה, נגנזין. וכן כסא אע"פ שמניחין בו ספר תורה לפרקים, וכן פריסא שכופלין אותה ופורסין עליה ספר תורה או פורסין אותה על ספר תורה, ובילי דחומשי. וקמטרי דיספרי, כל אילו חשמישי קדושה הן ונגנזין. תיבה דאירפט, פי' [תיבה] שנתחלחלה, כדגרס'ן מנעל מרופט, וזקנים מרפטי שפתיהו. מותר לעשות ממנה תיבה קטנה. אבל כסא אסיר דלא מיחדא חשמישיה לספר תורה. (מ) כורסיא נמי שנשברה מותר לעשות [ממנה כורסיא זוטא. אבל דרגא לכורסיא אסיר. פירסא שבלה] מותר לחתוך הבלוי ולעשותו קטן, אבל פריסא לחומשין לא. אמר רבא ספר תורה שבלה גונזין אותו בכלי חרש אצל תלמיד חכמים ואפילו שונה הלכות. מטפחות ספרים שבלו עושין אותן תכריכין למת מצוה, וזו היא גניזתן. **ההיא כנישתא** דהוה פתוחא לאידרונא דהוה מחית בה מת, בעו כהנים מיעל צלויי בכנשתא התם. אמר להו רבא דלו תיבה אותבוה אבבא. דליהוי כלי עץ העשוי לנחת, כלומר (מה) שאינו מטלטל, וכל כלי עץ העשוי לנחת אינו מקבל טומאה דאיתקש בפני הטומאה. אמרו ליה רבנן והא זמנין דמטלטלין לה כי מנח ספרא עילויה והוה ליה מיטלטל מלא וריקן. אמר להו המטלטל מלא וריקן אינו עשוי לנחת לעולם, וכל דבר שהיא מקבל טומאה אינו חוצץ בפני הטומאה. בית הכנסת מותר לעשותו בית המדרש.

מ) לכאורה נראה דל"ל פרסקא שבלה מותר לחתוך הבלוי וכו' כל"ל ואולי דברי אחרת היה לרבינו בכאן ול"ע.

---

עין משפט נר מצוה

ח א מיי' פי"א מהל' תפלה הל' יג טוש"ע א"ח סי' קנב סעיף ה:
ט ב מיי' שם טוש"ע שם הגה"ה:
י ג ד מיי' שם הלכה כ טוש"ע שם סי' קנב סעיף ה:
יא ה מיי' פי"ו מהלכות ס"ת הלכה ד וסי"ג מהל' איסורי הל' ט סמג עשין נה טור ש"ע א"ח סי' כא סעיף ה:
יב ו ז ח מיי' פי"ו מהל' ס"ת הל' ד טוש"ע א"ח סימן קנד סעיף ג וטור ש"ע י"ד סימן רפב סעיף יב:
יג ט י (מיי' שם) טוש"ע א"ח שם סעיף ו וטוש"ע י"ד שם סעיף יג:
יד כ מיי' שם הלכה ד טוש"ע א"ח שם סי"ג וטוש"ע י"ד שם סעיף יב:
טו ל מיי' פ"ג מהלכות כלים הלכה ו ופ"ו מהל' טומאת מת הלכה ב:
טז מ מיי' פי"א מהל' טומאת מת הלכה ב ופי"ג הלכה ג:
יז נ מיי' פי"ו מהלכות ס"ת הלכה ג סמג עשין כה טוש"ע א"ח סי' קנד סעיף ד טוש"ע י"ד סי' רפב סעיף יא:
יח ס ע מיי' שם סמג שם טוש"ע א"ח שם סעיף ה וטוש"ע י"ד שם סעיף י:
יט פ מיי' פי"א מהלכות תפלה הל' יד טוש"ע א"ח סימן קנו סעיף ה:

---

תורה אור השלם

ו. כה אמר יי צבאות אלהי ישראל לקוח את הספרים האלה את ספר המקנה הזה ואת החתום ואת ספר הגלוי הזה ונתתם בכלי חרש למען יעמדו ימים רבים:
ירמיהו לב יד

---

רבינו חננאל

[1]משיתא בה שיכרא, כלומר להוציא הדמים [2]חולין, שפיר דמי, הרשות בידו. רב אשי אמר ליה [3]רבינא זיל זבין ההוא [4]תילא דכנשתא משבעה טובי העיר במעמד אנשי [5]עיר, וזרעיה. ר' אמי הוה [6]כנין בי כנשתא ובעא למיסתר כנשתא עתיקתא וראיתויי כשורי מינה ועיולינהו בחדתא דבני. ואסרו ליה רב פפי ורב הונא בר תחליפא. אמר רבא בי כנישתא חלופה וזבונה כדאמרן. [7]מתנה כ[8]בני דמי ושרי. אבל לדשכירה ולמשכנה אסיר, מאי טעמא בקדושתא [9]קיימא וקא משתמשי בהדיה. [10]לבינים נמי חלופינהו וזבונינהו שרי, אי[11]ופינהו אסיר. [12]הני מילי בעתיקתא, שהרסו כית הכנסת והוציאו אותם מן הכתלים, אבל לבנים חדשים שעדיין לא כנאום בכנסת שרי. ואפילו למאן דאמר הזמנה מילתא היא, הני מילי כגון אורג בגד לכת דחזו לאישתמושי ביר ואסיר, אבל הני ליבני [13]מפורש (כ)מטוה לארג בו דמי, דליכא מאן דאמר

---

גליון הש"ם

גמ' אילו מהו למדריה. עי' לקמן דף כח ע"ב תד"ה בתי כנסיות וכו' ע"ש ליתא להכי מינתא מהו למזרעיה: שם פליגי בה רב אחא ורבינא. עיין ב"מ דף טז ע"א ועיין בר"ש רפ"ב דמעשרות: שם לנשורי בעלמא עבדין. ולכלורגא דמיא גירסת הר"ש: שם וחוצץ בפני הטומאה. עיין ב"ב דף כ ע"א תד"ה היא גופה:

---

הגהות הב"ח

(א) גמ' למישתא ביה שיכרא ולמשתה ביה פרי שפיר דמי. ב"ב ס"א ועיין בר"ן: (ב) שם ההוא תילא. ב"ב ע"ב ע"ל בתוס' דף כח ע"ב בד"ה בתי: (ג) רש"י ד"ה בעתיקתא וכו' ונפל: (ד) ד"ה הני מילי וכו' על המת הס"ד ואמ"כ מה"ד אבל וכו' והלכך בשלבנו לבית הכנסת בל"ל ומיבא לבינים נמתקן: (ה) ד"ה קמטרא וכו' בן עוזיאל בחבלים מנוסים וארוזים באמלין דזהוריתא דמחתין בקמטרין: (ו) תוס' ד"ה תשמישי וכו' קשה מדמשמע בכל הני: (ז) ד"ה מריש וכו' תשמיש קדושה מדאמר רבא תיבותא שאסור [ל]עשות וכו' יותר מן הפריסא לכך נראה:

---

לעזיז רש"י

אשקרייניי"ו [אישקרי"ן]. קופסה (בעיקר לתכשיטים).

---

מוסף רש"י

משום פשיעותא. דאמא מתרמי אונס ופשעי ולא בנו אחריתי (ב"ב ג:). כלי עץ העשוי לנחת. שאינו מטלטל וכלי עץ לענין טומאה הוקש לשק שנאמר מכל כלי עץ או בגד או עור או שק יגע, מה שק מיטלטל מלא וריקן אף כלי עץ מיטלטל מלא וריקן (יוחא כא ב).

---

מסורת הש"ס

מ) בגמ' בתרא ג:, כ) בריה דרב יהיאשע, ג) [בכלות כג: סנהדרין מז: מת. מנחות לד:], ד) [סנהדרין מח.], ה) [ב"מ נח. ע"ז], ו) [וכ"ה אלפס גרס במאי דאמרת ס"ש גרס אמאי], ז) [ולקן שפורסין לפני המיבה פ"א מטפחת שמכסין בו ס"ת. ערוך], ח) [פי' עושין סביב הספר מסגרת של עור לשמור הספר ושנין מדוד היא כמו חבלי אש. ערוך], ט) [עי' בפ' מקן מג ע"ל תרגום של ויבא החדרים ותבל לחדרון]. י) [מביגה כו: יומא כא: מנחות לו:], כ) [ע"ל אמר], ל) [ע"ל דרבא], מ) [ע"ל בתכריכי יעב"ן], נ) [מביגה כו:], ס) [ועי' תוס' ברכות ו. ד"ה אלו כו'], ע) [ע"ל הכא].

---

לעשות מבית הכנסת בית המדרש: **וישרף אם בית ה' ואם כל בית גדול.** בנבוזרדן כתיב: **פסייס.** יש סימן: **מוסר לעשות בית המדרש.** אלמא בית המדרש הוי בית גדול: **דיעבד.** שמכרוהו כבר כדקתני מכרו תורה ומשוס הכי מותר ליקח בדמיו ספר תורה אם לאו מה יקחו מהם כי קא מיבעיא לן למכור לכתחילה לכך: **תומשין.** ספר תורה שאין בו אלא חומש אחד: **אבל לא נביאים וכתובים במטפחות ספר תורה.** שמוריד המטפחות מקדושתן: **במטפחות של חומשין.** דקא מעלי להו למטפחות: **אבל במטפחות ספר תורה לא.** אלמא אין משנין לכיולא בה אלא למעלה הימנה: **אימא סיפא ולא חומשין במטפחות של ספר תורה.** דהא ירידה היא: **וקא מוסיב דפא אחכריב.** דף נגלל על חבירו: **משום פשיעותא.** שמא משימכור שוב לא יקנה ומתוך כך יפסדו הדמים: **כי קאמרינן דמנח לאיפרוקי.** שכתוב בכר המדש בבית הספר ואינו מעוכב אלא לתת לו דמים: **אלא ללמוד תורה.** להתפרנס בו כשלומד תורה. וקס"ד דה"ה לקנות ספר תורה: **שאינו צריך לו.** שיש לו אחר: **אינו רואה סימן ברכה לעולם.** באותן הדמים: **שמכרו והוסיפו.** מכרו אחד מן הקדושות הללו ולקחו ממקנת הדמים קדושה מעולה והוסיפו מהן: **אבל גבו.** מעות מן הלבור לצורך ספר תורה וקנאוהו ונותר בידן מן הדמים מותר להוליכן שהרי עדיין לא באו לשימוש קדושה חמורה: **שלא הפנו.** על מנת לעשות רצונו מן הדמים: **לדוכסוסיא.** מפרש לקמן: **כי הפנו מאי הוי.** הא דמי קדושה הן: **ועשאה דהפנו.** כשבאו לעשות רצונו והפצנו ממותר הדמים: **פרשא דמתא.** בני העיר שוכרין אדם רוכב סוס שיהא להן מזומן לשולחו בשליחות למושל העיר בשילטרכו: **נותנין.** אותה לגבאי אותה העיר כדי שלא יתאבדו בפוסקים ואינן נותנין: **וכשהן באים.** וחוזרים למקומן תובעים אותן מן הגבאים ומפרנסין בה עניי עירן:

מגר

כווותיה דרב פפי מסתברא דא"ר יהושע בן לוי בהכ"נ מותר לעשותו בית המדרש ש"מ דרש בר קפרא מאי דכתיב [1]וישרף את בית ה' ואת בית המלך ואת כל בתי ירושלם ואת כל בית גדול שרף באש בית ה' זה בהמ"ק בית המלך אלו פלטרין של מלך ואת כל בתי ירושלם כמשמען ואת כל בית גדול שרף באש ר' יוחנן ור' יהושע בן לוי חד אמר מקום שמגדלין בו תורה וחד אמר מקום שמגדלין בו תפלה מ"ד תורה דכתיב [2]ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר [3]ספרה נא הגדולות אשר עשה אלישע ואלישע דעבד ברחמי הוא דעבד תסתיים דר' יהושע בן לוי הוא דאמר מקום שמגדלין בו תורה דאמר ר' יהושע בן לוי בית הכנסת מותר לעשותו בית המדרש ש"מ: אבל מכרו תורה לא יקחו ספרים וכו': איבעיא להו מהו למכור ס"ת ישן ליקח בו חדש כיון דלא מעלי ליה אסור או דלמא כיון דליכא לעלויי עילוייא אחרינא שפיר דמי תא שמע אבל מכרו תורה לא יקחו ספרים ספרים הוא דלא הא תורה בתורה שפיר דמי מתני' דיעבד כי קא מיבעיא לן לכתחלה ת"ש גוללין ס"ת במטפחות חומשין וחומשין במטפחות נביאים וכתובים אבל לא נביאים וכתובים במטפחות חומשין ולא חומשין במטפחות ס"ת קתני מיהת גוללים ס"ת במטפחות חומשין מטפחות חומשין אין מטפחות ס"ת לא אימא סיפא ולא חומשין במטפחות ס"ת הא תורה בתורה ש"ד [4]אלא מהא ליכא למישמע מינה תא שמע [5]מניחין ס"ת על גבי תורה ותורה ע"ג חומשין וחומשין ע"ג נביאים וכתובים אבל לא נביאים וכתובים ע"ג חומשין ולא חומשין על גבי תורה הנחה קאמרת שאני הנחה דלא אפשר דאי לא תימא הכי מיכרך היכי כרכינן והא קא יתיב רפא אחבריה אלא כיון דלא אפשר שרי הכא נמי כיון דלא אפשר שרי ת"ש דאמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן משום רשב"ג לא ימכור אדם ס"ת ישן ליקח בו חדש התם משום פשיעותא כי קאמרינן כגון דכתיב ומנח לאיפרוקי מאי ת"ש דא"ר יוחנן משום ר"מ [6]אין מוכרין ס"ת [7]אלא [8]ללמוד תורה ולישא אשה ש"מ תורה בתורה שפיר דמי דלמא שאני למוד [9]שהלמוד מביא לידי מעשה [10]אשה נמי [11]לא תהו בראה לשבת יצרה [12]אבל תורה בתורה לא ת"ר לא ימכור אדם ס"ת אע"פ שאינו צריך לו יתר על כן ארשב"ג [13]דאפי' אין לו מה יאכל [14]ומכר ס"ת או בתו אינו רואה סימן ברכה לעולם: מתני' לא יקח בו חדש ש"מ דאמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן משום רשב"ג לא ימכור אדם ס"ת ישן ליקח בו חדש התם משום פשיעותא כי קאמרינן כגון דכתיב ומנח לאיפרוקי מאי ת"ש דא"ר יוחנן משום ר"מ [15]אין מוכרין ס"ת [16]אלא [17]ללמוד תורה ולישא אשה ש"מ תורה בתורה שפיר דמי דלמא שאני למוד [18]שהלמוד מביא לידי מעשה [19]אשה נמי [20]לא תהו בראה לשבת יצרה [21]אבל תורה בתורה לא ת"ר לא ימכור אדם ס"ת אע"פ שאינו צריך לו יתר על כן ארשב"ג [22]דאפי' אין לו מה יאכל [23]ומכר ס"ת או בתו אינו רואה סימן ברכה לעולם: כן במותריהן: אמר רבא ה"ל"ש אלא שמכרו והותירו אבל גבו והותירו מותר איתיביה אביי בד"א שלא התנו אבל התנו אפילו לדוכסוסיא מותר ה"ד אילימא שמכרו והותירו כי התנו מאי הוי אלא שגבו והותירו טעמא דהתנו הא לא התנו לא לעולם שמכרו והותירו וה"ק [24]בד"א שלא התנו שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר אבל התנו שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר אפילו לדוכסוסיא נמי מותר א"ל אביי להדא מרבנן דהוה מסדר מתניתא קמיה דרב ששת מי שמיע לך מרב ששת מאי דוכסוסיא אמר ליה הכי אמר רב ששת פרשא דמתא אמר אביי הלכך האי צורבא מרבנן דשמע ליה מילתא ולא ידע פירושא לישיילה קמיה דשביח קמיה רבנן דלא אפשר דלא שמיע ליה מן גברא רבה אמר רבי יוחנן משום ר"מ [25]בני העיר שהלכו לעיר אחרת ופסקו עליהן צדקה נותנין וכשהן באין מביאין אותה עמהן ומפרנסין בה עניי עירן תניא נמי הכי בני העיר שהלכו לעיר אחרת ופסקו עליהן צדקה נותנין וכשהן באין מביאין אותה עמהן [26]ויחיד שהלך לעיר אחרת ופסקו עליו צדקה תנתן לעניי אותה העיר ר"ה גזר תעניתא על לגביה רב חנה בר חנילאי וכל בני מתיה רמו עלייהו צדקה ויהבו כי בעו למיתי אמרו ליה נותבה לן מר וניזול ונפרנס בה עניי מאתין אמר להו תנינא [27]בד"א בשאין שם

חבר

**כווותיה דרב פפי מסתברא.** מהכא משמע דהלכה כר' יהושע בן לוי לגבי דר' יוחנן מדמייתי ראיה דהלכה כרב פפי משום דרבי יהושע בן לוי קאי כווותיה אע"ג דרבי יוחנן פליג עליה [28]: **אבל** התנו [29] טובי העיר במעמד בו'. קשה דכיון שהתנו ז' טובי העיר במעמד אנשי העיר למה לי להותירו ואמאי נקטיה והא אפי' בכל הדמים יכולין הן לעשות מה שירצו כדאמר לעיל אפילו למיסתי ביה שיכרא ופרש"י לקנות מן הדמים שכר לשמות ויש לומר דנקטו והותירו לאשמועינן דאף במותר בעי תנאי דסלקא דעתך דאם קנו מן הדמים דבר קדושה והותירו דמותר לעשות מן המותר כל מה שירצו אפילו בלא תנאי קמ"ל דלא:

רבי

## תורה אור השלם

1. וישרף את בית יי ואת בית המלך ואת כל בתי ירושלם ואת כל בית גדול שרף באש:
מלכים ב כה ט
2. יי חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר:
ישעיהו מב כא
3. והמלך מדבר אל גחזי נער איש האלהים לאמר ספרה נא לי את כל הגדלות אשר עשה אלישע: מלכים ב ח ד
4. כי כה אמר יי בורא השמים הוא האלהים יצר הארץ ועשה הוא כוננה לא תהו בראה לשבת יצרה אני יי ואין עוד: ישעיהו מה יח

## גליון הש"ס

גמ' **אלא** ללמוד תורה. ע' כ"ב דף ח ע"ב מד"ה פדיון שבויים ע"ז דף יג ע"ב מד"ה לעמת תורה: **שם אשה נמי.** ע' כ"ב ד' יג ע"ב מד"ה שגם. ובמגיה ד' כ ע"ב מד"ה לא תהו ובגיטין ד' מא ע"ב מד"ה לא תהו:

## מוסף רש"י

**אלא מהא ליכא למישמע מינה.** דוחלי מתני' לא כולה דוקא, אלא מדא מינייהו דוקא, או רשא לו פיפא, ומנא אינן אמנו ההוא ולא ידעינן הי מיינייהו דוקא דגמר מינה (שבת קכא:).

## רבינו חננאל

כתיב ואת [כל] בית גדול שרף באש, ר' יהושע בן לוי אמר בית המדרש הוא, מקום שמגדלין בו תורה, כדכתיב יגדיל תורה ויאדיר. וד' יוחנן אמר בית הכנסת, מקום שמגדלין בו תפילה. **פיסקא אבל** (מקום) **אם מכרו תורה לא יקחו ספרים.** איבעיא [להו] מהו למכור ספר תורה ישן וליקח כדמיו חדש. ודייקינן ממתניתין דקתני אם מכרו תורה לא יקחו ספרים, הא תורה [1] דיעבד

## רבינו חננאל (המשך)

איפשר, כמה דלא איפשר למיכרכיה ולא ליהב דפא אחבריה. אלא כשם שמוכרכין דפא אחבריה, כך מניחין תורה על גבי תורה. ת"ש מיהא אין מוכרין ספר תורה אפי' ישן ליקח בו חדש. ודחינן התם משום פשיעה שמא ימכר הישן ולא יזדמן לו ליקנות חדש, כי קא מיבעיא לן דמנח ספר תורה לימכר. מהו לימכר ישן ולקנות מיד זה חדש. ת"ש אין מוכרין ספר תורה אלא ללמוד תורה ולישא אשה. ש"מ תורה בתורה שרי. ודחינן שני תלמוד תורה דאמר מר גדול תלמוד שהתלמוד מביא לידי מעשה. ולא איפשיטא בהדיא. אין מוכרין ספר תורה לכתחילה. ת"ר לא ימכור אדם ספר תורה אע"פ שאין צריך לו. יתר על כן אמר רבן שמעון בן גמליאל אפילו אין לו מה יאכל ומכר ספר תורה או בתו, אינו רואה סימן כוכה לעולם. **פיסקא** מכרו **בית הכנסת לא יקחו רחוב וכן** במותריהן. אמר רבה לא שנו שאם מכרו רחוב יקחו בדמים בית הכנסת וכן במותריהן, כלומר אם מכרו רחוב וקנו כנסת ונשארו מן הדמים לא יקנו אלא כנסת וכן כל השנוים במשנתינו. לא שנו אלא אם מכרו והותירו, אבל אם גבו מעות ליקנות בית הכנסת וקנו בית הכנסת והותירו מן המעות, מותר להן ליקנות מה שירצו. (קתני מיהא אם מכרו רחוב לא יקחו אלא בית הכנסת וכו'). ומותבינן עליה מיהא, במה דברים אמורים שמוכרכין דפא אחבריה, כך מניחין תורה על גבי תורה. ת"ש מיהא אין מוכרין ספר תורה אלא ללמוד תורה ולישא אשה. ש"מ תורה בתורה שרי. ודחינן שני תלמוד תורה דאמר מר גדול תלמוד שהתלמוד מביא לידי מעשה. ולא איפשיטא בהדיא. אין מוכרין ספר תורה לכתחילה. ת"ר לא ימכור אדם ספר תורה אע"פ שאין צריך לו. יתר על כן אמר רבן שמעון בן גמליאל אפילו אין לו מה יאכל ומכר ספר תורה או בתו, אינו רואה סימן כוכה לעולם. **פיסקא** מכרו **בית הכנסת לא יקחו רחוב וכן** במותריהן. אמר רבה לא שנו שאם מכרו רחוב יקחו בדמים בית הכנסת וכן במותריהן, כלומר אם מכרו רחוב וקנו כנסת ונשארו מן הדמים לא יקנו אלא כנסת וכן כל השנוים במשנתינו. לא שנו אלא אם מכרו והותירו, אבל אם גבו מעות ליקנות בית הכנסת וקנו בית הכנסת והותירו מן המעות, מותר להן ליקנות מה שירצו. (קתני מיהא אם מכרו רחוב לא יקחו אלא בית הכנסת וכו'). ומותבינן עליה מיהא, במה דברים אמורים שלא התנו. ואוקימנה הכי, במה דברים אמורים שלא התנו בשעה שמכרו, אבל אם התנו מעיקרא, כלומר בשעה שמכרו, שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר, אפי' לדוכסיא, שהוא פרשא דמתא, שרי. אמר ר' יוחנן בני העיר שהלכו לעיר אחרת ופסקו עליהן צדקה, נותנין, וכשבאין מביאין אותה עמהן ומפרנסין בה עניי עירם. אבל יחיד שהלך

---

מ) נ"ל נמוקיה ש"ד מתני' דיעבד וכו'.

---

מ) [נרכות כה. וש"נ ועי' נדרים עב.], ב) [מוספ' פ"ג], ג) [נ"ב קנא.], ד) [ע' מוס' נ"ב מ: ד"ה פדיון], ה) קדושין ד' מ: [נ"ק ח.], ו) מס' ד"מ רבה יסי' שר"ח עלמו שכתב זה לראיה מזר מזה ע"ם פירושו דמוני' דהכא וע' מוס' עירובין סה: ד"ה איקלעו].

## תורה אור השלם

5. ומלכים ב כה ט
6. יי חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר:
ישעיהו מב כא
7. והמלך מדבר אל גחזי נער איש האלהים לאמר ספרה נא לי את כל הגדלות אשר עשה אלישע: מלכים ב ח ד
8. כי כה אמר יי בורא השמים הוא האלהים יצר הארץ ועשה הוא כוננה לא תהו בראה לשבת יצרה אני יי ואין עוד: ישעיהו מה יח

## גליון הש"ס

ע' כ"ב דף ח ע"ב מד"ה פדיון שבויים ע"ז דף יג ע"ב מד"ה לעמת תורה: **שם אשה נמי.** ע' כ"ב ד' יג ע"ב מד"ה שגם. ובמגיה ד' כ ע"ב מד"ה לא תהו ובגיטין ד' מא ע"ב מד"ה לא תהו:

## מוסף רש"י

**אלא מהא ליכא למישמע מינה.** דוחלי מתני' לא כולה דוקא, אלא מדא מינייהו דוקא, או רשא לו פיפא, ומנא אינן אמנו ההוא ולא ידעינן הי מיינייהו דוקא דגמר מינה (שבת קכא:).

## רבינו חננאל

כתיב ואת [כל] בית גדול שרף באש, ר' יהושע בן לוי אמר בית המדרש הוא, מקום שמגדלין בו תורה, כדכתיב יגדיל תורה ויאדיר. וד' יוחנן אמר בית הכנסת, מקום שמגדלין בו תפילה. **פיסקא אבל** (מקום) **אם מכרו תורה לא יקחו ספרים.** איבעיא [להו] מהו למכור ספר תורה ישן וליקח כדמיו חדש. ודייקינן ממתניתין דקתני אם מכרו תורה לא יקחו ספרים, הא תורה [1] דיעבד

## רבינו חננאל (המשך)

איפשר, כמה דלא איפשר למיכרכיה ולא ליהב דפא אחבריה. אלא כשם שמוכרכין דפא אחבריה, כך מניחין תורה על גבי תורה. ת"ש מיהא אין מוכרין ספר תורה אלא ללמוד תורה ולישא אשה. ש"מ תורה בתורה שרי. ודחינן שני תלמוד תורה דאמר מר גדול תלמוד שהתלמוד מביא לידי מעשה. ולא איפשיטא בהדיא. אין מוכרין ספר תורה לכתחילה. ת"ר לא ימכור אדם ספר תורה אע"פ שאין צריך לו. יתר על כן אמר רבן שמעון בן גמליאל אפילו אין לו מה יאכל ומכר ספר תורה או בתו, אינו רואה סימן כוכה לעולם. **פיסקא** מכרו **בית הכנסת לא יקחו רחוב וכן** במותריהן. אמר רבה לא שנו שאם מכרו רחוב יקחו בדמים בית הכנסת וכן במותריהן, כלומר אם מכרו רחוב וקנו כנסת ונשארו מן הדמים לא יקנו אלא כנסת וכן כל השנוים במשנתינו. לא שנו אלא אם מכרו והותירו, אבל אם גבו מעות ליקנות בית הכנסת וקנו בית הכנסת והותירו מן המעות, מותר להן ליקנות מה שירצו. (קתני מיהא אם מכרו רחוב לא יקחו אלא בית הכנסת וכו'). ומותבינן עליה מיהא, במה דברים אמורים שלא התנו. ואוקימנה הכי, במה דברים אמורים שלא התנו בשעה שמכרו, אבל אם התנו מעיקרא, כלומר בשעה שמכרו, שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר, אפי' לדוכסיא, שהוא פרשא דמתא, שרי. אמר ר' יוחנן בני העיר שהלכו לעיר אחרת ופסקו עליהן צדקה, נותנין, וכשבאין מביאין אותה עמהן ומפרנסין בה עניי עירם. אבל יחיד שהלך

---

מ) נ"ל נמוקיה ש"ד מתני' דיעבד וכו'.

---

כ א מיי' פ"י מהל' ס"ת הל' ה טוש"ע י"ד סי' רפד סעיף יט:
**כא** ב ג ד מיי' שם הלכה כ טוש"ע יו"ד סימן ער סעיף ג טוש"ע ח"ם סימן ג סעיף ב:
**כב** ה ו מיי' פי"ג מהל' תפלה הלכ' טו יח טור ש"ע א"ח סימן קנג סעיף ה:
**כג** ז ח ט מיי' פי"ז מהל' מתנות עניים הלכה יד טוש"ע י"ד סימן רנו סעיף ו:

**רבי** יהודה סבר צד אחד ברבית מותר. קשה מאי שנא מלוה בסאה בסאה דאמר באיזהו נשך (ב"מ דף סג. וסס) דאסור משום דאיכא לד אחד ברבית דשמא תייקר התבואה ויש לומר דשאני הכא דלא הוי דרך הלואה אלא בתורת מכר אתא לידיה ואכתי קשה מאי שנא ממשכן לו בית משכן לו שדה דאמר התם (דף סה:) דאפי' אמר ליה לבשתרלה למוכרם לא תמכרם אלא לי בדמים הללו [1] פירוש יותר ממה שהלוה אסור ואמר רב הונא בריה דר' יהושע דלא כר' יהודה דאי כר' יהודה האמר לד אחד ברבית מותר והכא ליכא כי אם לד אחד ברבית דשמא לא ימכרם וגם הוי הלואה מדקאמר משכן ואפילו הכי אדר' יהודה וי"ל דאכתי לא דמי כלל להלואת סאה בסאה דהתם ליכא לד מכר כלל אבל הכא ובגי משכן איכא לד אחד מכר:

**רבא** אמר רבית על מנת להחזיר איבא בינייהו. ולרבי מאיר דמתני' סבירא ליה שהיו מתנין להחזיר שירות בית הכנסת כשחזרו ובהכי שרו כר' יהודה [2]:

**לא** השתנתי בתוך ד' אמות של תפלה. ואפילו היכא שיש היתר גמור כגון ששהה כדי הילוך ד' אמות:

**ולא** כניתי שם לחבירי. אפילו כינוי דלא הוי גנאי והא דאמרינן (ב"מ דף נח:) דהמלוה שם לחבירו אין לו חלק לעולם הכא היינו כינוי של פגם משפחה:

**הניחה** לו ג' מ"(אלפים) גרבי יין. כדאמרינן הזהיר בקידוש היום זוכה וממלאים לו גרבי יין (שבת דף כג.):

**שאלו** תלמידיו את ר' פרידא כמה הארכת ימים בו'. קשה [3] דלדבריה היה נזכות שהיה שונה לתלמיד אחד ארבע מאות זימני ונפק בת קול [4] ואמר נאה ליך דליזכי כולי דריה לעלמא דאתי לו דליתי ד' מאה שנין אמר הקב"ה יהבו ליה הא והא (שירזוין דף נד:) וי"ל דמעיקרא לא ידע כן עד לבסוף שלאה שתיה כל כך [5]: כי

חבר עיר אבל יש שם חבר עיר תינתן לחבר עיר וכ"ש דעניי רידי ורידכו עלי סמיכי: **מתני'** אין מוכרין את של רבים מפני שמורידין אותו מקדושתו דברי רבי [6] מאיר אמרו לו א"כ אף לא מעיר גדולה לעיר קטנה: **גמ'** שפיר קאמרי ליה רבנן לר"מ ור"מ מעיר גדולה לעיר קטנה מעיקרא קדישא השתא נמי קדישא מרבים ליחיד ליכא קדושה ורבנן אי איכא למיחש כי האי גוונא נמי איכא למיחש משום [7] ברוב עם הדרת מלך: **מתני'** אין מוכרין בית הכנסת אלא על תנאי שאם ירצו יחזירוהו דברי ר"מ וחכ"א מוכרין אותו ממכר עולם [8] חוץ מארבעה דברים למרחץ ולבורסקי לטבילה ולבית המים ר' יהודה אומר מוכרין אותה לשם חצר והלוקח מה שירצה יעשה: **גמ'** ולר"מ היכי דיירי בה הא הויא לה רבית א"ר יוחנן ר"מ בשיטת ר"י אמרה דאמר [9] צד אחד ברבית מותר דתניא [10] הרי שהיה נושה בחבירו מנה ועשה לו שדהו מכר בזמן שמוכר אוכל פירות מותר לוקח אוכל פירות אסור ר' יהודה אומר אפילי לוקח אוכל פירות מותר וא"ר יהודה מעשה בביתום בן זונן שעשה שדהו מכר על פי ראב"ע ולוקח אוכל פירות היה אמרו לו [11] משם ראיה מוכר אוכל פירות היה ולא לוקח מאי בינייהו [12] צד אחד ברבית איכא בינייהו מר סבר צד אחד ברבית מותר ומר סבר צד אחד ברבית אסור רבא אמר דס"ע צד אחד ברבית אסור והכא רבית ע"מ להחזיר איכא בינייהו מר סבר רבית ע"מ להחזיר מותר ומר סבר אסור: וחכ"א מוכרין אותו ממכר עולם וכו':

ר"י אמר שמואל מותר לאדם להשתין מים בתוך ד' אמות של תפלה אמר רב יוסף מאי קמ"ל תנינא ר' יהודה אומר מוכרין אותה לשום חצר ולוקח מה שירצה יעשה ואפילו רבנן לא קאמרי אלא בית הכנסת דקביע קדושתיה אבל ד"א דלא קביע קדושתייהו לא תני תנא קמיה דרב נחמן המתפלל מרחיק ד"א ומשתין והמשתין מרחיק ד"א ומתפלל א"ל בשלמא המשתין מרחיק ד"א ומתפלל תנינא [13] כמה ירחיק מהן ומן הצואה ד"א אלא המתפלל מרחיק ד"א ומשתין למה לי אי הכי קדשתינהו לכולהו שבילי דנהרדעא דתני ישהה בשלמא משתין ישהה כדי הילוך ד"א משום ניצוצות אלא מתפלל ישהה כדי הילוך ד"א ל"ל אמר רב אשי שכל ד"א תפלתו סדורה בפיו ורחושי מרחשן שפוותיה: זלפ"ן סימן: שאלו תלמידיו את רבי זכאי במה הארכת ימים אמר להם מימי לא השתנתי מים בתוך ד"א של תפלה ולא כניתי שם לחבירי ולא ביטלתי קידוש היום אמא זקינה היתה לי פעם אחת מכרה כפה שבראשה והביאה לי קידוש היום תנא כשמתה הניחה לו ג' מאות גרבי יין כשמת הוא הניח לבניו שלשת אלפים גרבי יין רב הונא הוה אסר ריתא וקאי קמיה דרב אמר ליה מאי האי א"ל לא הוה לי [14] קידושא ומשכנתיה להמיינאי ואתאי ביה קידושא א"ל יהא רעוא דתיטום בשיראי כי איכלל רבה בריה רב הונא איניש גוצא הוה גנא אפוריא אתיין בנתיה וכלתיה שלחן ושדיין מנייהו עליה עד דאיטום בשיראי שמע רב ואיקפד אמר מאי טעמא לא אמרת לי כי [15] ברכתיך וכן למר [16] שאלו תלמידיו את ר"א בן שמוע במה הארכת ימים אמר להם מימי לא עשיתי קפנדריא לב"ה ולא פסעתי על ראשי עם קדוש ולא נשאתי כפי בלא ברכה שאלו תלמידיו את ר' פרידא במה הארכת ימים אמר להם [17] מימי לא קדמני אדם לבית המדרש

[1] מחבר עיר. תלמיד חכם המתעסק בצרכי צבור: **ליכא קדושה.** שאין אומרים דבר שבקדושה פחות מעשרה: **ורבנן.** אמרי מי ליכא למיחש בין רב למעט הכא נמי איכא למיחש משום ברוב עם הדרת מלך [6] ולא משכחת מכירה בבית הכנסת אלא לא מיישינן דכיון דשקיל דמי ומעלי להו בקדושה מעולה כל דנעי לוקח עדיד חוץ מד' דברים כדקתני סיפא: **מתני' אלא על תנאי.** ואפילו מרבים לרבים אסר ר' מאיר מכירת חלוטין דדרך בזיון הוא [7] וכלומר אינן בעייני לכלוסן: **וחכמים אומרים וכו' ממכר עולם.** (ג) ליחיד יוכל השמים חוץ מד' דברים: **לבית המים.** [8] לכניסה. אי נמי לבית מי רגלים: **גמ' בד' אמות של תפלה.** לאחר זמן: **קדשתיהו לכולהו שבילי דנהרדעא.** שאין לך ד"א בהן שלא התפללו בהן עובדי דרכים: **תני ישהה.** כדי הילוך ארבע אמות: **משום ניצוצות.** שלא יטנפו בגדיו בניצוצות שבאמתו: **כמה הארכת ימים.** באיזה זכות: **כפה.** לעניף: **אסר ריתא.** (ד) מין גמי: **דתיטום בשיראי.** שתוס ומכוסה במעילין. שתמוס פלשתים תרגומו טמונין פלשתאי (בראשית כו): **איכלל.** כשנכנס לחופה: [**שלחן**]. היו פושטות בגדיהן: **וכן למר.** אף אתה תהא מבורך לכך שמא היה עת רצון ותתקיים אף בי: **קפנדריא.** מקלר הילוכו דרך בית הכנסת: **ולא פסעתי על ראשי עם קודש.** כשהיו התלמידין בבית המדרש על גבי קרקע ההולך על גבי מסיכתן ליישב למקומו נראה כפוסע על ראשי העם: **ולא נשאתי** (ה) **כפי.** לדוכן לברכת כהנים לפי שהכהנים נריכין לברך ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר קדשנו (במצותיו וצונו) בקדושתו של אהרן במסכת סוטה (דף לט.):

מתנותיה

מסורת הש"ס

כד א מיי' פי"ח מהל' תפלה הל' יז סמג עשין יט טוש"ע א"ח סי' קנג ס"ט:

ב (מיי' פי"ו מהלכות מלוה ולוה הל' ד טוש"ע י"ד סימן קסד סעיף ד וסימן קעב סעיף ג):

כה ג מיי' פ"ג מהל' ק"ש הל' ג טוש"ע א"ח סי' עח:

כו ד מיי' פ"ד מהל' תפלה הלכה יד סמג עשין יח טוש"ע א"ח סימן נב סעיף ח:

### מוסף רש"י

צד אחד ברבית. דבית שאינה על ידי הלוה אלא על ידי מכר ופעמים שבאה לידי רבית (ב"מ סג.), ועשה לו שדהו מכר. ממשכן לו שדהו על אותו לך מה מיכן ועד שנה שנים הרי היא שלך (שבועות לא. ובב"מ ב"מ שם). **בזמן שמוכר אוכל פירות.** כל אימן שנים (ערכין שם) בתוך הזמן (ב"מ שם). **לוקח אוכל פירות אסור.** שמא יגאלנה בתוך שנה ומגאל שאכלם ברבית (ערכין שם) שמא לא יבא לידי מכר שיחזיר לו משעתו ומגאל שבהלואה היו אלו הם אוכל פירות ברבית (ב"מ שם). **מאי בינייהו.** במלי קמיפלגי (שם). **צד אחד ברבית איכא בינייהו.** כי האי גוונא, שמא יבא לידי רבית שמא לא יבא, לד הפדייה בא לידי רבית, לד המכר אינו בא לידי רבית (שבועות שם) שאם יגאלנה יהא רבית ואם לא לא יהא רבית (ערכין שם). **דכולי עלמא צד אחד ברבית.** כי האי גוונא, אסור. דואיל ומעיקרא בתורת הלואה אתא ליה (שם). **והכא רבית ע"מ להחזיר איכא בינייהו.** ור' יהודה דקסבר בהכי עסקינן שהתנו מתחלה שאם יגאלנה המוכר בתוך שנה יחזיר לי הלוקח הדמים מפירות שאכל וברבית ע"מ להחזיר פליגי (שם) דר' יהודה גופיה לא סבר אלא ע"מ להחזיר שאם לא יהא מכר יחזיר לו פירות שאכל, ואפילו הכי אסר תי"ק דנשעת אכילה קאכיל רבית ועבדיה לאיסור (ב"מ שם). **כמה ירחיק מהן.** ממי רגלים (ברכות כב:). **במה הארכת ימים.** איזה זכות ביקר שהארכת ימים (סוטה לט.). **קפנדריא.** לקלר דרכי דרך בית הכנסת לימנם נפתח יה ונלאת בגנדו, ולשון קפנדריא מפרש בברכות (שם): **אלמקיפנא.** אדרי איעול בהא, עד שאני מקיף סביב הסוטות הללו אלגם בזה ואקלר לרכי, ודרי סוטות בתיב (שוטה לט.). **ולא פסעתי על ראשי עם קדוש.** שהיו יושבין התלמידים בבית המדרש על גבי קרקע ומהלך ביניהם כשהן יושבין ומגמ לשם מקומי מרגיז פסיעותיו בעל כרחו, והיא לשון מפסע ואזיל, ונראה כמפסע על ראשיהם לפיכך צריך להקדים לו יפה לו מנמוך (שם). **ולא נשאתי כפי.** לנרך, שהכהן הוא (שם).

### תורה אור השלם

1. ברב עם הדרת מלך ובאפסי לאם מהתת חָזון: משלי יד כח

### הגהות הב"ח

(א) גב' ג"ל לא הוה לי חמרא לקידושא וכו' ואתאי ליה יין קידושא: (ב) שם כי ברכתיו וכן למר. נ"ב אע"פ דלא היה שום ריח לא הוא בהא דהוו שדין מנייהו עליה אע"פ איקפד רב דשמא היה עת רצון ובדידיה הוה הדבר תלה ומתקיים דהיה מגיע לעשר גדול: (ג) רש"י ד"ה וחכ"א וכו' ממכר עולם ואפילו ליחיד: (ד) ר"ת אסר ריתא חגור עשב מין גמי: (ה) ד"ה ולא נשאתי את כפי לזוכן לברך ברכת כהנים בלא ברכה לפי שהכהנים: (ו) הגה' ד"ה שאלו יכו' בת קול ואמרה ליה ניהא לך דליתי את יכוליה דרך לעלמא דאתי לי דליסופי לך חיי ד' מאה שנין אמר דזיכו אנא ודאי לעלמא דאתי אמר הקב"ה יהבו:

### הגהות הגר"א

[א] רש"י ד"ה לבית המים (לכניסה לי גמי) תא"מ:

### רבינו חננאל

חבר עיר אבל יש חבר עיר תינתן לחבר עיר. כל שכן דעניי דידכו נמי עלי סמיכי. מתני' אין מוכרין של רבים ליחיד בי. אין מוכרין בית הכנסת אלא על תנאי, פי' בית הכנסת דידהי. אימתי [שירצו] יחזירוהו דברי ר' מאיר. ואקשינן עליה ולר' מאיר היכי דיר בד' הלא ריבית הוא. ואוקמה ר' יוחנן ר' מאיר בשיטת ר' יהודה אמרה. דתניא הרי שהיה נושה בחבריו מנה ועשה לו שדהו מכר כו'. צד אחד ברבית. פי' אם תהיה הלואה שתים בשלש וכיוצא בה הרי זו ריבית גמורה משני צדדין גבי מלוה וגבי לוה ושניהן עוברין. אבל העושה שדהו מכר על תנאי. גבי לוקח הוי ריבית דאי מייתי זוזיה מהדר ליה בעל בורהיה, אבל גבי מוכר לא הוי [ריבית] דאי בעי לא מהדר ליה לעולם ולא אתי לידי איסורי ריבית, ואפי' מהדר ליה לא הוי ריבית אלא כשיחזיר ומן מוכח מתשתא שיחזיר ושמא לא יחזיר לעולם. וסבר לה ר' מאיר כר' יהודה דתנו[ינא] צד אחד ברבית בריבית אסור, והכא ברבית על מנת להחזיר איכא בינייהו. תנא קמא סבר ריבית אפילו על מנת להחזיר כשיביא לי מעיתיו אסור.

ר' יהודה סבר כיון דבעידנא דמייתי ליה מעותיו מהדר ליה מאי דאכל מן הפירות שרי, דלאו ריבית דאסרה תורה הוא. **פיסקא** וחכמים אומרים מוכרין אותו ממכר עולם חוץ מארבעה דברים למרחץ לבורסקי לבית הטבילה לבית המים. אמר שמואל מותר להשתין בתוך ד' אמות של תפילה, והני מילי כגון בית אי דרך וכיוצא בהן דלא קביעה קדושתייהו. [אבל] כגון בית הכנסת לא. ואפיקנא המתפלל מרחיק ד' אמות מהן, דתנן כמה ירחיק מהן ומן הצואה ארבע אמות. וכן המשתין צריך לשהות כדי הילוך ד' אמות [ואחר] וכן יתפלל, משום ניצוצות. וכן המתפלל צריך לשהות כדי הילוך ד' אמות ישתין, שכל הילוך ארבע אמות תפלה סדורה בפיו ורחושי מרחשי שפתייהו. שאלו אילו כולן במה הארכו ימיהן וכו'

[1] נראה דל"ל אבל בהכנ"ס דקביע קדושתי' לא וכו'.

(ה) ולא ברכתי לפני כהן [6]ולא אכלתי מבהמה שלא הורמו מתנותיה [7]דא"ר יצחק א"ר יוחנן אסור לאכול מבהמה שלא הורמו מתנותיה ואמר ר' יצחק [8]כל האוכל מבהמה שלא הורמו מתנותיה כאילו אוכל טבלים [9]ולית הלכתא כוותיה ולא ברכתי לפני כהן למימרא דמעליותא היא והא א"ר יוחנן [10]כל תלמיד חכם שמברך לפניו אפילו כ"ג עם הארץ אותו ת"ח חייב מיתה שנאמר [11]כל משנאי אהבו מות [12]אל תקרי משנאי אלא משנאי כי קאמר איהו בשוין שאלו תלמידיו את רבי נחוניא בן הקנה במה הארכת ימים אמר להם מימי לא נתכבדתי בקלון חברי ולא עלתה על מטתי קללת חברי וותרן בממוני הייתי לא נתכבדתי בקלון חברי כי הא דרב הונא דרי מרא אכתפיה אתא רב חנא בר חנילאי וקא [13]דרי מיניה א"ל אי רגילת דדרית במאתיך דרי ואי לא אתייקורי אנא בזילותא דידך לא ניחא לי ולא עלתה על מטתי קללת חברי כי הא דמר זוטרא כי הוה סליק לפורייה אמר שרי ליה (ג) לכל מאן דצערן וותרן בממוני הייתי [14]דאמר מר איוב וותרן בממוניה הוה שהיה מניח פרוטה לחנוני מממוניה שאל ר"ע את רבי נחוניא הגדול (אמר לו) במה הארכת ימים אתו [15]גווזי וקא מחו ליה סליק יתיב ארישא דדיקלא א"ל רבי אם נאמר [2]כבש למה נאמר אחד אמר להו צורבא מדרבנן הוא שבקוהו א"ל אחד [16]מיוחד שבעדרו א"ל מימי לא קבלתי מתנות ולא עמדתי על מדותי וותרן בממוני הייתי לא קבלתי מתנות כי הא [17]דר' אלעזר כי הוו משדרי ליה מתנות מבי נשיאה לא הוה שקיל כי הוה מזמני ליה לא הוה אזיל אמר להו לא ניחא לכו דאחיה דכתיב [3]שונא מתנות יחיה ר' זירא כי הוו משדרי ליה מבי נשיאה לא הוה שקיל כי הוה מזמני ליה אזיל אמר אתייקורי דמתייקרי בי ולא עמדתי על מדותי [18]דאמר רבא [5]כל המעביר על מדותיו מעבירין ממנו כל פשעיו שנאמר [א] [4]נושא עון ועובר על פשע למי נושא עון למי שעובר על פשע [5]שאל רבי את ר' יהושע בן קרחה במה הארכת ימים א"ל קצת בחיי אמר לו רבי [19]תורה היא וללמוד אני צריך א"ל מימי לא נסתכלתי בדמות אדם רשע דאמר ר' יוחנן אסור לאדם [6]להסתכל בצלם דמות אדם רשע שנאמר [5]לולא פני יהושפט מלך יהודה אני נושא אם אביט אליך ואם אראך ר"א אמר עיניו כהות שנאמר [6]ויהי כי זקן יצחק ותכהין עיניו מראות משום דאסתכל בעשו הרשע והא גרמא ליה [7]והאמר ר' יצחק לעולם אל תהי קללת הדיוט קלה בעיניך שהרי אבימלך קלל את שרה ונתקיים בזרעה שנאמר [7]הנה הוא לך כסות עינים אל תקרי כסות אלא כסיית עינים הא והא גרמא ליה רבא אמר מהכא [8]שאת פני רשע לא טוב בשעת פטירתו א"ל [רבי] ברכני א"ל יהי רצון שתגיע לחצי ימי ולכולהו לא אמר לו הבאים אחריך בהמה ירעו אבוה בר איהי ומנימן בר איהי חד אמר תיתי לי דלא אסתכלי בכותי וחד אמר תיתי לי דלא עבדי שותפות בהדי כותי [20]שאלו תלמידיו את ר' זירא במה הארכת ימים אמר להם מימי לא הקפדתי בתוך ביתי ולא צעדתי בפני מי שגדול ממני [7]ולא הרהרתי במבואות המטונפות ולא הלכתי ד"א בלא תורה ובלא תפילין [8]ולא ישנתי בבית המדרש לא שינת קבע ולא שינת עראי ולא ששתי בתקלת חבירי ולא קראתי לחבירי [9](בחניכתו) ואמרי לה [10](בחניכתו): **מתני'** ועוד א"ר יהודה בית הכנסת אין מספידין בתוכו ואין מפשילין בתוכו חבלים ואין פורשין לתוכו מצודות ואין שוטחין על גגו פירות ואין עושין אותו קפנדריא שנאמר [9]והשמותי את מקדשיכם [11]קדושתן אף כשהן שוממין עלו בו עשבים לא יתלוש מפני עגמת נפש: **גמ'** ת"ר [12]בתי כנסיות אין נוהגין בהן קלות ראש אין אוכלין בהן ואין שותין בהן ואין

**מתנוסיה.** הזרוע והלחיים והקיבה: **ולא ברכתי.** בסעודה לפני כהן דאמר מר (גיטין דף נט:) וקדשתו (ויקרא כא) לכל דבר שבקדושה לפתוח ראשון ולברך ראשון: **משניאי.** שגורמין לבני אדם לשנאותו שהרואה תלמיד חכם שפל לפני עם הארץ אומר אין נאה בתורה: **לא נתכבדתי כו'.** מפרש לה ואזיל: **מרא.** פורי"ש בלע"ז: **וקא שקיל מיניה.** לכבדו ויאמנה הוא: **דריס כמאתיך.** שאתה נושא כלי זה בעיניך: **גווזי.** קריסין היו עבדים משרתים אותו וקא ממו ליה לר"ע סבורין היו שהיה קץ בחייו: **אם נאמר כבש.** את הכבש אחד תעשה בנקר: **ולא עמדתי על מדותי.** לשלם גמול רע למי שגיערני: **ללמוד אני צריך.** אולי אוכל לקיים: **לולא פני יהושפט מלך יהודה אני נושא אם אביט אליך ואם אראך.** אליעזר אמר כן ליהושפט: **הכאיס אחריך בהמה ירעו.** בתמיה. (ג) אין טוב לך לחיות ימיס רבים כמוני שאינך לא יעלו בניך בגדולתך ואתה נשיא והם כל ימיהם יהיו הליוטות: **הרהרתי.** דברי תורה: **בלא תורה.** גרסתי שגורה בפי תמיד: (ד) **בחניכתו.** אם כינו שם לחכיריו לגנאי: **ואמרי לה** (ה) **בחניכתו.** אפילו אותו כינוי שמסודר ובא לו ממשפחתו שם דופי כמו כתב חניכתו וחניכתה דמסכת גיטין (דף פז:): **מתני' מספידין חבלים.** והוא הדין לכל מלאכות אלא לפי שהפשלת חבלים לריך מקום מרווח פנוי ובית הכנסת גדול הוא ולאוי ומספיק לכך: **מפני עגמת נפש.** מניחין בו עשבים כדי שתהא עגמת נפש לרואיהן ושיזכירו את ימי בניינו ואת שהיו רגילין להתאסף שם יבקשו רחמים שיחזור לקדמותו: **גמ' אין אוכלין בהן כו'.** ולא גרסינן ואין אוכלין בהן דכולהו פירושא דקלות דאם הן. לשון קלות שמקילין אותה: ואין

דרוש בתורה. דכל שעתא הוה נרים (תענית כ:). בהכינתו. שמכנים לו בני אדם כנון שם לוי (תענית כ:). בחניכתו. כמו (גיטין פח.) מניכת אבות בגיטין עד ר' דיוסי (תענית שם).

**כי** קאמר איהו בשוין. וקשה מאי רבותא והא כתיב וקדשתו לכל דבר שבקדושה (ויקרא כא) לברך ראשון וי"ל דשוין לאו דוקא אלא כלומר שהכהן נמי תלמיד חכם אמנם איהו חשוב כמותו ואפי' הכי לא היה רבי פרידא רוצה לקרות לפניו וגם לריך לומר דשאר כהנים היו כפופים לרבי פרידא דאל"כ לא הוי רבותא לחזיון פרק הניזקין (גיטין דף נט. ושם) דרב הונא לא הוי קרי בכהני אפי כהני חשיבי דאריעא דישראל הוו כייפי ליה ועי"ל דהא דאמר התם דרב הונא לא הוה קרי בכהני אלא משום דשאר כהני כייפו ליה היינו דוקא בשבתות וי"ט דאיכא כיופיא אבל בב' ובה' קורא שפיר בפני כהן אע"ג דלא הוי גדול כ"כ ולדיוקא זה יש בהדיא פרק הניזקין ורבי פרידא לא רצה לקרות בפני כהן אפילו בב' ובה' ורש"י פירש דהכא מייבי בברכת המזון וה"ג משמע לישנא דלא ברכתי מדלא קאמר ולא קריתי וברכת המזון לא נתקן להן משום דרבי שלום ואפי' הכי לא היה רוצה רבי פרידא לברך בפני הכהן: **תיתי לי דלא עבדי שותפות עם הכותי.** אפי' בענין שאינו יכול לבא לידי שבועה ואפילו יחול עליו שבועה יפטרנו דשרי בשאר בני אדם אפ"ה לא היה רוצה לעשות (ד):

**ועוד** א"ר יהודה בית הכנסת שחרב. קשה מאי ועוד דהא לעיל הוה מקיל טפי מחכמים והכא הוא מחמיר ואם כן מאי ועוד וי"ל דקאי אהא דאמר ר' יהודה בריש אין מוכרין אותו לשם חבר ודוקא לשם חבר קאמר אבל סתם אינה יורדת מקדושתה והיינו ועוד דאמר ר' יהודה בלומר ועוד תומרא אחרת מלבד הראשונה (ה):

**אין** אוכלין ואין שותין בהן. והא דאמר בריש ערבי פסחים (פסחים דף קא. ושם) דאורחין אכלו ושתו (ד) בני כנישתא רוצה לומר בחדר הסמוכה לבית הכנסת: בתי

מסורת הש"ם

(א) [חולין לז: מד.], (ב) [חולין קלב: ע"ש], (ג) שם וע"ש שהוא רבה בר בר חנה, (ד) [שבת קיד. עירובין נט.], (ה) ס"א שקיל, (ו) ב"ב דף טו:, (ז) [גיר' הערוך גיאזין], (ח) [יומא לד: ע:], (ט) [חולין מד:], (י) ר"ה דף יח. יומא דף כב. ודף פז:, (כ) ברכות סב., (ל) לעיל טו. ע"ש ב"ק לב., (מ) תענית כ: ע"ש, (נ) [ל"ל בחכינתו], (ס) [ל"ל בחניכתו], (ע) [ל"ל בחכינתו], (פ) [ל"ל בחניכתו], (ק) [מו"ק כח:], (ר) [עי' תוס' בכורות כ: ד"ה שמא ותוס' סנהדרין סג: ד"ה לתורן], (ש) [עי' תוס' עירובין כב. ד"ה לי לימא].

גליון הש"ם

גמ' שאל רבי את ר' יהושע ב"ק. עי' ב"ב דף קיג ע"א תוד"ה ומטו בה: שם להסתכל בצלם. דוקא להסתכל בו ביומר ולהסתכן בו בעלמו וכדאמרו אבל רואה בעלמא שרי. מ"א בס"ד רבה:

הגהות הב"ח

(א) גמ' ולא אכלתי מבהמה שלא הורמו מתנותיה ולא ברכתי לפני כהן דאמר רבי יצחק: (ב) שם שרי ליה מריה לבל מאן: (ג) רש"י ד"ה הבאים וכו' בתמיה כלומר אין טוב: (ד) תוס' ד"ה אין אוכלין וכו' ושתו וגנו בני כנישתא:

הגהות הגר"א

[א] נכרא נושא עון יעובר על פשע למי עובר על פשע למי שנושא עון (כך שמע הכותב מפיו):

לעזי רש"י

פורי"ש [פושרי"ר]. מעדר.

מוסף רש"י

גווזי. קריסים (של בית רבי) העומדים לרגלו בחזקה (ב"ק קיד). כי הוה מזמני ליה. לאכול אצלם (חולין מד:). אתייקודי דמתייקרי בי. נכבדין הם בזה שאני מועד אצלם והנאתם היא ואין זו מתנה (שם מה:). כל המעביר על מדותיו. שאינו מדקדק למדוד מדה למצערים אותו ומניח מדותיו יהולך לו, כמו (יומא נג.) אין מעבירין על המצות (ערובין ט:) אין מעבירין על האוכלין, מניחן יהולך לו (ר"ה יז:). מעבירין ממנו כל פשעיו. אין מדת הדין מדקדקת אחריהן אלא מוחלת והולכת (שם). ולא הלכתי ד' אמות בלא תורה. חוקאי חמס נפשו כל משגאי אהבו מות: משלי ח לו

2. את הכבש אחד תעשה בבקר ואת הכבש השני תעשה בין הערבים: במדבר כח ד

3. עבר ביתו בוצע בצע רשונא מתנת יחיה: משלי טו כז

4. מי אל כמוך נשא עון ועבר על פשע לשארית נחלתו לא החזיק לעד אפו כי חפץ חסד הוא: מיכה ז יח

5. ויאמר אלישע חי יי צבאות אשר עמדתי לפניו כי לולי פני יהושפט מלך יהודה אני נשא אם אביט אליך ואם אראך: מלכים ב ג יד

6. ויהי כי זקן יצחק ותכהין עיניו מראת ויקרא את עשו בנו הגדל ויאמר אליו בני ויאמר אליו הנני: בראשית כז א

7. ולשרה אמר הנה נתתי אלף כסף לאחיך הנה הוא לך כסות עינים לכל אשר אתך ואת כל ונכחת: בראשית כ טז

8. שאת פני רשע לא טוב להטות צדיק במשפט: משלי יח ה

9. ונתתי את עריכם חרבה והשמותי את מקדשיכם ולא אריח בריח ניחחכם: ויקרא כו לא

רבינו חננאל

עד מתני' ופשוטות הן. **מתני'** ועוד אמר ר' יהודה ביה הכנסת שחרב אין מספידין בו ואין מפשילין לתוכו חבלים ואין פורסין בתוכו מצודות ואין שוטחין על גגו פירות ואין עושין אותו קפנדריא. שני והשימותי את מקדשיכם קדושתן בהן אף כשהן שוממין. עלו בו עשבים לא יתלוש מפני עגמת נפש. ת"ר בתי כנסיות אין נוהגין בהן קלת ראש, אין אוכלין ואין שותין

עין משפט נר מצוה

בז א מיי' פ"ע מהל' כנורים הל' יד
וטוש"ע י"ד סימן פח סעיף ה:
ב (טיש"ע ח"ח סימן רא סעיף ב ובמג"א שם):
בח ג מיי' פ"ב מהל' תפילה הלכה י
(וסי"ז מהלכות דעות הלכה ז) טיש"ע ח"ח סי' תרי סעיף ג בהג"ה:
בט ד מיי' פ"ג מהל' ק"ש הל' ד וטוש"ע ח"ח סי' סה ס"ב:
ל ה מיי' פ"ד מהל' ת"ת הל' ט טיש"ע י"ד סי' רמו סעיף טז (וטוש"ע ח"ח סימן קנא סעיף ג):
לא ו מיי' פי"א מהל' תפלה הלכה יא סמג עשין יט טוש"ע ח"ח סי' קנא סעיף י:
לב ז מיי' שם הלכה ו טוש"ע שם סעיף ח:

תורה אור השלם

1. וחוטאי חמס נפשו כל משנאי אהבו מות:
2. את הכבש אחד תעשה בבקר ואת הכבש השני תעשה בין הערבים:
3. עבר ביתו בוצע בצע רשונא מתנת יחיה:
4. מי אל כמוך נשא עון ועבר על פשע לשארית נחלתו לא החזיק לעד אפו כי חפץ חסד הוא:
מיכה ז יח
5. ויאמר אלישע חי יי צבאות אשר עמדתי לפניו כי לולי פני יהושפט מלך יהודה אני נשא אם אביט אליך ואם אראך:
6. ויהי כי זקן יצחק ותכהין עיניו מראת ויקרא את עשו בנו הגדל ויאמר אליו בני ויאמר אליו הנני:
7. ולשרה אמר הנה נתתי אלף כסף לאחיך הנה הוא לך כסות עינים לכל אשר אתך ואת כל ונכחת:
8. שאת פני רשע לא טוב להטות צדיק במשפט:
9. ונתתי את עריכם חרבה והשמותי את מקדשיכם ולא אריח בריח ניחחכם:

**בתי** כנסיות של בבל על תנאי הן עשויין. רולה לומר כל זמן שהן בטלין דהא חזינן בגרייתא דלעיל וגם (ה) שהאמוראים לא היו רוצים ליכנס בהן בגשמים מפני גשמים אלא משום דשמעתא בעי עיולתא והכא מיירי כשחרב דאז מהני התנאי ודווקא לאותן שנכנסו מהני תנאי שהרי נעת בא גואל במהרה בימינו תפקע קדושתן אבל לאותן שנאחרין ישראל לא מהני תנאי שהרי קדושתן לעולם קיימת וא"ת כיון דמהני תנאי לאותן שנכנסו א"כ קשה מהיא דלעיל (דף כו:) דרבינא דהוה ליה (ו) בי כנישתא בארעיה ואמר ליה רב אשי זיל זבנה משבעה טווי העיר ואמאי איצטריך לעשות כן אחר שנחרב וי"ל משום דזרעה דזריעה הוי קלות ראש ביותר ועגמת נפש ומשום הכי אסור אפי' בחורבנה (ז):

**ואעפ"כ** אין נוהגין בהן קלות ראש. פירוש בגמרא שהרי בחורבנה שרי בכל הני ואצטריך לאשמועינן משום דסלקא דעתך אמינא דדווקא אמילה ושמיה דהוי קלות ראש ביותר הוא דאסור אבל חשבונות דלא הוי קלות ראש כל כך סלקא דעתך אמינא דשריא קמ"ל דלא: **שאפילו** רואות טיפת דם בחרדל יושבות עליה שבעה נקיים. ולא קשיא מהא דאמר בגדה (דף סו.) ובפרק יולא דופן (שם ד' מג.) שאפילו כעין חרדל טמא דשמא התם לא מיירי להגריכה שבעה נקיים אלא להיות נדה דאוריתא וקשיא היאך מצינו טיפה בחרדל הגורמת שבעה נקיים בדאורייתא דודאי לא תקנו חכמים דבר לגית דכוותה דאוריתא ויש לומר דאשכחנא בה שפיר בז' לספירתה שסותרת הכל:

מבטלין

ואין ניאותין בהם ואין מטיילין בהם ואין נכנסין בהן בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים ואין מספידין בהן הספד של יחיד אבל קורין בהן ושונין בהן ומספידין בהן הספד של רבים א"ר יהודה אימתי בישובן אבל בחורבנן מניחין אותן ועולין בהן עשבים ולא יתלוש מפני עגמת נפש עשבים מאן דכר שמייהו חסורי מיחסרא והכי קתני [א]ומכבדין אותן ומרבצין אותן כדי שלא יעלו בהן עשבים א"ר יהודה אימתי בישובן אבל בחורבנן מניחין אותן לעלות עלו בהן עשבים לא יתלוש מפני עגמת נפש א"ר אסי [ב]בתי כנסיות שבבבל על תנאי הן עשויין ואעפ"כ אין נוהגין בהן קלות ראש ומאי ניהו [ג]חשבונות אמר רב אסי בהכ"נ שמחשבין בו חשבונות מלינין בו את המת מלינין סלקא דעתך לא סגי דלאו הכי אלא לסוף שילינו בו מת מצוה: ואין ניאותין בהן: אמר רבא [ד]חכמים ותלמידיהם מותרין דאמר ריב"ל מאי בי רבנן ביתא דרבנן: ואין נכנסין בהן בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים: כי הא דרבינא ורב אדא בר מתנה הוו קיימי ושאלי שאילתא מרבא אתא זילחא דמיטרא עיילי לבי כנישתא אמרי האי דעיילינן לבי כנישתא לאו משום מיטרא אלא משום [ה]דשמעתא בעא ציולתא כיומא [ו]דאסתנא א"ל רב אחא בריה דרבא לרב אשי אי אצטריך ליה לאיניש למיקרי גברא מבי כנישתא מאי א"ל [ז]אי צורבא מרבנן הוא לימא הלכתא ואי תנא הוא לימא מתני' ואי קרא הוא לימא פסוקא ואי לא לימא ליה לינוקא אימא לי פסוקיך א"נ נישהי פורתא וניקום: ומספידין בהן הספד של רבים: ה"ד הספידא דרבים [ח]מחוי רב חמדא כגון הספידא דקאי ביה רב ששת מחוי רב ששת כגון הספידא דקאי ביה רב חסדא רפרם [ט]אספדה לכלתיה בבי כנישתא אמר משום יקרא דידי ודמיתא אתו כוליה עלמא ר' זירא ספריה לההוא מרבנן בבי כנישתא אמר אי משום יקרא דידי אי משום יקרא [י]דידיה דמיתא אתו כולי עלמא ריש לקיש ספדיה להההוא צורבא מרבנן דשכיח בארעא דישראל דהוי תני הלכתא בכ"ד שורתא אמר ווי חסרא ארעא דישראל גברא רבה ההוא דהוי תני הלכתא סיפרא וסיפרי ותוספתא ושכיב אתו ואמרו ליה לרב נחמן (כ) ליספדיה מר אמר היכי נספדיה הי צנא דמלי סיפרי דחסר [יא]תא חזי מה בין תקיפי דארעא דישראל לחסידי דבבל תנן התם [יב]ודאשתמש בתגא חלף [יג]תני ריש לקיש זה המשתמש במי ששונה הלכות (נ) כתרה של תורה ואמר עולא לשתמש איניש במאן דתני ארבעה ולא לשתמש במאן דמתני ארבעה כי הא דריש לקיש הוה אזיל באורחא מטא עורקמא דמיא אתא ההוא גברא ארכביה אכתפיה וקא מעבר ליה א"ל קרית אמר ליה קרינא תנית תנינא ארבעה סידרי משנה א"ל פסלת לך ארבעה טורי וטענת בר לקיש אכתפך שדי בר לקישא במיא אמר ליה ניחא לי דאשמעינן למר אי הכי גמור מיני הא מלתא דאמר ר' זירא [יג]בנות ישראל הן [יד]החמירו על עצמן שאפילו רואות טיפת דם כחרדל יושבות עליו שבעה נקיים תנא דבי אליהו כל [טו]השונה הלכות מובטח לו שהוא בן עולם הבא שנאמר [טז]הליכות עולם לו אל תקרי הליכות אלא הלכות ת"ר

מבטלין

יחמירו אלא בג' רצופין כדכתיב ימים רבים בלא עת נדתה (ויקרא טו) פעמים שרואיית דם נדה (ד) מזקיקתה לשבעה נקיים מן התורה כילד התחילה לספור שבעה נקיים לאחר שהיתה זבה גמורה וספרה שבעה נקיים ובשביעי ראתה אפי' כחרדל סתרה הכל וצריכה לחזור ולספור שבעה נקיים אי נמי שמא ראתה שני ימים ולא ידעה והיום ראתה וידעה דהוו להו שלשה ימים רצופין וצריכה שבעה נקיים ועל כן החמירו:

להכנסת

## עין משפט נר מצוה

א [מיי' פי"א מהלכות תפלה הלכה ה טוש"ע א"ח סימן קנא סעיף ט]: ב [טוש"ע שם סעיף יא]: לג ג ד ה מיי' פי"א מהל' תפלה הלכה ו ז ט סמג עשין יט טוש"ע א"ח סי' קנא ס"א: לד ו מיי' שם הלכה ז טוש"ע א"ח שם וטוש"ע י"ד סי' שדמ סעיף יט: ז [מיי' פי"ב מהלכות אבל הלכה ה טוש"ע י"ד סימן שדמ סעיף כו]: לה ח [מיי' פ"ג מהלכות ת"ת הלכה יז סמג עשין יג טוש"ע י"ד סי' רמו סעיף כא בהג"ה]: לו ט מיי' פי"א מהל' אסורי ביאה הל' ד סמג לאוין קיא טוש"ע י"ד סימן קכג:

## רבינו חננאל

ואין ניאותין ואין מטיילין בהן ואין נכנסין בהן מפני החמה ומפני הגשמים, ואם צריכי לעייוני בשמעתא, דשמעתא צריכא צילותא. אע"ג דמיחוי דמפני החמה או מפני הגשמים קא עיילי שרי. וקורין בהן ושונין בהן ומספידין בהן הספד של רבים. כגון הספידא דקאי ביה רב חסדא או רב ששת וכיוצא בהם. רפרם ספדא לכלתיה בכנישתא כו'. ור' זירא ספדיה להההוא מרבנן בכנישתא כו'. ומכבדין ומרבצין אותן. אמר ר' יהודה אימתי בישובן אבל בחורבנן מניחין אותן ועולין בהן עשבים מפני עגמת נפש, שנראין כשדה זרע. אמר רב אסי בתי כנסיות ש[ב]בבל על תנאי הן עשויין, כל שעה שירצה יחזיר לקדמותו. ואף על פי כן אין נוהגין בהן קלת ראש. ומאי ניהו חשבונות. דאמר רב ששת בתי כנסיות שמחשבין בהן חשבונות של רבים לסוף מלינין בהן מת מצוה. ואין נאותין בהן. אמר רבא חכמים ותלמידיהן מותרין בהן. מאי בי רבנן, ביתא דרבנן. מאן דאצטריך למיעבר בי כנישתא, או צורבא מרבנן הוא לימא שמעתא, אי חנא הוא לימא הילכתא, אי קרא הוא לימא פסוקא ואי לא לימא ליה לייינוקא מאי פסוקיך. ודי ישתמש בתגא חלף. פי' המשתמש במאן דמתני שמעתא, ראוי להריגה. כל השונה הלכות מובטח לו שהוא בן העולם הבא. שנאמר הליכות עולם לו. ת"ר

## מסורת הש"ס

ז) עיירונין סה. ע"ש, ב) [כשמנצת רוח לפוניות שנקלקל] אסתנא יום אורה היא ומחה לכל עי' רש"י בעירובין נכ תוס' בקדושין יב: ד"ה הא דרוח לפוני' מוגנת הגשמים], ג) [תענית כג: חולין קכב.], ד) [גי' הערוך ערך תג אמר ריש לקיש כו'], ו) ברכות ל' לא. נדה דף סו., ז) שם דף עג., ח) [ועי' תוס' ב"ב ג: ד"ה ועיילינן],

## תורה אור השלם

1. עָמֹד וּמְמַדֵּד אֶרֶץ רָאָה וְאֶתֵּן גּוֹרָם וְיִתְפַּצְּצוּ הָרְרֵי עַד שְׁחוֹ גִבְעוֹת עוֹלָם הֲלִיכוֹת עוֹלָם לוֹ:
חבקוק ג ו

## הגהות הב"ח

(א) גמ' אי משום יקרא דמיתא כל"ל ותיבת דידיה נמחק: (ב) שם ואמרו ליה לרב נחמן בר יצחק ליספדיה מר: (ג) שם המשתמש נמי משונה הלכות ואמר עולא כל"ל ותיבות כתרה של תורה נמחק: (ד) רש"י ד"ה המחמירו וכו' פעמים שראיית דם נדה פעם אחת מזקיקתה: (ה) תוס' ד"ה מתי וכו' וגם האמוראים שלא היו: (ו) בא"ד דהיה ליה תילא בי כנישתא:

## מוסף רש"י

דשמעתא בעא ציולתא. דעת עצומה, כיומא דאסתנא. כשמנצת רוח לפוניות יום אורה הוא ומחה לכל, כדאמר בימות גפרק הערל (עב.) מפני מה לא מלו ישראל במדבר מפני שלא נשנה בהן רוח לפוניות, אבל ביומא דשיתא אמר הקב"ה לא מהלינן ביה ולא מסוכרנין ביה. עורונין שד ו. סיפרא. תורת כהנים, וספרי. ספר וידבר ומשנה תורה (מודרין פו.). ודאשתמש בתגא חלף. המשתמש בכתרה של תורה כמו שנאינו נגדרים (קב.), כאילו חלף ונטל מן העולם, לו: עבר שברי ממנו שהרי כבר קבלו בכלון (אבות פ"א מי"ג ובי"ש ע"ד מ"ה). ישרשבות עליו שבעה נקיים. לגד תלוחו יום שפוסקת, והטוהר לא הצריכה ז' נקיים אלא נזבה שנאמר ואם טהרה מזובה, ואין זבה אלא הרואה שלשה ימים לרופין כתוך י"א יום שבין נדה לנדה (בכורות לא.) ולאחר כמה שנים קיבלו עליהם דבר זה (מחזות פס מבת"ר). כל השונה הלכות. משנה ובגמרא הלכה למשה מסיני (נדה עג.).

מסורת הש"ס

ה) כתובות דף יז. לעיל ד' ג.; כ) [כתובות דר"נ פ"ד], ג) [תענית עז.], ד) [ברכות ח. ע"ש], ה) [גר' הילקוט בתהלים רמז תס"ד רבא וכן גרס עין יעקב], ו) ברכות סב: ע"ש, ז) [שמחות פי"ד ע"ש], ח) לעיל דף יג: מו"ק דף ו. שקלים פ"ח מ"ח, ט) [לקמן ע"ב], י) [מגילה פ"נ ה"ח], כ) [לף ל:], ל) [עי' תוס' כתובות יז. ד"ה מבטלין], מ) [וע"ע תוס' כתובות יז: ד"ה אבל].

מוסף רש"י

שהקב"ה שב עמהן. שהשכינה כביכול שרויה עם ישראל בגלות גלותם וכשגאלין הכתיב גאולה לעולמו שהוא יושב עמהם (דברים ל ג). כשמה. כמשמעה פירוש שמה (ברכות סב:). אדמקיפנא אדרי איעול בהא. בעוד שאני מקיף כל שורות הנכסים הללו אכנס לתוך לקלר דרכי. אדרי, שורות. קפנדריא, עורי"ם בלע"ז (שם). קורין בפרשת שקלים. פרשת שקלים מיקנו ראשונה כדי שיקלים שקלם בשקלי בר ובוחה, פרשת זכור ואחריו פרה אדומה, שאין ישראל רשאין לגס גדול מה בלא טהרה ובלא נקיות, ואחריה פרשת החודש, ופימן (ויקרא עז) וטהרו יקדשו (והאורה סי' קכז). משמיעין על השקלים. בית דין מכריזין שיביאו שקלים למקדש (לעיל יג:) שיהו ישראל מביאין תרומת שקלים בניסן (מו"ק ג:).

תורה אור השלם

1. וַיָּבֹא אִישׁ אֱלֹהִים אֶל עֵלִי וַיֹּאמֶר אֵלָיו כֹּה אָמַר יְיָ הִנָּגְלֹה נִגְלֵיתִי אֶל בֵּית אָבִיךָ בִּהְיוֹתָם בְּמִצְרַיִם לְבֵית פַּרְעֹה:
שמואל א ב כז
2. כֹּה אָמַר יְיָ גֹּאֲלֶכֶם קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל לְמַעַנְכֶם שִׁלַּחְתִּי בָבֶלָה וְהוֹרַדְתִּי בְרִיחִים כֻּלָּם וְכַשְׂדִּים בָּאֳנִיּוֹת רִנָּתָם:
ישעיהו מג יד
3. רְשַׁב יְיָ אֱלֹהֶיךָ אֶת שְׁבוּתֶךָ וְרִחֲמֶךָ וְשָׁב וְקִבֶּצְךָ מִכָּל הָעַמִּים אֲשֶׁר הֲפִיצְךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ שָׁמָּה:
דברים ל ג
4. לָכֵן אֲמֹר כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְיָ בִּי הִרְחַקְתִּים בַּגּוֹיִם וְכִי הֲפִיצוֹתִים בָּאֲרָצוֹת וָאֶהִי לָהֶם לְמִקְדָּשׁ מְעַט בָּאֲרָצוֹת אֲשֶׁר בָּאוּ שָׁם:
יחזקאל יא טז
5. תְּפִלָּה לְמֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹהִים אֲדֹנָי מָעוֹן אַתָּה הָיִיתָ לָּנוּ בְּדֹר וָדֹר:
תהלים צ א
6. יְיָ אָהַבְתִּי מְעוֹן בֵּיתֶךָ וּמְקוֹם מִשְׁכַּן כְּבוֹדֶךָ:
תהלים כו ח
7. חַי אֲנִי נְאֻם הַמֶּלֶךְ יְיָ צְבָאוֹת שְׁמוֹ כִּי כַתָּבוֹר בֶּהָרִים וּכְכַרְמֶל בַּיָּם יָבוֹא:
ירמיהו מו יח
8. לָמָּה תִּרְצַדּוּן הָרִים גֲּבֹנִנִּים הַהָר חָמַד אֱלֹהִים לְשִׁבְתּוֹ אַף יְיָ יִשְׁכֹּן לָנֶצַח:
תהלים סח יז
9. אוֹ גֶבֶן אוֹ דֶק אוֹ תֹבֶל בְּעֵינוֹ אוֹ גָרֶב אוֹ יַלֶּפֶת אוֹ מְרוֹחַ אָשֶׁךְ: ויקרא כא כ
10. וּבָכוֹא עַם הָאָרֶץ לִפְנֵי יְיָ בַּמּוֹעֲדִים הַבָּא דֶּרֶךְ שַׁעַר צָפוֹן לְהִשְׁתַּחֲוֹת יֵצֵא דֶּרֶךְ שַׁעַר נֶגֶב יָבֹא דֶּרֶךְ שַׁעַר נֶגֶב יֵצֵא דֶּרֶךְ שַׁעַר צָפוֹנָה לֹא יָשׁוּב דֶּרֶךְ הַשַּׁעַר אֲשֶׁר בָּא בּוֹ כִּי נֹכֹחוֹ יֵצֵא: יחזקאל מו ט
11. זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוָּה יְיָ לֵאמֹר דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ פָּרָה אֲדֻמָּה תְּמִימָה אֲשֶׁר אֵין בָּהּ מוּם אֲשֶׁר לֹא עָלְתָה עָלֶיהָ עֹל: במדבר יט ב
12. הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רֹאשׁ חֳדָשִׁים רִאשׁוֹן הוּא לָכֶם לְחָדְשֵׁי הַשָּׁנָה: שמות יב ב

**להכנסם לגה.** לגוותה מגיה לגיה לגית מופתה: **כגון דמייני גברי מאכולא לסיכרא.** מחיגה לגנסים משער העיר עד בית הקברות מקום שקופדין אותו שם: **כגתיגתה.** של תורה: **דשף ויסיב.** ובגמה יכניה וסיעתו מאבנים ועפר שהביאו עמהן בגלותן לקיים מה שגאמר כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו (תהלים קב): **דכי מרחקנא פרסה.** (ד) אני נכנס להתפלל בתוכו: **רב ששת.** סבי נהור הוה: **בית רבינו.** רב: **וכרמל ביס יבא.** למדנו שעבר כרמל את הים ואימתי היה בשעת מתן תורה: **כשמה.** כמשמעה: **אדמקיפנא אדרי איעול בהא.** בעוד שאני מקיף כל שורות של בתים הללו אכנס דרך הבית הזה ואקלר את הדרך ממבוי למבוי ובית הכנסת בין שניהן: **מעיקרא.** קודם שנבנה בית הכנסת שם: **אריש.** משום כבודן של מתים אחין נוהגין בהן קלות ראש קצת:

**מתני' קורין בפרשת שקלים.** להודיע שיביאו שקליהן באדר כדי שיקריבו באחד בניסן מתרומה חדשה כדאמרינן בגמרא[מ]: **ומפסיקין לשבת הבאה.** מלומר פרשה שנייה כדי שתקרא פרשת זכור בשבת הסמוכה לפורים לסמוך מחיית עמלק למחיית המן: **פרה אדומה.** להזכיר את ישראל לטהר שיעשו פסחיהן בטהרה: **כרביעית החודש הוה לכם.** שהם פרשת הפסח. וכתלמוד ירושלמי[י] גרסינן אמר ר' חמא בדין הוא שיקדוש החודש לפרשת פרה שהרי באחד בניסן הוקם המשכן ושני לו נשרפה הפרה ומפני מה הקדימוה שהיא טהרתן של ישראל: **לכל מפסיקין.** מלקרות בענין היום וקורין בענין מועד מענין המלוכה: **למעמדות.** וקורין במעשה בראשית כדקתני לקמן במתני'[כ]: **גמ' משמיעין על השקלים.** בהכרזת בית דין: ועל

[מ]מבטלין ת"ת להוצאת המת ולהכנסת הכלה [נ]אמרו עליו על ר' יהודה בר' אילעאי שהיה מבטל ת"ת להוצאת המת ולהכנסת הכלה בד"א בשאין שם כל צורכו אבל יש שם כל צורכו אין מבטלין וכמה כל צורכו אמר רב שמואל בר איניא משמיה דרב תריסר אלפי גברי ושיתא אלפי שיפורי ואמרי לה תריסר אלפי גברי ומינייהו שיתא אלפי שיפורי עולא אמר כגון דחייצי גברי מאבולא עד סיכרא רב ששת אמר [ס]כנתינתה כך נטילתה מה נתינתה בששים ריבוא אף נטילתה בם' ריבוא ה"מ למאן דקרי ותני אבל למאן דמתני לית ליה שיעורא תניא ר"ש בן יוחי אומר בוא וראה כמה חביבין ישראל לפני הקב"ה שבכל מקום שגלו שכינה עמהן גלו למצרים שכינה עמהן שנאמר [י]הנגלה נגליתי לבית אביך בהיותם במצרים וגו' גלו לבבל שכינה עמהן שנאמר [ל]למענכם שלחתי בבלה ואף כשהן עתידין ליגאל שכינה עמהן שנאמר [מ]ושב ה' אלהיך את שבותך והשיב לא נאמר אלא ושב מלמד שהקב"ה שב עמהן מבין הגליות [נ] בבבל היכא אמר אביי בבי כנישתא דהוצל [ס]ובבי כנישתא דשף ויתיב בנהרדעא ולא תימא הכא והכא אלא זמנין הכא וזמנין הכא אמר אביי תיתי לי דכי מרחיקנא פרסה עיילנא ומצלינא התם אבוה דשמואל [ולוי] הוו יתבי בכנישתא דשף ויתיב בנהרדעא אתיא שכינה שמעו קול ריגשא [קמו ונפקו רב ששת הוה יתיב [ע]בבי כנישתא דשף ויתיב בנהרדעא אתיא שכינה] ולא נפק אתו מלאכי השרת וקא מבעתו ליה אמר לפניו [פ]רבש"ע עלוב ושאינו עלוב [צ] מי נדחה מפני מי אמר להו שבקוהו [ק]ואהי להם למקדש מעט אמר רבי יצחק אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל ור"א אמר זה בית רבינו שבבבל דרש רבא מאי דכתיב [ר]ה' מעון אתה היית לנו אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות [ש]אמר [ת]אביי [א]מריש הואי גרסינא בביתא ומצלינא בבי כנשתא כיון דשמעית להא דקאמר דוד [ב]ה' אהבתי מעון ביתך [ג] הואי גרסינא בבי כנישתא תניא ר"א הקפר אומר עתידין בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל שיקבעו בא"י שנאמר [ד]כי כתבור בהרים וככרמל בים יבא והלא דברים ק"ו ומה תבור וכרמל שלא באו אלא לפי שעה ללמוד תורה נקבעים בארץ ישראל בתי כנסיות ובתי מדרשות שקורין ומרביצין בהן תורה עאכ"ו דרש בר קפרא מאי דכתיב [ה]למה תרצדון הרים גבנונים יצתה בת קול ואמרה להם למה תרצו דין עם סיני כולכם בעלי מומים אתם אצל סיני כתיב הכא גבנונים וכתיב התם [ו]או גבן או דק אמר רב אשי ש"מ האי מאן דיהיר בעל מום הוא: [ז]אין עושין אותו קפנדריא: מאי [ח]קפנדריא אמר רבא קפנדריא כשמה מאי כשמה כמאן דאמר אדמקיפנא אדרי איעול בהא א"ר אבהו [ט]אם היה שביל מעיקרא מותר אר"נ בר יצחק [י]הנכנס ע"מ שלא לעשות קפנדריא מותר לעשותו קפנדריא וא"ר חלבו אמר ר"ה [כ]הנכנס לבהכ"נ להתפלל [א] מותר לעשותו קפנדריא שנא' [ל]ובבא עם הארץ לפני ה' במועדים הבא דרך שער צפון להשתחוות יצא דרך שער נגב: [מ]עלו בו עשבים לא יתלוש מפני עגמת נפש: והתניא אינו תולש ומאכיל אבל תולש ומניח כי תנן נמי מתני' תולש ומאכיל תנן ת"ר [נ]בית הקברות אין נוהגין בהן קלות ראש אין מרעין בהן בהמה ואין מוליכין בהן אמת המים ואין מלקטין בהן עשבים ואם ליקט שורפן במקומן מפני כבוד מתים אהייא אילימא אסיפא כיון ששורפן במקומן מאי כבוד מתים איכא אלא אריש: **מתני'** [ס]ר"ח אדר שחל להיות בשבת קורין בפרשת שקלים [ע]חל להיות בתוך השבת מקדימין לשעבר ומפסיקין לשבת אחרת [פ]בשניה [צ]זכור [ק]בשלישית [ר]פרה אדומה [ש]ברביעית [ת]החודש הזה לכם בחמישית חוזרין לכסדרן [א]לכל מפסיקין בראשי חדשים בחנוכה ובפורים בתעניות ובמעמדות וביום"כ: **גמ'** תנן התם [ב]באחד באדר משמיעין על השקלים ועל

**מבטלין** תלמוד תורה להוצאת המת. ולא קשיא מהכיא דמס' דרך ארץ (זוטא פ"א) דאמרי' מעשה ברבי עקיבא שמלא מת מלוה בדרך ונשאו אחרנים מילין עד שהביאו לבית הקברות וכשבא אצל ר' יהושע ור' אליעזר וספר להם אמרו לו על כל פסיעה ופסיעה שפסעת כאילו שפכת דם נקי לא היה מפני שבטל למודו אלא משום שהזיזו ממקומו ומת מלוה קונה מקומו[ו]:

**הני** מילי למאן דקרי ותני אבל למאן דמתני לית ליה שיעורא. ממילא שמעינן דלמאן דלא קרי ותני לית ליה שיעורא ואין מבטלין תלמוד תורה בשבילו אלא כדי לזרוקו להתעסק בו ודוקא לענין ביטול תורה אבל לענין ביטול מלאכה אסור לכל בני העיר שהרי בפרק אלו מגלחין (מו"ק דף כז: ושם) לא מחלק בענין איסור מלאכה בין מאן דקרי ותני למאן דלא קרי ותני[ז]:

**אין** מרעין בהן בהמות. משום כבודן של מתים אבל האילנות שנוטעין בהן מותרין ואין בהם משום כבודן של מתים אחרי שאינן על הקברים עצמן:

**לכל** מפסיקין וכו' ולייום הכפורים. ערך לומר דמיירי בשנת יום הכפורים שחל להיות בשבת ואהא קאמר שמפסיקין מן הסדר שחל באותו שבת וקורין בפרשת עריות וכן בכל הני שאין קורין אלא ג' כגון תעניות ומעמדות וחנוכה ופורים לייכא למימר דמיירי ביום הכפורים שחרית שקורין בפרשת אחרי מות ומחול ששה ובשבת שנעה דל"כ אמאי נקט יום הכפורים אפילו שאר מועדות נמי: על

אתה היית לנו, אילו בתי כנסיות ומדרשות. אמר רבא כיון דשמעתא להא לא יתיבנא גרסינא אלא בבי כנישתא, שנאמר ה' אהבתי מעון ביתך וגו'. אין עושין בית הכנסת קפנדריא. ואם היה שביל מעיקרא מותר. פי' קפנדריא לשון יוון, כשתהיה חצר ויש לה ב' פתחים אחד במזרח ואחד במערב הנכנס בזה רוצא כנגדו [ו]מפסיק החצר, נקרא קפנדריא. אמר רב נחמן הנכנס בכנסת על מנת וכו'. אמר רב הונא הנכנס לבית הכנסת להתפלל מותר לעשותו קפנדריא. שנאמר ובבא עם הארץ לפני ה' במועדים [וגו'] [ע]עלו בו עשבים וכו'. ואקשינן והתניא אינו תולש ומאכיל אבל תולש ומניח] אוקימנא למתניתין נמי הכי, עלו בו עשבים לא יתלוש להאכיל אבל תולש ומניח מפני עגמת נפש. ת"ר בית הקברות אין נוהגין בהן קלת ראש וכו' [פי' מכריזין יכין כל אדם שקלו ויביאהו למקדש. עד אם ליקט שורפן במקומן. **מתני'** ראש חדש [אדר] שחל להיות בשבת קורין בפרשת שקלים. תנן התם במסכת שקלים באחד באדר משמיעין על השקלים כו'. [פי' מכריזין יכין כל אדם שקלו ויביאהו למקדש.

עין משפט נר מצוה

לו א ב מיי' פי"ד מהל' אבל הל' ט סמג עשין כ טוש"ע י"ד סימן שסח סעיף ג:
לח ג ד ה ו מיי' פי"ח מהל' תפלה הל' ח [ין] סמג עשין יח טוש"ע א"ח סימן קנא סעי' ה:
לט ז מיי' שם הלכה יא טור ש"ע שם סעיף י:
מ ח מיי' פי"ד מהל' אבל הל' יג סמג עשין מד"ס כ טוש"ע י"ד סימן שסח סעיף ג:
מא ט מיי' פי"ג מהל' תפלה הלכה כ סמג עשין יט טוש"ע א"ח סימן תרפה סעיף ג:
מב י מיי' שם טוש"ע שם סעיף ה:
מג כ מיי' שם טוש"ע שם סעיף כ:
מד ל מיי' שם טוש"ע שם ס"ג:
מה מ מיי' שם טוש"ע שם סעיף ד:
נ [מיי' שם הלכה ח]:
מו ס מיי' פ"א מהל' שקלים הלכה ט סמג עשין מח:

גליון הש"ם

גמ' כבי כנישתא דשף. עיין ברמב"ן במלחמות פפ"ד דכתובות: שם מריש הואי גרסינ'. עיין בלבות ד' מ ע"ג:

הגהות הב"ח

(א) גמ' מנין הגליות שכינה בגבול היכא שויא אמר אמי: (ב) שם ומאיר עלוב יכול ושאינו יכול מי נדחה: (ג) שם מעון ביתך לא הוה גרסינא אלא בבי כנישתא היכא דמצלינא תניא: (ד) רש"י ד"ה דכי מרחקנא פרסה (תוי וכו' בתוכו) תא"מ וא"ב ס"ח כשאני מהלך בדרך באותו מקום אפילו אני מרבה עלי את הדרך אני נכנס שם ומתפלל בתוכו:

הגהות הגר"א

[א] גמ' מותר. נ"ב מצוה כן גרסת הרא"ש (כתוי אבל נרא"ש דברכות איתא מותר). והרי"ף בברכות:

רבינו חננאל

מבטלין תלמוד תורה להוצאת המת ולהכנסת כלה. במה דברים אמורים בשאין שם כל צורכו. וכמה כל צורכו ר"ב אלפי גברי ושיתא אלפי שיפורי כו'. והני מילי למאן דתני וקרי, פי' קרא או תנא. אבל דמתני שמועתא לית ליה שיעורא. תניא ר' שמעון בן יוחי אומר חביבין ישראל שבכל מקום שגלו גלה שכינה עמהן כו' ופשוטה היא. עד דרש רבא ה' מעון

**על הכלאים** דזמן זריעה היא. לפי דוקא זמן זריעה שהרי לא הוי הזמן שמפרש בהמקבל (ב"מ דף קו:) אלא רוצה לומר סוף זריעה וכבר גדלו התבואות והזרעים ואז הכלאים ניכרין אבל קודם לכן אינן ניכרין: **הדא** מכלל חבירתה איתמר. ול"ת ומאן דאמר מכללא אמאי אמרה והא כיון דידענן מידך כל שכן הא ויש לומר דמאן דאמרה באתריה דרב הוה דסבר דרשם חודש אדר שחל להיות בשבת שאין מוציאין כי אם שתי תורות ולא הוו ידעי כלל מידך דרבי ינחק ומזה הטעם איצטריך לאשמועינן ההיא דרשם חודש טבת שחל להיות בשבת דמוציאין שלשה ספרי תורה:

**והלכתא** אין משגיחין בחנוכה. פירוש לעשותו עיקר

ואע"ג דהלכתא כרבה לגבי רב יוסף [6]מ"מ הוצרך לפסוק הלכה כוותיה משום דפליגי עליה שאר אמוראי[7]:

עדיין

[1]ועל הכלאים בשלמא על הכלאים דזמן זריעה היא אלא על השקלים מנלן אמר ר' טבי אמר רבי יאשיה דאמר קרא [2]זאת עולת חודש בחדשו [3]אמרה תורה [4]חדש והבא קרבן מתרומה חדשה וכיון דבנין בעי אקרובי מתרומה חדשה [5]קדמינן וקרינן באחד באדר כי היכי דליתו שקלים למקדש כמאן דלא כרבן שמעון בן גמליאל דאי רבן שמעון בן גמליאל האמר שתי שבתות דתניא [6]ישואלין בהלכות הפסח קודם לפסח שלשים יום רבן שמעון בן גמליאל אומר שתי שבתות אפילו תימא רבן שמעון בן גמליאל כיון דאמר מר [7]בחמשה עשר בו שולחנות יושבין במדינה ובב"ה יושבין במקדש משום שולחנות [8]קדמינן וקרינן מאי פרשת שקלים רב אמר [2]צו את בני ישראל ואמרת אליהם את קרבני לחמי ושמואל אמר [3]כי תשא בשלמא למאן דאמר כי תשא היינו דקרי לה פרשת שקלים דכתיב בה שקלים אלא למאן דאמר את קרבני לחמי [9] הכא מידי שקלים כתיבי התם אין טעמא מאי כדר' טבי בשלמא למ"ד צו את בני ישראל משום דכתיבי קרבנות התם כדר' טבי אלא למ"ד כי תשא קרבנות מי כתיבי שקלים לאדנים כתיבי כדתני רב יוסף שלש תרומות הן של מזבח למזבח ושל אדנים לאדנים ושל בדק הבית לבדק הבית בשלמא למאן דאמר כי תשא היינו דשני האי ראש חדש משאר ראשי חדשים אלא למ"ד צו את קרבני מאי שני שני דאילו ראשי חדשים קרו שיתא בעניינא דיומא וחד בדראש חודש ואילו האידנא כולהו בדראש חודש הניחא למאן דאמר [10]לסדר פרשיות הוא חוזר אלא למאן דאמר לסדר הפטרות הוא חוזר ופרשתא דיומא קרינן מאי שני שני דאילו ראשי חדשים קרו שיתא בעניינא דיומא וחד קרי בדראש חודש ואילו האידנא קרו תלתא בעניינא דיומא וארבעה קרו בדראש חודש מיתיבי [11]ר"ח אדר שחל להיות בשבת קורין בפרשת שקלים ומפטירין ביהוידע הכהן בשלמא למ"ד כי תשא היינו דמפטירין ביהוידע הכהן דדמי ליה דכתיב [12]כסף נפשות ערכו אלא למ"ד את קרבני לחמי מי דמי דמי כדר' טבי מיתיבי [13]חל להיות בפרשה הסמוכה לה בין מלפניה ובין מלאחריה קורין אותה וכופלין אותה בשלמא למ"ד כי תשא היינו דמתרמי בההוא זימנא אלא למ"ד צו את קרבני מי מתרמי בההוא זימנא אין לבני מערבא [14]דמסקי לדאורייתא בתלת שנין תניא כוותיה דשמואל ר"ח אדר שחל להיות בשבת קורין כי תשא ומפטירין ביהוידע הכהן א"ר יצחק נפחא [15]ר"ח אדר שחל להיות בשבת מוציאין שלש תורות וקורין בהן אחד בעניינו של יום ואחד בשל ר"ח ואחד בכי תשא וא"ר יצחק נפחא [16]ר"ח טבת שחל להיות בשבת מביאין שלש תורות וקורין בהן אחד בעניינו של יום ואחד בראש חודש ואחד בחנוכה וצריכא דאי איתמר בהא קאמר ר' יצחק אבל בהך כרב ס"ל דאמר פרשת שקלים את קרבני לחמי ובשתי תורות סגי קמ"ל ולימא הא ולא בעיא הך [17]חדא מכלל חבירתה איתמר איתמר ר"ח טבת שחל להיות בחול [18]א"ר יצחק קרו תלתא בר"ח וחד בחנוכה ורב דימי דמן חיפא אמר קרו תלתא בחנוכה וחד בר"ח אמר ר' מני כוותיה דרבי יצחק נפחא מסתברא דתדיר ושאינו תדיר תדיר קודם א"ר אבין כוותיה דרב דימי מסתברא מי גרם לרביעי שיבא ר"ח הלכך רביעי בר"ח בעי מיקרי מאי הוי עלה רב יוסף אמר אין משגיחין בראש חודש ורבה אמר אין משגיחין בחנוכה והלכתא אין משגיחין בחנוכה [19] ור"ח עיקר איתמר חל להיות בואתה תצוה אמר רבי יצחק נפחא קרו שיתא מואתה תצוה עד כי תשא וחד מכי תשא עד ועשית אמר אביי אמרי

---

**ועל הכלאים.** לעקור כלאי הזרעים הניכרין בין התבואה: (ג) **חודש כחדשו לחדשי השנה.** כל הני חדשים למה לי: **אלא אמרה תורה.** יש לך חודש שאתה צריך לחדשו בהנאת עולות תמידין ומוספין מתרומה חדשה וזהו ניסן כדאמרינן בראש השנה[1] דגמרינן שנה שנה מניסן דכתיב לראשון הוא לכם לחדשי השנה (שמות יב): **כמאן.** מקדמינן כולי האי דלא כרבן שמעון בן גמליאל: **בט"ו באדר שולחנות.** בעלי מטבעות המחלפין שקלי כסף בפרוטות: **יושבין במקדש.** הוא סימן שכבר קרב זמן לתרום את הלשכה בשלש קופות וימהרו ויביאו דמאותו היום מתחילין למשכן את המעכבים: **משום שולחנות קדמינן.** לאחד באדר דהיינו שתי שבתות. וטעמא דרבן שמעון בן גמליאל ורבנן בפ"ק דפסחים (דף ו.): **טעמא דרבי עקי.** טעמא מאי מייתינן שקלים באדר כדרבי עקי שיקריבו קרבנות באחד בניסן מתרומה חדשה והך מצוה התם כתיבא: **שקלים לאדנים כתיבי.** התם כדכתיב[2] ולקחת את כסף הכפורים ונתת אותו על עבודת אהל מועד והן השקלים שנעשו מהן לאדני המשכן כדכתיב וכסף פקודי העדה וגו' ויהי מאת ככר הכסף לצקת את אדני הקודש וגו'[3]: **שלש תרומות.** נאמרו שם[4] מחצית השקל תרומה לה' יתן תרומת ה' לתת את תרומת ה' תרומת אדנים היתה לאדנים ותרומת מזבח למזבח לקנות מהן קרבנות לבור לכל השנה דכתיב בה לכפר על נפשותיכם[5]: **לבדק הבית.** היא לא היתה שוה בכולן אלא איש כפי נדבתו שנאמר ויבאו האנשים על הנשים כל נדיב לב וגו' (שמות לה): **הניחא למאן דאמר.** בפרקין האי דקתני מתני' [6] בחמישית חוזרין לסדרן: **לסדר פרשיות הוא חוזר.** שקראו אלו והפסיקו מלקרות את פרשת השבת איכא למימר כדאמר האידנא קרו כולהו בדראש חודש. אלא למאן דאמר כו' דמפרש חוזרין לסדרן לסדר ההפטרות אלמא ההפטרות הופסקו עד הנה אבל לא הפרשיות דעד השתא הוו קרו נמי מעניינא דיומא מאי שני: **כדרבי עקי.** זאת עולת חודש בשקלים אמר: **חל להיות.** ר"ח אדר בפרשה הסמוכה לפרשת שקלים: **וכופלין אותה.** בשבת שניה אע"פ שקראוה בראשונה: **בההוא זימנא.** באותו פרק של אדר: **מי מתרמי.** והלא בפרשת פינחס היא שהיא סמוכה לחודש אב: **דמסקי אורייתא.** מסיימין חמשה חומשין פעם אחת לשלש שנים ולא בכל שנה כמו שאנו עושין: **אין משגיחין** (ד). לעשות עיקר: אמרי

---

[1]ועל הכלאים בשלמא על הכלאים דזמן זריעה היא אלא על השקלים מנלן אמר ר' טבי אמר רבי יאשיה דאמר קרא [2]זאת עולת חודש בחדשו [3]אמרה תורה [4]חדש והבא קרבן מתרומה חדשה וכיון דבנין בעי אקרובי מתרומה חדשה [5]קדמינן וקרינן באחד באדר כי היכי דליתו שקלים למקדש כמאן דלא כרבן שמעון בן גמליאל דאי רבן שמעון בן גמליאל האמר שתי שבתות דתניא [6]ישואלין בהלכות הפסח קודם לפסח שלשים יום רבן שמעון בן גמליאל אומר שתי שבתות אפילו תימא רבן שמעון בן גמליאל כיון דאמר מר [7]בחמשה עשר בו שולחנות יושבין במדינה ובב"ה יושבין במקדש משום שולחנות [8]קדמינן וקרינן מאי פרשת שקלים רב אמר [2]צו את בני ישראל ואמרת אליהם את קרבני לחמי ושמואל אמר [3]כי תשא בשלמא למאן דאמר כי תשא היינו דקרי לה פרשת שקלים דכתיב בה שקלים אלא למאן דאמר את קרבני לחמי [9] הכא מידי שקלים כתיבי התם אין טעמא מאי כדר' טבי בשלמא למ"ד צו את בני ישראל משום דכתיבי קרבנות התם כדר' טבי אלא למ"ד כי תשא קרבנות מי כתיבי שקלים לאדנים כתיבי כדתני רב יוסף שלש תרומות הן של מזבח למזבח ושל אדנים לאדנים ושל בדק הבית לבדק הבית בשלמא למאן דאמר כי תשא היינו דשני האי ראש חדש משאר ראשי חדשים אלא למ"ד צו את קרבני מאי שני שני דאילו ראשי חדשים קרו שיתא בעניינא דיומא וחד בדראש חודש ואילו האידנא כולהו בדראש חודש הניחא למאן דאמר [10]לסדר פרשיות הוא חוזר אלא למאן דאמר לסדר הפטרות הוא חוזר ופרשתא דיומא קרינן מאי שני שני דאילו ראשי חדשים קרו שיתא בעניינא דיומא וחד קרי בדראש חודש ואילו האידנא קרו תלתא בעניינא דיומא וארבעה קרו בדראש חודש מיתיבי [11]ר"ח אדר שחל להיות בשבת קורין בפרשת שקלים ומפטירין ביהוידע הכהן בשלמא למ"ד כי תשא היינו דמפטירין ביהוידע הכהן דדמי ליה דכתיב [12]כסף נפשות ערכו אלא למ"ד את קרבני לחמי מי דמי דמי כדר' טבי מיתיבי [13]חל להיות בפרשה הסמוכה לה בין מלפניה ובין מלאחריה קורין אותה וכופלין אותה בשלמא למ"ד כי תשא היינו דמתרמי בההוא זימנא אלא למ"ד צו את קרבני מי מתרמי בההוא זימנא אין לבני מערבא [14]דמסקי לדאורייתא בתלת שנין תניא כוותיה דשמואל ר"ח אדר שחל להיות בשבת קורין כי תשא ומפטירין ביהוידע הכהן א"ר יצחק נפחא [15]ר"ח אדר שחל להיות בשבת מוציאין שלש תורות וקורין בהן אחד בעניינו של יום ואחד בשל ר"ח ואחד בכי תשא וא"ר יצחק נפחא [16]ר"ח טבת שחל להיות בשבת מביאין שלש תורות וקורין בהן אחד בעניינו של יום ואחד בראש חודש ואחד בחנוכה וצריכא דאי איתמר בהא קאמר ר' יצחק אבל בהך כרב ס"ל דאמר פרשת שקלים את קרבני לחמי ובשתי תורות סגי קמ"ל ולימא הא ולא בעיא הך [17]חדא מכלל חבירתה איתמר איתמר ר"ח טבת שחל להיות בחול [18]א"ר יצחק קרו תלתא בר"ח וחד בחנוכה ורב דימי דמן חיפא אמר קרו תלתא בחנוכה וחד בר"ח אמר ר' מני כוותיה דרבי יצחק נפחא מסתברא דתדיר ושאינו תדיר תדיר קודם א"ר אבין כוותיה דרב דימי מסתברא מי גרם לרביעי שיבא ר"ח הלכך רביעי בר"ח בעי מיקרי מאי הוי עלה רב יוסף אמר אין משגיחין בראש חודש ורבה אמר אין משגיחין בחנוכה והלכתא אין משגיחין בחנוכה [19] ור"ח עיקר איתמר חל להיות בואתה תצוה אמר רבי יצחק נפחא קרו שיתא מואתה תצוה עד כי תשא וחד מכי תשא עד ועשית אמר אביי אמרי

תשא. בשלמא לשמואל היינו דכתי' מכי תשא תרומה לה', יתן תרומת ה', לתת את תרומת ה' לכפר, הרא לאדנים הרא. אלא לרב בצו את קרבני, מי כתיבי שקלים התם. איכא דאמרי בשלמא לשמואל דאמר בכי תשא היינו דשאני ראש חדש [אדר משאר ראשי חדש], דבכל ראשי חדש (אדר) קורין בצו ובראש חדש אדר בכי תשא. אלא לרב מאי שני. ואמרינן דבכל ראש חדש שחל להיות בשבת קרו שיתא בעיניינא דיומא, בפרשה של אותה שבת, וחד קרי בדראש חודש. ובראש חדש אדר מניחין פרשת היום וקורין כולן בצו את בני ישראל. **הניחא** לר' אמי דאמר, הא דתנינן בחמישית חוזרין לסדרן, לסדר פרשיות, מכלל שאלו ר' שבתות לא קרינן עניין היום והאידנא חוזרין לעניין היום. אלא לר' יוחנן דאמר לסדר הפטרות הן חוזרין, אבל סדר פרשיות לעולם קורין אותן כל פרשה בזמנה, מאי איכא למימר. **ומיתבינן** לרב מאי דמי הפטרה דיהוידע לצו את בני ישראל, ופרקינן כי' טבי דמצריך קרבן ראש חדש ניסן מתרומה חדשה. ותוב מוחבינן לרב מחל להיות ראש חדש אדר בפרשה הסמוכה לה כו', איך יתכן לחול פרשת פנחס באחד באדר. ופרקינן תמצא בעניין הזה לבני מערבא שמסיימין התורה לשלש שנים, פוסקין כל פרשה שלש פרשיות, איפשר דמיתרמי להו כי האי גוונא ועליהן תניא זו הבריתא. תניא כשמואל ראש חודש אדר שחל להיות בשבת קורין בכי תשא ומפטירין ביהוידע הכהן. [אמר] ר' יצחק נפחא ראש חודש אדר שחל להיות בשבת, מוציאין ג' תורות וקורין אחד בעניין היום ואחד בראש חודש [ואחד בחנוכה. **ראש חדש** טבת שחל להיות בחול, אמר ר' יצחק נפחא ג' קורין בראש חודש. ואסיקנא כוותיה, אין משגיחין בחנוכה וראש חודש עיקר. איתמר חל ראש [חודש] אדר להיות בואתה תצוה.

---

עין משפט נר מצוה

**מז** א מיי' פ"ב מהל' מלאכת הלכה עו:

**מח** ב מיי' פ"ב מהל' שקלים הלכה ה ופ"ד הל' יא ממג עשין מה:

**מט** ג טוש"ע א"ח סי' תכט סעיף ה:

**נ** ד מיי' פ"א מהל' שקלים הלכה ט:

**נא** ה ו מיי' פי"ג מהל' תפלה הלכה כ כב ממג עשין יט טוש"ע א"ח סימן תרפה סעיף ה:

**נב** ז מיי' שם הלכה ה:

**נג** ח מיי' שם הלכה כג ממג שם טוש"ע שם:

**נד** ט י מיי' שם הל' כד ממג שם טוש"ע א"ח סי' תרפד סעיף ג:

---

## תורה אור השלם

1. וְנִסְכֵּיהֶם חֲצִי הַהִין יִהְיֶה לַכֶּבֶשׂ וְשְׁלִישִׁת הַהִין לָאֵיל וּרְבִיעִת הַהִין לַכֶּבֶשׂ יַיִן זֹאת עֹלַת חֹדֶשׁ בְּחָדְשׁוֹ לְחָדְשֵׁי הַשָּׁנָה:
במדבר כח יד

2. צַו אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אֶת קָרְבָּנִי לַחְמִי לְאִשַּׁי רֵיחַ נִיחֹחִי תִּשְׁמְרוּ לְהַקְרִיב לִי בְּמוֹעֲדוֹ:
במדבר כח ב

3. כִּי תִשָּׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִפְקֻדֵיהֶם וְנָתְנוּ אִישׁ כֹּפֶר נַפְשׁוֹ לַיְיָ בִּפְקֹד אֹתָם וְלֹא יִהְיֶה בָהֶם נֶגֶף בִּפְקֹד אֹתָם:
שמות ל יב

4. וַיֹּאמֶר יְהוֹאָשׁ אֶל הַכֹּהֲנִים כָּל כֶּסֶף הַקֳּדָשִׁים אֲשֶׁר יוּבָא בֵית יְיָ כֶּסֶף עוֹבֵר אִישׁ כֶּסֶף נַפְשׁוֹת עֲרֹךְ כָּל כֶּסֶף אֲשֶׁר יַעֲלֶה עַל לֵב אִישׁ לְהָבִיא בֵּית יְיָ:
מלכים ב יב ה

---

## רבינו חננאל

ולמה באחד באדר, דקיימא לן כר' טבי דמצריך לאיתוי הקרבנות בראש חודש ניסן מן השקלים של שנה זו, מן התרומה שנתרמה. בדתנן בשלש קופות של שלש סאין כו'. הא שמעינה דר' טבי בראש השנה פרק ראשון. וכיון דבעינן לאקרובי מן השקלים החדשין באחד בניסן מקדמינן ומשמעין באחד באדר. כדתניא שואלין בהילכות הפסח קודם הפסח לי' יום. אמרינן מתני' נמי כרבן שמעון בן גמליאל דאמר שואלין בהילכות הפסח קודם לפסח שתי שבתות, כיון ששנינו בט"ו באדר שולחנות ישבו כמדינה כדי לקבל השקלים מכל אדם, מקדמינן ומכרזינן קודם השולחנות ט"ו [יום]. מאי פרשת שקלים דב(א) אמר צו את בני ישראל את קרבני לחמי וגו', ושמואל אמר כי תשא. בשלמא לשמואל היינו דכתי' מכי תשא תרומה לה', יתן תרומת ה', לתת את תרומת ה' לכפר, הרא לאדנים הרא. אלא לרב בצו את קרבני, מי כתיבי שקלים התם. איכא דאמרי בשלמא לשמואל דאמר בכי תשא היינו דשאני ראש חדש [אדר משאר ראשי חדש], דבכל ראשי חדש (אדר) קורין בצו ובראש חדש אדר בכי תשא. אלא לרב מאי שני. ואמרינן דבכל ראש חדש שחל להיות בשבת קרו שיתא בעיניינא דיומא, בפרשה של אותה שבת, וחד קרי בדראש חודש. ובראש חדש אדר מניחין פרשת היום וקורין כולן בצו את בני ישראל. **הניחא** לר' אמי דאמר, הא דתנינן בחמישית חוזרין לסדרן, לסדר פרשיות, מכלל שאלו ר' שבתות לא קרינן עניין היום והאידנא חוזרין לעניין היום. אלא לר' יוחנן דאמר לסדר הפטרות הן חוזרין, אבל סדר פרשיות לעולם קורין אותן כל פרשה בזמנה, מאי איכא למימר. **ומיתבינן** לרב מאי דמי הפטרה דיהוידע לצו את בני ישראל, ופרקינן כי' טבי דמצריך קרבן ראש חדש ניסן מתרומה חדשה. ותוב מוחבינן לרב מחל להיות ראש חדש אדר בפרשה הסמוכה לה כו', איך יתכן לחול פרשת פנחס באחד באדר. ופרקינן תמצא בעניין הזה לבני מערבא שמסיימין התורה לשלש שנים, פוסקין כל פרשה שלש פרשיות, איפשר דמיתרמי להו כי האי גוונא ועליהן תניא זו הבריתא. תניא כשמואל ראש חודש אדר שחל להיות בשבת קורין בכי תשא ומפטירין ביהוידע הכהן. [אמר] ר' יצחק נפחא ראש חודש אדר שחל להיות בשבת, מוציאין ג' תורות וקורין אחד בעניין היום ואחד בראש חודש [ואחד בחנוכה. **ראש חדש** טבת שחל להיות בחול, אמר ר' יצחק נפחא ג' קורין בראש חודש. ואסיקנא כוותיה, אין משגיחין בחנוכה וראש חודש עיקר. איתמר חל ראש [חודש] אדר להיות בואתה תצוה.

---

מסורת הש"ס

א) ר"ה דף ז. יומא דף סה:. ב) פסחים ד' י. סנהדרין יב: ע"ז ד' ה: [תוספתא פ"ג ר"ה ז. בכורות נח.]. ג) שקלים פ"ק דף ב. פ"ל מ"ג. ד) [ע' תוספ' בכורות נ: ד"ה בפרום]. ה) [לקמן ל:]. ו) [תוספ' פ"ג.]. ז) [פ"ל כסף עובר אים כסף כו' יכן איתא בהרא"ש]. ח) [תוספ' פ"ג לקמן ל.]. ט) יומא ד' ע. [סוטה מא.]. י) [עיין כ. יומא מא.]. כ. יומא מא:. מנחות מא. בכורות ל:. נדה יא:]. כ) [פ"ל ר' יחק נפחא]. ל) [דף ו.]. מ) [שמות לח.]. נ) [שם ל.]. ע) [שם]. פ) [לעיל כט.]. צ) [ע' תוס' ב"ב קיד: ד"ה והילכתא ותוס' גיטין עד: ד"ה הא ותוס' מנחות לב. ד"ה מעגל ותוס' ב"ק נו: ד"ה בהיא ותוס' ב"מ כט. ד"ה וכו' אוקמן]. ק) [דומה לזה כתבי תוס' יומא לט. סד"ה אע"ג].

---

## גליון הש"ס

גמ' קדמינן וקרינן. עי' בכורות דף מ ע"ב תד"ה בפרום:

---

## הגהות הב"ח

(א) גמ' אם קרבני לחמי מידי שקלים כתיבי התם אין טעמא כדר' טבי דל"ל ומיתא הכא ומיתא מאי נמתקן: (ב) שב והלכתא אין משגיחין בחנוכה כל עיקר כל"ל ותיבות ולא חודש נמחק: (ג) רש"י ד"ה חודש הר"ל עם ד"ה אלא: (ד) ד"ה אין משגיחין בחנוכה. לעשותו עיקר:

---

## מוסף רש"י

ועל הכלאים. שנלו הזרעים קלת ונילן ניכר ועוקרין אותן משדותיהן בהכרחת בית דין (לעיל יג.) או: משמיענן שלא יחרע כלאים (חולין ו מבת"ר). **זאת עולת חדש בחדשו.** חדש בחדשו למדש, מדש יחיד לדרשה (ר"ה ז.) מיהושין יחיד כתיבי לדרשה לומר לך יש חדש שאתה צריך לחדש הקרבנות ולהביאם מתרומה חדשה, ונמר שנה שנה מניסן, דכתיב ראשון הוא לכם וגו' (יומא סה:). **לסדר פרשיות הוא חוזר.** שבשבתות הללו הפסיקו סדר פרשיות, אלא קראו אלא אחרא פרשיות הללו. **לסדר הפטרות הוא חוזר.** שעד הנה מפטירין מענין אחרא פרשיות הללו השנויות בגמרא (שם).

אמרי אוקומי הוא דקא מוקמי התם אלא אמר אביי [א]קרו שיתא מואתה תצוה עד [ו]ועשית וחד תני וקרי מכי תשא עד ועשית מיתיבי [ז]חל להיות בפרשה הסמוכה לה בין מלפניה בין מלאחריה קורין אותה וכופלין אותה בשלמא לאביי ניחא אלא לר' יצחק נפחא קשיא אמר לך ר' יצחק נפחא ולאביי מי ניחא תינח לפניה לאחריה היכי משכחת לה אלא מאי אית לך למימר כופלה בשבתות הכא נמי כופלה בשבתות חל להיות בכי תשא עצמה א"ר יצחק נפחא קרו שיתא מן ועשית עד ויקהל וחד קרי מכי תשא עד ועשית מתקיף לה אביי השתא אמרי למפרע הוא דקרי אלא אמר אביי קרו שיתא עד ויקהל וחד תני וקרי מכי תשא עד ועשית תניא כוותיה דאביי חל להיות בכי תשא עצמה קורין אותה וכופלין אותה: חל להיות בתוך השבת מקדימין לשבת שעברה: איתמר ר"ח אדר שחל להיות בערב שבת רב אמר מקדימין ושמואל אמר מאחרין רב אמר [ב]מקדימין דאם כן בצרי להו יומי שולחנות ושמואל אמר מאחרין אמר לך סוף סוף חמיסר במעלי שבתא מיקלע ושולחנות לא נפקי עד חד בשבא הלכך מאחרין תנן חל להיות בתוך השבת מקדימין לשעבר ומפסיקין לשבת אחרת מאי לאו אפילו בע"ש לא בתוך השבת דוקא ת"ש איזו היא שבת ראשונה כל שחל ר"ח אדר להיות בתוכה ואפילו בערב שבת מאי לאו אפילו בע"ש דומיא דתוכה מה תוכה מקדימין אף ע"ש מקדימין אמר שמואל בה וכן תנא דבי שמואל בה כתנאי מסרגין לשבתות דברי ר' יהודה הנשיא ר"ש בן אלעזר אומר אין מסרגין אמר ר"ש בן אלעזר אימתי אני אומר אין מסרגין בזמן שחל להיות בע"ש אבל בזמן שחל להיות בתוך השבת מקדים וקורא משבת שעברה אע"פ שהוא שבט: בשנייה זכור וכו': איתמר פורים שחל להיות בע"ש רב אמר [ג]מקדימין פרשת זכור ושמואל אמר מאחרין רב אמר מקדימין כי היכי דלא תיקדום עשיה לזכירה ושמואל אמר מאחרין אמר לך כיון דאיכא מוקפין דעבדי בחמיסר עשיה וזכירה בהדי הדדי קא אתיין תנן בשניה זכור והא כי מיקלע ריש ירחא בשבת מיקלע פורים בערב שבת וקתני בשניה זכור אמר רב פפא מאי שניה שניה להפסקה תא שמע [ד]איזו שבת שניה כל שחל פורים להיות בתוכה ואפילו בערב שבת מאי לאו ערב שבת דומיא דתוכה מה תוכה מקדימין אף ערב שבת מקדימין אמר שמואל בה וכן תנא דבי שמואל בה חל להיות בשבת עצמה אמר ר"ה לדברי הכל אין מקדימין ורב נחמן אמר עדיין היא מחלוקת איתמר נמי א"ר חייא בר אבא אמר רבי אבא אמר רב פורים שחל להיות בשבת מקדים וקורא בשבת שעברה זכור: בשלישית פרה אדומה וכו': תנו רבנן [ה]איזו היא שבת שלישית כל שסמוכה לפורים מאחריה איתמר ר' חמא בר' חנינא אמר שבת הסמוכה לר"ח ניסן ולא פליגי הא דאיקלע ר"ח ניסן בשבת הא דאיקלע באמצע שבת: ברביעית [2]החדש הזה לכם: תנו רבנן [ו]ר"ח אדר שחל להיות בשבת קורין כי תשא ומפטירין ביהוידע ואי זו היא שבת ראשונה כל שחל ר"ח אדר להיות בתוכה ואפילו בערב שבת [ז]בשנייה זכור ומפטירין [3]פקדתי ואי זו היא שבת שניה כל שחל פורים להיות בתוכה ואפילו בערב שבת [ח]בשלישית פרה אדומה ומפטירין [4]וזרקתי עליכם ואי זו היא שבת שלישית כל שסמוכה לפורים מאחריה [ט]ברביעית החדש הזה ומפטירין [5]כה אמר ה' [אלהים] בראשון באחד לחדש ואיזו

עדיין היא מחלוקת איתמר נמי וכו'. קשיא אמאי לא פריך מברייתא דקתני איזהו שבת שניה כל שחל פורים להיות בתוכה ואפילו בערב שבת ולרב הוי מלי למימר ואפי' בשבת שלאחר כך וכל שכן בערב שבת שלפניה שמקדימין לשבת שעברה וי"ל דהך ברייתא היינו ברייתא דבסמוך אחר מתני' דברביעית החדש הזה ומגב דתני ואפילו בערב שבת גבי שבת דלשנה וגבי שבת רביעית דהוי דוקא תנא נמי בהא בערב שבת ולא בשבת אף על גב דלא הוי דוקא: ושאר

אמר אביי אוקומי הוא דקא מוקמי התם אלא אמר אביי [א]קרו שיתא מואתה תצוה עד [ו]ועשית וחד תני וקרי מכי תשא עד ועשית מיתיבי [ז]חל להיות בפרשה הסמוכה לה בין מלפניה בין מלאחריה קורין אותה וכופלין אותה בשלמא לאביי ניחא אלא לר' יצחק נפחא קשיא אמר לך ר' יצחק נפחא ולאביי מי ניחא תינח לפניה לאחריה היכי משכחת לה אלא מאי אית לך למימר כופלה בשבתות הכא נמי כופלה בשבתות חל להיות בכי תשא עצמה א"ר יצחק נפחא קרו שיתא מן ועשית עד ויקהל וחד קרי מכי תשא עד ועשית מתקיף לה אביי השתא אמרי למפרע הוא דקרי אלא אמר אביי קרו שיתא עד ויקהל וחד תני וקרי מכי תשא עד ועשית תניא כוותיה דאביי חל להיות בכי תשא עצמה קורין אותה וכופלין אותה: חל להיות בתוך השבת מקדימין לשבת שעברה: איתמר ר"ח אדר שחל להיות בערב שבת רב אמר מקדימין ושמואל אמר מאחרין רב אמר [ב]מקדימין דאם כן בצרי להו יומי שולחנות ושמואל אמר מאחרין אמר לך סוף סוף חמיסר במעלי שבתא מיקלע ושולחנות לא נפקי עד חד בשבא הלכך מאחרין תנן חל להיות בתוך השבת מקדימין לשעבר ומפסיקין לשבת אחרת מאי לאו אפילו בע"ש לא בתוך השבת דוקא ת"ש איזו היא שבת ראשונה כל שחל ר"ח אדר להיות בתוכה ואפילו בערב שבת מאי לאו אפילו בע"ש דומיא דתוכה מה תוכה מקדימין אף ע"ש מקדימין אמר שמואל בה וכן תנא דבי שמואל בה כתנאי מסרגין לשבתות דברי ר' יהודה הנשיא ר"ש בן אלעזר אומר אין מסרגין אמר ר"ש בן אלעזר אימתי אני אומר אין מסרגין בזמן שחל להיות בע"ש אבל בזמן שחל להיות בתוך השבת מקדים וקורא משבת שעברה אע"פ שהוא שבט: בשנייה זכור וכו': איתמר פורים שחל להיות בע"ש רב אמר [ג]מקדימין פרשת זכור ושמואל אמר מאחרין רב אמר מקדימין כי היכי דלא תיקדום עשיה לזכירה ושמואל אמר מאחרין אמר לך כיון דאיכא מוקפין דעבדי בחמיסר עשיה וזכירה בהדי הדדי קא אתיין תנן בשניה זכור והא כי מיקלע ריש ירחא בשבת מיקלע פורים בערב שבת וקתני בשניה זכור אמר רב פפא מאי שניה שניה להפסקה תא שמע [ד]איזו שבת שניה כל שחל פורים להיות בתוכה ואפילו בערב שבת מאי לאו ערב שבת דומיא דתוכה מה תוכה מקדימין אף ערב שבת מקדימין אמר שמואל בה וכן תנא דבי שמואל בה חל להיות בשבת עצמה אמר ר"ה לדברי הכל אין מקדימין ורב נחמן אמר עדיין היא מחלוקת איתמר נמי א"ר חייא בר אבא אמר רבי אבא אמר רב פורים שחל להיות בשבת מקדים וקורא בשבת שעברה זכור: בשלישית פרה אדומה וכו': תנו רבנן [ה]איזו היא שבת שלישית כל שסמוכה לפורים מאחריה איתמר ר' חמא בר' חנינא אמר שבת הסמוכה לר"ח ניסן ולא פליגי הא דאיקלע ר"ח ניסן בשבת הא דאיקלע באמצע שבת: ברביעית [2]החדש הזה לכם: תנו רבנן [ו]ר"ח אדר שחל להיות בשבת קורין כי תשא ומפטירין ביהוידע ואי זו היא שבת ראשונה כל שחל ר"ח אדר להיות בתוכה ואפילו בערב שבת [ז]בשנייה זכור ומפטירין [3]פקדתי ואי זו היא שבת שניה כל שחל פורים להיות בתוכה ואפילו בערב שבת [ח]בשלישית פרה אדומה ומפטירין [4]וזרקתי עליכם ואי זו היא שבת שלישית כל שסמוכה לפורים מאחריה [ט]ברביעית החדש הזה ומפטירין [5]כה אמר ה' [אלהים] בראשון באחד לחדש ואיזו

[ט]מיסר כמעלי שבתא מיקלע. ואותו היום לא יתחילו לצאת ולישב במדינה מפני כבוד השבת: לא נפקי עד כחד בשבא. וכי מאחרת נמי איכא שתי שבתות הלכך מאחרין כדי שלא תצטרך להפסיק בין ב' פרשיות: כפוף שבא דוקא. דלא מאחרת ודלא בצרי להו יומי לשולחנות: אמר שמואל. הלא בתוכה דקתני לאו תוך שבוע אלא תוך שבת עצמו: וכן תנא דבי שמואל. בתוספתא [ח] דהך ברייתא לא זו היא שבת ראשונה כל שחל ר"ח אדר להיות בה ביום שבת עצמו ואפילו חל בערב שבת של אתמול כאילו חל בה. אלמא מאחרין אשמועינן: מסרגין. לשון סירוגין [ט]. כלומר מפסיקין לשבתות בין פרשה ראשונה לשניה כשחל ר"ח בחול שמקדימין לשעבר דא"כ בצרי להו יומי לשולחנות ומפסיקין לשבת הבאה ולשבת שלישית קורין זכור כדי שתהא סמוכה זכור לפורים: אין מסרגין. כדמפרש ואזיל: אימתי אני אומר אין מסרגין בזמן שחל להיות בערב שבת. דכי נמי מאחרין לא בצרי להו יומי לשולחנות כדאמר שמואל לעיל סוף סוף שולחנות לא יתבי עד חד בשבת הלכך מאחרין ואין כאן סירוג: אבל בזמן שחל להיות בתוך השבת. דלא מאחרת לה בצרי להו יומי לשולחנות על כרחך נקדים ויש כאן סירוג: הכי גרסינן כי היכי דלא ליקדום עשייה לזכירה: תנן בשניה זכור. קא סלקא דעתך אלא מדם אדר שחל להיות בשבת קאי דמיירי ביה ריש דמתניתין: שניה להפסקה. כלומר לאו אריש קאי אלא אסיפא קאי דקתני חל להיות בתוך השבת מקדימין לשעבר ומפסיקין לשבת הבאה ועלה קאי ואמר בשבת של אחר הפסקה קורין זכור ובתוך שבוע שלאחריה יהא פורים: איזו היא שבת שניה. כלומר שבת של פרשה שניה פרשת זכור: כתוכה. לאחריה ואפילו חל פורים בערב שבת: כה. ביום שבת עצמו קורין הפרשה בו ביום ואפילו חל בערב שבת אתמול כאילו חל לשבת שלאחר והיינו דשמואל: חל להיות פורים בשבת. דבכי הכל אין קורין זכור לשעבר דהא השתא לא קדמה עשייה לזכירה וגבי מוקפין קדמה זכירה לעשייה: עדיין היא מחלוקת. אף בזו אמר רב מקדימין כדי שתקדם זכירה לעשייה דעיירות:

איזו היא שבת שלישית. שקורין בו פרשה שלישית: הא דאיקלע ראש חדש ניסן ביום השבת. שלא הולרך להקדים פרשת המודש לשבת שעברה קורין לשבת שעברה פרה אדומה כדבי (ב) אחא בר' חנינא ולא בסמוכה לפורים לסמוך מאוהרת טומאים לפסח. והיכא דחל ראש חדש ניסן באמצע שבת שהולרכנו לקרות פרשת החדש בשבת שלפניה הוחקקנו להקדים פרשת פרה לשבת שלפני שבת [זו] שהיא סמוכה לפורים מאחריה: תנו רבנן כו'. ברייתא זו מפורשת למעלה בסירוגין לרב כדאית ליה ולשמואל כדאית ליה: ואי

---

מסורת הש"ס

ח) [לעיל כט:], כ) [ולקמן כט:], ג) [לעיל יח.],

תורה אור השלם

1. ועשיתי כיור נחשת וכנו נחשת לרחצה ונתת אתו בין אהל מועד ובין המזבח ונתת שמה מים: שמות ל יח
2. החדש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה: שמות יב ב
3. כה אמר יי צבאות פקדתי את אשר עשה עמלק לישראל אשר שם לו בדרך בעלתו ממצרים: שמואל א טו ב
4. וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם מכל טמאותיכם ומכל גלוליכם אטהר אתכם: יחזקאל לו כה
5. כה אמר אדני יי בראשון באחד לחדש תקח פר בן בקר תמים וחטאת את המקדש: יחזקאל מה יח

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה וכן תנא דבי שמואל בתוספתא שלהן בריתא זו אחו: (ב) ד"ה הא דאיקלע יומ' לרבי חמא בר' חנינא:

מוסף רש"י

חל להיות. ר"ח אדר, בפרשה הסמוכה לה. לפרשת שקלים [לעיל כט:]. וכופלין אותה. בשבת שניה אע"פ שקראוה בראשונה [שם].

עין משפט נר מצוה

נה א מיי' פי"ג מהל' תפילה הלכה כב:
נו ב ג מיי' שם הלכה כ טוש"ע א"ח סימן תרפה סעיף ה:
נז ד ה מיי' שם הלכה כ:
נח ו מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג:
נט ז מיי' שם טוש"ע שם סעיף כ:
ס ח מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג:
סא ט מיי' שם טוש"ע שם סעיף ד:

רבינו חננאל

אמר אביי קרו שיתא מואתה תצוה עד ועשית כיור נחשת וחד חזור וקורא מכי תשא עד ועשית כיור נחושת. וקיימא לן כוותיה. חל להיות ראש חודש אדר בכי תשא עצמה, אמר אביי קרו שיתא מכי תשא עד ויקהל, וחד תייר וכודא מכי תשא ועד ועשית כיור נחשת. וקיימא לן כוותיה דתניא כוותיה. איתמר ראש חודש אדר שחל להיות בערב שבת. רב אמר מקדימין וקורין פרשת שקלים בשבת שהיא כ"ו יום בשבט. שאם לא תקרא כך אלא בשבת שהיא שני ימים באדר בצרי יומי דשלחנות, בענן מישעה שמשמיעין בשקלין עד ט"ו (באדר, ט"ו יום) ואחר כך ייצאין השולחנות, והנה אם תשמע בשני ימים לאדר נמצאו השולחנות יוצאין בי"ד יום. ופריק שמואל דאמר מאחרין וקורין בשבת שהיא שני ימים באדר, כיון דשולחנות כל אימת דחל י"ה באדר בערב שבת לא נפקי עד חד בשבת. לא בצרי. ואקשינן לשמואל דתניא איזו היא שבת ראשונה כל שחל ראש חדש אדר להיות בתוכה [ואפילו בערב שבת]. ודייקינן מאי לאו ערב שבת דומיא דתוכה, מה בשחל להיות בתוכה מקדמינן וקרינן פרשת שקלים, אף כשחל ראש חדש אדר בערב שבת מקדמינן וקרינן משבת שעברה. ופריק שמואל לא תימא בתוכה אלא בה. וכך היא סגיא דמתניתא. איזו היא שבת ראשונה כל שחל ראש חודש אדר להיות (בתוכה) [בה] ואפילו בערב שבת. פי' בה, בשבת עצמה, כשם כשחל להיות ראש חודש אדר בשבת עצמה קורין בו פרשת שקלים, כך אפי' אם חל להיות בערב שבת קורין בשבת עצמה. יהא פלוגתא דרב ושמואל כתנאי היא, דתניא מסרגין לשבחות דברי ר' יהודה בר'. פי' מסרגין מפסיקין, בדתנן קראה סירוגין, ומפרשינן פיסקי פיסקי. ואמר ר' שמעון (מ)אימתי אני אומר אין מסרגין, כלומר שאין מפסיקין אלא שקורין שבת אחר שבת, בזמן שחל ראש חדש אדר

---

להיות ערב שבת. מכלל דסבר שקורין פרשת שקלים למחר כשמואל ולפיכך אין מפסיקין. ותנא קמא סבר מקדימין וקורין משבת שעברה אע"פ שהיא שבט כרב. ומפסיקין בשבת שהיא שני ימים באדר. וקיימא לן כרב ואע"ג דפריק שמואל לטעמיה לית הילכתא כוותיה. ת"ר ראש חודש אדר שחל להיות בשבת קורין בכי תשא ומפטירין ביהוידע ואיזו היא שבת ראשונה כל שחל ראש חודש אדר להיות בתוכה ואפי' בערב שבת. בשנייה זכור ומפטירין כה אמר ה' פקדתי, איזו היא שבת שנייה כל שחל(ו) פורים להיות בתוכה (ואם) [ואפי'] בערב שבת. בשלישית פרה אדומה ומפטירין וזרקתי עליכם. ואיזו היא שבת שלישית כל שסמוכה לפורים מאחריה וזה כשחל ראש חדש ניסן באמצע שבת אבל (אם) חל ראש [חודש] ניסן להיות בשבת נמצאת שבת שלשית הסמוכה לראש חדש ניסן. ברביעית החדש הזה ומפטירין כה אמר ה' בראשון באחד לחדש כו'. ירושלמי ר' בא בשם ר' חייא בר אשי אין מפסיקין בין פורים לפרה. ר' לוי אמר אין מפסיקין בין פרה להחדש. וסימניהון של פרשיות הללו, בין הכוסות הללו אם רצה לשתות ישתה בין שלישי לרביעי לא ישתה. ובדין הוא שיקדום החדש לפרה. שבאחד בניסן הוקם המשכן ובשני ימים בניסן נשרפה הפרה, ולמה הקדימה מפני שהיא טהרתו של כל ישראל.

**ואפילו בערב שבת.** בהא מודה שמואל דערב שבת דומיא דתוכה ומקדימין דף״ח מאחרין קדמה עשייה לשמיעה. ואנן נוהגין בכולהו כרב חוץ מפורים שאל להיות בשבת עצמה דהתיא לא איקלע כלל דף״כ הוי ר״ח אדר באחד בשבת ולאש חדש ניסן בשני בשבת שהרי אדר לעולם חסר ואי״כ הוה ליה פסח בשני בשבת וקיימא לן דלא בד״ו פסח לעולם וימים הראויין לקביעת ראש חודש אדר זבד״ו. וסימן מסורת הפסקת פרשיות כך זט״ו ג״ו ד״ד וכי״ו. זהו פירוש זט״ו אם בא ראש חדש אדר בשבת יהא לך הפסקת פרשה ביום חמשה עשר ולא יומר שהרי ביום ראש חודש קורין פרשת שקלים ולשבת הבאה פרשת זכור כדתניא בברייתא[ג] אי זו היא שבת שיהא כל שאל פורים להיות בתוכה ואפילו בערב שבת ומתני׳ נמי תנן[ד] בשניה זכור והיינו כרב דאמר פורים שאל להיות בע״ש מקדימין ועכשיו יחול פורים בערב שבת ואנו מקדימין כרב אבל לשבת שלישית של אדר שהוא יום ט״ו לחודש מפסיקין ובשבת רביעית[ה] (לחודש) שהיא סמוכה לפורים של מוקפין מאחריהן קורין פרה אדומה דתניא בברייתא[ו] אי זו היא שבת של פרשת פרה כל שסמוכה לפורים מאחריה ואוקימנא היכא דאל ר״מ ניסן בחול וזה יחול באחד בשבת שהוא חול ופרשת החודש קורין בשבת שלאחריה שהרי היא סמוכה לר״מ ניסן הרי לך פי׳ זט״ו. פירוש ג״ו אם בא ר״ח אדר בשני בשבת אהא הפסקה בשבת שלאחר ר״ח שהוא יום שאה לאדר שהרי הקדמת פרשת שקלים בשבת שעברה כדתנן[ז] אל להיות בתוך השבת מקדימין לשעבר ומפסיקין לשבת הבאה ושוב אין לך הפסקה בהן שהרי שבת שלאחריה נקראת פרשת זכור והוא יום י״ג לחודש ופורים ביום מחר ושבת של אחריה פרשת פרה אדומה סמוכה מאחריה ושבת של אחריה יום כ״ז לחודש קורין פרשת החודש שהיא סמוכה לר״ח ניסן והרי לך פירוש ג״ו. פי׳ ד״ד אם בא ר״ח אדר בד׳ בשבת אהא לך הפסקה בד׳ לחדש שבת של אחר ר״ח שהרי הקדמת פרשת שקלים בשבת שלפני ר״ח כל הטעם כטעם פירושו של ג״ו ואין לך עוד הפסקה בהן והרי לך פירוש ד״ד. פי׳ וכי״ו אם בא ר״ח בשני בשבת יהא לך הפסקה אחת ביום מחר שהוא שני לחודש והשניה ביום שאה עשר הראשונה ביום מחר דתניא אל להיות בתוך השבת מקדימין לשעבר ומפסיקין לשבת שניה דסבירא לן כרב דאמר ע״ש כאמצע שבת ומקדימין לשעבר ומפסיקין לשבת הבאה ופרשת זכור בשבת של אחריה שהוא יום תשעה לחודש והיא סמוכה לפורים ובשבת שלאחר פורים שהוא שאה עשר לחודש יפסיק פעם שניה ואף על פי שסמוכה מאחריה לא תקרא פרה אדומה כדאמר רב חמא בר חנינא לעיל[ח] דהיכא דאל ראש חדש ניסן בשבת קורין פרשה שלישית בשבת הסמוכה לר״ח ניסן כדי שתקרא פרשת החודש בשבת של ראש חודש ופרשת פרה בשבת שלפניה והוא יום כ״ג לחדש. דרך קצרה סימן ימי קביעת ר״ח אדר זבד״ו וסימנן ההפסקות זט״ו ג״ו ד״ד וכי״ו אל ר״ח אדר בשבת ביום ז׳ ההפסקה בט״ו לחודש ולא יומר אל ר״ח אדר ביום ב׳ הפסקה בו׳ לחודש ולא יומר אל ר״ח אדר ביום ד׳ הפסקה ביום ד׳ ולא יומר אל ראש חודש אדר ביום שני הפסקה ביום ב׳ לחדש ובביום י״ו לחדש: **לסדר פרשיות.** שבשבתות הללו הפסיקו סדר פרשיות דלא קראו אלא ארבע פרשיות הללו: **לסדר הפטרות הוא חוזר.** שעד הנה מפטירין מעין ארבע פרשיות הללו השניות לעיל בברייתא[ט]: **לתעניות ולמעמדות.** על כרחך הני בשבת לא הוו וקתני מפסיקין ובאול ליכא הפטרה: **הא כדאיתא בו׳.** ודאי מפסיקין בחול פרשת היום אבל בשבת שיש הפטרה מפסיקין בהפטרות וקורין בהפטרה מעין המאורע: **ובתעניות למה לי הפסקה.** פרשיות. לרבי ירמיה פריך דאמר היכא דאפשר לא מפסקינן תעניות כיון דאיכא קריאה בשנהה למה יפסקו שחרית: **מאפרא כינופיא.** מאספין בני אדם ובודקין ומזהירין אם יש בידם עבירה ויחללו כדי שיתקבל התענית לעיכך אין פנאי בשחרית לקרות בתורה: **במילי דמתא.** בודקים אם תהיה עבירה בידם: **ואיפוך אנא.** לומר דהני ב׳ רביעיות דקרא[ג] שחרית פלגיהו: **ובמנחת הערב ונו׳.** וסיפא דקרא ואפרשה כפי אל ה׳ אלמא לפניא בעו רחמי. והני קראי תרוייהו בספר עזרא: **מתני׳ פרשת מועדות שבתורת כהנים.** שור או כשב (ויקרא כב) וביומא קמא מייתי ובברייתא אמרינן בה ושאר כל ימות הפסח מלקט וקורא מעניינו של פסח ומאי דשייר במתני׳ תנא בברייתא: **שבעה שבועות.** דכל הנכור: **בחדש השביעי.** דשור או כשב: **קורין בקרבנות החג.** בפרשת פינחס כיצד יום ראשון ויום שני קורא המפטיר בחמשה עשר ואע״פ שיום שני הוא אין קורין בו וביום השני להראות שהוא ספק יום שני דגמאי הוא לקרות יו״ט בספק חול. יום ראשון של חול המועד שהוא ספק שני ספק שלישי קורא ראשון ביום השני ותניינא ביום השלישי תליתאה ביום הרביעי הרביעי שהוא נוסף בשביל חש״מ הוא קורא את ספיקי היום ומה הן ספיקי היום ביום השני וביום השלישי. וכן למחר קורא ראשון ביום השלישי שני קורא ביום הרביעי שלישי קורא ביום החמישי והרביעי ביום השלישי וביום הרביעי שהן ספיקי היום. וכן תמיד הרביעי קורא מה שקרא ראשון ושני חוץ מיום אחרון של חש״מ שא״א לקרות ביום השמיני לפי שאינו מימי החג אלא רגל לעצמו לפיכך יום ז׳ של חש״מ ראשון קורא ביום החמישי שני קורא ביום השני שלישי קורא ביום השביעי והרביעי קורא ביום השני ובביום הז׳ שהן ספיקי היום: **כאנוכה בנשיאים.** דהוי נמי תנוכת המזבח: **כמעשה בראשית.** במסכת תענית בפרק בתרא (דף כו.) שנויה סדר קריאתן ביום הראשון בראשית ויהי רקיע בשני יהי רקיע ויקוו המים בג׳ יקוו המים ויהי מאורות ברביעי יהי מאורות וישרצו המים בחמישי ישרצו המים ותולא הארץ בששי תולא הארץ ויכולו השמים. והתם (דף כז:ט) מפרש טעמא מאי קורין במעשה בראשית במעמדות שבשביל הקרבנות מתקיימים שמים וארץ:

ברכות

**ושאר** ימות החג קורין בקרבנות החג. והא שאנו מעמידין ספר תורה שניה במועדות וקורין בקרבנות היום לא מצינו סמך בתלמוד אך בסדר רב עמרם ישנו וקבלת יש סמך לדבר מהא דאמר לקמן (דף לא:) אמר אברהם לפני הקב״ה רבש״ע וכו׳ אמר לו הקב״ה כבר תקנתי להם סדר קרבנות כל זמן שקורין בהן: והאידנא

[א]**ואיזו היא שבת רביעית כל שחל ר״ח ניסן להיות בתוכה ואפילו בע״ש: בחמישית חוזרין לכסדרן וכו׳: לסדר מאי ר׳ אמי אמר לסדר פרשיות הוא חוזר ר׳ ירמיה אמר [ב]לסדר הפטרות הוא חוזר אמר אבי כוותי׳ דר׳ אמי מסתברא דתנן לכל מפסיקין לראשי חדשים לחנוכה ולפורים לתעניות ולמעמדות וליוה״כ בשלמא למ״ד לסדר פרשיות הוא חוזר היינו דאיכא פרשה בחול אלא למ״ד לסדר הפטרות הוא חוזר הפטרה בחול מי איכא ואידך הא כדאיתא והא כדאיתא ובתעניות למה לי הפסקה ליקרי מצפרא בעניינא דיומא ובמנחה בתעניתא מסייע ליה לר״ה דאמר ר״ה [ג]מצפרא כינופיא [ד]היכי עבדינן אמר אביי מצפרא לפלגיה דיומא מעיינינן במילי דמתא מפלגיה דיומא לפניא ריבעא דיומא [ה] קרא ומפטרי וריבעא דיומא בעו רחמי שנאמר [ו]ויקראו בספר תורת ה׳ אלהיהם רביעית היום ורביעית (היום) מתוודים ומשתחוים ואיפוך אנא לא ס״ד דכתיב [ז]ואלי יאספו כל חרד בדברי אלהי ישראל על מעל הגולה ואני יושב משומם עד למנחת הערב וכתיב [ח]ובמנחת הערב קמתי מתעניתי: מתני׳ [ט]בפסח קורין בפרשת מועדות של תורת כהנים בעצרת [י]שבעה שבועות בראש השנה [יא]בחדש השביעי באחד לחדש ביוה״כ [יב]אחרי מות ביו״ט הראשון של חג קורין בפרשת מועדות שבתורת כהנים ובשאר כל ימות החג בקרבנות החג בחנוכה [יג]בנשיאים בפורים [יד]ויבא עמלק בראשי חדשים [טו]ובראשי חדשיכם במעמדות במעשה בראשית בתעניות**

ברכות

## עין משפט נר מצוה

**סב** א מיי׳ פי״ג מהל׳ תפלה הלכה כ:

**סג** ב מיי׳ שם הלכה כב עיין כ״מ) טוש״ע א״ח סימן תרפה (עיין הגר״א סעי׳ א):

**סד** ג מיי׳ פ״א מהל׳ תענית הלכה ח טוש״ע א״ח סימן תקעו סעיף טז:

**סה** ד מיי׳ פי״ג מהל׳ תפלה הל׳ ח טוש״ע א״ח סימן תל סעיף א:

## רבינו חננאל

בחמישית חוזרין לכסדרן. לסדרן מאי, ר׳ ירמיה אמר לסדר הפטרות, וקיימא לן כוותיה. ואקשינן לר׳ ירמיה ממשנתינו דתני לכל מפסיקין לתעניות ולמעמדות. כלומר מניחיי עיניינו של יום וקורין [בעניין] תעניות ובעניין המעמדות. עיניין מעמדות, כדתנן במעמדות במעשה בראשית, ומפורש [בתענית] בפרק בשלשה פרקים הכהנים ובו׳. תעניות כדתנן [בתעניות] ברכות וקללות. ואי אמרת לסדר ההפטרות. הפטרה בחול מי איכא דפסיק לה ואמר הפטרה התעניות והפטרה דמעמדות. ופריק במקום שיש הפטרה כגון אילו השבתות שפירשנו, מפסיקין להפטרה וקורין בהפטרה של זה העיניין. ובמקום שאין הפטרה בחול כגון שיני וחמישי, מפסיקין סדר פרשיות, ולא קשיא הא כדאיתה והא כדאיתה. ואקשינן בתעניות למה לי הפסקה ליקרו בצפרא בעיניינא דיומא כו׳. ואוקימנא מצפרה כינופיא ועד פלגיה דיומא מעיינינ במילי דמתא. ומפלגיה דיומא רבעא דיומא קרו ומפטרי ורבעא דיומא בעי רחמי. שנ׳ ויקראו בספר תורת (האלהים) [ה׳ אלהיהם] רביעית היום [וריביעית] מתודים ומשתחים לה׳ (אלהיכם) [אלהיהם], וכת׳ ובמנחת הערב קמתי מתעניתי, ש״מ דתפילה התעניתא במנחת הערב. [מתני׳] בפסח קורין בפרשת ומעדות שבתורת כהנים.

## מסורת הש״ס

א) [נעיל כט.], ב) תענית יב: ע״ש:, ג) [ע״ל], ד) [נעיל כט.], ה) [ע״ל], ו) [נעיל כט.], ז) [ע״ל], ח) [שם], ט) וכן לקמן לא:].

## תורה אור השלם

1. וַיָּקוּמוּ עַל עָמְדָם וַיִּקְרְאוּ בְסֵפֶר תּוֹרַת יְיָ אֱלֹהֵיהֶם רְבִעִית הַיּוֹם וְרְבִעִית מִתְוַדִּים וּמִשְׁתַּחֲוִים לַיְיָ אֱלֹהֵיהֶם: נחמיה ט ג
2. וְאֵלַי יֵאָסְפוּ כֹּל חֲרֵד בְּדִבְרֵי אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל עַל מַעַל הַגּוֹלָה וְאָנִי יֹשֵׁב מְשֹׁמָם עַד לְמִנְחַת הָעֶרֶב: עזרא ט ד
3. וּבְמִנְחַת הָעֶרֶב קַמְתִּי מִתַּעֲנִיתִי וּבְקָרְעִי בִגְדִי וּמְעִילִי וָאֶכְרְעָה עַל בִּרְכַּי וַאֲפָרְשָׂה כַפַּי אֶל יְיָ אֱלֹהָי: עזרא ט ה
4. (דברים טז)
5. (ויקרא כג)
6. (ויקרא טז)
7. (במדבר ז)
8. (שמות יז)
9. (במדבר כח)

## הגהות הב״ח

(**א**) גם׳ ריבעא דיומא. קרינן בספרא ומפטרי: (**ב**) רש״י ד״ה ואיפוך היא וכו׳ ובשבת רביעית שהוא יום כ״ב לחודש שהיא סמוכה: (**ג**) ד״ה ואיפוך אנא וכו׳ בשחרית פלגיהו:

## מוסף רש״י

**לסדר פרשיות.** שקראו את אלו והפסיקו מלקרות את פרשת השבת (נעיל כט:). **לסדר הפטרות.** ההפטרות הופסקו עד הנה אבל לא הפרשיות (שם). **מצפרא כינופיא.** ביום תענית נכור מתקבצין ובאין לבית הכנסת מן הבקר (תענית יב.).

**ברכות וקללות.** דאם בחקותיי) להודיע שעל עסקי החטא באה פורענות לעולם ויחזרו בתשובה וינצלו מצרה שהן מתענין עליה: **אין מפסיקין בקללות.** כדמפרש מילתא שאין שנים קורין כהן אחד אחד קורא את כולן ושנים הראשונים קורין פרשת ברכות: **קורין לסדרן.** בענין סדר הפרשיות (כ) ותנאי פליגי בה בברייתא בגמרא) היכן מתחיל בשני וכחמישי: **ואין עולה לכן מן החשבון.** כשיגיע יום שבת יחזרו מה שקראו בשבת במנחה ובשני וכחמישי: **שנאמר וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל.** אכולה מתני' קאי ללמוד מכאן שמצוה לקרות ביום המועד מעניני המועדות: **גמ'** הני גרסינן ה"ר **בפסח קורין בפרשת מועדות**ו) **כו'.** ברייתא שלימה היא עד ושאר כל ימות החג קורין בקרבנות החג אלא שבעלי הגמרא אפסיקוה לפרש בכל מועד יום ביום מה תיקנו האחרונים שנהגו לעשות ב' ימים לקרות ביום שני לפי שהברייתא נשנית בארץ ישראל שאין עושין י"ט אלא יום אחד: **בפסח גלגל.** ביהושע (ג): **ושאר כל ימות הפסח סימן מאפ".** משכו וקחו לכם לאן) "אם כפף תלוה את עמיך" "פסל לך" "וידבר שבהעלותך" (ד) ויום עוד שני קורין כיום ראשון שור או כשב ב): **ויהי בשלח פרעה.** לפי שביום ז' של פסח אמרו שירה על הים: **ומפטירין וידבר דוד.** שהיא שירה כמותה ומדבר בה מיליאת מצרים עלה עשן באפו וגו' ושלח חציו ויפיצם וגו': **עוד היום.** לפי שמפלגו של סנחריב גליל פסח היה: **ומפטירין בחבקוק.** שמדבר במתן תורה אלוה מתימן יבוא במתן תורה (ה): **במרכבה.** דיחזקאל על שם שנגלה בסיני (ו) ברכות רבבות אלפי שנאן: **והאידנא דאיכא תרי יומי עבדינן כתרוייהו ואיפכא.** דקאמרי אחרים דאינהו בתראי לתנא קמא בחדש השלישי ומפטיר במרכבה ביום הראשון קרינן להו ודקאמר תנא קמא בעצרת שבעה שבועות ומפטירין בחבקוק קרינן ביום השני ואיפכא דמתן תורה בששי בסיון: **הכי יקיר לי אפריס.** משום (ז) זכור אזכרנו רחם ארחמנו: **מפטירין בחגא.** לפי שפקידתה היתה בראש השנה ועקידת יצחק מזכירין כדי שמזכר לנו היום במשפט: **כי כה אמר רם ונשא.** ואמר קולו קולו שמדבר במדת התשובה הלא זה נוס אמהרהו (ישעיה נח): **קורין בעריות.** שמי שיש עבירות בידו יפרוש מהן לפי שהעריות עבירה מגיה שנפשו של אדם מתחדתן (ח) וראינו תוקפו: **הנה יום בא לה'.** דכתיב ביה לחוג את חג הסוכות: **ויקהלו.** על שם שחנוכת הבית היתה באותה אסיפה וכחג הסוכות: **קורין כל הבכור.** אלא שמתחילין עשר תעשר ט) לפי שיש באותה פרשה מצות וחוקים הרבה הנהוגות בחג באותו זמן שהוא זמן אסיף ועם שהענינים צריכין לאסוף מאכל לביתם ועוד יש באותה פרשה מצות מעשר עני ומצות נתון תתן ופתוח תפתח והשנק תעניק לעבד עברי ושילוח חפשי והשענו תעניקו ביה: **ויהי בחצות.** על שם ביום השמיני שלא את העם: **מקרא קרינן ראה אתה.** שיש שם מצות שבת ורגלים וחולו של מועד דכתיב את חג המצות תשמור ומכאן למדנו איסור מלאכת חולו של מועד במסכת חגיגה (דף יח.): **בעלמות היבשות.** שיצאו ממצרים לפני הקץ: **ביום בא גוג.** והיא המלחמה האמורה בזכריה ז) בהנה יום בא לה': **גרוש דזכריה.** רני ושמחי על שם ראיתי והנה מנורת זהב כולה וגו': **גרוש דשלמה.** ויעש חירום [וגו'] ואת המנורות תמך מימין וגו': **והאידנא** נהוג עלמא למקרי משך תורא וכו'. אומר ר"י דזה הסדר לא יאמנה רק כשחל פסח ביום חמישי שא' ב' קורין משך תורא וביום שלישי שהוא שבת של חול המועד קורין ראה אתה אומר אלי וכללה הוי פסל לך דכדאמרינן לקמן דשבת של חול המועד בין בנישן בין בתשרי קורין ראה אתה אומר אלי וביום ד' וחמישי ושני של פסח שהוא אב"ג דשבת לא יקראו פסל לך בחמישי של פסח כמו שרגילין בשאר שנים אלא ביום (מ) ארבע וחמישי ושני יקראו קדש בכספא במדבר א:

**במנחה** קורין בעריות. לפי שהנסיס מקושטות בשביל כבוד היום לפיכך צריך להזכירם שלא יכשלו בהן ובמדרש ים שלבך קורין בעריות לפי שישראל עושין רמז להקב"ה שכשם שהזהיר אותם שלא לגלות ערוה כך לא תגלה ערותם בעונותם:

**למחר** קרינן וזאת הברכה ומפטירין ויעמוד שלמה. יש מקומות שנהגו להפטיר בויהי אחרי מות משה ושיבוש הוא שהרי הש"ס אין אומר כן רש אומריס ברב אלי גאון תקן לומר ויהי אחרי מות משה אבל אין יודעין הסברא אמאי שנה סדר הש"ס:

**מפטיר** ויאמר לו יהונתן מחר חדש. קשיא אמאי אין עושין כן בשחל ר"ח אדר וראש חדש ניסן באחד בשבת ואמאי מפטירין ביהודע ובראשון באחד לחדש וי"ל משום דהפטרה דיהודע מדברת בשקלים ומזכרת שראש חדש אדר יהיה באותו שבוע ס): ראש

ברכות וקללות אין מפסיקין בקללות אלא אחד קורא את כולן בשני ובחמישי בשבת במנחה קורין בסדרן ואין עולים להם מן החשבון שנאמר [1] וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל מצותן שיהו קורין כל אחד ואחד בזמנו: **גמ'** ת"ר בפסח קורין בפרשת מועדות ומפטירין [2] בפסח גלגל והאידנא דאיכא תרי יומי [8] יומא קמא בפסח גלגל [3] ולמחר [3] בפסח יאשיהו ושאר ימות הפסח מלקט וקורא מענינו של פסח מאי היא אמר רב פפא מאפ"ו סימן יום טוב האחרון של פסח קורין [4] ויהי בשלח ומפטירין [5] וידבר דוד ולמחר [6] כל הבכור ומפטירין [7] עוד היום אמר אביי והאידנא [9] נהוג עלמא למיקרי [6] משך תורא בכספא פסל במדבר שלח בוכרא בעצרת [8] שבעה שבועות ומפטירין [9] בחבקוק אחרים אומרים [10] בחדש השלישי ומפטירין [11] במרכבה והאידנא [7] דאיכא תרי יומי עבדינן כתרוייהו ואיפכא בראש השנה [12] בחדש השביעי ומפטירין [13] הבן יקיר לי אפרים ויש אומרים [14] וה' פקד את שרה ומפטירין [15] בחנה [11] והאידנא דאיכא תרי יומי יומא קמא כיש אומרים למחר [16] והאלהים נסה את אברהם ומפטירין הבן יקיר [10] ביוה"כ קורין [17] אחרי מות ומפטירין [18] כי כה אמר רם ונשא [12] ובמנחה קורין בעריות ומפטירין ביונה אמר ר' יוחנן כל מקום שאתה מוצא גבורתו של הקב"ה אתה מוצא ענוותנותו דבר זה כתוב בתורה [13] ושנוי בנביאים ומשולש בכתובים כתוב בתורה [19] כי ה' אלהיכם הוא אלהי האלהים ואדוני האדונים וכתיב בתריה עושה משפט יתום ואלמנה שנוי בנביאים [20] כה אמר רם ונשא שוכן עד וקדוש וגו' וכתיב בתריה ואת דכא ושפל רוח משולש בכתובים דכתיב [21] סולו לרוכב בערבות ביה שמו וכתיב בתריה אבי יתומים ודיין אלמנות [14] יו"ט הראשון של חג קורין בפרשת מועדות שבתורת כהנים ומפטירין [22] הנה יום בא לה' והאידנא דאיכא תרי יומי [15] למחר מיקרא ה"נ קרינן אפטורי מאי מפטירין [23] ויקהלו אל המלך שלמה [16] ושאר כל ימות החג קורין בקרבנות החג [17] יו"ט האחרון [18] קורין כל הבכור מצות וחזקים ובכור ומפטירין [24] ויהי בכלות שלמה [19] למחר קורין וזאת הברכה ומפטירין [23] ויעמד שלמה אמר רב הונא אמר רב [20] שבת שחל להיות בחולו של מועד בין בפסח בין בסוכות מקרא קרינן [25] ראה אתה אפטורי בפסח [26] העצמות היבשות ובסוכות [27] ביום בא גוג [21] בחנוכה בנשיאים ומפטירין [28] בנרות דזכריה [22] ואי מיקלעי שתי שבתות קמייתא בנרות דזכריה בתרייתא [29] בנרות שלמה [23] בפורים [30] ויבא עמלק [24] בראשי חדשים [31] ובראשי חדשיכם [25] ראש חדש שחל להיות בשבת מפטירין [32] והיה מדי חדש בחדשו [26] חל להיות באחד בשבת מאתמול מפטירין [33] ויאמר לו יהונתן מחר חדש אמר רב הונא (ה) ראש

**תורה אור השלם**

1. וידבר משה את מועדי יי אל בני ישראל:
ויקרא כג מד
2. (יהושע ה)
3. (מלכים-ב כג)
4. (שמות יג)
5. (שמואל-ב כג)
6. (דברים טו)
7. (ישעיהו י)
8. (דברים טז)
9. (חבקוק ג)
10. (שמות יט)
11. (יחזקאל א)
12. (במדבר כט)
13. (ירמיהו לא)
14. (בראשית כא)
15. (שמואל-א ב)
16. (בראשית כב)
17. (ויקרא טז)
18. (ישעיהו נז)
19. כי יי אלהיכם הוא אלהי האלהים ואדני האדנים האל הגדל הגבר והנורא אשר לא ישא פנים ולא יקח שחד:
עשה משפט יתום ואלמנה ואהב גר לתת לו לחם ושמלה:
דברים י יז-יח
20. כי כה אמר רם ונשא שכן עד וקדוש שמו מרום וקדוש אשכון ואת דכא ושפל רוח להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדכאים:
ישעיהו נז טו
21. שירו לאלהים זמרו שמו סלו לרכב בערבות ביה שמו ועלזו לפניו:
אבי יתומים ודין אלמנות אלהים במעון קדשו:
תהלים סח ה-ו
22. (זכריה יד)
23. (מלכים-א ח)
24. (מלכים-א ט)
25. (שמות לג)
26. (יחזקאל לז)
27. (יחזקאל לח)
28. (זכריה ג)
29. (מלכים-א ז)
30. (שמות יז)
31. (במדבר כח)
32. (ישעיהו סו)
33. (שמואל-א כ)

**מוסף רש"י**

**ובמנחה קורין בעריות.** זה שקורין במנחה בעריות מפני מה, שביום הכיפורים אין מתכפרין בו עונות עד שיתוודו בתשובה, ואף על גב דאמרינן (יומא פה.): כל עבירות שבתורה בין עשה תשובה בין לא עשה תשובה יום הכפורים מכפר, לית הלכתא כרבי אלא כי האי ברייתא דתניא (שם פו.), שאל ר' מתיא בן חרש את רבי"ר בימי שמעון אחיכם בפרה בו' וכיון דלא מיכפר יום הכיפורים אלא בתשובה עמו, לפיכך קרינן בעריות דאם מ"ו יש בן ישראל שפרק בעריות או בגמה, כיון שקורין לפניו וזכר עבירה שבאת לידו ותחזור בתשובה כדי שיתכפר לו שון הכוה (הפרדס עמ' רלה) אי: שקורין בעריות כדי שישמעו בה כריתות של עריות ויפרשו מהן (ודברו רש"י סי' יד: מחז"ו סי' שנד) אותו שעבירות של עריות בידו, לפי שעריות היא עבירה המגיה, שנפשו של אדם מתאוה להם ומתחדתם, אי שמא עשה שום חטא ויחזור בתשובה, כדאמר בפ' בתרא דיומא וכפ"ק דשבועות (אינו לפנינו ועי' רש"י ותוס' שבועות יג.) אומר בייה"כ מבשעיר דאילו ייה"כ מכפר עד שתחטא, ועוד שאנו מתענים לפני הגורל שבשם שהגורל על העריות שאמר ערות אמה ובמה לא תגלה, כמו כך אנו מבקשין שלא יגלה ערוותינו ומעוותינו מתעלתינו ומעוותינו ויעלה בגלוות יש כל מעוותינו, וביומא פ' שני שעירי (שם:) אמרינן דבר אחר גזירה אני ה', אני ה' גזרתים שאין לך רשות להרהר בהם, מ"ל אני ה' כשוף הפרשה בני עריות, ולפיכך אומר פרשת עריות במנחת כיפור, שדומה לענין כמו עריות שאסר לכם שאין להרהר אחר הענין, כך שעיר המשתלח אין להרהר עליו, כך מלאתי בסדר לוחיר (מחז"ו סי' שנה). הבלשי מפטיר בויהנה. הבלשי מפטיר בשוה אגשי ניעוה (ודור רש"י שם מחז"ו שם). ומפטירין ויעמד שלמה. תפלת גמר הכנין בגמר החג (מחז"ו סי' תיח). **בחנוכה בנשיאים.** ומה ראו לקרות בחנוכה תוכנה המזבח, לפי שעשה משה בהר אותן מאה ועשרים יום, פעם שלישי ירד בעשרה בתשרי ונתבשר שלמחר, ביום הכפורים כו ביום נאמר לו ועשו לי מקדש וידעו הכל שנתרצה להם, שמחו במלאכה ישאשוה מזרחות, אמר ר' שמואל בר נחמני לשלשה תבשים, תשרי ומרחשון וכסלו, נגמרה מלאכת המשכן, בתחומא בפקיקתא במדבר ותשלם כל המלאכה, מאד עמקו מחשבותיך, מ"ר מגיעה בכ"ה בכסלו נגמרה מלאכת המשכן ועשה מקומו עד אחד בניסן שהקימו משה, וכל זמן שהיה מקופל היו ישראל מלמלמים על משה לומר על מה לא הוקם מיד, שמא דופי מירע בו, והקב"ה מיסב לעבר שמחת המשכן מחודש שנולד לחק בא' ניסן ולא לימלם אדם עוד אחר משה, ומעתה הפסיד כשלו שנגמרה בו מלאכה, אלא ותשלם, אמר הקב"ה עלי לשלם לו, והיכן שילם לו, מנוכה בית חשמונאי (וסידור רש"י סי' שכ. הפרדס עמ' רמב. מחז"ו סי' דלט).

**סו** א מיי' פי"ג מה"ל תפלה הלכה ח טוש"ע א"ח סי' תפח ס"ג:
**סז** ב מיי' שם טוש"ע א"ח סי' תל סעיף א:
**סח** ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף ה:
**סט** ד מיי' שם הל' ט טוש"ע א"ח סי' תלד סעיף א ב:
**ע** ה מיי' שם הל' י טוש"ע א"ח סי' תקפד סעי' ג וסי' תרא סעי' א:
**עא** ו מיי' שם הל' יא טוש"ע א"ח סי' תרכא סעיף א:
**עב** ז מיי' שם טוש"ע א"ח סי' תרכב סעיף ב:
**עג** ח מיי' שם הלכה יב טוש"ע א"ח סי' תרעו:
**עד** ט י מיי' שם טוש"ע א"ח סי' תרכב סעיף ג:
**עה** כ מיי' שם טוש"ע א"ח סי' תרכב ס"ב:
**עו** ל מיי' שם טוש"ע א"ח סי' תרכב ס"ג:
**עז** מ מיי' שם טוש"ע א"ח סי' תרכט ס"ד:
**עח** נ מיי' שם הלכה טז טוש"ע א"ח סי' תל סעי' ה וסי' תרסג סעיף ג:
**עט** ס ע מיי' שם הל' ח טוש"ע א"ח סי' תרכד [סעי' ג ד]:
**פ** פ מיי' שם טוש"ע א"ח סי' תרלג סעי' ד:
**פא** צ מיי' שם הל' ד טוש"ע א"ח סי' תכג סעי' ב:
**פב** ק מיי' שם טוש"ע א"ח סי' תכה ס"א:
**פג** ר מיי' שם טוש"ע שם סעיף ב:

**הגהות הב"ח**

(א) גמ' אמר רב רחא מדש: אמר רב רחא מדש: (ב) ד"ה ר"ש קורין כסלן. בענין סדר הפרשיות ואין עולה לכן מן החשבון וכו' ובשני וכמחמישי ומנאי פליגי בה וכו' וכמחמישי הכ"ל ואח"כ מה"ל שנאמר: (ג) ד"ה בפסח גלגל ביהושע בעת ההיא הס"ד: (ד) ד"ה ושאר כל ימות הפסח וכו' שנכתעלותך וביום שני קורין משכו וביום ראשון שור כל"ל ותיבת עוד נמחק: (ה) ד"ה ומפטירין בחבקוק וכו' בתחן תורה משתעי הס"ד: (ו) ד"ה במרכבה וכו' שנגלה בסיני ברכב רבותים אלפי שנאן: (ז) ד"ה הבן יקיר לי אפריס משום דכתיב ביה זכיר אזכר אחמנו דקמיירי בזכרונות הס"ד ואח"כ מה"ל ומפטירין יכו' בראש השנה הס"ד ואח"כ מה"ל והאלהים נסה את אברהם ועקידת יצחק מוזכרין כדי שיזכור לנו עקידתו ביום במשפט: (ח) הום: ד"ה והאידנא וכו' אלא ביום בריעי חמישי ושני יקראו קדש:

**רבינו חננאל**

אסיקנא והאידנא נהוג עלמא משיך תורא קר"ש בכספא מש"ל מדבר"א של"ח בוכר"א. וקורין ומפטירין באשר כתוב בגמרא, יפשוטה היא.

# בני העיר פרק רביעי מגילה



**ראש** חדש אב שחל להיות בשבת מפטירין חדשיכם ומועדיכם שנאה נפשי וגו'. ואין לנו עושין כן אלא מפטיר בירמיה (ג) שמעו [1]דבר ה' ונשבעת שלפני ט"ב חזון ישעיהו והטעם לפי שאנו נוהגין על פי הפסיקתא לומר ג' דפורענותא קודם תשעה באב ואלו הן דברי ירמיה שמעו דבר ה' חזון ישעיהו ובתר תשעה באב שב דנחמתא ותרתי דתיובתא ואלו הן נחמו נחמו ותאמר ציון עניה סוערה לבדה אנכי אנכי רני עקרה קומי אורי שוש אשיש דרשו שובה ולפיכך מקדימין עניה סוערה קודם רני עקרה דדרך הנחמות להיות הולכות ומשובחות יותר וסדר זה מתחיל בפנחס וסיימנין דש"ח נו"ע אר"ק שד"ש ולעולם שוש אשיש באתם נגנים דהיינו שבת שלפני ר"ה לפי שהוא סוף הנחמות ודרשו בטוס גדליה ושובה בשבת שלפני יום הכפורים וכשיש שבת בין יום הכפורים לסוכות אז הוי דרשו בשבת שלפני יום הכפורים משום דכתיב ביה דרשו ה' בהמצאו והיינו בימי תשובה ושובה בין כפור לסוכות [2]דכתיב בה ונתתי לך יורה ומלקוש וכן וה' נתן קולו לפני חילו דמישתעי במים ושייך שפיר לפני סוכות וזה המנהג לא ישתנה לעולם ע"פ הפסיקתא וכן פירש ר"ת ולא כדברי רב האומל ההופך ומבלבל לומר שובה קודם כפור ושוש אשיש בין כפור לסוכות דאין להפסיק בין השש נחמות לשביעית אלא כדברי רבינו תם עם ישרים נחתם שוש אשיש ברא אשיתו ושובה באחריתו [3]והא שאין אנו מפטירין חזון בשבת שחל בו ר"ח אב משום דקיימא לן [4]דאין אבילות חל אלא בשבוע שחל ט"ב להיות בתוכה ורב דאמר דמפטיר חזון סבר דהאבלות חל מיד שנכנס ר"ח ואין הלכה כן וכן פירש הר"ר אליעזר ממיץ ולכך אנו מפטירין שמעו וכן אנו נוהגין ע"פ מסכת סופרים [5] שאנו קורין ויחל בתעניות ובמתיתין אמרינן שקורין ברכות וקללות [6]:

**אין מפסיקין בקללות.** וקורין אחד משוס דכתיב מוסר ה' בני אל תמאס ואל תקוץ בתוכחתו א"ר אחא אל תעש התוכחה קוצים קוצים וא"ר יהושע דסכנין אני אמרתי עמו אנכי בצרה ואם כן אין דין שיבכרוני בני על הצרות שלהם אלא יקרא אחד הכל ויתחיל [7] בדבר אחר ויסיים בדבר אחר ואז יוכל לברך תחילה וסוף:

**מתחיל** בפסוק שלפניהם. ואו דוקא פסוק דהא יש פרשה ואין מתחילין ומסיימין בפחות משלשה פסוקים: **משה** מעצמו אמרם. וברוח הקדש: **קללות** שבת"כ קודם עצרת ושבמשנה תורה קודם ראש השנה. שאנו בנית המדרש של רבינו נסיס למה מחלקים פרשת נצבים ואלך לשנים כשיש ב' שבתות בין ר"ה לסוכות בלא יום"כ ואין מחלקין מטות ומסעי שארוכות יותר והשיב לפי שבאתם נצבים יש קללות שקלל ישראל ורוצה לסיימם קודם ר"ה וקשה שאנו לא מחשבינן הקללות שקלל משה ישראל כדמשמע בפרק המוכר את הספינה (ב"ב דף פח: ושם) א"ר לוי בא ירמיה שלא כמדת הקב"ה מדת ב"ו הקב"ה בירך ישראל בב"ב וקללן בשמנה ומשה ברכם בשמנה וקללם בעשרים ושמים וחשיב מושם לא תשמעו עד ואין קורה משמע בהדיא שעד אין קורה הוי מן הקללות ולא יותר ועוד קשיא לפי סברתו אמאי אין קורין האזינו קודם ר"ה שהרי גם שם יש קללות מזי רעב ולחומי רשף לכך נראה לי הטעם שאנו מחלקים אותן לפי שאנו רוצים להפסיק ולקרות שבת אחת קודם ר"ה בפרשה שלא תהא מדברת בקללות כלל שלא להסמיך הקללות לר"ה ומטעם זה אנו קורין במדבר סיני קודם עצרת כדי שלא להסמיך הקללות שבתוכותיו לעצרת: ילמדנו של פרשת יתרו אין אדם רשאי לקרות בתורה עד שיקדיר הפרשה ג' פעמים שנאמר (שיר כח) אז ראה ויספרה (ג) חקרה והכינה ואחרי כן יאמר לאדם יאסוד לסמוך על הכינה דמה נתינתה מעומד אף קריאתה מעומד: **הלוחות**

[1]ראש חדש אב שחל להיות בשבת מפטירין [2]חדשיכם ומועדיכם שנאה נפשי היו עלי לטורח [3]מאי היו עלי לטורח אמר הקב"ה לא דיין להם לישראל שהוטאין לפני אלא שמטריחין אותי לידע איזו גזירה קשה אביא עליהם בתשעה באב גופיה מאי מפטרינן אמר רב [2]איכה היתה לזונה מקרא מאי תניא אחרים אומרים [3]ואם לא תשמעו לי ר' נתן בר יוסף אומר [4]עד אנה ינאצני העם הזה ויש אומרים [5]עד מתי לעדה הרעה הזאת אמר אביי [6]האידנא נהוג עלמא למיקרי [6]כי תוליד בנים ומפטירין [7]אסוף אסיפם: [במעמדות] [7]במעשה בראשית וכו': מנהני מילי א"ר אמי אלמלא מעמדות [8]לא נתקיימו שמים וארץ שנאמר [8]אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי וכתיב [9]ויאמר ה' אלהים במה אדע כי אירשנה אמר אברהם לפני הקב"ה רבש"ע שמא ח"ו ישראל חוטאים לפניך ואתה עושה להם כדור המבול וכדור הפלגה אמר לו לאו אמר לפניו רבש"ע במה אדע אמר לו [10]קחה לי עגלה משולשת וגו' אמר לפניו רבש"ע תינח בזמן שבית המקדש קיים בזמן שאין בית המקדש קיים מה תהא עליהם אמר לו כבר תקנתי להם סדר קרבנות כל זמן שקוראין בהן מעלה אני עליהן כאילו מקריבין לפני קרבן ומוחל אני על כל עונותיהם: [1]בתענויות ברכות וקללות [2]ואין מפסיקין בקללות: מה"מ אמר ר' חייא בר גמדא אמר רבי אסי דאמר קרא [11]מוסר ה' בני אל תמאס ריש לקיש אמר [3]לפי שאין אומרים ברכה על הפורענות אלא היכי עביד תנא כשהוא מתחיל בפסוק שלפניהם וכשהוא מסיים מסיים בפסוק שלאחריהן אמר אביי [4]לא שנו אלא בקללות שבתורת כהנים אבל קללות שבמשנה תורה פוסק מאי טעמא הללו בלשון רבים אמורות ומשה מפי הגבורה אמרן והללו בלשון יחיד אמורות ומשה מפי עצמו אמרן לוי בר בוטי הוה קרי וקא מגמגם קמיה דרב הונא בארורי אמר לו אכנפשך לא שנו אלא קללות שבתורת כהנים אבל שבמשנה תורה פוסק תניא ר' שמעון בן אלעזר אומר [5]תיקן להן לישראל שיהו קורין קללות שבתורת כהנים קודם עצרת ושבמשנה תורה קודם ר"ה מאי טעמא אמר אביי ואיתימא ריש לקיש כדי שתכלה השנה וקללותיה בשלמא שבמשנה תורה איכא כדי שתכלה שנה וקללותיה אלא שבתורת כהנים אטו עצרת ראש השנה היא אין עצרת נמי ראש השנה היא דתנן [6]ובעצרת על פירות האילן תניא [7]רבי שמעון בן אלעזר אומר אם יאמרו לך זקנים סתור וילדים בנה סתור [8]ואל תבנה מפני שסתירת זקנים בנין ובנין נערים סתירה וסימן לדבר [12]רחבעם בן שלמה ת"ר [9]מקום שמפסיקין בשבת שחרית שם קורין במנחה במנחה שם קורין בשני בשני שם קורין בחמישי בחמישי שם קורין לשבת הבאה דברי ר' מאיר ר' יהודה אומר מקום שמפסיקין בשבת שחרית שם קורין במנחה ובשני ובחמישי ולשבת הבאה אמר רבי זירא הלכה [10]מקום שמפסיקין בשבת שחרית שם קורין במנחה ובשני ובחמישי ולשבת הבאה [11]ולימא הלכה כרבי יהודה

משום

[1]עד אנה ינאצוני ועד מתי לעדה הרעה תרוייהו במרגלים והם חזרו בט"ב כדאמרינן במסכת תענית (דף כט.): **מנהני מילי.** מה ענין בראשית אצל מעמדות: **כמה אדע.** מה תאמר לי ללמדן דבר שיתכפרו בו עונותיהן: **קחה לי עגלה משולשת.** כלומר הקרבנות יכפרו עליהן: **מנהני מילי.** דאין מפסיקים בקללות: **אל תמאס.** והמפסיק בהן מראה עצמו שקשה לו לקרות. ובמסכת סופרים (פי"ב) יליף לה מסיפיה דקרא ואל תקוץ בתוכחתו אל תעשו קוצין קוצין פסקים פסקים לשון קצילה: **משה מפי הגבורה אמרן.** ועשה שליח לומר כך אמר לי הקב"ה שהרי אמורין בלשון ונתתי והפקדתי ושלחתי [2] מי שהיכולת בידו לעשות אצל במשנה תורה כתיב יכבה השש ידבק ה' בך [3] משה אמרן מאליו אם תעברו על מצותיו הוא יפקיד עליכם: **מגמגם.** קרא אותן במרוצה ובקושי: **בארורי.** במשנה תורה: **אכנפשך.** אם לצורך להפסיק פסוק הואיל ואתה קץ בקריאתן: **קודם עצרת.** שהוא זמן קצילה וזמן פירות האילן כדמפרש ואזיל:

משוס

כי אירשנה אמר אברהם לפני הקב"ה רבש"ע שמא ח"ו ישראל חוטאים לפניך ואתה עושה להם כדור המבול וכדור הפלגה אמר לו לאו אמר לפניו רבש"ע במה אדע אמר לו [10]קחה לי עגלה משולשת וגו' אמר לפניו רבש"ע תינח בזמן שבית המקדש קיים בזמן שאין בית המקדש קיים מה תהא עליהם אמר לו כבר תקנתי להם סדר קרבנות כל זמן שקוראין בהן מעלה אני עליהן כאילו מקריבין לפני קרבן ומוחל אני על כל עונותיהם: [1]בתענויות ברכות וקללות [2]ואין מפסיקין בקללות: מה"מ אמר ר' חייא בר גמדא אמר רבי אסי דאמר קרא [11]מוסר ה' בני אל תמאס ריש לקיש אמר [3]לפי שאין אומרים ברכה על הפורענות אלא היכי עביד תנא כשהוא מתחיל בפסוק שלפניהם וכשהוא מסיים מסיים בפסוק שלאחריהן אמר אביי [4]לא שנו אלא בקללות שבתורת כהנים אבל קללות שבמשנה תורה פוסק מאי טעמא הללו בלשון רבים אמורות ומשה מפי הגבורה אמרן והללו בלשון יחיד אמורות ומשה מפי עצמו אמרן לוי בר בוטי הוה קרי וקא מגמגם קמיה דרב הונא בארורי אמר לו אכנפשך לא שנו אלא קללות שבתורת כהנים אבל שבמשנה תורה פוסק תניא ר' שמעון בן אלעזר אומר [5]תיקן להן לישראל שיהו קורין קללות שבתורת כהנים קודם עצרת ושבמשנה תורה קודם ר"ה מאי טעמא אמר אביי ואיתימא ריש לקיש כדי שתכלה השנה וקללותיה בשלמא שבמשנה תורה איכא כדי שתכלה שנה וקללותיה אלא שבתורת כהנים אטו עצרת ראש השנה היא אין עצרת נמי ראש השנה היא דתנן [6]ובעצרת על פירות האילן תניא [7]רבי שמעון בן אלעזר אומר אם יאמרו לך זקנים סתור וילדים בנה סתור [8]ואל תבנה מפני שסתירת זקנים בנין ובנין נערים סתירה וסימן לדבר [12]רחבעם בן שלמה ת"ר [9]מקום שמפסיקין בשבת שחרית שם קורין במנחה במנחה שם קורין בשני בשני שם קורין בחמישי בחמישי שם קורין לשבת הבאה דברי ר' מאיר ר' יהודה אומר מקום שמפסיקין בשבת שחרית שם קורין במנחה ובשני ובחמישי ולשבת הבאה אמר רבי זירא הלכה [10]מקום שמפסיקין בשבת שחרית שם קורין במנחה ובשני ובחמישי ולשבת הבאה [11]ולימא הלכה כרבי יהודה

משום

[1]בתענויות ברכות וקללות: מה"מ אמר ר' חייא בר גמדא אמר רבי אסי דאמר קרא [11]מוסר ה' בני אל תמאס ריש לקיש אמר [3]לפי שאין אומרים ברכה על הפורענות אלא היכי עביד תנא כשהוא מתחיל בפסוק שלפניהם וכשהוא מסיים מסיים בפסוק שלאחריהן אמר אביי [4]לא שנו אלא בקללות שבתורת כהנים אבל קללות שבמשנה תורה פוסק מאי טעמא הללו בלשון רבים אמורות ומשה מפי הגבורה אמרן והללו בלשון יחיד אמורות ומשה מפי עצמו אמרן לוי בר בוטי הוה קרי וקא מגמגם קמיה דרב הונא בארורי אמר לו אכנפשך לא שנו אלא קללות שבתורת כהנים אבל שבמשנה תורה פוסק תניא ר' שמעון בן אלעזר אומר [5]תיקן להן לישראל שיהו קורין קללות שבתורת כהנים קודם עצרת ושבמשנה תורה קודם ר"ה מאי טעמא אמר אביי ואיתימא ריש לקיש כדי שתכלה השנה וקללותיה בשלמא שבמשנה תורה איכא כדי שתכלה שנה וקללותיה אלא שבתורת כהנים אטו עצרת ראש השנה היא אין עצרת נמי ראש השנה היא דתנן [6]ובעצרת על פירות האילן תניא [7]רבי שמעון בן אלעזר אומר אם יאמרו לך זקנים סתור וילדים בנה סתור [8]ואל תבנה מפני שסתירת זקנים בנין ובנין נערים סתירה וסימן לדבר [12]רחבעם בן שלמה ת"ר [9]מקום שמפסיקין בשבת שחרית שם קורין במנחה במנחה שם קורין בשני בשני שם קורין בחמישי בחמישי שם קורין לשבת הבאה דברי ר' מאיר ר' יהודה אומר מקום שמפסיקין בשבת שחרית שם קורין במנחה ובשני ובחמישי ולשבת הבאה אמר רבי זירא הלכה [10]מקום שמפסיקין בשבת שחרית שם קורין במנחה ובשני ובחמישי ולשבת הבאה [11]ולימא הלכה כרבי יהודה

משום

[1]בתענויות ברכות וקללות: מה"מ אמר ר' חייא בר גמדא אמר רבי אסי דאמר קרא [11]מוסר ה' בני אל תמאס ריש לקיש אמר [3]לפי שאין אומרים ברכה על הפורענות אלא היכי עביד תנא כשהוא מתחיל בפסוק שלפניהם וכשהוא מסיים מסיים בפסוק שלאחריהן אמר אביי [4]לא שנו אלא בקללות שבתורת כהנים אבל קללות שבמשנה תורה פוסק מאי טעמא הללו בלשון רבים אמורות ומשה מפי הגבורה אמרן והללו בלשון יחיד אמורות ומשה מפי עצמו אמרן לוי בר בוטי הוה קרי וקא מגמגם קמיה דרב הונא בארורי אמר לו אכנפשך לא שנו אלא קללות שבתורת כהנים אבל שבמשנה תורה פוסק תניא ר' שמעון בן אלעזר אומר [5]תיקן להן לישראל שיהו קורין קללות שבתורת כהנים קודם עצרת ושבמשנה תורה קודם ר"ה מאי טעמא אמר אביי ואיתימא ריש לקיש כדי שתכלה השנה וקללותיה בשלמא שבמשנה תורה איכא כדי שתכלה שנה וקללותיה אלא שבתורת כהנים אטו עצרת ראש השנה היא אין עצרת נמי ראש השנה היא דתנן [6]ובעצרת על פירות האילן תניא [7]רבי שמעון בן אלעזר אומר אם יאמרו לך זקנים סתור וילדים בנה סתור [8]ואל תבנה מפני שסתירת זקנים בנין ובנין נערים סתירה וסימן לדבר [12]רחבעם בן שלמה ת"ר [9]מקום שמפסיקין בשבת שחרית שם קורין במנחה במנחה שם קורין בשני בשני שם קורין בחמישי בחמישי שם קורין לשבת הבאה דברי ר' מאיר ר' יהודה אומר מקום שמפסיקין בשבת שחרית שם קורין במנחה ובשני ובחמישי ולשבת הבאה אמר רבי זירא הלכה [10]מקום שמפסיקין בשבת שחרית שם קורין במנחה ובשני ובחמישי ולשבת הבאה [11]ולימא הלכה כרבי יהודה

משום

## עין משפט נר מצוה

**פד** א מיי' פי"ג מהל' תפלה הלכה ד טוש"ע א"ח סימן תכה סעיף ו בהג"ה:

**פה** ב מיי' שם הלכה יח טוש"ע א"ח סימן תקנו סעיף ד בהג"ה:

**פו** ג מיי' פי"ו מהלכות כלי המקדש הלכ' ו:

**פז** ד מיי' פי"ג מהל' תפלה הלכה יח טוש"ע א"ח סימן תקעו:

**פח** ה ו מיי' שם הל' ז טוש"ע א"ח סימן תכח סעיף י:

**פט** ז מיי' שם הלכה ג טוש"ע שם סעי' ד:

**צ** ח מיי' שם הלכה ג סמג עשין יט טוש"ח סימן רנב ונטוש"ע א"ח סימן קלה סעיף ב:

## תורה אור השלם

1. חֳדָשֵׁיכֶם וּמוֹעֲדֵיכֶם שָׂנְאָה נַפְשִׁי הָיוּ עָלַי לְטֹרַח נִלְאֵיתִי נְשֹׂא:
ישעיהו א יד

2. אֵיכָה הָיְתָה לְזוֹנָה קִרְיָה נֶאֱמָנָה מָלְאֲתִי מִשְׁפָּט צֶדֶק יָלִין בָּהּ וְעַתָּה מְרַצְּחִים:
ישעיהו א כא

3. וְאִם לֹא תִשְׁמְעוּ לִי וְלֹא תַעֲשׂוּ אֶת כָּל הַמִּצְוֹת הָאֵלֶּה:
ויקרא כו יד

4. וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה עַד אָנָה יְנַאֲצֵנִי הָעָם הַזֶּה וְעַד אָנָה לֹא יַאֲמִינוּ בִי בְּכֹל הָאֹתוֹת אֲשֶׁר עָשִׂיתִי בְּקִרְבּוֹ:
במדבר יד יא

5. עַד מָתַי לָעֵדָה הָרָעָה הַזֹּאת אֲשֶׁר הַמָּה מַלִּינִים עָלַי אֶת תְּלֻנּוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הַמָּה מַלִּינִים עָלַי שָׁמַעְתִּי:
במדבר יד כז

6. כִּי תוֹלִיד בָּנִים וּבְנֵי בָנִים וְנוֹשַׁנְתֶּם בָּאָרֶץ וְהִשְׁחַתֶּם וַעֲשִׂיתֶם פֶּסֶל תְּמוּנַת כֹּל וַעֲשִׂיתֶם הָרַע בְּעֵינֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְהַכְעִיסוֹ:
דברים ד כה

7. אָסוֹף אָסִיפֵם נְאֻם יְיָ אֵין עֲנָבִים בַּגֶּפֶן וְאֵין תְּאֵנִים בַּתְּאֵנָה וְהָעָלֶה נָבֵל וְאֶתֵּן לָהֶם יַעַבְרוּם:
ירמיהו ח יג

8. כֹּה אָמַר יְיָ אִם לֹא בְרִיתִי יוֹמָם וָלַיְלָה חֻקּוֹת שָׁמַיִם וָאָרֶץ לֹא שָׂמְתִּי:
ירמיהו לג כה

9. וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי יְיָ בַּמֶּה אֵדָע כִּי אִירָשֶׁנָּה:
בראשית טו ח

10. וַיֹּאמֶר אֵלָיו קְחָה לִי עֶגְלָה מְשֻׁלֶּשֶׁת וְעֵז מְשֻׁלֶּשֶׁת וְאַיִל מְשֻׁלָּשׁ וְתֹר וְגוֹזֵל:
בראשית טו ט

11. מוסר יְיָ בְּנִי אַל תִּמְאָס וְאַל תָּקֵץ בְּתוֹכַחְתּוֹ:
משלי ג יא

12. אָמַר אֶל רְחַבְעָם בֶּן שְׁלֹמֹה מֶלֶךְ יְהוּדָה וְאֶל כָּל בֵּית יְהוּדָה וּבִנְיָמִין וְיֶתֶר הָעָם לֵאמֹר:
מלכים א יב כג

## הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה אין מפסיקין וכו' ויתחיל בברכה ויסיים בברכה וא"ת ייקל: (ב) ד"ה משה וכו' ולא יקפיד הכינה וגם הקהיל ויאמר לאדם:

## מוסף רש"י

אלמלא מעמדות. עיקר קרנעות שבראל עשין הן היו כלים כמטלן ומשהן כלין שמים ואלכן העומדים מזמנן אין מתקיימין כו' (תענית כז:). אם יאמרו לך זקנים סתור. ואל תבנה, וילדים בנה. בית המקדש (נדרים מ:). וסימן לדבר רחבעם בן שלמה. דכתיב (מ"א יב) ויעזוב את עצת הזקנים וגו' ומתרב בית המקדש על אותה עצה, והמורה לא פירש בבית המקדש ואיכא בריתא (תוספתא ע"ז פ"ו) דקמני בהדיא בבית המקדש (נדרים מ:).

## רבינו חננאל

אין מפסיקין בקללות אלא אחד קורא את כולן. שנאמר אל הקרע בתוכחתו. מאי טעמא (ש)אין מפסיקין. שאין אומרים ברכה על הפורענות. היכי עבדינן, תנא כשמתחיל מתחיל בפסוק שלפניהם וכשמסיים מסיים בפסוק שלאחריהן. ואמר אביי לא שנו אלא קללות שבתורת כהנים. ודן אם בחוקתי הלכו. שנאמרו בלשון רבים ומשה מפי הגבורה אמרן. אבל שבמשנה תורה [פוסק] מאי טעמא דבלשון יחיד אמורות ומשה מפי עצמו אמרן. להיכתב. וכן אמר רב הונא ללוי בר בוטא דהוד מגמגם יקורא בארורי דמשנה תורה. א"ל אכנפשך קללות שבמשנה תורה פוסק. ר' שמעון בן אלעזר אומר עדיא תיקן להם לישראל להיות קורין קללות שבתורת כהנים [קודם] עצרה. שהיא ראש השנה לדין האילנות. תקנן בארבעה פרקים העולם נידון ובעצרת על פירות האילן. וקללות שבמשנה

[1]בתענויות ברכות וקללות: מה"מ אמר ר' חייא בר גמדא אמר רבי אסי דאמר קרא [11]מוסר ה' בני אל תמאס ריש לקיש אמר [3]לפי שאין אומרים ברכה על הפורענות אלא היכי עביד תנא כשהוא מתחיל בפסוק שלפניהם וכשהוא מסיים מסיים בפסוק שלאחריהן אמר אביי [4]לא שנו אלא בקללות שבתורת כהנים אבל קללות שבמשנה תורה פוסק מאי טעמא הללו בלשון רבים אמורות ומשה מפי הגבורה אמרן והללו בלשון יחיד אמורות ומשה מפי עצמו אמרן לוי בר בוטי הוה קרי וקא מגמגם קמיה דרב הונא בארורי אמר לו אכנפשך לא שנו אלא קללות שבתורת כהנים אבל שבמשנה תורה פוסק תניא ר' שמעון בן אלעזר אומר [5]תיקן להן לישראל שיהו קורין קללות שבתורת כהנים קודם עצרת ושבמשנה תורה קודם ר"ה מאי טעמא אמר אביי ואיתימא ריש לקיש כדי שתכלה השנה וקללותיה בשלמא שבמשנה תורה איכא כדי שתכלה שנה וקללותיה אלא שבתורת כהנים אטו עצרת ראש השנה היא אין עצרת נמי ראש השנה היא דתנן [6]ובעצרת על פירות האילן תניא [7]רבי שמעון בן אלעזר אומר אם יאמרו לך זקנים סתור וילדים בנה סתור [8]ואל תבנה מפני שסתירת זקנים בנין ובנין נערים סתירה וסימן לדבר [12]רחבעם בן שלמה ת"ר [9]מקום שמפסיקין בשבת שחרית שם קורין במנחה במנחה שם קורין בשני בשני שם קורין בחמישי בחמישי שם קורין לשבת הבאה דברי ר' מאיר ר' יהודה אומר מקום שמפסיקין בשבת שחרית שם קורין במנחה ובשני ובחמישי ולשבת הבאה אמר רבי זירא הלכה [10]מקום שמפסיקין בשבת שחרית שם קורין במנחה ובשני ובחמישי ולשבת הבאה [11]ולימא הלכה כרבי יהודה

משום

**משום דאפכי להו.** דרבי מאיר לדרבי יהודה ודרבי יהודה לדרבי מאיר: **איכא למיטעי.** ואומר תרגום כתוב בתורה ואתו למיכתב תרגום בתורה: **אבל ברכות.** הכל יודעין שאין ברכות כתובין בתורה: **סלוחות.** לא ידעתי מה הן. ויש מפרשין הן העשרון לספרים שלנו שאין עשרון בגיליון: **בימה.** שהיו עושין למלך בפרשת המלך כדאמרינן במסכת סוטה (דף מא.): **עמידנו על הספר.** כנגד התפר שעשה רשי להדקו יפה: **הגולל ספר תורה.** מענין לענין והוא יחיד וספר תורה מונח לו על ברכיו גוללו מבחוץ העמוד שהוא תולה לו גוללו ויגול מצד חוץ לצד פנים שאם יאחוז עמוד הפנימי ויגול לצד החוץ יתפשט החיצון ויפול לארץ: **וכשהוא מהדקו.** כשגמר מלגלול וצא להדקו יאחוז בפנימי ויהדק על החיצון כדי שלא יכסה הכתב בזריעותיו שמצוה להראות את [הכתב אלן] העם כשמהדקו במסכת סופרים[ט]: **עשרה שקראו.** שנאספו וקראו הג' או הז' כחוק היום. ולפי שאין קורין בתורה פחות מעשרה נקט י' שקראו בתורה: **משתמשין בבת קול.** אם נלבו להתחיל דבר ושמע קול או הין או לאו הולך אחריו ואין כאן משום ניחוש: **קל גברא בתפא.** קול שאינו מצוי הוא וצא קול בא אליו: **והוא דאמר הין הין או לאו לאו.** שנכפל ב' פעמים: **נעימה.** כגון טעמי המקראות: **ערוס.** בלא מטפחת סביב ספר תורה: **ואל יגלול ספר תורה.** בתוך המטפחת: **וידבר משה אם מועדי ה' אל בני ישראל משה תיקן להם לישראל שיהו שואלין ודורשין בעניני של יום הלכות פסח בפסח הלכות עצרת בעצרת.** למה הולרך לכתוב כאן וידבר משה וכי כל המצות כולן לא אמרן משה לישראל מהו וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל מלמד שהיה מדבר עמהן הלכות כל מועד ומועד בזמנן להודיע חוקי האלהים ותורותיו וקבלו וקיימו שכר המצות עליהם ועל בניהם בזה ובבא:

**הדרן עלך בני העיר**
**וסליקא לה מסכת מגילה**

[ט]משום דאפכי להו ת"ר פותח ורואה גולל ומברך וחוזר ופותח וקורא דברי רבי מאיר רבי יהודה אומר [א]פותח ורואה ומברך וקורא מאי טעמא דרבי מאיר כדעולא דאמר עולא מפני מה אמרו [ב]הקורא בתורה לא יסייע למתורגמן כדי שלא יאמרו תרגום כתוב בתורה הבא נמי כדי שלא יאמרו ברכות כתובין בתורה ורבי יהודה תרגום איכא למיטעי ברכות ליכא למיטעי אמר רבי זירא אמר רב מתנה הלכה פותח ורואה ומברך וקורא [ג]ולימא הלכה כר' יהודה [ד]משום דאפכי להו אמר ר' זירא אמר רב מתנה [ה]הלוחות והבימות אין בהן משום [ו]קדושה [ז]אמר ר' שפטיה אמר ר' יוחנן [ח]הגולל ספר תורה צריך שיעמידנו על התפר ואמר ר' שפטיה א"ר יוחנן [ט]הגולל ספר תורה גוללו מבחוץ ואין גוללו מבפנים [י]וכשהוא מהדקו מהדקו מבפנים ואינו מהדקו מבחוץ ואמר ר' שפטיה א"ר יוחנן עשרה שקראו בתורה [יא]הגדול שבהם גולל ספר תורה [יב]הגוללו נוטל שכר כולן דאמר ר' יהושע בן לוי עשרה שקראו בתורה הגולל ספר תורה קיבל שכר כולן [יג]שכר כולן סלקא דעתך אלא אימא קיבל שכר כנגד כולן ואמר ר' שפטיה אמר ר' יוחנן [יד]מנין שמשתמשין [טו]בבת קול שנאמר [יז]ואזניך תשמענה דבר מאחריך לאמר והני מילי דשמע קל גברא במתא וקל איתתא בדברא והוא דאמר הין הין והוא דאמר לאו לאו ואמר ר' שפטיה אמר ר' יוחנן כל הקורא בלא נעימה ושונה בלא זמרה עליו הכתוב אומר [יח]וגם אני נתתי להם חוקים לא טובים וגו' מתקיף לה אביי משום דלא ידע לבסומי קלא משפטים לא יחיו בהם קרית ביה אלא כדרב משרשיא דאמר שני תלמידי חכמים היושבים בעיר אחת ואין נוחין זה את זה בהלכה עליהם הכתוב אומר וגם אני נתתי להם חוקים לא טובים ומשפטים לא יחיו בהם [יט]אמר רבי פרנך אמר רבי יוחנן [כ]כל האוחז ספר תורה ערום נקבר ערום ערום סלקא דעתך אלא אימא נקבר ערום בלא מצות בלא מצות סלקא דעתך אלא אמר אביי נקבר ערום בלא אותה מצוה אמר רבי ינאי בריה דרבי ינאי סבא משמיה דרבי ינאי רבה [כא]מוטב תיגלל המטפחת ואל יגלל ספר תורה: [כב]וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל מצותן שיהיו קורין אותן כל אחד ואחד בזמנו: ת"ר [כג]משה תיקן להם לישראל שיהו שואלין ודורשין בענינו של יום הלכות פסח בפסח הלכות עצרת בעצרת הלכות חג בחג:

**הדרן עלך בני העיר וסליקא לה מסכת מגילה**

**הלוחות** והבימות אין בהן משום קדושה. פירש תורה שלמעלה ושלמטה ושל בין דף לדף וקשיא דהא פרק כל כתבי (שבת דף קטז.) תנן בהדיא דמטמאין את הידים ויש לומר דהתם ר"ל כל זמן שהן מחוברין בספר תורה והכא מיירי היכא דגייז ואכתי קשה שהרי התם מיבעיא לן היכא דגייז אי יש בהן קדושה אי לאו ואמאי לא פשיט ליה מהכא: **גוללו** מבחוץ **וכשהוא מהדקו** מהדקו **מבפנים.** פר"ח דקאי אקשר מטפחת כשקושר מטפחת סביב הס"ת יהא הקשר מבפנים כלפי הכתב שאם יהיה מאחריו כשיפתח הספר תורה יהיה צריך להופכו על הכתב להתיר הקשר ואין זה דרך כבוד. נהגו לומר כשמוציאין ספר תורה הני פסוקי דרחמי תורת ה' תמימה עדות ה' נאמנה פקודי ה' ישרים מצות ה' ברה לפי שמתן שכרם בצדם ואחר כך אומר גדלו שיש בו שם תיבות כנגד ששה לעדים של נושאי הארון (שמואל ב ו) [לא] ומ' תיבות יש בתורת ה' תמימה כנגד המ' יום שבהם ניתנה התורה ואח"כ פותחו למקום שירצה לקרות בו וקורא כהן [לב]ולכתחילה הוא גוללו ופותחו קודם שיברך כדי שלא יאמרו ההמון שהברכות כתובות בו אבל בדיעבד אין לחוש שהרי לא שכיחי עמי הארץ כל כך עתה אבל לאחר שקרא בו ודאי צריך לגוללו [לג]קודם שיברך [לד]כר' יהודה:

**גדול** שבבולן גולל. לפי שהוא כבודו וגם לפי שהוא גדול שבכולן כדיי הוא ליטול שכר כנגד כולם כדאמר רבי יהושע:

**מנין** שמשתמשין בבת קול. בירושלמי (שבת פרק במה אשה) תני כתיב לא תנחשו ולא תעוננו ואף ע"פ שאין ניחוש יש סימן: **והשונה** בלא זמרה. שהיו רגילין לשנות המשניות בזמרה לפי שהיו שונין אותן על פה וע"י כך היו נזכרים יותר:

**בלא** אותה מצוה. י"מ מצות אחיזה וקשה מאי רבותא פשיטא אאין לו שכר כיון שלא עשה המצוה כהוגן לכך פירש ריב"א בלא אותה מצוה שעשה באותה שעה שאם אחז ספר תורה ערום וקרא בו אין לו שכר מן הקריאה וכן אחז לגוללו או להגיהו אבל אחז במטפחת אורך ימים ביימינה בשמאלה עושר וכבוד:

**הדרן עלך בני העיר**
**וסליקא לה מסכת מגילה**

---

מסורת הש"ס

ט) [ניטין כח. מנחות ל: ופי' קדושין נט:]. ב) [ע' תוס' מנחות ל: ד"ה ולימא]. ג) [בי' הרא"ש קדושת לוין ויש בהן קדושת בהכ"נ]. ד) [מ"ש פ"ג ה"י]. ה) [ברכות מז:]. ו) [פירושו עי' תוספות שבהרין יא. ד"ה בת קול]. ז) שבת יד. ע"ש [מסכת סופרים פ"ג הל' טז]. ח) לעיל ד. ט) [פ"ג ה"י ופ"ד ה"ד]. י) [ערך נמוק]. כ) [כ"ה במס' סופרים פי"ג ה"ח]. ל) [יש מגיהין ש"ל אפילו לר' יהודה. עיין בקוקיין דיינה].

תורה אור השלם

1. וְאָזְנֶיךָ תִשְׁמַעְנָה דָּבָר מֵאַחֲרֶיךָ לֵאמֹר זֶה הַדֶּרֶךְ לְכוּ בוֹ כִּי תַאֲמִינוּ וְכִי תַשְּׂמְאִילוּ:
ישעיהו ל כא
2. וְגַם אֲנִי נָתַתִּי לָהֶם חֻקִּים לֹא טוֹבִים וּמִשְׁפָּטִים לֹא יִחְיוּ בָּהֶם:
יחזקאל כ כה
3. וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶת מֹעֲדֵי יְיָ אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
ויקרא כג מד

גליון הש"ם

גמ' משום דאפכי להו. ניטין כח ע"א מנחות ל ע"ב: שם סנהדרין שמשתמשין בבת קול. ע' תו"ט פט"ז מ"י דיומא:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה גוללו וכו' ולהנעים חיבור יש בתורה. נ"ב פי' בתורת ה' תמימה עד מצות ה' ברה יש ל' חיבור ונפסוק האל תמים דרכו עד אזלמי אלהינו יש נ"כ כ' חיבור: (ב) בא"ד ולכתחלה הוא גוללו. נ"ב אע"ג דהלכה כר' יהודה שאינו מחוייב לגוללו [קודם הברכה היינו] דלא ענדיל איסור להנית [את הספר] פחות ולברך אבל אם פותחו ומברך עדיף טפי הלכך לכתחלה כי:

מוסף רש"י

משום דאפכי להו. הלכך אם לא הזכירו אלא שם החכמים לא הי דעתי אהיית מתרי ליטני קיימי (ניטין כח.). ספר תורה ערום. אלא על ידי מטפחת (שבת יד ).

הדרן עלך מסכת מגילה

---

עין משפט נר מצוה

**צא** א מיי' פי"ב מהל' תפלה הלכה ה סמג עשין יט טוש"ע א"ח סימן קלט סעיף ד:
**צב** ב מיי' שם הלכה יא טוש"ע א"ח סימן קמה סעיף ה:
**צג** ג מיי' פי"א מהלכות ס"ת הל' ד טוש"ע א"ח סי' קנד סעי' ז טוש"ע י"ד סי' רפב סעיף יד:
**צד** ד מיי' פי"ב מהל' תפלה הל' כד סמג עשין יט טוש"ע א"ח סי' קמז סעיף ג:
**צה** ה ו מיי' שם טוש"ע שם סעי' ד:
**צו** ז טוש"ע שם סעיף א:
**צז** ח מיי' שם הל' יא:
**צח** ט מיי' פי"י מהל' ס"ת הל' ו טוש"ע שם סעיף א וטוש"ע י"ד סי' רפב סעיף ד:
**צט** י טוש"ע א"ח סימן קמז סעיף ה:
**ק** כ מיי' פי"ג מהל' תפלה הלכה מ:

רבינו חננאל

ת"ר פותח ורואה. מברך וקורא, דברי ר' יהודה. והלכה כמוחו. מפני מה אמרו הקורא בתורה לא יסייע לתורגמן, כדי שלא יאמרו תרגום כתוב בתורה. אמר שמואל הלוחות והבימות, פי' החלק של מעלה ושל מטה ושל בין הדפין של ספר תורה. אין בהן משום קדושה. אמר ר' יוחנן הגולל ספר (כו') [תורה צריך שיעמידנו על החפר]. פי' שאם יקרע יקרע בחפר. ועוד אמר הגולל ספר כו'. פי' מבחוץ כלומר כשהוא מונח הספר בחיקו. אמר ר' יוחנן שמשתמשין בבת קול. שנאמר ואזניך תשמענה דבר מאחריך וג'. והוא דשמע קל גברא במתא וקל איתתא בדברא, והוא דאמר הין הין או לאו לאו. ועוד אמר הקורא בלא נעמה והשונה בלא זמירה [וכו']. ומחמהינן משום דלא ידע לבסומי קלא איגון חוקים לא טובים ומשפטים ולא יחיו בהם. אלא הבי קאמר שני תלמידי חכמים היושבין בעיר אחת ואינן נוחין זה לזה בהלכה, עליהם הכתוב אומר וגם אני נתתי להם חוקים, והם לא טובים זה לזה, ומשפטים לא יחיו בהם. אמר ר' יוחנן האוחז ספר תורה ערום נקבר ערום, בלא אותה מצוה. אמר ר' ינאי תיגלל המטפחת ואל יגלל ספר תורה, כלומר בלא משפחת. [פיסקא] מצוותן שיהו קורין כל אחד ואחד בזמנו. ת"ר משה תיקן לישראל שיהו שואלין ודורשין הילכות הפסח ועצרת כעצרת והחג בחג. **הדרן עלך בני העיר**

**סליקא מסכת מגילה, שבח לרב עלילה, ברכה ותהלה, תפארת וצהלה, ירום קרנו למעלה:**

---

ל) ע' נתוס' כאן ד"ה הלוחות מה שהקשו על פירוש הערוך שהוא כפירוש רבינו ואמנם לפי מש"כ רבינו דמיירי אם כלה הכתב וגנזו ל"ש הכא בשבת קטז בלה שאני ע"ש היטב. ג) אולי נ"ל הכרך החיצון יגלול על הכרך הפנימי שאם יגלול מן הפנימי על החיצון יפול החיצון וכו' וע"ע בזה.